PRESES LASĪTĀJA

JA JUMS KĀDS ATMEILOJIS ATTAČMENTU, BET TAS NERĀDĀS, ATTAČMENTS VAR BŪT DISEIBLOTS VAI NOHAIDOTS. PALŪDZIET, LAI SISADMINS TO ENEIBLO (ATHAIDO) UN NOSEIVO UZ DISKA VAI NOKATO UN IEPEISTO JŪSU FOLDERĪ. JA NEZINĀT, KUR TAS NOSEIVOTS, PALAIDIET SERČU. SERČA TŪLIS PARASTI ATRODAS IEKŠ EDITĒŠANAS MEŅŪ.

SVEŠVĀRDU VĀRDNĪCA

2004

nordik

PRESES
LASĪTĀJA

SVEŠVĀRDU VĀRDNĪCA

2004

2004-5
L 144
258586
L
81

PRESES LASĪTĀJA SVEŠVĀRDU VĀRDNĪCA 2004

nordik

0304048913

UDK 811(038)
Pr 377

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

Grāmata nāk klajā ar Latvijas Republikas
Izglītības un zinātnes ministrijas atbalstu

Sastādītāja **Inta Rozenvalde**

Redaktore **Ildze Jurisone**

Mākslinieks **Aleksandrs Busse**

ISBN 9984-751-47-3

© Nordik, 2004

IEVADAM

Trešajā vai ceturtajā klasē darbmācības stundā mācījāmies pīt, un tad arī pirmo reizi skaidri un konkrēti apjautu dažas sakarības, kuras ar šodienas prātu varētu nosaukt par filozofiskām. Ka no vairākām krāsainām *aukliņām*, tās noteiktā kārtībā savijot, top kaut kas būtiski jauns – rakstaina *grāmatzīme*. Ka, mazām *tērcītēm* saplūstot, izveidojas *upe*. Ka jauna kvalitāte nozīmē arī jaunu vārdu. Vēloties noskaidrot iemeslus, kas veicinājuši šī darba tapšanu, analoģija ar aukliņām un pinumu man šķita ļoti trāpīga, un šīs saistības apzināšanās arī varētu būt pati pirmā aukliņa pinumā, kas ticis nosaukts par *Preses lasītāja vārdnīcu*.

Nākamā aukliņa arī ir no skolas gadiem. Mīļākās grāmatas man bija tās, kurām beigās bija daudz skaidrojošo piezīmju, teiksim, kā Romēna Rolāna "Žans Kristofs" vai Šekspīra lugas. Šajās piezīmēs varēja izlasīt to, ko bija grūti sameklēt citās grāmatās – uzzināt vārdu nozīmes, interesantus faktus, Bībeles līdzības; šīs piezīmes zināmā mērā veica enciklopēdijas funkcijas. No tiem laikiem nāk arī apjauta par vārdu zināšanu nozīmi, par to, ka vārds ir pasaules paplašināšanas līdzeklis.

Krāsains dzīpariņš šajā pinumā ir nejaušība, garšviela, kas jebkuru ēdienu var padarīt unikālu. Šis gan būs nedaudz garāks stāsts, bet vienlaikus tas apstiprina to, ka dzīvē nav nejaušību – raugoties no "pēc tam" pozīcijām, tu saproti, ka ikviens notikums ir bijis jēgpilns ķieģelītis tai lielajā ēkā, ko saucam par savu dzīvi.

Pirms vairākiem gadiem apgāda *Nordik* vadībai radās doma sagatavot svešvārdu vārdnīcu skolēniem, un mani uzaicināja piedalīties šajā projektā. Izdevuma gatavošanu ar aizrautību bija uzsācis nu jau mūžībā aizgājušais dzejnieks, tolaik apgāda prezidents, Pēteris Zirnītis. Es piekritu, bet vienlaikus mani reizi pa reizei pārņēma grūti formulējamas šaubas, jo, stingri ņemot, šāda vārdnīca tā pati svešvārdu vārdnīca vien ir – tikai samazinātā apjomā un atvieglotā valodā.

Liktenīga sagadīšanās visu sagrieza ar kājām gaisā. Tika slēgta Jāņa Rozes grāmatnīcas filiāle Elizabetes ielā. Ārzemju grāmatu izpārdošanā par smiekla naudu – vienu latu – nopirku Oksfordas universitātes apgādā izdoto jauno vārdu

vārdnīcu un zibenīgi sapratu, ka esmu uztaustījusi aprises ceļam, pa kuru man patiešām gribētos iet – tas, kam jātop, būs šībrīža vārdnīca, palīgs orientācijai informācijas buma apstākļos.

Katru dienu mēs iztukšojam savu pastkastīti vai arī mērojam ceļu uz kiosku, izšķirstām jaunāko presi omulīgajās kafejnīcās, daudzi ar preses apskatu uzsāk savu darba dienu. Un gandrīz katrā izdevumā sastopamies ar jauniem, vēl nedzirdētiem vārdiem. Svešiem vārdiem. Sastopamies ar svešu pasauli. Paši rakstītāji lielākoties nav apgrūtinājuši sevi ar pūliņiem šos vārdus paskaidrot, šo pasauli padarīt tuvāku; iespējams, viņi reizēm mūs ir pārvērtējuši, sak, ja es to zinu, tad jau citiem tas arī ir zināms. Jāķeras pie vārdnīcām! Tomēr izrādās, ka vārdnīcas ne vienmēr var palīdzēt, jo tempi un apjomi, kādos jaunie (svešie) vārdi ienāk mūsu dzīvē, ir lavīnveidīgi.

Un tā es atradu nodarbošanos, kas mani patiesi aizrāva. Iestājās lielo atklājumu laiks, katru dienu es devos svešo vārdu ekspedīcijā, ienirstot avīžu un žurnālu kalnos. Izejviela man bija prese, galvenokārt populārā prese. Es izrakstīju vārdus kopā ar piemēriem, bieži šos piemērus mainīju, cenšoties atrast pēc iespējas trāpīgākus. Es fiziski pārliecinājos, ka apzīmējumi *pasaules paplašināšanās, globalizācijas procesi* u.tml. nebūt neattiecas tikai uz politiska un ekonomiska rakstura parādību dinamiku – cilvēkiem tie pirmām kārtām nozīmē domāšanas dinamiku, vārdu krājuma dinamiku, individuālās, subjektīvās pieredzes paplašināšanos caur vārdiem.

Strādājot pie vārdnīcas, man neviļus nācās daudz domāt arī par plašākām sakarībām. Liela daļa no vārdiem, kas mums ir sveši vai vismaz pasveši vēl šobaltdien, pārējai pasaulei tādi nebija, jo mēs dzīvojām citā – slēgtā – pasaulē. Lai aprakstītu ogļraču streikus Lielbritānijā, rasu diskrimināciju Amerikā un stahanoviešu kustību vai komunistisko jauncelsmi, ir nepieciešams daudz mazāk jēdzienu, nekā aprakstot moderno mākslu, japāņu kultūras savdabības vai norises amerikāņu jaunatnes klubos. Dzelzs priekškara krišana paplašināja ne tikai mūsu fizisko pasauli, bet arī vārdisko. Turklāt šodienas pasaulē kā nekad agrāk tiek uzsvērta daudzveidības, diversitātes nozīme dabā un kultūrā. Tas izpaužas arī valodā, cenšoties katrai parādībai, procesam, katrai esamības niansei – reālajai un nereālajai – dot vārdus un saglabāt esošos.

Vēl viena aukliņa šīs vārdnīcas pinumā ir patikšana – man patīk vārdnīcas kā literatūras žanrs, kā lieliski lasāmgabali. To var sacīt gan par Mīlenbaha un Endzelīna vārdnīcu un Latviešu literārās valodas vārdnīcas desmit grāmatām, gan par ideju vārdnīcu un Janīnas Kursītes dzejas vārdnīcu, par simbolu vārdnīcu un personvārdu vārdnīcu un daudzām citām. Es priecātos, ja šī mana patikšana būtu auglīga un pozitīvi infekcioza, ka tā aplipinātu ar patikšanu arī citus. Domājot par topošo izdevumu, manu prātu nodarbināja ne tikai tā informatīvie aspekti, bet arī cilvēciskie – lai lasītājam šī vārdnīca būtu ne vien vajadzīga, bet arī draudzīga, lai tā kalpotu gan kā uzziņu avots, gan arī kā saistoša lasāmviela brīvā brīdī.

Būtisks pavediens šīs vārdnīcas pinumā ir uzdrošināšanās. Pirms neilga laika interneta portālā *Delfi* tika vēstīts par Valsts valodas aģentūras atklāšanu. Ieskatījos komentāros – skepse, pārmetumi, neticība, gaušanās, ironija. Kļuva skumji. Daži desmiti valodas pētnieku neatrisinās valodas problēmas pusotra miljona valodas lietotāju vietā. Šī taču ir joma, kur ikviens var un spēj kaut ko reālu darīt vispārības labā – kaut vai tādējādi, ka nedara valodai pāri. Mūs visus kaitina svešvārdu plūdi. Kā varam tos apturēt? Daļēji ar zināšanām – zinot vārdu nozīmi, mēs sapratīsim, ka minēto lietu vai parādību var izteikt arī latviskiem vārdiem vai vismaz atbilstoši mūsu gramatiskajām konstrukcijām un vārdu darināšanas likumībām un tradīcijām. Tāds arī bija šis vārdnīcas mērķis – uzrādīt, paskaidrot, ilustrēt ar lietojuma piemēriem.

Profesionālie valodnieki, leksikogrāfi droši vien daudz ko darītu savādāk, sistēmiskāk, analītiskāk, profesionālāk. Šis ir entuziasma motivēts amatiera darbs. Tomēr es nejūtos, ka būtu iekāpusi svešās kurpēs. Kas lika agronomam I. Vidiņam pirms vairāk nekā 90 gadiem veidot *svešvārdu grāmatu*? Vēl rosinošāks ir stāsts par kādu ASV austrumkrastā dzīvojošu indieti, kurš pirms desmit gadiem internetā atvēris mājaslapu un aicinājis cilvēkus katru dienu nosūtīt kaut vienu vārdu ar tā skaidrojumu un aprakstu. Šobrīd viņa "krājkasītē" ir jau 550 tūkstoši vārdu. Vai tie nav atdarināšanas cienīgi piemēri?

Un tā es varētu apzināt vēl daudzas aukliņas vai pavedienus, kas veido šīs vārdnīcas pinumu, kas motivēja mani darīt to, kā rezultāts nu atrodas jūsu priekšā. Minēšu vēl tikai vienu motīvu, kas man kā profesionālai redaktorei šķita būtiski. Vārdnīca ir vieta, kur tiek fiksēti, noķerti, uz brīdi apstādināti daudzajos preses izdevumos izmētātie svešie vārdi. Ja man vaicātu par mīļāko smaržu, es atbildētu – noķertā vēja smarža, ko glabā laukā žāvētas drēbes. Ikviena vārdnīca glabā savdabīgu noķertā vārda "smaržu". Vārdnīcai nav tikai informatīva vērtība. Man šķita svarīgi, ka šī vārdnīca var kalpot arī kā dokuments, liecība, – tā runāja un rakstīja Latvijā 20. gadsimta nogalē un 21. gadsimta sākumā. Tāpēc izdevumā ir iekļauti gan rusicismi, anglicismi, ģermānismi, gan citi *ismi*, vārdi svešvalodās, kuri tā arī nekad netiek tulkoti. Ir arī pavisam latviski vārdi – bieži lietoti, bet – visvienalga – sveši. Tāpat neesmu centusies apzīmogot šeit ietvertos vārdus ar apzīmējumiem *žargonisms, sarunvalodas vārds, nevēlams* u.tml. (pāris izņēmumu gan ir).

Vētījot izrakstītos vārdus, sapratu, ka grāmata īsti nebūs ne svešvārdu vārdnīca, ne jaunvārdu vārdnīca. Es to uztveru kā svešo vārdu vārdnīcu. "Mēs esam izstrādājuši valodu, ko gandrīz neviens cits, izņemot mūs pašus, nesaprot. Mēs visbiežāk neriskējam šos tekstus pārtulkot ielas valodā, jo esam norūpējušies par tulkojuma korektumu," – tā *Dienā* rakstīja socioloģijas profesors Aivars Tabuns. Vecākā paaudze saka, ka tā šodienas avīzes vispār vairs nespējot lasīt – svešo, nezināmo vārdu ir pārāk daudz. Savukārt jaunā paaudze vairs nezina to, kas pašsaprotams šķita 60. un pat 70. gadu paaudzei. Mūsdienu jaunieši kopumā daudz mazāk lasa, līdz ar to daudz plānāks ir

literāro, vēsturisko, mitoloģisko un citu asociāciju slānis. Arī šo faktu ņēmu vērā, lemjot par vārda iekļaušanu vārdnīcā. Es ievēroju, cik bieži presē tiek lietoti dažādi saīsinājumi bez jelkādām norādēm par to atšifrēšanu, tādēļ neesmu ignorējusi arī šo plašo rakstītās valodas lauciņu.

Kopumā ņemot, ir iznācis īsti postmodernā stilā veidots darbs – sajauktas jomas, sajaukti stili, tiek uzsvērta subjektivitāte... Vārdus ilustrējoši piemēri ļāva man šo darbu personalizēt. Es centos atrast tādus piemērus, kas būtu informatīvi, sniegtu papildu informāciju par skaidroto vārdu un vienlaikus paustu noteiktas vērtības, būtu saistoši kultūrvēsturiskā ziņā.

Vēlējos uzsvērt arī to, ka prese nebūt nav viendienīte. Ka tieši presei ir būtiska nozīme mūsu valodas krājuma palielināšanā, respektīvi, mūsu pasaules un pieredzes plašināšanā, tādēļ ceru, ka šī vārdnīca būs noderīga ne tikai tiem, kas presi lasa, bet arī tiem, kas to veido, – vai vārdi, kas lietoti rakstā ir vienīgie un vai tie ir precīzi, vai svešā vārda saturs ir atsegts; vai tas, kas ir skaidrs rakstītājiem, tikpat skaidrs ir arī lasītājiem?

Daudzi no sastaptajiem svešajiem vārdiem vārdnīcā nav iekļauti – pārāk daudz laika aizņemtu to skaidrojums un jārēķinās arī ar sējuma apjomu. Oriģinālformas un vārda cilmes skaidrojumu esmu devusi lielākoties tikai tiem vārdiem, kuri līdz šim vārdnīcās nav bijuši iekļauti. Vārdiem, par kuru cilmi man nav bijis īstas skaidrības, esmu centusies atrast to anglisko formu – tas atvieglos šo vārdu tālāku precizēšanu internetā un citās vārdnīcās.

Vārdiem, kas latviešu valodā iznākošajās vārdnīcās jau ir skaidroti, skaidrojošā daļa nav tik plaša kā tiem vārdiem, kuri līdz šim skaidroti nav vai arī kuru lietošanas joma ir paplašinājusies. Skaidrojuma daļā nav dotas visas vārda nozīmes – tikai jaunās un tās, kuras ilustrētas ar piemēru no lietošanas prakses. Atsevišķu vārdu skaidrojumā esmu izmantojusi vārdnīcās jau fiksētus formulējumus, jo precīzāk vienalga nepateiksi. Skaidrojumu garums un informatīvais piepildījums dažādiem šķirkļiem ir atšķirīgs, bet – kā jau minēju – vārdnīca ir subjektīva.

Apzinos arī, ka šī vārdnīca nav enciklopēdija, drošticamu faktu krātuvīte. Es konstatēju, ka preses materiālos ir diezgan daudz kļūdu, paviršību, kuras autori ir iepludinājuši no citiem neprecīziem avotiem. Droši vien arī šis darbs no tā nav pasargāts. Bet nekļūdās jau tikai tas, kurš neko nedara.

Paldies visiem, kas strādājuši pirms manis un bez kuru pētījumiem šis darbs nekad nebūtu tapis! Paldies žurnālistiem, kuru darbs ir šīs grāmatas izejviela! Paldies izdevniecības *Nordik* ļaudīm, kam nācās krietni vien papūlēties, lai manuskripts varētu kļūt par grāmatu! Pateicos visiem, kas neliedza padomu, izrādīja atsaucību un ieinteresētību, kas uzmundrināja un turēja īkšķi!

Inta Rozenvalde,
sastādītāja

AVOTI UN SAĪSINĀJUMI

AD – laikraksta "Diena" pielikums "Auto Diena"
AtpTV A – laikraksta "Neatkarīgā Rīta Avīze" pielikums "Atpūta.TV, A daļa"
AtpTV B – laikraksta "Neatkarīgā Rīta Avīze" pielikums "Atpūta.TV, B daļa"
Auto – žurnāls "Auto"
Būvēsim – žurnāls "Būvēsim!"
Cosmo – žurnāls "Cosmopolitain"
D – laikraksts "Diena"
D Māj – laikraksta "Diena" pielikums "Mājoklis"
D Spec – laikraksta "Diena" speciālizdevums "Latvija NATO" (2002.19.XI)
D UI – laikraksta "Diena" speciālizlaidums "Uzbrukums Irākai" (2003.20.III)
DB – laikraksts "Dienas Bizness"
DB BS – laikraksta "Dienas Bizness" pielikums "Bizness skaitļos"
D Eirovīzija – laikraksta "Diena" speciālpielikums "Eirovīzija" (2003.23.V)
Deko – žurnāls "Deko"
e-pasaule – žurnāls "e-pasaule"
F – laikraksts "Forums"
FF – žurnāls "FF"
HD – laikraksta "Diena" pielikums "Pasaules hokeja čempionāts" (2004.21.IV)
Ieva – iknedēļas izdevums "Ieva"
IK – laikraksts "Izglītība un Kultūra"
Impulss – laikraksta "Dienas Bizness" ikmēneša pielikums
Izkl – laikraksta "Diena" pielikums "Izklaide"
JA – laikraksts "Jaunā Avīze"
Kapitāls – žurnāls "Kapitāls"
KD – laikraksta "Diena" pielikums "Karjeras Diena"
Klubs – žurnāls "Klubs"
KN – iknedēļas izdevums "Kas Notiek?"
LArch – žurnāls "Latvijas Architektūra"
LD – laikraksta "Diena" pielikums "Lietišķā Diena"
Liesma – žurnāls "Liesma"
LuM – laikraksta "Neatkarīgā Rīta Avīze" pielikums "Literatūra un māksla Latvijā"

LV	– laikraksts "Latvijas Vēstnesis"
M+	– žurnāls "Māksla Plus"
Mērķis	– žurnāls "Mērķis"
Mēs	– laikraksta "Neatkarīgā Rīta Avīze" pielikums "Mēs"
MI	– žurnāls "Mēbeles. Interjers"
MS	– žurnāls "Mūzikas Saule"
Mūsmājas	– žurnāls "Mūsmājas"
MV	– laikraksta "Lauku Avīze" iknedēļas pielikums "Mājas Viesis"
Ned	– iknedēļas izdevums "Nedēļa"
NRA	– laikraksts "Neatkarīgā Rīta Avīze"
NRA BL	– laikraksta "Neatkarīgā Rīta Avīze" pielikums "Biznesa laiks"
NRA HKA	– laikraksta "Neatkarīgā Rīta Avīze" pielikums "Hedvigas kundzes avīze"
NRA Māja	– laikraksta "Neatkarīgā Rīta Avīze" pielikums "Māja"
NRA Spec	– laikraksta "Neatkarīgā Rīta Avīze" speciālais pielikums
Pastaiga	– žurnāls "Pastaiga"
PDz	– iknedēļas izdevums "Privātā Dzīve"
Progr	– laikraksts "Rīgas Viļņi. Programma"
RB	– laikraksts "Rīgas Balss"
RL	– žurnāls "Rīgas Laiks"
RR	– žurnāls "Race Report" (latviešu valodā)
RV	– iknedēļas izdevums "Rīgas Viļņi"
S	– žurnāls "S"
SA	– iknedēļas izdevums "Sporta Avīze"
Santa	– žurnāls "Santa"
Santas Rudens	– žurnāla "Santa" pielikums
SD	– laikraksta "Diena" pielikums "Sestdiena"
Septiņi	– iknedēļas izdevums "Septiņi"
Sieviete	– žurnāls "Sieviete"
SP	– žurnāls "Sievietes Pasaule"
Studija	– žurnāls "Studija"
TD	– laikraksta "Diena" pielikums "Tirgus Diena"
TVD	– laikraksta "Diena" ceturtdienas pielikums "TV Diena"
UA	– laikraksts "Universitātes Avīze"
Una	– žurnāls "Una"
VZ	– laikraksts "Vakara Ziņas"

adj.	– adjektīvs (apzīmētājs), vārds lietots adjektīva nozīmē
med.	– medicīna
niev.	– nievājoši
pārn.	– pārnestā nozīmē
žarg.	– žargonisms

A

@ (izrunā kā angļu valodas prepozīciju *at* 'pie') – elektroniskā pasta adreses sastāvdaļa; norāda lietotāja saisti ar konkrētu datortīklu (*which user was "at" what computer*), piemēram, adresē maris_dingelis@diena.lv simbols @ saista lietotāju maris_dingelis ar laikraksta *Diena* datortīklu.

Vārds *ad* labi atbilst visām prasībām, kas izvirzāmas zīmes @ nosaukumam latviešu valodā: *ad* ir īss; tas izraisa atmiņā burtu *a*, kas ir zīmē; tas saskan ar angļu vārda *at* nozīmi un nav pretrunā ar latviešu valodas izrunas noteikumiem. **NRA HKA 2003. 23.XII, 2.**

AABS – abreviatūra no angļu ***A**ssociation for the **A**dvancement of **B**altic **S**tudies* – Baltijas studiju veicināšanas apvienība, Baltiešu studiju apvienība.

AABS Baltijas birojs ir gandarīts par savu darbu šo stipendiātu izaugsmes veicināšanā. **UA 2003.18, 4.**

AAE – abreviatūra no **A**pvienotie **A**rābu **E**mirāti.

Viņiem izvirzītas apsūdzības par narkotiku glabāšanu, lietošanu, kā arī par hašiša un kokaīna ievešanu **AAE**, kur par narkotiku kontrabandu var tikt piespriests nāvessods. **D 2001.21.V, 6.**

aberācija – novirzīšanās, nomaldīšanās, nelabvēlīgas pārmaiņas, novirze no normas.

..tā ir vulgāra apziņas **aberācija**. **RL 2001.IX, 7.**

aborētums (angļu *arboretum*, no latīņu *arbor* 'koks') – kokaudzētava; vieta, kur tiek kultivētas un ir aplūkojamas retas koku, krūmu un citu augu sugas; koku dārzs; dendroloģiskais parks.

..aicina darbā Kalsnavas **aborētuma** vadītāju. **D 2003.23.X, 5.**

abreviatūra – gara vārda vai vārdkopas saīsinājums, izmantojot atsevišķu zilbju, saliktā nosaukuma daļu vai vārdu savienojuma pirmos (atsevišķos gadījumos arī citus) burtus.

..vienlaikus top skaidrākas partiju paustās pamatvērtības, un blakus katras partijas **abreviatūrām** pamazām nostājas viens, apzināti veidots vai nejaušs vārds – īpašība,

raksturs. Tēls. Tas ļauj mums secināt, piemēram, ka TP nozīmē profesionālismu, LC – pašapziņu, TB – nacionālu konservatīvismu, LSDSP – haotisku balagānu, JL – cerīgu nezināmo, PCTVL – opozīciju, ZZ – radošus risinājumus, PP – iejūtību.. **D 2002. 17.IX, 21.**

It kā atbildot uz globalizācijas mesto izaicinājumu, Kolhāss iesaucas: "YES", kur šis vārds reizē ir grafiska **abreviatūra**, ko veido japāņu jenas, eiro un ASV dolāra simboli. **LArch 2001.II, 131.**

ABS – abreviatūra no angļu ***anti-lock brakes system*** – automašīnas bremžu bloķēšanas novēršanas (antibloķēšanas) sistēma.

ABS neļauj bremzējot riteņiem nobloķēties, tādējādi noturot riepu saķeri uz izslīdēšanas robežas, kas parasti nodrošina īsāku apstāšanās ceļu un vadāmības saglabāšanos. **NRA Māja 2003.47, 12.**

absints – stiprs vērmeļu (*Arthemisia absinthium*) uzlējums vai liķieris (45–72%) iezaļganā krāsā.

Ar šābrīža modes dzērienu **absintu**, ko kura .. noiet melns gar acīm, 1. augustā galerijā *Māksla XO* savu personālizstādi *Rotaļlietas pieaugušajiem* atklāja mākslinieks Vits Vasiļkovskis. **D 2002.5.VIII, 10.**

abstinence – atturēšanās (no alkohola, narkotikām, ēšanas, dzimumsakariem u.tml.); traucējumu sindroms, kas rodas, pārstājot lietot pierastu narkotiku vai apreibinošu vielu, pārstājot spēlēt azartspēles u.tml.

Pētījumos atklāts arī **abstinences** (paģiru) sindroms – nemiers, nomākts garastāvoklis, pazeminātas koncentrēšanās spējas, kā arī apsēstība ar spēlēšanas ideju, ja šī nodarbība pārtraukta. **D 2002.17.VII, 15.**

a capella (itāļu 'kā kapelā') – kora vai ansambļa dziedājums bez instrumentāla pavadījuma.

Pēc tam, kad grupa Jumprava popfestivālā *Lituanica* 1988. gadā ***a capella*** nodziedāja tautas dziesmu *Uz Sibīriju man jāaizbrauc*, visa zāle uz septiņām minūtēm piecēlās kājās, aplaudēja un dedzināja šķiltavas. **Ned 2004.4, 34.**

acibels – garšviela.

Bārbeļu pulveri izmanto skābu mērču pagatavošanai. Vārot to ar sarkanajiem pipariem un sāli, iegūst asu piedevu gaļas ēdieniem – **acibelu**. **NRA Māja 2002.31.X, 9.**

acid (angļu 'skābs, ass') – vispārīgs apzīmējums, ko lieto, lai konkrēta mūzikas žanra ietvaros uzsvērtu kāda instrumenta (sintezatora, basģitāras u.c.) spalgu skanējumu. *Acid* bieži saista ar narkotiku – īpaši LSD, ko žargonā sauc par *acid*, – lietošanu, to uztver kā narkotiku iespaidā radušos produktu. *Acid* radās 20. gs. 60. gadu otrajā pusē, jēdziena attīstība un transformācija saistīta ar tādām parādībām kā *acid house*, *acid rock* (60. gadu psihedēliskais roks); ***accid jazz*** – popmūzika, kurā savijušies

džeza, blūza, roka un *soul* mūzikas elementi, tam raksturīgs nemainīgs, izteikti ritmisks bungu pavadījums. Izveidojās 20. gs. 80. gadu beigās.

..vienas nakts laikā apmeklētājiem tiek piedāvāta dažāda ***acid*** mūzika – ***acid*** *tehno,* ***acid*** *house* un ***acid*** *funk,* ***acid*** *jazz,* kā arī ***acid*** *lounge* un ***acid*** *chillout.* **D Eirovīzija, 8.**

acidofils – produkts, kas ieraudzēts ar acidofilām baktērijām *Lactobacillus acidophilus* 37° C temperatūrā.

Tās ["labās" baktērijas] iedala **acidofilajās** un bifido baktērijās. **D 2002.1.X, 21.**

acquis communautaire (franču) – Eiropas Savienības tiesību un pienākumu kopums.

Taču būs jāuzņemas arī atbildība, jo sevišķi – pienākums izpildīt ES likumus un noteikumus jeb ***acquis communautaire***. Latvijas varas iestādēm būs jāievieš 60–80 tūkstošu lappušu tiesiskie akti. **D 2002.30.I, 2.**

action (angļu) – mākslas darba (filmas, stāsta, romāna u.c.) žanrs, kura galvenā iezīme ir spraiga darbība.

Tik elpu aizraujošs Eiropas ***action*** nav redzēts, un daudzējādā ziņā tas pārspļauj Amerikas līdzīga žanra izstrādājumus.. **Izkl 2002.26.VII, 10.**

adamīti (angļu *Adamites*) – ķeceru sektas, kas piekopj askētismu, praktizē nūdismu un noliedz laulību. Vēsturē šādas sektas bijušas vairākas: adamīti Ziemeļāfrikā (2. gs.), Brīvā gara brāļi un māsas (13. gs.), begardi Francijā Vācijā un Nīderlandē (12.–17. gs.), pikardi Bohēmijā (14.–15. gs.) u.c.

Kad tika sabrucināta vecā valdīšana un kārtība, pēkšņi uzplauka visdažādāko kristiešu sektantu kustības. Reformāti, prezbiteriāņi, klusētāji kvēkeri, kas ierunājās tikai tad, kad pār viņiem nāca Sv. Gara atklāsme, Vasarsvētku svinētāji, baptisti, anglikāņi, metodisti, uniāti, pat **adamīti**, kas uzskatīja, ka Jaunajā pasaulē visiem būtu jābūt šķīstiem kā Ādamam&Levai un jāstaigā kailiem... **D 2002.8.XI, 14.**

adaptācija – piemērošana, pielāgošana.

Franču leitnanta draudzene savā ziņā ir brīvāks materiāls – melodrāma, kostīmfilma, labas literatūras laba **adaptācija**.. **TVD 2002.18.VII, 2.**

adapteris – ierīce atšķirīgu iekārtu vai sistēmu salāgošanai, savienošanai.

Komplektā ietilpst austiņas, **adapters** elektriskajam tīklam un pults. **D 2002.2.VIII, 13.**

Stunda un divdesmit minūtes paiet, kamēr Gagarina ķermenim pielīmē visus **adapterus** fizioloģisko funkciju pierakstīšanai lidojuma laikā.. **Mēs 2003.12.IV, 4.**

adaptogēns – viela, kas darbojas nomierinoši, kā stresa mazinātāja, palīdz iejusties situācijā.

"GuaranStim" uzlabo atmiņu, ir **adaptogēns**, proti, palīdz tikt galā ar stresa situācijām. RB 2001.19.IX, 13.

adenovīruss – vīruss, kura ierosinātajām slimībām raksturīgs elpceļu, acu, zarnu un/vai limfmezglu iekaisums.

Latvijā paaugstinājusies iedzīvotāju saslimstība ar **adenovīrusa** izraisītām infekcijas slimībām, kuru simptomi atgādina angīnu – sāp kakls un strauji līdz aptuveni 39 grādiem paaugstinās ķermeņa temperatūra. D 2002.31.VIII, 5.

adepts – kādas mācības, idejas, kustības sekotājs, piekritējs, labs pazinējs.

Apgūstot un pārstrādājot psihoanalīzes vēsturi, tā zaudē savu fascināciju, nereti priekšplānā izvirzot kustības **adeptu** psihopatoloģiju un ikdienas dzīves problemātiku. D 2002. 24.V, 15.

ādernieks, rīkstnieks – cilvēks, kam piemīt biodiagnosticēšanas spējas noteikt ūdens āderu un citu kaitīgu strāvojumu klātbūtni.

Tā kā ikviens no viņiem sevi uzskata par īstu ***ādernieku***, grūti atšķirt šarlatānus no patiesi apdāvinātiem cilvēkiem. Deko 2001.I, 63.

adiktīvs – tāds, kas spēcīgi ietekmē, veido pieradumu, noteiktu uzvedību.

..pokemoni, šis **adiktīvais** bērnu prieks, ir neticams peļņas avots. Izkl 2003.11.VII, 20.

adrenalīns – virsnieru serdes hormons; stimulē vielmaiņu, palielina skābekļa patēriņu, gāzu maiņu, paātrina un pastiprina sirdsdarbību. Emocionālu pārdzīvojumu, briesmu, sasprindzinājuma brīžos tā koncentrācija asinīs pieaug.

Eirovīzijas naktī manī virmoja **adrenalīns**, bet Marija bija brīva un atraisīta. Izkl 2002. 7.VI, 2.

advente, advents, Advente – laiks no ceturtās svētdienas pirms Ziemassvētkiem līdz 24. decembrim; t.s. atnākšanas laiks, arī gaidīšanas laiks, respektīvi, Ziemassvētku gaidīšanas laiks; pirmā Adventes svētdiena ir tā, kas vistuvāk (pirms vai pēc) Sv. Andreja dienai (30. novembris).

Tā nu ir sanācis, ka **advents** – gaidīšanas laiks baznīcas izpratnē – šogad sakrīt arī ar laicīgu gaidīšanu. D 2002.22.XI, 14.

Kristīgajā tradīcijā **adventes** vainags ir Ziemassvētku brīnuma priekšvēstnesis, četras sveces simbolizē garīgo spēku koncentrēšanu, pagājušā laika izvērtēšanu un dvēseles attīrīšanos. D Māj 2003.26.XI, 2.

adžika – garšvielu maisījums, kas raksturīgs Kaukāza tautu virtuvei.

"Vieglā **adžika**" domāta tiem, kuri nelieto asus ēdienus. RB 2001.7.II, 12.

adžiliti (angļu *agility* 'naskums, žiglums, izveicība') – sacensības, kurās suņi rāda savu prasmi un izveicību dažādu šķēršļu pārvarēšanā.

..notiks arī suņu demonstrējumi ringā, būs sacensības **adžiliti** – suņu prasmē pārvarēt šķēršļus pēc iespējas ātrāk. **Izkl 2003.21.XI, 33.**

AEG – abreviatūra no vācu *Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft* – pasaulē labi zināma firma, elektrotehnikas ražotāja.

Šī dizainera [Pēteris Bērenss] vadībā vācu ***AEG*** radīja ērti lietojamas, vienkāršas lietas, vienlaikus veidojot arī šīs nozares estētiskos uzskatus. **D 2002.11.IX, 20.**

AEHL – abreviatūra no **A**ustrumeiropas **h**okeja **l**īga.

AEHL turnīrā vēl četras uzvaras guva Latvijas klubi – *Rīga 2000* divreiz pieveica HK *Vitebsk*, bet *Liepājas metalurgs – Polimir*. **D 2002.16.IX, 7.**

aerobika – intensīva ritmiska vingrošana, parasti mūzikas pavadībā, vingrinājumu laikā skābekļa patēriņš organismā palielinās. Vārdu *aerobics* apritē ieviesis ASV Gaisa spēku majors Kenets Kūpers (*Cooper*), lai apzīmētu vingrojumu programmu, kas 20. gs. 60. gados tika izstrādāta ASV astronautu vajadzībām. Sk. arī **veloaerobika**.

..kad pāris stundu pastrādāju ar lāpstu, nevajag nekādu **aerobiku**. **TD 2000.18.V, 24.**

aerobuss – daudzvietīga (300–500 vietu) pasažieru lidmašīna.

1970. gadā tapa starptautisks konsorcijs *Airbuss Industry*, 1974. gadā tas izlaida pirmo lidmašīnu – **aerobusu**. **Ned 2003.2, 39.**

aerofobija, aviafobija, aviofobija – paniskas bailes lidot lidmašīnā, viens no fobijas paveidiem.

Tatjana Bulanova pati atzinusies, ka jau kopš bērnības sirgst ar **aerofobiju** – paniskām bailēm no lidošanas. **PDz 2003.39, 40.**

aerosols – gāzveida vidē suspendētas šķidruma vai cietvielas daļiņas; speciāli aprīkots trauks (parasti to sauc par baloniņu) šādas vielas izsmidzināšanai.

Dezodoranti tiek ražoti gan **aerosola** iepakojumā, gan zīmuļa, krēma vai rullīša veidā. Piemēram, deokrēmi ir mīkstāki nekā alkoholu saturošie aerosoli, bet to efekts ir mazāks. **RB 2002.3.VII, 15.**

Izrādās, ka ražošanas procesa laikā gaisā izplūdušais sēra dioksīds veido savdabīgus **aerosolus**, kas savukārt ietekmē lietus mākoņu veidošanos. **D 2002.18.VI, 19.**

AES – abreviatūra no **a**tomelektrostacija.

Tai [Čehoslovākijai] kopā ar Austriju būs jāmeklē risinājums Temelinas **AES** konfliktam. **D 2002.20.VI, 7.**

afgāns – naudas vienība Afganistānā.

Paziņojumā teikts, ka jaunā Afganistānas valūta arī turpmāk sauksies **afgani**, bet viens **afgani** būs līdzšinējo 1000 **afgani** vērtībā. **D 2002.5.IX, 9.**

AFI – abreviatūra no angļu ***A**merican **F**ilm **I**nstitute* – Amerikas Filmu institūts.

AFI Mūža ieguldījuma balva tiek pasniegta kopš 1973. gada. **D 2003.23.X, 20.**

AFIAP – abreviatūra no franču ***A**rtiste **F**IAP* (*Fédération Internationale de l'Art Photographique* – Starptautiskā Fotomākslas federācija) – Starptautiskās Fotomākslas federācijas atzīts fotomākslinieks.

"Šai izstādē ir tikai desmit darbi. Tas tāpēc, ka vairāk nedrīkstēja būt kolekcijā, ko pieteicu izvērtēšanai FIAP – Starptautiskajai foromākslas federācijai," saka Ieva Āķe, kurai šovasar FIAP piešķīra fotomākslinieces titulu **AFIAP**. **NRA 2003.19.XII, 14.**

aflatoksīni (angļu *aflatoxines*) – toksiski metabolīti, ko noteiktos apstākļos ražo noteiktas sēnes. 1960. gadā Anglijas fermās īsā laikā bojā aizgāja desmitiem tūkstoši tītaru. Kā noskaidrojās, mājputnu nāvi izraisīja barība, ko bija saindējusi pelējuma sēne *Aspergillus flavus* jeb ***A. flavis***, no kā arī tika atvasināts nosaukums sēņu ražotajai indei.

Piemēram, **aflatoksīni**, kurus rada pelējuma sēnes *Aspergillum flavum*, ir daudz spēcīgāki gēnu grāvēji nekā augu aizsardzības līdzekļi, ar kuriem pasargā kultūraugus no šīs un citām parazītiskajām sēnēm. **NRA Māja 2002.18.VII, 11.**

AFP – abreviatūra no franču ***A**gence **F**rance-**P**resse* – Francijas preses aģentūra. AFP ir viena no pasaulē vecākajām ziņu aģentūrām. 1835. gadā franču žurnālists Šarls Luijs Avā (*Havas*) izveidoja ziņu aģentūru *L'agence Havas*, no kuras vēlāk izauga AFP. Aģentūras biroji darbojas 115 valstīs, bet vēl 50 valstīs strādā vietējie korespondenti (2002).

Ziņu aģentūra **AFP** informē, ka talibi bez cīņas ir atdevuši Hanābādas pilsētu.. **D 2001.26.XI, 5.**

afrikandu valoda (pareizi – **afrikānss**, *Afrikaans*) – rietumģermāņu valodu grupas jaunākā valoda, kas veidojusies uz nēderlandiešu valodas bāzes, viena no vienpadsmit Dienvidāfrikas Republikas oficiālajām valodām.

Dienvidāfrikas Republikā līdz pat šim laikam universitātes dalās tajās, kur mācības noris **afrikandu valodā** (holandiešu valodas atvasinājums), un tajās, kur mācības noris angliski. **F 2002.23, 3.**

afroamerikāņi – afrikāņu izcelsmes amerikāņi, t.s. melnie amerikāņi; melnās rases ASV iedzīvotāji, kuru senči cēlušies no Āfrikas.

ASV policija ceturtdien aizturēja 41 gadu veco **afroamerikāni** Džonu Alenu Muhamedu un viņa 17 gadus veco padēlu Džonu Lī Malvo, kas ir jamaikietis. NRA 2002.26.X, 7.

afrodīzijs, afrodiziaks, afrodīziaks; afrodītiskais ēdiens (angļu *aphrodisiac*, no grieķu) – pārtikas produkts, dzēriens vai narkotiska viela, kas veicina seksuālo dziņu. Vārds atvasināts no seno grieķu mīlas dievietes Afrodītes vārda.

Tu esi gatava ēst gan asos čilli un austeres, gan šampanieša sorbetu un granātābolu – ja vien tas ir pietiekami eksotiski, pikanti vai arī tiek uzskatīts par **afrodiziaku**.. Cosmo 2002.XI, 110.

Senie grieķi un romieši trifeles uzskatīja ne tikai par izcili veselīgām, bet arī par lieliskiem **afrodīzijiem.** Santa 2003.IV, 104.

Stāstot par **afrodītiskajiem ēdieniem**, viņi piekrāva vienu no .. istabiņām ar tropu augļiem, šampanieša spainīšiem un austerēm. SD 2003.1.XI, 34.

afterpārtija, *afterparty* (angļu) – saviesīgā daļa pēc pasākuma.

Pēc nedēļas gaidāms *Suede* koncerts Dzintaros, un šī konkursa uzvarētājs iegūs ekskluzīvu iespēju piedalīties koncerta **afterpārtijā** un satikties vaigu vaigā ar pašu grupu. Izkl 2002.19.VII, 12.

Valmieras "Multiklubā" visi gaidīti uz Eirovīzijas tiešraidi .. un tai sekojošo ***after party***, kurā mūziku spēlēs kluba dīdžeju izlase. AtpTV A 2004.9, 10.

Agenda 21 (no latīņu *agenda* 'darāmais') – rīcības programma 21. gadsimtam, kas izstrādāta 1992. gadā Riodežaneiro notikušajā Pasaules vides konferencē.

Pasaules valstu vadītāju un zinātnieku apspriede par zemeslodes ilgtspējīgu attīstību, kas no 26. augusta līdz 4. septembrim notiks Dienvidāfrikas galvaspilsētā Johannesburgā, pēc plašuma un nozīmes samērojama vienīgi ar līdzīgu apspriedi Riodežaneiro pirms 10 gadiem, kad tika parakstītas svarīgas konvencijas par klimata pārmaiņu ierobežošanu un par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, kā arī pieņemts plāns ilgspējīgai attīstībai ***Agenda 21***. D 2002.27.VIII, 2.

AGFA – pasaulē labi zināms fotopreču ražošanas uzņēmums; abreviatūra no uzņēmuma sākotnējā nosaukuma ***A**ktien-**G**esellschaft für **A**nilin-**F**abrikation*. 1867. gadā vācu ķīmiķi Pauls Mendelsons-Bartoldi un Karls Aleksandrs fon Martiuss Rummelsburgā pie Berlīnes nodibināja krāsu fabriku, kas vēlāk izveidojās par milzīgu fotopreču ražošanas uzņēmumu.

Pēc ģimnāzijas beigšanas apguvis fotogrāfa un fotolaboranta amatu, apmeklējis **AGFA** fotoarodskolu Berlīnē. D 2002.17.VII, 22.

agora – tautas sapulce Senajā Grieķijā, arī laukums, kur šī sapulce notika, parasti tirgus laukums; liels laukums, plaša atklāta telpa.

Latvijas Nacionālā bibliotēka
0304048913

Reiz, kad Diogens brokastojis **agorā**, viņu ielenkuši atēnieši, un ik pa brīdim no pūļa atskanējuši saucieni: "Suns!" RL 2000.IX, 5.

..notikums vairs nav jāmeklē mākslā, jaunajā poēzijas vārdā, bet gan **agorā**, proti – kolektīvajā pieredzē, kas izkaldina jauno sociālo intelektuālo seju. F 2003.38, 2.

agorafobija – bailes atrasties plašā atklātā telpā. Pretstats klaustrofobijai – bailēm no slēgtas telpas. Jēdzienu ieviesis vācu psihologs Karls Vestfāls (*Westphal*) 1871. gadā.

Pazīstamākās [fobijas] ir **agorafobija** – bailes no sabiedriskām vietām un klaustrofobija – bailes no nelielām, slēgtām telpām, tai skaitā atrašanās liftā vai lidmašīnā. Cosmo 2002.III, 54.

ağitprops – abreviatūra no **ağit**ācija un **prop**aganda.

Nebūtu patiesi šo liekulīgo kārtojumu – sak, visi cilvēki ir brāļi, mums nav svarīga to piederība rasei vai tautībai – piedēvēt tikai totalitārajām komunistu sistēmām. Gluži tāda pati kārtība rodama arī demokrātisko Rietumu **ağitpropā**. F 2002.4, 3.

AHA – abreviatūra no ***a**lpha **h**ydroxy **a**cid* – alfa hidroksiskābes, kuras plaši izmanto kosmētisko līdzekļu ražošanā.

Pirms dažiem gadiem karstā ziņa bija **AHA**, tad vitamīni. Santa 1999.XII, 88.

Ahilleja papēdis – visvārīgākā vieta. Sengrieķu mitoloģijas varonim Ahillejam bijusi tikai viena ievainojama vieta – papēdis. Viņa māte, jūras dieviete Tetīda, gribēdama dēlu padarīt nemirstīgu, iegremdēja jaundzimušo mazuli Stiksas ūdeņos. Māte turēja bērnu aiz papēža, un tādējādi tas kļuva par vienīgo nemirstībai nepakļauto vietu Ahilleja ķermenī.

..ne vienam vien vīrietim sociālais prestižs ir **Ahilleja papēdis**.. Una 2002.VIII, 19.

Aibo – robotsuns; abreviatūra no angļu ***a**rtificial **i**ntelect **ro**bot* (japāņu *aibo* 'pavadonis, kompanjons').

Nākamajā mēnesī *Sony* tirgū piedāvās programmatūras komplektus, kas pavērs krietni vien vairāk iespēju populāro robotsuņu **Aibo** īpašniekiem. Sudrabainos suņus būšot iespējams piespiest pat ņaudēt.. D 2002.24.V, 17.

AIDS – abreviatūra no angļu ***a**cquired **i**mmune **d**eficiency **s**yndrome* – iegūtais imūndeficīta sindroms, ko izraisa inficēšanās ar cilvēka imūndeficīta vīrusu HIV; HIV vīrusa izraisīta infekcijas slimība, kas sagrauj imūnsistēmu. Pirmais dokumentētais saslimšanas gadījums fiksēts 1959. gadā Beļģu Kongo, saīsinājums AIDS tiek lietots kopš 1982. gada.

Luga ["Tālā zeme"] ir sarakstīta 1994. gadā, kad Žans Liks Lagarss jau zināja, ka ir slims ar **AIDS**. D 2002.8.II, 11.

Latvijas Nacionālā bibliotēka

Intriģējoša un baisa grāvējfilma. Efektīgo lielo mēroga darbu meistars Volfgangs Petersens pauž nepierādīto, bet aizvien sastopamo hipotēzi, ka kļūmīgos eksperimentos ar bioloģiskā kara ieročiem slepenā laboratorijā nejauši ticis radīts **AIDS** slimības vīruss. **Ieva 2002.29, 56.**

air bag (angļu 'gaisa spilvens') – aizsargspilvens, elektroniski vadāma automašīnas drošības ierīce.

..visas šīs komplicētās ierīces, ko mēdz dēvēt arī par inteliģentajām drošības paketēm, ir apgādātas ar īpašu vadības bloku, kurš atkarībā no avārijas apstākļiem regulē katra **air bag** piepūšanas ātrumu un pakāpi. **NRA Māja 2003.40, 3.**

aizspogulija – cita pasaule, ačgārnā pasaule. Neoloģisms, kas apritē ienācis no angļu rakstnieka Lūisa Kerola (*Carrol*, 1832–1898) darba "Alise Aizspogulijā" (*Through the Looking Glass and What Alice Found There*).

Telpas kompozīciju vizuāli paplašinošās liektās, līdz spoguļa perfekcijai pulētās metāla virsmas radīja ilūziju par līdzās esošu, paralēlu **aizspogulijas** pasaules esamību. **Studija 2002.XII/I, 68.**

ājurvēda, ājūrvēda, ajurvēda, (sanskrita *āyur-veda* 'dzīvības zināšanas') – sena indiešu mācība par veselības uzturēšanu un atjaunošanu, kas vienlaikus ir mācība par to, ko un kā mēs domājam. Šīs mācības atziņas izklāstītas "Ājurvēdā", kas ir indiešu svēto rakstu – vēdu – daļa.

Senās **ājurvēdas** zināšanas par dzīvi apkopotas četrās vēdu grāmatās, kas sniedz atbildes uz svarīgiem dzīves izvirzītiem jautājumiem, lai cilvēks dzīvotu ilgi, veselīgi, garīgā un fiziskā labsajūtā. **Pastaiga 2002.VIII, 56.**

akcelerāts – bērns, pusaudzis, kas attīstās paātrināti.

Kad jaunais vilks beigās grasās nabaga bērnu aprīt, bezbailīgā **akcelerāte** izrauj revolveri un drosmīgi nogalina briesmīgo zvēru. **D 2002.4.IX, 13.**

akcīze – nodoklis, ko uzliek masu patēriņa precēm (parasti – tabakas izstrādājumiem, alkoholam, degvielai u.tml.) un pakalpojumiem un kas ir iekļauts to cenā.

Visu laiku aldari ir norādījuši, ka **akcīze** alum ir par lielu un tā būtiski traucē piesaistīt arvien vairāk iedzīvotāju alus mīļotāju pulkam. **D 2002.29.I, 7.**

AKKA/LLA – abreviatūra no **A**utortiesību un **k**omunicēšanās **k**onsultāciju **a**ģentūra/Latvijas **A**utortiesību **a**ģentūra – autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma jeb autortiesību organizācija Latvijā. Nevalsts organizācija, izveidota 1995. gadā, Starptautiskās Autoru un komponistu biedrības (*CISAC*) biedre kopš 1996. gada.

Autortiesību organizāciju autoriem iekasētā atlīdzība nav nekāda sociālā palīdzība, bet gan reāla autoru mantisko tiesību īstenošana daudziem autoriem vienlaikus

(**AKKA/LAA** pārstāv aptuveni 2500 Latvijas autoru, divus miljonus ārvalstu autoru, 2001. gadā autoriem savākusi 1,5 miljonus eiro). **NRA 2002.24.IX, 10.**

akomodācija – piemērošanās, pielāgošanās.

..tas ir dabisks acs **akomodācijas** spēju zudums. **NRA Māja 2003.47, 10.**

akratofora – liela tilpuma pudele, ko izmanto šampanieša darīšanai.

Atšķirībā no klasiskās metodes, kad vīns pārvēršas par šampanieti pudelēs, šajā gadījumā tas notiek vienā lielā 10 000 l pudelē – **akratoforā**. **Santa 1998.I, 83.**

akreditācija – **1.** diplomātiska norise, kuras laikā ārvalsts diplomātiskais pārstāvis stājas amatā un iesniedz akreditācijas dokumentu. **2.** augstskolas, studiju programmas pārbaude un atzīšana par standartam atbilstošu.

Teorētiski laikā līdz **akreditācijai** diplomātam jaunajā amatā nevajadzētu pievērsties aktīvai darbībai. **D 2002.3.IX, 24.**

Studiju programmu **akreditācijas** komisija ir pārāk subjektīva, nereti pavirši iedziļinoties akreditējamo programmu saturā, uzskata vairāki pēdējā laikā akreditēto programmu vadītāji un augstskolu administrācija. **D 2001.27.XII, 3.**

akrilamīds (angļu *acrylamide*) – ķīmisks savienojums; kancerogēna viela, kas veidojas arī "ar cieti bagātos produktos (kartupeļos, kukurūzā, rīsos), tos apstrādājot augstā temperatūrā" **(D 2002.13.VII,3).**

Patlaban pētnieku uzmanības lokā ir dioksīni, benzpirēns un **akrilamīds** – indīgas vielas, kuras vairāk pazīstamas krāsu, plastmasas un ķimikāliju ražotājiem. **D 2002. 13.VII, 3.**

akromegālija – slimība, ko izraisa galvas smadzeņu piedēkļa hipofīzes traucējumi, tai raksturīga dažu ķermeņa daļu pārmērīga augšana.

Ja hipofīze izstrādā pārāk daudz augšanas hormonu, tad veidojas vai nu gigants, vai – **akromegālijas** pacients ar lielu kāju, lielām rokām, lielu degunu, disproporcionāls. **Santa 2002.X, 98.**

akronīms – no vairāku vārdu sākumburtiem veidots nosaukums.

Mēbeļu veikala *IKEA* nosaukums veidots kā **akronīms**, kur pirmie divi burti ņemti no dibinātāja vārda (*Ingvar Kompard*), trešais apzīmē ģimenes mājas (*Elmtaryd*), bet pēdējais burts ir ņemts no mājām tuvējā ciema nosaukums (*Agunnaryd*). **D 2002. 1.VII, 11.**

aksesuāri – palīglietas; lietas, piederumi, kas kaut ko papildina.

Vēl sestdien un svētdien Ķīpsalas izstāžu centrā var paspēt aplūkot .. automobiļu rezerves daļu, servisa iekārtu, tūninga un **aksesuāru** izstādi *Automehānika 2002*.. **D 2002.20.IV, 13.**

aktinīdija – kāpelētājaugu ģints *Actinidia*. Augi ražo ogas, kurās ir daudz C vitamīna.

Tas nekas, ka dārzā varbūt jau ieaudzēti citi dekoratīvi vīteņaugi – populārā vīnstīga, saldi smaržojošais sausserdis, pīpes koks un divmāju augs – **aktinīdija**, kurai ne tikai skaisti krāsojas lapas, bet kura, pareizi audzējot, dod garšīgus ērkšķogu lieluma kivi. **Una 2000.VIII, 71.**

Vienā sānā vijas **aktinīdija**, ko sauc arī par Latvijas kivi. **Deko 2002.VII, 76.**

aktualizācija, aktualizēt – padarīt aktuālu, uzsvērt, pievērst pastiprinātu uzmanību.

Nav brīnums, ka īpašu popularitāti **aktualizācija** izpelnījusies ierēdņu leksikā.. **RL 2000.I, 74.**

Rodas jautājums, vai ir iespējams **'aktualizēt'** to, kas nav aktuāls? **RL 2000.I, 74.**

aktuārs (angļu *actuary*) – speciālists, kas aprēķina apdrošināšanas iemaksas un atlīdzību, veic ilgtermiņa finanšu plānošanu apdrošināšanas jomā.

Otrajā studiju gadā fizmatos (LU Fizikas un matemātikas fakultātē) Kristīne uzzinājusi, ka ir tāda profesija – **aktuārs**, kas nodarbojas ar ilgtermiņa finansu plānošanu. **D 2002. 24.IX, 11.**

akupunktūra (angļu *acupuncture*, no latīņu *acus* 'adata') – sena Austrumu tautu dziedniecības un mūsdienu refleksterapijas metode: dažādu slimību ārstēšana ar adatu terapiju – speciālu adatu duršana noteiktos ķermeņa punktos nolūkā tos kairināt, stimulēt organisma enerģijas samazināšanos vai pieaugumu, lai izraisītu noteiktu reakciju, piemēram, remdinātu sāpes.

Laura Šanhajā iedziļinās ķīniešu medicīnas noslēpumos un nenoliedz, ka varētu ar **akupunktūras** palīdzību ārstēt ne tikai cilvēkus, bet arī četrkājainos. Ķīnā darbojas pat dzīvnieku **akupunktūras** asociācija. **D 2002.27.VII, 17.**

Ķīniešu **akupunktūrā** auss ir visu ķermeņa vitālo funkciju koncentrēta karte. **RL 1999. XI, 64.**

akvaparks (angļu *aquapark*) – ūdens atrakciju parks.

..**akvaparku** dienā vidēji apmeklē 622 cilvēki.. **NRA 2002.8.VII, 3.**

akvatinta – grafikas tehnika, kurā tiek izmantota metāla kodināšana.

Profesionālas gatavības iespaidu atstāja arī Ievas Krieviņas **akvatintas** (cikls *Backstage*), kurās māksliniece demonstrēja tehnikas un mākslinieciska redzējuma smalkumu. **Studija 2002.XII/I, 68.**

akvavits (zviedru, norvēģu *akvavit* 'dzīvības ūdens') – stiprs alkoholiskais dzēriens ar ķimeņu garšu, tradicionāls Norvēģijā, Zviedrijā, Dānijā.

Saldo kartupeļu neierasto garšu kaut cik neitralizē kopā ar tiem pasniegtais alus un **akvavits** (garšvielu šņabis). D 2003.16.I, 15.

alba (angļu *alb*; no latīņu *alba* 'balts') – garīdznieka apģērbs, kas Rietumos ir galvenokārt baltā krāsā, bet Austrumos – arī citās krāsās.

Tomēr par īpašu misiju Olga uzskata tērpu šūšanu Aglonas bazilikas vajadzībām – viņa šuj procesiju tērpus, komžas, priesteru **albas** un apmetņus. D 2002.14.VIII, 16.

albīns – organisms, kam raksturīgs albīnisms, proti, ādas, matu, spalvas un varavīksnenes pigmentācijas trūkums. Jēdzienu *albino* sākotnēji ieviesa portugāļi, lai apzīmētu tos afrikāņus, kuriem nebija pigmentācijas.

Dekoratīvās fretkas, kuras iegūtas Eiropas seska un tā **albīnās** formas krustojuma rezultātā, ir īpaši dzīvnieciņi. RB 2002.6.XI, 16.

Albiona – sens un poētisks Britu salu nosaukums. Tiek uzskatīts, ka nosaukums radies saistībā ar baltajām (latīņu *albus*) klintīm, kas paceļas Anglijas piekrastē, it īpaši pie Duvras.

Sarkangalvīte, tēlaini runājot, varētu būt Hamlets brunčos, tikai diemžēl Briknera (adaptēts brāļu Grimmu sižets) dramaturga dotības ne tuvu nesniedz **Albionas** ģēnija [Šekspīra] domas un vārdu lidojumu. D 2003.27.III, 14.

Līdz Anglijai no šejienes ir tikai 30 km, un skaidrā laikā **Albiona** ir ļoti labi saskatāma. SD 2003.22.XI, 49.

Alcheimera slimība – centrālās nervu sistēmas deģeneratīva saslimšana, ko izraisa olbaltumvielu bojājumi cilvēka smadzenēs un kuru raksturo gara vājums jeb vecuma plānprātība (demence). Slimību pirmo reizi aprakstīja vācu ārsts Aloizs Alcheimers (*Alzcheimer*, 1864–1915) 1906. gadā.

Mūsu nodoms ir nevis radīt klonētus cilvēkus, bet gan izstrādāt paņēmienus, kā ārstēt daudzas slimības – diabētu, sirdsslimības, vēzi, AIDS, Pārkinsona slimību, **Alcheimera slimību**. D 2001.26.XI, 6.

aldehīdi – organiski savienojumi, kuru molekulā ir aldehīdgrupa CHO; ķīmiski ļoti aktīvas vielas.

Vīnam pārstrādājoties organismā, veidojas **aldehīdi**. Tās ir tās toksiskās vielas, kas bojā aknas un kuru dēļ sāp galva. NRA Māja 2002.31.X, 4.

alergēns – viela vai cits faktors (piemēram, mikroorganisms), kas izraisa alerģiju.

..azbesta putekļi var izraisīt vēzi, bet alerģiskus cilvēkus līdz pat astmas lēkmēm un nāvei var novest attiecīgā **alergēna** klātbūtne gaisā. NRA Māja 2002.31.X, 3.

Zemesriekstus uzskata par vienu no bīstamākajiem pārtikas **alergēniem**. NRA Māja 2004.1, 22.

alergologs – medicīnas speciālists, kas pēta alerģisku slimību izcelsmi, norisi un ārstēšanas iespējas.

Kampaņas turpinājumā plānotas arī **alergologu** un pulmonologu konsultācijas, semināri skolotājiem un bērnu zīmējumu konkurss *Es elpoju*. D 2002.14.X, 4.

alfa un omega – grieķu alfabēta pirmais un pēdējais burts; visa sākums un gals, pamatu pamats. "Es esmu A un Ω!" saka Kungs Dievs, kas ir, kas bija, kas nāk, visu valdītājs!" (Jāņa atklāsmes grāmata 1: 8).

Angļi pārtraukuši rakstīt labu literatūru un skatīties labas lugas, tagad lasa un skatās visādus draņķus. Piemēram, arvien vairāk un vairāk aizmirst Šekspīru – savas kultūras **alfu un omegu**.. RL 2001.IV, 6.

algologs – aļģu pētnieks, speciālists algoloģijā jeb aļģu pētniecībā.

"Tieši tagad sākas aļģu ziedēšanas laiks. Periods, kad tās var būt bīstamas cilvēkam," *Dienai* pastāstīja LU Hidroekoloģijas institūta vadošā **algoloģe**.. D 2002.19.VII, 1.

algoritms – priekšraksts, shēma, secīga procedūra uzdevuma (problēmas) risināšanai.

Magnēta imobilaizeram nesen izmainīts darbības **algoritms** – ja magnēts nav pielikts, tad automobilis bezcerīgi apstājas uz divām minūtēm. D 2002.13.XI, 13.

alianse – uz līgumattiecībām balstīta savienība, valstu vai organizāciju apvienība. Mūsdienu presē apzīmējumu "Ziemeļatlantijas alianse" un "Alianse" bieži lieto kā sinonīmu NATO.

Mūsu valsts turpmākā attīstība nesaraujami saistās ar Ziemeļatlantijas **alianses** un Eiropas Savienības paplašināšanās raisītajām pārmaiņām. D 2002.12.IX, 2.

Mūsu valsts nodrošinās, ka Latvijā un atbilstošajos NATO štābos darbosies 270 militārpersonas un 48 Aizsardzības ministrijas civilpersonas, lai nodrošinātu dokumentu apriti un sadarbību starp **Aliansi** un Latviju. Ned 2003.4, 18.

Alkatrazs, Alkatrass (*Alcatraz*) – ASV federālais cietums, kas atradās Alkatrazas salā Sanfrancisko līcī. Cietuma 29 pastāvēšanas gados (1934–1963) neviens ieslodzīto bēgšanas mēģinājums nav izdevies. Uzskata, ka *Alcatraz* ir bijis pats drošākais ASV cietums.

Pirms gadiem piecpadsmit cietumā, kas saucās *Padomju Savienība*, atradās vēl viens cietums, kuru sauca par *zonu*. Iespējams, šis cietums bija vēl drošāks par **Alkatrazu**, jo, pat izbēgot no tā, jūs vienalga atradāties cietumā. NRA 2002.4.X, 11.

alkometrs, alkotesteris (angļu *alcometer, alcotester*) – ierīce alkohola līmeņa noteikšanai šķidrumā, piemēram, asinīs.

Viņš ir nikns uz **alkometru**, dievojas, ka neesot dzēris.. D 2002.19.XI, 7.

..**alkotesteris** kalpos tam, lai pierādītu pašam pārgalvīgākajam vadītājam un viņa draugiem, ka šodien pie stūres sēsties vairs nedrīkst. D 2002.18.XII, 14.

alkotūrisms – ceļošana ar nolūku iegādāties lētus alkoholiskos dzērienus.

Alkotūrisms: tagad arī Zviedrijā. Kapitāls 2003.XII, 10.

allicīns – aktīva viela, kas atrodas ķiplokos un citos sīpolaugos (*Allium* – sīpolu dzimtas ģints).

Saspiests, sakapāts un arī kaltēts ķiploks satur antikancerogēnu vielu – **allicīnu**, kas mazina vēža rašanās risku. Cosmo 2002.VIII, 102.

allogēns (angļu *allogenic*) – tāds, kas cēlies no cita.

Pašlaik Jāņa vienīgā cerība – **allogēnā** kaulu smadzeņu transplantācija, kuru veikt Latvijā nav iespējams. RB 2002.20.XII, 21.

alma mater (latīņu) – gādīgā audžumāte, māte barotāja, resp., nevis tā māte, kas dzemdējusi, bet tā māte, kas barojusi. Apzīmējums ieviesies kā studentu dots nosaukums savai universitātei – zināšanu devējai; šobrīd lieto arī kā sinonīmu vārdam "augstskola"; arī jebkura barotne.

Šogad ***Alma Mater*** ekonomikas studiju programmā ar 2680 kopējo studējošo skaitu uz vienu valsts budžeta apmaksātu studiju vietu pretendēja pat vairāk nekā 30 cilvēku. D 2002.31.VIII, 3.

Skaistuma etalons, skandālu ligzda, mūsdienu krievu modes ***alma mater***... Kādus vārdus prese vien nav veltījusi Valentīnam Judaškinam un viņa modes namam! Ieva 2002.29, 53.

al Qaeda, al Qa'ida (arābu 'pamats') – starptautisks teroristisks grupējums, izveidots 20. gadsimta 80. gadu beigās. Cīnās par islāma ideju uzvaru pasaulē.

..ASV varas iestādes izvirzījušas apsūdzības sešiem islāma radikāļiem, kuri tiek turēti aizdomās par Osamas bin Ladena vadītās teroristiskās organizācijas ***Al Qaeda*** atbalstīšanu. D 2002.30.VIII, 8.

Als Kapone, Al Kapone (*Alphonsus Capone*, 1899–1947) – ietekmīgs Čikāgas organizētās noziedzības līderis; viens no visvairāk daudzinātajiem gangsteriem, gangsterisma simbols.

Ir trīsdesmito gadu Amerika – lielās depresijas un **Al Kapones** unikāli sazarotā mafijas tīkla darbības ziedu laiki. Mēs 2002.28.IX, 18.

alter ego (latīņu) – otrais es.

Un nu pat trīs reizes nevajag minēt, kas šiem abiem Dorniem kopīgs ar Akuņina literāro ***alter ego***.. Izkl 2002.26.VII, 19.

alterglobālisti – citādas globalizācijas piekritēji.

..pēdējā laikā franču presē vārds *anti-mondialistes* (antiglobālisti) tiek aizstāts ar citu – *alter-mondialistes* – citas pasaules vai citādas globalizācijas piekritēji, latviski to laikam varētu tulkot kā **alterglobālisti**.. D 2003.8.XI, 15.

alternatīva, alternatīvs – jebkura no divām vai vairākām savstarpēji izslēdzošām iespējamībām; nepieciešamība izvēlēties vienu no diviem vai vairākiem. Vārdu "alternatīvs" bieži lieto kā pretstatu vārdam "oficiālais, vispārpieņemtais" (alternatīvā ārstniecība, alternatīvā degviela, alternatīvais dienests, alternatīvā enerģija, alternatīvā lauksaimniecība, alternatīvā medicīna (ārstniecība), alternatīvais metāls, alternatīvā pedagoģija, alternatīvā skola u.c.).

Alternatīvās enerģijas jautājumi būs viena no kongresa aktualitātēm līdzas problemātikai par to, kā atgūt nacionālo kontroli pār mežu resursiem, ko, pēc zaļo domām, pārņēmuši ārzemnieki. NRA 2004.7.II, 4.

Alternatīvais dienests tomēr nav tādēļ, lai pēc iespējas vairāk puiši varētu izvairīties no dzīves kazarmās un grūtībām dienestā.. Tas esot radīts, lai ievērotu Satversmē noteiktās cilvēka tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību. D 2002. 18.VI, 21.

alternatīvā medicīna – ārstēšana ar t.s. tautas jeb tradicijās balstītās ārstniecības līdzekļiem un metodēm (akupunktūra, aromterapija, herbālā medicīna jeb zāļu tēju lietošana, jeb fitoterapija, homeopātija, joga, masāžas, meditācija, osteopātija, refleksoloģija u.c.).

Ar tradicionālo jeb **alternatīvo medicīnu** Rietumvalstīs, kur dominē modernā medicīna, saprot dabiskos ārstniecības līdzekļus.. D 2002.24.IX, 21.

Altings (islandiešu *althing*) – Islandes parlaments.

Latvijas parlamentāriešiem Islandē paredzēts piedalīties arī Islandes parlamenta jeb **Altinga** 1000 gadu pasākumos, delegācija apmeklēs kalnu, kur 960. gadā pirmo reizi sanāca Islandes parlaments. RB 2000.30.VI, 5.

falūzija – mājiens uz notikumiem, personībām vai literāriem tēliem, kas lasītājiem, klausītājiem, skatītājiem varētu būt zināmi.

Domājot par šo sirreālisma **alūzijām** veltīto numuru, nez kāpēc vispirms prātā nāca tieši viņš [Romualds Geikins]. Studija 2002.XII/I, 14.

amalgama – metāla sakausējums ar dzīvsudrabu; sakausējums.

Ja grib, var aizstāvēt pat uzskatu, ka armēņi un azerbaidžāņi ir vienas "superetnoprogrammas" vai etniskas **amalgamas** divi valodiski, reliģiski, politiski poli. RL 2000. VII, 47.

amareto (itāļu *amaretto*) – mandeļu (arī aprikožu kauliņu) liķieris.

Saldējuma kafejnīcā .. piedāvā pēc itāļu receptēm no Latvijas piena produktiem un augļiem uz vietas ražotu 39 veidu saldējumus – krējuma un augļu saldējumus, uz sīrupa un svaigu augļu bāzes, dažādu veidu riekstu, **amareto**, ruma, deserta, jogurta saldējumus. **RB 2001.3.V, 10.**

amarone (itāļu *Amarone*) – viens no labākajiem Itālijas vīniem, ko darina no žāvētām (vītinātām) vīnogām (*passito* metode).

Trīs šķirņu vīnogas, kuru jaukums ir tradicionāls gan **amarones** darīšanā, gan vietai, proti, Veronas apkaimei, novāc divas nedēļas pirms citām vīnogām un vienīgi ar rokām, tad izklāj uz sietiem un īpašās telpās ļauj žūt. **Santa 2003.XI, 14.**

ambīcijas – paaugstināts pašnovērtējums; nepamatotas pretenzijas; godkārība.

Diemžēl Berlīnes arhitektūra biežāk demonstrē politiskas **ambīcijas**, nevis arhitektoniskas kvalitātes. **D 2002.2.VIII, 12.**

49 gadu vecumā viņā mutuļo enerģija, **ambīcijas** un iedomība. **D 2002.18.VI, 12.**

ambidekstrs, ambidektrs (angļu *ambidextrous*) – cilvēks, kas vienlīdz labi darbojas ar labo un kreiso roku, abrocis; ļoti prasmīgs cilvēks.

Pasaulē dzīvo trīs veidu ļaudis – labroči, kreiļi un abroči jeb **ambidektri**. **NRA 2002. 29.VII, 11.**

ambients, *ambient* – apkārtējā atmosfēra, vide, ietekme, gaisotne; noteiktu noskaņu izraisošs; nomierinoša, atslābinoša atslodzes mūzika.

Vienā vietā pat bija paredzēts aviācijas maršs, bet mums tur ir **ambients** skaņdarbs kā Braienam Īno. **Izkl 2002.13.IX, 2.**

Abi dīdžeji saka, ka *chill-out* un ***ambient*** stilā radītas kompozīcijas ir labākais relaksācijai pēc deju mūzikas klubā pavadīta vakara.. **NRA 2003.13.VI, 11.**

ambivalence – divatnīgums, divējādība, iekšējs pretrunīgums; **ambivalents** – tāds, kam piemīt ambivalence; divatnīgs.

..mediju māksla, ..izplešot ierasto sadzīvisko lietojumu tehnokrātiskās sabiedrības artefaktiem, ļauj atklāties kādam noslēpumam cilvēka/tehnikas kā bērna/rotaļlietas savstarpēji apmaināmo attiecību baisajā **ambivalencē**. **Studija 2000.IV, 45.**

..sieviete, kas kā atraitne pēc kara atgriežas savā dzimtajā ciemā un sajauc tur visu tikumību, ir .. **ambivalents** un dziļš tēls.. **NRA 2002.9.XI, 10.**

ambrāža – (no franču *embrasement*) – tracis, jukas, satraukums, nemieri; liels, skaļš notikums.

Ambrāžas oficiālais iemesls – Rīgā pirmais kinoseanss noticis drīz pēc brāļu Limjēru aktivitātēm 1895. gadā Parīzē, un, lai gan precīzu ziņu nav, Rīgā tas

tomēr noticis pirms gadsimtu mijas un noteikti ātrāk nekā Ņujorkā, Berlīnē un citās pasaules lielpilsētās. **Mēs 2002.21.IX. 16.**

amerikanizācija – amerikāņu dzīvesveida, dzīvesstila, vērtību, kultūras, valodas iespiešanās citās kultūrās; pārveidošana pēc ASV parauga.

Daudz tiek runāts par kultūras **amerikanizāciju** (teleseriāli, vardarbība, viss tiek seksualizēts utt.), tomēr šis jēdziens ir izplūdis un ļoti diskutabls. **Ned 2003,10, 6.**

amerikāņu sapnis (angļu *American Dream*) – priekšstatu kopums, kas izsaka demokrātiskos ideālus un dzīves standartus, kurus iedvesmojusi ASV izveidošanās. Raksturo Amerikas paštēlu – brīvība un iespējas visiem. Jēdziena rašanos saista ar ASV vēsturnieka Džeimsa Truslova Adamsa (*Adams*, 1878–1949) darbu "The Epic of America" (1931).

Lūk, ko par tiešās tirdzniecības nozīmi vēl savas prezidentūras laikā teicis Bils Klintons: "Galvenā iespēja, ko sniedz tiešā tirdzniecība, ir iespēja veidot savu dzīvi, sasniedzot jebkuru mērķi, un man tas izsaka **amerikāņu sapņa** būtību." **D 2002.12.VIII, 13.**

AMF – starptautiska kompānija, kurai pieder ļoti plašs boulinga zāļu tīkls, boulinga zāles aprīkojuma un spēles piederumu ražotāja. Kompānijas mītne atrodas Ričmondā (ASV), uzņēmums dibināts 1900. gadā dažādu rūpniecības iekārtu ražošanai, tā sākotnējais nosaukums ***A**merican **M**achine and **F**oundry*.

Nedēļas garumā jau no sestdienas *Toss* boulinga centrā būs iespēja vērot pasaules labākos amatierus – Rīgā notiks 38. **AMF** Pasaules kausa izcīņas sacensības boulingā. **Izkl 2002.18.X, 17.**

amfetamīns (angļu *amphetamine* no ***alpha**methyl**phenyl**ethyl**amine***) – centrālās nervu sistēmas stimulants; narkotisku vielu grupa, kas rada emocionālu pacēlumu, labu garastāvokli. Sportā tiek uzskatīts par dopingu.

Augstais **amfetamīna** līmenis analīžu paraugā esot radies no pāris tabletēm, kas kādunakt lietotas, izklaidējoties kopā ar draugiem diskotēkā, paziņojis 28 gadus vecais olimpiskais čempions. **NRA 2002.8.VII, 9.**

amīši – **am**erikāņi.

..paņem **amīšu** seriālu "Sirdsmīļā Monika", kur ir gatavs sižets, struktūra, un lokalizē tekstu. **Santa 2002.IV, 47.**

Amnesty International – starptautiska organizācija cilvēktiesību aizsardzībai, dibināta 1961. gadā Londonā pēc angļu jurista Pītera Benensona (*Benenson*) iniciatīvas.

..starptautiskā cilvēktiesību aizsardzības organizācija ***Amnesty International***, kas vairākkārt kritizējusi Izraēlu par palestīniešu cilvēktiesību pārkāpumiem, ..ir nosodījusi arī palestīniešu īstenotos terora aktus.. D 2002.12.VII, 8.

amnēzija – patoloģisks atmiņas zudums; nespēja atcerēties.

Kopš sadursmē ar noziedznieku guvis ievainojumu galvā, policijas psihologs Pauls Behrends cieš no **amnēzijas** lēkmēm. Progr 2002.42, 11.

amoks – psihisks traucējums, kas novērots Malajas arhipelāga iedzīvotāju vidū un ko savā novelē "Amoka skrējiens" aprakstījis Stefans Cveigs: cilvēkam pēkšņi uznāk trakuma lēkme, viņš paķer nazi, neprātīgi skrien (**amoka skrējiens**), nogalinot jebko, kas gadās viņam ceļā; neprātīgas tieksmes vadīta neapturama darbība. Pārnestā nozīmē lieto kā apzīmējumu ilgstošam, nogurdinošam darbam, strespilnām situācijām.

Dzīve nav rozēm kaisīta arī SoHo, Ņujorkas mākslas galeriju, kafejnīcu un smalku dizaina veikaliņu oāzē, bet te salīdzinājumā ar biznesa pasaules **amoku** dzīve plūst kā lēna un mierīga upe. FF 1997.VII/VIII, 53.

..četrās dienās .. Baiba paspējusi koncertēt gan Parīzē Luvras muzejā (ar mammu pianisti Līgu Skridi), gan Potsdamā (ar māsu pianisti Laumu Skridi) un kādā senā klosterī Venigsenā (ar Laumu), un tikai laimīgi sagadījies, ka **amoka** koncert**skrējienā** bijusi maza pauzīte – gluži kā radīta koncertam Rīgā. Izkl 2002.20.IX, 11.

anaboliskie steroīdi – vielas (sintētiski hormonpreparāti), kas veicina olbaltumvielu sintēzi organismā un muskuļu masas pieaugumu. Sportā anaboliskie steroīdi tiek uzskatīti par dopingu.

Sava automobiļa bagāžniekā viņi grasījušies Zviedrijā ievest medicīniskos preparātus – **anaboliskos steroīdus**, kuru apriti stingri kontrolē šīs valsts medicīnas iestādes. D 2002.31.VIII, 5.

anabolisms – bioķīmiskie procesi organismā; biosintēze.

..cilvēkam līdz 25 gadiem, kad organismā dominē šūnu augšana vai **anabolisms**, rezultāts ir sasniedzams nedaudz vieglāk. Klubs 1998.XII, 60.

anafilaktiskais šoks – organisma spēcīga reakcija uz ievadītu svešu vielu, piemēram medikamentiem (penicilīnu, bišu indi u.c.).

Imūnsistēma atbrīvo histamīnu un citas bioloģiski aktīvas vielas, asins šķidrā daļa iziet ārpus asinsvadiem audos, katastrofāli krītas asinsspiediens, plaušu alveolas sāk pildīties ar šķidrumu, rodas **anafilaktiskais šoks**. D 2002.6.VIII, 21.

analfabētisms – neprasme lasīt un rakstīt; neizglītotība; neprasme. Sk. arī **sekundārais analfabētisms, funkcionālais analfabēts**.

Uz latviešu **analfabētismu** psihoanalīzes jomā norāda arī pats grāmatas autors, kurš gan uzskata, ka viņa psihoanalīzes "idejiskā kartografēšana" ir pietiekami vienkāršota. F 2002.23, 5.

anāls – tāds, kas piederīgs tūplim vai kaut kādā ziņā saistīts ar to.

Ir daudz vieglāk inficēties **anālā** nekā vaginālā seksa laikā.. Cosmo 2002.X, 117.

anatomija – dzīva organisma vai orgāna uzbūve; zinātne par dzīva organisma formu vai uzbūvi; plaši lieto, lai raksturotu jebkuras lietas, parādības vai procesa uzbūvi un analīzi. Populārākie vārdsavienojumi: pasaules anatomija (Džons Donne, 1611), melanholijas anatomija (Roberts Burtons, 1621), mīlestības anatomija, naida anatomija, personības anatomija u.c.

Personības **anatomija** nav ķirurģiska iejaukšanās, vien iespēja gūt par cilvēku spilgtāku priekšstatu.. NRA 2003.25.I, 11.

andergraunds sk. ***underground.***

..Sems Zamans ir aziātu **andergraunda** tēvs. Izkl 2002.3.V, 12.

andiroba – Brazīlijas sarkankoks (*Carapa guianesis*).

..**andiroba** ir pasaulē cietākais [??] galdniecībā izmantojamais koks. Deko 2002.VII, 4.

androgēni (angļu *androgen*) – dabiskie un sintētiskie vīrišķie dzimumhormoni (piemēram, testosterons, androsterons u.c.).

Tā sauktais sekundārais apmatojums, par ko atbildīgi vīrišķie hormoni jeb **androgēni**, veidojas pubertātes laikā. RB 2001.25.IV, 18.

androginija (angļu *androgyny*) – jēdziens, kas cilvēka identitātes raksturojumā ietver kā vīrišķo (grieķu *andro*), tā sievišķo (grieķu *gyn*).

Flašs (1933) ir Elizabetes Brauningas dzīves stāsts viņas spaniela Flaša skatījumā, un *Orlando* (1928) – savdabīgs veltījums draudzenei Vitai Sekvilai-Vestai, fantastisks ceļojums laikos un **androginijā**. D 2002.10.V, 13.

androgīns (angļu *androgyne*) – būtne, kurā apvienots vīrišķais un sievišķais; divdzimumu organisms; hermafrodīts.

..Venera tika uzlūkota kā **androgīns** un saukta gan par Veneru, gan par Marsu. F 2002.4, 2.

androloģija (angļu *andrology*) – medicīnas nozare, kas pētī vīrieša dzimumorgānu fizioloģiju un patoloģijas, vīriešiem raksturīgo slimību diagnostikas, ārstēšanas un profilakses iespējas; **andrologs** (angļu *andrologist*) – speciālists androloģijā.

Andrologs izrakstīs hormonterapiju, citi ārsti ārstēs .. blakusslimības.. **Klubs 1998. XII, 48.**

andropauze (angļu *andropause*) – vīriešu klimakss.

Par šo problēmu līdz šim ticis maz runāts pat pašu mediķu aprindās, nu situāciju mazliet labojis Rīgā notikušais starptautiskais seminārs ***Andropauze*** *un ar to saistītās problēmas vīrieša dzīvē un ģimenē.* **Klubs 1998.XII, 48.**

aneksija – svešas teritorijas varmācīga pievienošana; **anektēt** – veikt aneksiju.

Latvijas vārda izstumšana no aprites, Ostlandes reihskomisāra Hindrika Lozes amatā stāšanās runa [..] un pret visu ar brīvās Latvijas laiku saistīto izvērstā politika skaidri rādīja, ka drīz Latvija tika **anektēta**.. **RB 2002.17.X, 27.**

anēmisks – vājš, neizteiksmīgs, bezkrāsains, bezspēcīgs.

Kārtējais Dž. Dž. Džilindžera protests pret tradicionālo un visai **anēmisko** latviešu teātri.. **F 2003.49, 5.**

anemometrs – ierīce vēja, kā arī gāzu un šķidruma plūsmu ātruma mērīšanai un virziena noteikšanai.

Tomēr pārsvarā **anemometrs** savus 6–10 m/s noskaita, radot ideālus apstākļus iesācējiem [sērfošanā].. **SD 1999.2.X, 13.**

angārs – liela vientelpas būve, ko izmanto kā noliktavu, sporta zāli; sākotnēji būve lidaparātu novietošanai un remontam.

Grīdas konstrukcijas jau pilnībā ir gatavas un sakrautas **angāra** vienā malā. **D 2003. 17.IV, 7.**

..vajadzētu tikai astoņus tūkstošus latu, lai varētu uzbūvēt **angāru**, kur glabāt inventāru. **RB 2003.21.VIII, 13.**

Pircējus nevar iemānīt šķērsielā aiz citu firmu **angāriem**. **Kapitāls 2002.IX, 65.**

angažēts – iesaistīts, nolīgts, piejaucēts.

Sociāli kreisi, ekoloģiski, feministiski **angažētie** avangardisti teorijā un praksē tiecas piedāvāt plašai vai marginālai sabiedrībai, bet nekādā ziņā ne dominējošiem varas spēkiem domātu mākslu vai māksliniecisku aktivitāti.. **F 2002.14, 2.**

Ik pa brīdim, kad restorāna **angažētais** saksofonists pārtraucis spēli, atvējo kāds ielas muzikantu melodijas fragments.. **RL 2000.VII, 73.**

angiogrāfija – radioloģiska asinsvadu un limfvadu izmeklēšanas metode.

Mēs aplūkojam **angiogrāfijas**, datortomogrāfijas, elektroencefalogrāfijas ierīces, pabāžam galvu operāciju zālē un reanimācijā. **RL 1997.I, 26.**

angiogrāfs – ierīce asinsvadu un limfvadu izmeklēšanai, angiogrāfijas rezultātu fiksēšanai.

..nopirkts jauns **angiogrāfs**, kura iegādei ņemts kredīts.. D 2002.22.VIII, 3.

animēts (angļu *animated*) – tāds, kam piešķirts dzīvīgums; kustīgs.

Mazliet dīvaina digitāla balss lasa instrukcijas, kamēr **animēti** attēli ekrānā izrāda jums izvelkamās izvēlnes un komandu lauciņus. e-pasaule 2001.X, 29.

anklāvs – valsts teritorija vai tās daļa, kuru no visām pusēm aptver citas valsts teritorija.

Kalnu Karabaha ir neliels **anklāvs**, kas atrodas Azerbaidžānas teritorijā un kura iedzīvotāju vairākums ir armēņi. D 2002.13.VIII, 6.

anomisks (grieķu *anomia* 'tiesību trūkums') – tāds, kur valda anomija, resp., nefunkcionē ierastās tiesiskās vai tikumiskās normas. Jēdzienu 1897. gadā ieviesis franču sociologs Emīls Dirkhems (*Durkheim*, 1858–1917).

Londona ir valsts, milzīga **anomiska** valsts. RL 2000.I, 38.

anonīmie alkoholiķi – alkoholiķu savstarpējās palīdzības organizācija "*Alcoholics Anonymous*", kuru 1935. gadā ASV dibinājuši Bils V[ilsons] un Dr. Bobs S[mith]. Organizācijas locekļi savstarpējā saziņā uzvārdus nelieto.

Ultimāts ir ierocis, kuru vajadzētu izmantot tikai galēji ekstremālos apstākļos un tikai otra cilvēka labā. Piemēram: "Stājies **anonīmajos alkoholiķos**, citādi es ar tevi neturpināšu attiecības!" Cosmo 2002.XI, 27.

anonsēt – informēt par gaidāmiem (parasti kultūras) pasākumiem; izsludināt.

Anonsējot izrādes, teātris raksta: "Maigums, mīlestība, karš, nāve, izmisums, prieks, ticība... ir viņa dzeja." Izkl 2003.7.XI, 21.

anoreksija – slimīgs apetītes zudums vai nomākšana; patoloģiska badošanās; **anoreksisks** – tāds, kam raksturīga anoreksija.

1873. Pirmoreiz tiek minēta **anoreksija**. D 2003.2.V, 19.

1980. gadā medicīnā tiek ieviests **anoreksijas** termins.. Izkl 2003.16.V, 20.

Anoreksija ir protests, kas vērsts uz iekšu, savukārt grāmatas un dažādas kustības ir protests, kas vērsts uz āru. Santa 2001.I, 39.

Es piederu pie paaudzes, kas no tā [mārketinga diktāta] bija kaut kā pasargāta, kam kādu dienu nevajadzēja pēkšņi kļūt **anoreksiskai**, un man nav problēmu šodien valkāt sari, rīt džinsus un parīt triko. RL 2002.II, 14.

anšlāgs (vācu *Anschlag* 'paziņojums') – paziņojums, ka uz kādu pasākumu ir pārdotas visas biļetes; izpārdots koncerts (izrāde).

Neesmu pārāka par citiem, pati brīnos, kāpēc uz maniem koncertiem ir tādi ***anšlāgi***. NRA 2002.3.VIII, 12.

Priecē, ka publika atgriezusies simfoniskajos koncertos Lielajā ģildē, kur šosezon vairākkārt piedzīvoti **anšlāgi**. D 2003.12.V, 11.

anšovs – neliela jūras zivs (*Engraulis encrasicholus*) no siļķu dzimtas; bieži vien par anšoviem sauc arī citas nelielas zivis, piemēram, brētliņas.

Ventspils Brīvostas teritorijā Ostgalā pagājušajā nedēļā darbību sāka viena no Baltijas valstīs modernākajām zvejas produktu ražotnēm – Dānijas un Latvijas kopuzņēmums STEMA International.., kas ražos kārbiņās fasētus **anšovus** – brētliņu filejas dažādos uzlējumos. D 2002.20.V, 16.

antacīds (angļu *antacid*) – viela, kas neitralizē skābi (īpaši kuņģī).

Sarkanās un zilās ogas satur **antacīdus** – vielas ar pastiprināti bakteriālu iedarbību. NRA HKA 2003.15.IV, 2.

antiamerikānisms – ideoloģiska un politiska kustība, kas vērsta pret ASV un amerikāņu kultūru un dzīvesveidu.

Pēc Kostarikas bijušā prezidenta Nobela Miera prēmijas laureāta Oskara Ariasa domām, "šobrīd **antiamerikānisms** pasaulē ir pat spēcīgāks nekā Vjetnamas kara laikā". NRA Spec 2002.11.IX, 2.

Daudzu islāma partiju līderi kā vienu no priekšvēlēšanu trumpjiem izspēlē **antiamerikānismu**. NRA 2002.5.X, 7.

anticipācija – gaidas; spēja paredzēt, prognozēt rīcību un tās rezultātus; kaut kā sākšanās pirms laika; mūzikā – ieskaņa, proti, kāda akorda skaņa, kas parādās pirms visa akorda.

[Mūzikas instrumenta] spēlēšanas laikā svarīgākās augstākās intelektuālās spējas (prasmes) – simultānuztvere, **anticipācija**, salīdzināšanas spēja, īslaicīgā atmiņa attīstās pašas no sevis. NRA 2002.10.X, 2.

antidepresants – līdzeklis depresijas novēršanai un ārstēšanai.

Antidepresants līdzsvaro un atjauno smadzenēs dabisko vielu proporcijas. Santa 2001.XII, 131.

Antidepresanti depresijas māktajam ir tas pats, kas kruķi kāju salauzušam cilvēkam. Una 2003.XII, 64.

antifons – ausu ieliktnis trokšņa uztveres mazināšanai.

Atzīstieties, jūs, kurai dzirdes veselības labad diskotēkā tiešām vajadzētu lietot **antifonus**, tos somiņā neturat. Santa 2000.IX, 90.

antifrīzi – šķidrumi ar zemu sasalšanas temperatūru; vielas, kas pazemina sasalšanas temperatūru; pretaizsalšanas vielas (šķidrumi).

Viņas [sirseņu mātītes] hemolimfā (asinīs) ir īpašas ķīmiskas vielas – **antifrīzi**, kas neļauj .. nosalt. D 2002.15.VIII, 17.

antiglobālisti (angļu *antiglobalists*) – cilvēki un to grupas, kas noraida globalizāciju.

..atskaitot **antiglobālistus** un vēl pāris klaji destruktīvas grupas, virtuālo subkultūru lielākā daļa kļūst aizvien nekaitīgāka un nepretendē uz pāraugšanu kontrkultūrā, bet drīzāk tuvojas hobijiem. D 2002.26.VII, 2.

antiglobalizācija (angļu *antiglobalization*) – kustība, kas vēršas pret globalizācijas procesiem mūsdienu pasaulē.

Puse no aptaujātajām firmām atzīst, ka viņu uzņēmējdarbību ietekmē dabas un ekoloģiskie jautājumi, un tikai 13% firmu ir noraizējušies par **antiglobalizācijas** kustības protestiem. D 2002.26.VI, 7.

antikonsumerisms (angļu *anticonsumerism*) – kustība un ideoloģija, kas vēršas pret patērnieciskuma izplatību mūsdienu pasaulē.

Pašausmīga šķiet ideja, ka tā dēvētā **antikonsumerisma** ideja varētu iziet no modes. F 2002.29, 2.

antioksidanti – vielas, kas novērš vai kavē organisko vielu oksidēšanos, deaktivizē brīvo radikāļu darbību. Antioksidanti ir, piemēram, vitamīni C un E, beta karotīns (ķermenī pārvēršas A vitamīnā), minerāls selēns u.c.

Diētas ārste Lolita Neimane zina teikt, ka krāsainākajā sugas pārstāvī ir arī vairāk **antioksidantu**. D 2002.18.VII, 15.

Pie dabīgajiem **antioksidantiem** pieskaitāms E vitamīns, askorbīnskābe, pienskābe, citronskābe. D 2002.30.I, 17.

antipasta (itāļu *antipasto*) – priekšēdiens, *hors d'œuvres*, "ēdienreizes sākums jeb priekšspēle pirms maltītes un galvenā ēdiena – pastas" (Ieva 2003. 35, 24); aukstās uzkodas ēstgribas rosināšanai. Kā antipastu izmanto olīves, anšovus, šķēlītēs sagrieztu desu u.tml.

Ēdienkartē **antipasti**, minestrone, pasta fugni (es neticīgi vaicāju, vai tiešām arī baravikas ir augušas Sanmarīno "mežos"..).. D 2003.17.X, 13.

antiperspirants (angļu *antiperspirant*) – līdzeklis, kas aizkavē sviedru rašanos un mazina sviedru aromātu.

Pret pārmērīgu svīšanu palīdzēs **antiperspiranti**, piemēram, alumīnija hlorīds. RB 2002. 3.VII, 15.

antireflekss – tāds, kas samazina atstarojumu; antirefleksa pārklājums jeb pretatspīduma pārklājums.

Strādājot ar datoru, neaizstājamas ir lēcas ar **antirefleksa** pārklājumu. D 2002. 14.XI, 7.

antisemītisms – burtiski – aizspriedumi pret semītiem, parasti gan jēdzienu lieto, lai raksturotu aizspriedumus, neiecietību, naidu pret ebrejiem, ebreju kultūru.

Antisemītisms ir neebreju sabiedriska slimība, kas izpaužas ksenofobiskos, negatīvos, no pagātnes nekritiski pārmantotos priekšstatos, aizspriedumos, kurus pastiprina un vispārina, ideoloģizē pretebrejisko reliģisko un rasistisko koncepciju radītāji un propagandētāji. RL 2001.IX, 21.

Četri, teiksim, galvenie **antisemītisma** centri 19. un 20. gadsimtā, kad tika radīts modernais **antisemītisms**, t.i., rasistiskais **antisemītisms** – uzskats, ka visa ļaunums ir asinīs un ka jāiznīcina asiņu nesējs, bija Vīne, Pēterburga, Berlīne un Parīze. RL 2000.I, 18.

antiutopija jeb **distopija** – negatīvās nākotnes vīzija.

Dzīvnieku ferma klasificējama kā alegorija, savukārt otrs izcilais Orvela darbs *1984* traktējams kā **antiutopija** līdztekus Hakslija *Diženajai jaunajai pasaulei*, Zamjatina darbam *Mēs*, kā arī Vonnegūta un citu autoru romāniem. D 2002.9.VIII, 14.

antociāns (angļu *antocyan*) – dabisks augu pigments.

Aronijas satur ļoti daudz **antociāna**, tāpēc aroniju sulu var izmantot ēdienu un dzērienu krāsas uzlabošanai. NRA Māja 2002.31.X, 9.

antreprenieris – uzņēmējs, kultūras pasākumu organizators.

Djagiļevs bija ģeniāls **antreprenieris**.. D 2003.8.XI, 13.

antropoloģija – kompleksa zinātne par cilvēku (grieķu *anthrōpos*), cilvēkzinātne; **antropoloģisks** – tāds, kas attiecas uz antropoloģiju.

..tā kā šis [cilvēciskās cieņas] jautājums saistīts ar filosofisko **antropoloģiju** un filosofisko ontoloģiju, tas pieder filosofijas pamatjautājumiem un tomēr tajā pašā laikā arī tieša pielietojuma sfērai. F 2002.23, 3.

Alkohola lietošanas kultūra dažādās valstīs un pat pilsētās ir daudzsološs materiāls **antropoloģiskiem** pētījumiem. Izkl 2003.5.IX, 20.

antropozofija – filozofiska mācība par cilvēku un viņa garaspēju attīstību. Pamatlicējs – austriešu zinātnieks Rūdolfs Šteiners (*Steiner*, 1861–1925). Meklē alternatīvas formas dažādās dzīves jomās; **antropozofisks** – tāds, kas attiecas uz antropozofiju.

"..pie katra stenda iznāk pastāvēt ilgāk, toties jūtos drošāk," stāsta Keišas medicīnas centra pediatre un **antropozofiskā** ārste.. NRA Māja 2002.29.VIII, 12.

anturāža (franču *entourage*) – vide, apkārtējā atmosfēra, apkārtne.

Režisors Rogožkins eleganti pludina žanrus – par spīti vēsturiskajai **anturāžai** un eksotiskajai sāmu videi, *Dzeguze* ir stilistiski tīra drāma, kuras centrs ir sāmiete Anni. **Izkl 2002.13.IX, 9.**

AOC – abreviatūra no ***A**ppellation d'**o**rigine **c**ontrôlée* – īpaša norāde uz franču vīna pudeles, lai apzīmētu noteikta reģiona vīnu ar kontrolētu ražošanas procesa kvalitāti.

Ja uz vīna pudeles etiķetes ir uzraksts ***AOC*** (*Appellation d'origine contrôlée*), tad ziniet, ka tas ir visaugstākās šķiras vīns. **NRA Māja 2002.31.X, 4.**

AP – abreviatūra no ***A**ssociated **P**ress* – pasaulē lielākā ziņu aģentūra, izveidota 1848. gadā Ņujorkā kā ziņu ievākšanas kooperatīvs, apvienojoties sešiem pilsētas laikrakstiem.

..cik vien iespējams, izmantoti alternatīvi ziņu avoti – ***AP*** un *CNN* materiāli.. **TVD 2002.7.XI, 2.**

aparatčiks (krievu *аппаратчик*) – birokrāts vai partijas aparāta darbinieks; partijas līnijas vai oficiālās politikas realizētājs; bezierunu izpildītājs.

Kamēr vieni 59 gadus vecajā Hu saskata potenciālo reformistu un liberāli, citi uzskata, ka viņš ir partijas līnijas stingri ievērojošs ***aparatčiks***. **D 2002.8.XI, 11.**

Visi **aparatčiki** premjera klātbūtnē stinga neziņas šausmās. **M+ 2003.IV, 14.**

apašs (franču *apache*) – klaidonis, huligāns.

Kur paliek Čaks – dendijs, **apašs** frakā, Čaks – pašpuika, Čaks – mistifikators.. ? **D 2002.16.XI, 16.**

apdeitot (angļu *to update*) – atjaunot, laikmetīgot, pielāgot pašreizējā momenta prasībām.

..Bergmans, tā teikt, ir **apdeitots** un lietas kursā par pasaules kino modes viļņiem un favorītiem.. **D 2003.14.VII, 11.**

APEC – abreviatūra no angļu ***A**sia–**P**asific **E**conomic **C**ooperation* – Āzijas un Klusā okeāna valstu ekonomiskās sadarbības organizācija. Izveidota 1989. gadā Āzijas–Klusā okeāna reģiona ekonomiskās izaugsmes, tirdzniecības un investīciju veicināšanai, apvieno vairāk nekā 20 valstis.

..mēs vienojāmies, ka **APEC** darbs būs veltīts ne tikai ekonomiskās labklājības, bet arī iedzīvotāju drošības garantēšanai.. **NRA 2003.22.X, 7.**

aperitīvs – dzēriens (parasti alkoholisks), kuru pasniedz stundas ceturksni pirms mielasta, jo tajā ir ēstgribu un ēdiena sagremošanu veicinošas vielas.

Baltais portvīns ir perfekts **aperitīvs**, to pasniedz atdzesētu kā ideālu piedevu kūpinātu zivju, aukstas gaļas vai svaiga kazas siera uzkodām. **D 2002.4.VII, 17.**

aplikators (angļu *applicator*) – samērā vienkārša ierīce (nūja, lāpstiņa, šaujamierīce u.tml.), ar kuras palīdzību ievada medikamentus vietās, kur to nevar izdarīt ar rokām no tuvas distances.

Tālinjekcijas **aplikatora** uzdevums ir padarīt dzīvnieku miegainu un atslābināt tā muskuļus.. **D 2002.20.VII, 4.**

"aploksnes" – nelegāla honorāru sistēma ("pateicība"), piemēram, ārstniecības iestādēs; nelikumīga darba samaksas sistēma, izvairoties no nodokļu maksāšanas.

"Aplokšņu" izskaušana bijusi arī viens no Pasaules Bankas .. finansētās veselības aprūpes sistēmas reformas mērķiem.. **D 2002.5.VIII, 1.**

Likuma pārkāpumi, iespējams, ir no Ekonomikas policijas viedokļa – gadījumā, ja meitenes naudu saņem **"aploksnē"** un darbā nav pieņemtas oficiāli. **Cosmo 2002.VIII, 99.**

apofātisks (grieķu *apophanai* 'noliegt') – noliedzošs.

Un saglabājas **apofātiskā** nē-pateikt vēlme – vēlme vienmēr palikt opozīcijā vai vienkārši paiet malā. **Studija 2000.IV, 44.**

apokalipse (grieķu *apokalypsis* 'atklāsme') – Jāņa atklāsmes grāmata, viena no Jaunās Derības grāmatām; jebkāds vēstījums, kas pravieto civilizācijas galu, globālu katastrofu.

Martinovs vēla atgādināt **Apokalipses** īsteno, fundamentālo jēgu – tā ir dieviška atklāsme, kuras rezultātā cilvēka garam ieraudzīt "jaunu debesi un jaunu zemi". **Izkl 2002.8.XI, 16.**

Appellation d'origine contrôlée sk. **AOC.**

Appellation d'origine contrôlée – augstākā pakāpe Francijas vīnu nomenklatūrā, kas apzīmē noteikta reģiona vīnu ar kontrolētu ražošanas procesa kvalitāti. **SD 2002.6.VII, 17.**

Tieši Bordo apgabals jau 1885. gadā ievieš vīna kvalitātes regulācijas, kas ļauj .. piedzimt slavenajai vīna apelāciju sistēmai, kas 1934. gadā iegūst prestižo ***Appellation d'Origine Contrôlée*** nosaukumu, un ko pat līdz mūsdienām pietiekami daudzas vīna zemes cenšas imitēt. **Pastaiga 2000.VI, 66.**

aramīds (angļu *aramide*, no ***aromatic polyamide*** 'aromātiskais poliamīds') – sintētiska šķiedra.

70. gados tika sākta **aramīda** (no *aromatic polyamide*) iestrādāšana masā. Ar šo šķiedru ievērojami izdevās atvieglot riepas svaru. **AD 2003.17.XI, 2.**

ARD – abreviatūra no ***A**rbeitsgemeinschaft **R**undfunkanstalten **D**eutschlands* – Vācijas TV kanāls.

Vācijas valsts pirmais TV kanāls **ARD**, avīze *Berliner Morgenpost* un citi masu mediji atspoguļoja viņas [Marijas Naumovas] ierašanos Berlīnē. D 2002.19.VIII,10.

Pianista, starptautisko konkursu (arī Minhenes **ARD**) laureāta Adriana Etikera (Šveice) interpretācijā pirmoreiz Latvijā dzirdēsim arī klavierkoncertu, ko Bēthovens sacerējis .. 14 gadu vecumā. Izkl 2002.6.IX, 14.

argentino – Argentīnas naudas vienība.

Prezidents [Argentīnas] ceturtdien paziņojis, ka janvārī līdzās peso un ASV dolāram apgrozībā nonāks jauna valūta, kuras nosaukums būs **argentino**, un tās vērtība tiks garantēta ar visiem valsts īpašumiem, ieskaitot prezidenta pili un vēstniecību ēkas. D 2001.28.XII, 6.

argo – žargons, slengs, kādai sociālai grupai raksturīga valoda.

Zonā arvien eksistējis savs **argo** – kriminālās vides žargons. NRA 2002.4.X, 11.

arhetips – tipisks vai ideāls savas sugas pārstāvis; pirmveids, paraugs. K.G. Junga ieviests termins – prototipisks fenomens, kas veido kolektīvā neapzinātā saturu.

Sāksim kaut vai ar senseno *Metropolis* – vācu režisora Friča Langa 20. gadu filmu, kurā radītais nākotnes metropoles tēls kino vēsturē ir kļuvis par stilizācijām pakļāvīgu **arhetipu**. Izkl 2002.6.IX, 8.

Ariadnes pavediens – norādījums, kā risināma problēma. Sižets no sengrieķu mitoloģijas – Krētas valdnieka Mīnoja meita Ariadne palīdzēja Tēsejam izkļūt no labirinta: viņa iedeva tam dzijas kamoliņu – atritinātais pavediens neļāva varonim nomaldīties atpakaļceļā.

Bērnu saliktais akmentiņu ceļš kā **Ariadnes pavediens** veda pa stāvajām kāpnēm stikla kalnā un zālē noslēdzās spirālē. Studija 2002.XII/I, 65.

arktomontāns – arktiskajiem kalnu apgabaliem raksturīgs.

Sūnas, kas pie mums ir sastopamas, ir ar ārkārtīgi dažādu izcelsmi – ir arktiskas, **arktomontānas**, ir stepju sugas un ir arī kosmopolīti, kas ir izplatīti viscaur. RL 2003. I, 27.

armanjaks – stiprs alkoholiskais dzēriens, destilēts no vīnogu vīna. Nosaukums pēc Armanjakas rajona Francijas vidienē.

Pirms gada *Dienas* komentētāja Askolda Rodina .. kabinetā kāds sabiedrisko attiecību cilvēks atstāja **armanjaka** pudeli. D 2002.28.XII, 18.

ārmreslings, ārmrestlings – roku cīņa, roku divcīņa.

Vladislavs Redkins kopdarbības sakarā ir izteicis arī vēlmi reāli sadarboties ar "roku lauzēju" jeb **Ārmrestlinga** un Svarbumbu celšanas federāciju. RB 2003.8.V, 25.

arogance – augstprātība, uzpūtība; **aroganti** – augstprātīgi, uzpūtīgi; **arogants** – augstprātīgs, uzpūtīgs.

Bet es neizslēdzu, ka dažkārt Amerikas rūpes par pasauli pavada arī takta trūkums un **arogance**. **NRA Spec 2002.11.IX, 2.**

Tomēr ir simptomātiski, ka žurnāliste, neinteresējoties par faktiem, sacer **aroganti** pamācīgu rakstu par to, ka tā ir šantāža, ja baznīca domā par savām vajadzībām tāpat kā zemnieki un zivsaimnieki par savējām. **D 2003.20.V, 2.**

Sievietēs viņš bija izvēlīgāks nekā antikvitātēs. To pamanīja arī acīgā Marlēna Dītriha, kas pati kolekcionēja savdabīgas draudzības un ar slepu sarūgtinājumu (sic!) priekšroku deva saulainajam Mišam Barišņikovam, nevis **arogantajam** Rūdijam. **M+ 2000.III, 63.**

aromakoloģija – mācība par dažādu aromātu iedarbību un izmantošanu terapijā.

Savukārt *Shiseido* **aromakoloģijai** pievērsās jau astoņdesmitajos gados – pētot senajos rakstos rodamu smaržu efektu iedarbību uz cilvēka ķermeni un garu un sākot to praktiski izmantot. **Santa 2003.IV, 65.**

aromterapeits (angļu *aromatherapist*) – speciālists aromaterapijā.

Bez profesionālajām kosmētikas firmām ļoti personīgus krēmus ar augu ēteriskajām eļļām var pagatavot arī **aromaterapeiti** un pēc receptes dažas aptiekas.. **NRA Māja 2002.19.XII, 1.**

aromterapija, aromaterapija, aromātterapija (angļu *aromatherapy*) – smaržu terapija; ārstēšana, kurā izmanto dažādas smaržas sāpju, iekaisumu un nepatīkamu stāvokļu novēršanai, kā arī fiziskā, mentālā un dvēseliskā harmonizācijai. Galvenās formas: vannas, masāža un inhalācija. Terapijā lieto dažādus aromātiskos šampūnus, kondicionierus, ziepes, masāžas eļļas, inhalācijas, losjonus, gelus utt. Tiek izmantotas galvenokārt dažādas smaržeļļas, kuras iegūst no augu lapām, ziediem, sēklām, mizas un citām sastāvdaļām, tās īpaši apstrādājot. Populārākās aromātiskās eļļas: lavandas, citrona, bergamotes, piparmētru, raudenes (oregano), rožu, ilangilanga, pačūlijas, Austrālijas tējas koka u.c. eļļas.

Aromterapija. Populāra terapija, kurā izmanto augu eļļas, lai ārstētu vieglu depresiju, nemieru, celulītu un ādas problēmas. Galvenokārt izmanto vannu sagatavošanai, arī masāžās un inhalācijās. Terapija pazīstama jau tūkstošiem gadu. **D 2002. 24.IX, 21.**

Ēteriskās eļļas veiksmīgi pielietotas medicīnā jau no senseniem laikiem, bet termins **"aromaterapija"** ir radies Francijā [20. gadsimta] trīsdesmitajos gados. **MI 2001. III/IV, 25.**

Art Deco, art deco – abreviatūra no franču ***art décoratif*** 'dekoratīvā māksla' – mākslas stils, kas radās Eiropā ap 1910. gadu un kļuva populārs pasaulē laikposmā starp Pirmo un Otro pasaules karu.

Baltars grupas mākslinieku apgleznotais porcelāns tolaik aktuālajā ***Art Deco*** stilistikā izstādē saņēma medaļas. **D 2002.12.VII, 12.**

Tam nebija vārda, līdz 60. gadu beigās tika radīts veiksmīgākais un ietilpīgākais mākslas brends – ***art deco***. **SD 2003.26.IV, 39–40.**

Tikai 60. gados britu mākslas kritiķis un vēsturnieks Bīviss Hiljers (*Bevis Hillier*), atminoties Parīzes izstādi [*Exposition Internationale des Arts Décoratifs Industriels et Modernes*, 1925], ieviesa apzīmējumu ***art deco***. Ar šo terminu tagad apzīmē dekorativi lietišķās mākslas stilu, kurš bija populārs laikā starp pasaules kariem un kuru raksturo klasiskuma, simetrijas un lakonisku līniju apvienojums. **Impulss 2003.1, 20.**

artefakts – mākslīgi veidots, t.i., cilvēka darinājums.

Šī televīzijas produkcija ir jāanalizē kā masu kultūras **artefakts** līdzās ģimenes video un tūristu fotogrāfijām. **TVD 2002.3.I, 13.**

art house, art-house (angļu) – kino (arī drāmas) virziens, kurā uzmanība veltīta nevis skatītāju piesaistīšanai, bet lielākoties mākslinieciskām kvalitātēm, mākslinieciskiem meklējumiem vai kādam īpašam mākslinieciskam vēstījumam.

Tā ir ***art house*** stila kamerdrāma.. **Izkl 2002.21.VI, 10.**

Andersona gājiens ir rafinēts un, iespējams, vidējo amerikāni traki kaitinošs: viņš ņem zviedzamgabalu zvaigzni Sandleru un filmē viņu **art-house** filmā.. **Izkl 2003. 21.II, 10.**

artikulēt – uzsvērt, izcelt, atšķirt; izteikt skaidri un saprotami.

..mūsdienās nāvi arvien retāk uzskata par patstāvīga mākslinieciska izpauduma objektu (ja vien nenotiek iedziļināšanās mikroskopisku ķermenisko metamorfožu izpētē, bet tādu šajā *Arsenālā* nav, ja neskaita Pēterburgas nekroreālista Jevgeņija Jufita vāji **artikulēto** vingrinājumu *Zibens nospertie*). **F 2002.20.IX, 4.**

Jo kamēr meitas zied, bet dēli – dzied, tautas deja atšķirībā no ik baltu dieniņu .. daiņojamās tautas dziesmas kļūst par vienīgo dzimumatšķirības nivelējošo (pēc citas versijas – **artikulējošo**), katrā ziņā tādu kopīgu segregācijas pārkāpumu. **F 2002.5, 1.**

Ir jābūt ļoti **artikulētai** nācijai, lai sapītu tik mistiskus murgus par vispasaules ebreju sazvērestību. **RL 2000.I, 18.**

ārtroks (angļu *artrock*) – rokmūzikas stils, tam raksturīga zināma izsmalcinātība, liela nozīme tiek piešķirta sintezatoriem.

The Coral gadījumā apbrīnas vērts ir entuziasms un stila izjūta, ar kādu šie divdesmitgadīgie puiši pēta **ārtroka** pirmsākumus.. **Izkl 2002.8.XI, 19.**

Progresīvais roks, episkais simforoks, **ārtroks** – kādi tik cits par citu sarežģītāki nosaukumi nav izdomāti, lai definētu žanru, kurš nojauc robežas starp rokmūziku, džezu un klasisko mūziku un ko pārstāv britu grupa *King Crimson*. **Izkl 2003.13.VI, 12.**

artroskopija (grieķu *arthron* 'locītava') – ceļu locītavu trauma; šādu traumu ārstēšanas metode.

Kad pirms desmit gadiem iesāku jaunu **artroskopijas** metodi, nav bija gadā gandrīz 250 tādu pacientu.. **Klubs 1998.XII, 4.**

Garo stobrkaulu lūzumi un **artroskopija** jeb ceļu locītavu traumas – tas ir mans lauciņš. **Mēs 2004.31.I, 23.**

arugula jeb **roketsalāti, rukola** – Vidusjūras reģiona augs (*Eruca sativa* u.c.); iecienīts itāļu virtuvē kā salāti.

Dekorē ar **aragulas** [nepareizi!] lapiņām (derēs arī avotkreses vai spināti). **D 2003. 19.XII, 15.**

Reizumis nopērkama arī itāļu virtuves neatņemamā sastāvdaļa roketsalātu jeb **arugula** dīgsti (kā maigas ozollapiņas ar riekstu garšu; nepieradušam negaršos, liksies par rūgtu). **Santa 2002.IV, 101.**

ārzona (angļu *off-shore*) – nelielas valstis vai valstu teritorijas, kurās ir zemi nodokļi vai nodokļu nav vispār; nodokļu atvieglojumu darbības zona.

P. Avotiņš ar daudzu **ārzonas** firmu starpniecību mācēja radīt tādu šīs kompānijas struktūru, ka, šķiet, Latvijas varasvīri to līdz galam vēl tagad nav sapratuši. **NRA 2002. 30.VIII, 10.**

..Luksemburga ietilpst tā sauktajā beznodokļu vai zemu nodokļu valstu un teritoriju sarakstā, tāpēc uzskatāma par **ārzonu**. **NRA 2003.31.V, 6.**

Ikdienā ar **ārzonu** .. tiek saprasts jau kas konkrētāks – noteiktas jurisdikcijas, kas nodrošina uzņēmējdarbībai atvieglotu (vai pavisam *vieglu*) nodokļu režīmu un parasti arī paaugstinātu konfidencialitātes līmeni šajās jurisdikcijās reģistrēto kompāniju īpašniekiem. **Kapitāls 2002.IX, 40.**

asimilants – tāds, kas ir asimilējies.

Filozofs Elmārs Vēbers jau sen pamanījis, ka jaunie **asimilanti** bieži vien ir savas jaunās nacionalitātes vislielākie entuziasti un iepriekšējās tautības noliedzēji. **SD 2004. 24.I, 13.**

Asiņainā piektdiena – ar cilvēku upuriem saistītie notikumi Belfāstā 1972. gada 21. jūlijā.

Šis simboliskais solis [atvainošanās par civiliedzīvotāju upuriem] ir sperts, pieminot 30. gadadienu kopš 1972. gada 21. jūlija notikumiem, kas iegājuši vēsturē kā **Asiņainā piektdiena**. Toreiz IRA kaujinieki Belfāstā uzspridzināja vairāk nekā 20 bumbu, nogalinot 9 un ievainojot aptuveni 130 cilvēkus.. **D 2002.18.VII, 8.**

Asiņainā svētdiena – ar cilvēku upuriem saistītie notikumi Dublinā 1920. gada 21. novembrī. Par Asiņaino svētdienu (*Bloody Sunday*) sauc arī 1972. gada 30. janvāri, kad britu kareivji Londonderijā apšāva īru demonstrantus,

nogalinot 13 cilvēkus; arī Pēterburgas iedzīvotāju apšaušanu 1905. gada 9. (22.) janvārī Pils laukumā, ar šo notikumu aizsākās 1905.–1907. gada revolūcija.

..sākumā domāju, ka runa ir par Trijas **"asiņaino svētdienu"** (*Bloods Sunday*) 1920. gada 21. novembrī, kad *Crawk Pork* stadionā futbola mača laikā pārlido lidmašīna un nomet bumbu, vēlāk ierodas angļu soda ekspedīcija, nošauj vārtsargu un smagi ievaino simtiem skatītāju. **RL 1999.XI, 39.**

ASK – abreviatūra no **A**rmijas **s**porta **k**lubs.

Latvijas meistarsacīkstēs hokejā virslīgā aizvadīta viena spēle, kurā *Rīga 2000* savā laukumā tikās ar *Jelgavas* ***ASK***/*Zemgale* un izcīnīja laimīgu uzvaru.. **NRA 2002.5.X, 8.**

askaridoze – kunģa un zarnu trakta infekcija, ko izraisa askarīdas jeb cērmes.

Pie mums visizplatītākie parazītu veidi: cērmes (**askaridoze**), spalīši, (enterobioze), matgalvji (trihocefaloze). **Santa 1998.VIII, 94.**

aspartāms (angļu *aspartame*; abreviatūra no ***aspartyl phenylalanine methyl ester***) – mākslīgs mazkalorāžas saldinātājs, ko ražo no aminoskābēm.

..vairums droši vien nezina, ka košļeņu sastāvā norādītie sorbīts, **aspartāms**, fruktoze un vēl vesels lērums līdzīgu svešu vārdu ir cukura aizstājēji jeb saldinātāji. **D 2002.30.I, 17.**

aspiks, aspika (angļu *aspic*) – želejveidīga masa, receklis, kas rodas noteiktu vielu iedarbībā, sabiezējot šķidrumam, kurā vārīta (cepta, sutināta) gaļa, kauli, zivis.

..strauji pieaug **aspikas** (gaļas gabaliņi želejā) desu ražošanas un pārdošanas apjoms. **NRA 2002.23.XII, 8.**

astēniķis, astēnisks tips – vājas miesasbūves cilvēks, ar šauru krūšukurvi, neattīstītu muskulatūru, mainīgu garastāvokli, viegli nogurdināms.

Cilvēkiem ir dažāda ķermeņa uzbūve. Daži ir masīvi – hiperstēniķi, citi vidējas miesas būves – normastēniķi, bet citi pavisam trausli – **astēniķi**. **Klubs 2003.X, 108.**

astrāls – saistīts (bieži vien mistiskā kārtā) ar zvaigznēm; pārjutekliska viela, kas veido cilvēka otro (astrālo) ķermeni, kas piemītot ikvienam indivīdam.

Rietumos cilvēki pieļauj būtisku kļūdu – netiek galā ar emocijām un ķermeni, bet runā par augstākām pasaulēm, pārlasās Kastaņedu un tamlīdzīgu literatūru un būtībā kļūst par **astrālās** pasaules narkomāniem. **Mēs 2002.21.IX. 9.**

..cilvēkam ir **astrālais** ķermenis ar enerģētisko karkasu. **Santa 2001.XII, 47.**

Cilvēka **astrālais** jeb garīgais lauks ir jāattīra, tas ir baznīcas uzdevums. **Liesma 1995. II, 8.**

astroloģija – mācība par debess parādību saistību ar notikumiem uz Zemes; **astrologs** – cilvēks, kas profesionāli nodarbojas ar astroloģiju.

Pats **astroloģijai** pievērsies pēc mācībām Liepājā, Maskavas Augstākās **astroloģijas** skolas pirmajā filiālē Latvijā. **D 2002.29.X, 11.**

Rīgā vien darbojas vairāk nekā 10 astroloģijas skolu, **astrologs** kā vienīgais no ezotērisko mācību darboņiem ir iekļauts oficiālajā profesiju sarakstā, kopš 2000. gada darbojas Latvijas **Astrologu** asociācija. **D 2002.29.X, 11.**

astronauts – speciālists (pilots, pētnieks u.tml.), kas veicis lidojumu kosmiskajā kuģī. Padomju Savienībā astronautus sauca par kosmonautiem, Ķīnā – par taikonautiem.

ASV kosmosa kuģa *Columbia* katastrofā bojā gājušā Izraēlas **astronauta** Ilana Ramona mirstīgās atliekas ir identificētas.. **NRA 2003.6.II, 7.**

ašrams (angļu *ashram, asrama;* no sanskrita) – vieta, kur tiek praktizēti hinduisma reliģiskie vingrinājumi un rituāli.

Ašrams ir hinduistu reliģiskajā tradīcijā iekārtots klosteris, kur uzmanības pārbīdi no ķermeniski materiālajām uz garīgajām vērtībām veicina galvenokārt ar askētisku dzīvesveidu. **Ieva 1998.10, 18.**

Jūs varat atrast Austrumos neskaitāmus **ašramus**, kas paredzēti vienīgi rietumniekiem. **RL 2002.XII, 39.**

ataka (itāļu *attaca*) – skaņas sākums.

Perfektākajos diska numuros priecē dziedoņa meistarība labāko itāliešu vokālās skolas tradīciju gultnē – visu reģistru pilnskanība, izkopts *legato*, precīzs ***attacca*** (skaņas sākums). **NRA 2002.19.VIII, 10.**

Ar brīvu **ataku**, ļoti romantiski viņi atskaņoja arī Jāņa Kalniņa *Largheto Serioso*. **D 2002.29.X, 19.**

atkarība – atrašanās kāda pieraduma varā. Modernās pasaules atkarības: alkoholatkarība, azartspēļu atkarība, datoratkarība, narkoatkarība, nikotīnatkarība, atkarība no darba (darbaholisms), atkarība no medikamentiem u.c.

Atkarība no alkohola, narkotikām, azartspēlēm, datoriem un, lai cik dīvaini tas izklausītos, arī no darba, ir problēma, ar ko sastopas daudzās ģimenēs un darba kolektīvos. **Ned 2003.40, 30.**

Atkarība no datora atšķirībā no azartspēļu izraisītās **atkarības** vēl nav iekļauta Pasaules Veselības starptautiskajā slimību klasifikatorā. **D 2003.15.V, 19.**

..**alkoholatkarība** ir daudzpusīga slimība – psiholoģiska, fiziska, garīga un emocionāla. **Mēs 2003.8.XI, 9.**

Veidojas ķēdīte – **datoratkarība**, spēļu automātu, alkohola un rezultātā – narkotiku atkarība... **Mēs 2003.8.XI, 10.**

Datoratkarības simptomi. Psiholoģiskie: labsajūta vai pat eiforija, tiekot pie datora; nespēja pārtraukt iesāktās darbības; palielinās laiks, kas pavadīts pie datora; ģimenes un draugu aizmiršana; tukšuma, nemiera, depresijas sajūta, ja netiek pie datora; meli darbā, skolā, ģimenē par šo aizraušanos.. **D 2003.15.V, 19.**

Alkoholismam un narkomānijai pēdējos gados pievienojusies vēl viena grūti ārstējama slimība – **azartspēļu atkarība**. **D 2002.17.VII, 15.**

Atkarība no pretsāpju līdzekļiem pēc būtības ir tāda pati kā atkarība no narkotiskajām vielām vai alkohola. **D 2002.17.IX, 23.**

Atkinsa diēta – diēta, ko 20. gadsimta 70. gados izstrādājis amerikāņu kardiologs Roberts Atkinss (*Atkins*, 1930–2003).

Atkinsa diēta balstās uz produktiem ar augstu tauku un olbaltumvielu saturu (gaļa, olas, siers) un līdz minimumam ierobežotu ogļhidrātu patēriņu (maize, makaroni, rīsi, kartupeļi). **D 2003.14.XI, 23.**

..filmas pirmizrādē uzēstie vaigi būs pazuduši, bet mediji apspriedīs **Atkinsa diētas** satriecošos rezultātus. **Izkl 2003.7.XI, 18.**

atkusnis – (krievu *оттепель*) – procesi 20. gs. 50. gadu vidū, kas saistīti ar PSKP liberalizācijas kursu partijas vadītāja Ņikitas Hruščova valdīšanas sākumposmā.

Diemžēl par zvaigznēm holivudiskā izpratnē abi viņi tā arī nekļuva, jo drīz vien **atkušņa** prieki beidzās, sākās Brežņeva ēra.. **TVD 2003.18.XII, 3.**

ATP – abreviatūra no ***A**ssociation of **T**ennis **P**rofessionals* – Profesionālo tenisistu asociācija, Profesionālā vīriešu tenisa asociācija ASV, izveidota 1972. gadā.

ATP gada laikā organizē 65 turnīrus 31 pasaules valstī. **NRA 2002.10.X, 9.**

atragēnes – viena no mežvīteņu (*Clematis*) grupām.

..Visā pasaulē arvien lielāku piekrišanu izpelnās pacietīgi miniatūrveida augi, tai skaitā sīkziedu mežvītenis – **atragēne**. **Una 2000.VIII, 71.**

atraktanti, atraktori (angļu *attractants, attractors*) – specifiski aromatizatori, dabiskas vai sintezētas vielas, kas pievilina dzīvniekus.

..Daudz efektīvākus variantus piedāvā veikali – dažādas ēsmas un to piedevas (īpaši aromatizatori jeb **atraktanti**), kas nu jau labu laiku pieejamas arī Latvijā. **NRA Māja 2002.18.VII, 11.**

ātrijs – slēgts iekšpagalms; centrālā halle, virs kuras ir stiklots jumts.

Stiklotais **ātrijs** atbilstoši firmas [*Latvijas mobilais telefons*] ampluā ir veidots auss formā. **D 2002.8.II, 12.**

Ja ziedojums pārsniegs 100 latu – ziedotāja vārds tiks iegravēts piemiņas plāksnē, kuru vēlāk piestiprinās pie bibliotēkas **ātrija** – gaismas pielieta ēkas iekšējā pagalma – sienas. D 2003.28.IV, 1.

atslēgas vārds, atslēgvārds (angļu *key word*) – vārds vai vārdu grupa, ko izmanto teksta (piemēram, zinātniska raksta) vai dokumenta satura identificēšanai un meklēšanai internetā vai datu bāzē.

Savukārt **atslēgas vārdi** vai **atslēgvārdi**, kā dzird runājam un redz rakstām biežāk, tiek rūpīgi noskatīti. Tie ir nopietni, nozīmīgi un saturiski ietilpīgi. Tādi, lai, tos lasot un lietojot, var piekļūt iecerētajam. D 2003.6.IX, 14.

Komunikācija (spēja uzturēt dialogu) un kompetence (gatavība darbībai) kļuvuši par **atslēgas vārdiem**, domājot par nākotni. IK 2002.3.V, 2.

Ziņu aģentūras LETA arhīvā vien pēc **atslēgvārda** "komerclikums" atrodami 542 materiāli. D 2001.28.XII, 2.

ATTAC – abreviatūra no angļu *Association for the Taxation of Financial Transactions for the Aid of Citizens* – starptautiska nevalsts globalizācijas kustība par finanšu tirgu un to struktūru demokrātisku kontroli. Izveidota 1998. gadā Francijā, apvieno vairāk nekā 80 tūkst. aktīvistu vairāk nekā 30 pasaules valstīs.

Antiglobalizācijas organizācijas kā ***ATTAC*** ir sajūsmā – līdz ar jaunā Pasaules tirdzniecības organizācijas (PTO) ģenerāldirektora taizemieša Supačai Panitčpakdi nākšanu amatā, tiek prognozēts, ka PTO vadība var kļūt labvēlīgāka jaunattīstības valstīm. D 2002.3.IX, 12.

audiālis – viens no neirolingvistiskajā programmēšanā proponētajiem reprezentatīvās sistēmas tipiem.

Audiālim vajadzīgi komplimenti, un tiem jābūt saistībā ar viņu pašu kā cilvēku.. NRA 2002.7.X, 9.

audiomāsterings – mūzikas ierakstu veidošana: daudzo ierakstu celiņu montēšana, iegūtā rezultāta apstrāde, dažādu efektu piešķiršana, defektu novēršana u.tml.

..varu stundām sērfot internetā, pats montēju Festivāla orķestrim reklāmas džinglus, ļoti interesē **audiomāsterings**. D 2003.12.VI, 20.

audiometrija (angļu *audiometry*), **sonometrija** – izmeklēšanas metode, kurā tiek izmantota skaņa; skaņu izšķirtspējas noteikšana.

Ir izveidota arī funkcionālās diagnostikas un testēšanas nodaļa, kur veic gan ultrasonogrāfisko izmeklēšanu, ārējās elpošanas funkcionālo diagnostiku, **audiometriju** .. un virkni citu izmeklējumu. RB 2002.20.XI, 12.

audits – oficiāla grāmatvedības dokumentu un kontu pārbaude, ko veic auditors.

Audita un revīziju pārvalde šajā namu pārvaldē konstatējusi dažādus pārkāpumus grāmatvedībā.. **NRA 2002.13.XI, 5.**

Augeja staļļi – nekārtība, netīrība, nolaistība, nesakārtotība. Sengrieķu mitoloģijas varoņa Hērakla piektais varoņdarbs – gadu desmitiem netīrīto Augeja staļļu izmēšana vienā naktī.

Ja valstī zeļ korupcija, tiesiskais nihilisms un notiek bezgožu orģijas, pakāpeniski iestājas totāls kriminālbardaks. Vienmēr šādā situācijā uzbarojas noziedznieki, bet bada nāvē dilst iekšlietu sistēma. Vai kaut kas mainīsies ar jaunu cilvēku iesaistīšanos valsts pārvaldē? Vai viņi spēs izmēzt **Augeja staļļus** vai tikai simulēs mēslu talku? **RB 2002.6.XII, 22.**

Augstākā rada – Ukrainas parlaments.

..kreisie Krievijā, cik nu tas iespējams, tiek turēti pa gabalu no varas, turpretim Ukrainas komunistu līderis bija vienīgais, kuru Putins bija ar mieru skatīt vaigā, kad neilgi pirms **Augstākās Radas** (parlamenta) vēlēšanām ieradās vizītē Ukrainā. **D 2002.24.VII, 2.**

augstās tehnoloģijas (angļu *high technology*, arī *high-tech*) – tehnoloģijas, kuru izstrādei, ieviešanai un apkalpošanai nepieciešama sarežģīta aparatūra, prasmīgi speciālisti, augsts vispārējās tehnoloģizācijas līmenis. Runājot par augstajām tehnoloģijām, parasti tiek domātas tādas nozares kā mikroelektronika, datu apstrāde, biotehnoloģija un jo īpaši gēnu inženierija, telekomunikācijas u.c. Sk. arī **haiteks**.

Projekts paredz bijušās rūpnīcas teritorijā Jūrkalnes ielā 15 izbūvēt mūsdienīgu tehnoloģiju centru, ierīkojot vairāk nekā 1000 darba vietu un koncentrējot vienā vietā Latvijas zinātniekus, kas nodarbojas ar **augsto tehnoloģiju** izstrādi. **NRA 2002. 18.VII, 5.**

aukstais karš (angļu *cold war*) – termins, kas ieviests, lai raksturotu pēc Otrā pasaules kara radušos globālo politisko, ideoloģisko un ekonomisko cīņu un konkurenci starp divu pretējo sistēmu lielvalstīm un to blokiem. Uzskata, ka aukstais karš beidzās ar Berlīnes mūra nojaukšanu 1989. gada novembrī. Jēdziens apritē kopš 1947. gada, to ieviesa ASV finansists un prezidenta H. Trumena padomnieks Bernards Baruhs (*Baruch*) kādā savā runā Dienvidkarolīnas štatā. Jēdziens veidots kā pretstats "karstajam karam", kurā tiek lietoti ieroči.

Aukstais karš beidzās mums [ASV] par labu, taču no tā ieguvēja bija arī PSRS.. **D 2002.18.VII, 2.**

B. Klintons 1994. gadā kļuva par pirmo ASV prezidentu, kas izgājis caur šiem XVIII gadsimtā celtajiem vārtiem [Brandenburgas vārtiem] pēc Berlīnes mūra krišanas un **Aukstā kara** beigām. D 2002.5.X, 10.

au pair (franču 'līdzīgais, kā mēs, uz vienlīdzīgiem nosacījumiem') – persona no citas valsts, parasti jauna meitene, kas apdara mājas darbus, auklē bērnus un saņem par to nelielu atalgojumu.

Au pair programma ir visdemokrātiskākā un lētākā iespēja jaunietēm no 18 līdz 30 gadiem gadu dzīvot ārzemēs, apgūt attiecīgās valsts valodu un kultūru, auklējot bērnus un saņemot par to atalgojumu. Una 2000.VIII, 29.

austeres – vēdekļgliemeņu dzimtas ģints. Ēdamās austeres tiek uzskatītas par delikatesi.

Kad **austerē** iekļūst svešķermenis, gliemene to pārklāj ar perlamutru, un pāris gadu laikā izaug pērle. Pastaiga 2002.II, 40.

autentiskums – īstums, atbilstīgums.

Grieķu *authentikos* ir divas nozīmes – "galvenais" un "īsts". Labs piemērs, lai aplūkotu rekonstrukcijas **autentiskumu** ir "Konventa sēta". LArch 2001.I, 1.

Debates par kartes **autentiskumu** sākās 60. gados, kad filantrops Pols Melouns dokumentu uzdāvināja .. universitātei. D 2003.29.XI, 18.

autisms – slimīga norobežošanās no ārpasaules un noslēgšanās sevī.

Alberts Einšteins un Īzaks Ņūtons varēja slimot ar kādu no **autisma** formām, uzskata eksperti.. D 2003.10.V, 22.

autobāns, autobānis (vācu *Autobahn*), bānis – augstākās klases autoceļš Vācijā, Austrijā, Šveicē.

Uz bezmaksas ceļiem var nākties pastāvēt kādā sastrēgumā, un, ja tie ved caur apdzīvotām vietām, arī ātrums nekāds dižais nebūs, toties daudzajos miestos ceļu malās var saredzēt Francijas dvēseli, no kuras ne smakas nav uz lielajiem ***autobāņiem***. Auto 2000. IV, 95.

autoevakuators – transporta līdzeklis, kas aprīkots ar speciālām ierīcēm automašīnu iekraušanai un pārvadāšanai. To izmanto, piemēram, gadījumos, lai pārvietotu avarējušas vai sabojājušās automašīnas, kā arī tādas, kas apstājušās neatļautā vietā.

Transportlīdzekļiem aizliegts apstāties un stāvēt (vajadzības gadījumā ar **autoevakuatoru** tiks pārvietoti transportlīdzekļi).. D 2002.19.VIII, 9.

autokrātija – patvaldība; pārvaldes forma, kur vienai personai ir neierobežota augstākā vara.

Par ko Stopards mums stāsta? Viņa izvēlētais ceļojums apraksta XIX gadsimta Krievijas inteliģences un radošo domātāju cīņu pret **autokrātiju**, cenzūru, verdzību un neizglītotās cara Nikolaja I varas atpaliciba – radikālisma atmodu Krievijā. D 2002. 26.VIII, 10.

autorizēts – pilnvarots, akceptēts, atzīts.

..pie **autorizētajiem** autotirgotājiem veidojoties pat rindas pēc automašīnām.. D 2002. 6.VII, 13.

autostailings – automobiļa individualizēšana, to pārveidojot, nodrošinot ar papildaprīkojumu, īpašu krāsojumu u.tml.

Vācu profesionālā **autostailinga** firma *Folia Tec* ir pazīstama 43 pasaules valstīs, un kopš pagājušā gada arī Latvijā. Auto 2000.IV, 33.

autostops sk. **stopošana; stopi**.

Neprāts būtu domāt, ka **autostops** ir kriminālā zona un briesmu teritorija, jo tikpat labi jebkas var notikt, pastaigājoties pa Vecrīgu vai naktī dodoties uz mājām. Mēs 2002.22.VI, 5.

autošovs, arī **motoršovs** – automašīnu izstāde un demonstrējumi.

Jaunā *Audi 8* oficiālā prezentācija notiks rudenī Parīzes **autošovā**. D 2002.13.VII, 12.

autsaiders – pie noteiktām aprindām nepiederoša persona.

Atsaukšos uz filosofu Volfgangu Velšu, kurš akadēmiskajā filosofu vidē ir **autsaiders**. F 2002.2, 2.

aviafobija, aviofobija sk. **aerofobija**.

Motivāciju amerikāņu nācijas atturībai nāksies meklēt filmas smalkumā un varbūt vēl amerikāņu nepārvarētajā **aviafobijā**.. Izkl 2002.23.VIII, 10.

aviošovs – aviācijas šovs; pasākums, kurā tiek izstādīti lidaparāti, kā arī demonstrēta lidotāju veiklība un izveicība, rādot dažādus pilotēšanas trikus.

Stingrāki drošības noteikumi daudzās valstīs tika ieviesti 80. gados, kad **aviošovu** laikā notika vairākas katastrofas. D 2002.29.VII, 5.

avokado – mūžzaļš lauru dzimtas koks *Persea americana*; šī koka augļi, to forma ir bumbierveida.

..ne tikai bijušajām sociālisma bloka valstīm, bet arī Rietumeiropai **avokado** ir jaunums. Pat gastronomiski izvēlīgās Francijas pavārgrāmatās receptes, kur figurē arī gardēžiem tik tīkamais **avokado**, parādās tikai XX gs. 50. gados.. D 2002. 31.I, 15.

azbestoze (angļu *asbestosis*) – smaga plaušu slimība, ko izraisa ilgstoša saskare ar azbesta putekļiem.

Azbesta šķiedru ieelpošana var izraisīt **azbestozi** (saistaudu izveidošanās plaušās), plaušu vēzi, mezoteliomu (ļaundabīgs audzējs plaušu vai vēdera dobuma apvalkā) un citas. **NRA 2002.8.XI, 4.**

azbests – ugunsizturīgs materiāls, bieži lietots izolācijai. Pēc tam, kad tika konstatēta azbesta kaitīgā ietekme uz cilvēka organismu, tā izmantošanas spektrs ir krietni sašaurinājies.

Kancerogēno vielu sarakstā **azbestu** klasificē kā 1. kategorijas vielu, kurai ir pierādīta kancerogēna (ļaundabīgu audzēju izraisoša) iedarbība uz cilvēku. **NRA 2002. 8.XI, 4.**

azeri – azerbaidžāņu pašnosaukums (*azerilar*).

Runājam par .. neiespēju iztulkot **azeru** folkloru krieviski. **RL 2000.VII, 51.**

ažiotāža – **1.** spēcīgs satraukums, sakāpināta interese; **2.** vērtspapīru biržas kursa vai preču cenu mākslīga vai dabiska paaugstināšana nolūkā iegūt peļņu.

Pagaidām lielāko **ažiotāžu** sabiedrībā izraisījis domnieku ieviest plānotais aizliegums atrasties vairāku pilsētas centru parku zālienos. **F 2002.7, 2.**

B

babe (angļu) sk. **beibe**.

Sacensību noslēgumā, protams, uzvarētāju apbalvošana un vispārēja līksmība īpašo viesu *2 Old Babes* personās. Runā, ka zem šā segvārda slēpjas divi populāri tēli, kuri nebūt nav ***babes*** – vai nu Ufo un Fredis, vai aktieri Haris un Jānis, vai divi no daudzajiem tenoriem. **Izkl 2002.23.VIII, 17.**

babuška (angļu *babushka*, no krievu) – zem zoda sasienama sieviešu cepurīte.

Taču dzīvnieku tiesību aizstāvju biedrībai PETA izdevies pārliecināt vairākus zvaigžņu iecienīto atpūtas vietu īpašniekus pieņemt stingrus noteikumus. Proti, likt visiem, arī slavenībām, pirms ienākšanas klubā novilkt kažokus, noņemt **babuškas** un citus statusu demonstrējošos pūkainos aksesuārus, kuru dēļ slaktēti dzīvnieki. **Pastaiga 2002. II, 47.**

backing (angļu) – aizmugurējais, fonā esošais. Sk. **bekings**.

Divbalsīgi ar Aivaru mums skan labi, bet es varu būt tikai ***backing*** *vocal*, fona balss. **Santa 2002.X, 24.**

badmintons – sporta spēle, kurā divi pretspēlētāji vai pretspēlētāju pāri ar raketēm sit volānu jeb spalvbumbiņu pāri tīklam. Nosaukums cēlies no Bofortas (*Beaufort*) hercoga lauku īpašuma *Badminton* Gločesteršīrā, Anglijā.

Kluba *Jokers* biedrs, piemēram, ir vācietis Tomass Makobens, kas bijis savas valsts čempions **badmintonā,** tieši ar to skvošam tehniski ir visvairāk līdzības. **Izkl 2002. 29.XI, 17.**

BAFTA – abreviatūra no angļu ***B**ritish **A**cademy of **F**ilm and **T**elevision **A**rts* – Lielbritānijas Kino un televīzijas mākslas akadēmija. BAFTA izauga no kluba, kuru 1946. gada augustā kinomākslas veicināšanai Lielbritānijā dibinājis ungāru izcelsmes britu uzņēmējs un producents Aleksandrs Korda (*Korda*). Sākotnēji tajā ietilpa pavisam nedaudzas ietekmīgākās britu kinopasaules personas. Tomēr literatūrā Akadēmijas izveidi parasti saista ar 1947. gadu, kad dibinātāji – viņu vidū arī Deivids Līns (*Lean*) un Maikls Pouels (*Powell*) – pirmo reizi pulcējās kopā Londonā. Vairākās ASV un

Lielbritānijas kinoindustrijas pilsētās (Ņujorkā, Losandželosā, Glāzgovā, Kardifā u.c.) darbojas BAFTA filiāles.

BAFTA balvu sarakstā ir atvēlēta īpaša telpa britu filmām. **D 2002.30.I, 15.**

..*Pianists*, lūk, ir nogrābis lērumu starptautisku balvu (*Zelta palmas zars* 2002. gadā Kannās, britu ***BAFTA*** balva, *Oskari*...).. **Izkl 2003.16.V, 2.**

bagete – tievs, garš baltmaizes klaips, t.s. franču baltmaize.

..raudzīdamies, ka jaunā trauslā aktrise graciozi lauž **bageti**, Živenšī bija ļoti aizkustināts.. **Santa 2003.IX, 79.**

bagijs – krosa sacensībām paredzēta apvidus mašīna.

Aleksandrs Jaluņins izcīnījis uzvaru Eiropas autokrosa čempionāta piektā posma sacensībās klasē *Divīzija-3* **bagijiem**.. **D 2002.22.VII, 8.**

baigais gads – laikposms no padomju okupantu ienākšanas Latvijā 1940. gada 17. jūnijā līdz Otrā pasaules kara sākumam Latvijas teritorijā 1941. gada jūnija beigās – jūlija sākumā. Šajā laikā okupācijas vara nogalināja, apcietināja un izsūtīja daudzus Latvijas mierīgos iedzīvotājus. Šie varmācīgie akti bija psiholoģiskais pamats Latvijas iedzīvotāju masveida emigrācijai uz Rietumiem Otrā pasaules kara beigās.

Kā ik gadu, **Baigā gada** mocekļi tika godināti pie Baltajiem krustiem Meža kapos, Baltezerā un Torņkalna stacijā.. **KN 2003.11, 2.**

Iespējams, ka tēva nāve īsi pirms **baigā gada** glābusi ģimeni no izsūtīšanas. **NRA HKA 2002.12.XI, 1.**

baikers, baikists (angļu *bike* 'divritenis') – motobraucējs, arī velobraucējs; cilvēks, kas brauc ar baiku.

Motociklistu saiets pulcē ārzemju **baikerus**. **D 2002.10.VIII, 4.**

Jaunizveidotās *Rietumu bankas* komandas pārstāvji iesniedza protestu pret trešās vietas ieguvēju Ģirtu Ģibieti.., kurš kādā no distances posmiem esot nogāzis RB **baikistu**.. **D 2002.22.VII, 8.**

baiks – motocikls; kalnu velosipēds.

Triatlona ekipējums nav lēts. Iesācējiem gan pietiks ar **"baiku"** (kalnu velosipēds), ķiveri, sporta apaviem un peldbiksēm. **Izkl 2002.26.VII, 17.**

bakalaurs – dažās valstīs vidusskolas absolvents; cilvēks, kas ieguvis augstākās izglītības pirmo pakāpi.

Kad "mēs augām", nebija iespējams pabeigt Latvijas universitātes **bakalaura** programmu matemātikā un uzreiz – savu spēju dēļ – pat bez maģistrantūras kļūt par doktorantu Oksfordā.. **D 2002.31.VII, 13.**

bake-off (angļu) – maize, ko cep uz vietas veikalā; t.s. karstā maize.

Visstraujāk augošais maizes tirgus segments ir ***bake-off*** produkcija (maize, ko cep uz vietas veikalā). **NRA 2002.26.X, 4.**

Bakhs – seno romiešu un grieķu vīna un auglības dievs.

Paklanīties ***Bakham*** bija sanākuši biznesmeņi, diplomāti, banku darbinieki un citi elitāru tusiņu cienītāji. **NRA 2002.23.XI, 12.**

baklava, baklāva (turku) – austrumu saldumu veids – salds pīrādziņš.

Baklāvas gatavošanai izmanto mīklu, kas līdzīga kārtainajai mīklai, un to klāj 21 kārtā. **RB 2001.14.II, 15.**

bakss – ASV dolārs.

Internetā arvien biežāk parādās apmēram šādi paziņojumi: .. "Piedāvājam astoņgadīgu meiteni, ļoti skaistu. Cena tikai divdesmit pieci tūkstoši **baksu**." **NRA HKA 2002.17.IX, 2.**

bakšišs – dzeramnauda, žēlastiņa, kukulis.

..par visu var vienoties, ja ne tāpat, tad ar neliela (vai liela) ***bakšiša*** palīdzību.. **Kapitāls 2003.III, 44.**

balkanizācija – politiski teritoriālu vienību deintegrācija, kas pāraug bruņotās sadursmēs starp etniskām kopienām. Jēdziens aktualizējies saistībā ar asiņainām etniskām sadursmēm Balkānos pēc Dienvidslāvijas sabrukuma 20. gadsimta 90. gados; sadrumstalotība, fragmentācija.

Šim viedoklim [izveidot vienotu Eiropas Savienības gaisa telpas kontrolēšanas sistēmu] pievienojies arī Vācijas transporta ministrs Kurts Bodevigs, aicinot pārtraukt Eiropas **"balkanizāciju"** un ātrāk ieviest tā saukto vienoto debesu sistēmu. **D 2002.6.VII, 8.**

ballistiskā raķete (angļu *ballistic missile*) – kaujas ierocis, kas lidojumu sāk kā raķete, bet turpina kā brīvi krītošs ķermenis, t.i., lido pa ballistisku trajektoriju.

..Indija trešdien paziņoja, ka izvietojusi uz robežas ar kaimiņvalsti Pakistānu **ballistiskās** raķetes, karaspēku un kaujas lidmašīnas. **D 2001.27.XII, 1.**

balneoloģija – zinātne par ārstnieciskajiem minerālūdeņiem un dūņām un to lietošanu ārstniecībā.

..U. Līkops ir .. Latvijas **Balneoloģijas** un klimatoloģijas asociācijas valdes priekšsēdētājs. **D 2002.18.X, 6.**

Baltais nams[1] (angļu *The White House*) – ASV prezidenta rezidence Vašingtonā; sinonīms ASV prezidentūrai. Allaž balti krāsotajai ēkai pamatakmeni licis pirmais ASV prezidents Džordžs Vašingtons (1732–1799).

Taču pēc uzbrukuma Ņujorkai un Vašingtonai **Baltais nams** nolēma turpmāko piecu gadu laikā palielināt aizsardzības budžetu no 300 līdz 400 miljardiem dolāru. D 2002.2.VIII, 9.

Baltais nams[2] – Latvijas Nacionālā opera. Apzīmējums apritē iegājis pēc dziedātāja un literāta Marisa Vētras grāmatas "Mans Baltais nams".

Kādam gājiens uz Operu ir ikdienas darbs, citam – prestižs rituāls, vēl citam – patiesi muzikāla teatrāla bauda. Bet daudzi līdz **Baltajam namam** tā dārdzības vai glaunuma dēļ nemaz neaizkļūst. TVD 2002.12.IX, 3.

Baltijas asamblejas balva – Baltijas asamblejas balva literatūrā, mākslā un zinātnē, ko piešķir reizi gadā Baltijas asamblejas sesijas laikā. Balva ir iedibināta, lai sekmētu šo garīgās darbības jomu attīstību Baltijas valstīs, pirmo reizi tā pasniegta 1994. gadā.

Baltijas asamblejas balva, ko piešķir kopš 1994. gada, ietver sertifikātu, statueti un naudas prēmiju 5000 eiro.. D 2002.9.XI, 4.

BAM – abreviatūra no **B**aikāla–**A**mūras **m**aģistrāle – dzelzceļa līnija Austrumsibīrijā un Tālajos Austrumos, 70.–80. gados šīs maģistrāles būve tika uzskatīta par padomju komjauniešu trieciencelīni.

BAM savā ziņā bija arī padomju jauniešu Amerikas alternatīva, kur aizbraukt sevis un naudas meklējumos. D 2003.12.XII, 2.

bampers – aizsargstienis automobiļa priekšpusē un aizmugurē.

Mašīnai nav **bamperu** – tā ir nodeva sešdesmito gadu itāliešu sporta auto tradīcijām. Mēs 2002.10.VIII, 13.

bamsteri (angļu *bumsters*) – bikses ar ļoti zemu jostasvietu.

1993. gadā Makkvīns [*Alexander McQueen*] pasaulei piedāvā ***bamsterus*** – bikses, kuru augšdaļa ir tik ļoti pazemināta, ka atsedz lielu daļu pēcpuses. Sieviete 2001.III, 41.

banānu republika – mazas valstis, kas finansiāli un politiski ir atkarīgas no pasaules lielvalstīm. Sākotnēji tā sauca mazās Centrālamerikas valstis, kas piegādāja banānus ASV un bija lielā mērā atkarīgas no ASV kapitāla.

..daudzi ārzemnieki uzskatīja mūs par **banānu republiku** un staigāja pa bāriem dzerdami. Klubs 2002.V, 37.

bandikuta (angļu *bandicoot*) – **1.** liela Austrumindijas žurka (*Nesokia* ģints pārstāve); **2.** somainā žurka, Austrālijas un Jaungvinejas faunas pārstāve (pieder *Peramelidae* dzimtai).

Savus sugasbrāļus līdzīgi vombatam necieš arī somainā žurka jeb **bandikuta**. RV 2002. 42, 64.

bandoneons (*bandoneon*) – pneimatiskais taustiņinstruments ar pogu klaviatūru, mūsdienās to dēvē par tango akordeonu. Par bandoneona izcelsmi pastāv dažādas versijas, visticamāk, tas radies 19. gs. 1. pusē Vācijā, vēlāk kļuva populārs Argentīnas deju zālēs, bet 20. gs. 2. pusē – arī koncertzālēs, te lieli nopelni argentīniešu komponistam Astoram Pjacollam (*Piazzolla*, 1921–1992).

Mūzikas partitūrā bez klasiskā tango instrumenta **bandoneona**, ko spēlēs argentīniešu virtuozs Pērs Arne Glorvigens, skanēs arī Martas Sudrabas čells. RB 2002.14.VI, 18.

..28. maijā trīs franču puiši no *Gotan Project*, līdzvedot argentīniešu vokālisti, pianistu un tango akordeona – **bandenona** virtuozu, uzstāsies uz Latvijas Nacionālās operas skatuves. KN 2003.8, 56.

baneris, banneris (angļu *banner*) – reklāmkarogs; norobežota reklāma www lapā, kas parasti izvietota tās augšmalā. Sākotnēji žurnālistikā par banneri sauca virsrakstu, kas stiepās pāri visai avīzes lapai.

..direktors stāsta, ka reklāmas risinājumi kļūst arvien radošāki, tomēr tā pārsvarā ir lapas augšā izvietota norobežota reklāma (tā sauktie ***baneri***).. LD 2003.27.X, 6.

Ja vēlies ledusskapi iegādāties lētāk, tad samierinies, ka tā displejā ik pa brīdim rēgosies, piemēram, tā paša *Electrolux* reklāma. Cenu starpību tādā gadījumā sedz reklāmdevējs. Bet, ja reklāmas **bannerus** nevari ciest, tad vari iegādāties ledusskapi bez tiem – tikai jāmaksā drusciņ vairāk. Klubs 2002.V, 43.

bānis sk. **autobāns.**

..Eiropā krietna daļa cilvēku dzīvo savā ārpilsētas mājā un uz darbu lielpilsētā brauc pa **bāni** pat 200 kilometru attālumā. Auto 2000.IV, 43.

bankomātkarte – bankas izsniegta plastikāta karte, ko lieto kā atslēgu dažādu finanšu operāciju veikšanai ar bankas automāta starpniecību.

Atgriežoties pie auto, atlicis konstatēt, ka zaudēts viss: dokumenti, kreditkartes, **bankomātkarte**, fotoaprīkojums, mobilie telefoni, personīgās lietas un arī biļetes.. Mēs 2002.3.VIII, 5.

bankomāts – abreviatūra no **bank**as au**tomāts** – ierīce, kas bankas klientam ļauj saņemt skaidru naudu, kā arī izdarīt dažādus maksājumus.

Kopējais **bankomātu** tīkls pagaidām ietver 332 bankomātus, un kopējais emitēto karšu skaits ir gandrīz pusmiljons. D 2002.1.VIII, 7.

bantengs, bantings (angļu *banting*, arī *banteng*) – savvaļas vērsis (*Bibos banteng*), savvaļā dzīvo Dienvidaustrumāzijā un Malajas arhipelāgā.

Pagājušonedēļ piedzimuši divi uz iznīcības robežas nonākušo **bantengu** telēni, kuru bioloģiskais tēvs ir miris pirms 20 gadiem. **D 2003.12.IV, 16.**

BAR – abreviatūra no angļu ***British American Racing*** – *F-1* jeb pirmās formulas komanda.

Bijušo F-1 pasaules čempionu, **BAR** komandas pilotu kanādieti Žaku Vilnēvu komandas boss Deivids Ričardss lūdzis uz nākamo sezonu palikt komandā par zemāku algu. **NRA 2002.21.VI, 9.**

bārbekjū, *BBQ* – lēna gaļas, zivju vai dārzeņu gatavošana uz karstām oglēm; ierīce cepšanai uz oglēm.

Savukārt Neatkarības dienā, 4. jūlijā, neatņemama dārzā svinēšanas sastāvdaļa ir uguņošana un **bārbekjū**. **NRA 2002.3.VII, 11.**

barbets (franču *Barbet*) – suņu šķirne. Dzimtene – Francija.

Šī šķirne cēlusies no **barbetiem** – īsto pūdeļu priekštečiem – un senajiem Boloņas sunīšiem. **NRA Māja 2003.24, 16.**

bārbija (angļu *Barbie*) – lelle, kuru 1959. gadā sāka ražot amerikānietes Rūtas Handleres uzņēmums. Rotaļlieta nosaukta Rūtas meitas Barbaras vārdā. Pēc kāda laika uzņēmums sāka ražot lelli – puisi, ko nosauca Rūtas dēla Kena vārdā. Šobrīd Bārbija ir viena no izplatītākajām rotaļlietām pasaulē.

Lelles **Bārbijas** zvaigžņu stunda uzplaiksnīja pēckara ASV, kad tūkstošiem cilvēku, vēlēdamies aizmirst nabadzību un izjukušās ģimenes, metās rokenrola, "ātro ēdienu" un kokakolas virpulī. Tieši tad populāra kļuva lelle, kas veidoja noteiktu sievietes tēlu – ar gariem, blondiem matiem, lielām krūtīm un neiedomājami garām kājām. **D 2002. 7.XI, 21.**

bardaks (krievu *бардак*) – liela nekārtība, neorganizētība, sajukums.

Es neciešu **bardaku** salonā, kad tur visādas cigaretes, pudeles .. mētājas. **Auto 2000. III, 87.**

Kristīne uz to pievēra acis, bet trešajā dienā, kad, pārnākot mājās, virtuvē ieraudzīja pamatīgu ***bardaku***, kas bija palicis pēc Valda draugu viesošanās, viņas pacietības mērs bija pilns. **Santa 2003.IV, 47.**

bards – dzejnieks, dziesminieks.

Ar labestīgajām, godīgajām, dažreiz arī paasajām Okudžavas, Visocka, Ņikitina, Vizbora, Berkovska, Gorodņicka, Kima, Jakuševas un citu **bardu** dziesmām XX gs. otrajā pusē izaugušas laikabiedru paaudzes un būtībā radusies jauna krievu folklora.. **D 2003.21.VIII, 17.**

barels – muca (tilpums dažādās valstīs ir atšķirīgs – 115–181 l); beramu vielu un šķidruma tilpuma mērs (viens naftas barels ir 159 litri).

Ja naftas cenas būtu nokritušas zem 15 ASV dolāriem par **barelu**, Krievijas ekonomiskā izaugsme būtu apdraudēta.. DB 2002.21.XI, 15.

barkašovieši – krievu nacionālsociālisti, Aleksandra Barkašova (dz. 1953) vadītās organizācijas "Российское национальное единство" (Krievijas nacionālā vienotība) dalībnieki un atbalstītāji.

LNDP [Latvijas Nacionāli demokrātiskā partija] pirms dažiem mēnešiem iestājās aptuveni 80 **barkašoviešu**, kuriem līdz šim vairākkārt bija atteikta viņu organizācijas reģistrācija.. D 2002.9.IX, 5.

baronga – rituāla baliešu deja, kas veltīta mītiskajai būtnei Barongam – puslauvam, puspūķim.

Bali .. lielākais kultūras dzīves lepnums – festivāli, kad veselu mēnesi, burtiski dienu un nakti, sala dzied, dejo, maskojas un greznojas, bet piedzīvojumu kārs tūrists var iemācīties salinieku senās (aizliegtās) rituālās dejas legongu, gambuhu un **barongu** (ikviena no tām – horeogrāfisks iestudējums!). RB 2002.8.IX, 19.

basendži, basenži (angļu *Basenji*) – suņu šķirne, sauc arī par Kongo dogu. Raksturīga iezīme – šīs šķirnes suņi nereļ. Dzimtene – Zaira.

Zinot, ka Rīgā dzīvo tikai daži **basendži** šķirnes suņi, sastingu izbrīnā. D 2002.6.VII, 17.

Basenži ir dabiski veidojusies suņu šķirne, tās dzimtene meklējama Centrālāfrikā, Zairā, kur šie suņi izsenis tika un joprojām tiek izmantoti medībās. NRA Māja 2002. 29.VIII, 7.

basmati (hindu *bāsmatī* 'aromātiskais') – rīsu šķirne. Basmati rīsus uzskata par vislabākajiem rīsiem, tos dēvē par rīsu karali. Aug Himalaju kalnu pakājē.

Basmati no citām [rīsu] šķirnēm atšķiras ar gariem graudiem. RB 2001.7.III, 15.

No Indijas reģiona nāk slavenie **basmati**, tos gatavo ar kariju simts veidos. NRA 2003.14.V, 11.

bāts, bats – naudas vienība Taizemē (starptautiskais kods THB).

Gids brīdina, ka tas nebūšot lēti, vismaz 600 **bātu** (ap Ls 9).. Santa 2003.IX, 110.

Svešvalodās nemāk runāt, bet tas viņa rūpalam netraucē – 50 **bati** rakstīts uz vienas, 100 – uz otras plaukstas. AtpTV A 2003.29, 22.

BATUN – abreviatūra no angļu ***B**altic **A**ssociation (**A**ppeal) to the **U**nited **N**ations* – Baltiešu asociācija – baltiešu trimdas organizācija ASV.

..kas tad bija tie "mūra drupinātāji", runājot Ata Lejiņa vārdiem. [..] Treškārt, tā bija apvienotā baltiešu grupa ***BATUN***, kas darbojās ANO un atgādināja pasaules valstīm par Baltijas problēmu, bojājot Maskavas nervu sistēmu. D 2002.6.XI, 2.

bazarēt (krievu *базарить*) – pļāpāt, tukši sarunāties.

..ar šo nēģeri var pa**bazarēt**, pasmieties.. **RL 2000.I, 41.**

..sarunā ar Ilmāru Šlāpinu .. vai ik rindkopā Džilis piesauc un citē dažādu filozofu vārdus, bet, piemēram, ***bazarējot*** ar lauku traktoristu, un ieņemot pa mēriņam, viņš ne mirkli neliks tam justies neizglītotam.. **SD 2003.8.II, 14.**

baziliki (no grieķu *basilikos* 'karalisks') – panātru dzimtas ģints (*Ocimum*). Garšaugi.

"Kas **baziliku** košļā, tas 100 gadus dzīvo," – tāda paruna dzirdama dienvidnieku kalniešu vidū. **NRA HKA 2003.3.VI, 2.**

B. B. – abreviatūra no **B**ridžita **B**ardo (*Brigitte Bardot*) – franču kinoaktrise (dz. 1934).

Vai Beļģijā dzimusī beļģu aristokrātes un britu baņķiera meita [Odrija Hepberna], kas mācījās Londonā, kur vēlāk – jau pēc Otrā pasaules kara – sāka modeles un vēlāk arī aktrises karjeru, bija izcila aktrise? Vai tomēr tikai filigrāna un savdabīga fiziska skaistuma iemiesojums, inteliģents prettrieciens seksīgajai franču pēckara seksbumbai **B. B.** – Bridžitai Bardo.. **TVD 2002.12.IX, 2.**

BBC – abreviatūra no angļu ***British Broadcasting Company*** – britu raidsabiedrība.

Kara noziegumos apsūdzētais bijušais Dienvidslāvijas prezidents Slobodans Miloševičs trešdien Hāgas tribunāla sēdes laikā iesaistījās strīdā ar britu raidsabiedrības ***BBC*** žurnālisti Džekiju Roulendu, apšaubot ***BBC*** objektivitāti un godīgumu. **D 2002.29.VIII, 10.**

beatifikācija – miruša cilvēka iecelšana svētlaimīgo kārtā, saņemot pāvesta atļauju godināt šā cilvēka tēlu vai pīšļus.

Tagad ir pavērts ceļš Mātes Terēzas iecelšanai svētlaimīgo kārtā jeb **beatifikācijai**, kas notiks nākamā gada oktobrī. **D 2002.21.XII, 9.**

Beatles, The Beatles (angļu) sk. **bītli**.

Vakar apritēja tieši gads, kopš citos mūzikas laukos aizgāja otrais no Liverpūles četrinieka – **The Beatles** mūziķis Džordžs Harisons. **Mēs 2002.30.XI, 10.**

beibe (angļu *babe*) – skuķe; glīta, pievilcīga jauniete.

Citviet mūs sagaida ķiķinošas ***beibes*** vai transvestīti ar fantastiskām figūrām un drēbēm. **Santa 2003.IV, 65.**

..šie auto visus šos četrdesmit gadus tomēr bijuši četrvietīgi – jau toreiz, kad otrā rinda kalpoja kā poligons, kur vidēji turīgajiem amerikāņu jauniešiem "burzīt" savas pēckara gadu **beibes**. **Ned 2004.3, 35.**

beisbols – komandu sporta spēle ar bumbu un vāli; **beisbolisti** – beisbola spēlētāji.

Pēc *Iesācēja* efektīgā sākuma – Teksasas ainavas, kur, cik saprotu, meklējamas man svešā amerikāņu kulta sporta veida **beisbola** saknes, filma pievēršas mazam zēnam, kurš, tēva ietramdīts, dzīvo ar vienu domu – **beisbols**. Izkl 2002.21.VI, 8.

Latvijā tikpat kā nezināmais Sanfrancisko kluba *Giants* **beisbolists** Berijs Bondss atzīts par 2001. gada pasaules labāko sportistu aģentūras *Associated Press* aptaujā. D 2001.28.XII, 9.

bekgraunds (angļu *background*) – fons, pamats, izcelsme, cēlonis.

Tāpat ir vārds **"bekgraunds"**. Neviens latviskojums tā īsti labi līdz šim nav skanējis. Vēsture? Fons? D 2002.30.VII, 11.

bekings (angļu *backing*) – fona vokālists, piedziedātājs.

..viņām ir ļoti labi ***bekingi*** – tās nēģerietes aizmugurē, kas velk ārā. Izkl 2003. 7.XI, 5.

belašs, beļašs (krievu *беляш*) – eļļā vārīts pīrāgs ar maltas gaļas pildījumu.

Tirgot zāles nav tas pats, kas pārdot, teiksim, **belašus** vai fotofilmas. D 2001.26.V, 2.

Būdami iespiesti starp "**beļašu** kultūru" un "hamburgeru kultūru", latvieši .. ir kļuvuši diezgan viegli ietekmējami. RL 1993.I, 3.

bembis – automašīnas markas BMW iesauka.

"Lēdijas" ierodas savos **bembjos** un apstājas, ieslēdzot avārijas gaismas, tā liekot saprast, ka ir pieejamas. D.2003.21.VIII, 13.

benčiks (krievu *бенчик*) – izsmēķis.

Mežā glābiņa nav – laisks ogotājs mētrājos nometis **benčiku** un drīz jau visur jūt gruzduma smaku. D 2002.2.VIII, 2.

bendirs (angļu *bendir*) – nelielas bungas, kas atgādina tamburīnu. Izplatītas Ziemeļāfrikā, galvenokārt Marokā.

..šajā albumā spēlē izteikts austrumniecisks trio: Anvara Brāhima ūds, Turcijas čigāna Barbarosa Erkozes klarnete un lasada, Hosnija perkusijas – **bendirs** un darbuka. RL 2000.XI, 75.

benzpirēns – "viens no policikliskajiem aromātiskajiem ogļūdeņražiem, kancerogēniem.." (D 2002.3.VII, 2).

Latvijas likumdošanā ir liels caurums, kas pieļauj pārdot vietējiem patērētājiem pārtikas produktus ar jebkuru **benzpirēna** (vēža šūnu attīstību veicinošas vielas) daudzumu, pat neinformējot viņus. NRA 2002.25.IX, 9.

be-pop sk. **bībops**.

Ansambļa repertuārs ietver visus mūsdienu vokālās mūzikas stilus (*R&B, latin, dixie, pop,* ***be-pop****, funk*), un izpildījumā dziedātāji savieno tradicionālos kordziedāšanas pamatelementus ar džezam raksturīgajiem izteiksmes līdzekļiem, īpaši izceļot improvizāciju un svingu. **NRA 2003.16.XII, 10.**

bergamote, bergamots (turku) – bergamotkoka (*Citrus bergamia*) auglis, no kura mizas iegūst ēterisku eļļu.

Laba ir rīta tēja ar **bergamota** aromātu, jo tas uzmundrina. **RB 2002.13.XI, 15.**

Berlīnes mūris – 1961. gada augustā Vācijas Demokrātiskās Republikas valdība pieņēma lēmumu par robežas kontroles noteikšanu starp Austrumberlīni un Rietumberlīni, šīs robežas uzraudzību un šķērsošanu. Saskaņā ar lēmumu tika uzslieta betona siena, kas norobežoja abas pilsētas daļas.

E. Herolds raksturoja politisko situāciju, kas noveda pie dzelzs priekškara paša drūmākā simbola – **Berlīnes mūra** – sabrukuma 1989. gada 9. novembrī. **NRA 2002. 9.XI, 3.**

besīt (krievu *бесить*) – kaitināt, izsist no līdzsvara; **besis** – slikts garastāvoklis, depresija.

..protams, ir lietas, kas ***besī***, bet cenšos tās sevī neielaist. **Izkl 2002.6.IX, 3.**

bestsellers – lielā metienā izdota grāmata, kurai ir labs noiets.

Vispirms viņš izlasīja romānu – 1993. gada **bestselleru** ar nosaukumu *Mēs bijām karavīri reiz... un jauni*. **Izkl 2002.19.VII, 8.**

Kauns teikt, taču ievazātie svešvārdi nereti ir saprotamāki nekā to latviskais tulkojums. Nevajag pat aiziet tik tālu kā līdz kāda humoristiskajam mēģinājumam latviskot **bestselleru** – dižpārdoklis. **D 2002.30.VII, 11.**

betaglukāns (angļu *beta glucan*) – bioloģiski aktīva viela, kas atvasināta no maizes rauga šūnu apvalka.

..Irēna izvēlas roku krēmu ar **betaglukānu**, kas cīnās pret grumbām. **Santas Rudens 2003, 27.**

betmens (angļu *batman* 'sikspārņcilvēks') – komiksu un filmu varonis: sikspārņa maskā tērpies gudrs un izveicīgs cilvēks, kurš aizstāv tos, kam nodarīts pāri; **betmeniāda, betmeniāde** – betmenam veltītu darbu kopums.

Cīņā dodas noslēpumainais **Betmens**. Un neviens nezina, ka zem neuzvaramā varoņa maskas slēpjas kautrīgs miljonārs. **TVD 2002.3.I, 7.**

Viena no desmitgades komerciāli visveiksmīgākajām filmām, kurai atšķirībā no nākamajiem **betmeniādas** izstrādājumiem netika pārmestas depresīvas "noslieces". **TVD 2002.3.I, 7.**

bhaja, bhādžī (angļu *bhaji*) – indiešu virtuvei raksturīgs ēdiens – cepti dārzeņi.

Klasiska indiešu uzkoda ir **bhajas** – dārzeņi, sevišķi sīpoli, cāļa vai zivs gabaliņi, apviļāti maltu zirņu miltos un vārīti eļļā. D 2003.27.III, 15.

bibliobuss – autobuss, kas aprīkots kā ceļojošā bibliotēka perifērijā dzīvojošo iedzīvotāju apkalpošanai. Bibliobuss iedzīvotājiem piedāvā arī interneta pakalpojumus.

Varēs tikties ar rakstniekiem, iegādāties jaunākās grāmatas, iepazīties ar **bibliobusa** piedāvājumu. Ieva 2003.35, 7.

Interneta pieeja **Bibliobusā** tiek nodrošināta, izmantojot portatīvo datoru un iezvana pieeju caur mobilo tālruni. NRA 2003.2.XII, 5.

bībops (angļu *bebop*) – džeza mūzikas stils un izpildījuma maniere, tam raksturīga improvizācija, virtuozitāte. Radās Ņujorkā 20. gs. 40. gados.

II Starptautiskais Ritmiskās mūzikas festivāls "Rīgas ritmi 2002" šogad pārsteidz ar kuplo viesmākslinieku un pašmāju mūziķu skaitu, kas piesātinās Rīgu ar džeza, svinga, **bībopa** un *funky* stila mūzikas krāsām. IK 2002.29.VI, 15.

bīčists, bīčvolejbolists – pludmales volejbolists.

..interesantāks ir franču piedāvājums, kur turnīrā līdz ar šīs valsts labākajiem pāriem spēlēs vēl sešu valstu **bīčisti**. D 2002.19.VIII, 8.

Nākamajai kārtai Latvijas **bīčistes** nekvalificējās.. D 2002.19.VII, 10.

Bīčvolejbolistu pāris Jānis Grīnbergs un Andris Krūmiņš uzvarējuši Eiropas čempionāta pirmā posma sacensībās Turcijas pilsētā Alanjā. D 2002.1.VII, 8.

bidē (franču *bidet* 'zirdziņš') – zema izlietne ķermeņa intīmo daļu apmazgāšanai.

Ja vieta atļauj, vannas istabā var tikt novietots arī **bidē**. RB 2002.27.XI, 13.

bideta, bidetta – neliela duša.

Mazā mobilā dušiņa sniedz lielas ērtības, taču atšķirībā no bidē neaizņem vērtīgos telpas kvadrātmetrus, jo **bidettu** var ierīkot ikvienā vietā, kur vien ir siltā ūdens pievads, bet pēc lietošanas to vienkārši novieto uz sienas atbalsta. Una 2003.V, 70.

biennāle (itāļu *biennale* no latīņu *biennium* 'divgade') – mākslas sarīkojums, kas notiek ik pēc diviem gadiem.

Kusamas vārds Eiropā ir pazīstams jau no 1966. gada Venēcijas **biennāles**. Studija 2002.XII/I, 73.

biezais – bagātais (parasti lieto, izsakot negatīvu attieksmi pret bagātības iegūšanas veidu).

Viss, kas saistīts ar golfu, ir arī dārgs prieks, tāpēc daudzi baidās un nenāk, domā, ka te tusējas tikai nez kādi **biezie**. SD 2002.6.VII, 4.

..pašlaik jau vai katra ***biezā*** vārdadienas svinības noslēdzas ar ugunsrakešu šaušanu gaisā. NRA 2002.10.VIII, 4.

bifido, bifidobaktērijas – baktērijas, kas ietilpst dabiskajā zarnu mikroflorā un labvēlīgi ietekmē procesus cilvēka organismā.

Šobrīd ar **bifido** piedevām var iegādāties gandrīz visus piena produktus – pienu, kefīru, krējumu, paniņas, sviestu, majonēzi, jogurtu. RB 2001.21.III, 12.

Viena no cilvēka organismam nepieciešamām lietām – **bifidobaktērijas**, kas samazina holesterīna līmeni asinīs, kavē patogēnās mikrofloras attīstību gremošanas traktā, palielina olbaltumvielu izmantošanas iespējas – pašas no sevis neatjaunojas, tāpēc tās ieteicams papildus uzņemt ar pārtiku. RB 2001.3.V, 13.

bīgls (angļu *Beagle*) – suņu šķirne, neliels dzinējsuns ar īsu apmatojumu. Dzimtene – Lielbritānija.

Par Baronu – suns izskatās tāds, ka vārds gluži labi derētu arī par titulu – uzzinām, ka viņa "ciltsbrāļu" **biglu** Latvijā esot maz; vārdu ieguvis Londonā, esot čakls un draudzīgs.. Mūsmājas 2000.XI, 10.

Visi jūsmo par **bīgliem**, bet kāpēc gan nejūsmot par Latvijas dzinēju? NRA Māja 2003. 23.IV, 16.

bigoss – poļu virtuvei raksturīgs ēdiens.

..visīstākais poļu ēdiens, kas jābauda tieši ziemas saulgriežos, ir **bigoss** – sautējumam līdzīgs ēdiens, gatavots no kāpostiem, vairāku veidu desām, sarkanvīna un plūmēm. NRA 2002.18.X, 6.

bikini – miniatūrs dāmu peldkostīms, kuru radīja francūži Žaks Heims (*Heim*) un Luijs Reārs (*Reard*). Pirmo reizi to demonstrēja 1946. gada 5. jūlijā Parīzē. Audums, no kura gatavots peldkostīms, bija apdrukāts avīžu sleju rakstā. Tā kā pāris dienu pirms peldkostīma parādīšanās visas avīzes rakstīja par ASV veiktiem kodolsprādzienu izmēģinājumiem Bikini atolā (Maršalu salās Klusajā okeānā), jauno peldkostīmu iesauca par bikini.

Bikini laikam ir vismazākais apģērba daudzums, kurā tērptai sievietei parādīties publiskā vietā skaitās pieklājīgi, vismaz rietumu civilizācijas kontekstā. Izkl 2002. 16.VIII, 20.

bilingvālisms, bilingvisms – divvalodība.

Par kopējām niansēm, par atšķirīgo indivīdu izglītošanā un integrēšanā sabiedrībā runāja Kanādas vēstniecības Latvijā padomnieks Dins Roseti, uzsverot, ka "daudzi, izvērtējot Kanādas pieredzi bilingvālistikā, uzskata, ka **bilingvālisms** ir īsākais ceļš uz asimilāciju". NRA 2002.13.XII, 5.

bilingvāls – saistīts ar divvalodību; **bilingvs** – divvalodīgais; divvalodīgs.

..pasaulē tas nav nekas jauns – eksistē kādi 60 **bilingvālās** mācīšanas modeļi. **NRA HKA 2002.24.IX, 4.**

..Brodska izdevums pilnībā atbilst maniem priekšstatiem par to, kādai jāizskatās grāmatai, turklāt mani sākumā iejūsmināja arī tas, ka parādījusies grāmata **bilingvā**.. **RL 2002.II, 59.**

binārā (binominālā) nomenklatūra – sistēma, kurā ikvienas augu un dzīvnieku sugas apzīmēšanai tiek lietoti divi latīņu vārdi, ko kuriem pirmais norāda ģinti, bet otrais – sugu.

Johans Hedvigs bija 18. gadsimta ārsts un dabas pētnieks, kurš aizsāka sūnu nomenklatūru līdzīgi kā Linnejs radīja **binominās nomenklatūras** sistēmu, kas piemērojama visām dzīvās dabas valstībām. **RL 2003.I, 26.**

bingo – loto spēles paveids.

Pats **bingo** spēles princips nepavisam nav jauns, un ar tādu vai citādu nosaukumu šo spēli labprāt spēlē daudzās pasaules valstīs. **RV 2002.43, 4.**

biodegviela – degviela (biodīzelis jeb biodīzeļdegviela, bioetanols un biogāze), kas bagātināta ar dabiskām piedevām, kuras ražotas no lauksaimniecības izejvielām, piemēram, no rapšu eļļas (Latvijā, bet citās zemēs arī no citām eļļām, piemēram, no hohobas eļļas), tās pārēsterificēšanas reakcijā ar metanolu vai etanolu. Šajā procesā tiek iegūti rapšu eļļas taukskābju metilēsteri jeb RME vai attiecīgie etilēsteri jeb REE. Šo RME vai REE pievieno fosilajai dīzeļdegvielai, tādējādi uzlabojot tās kvalitāti, padarot to ekoloģiski augstvērtīgāku.

Muitas pārstāvjiem būs jābūt arī klāt, lai pārliecinātos, ka **biodegvielas** komponenti tiek sajaukti pareizās proporcijās. **DB 2002.30.VIII, 3.**

Paralēli **biodīzeļa** rūpnīcai tiks celta arī rūpnīca, kurā ražos rapša eļļu – galveno **biodīzeļa** ieguves sastāvdaļu. **D 2003.3.VI, 8.**

Latvijā ir uzbūvēta pirmā **biodīzeļdegvielas** rūpnīca ne tikai Baltijā, bet visā bijušajā PSRS.. **Kapitāls 2002.V, 20.**

bioetanols – alternatīvā degviela, ekoloģiski tīrāka par benzīnu, tiek ražota uz graudu spirta pārstrādes produktu bāzes.

..rūpnīcā, kas ir Bauskas rajona Iecavā, tuvākajā laikā plānots sākt **bioetanola** ražošanu.. **D 2004.18.III, 8.**

bioētika (angļu *bioethics*) – ētikas nozare, kas pēta medicīnas un dzīvības zinātņu ētiskās problēmas.

Taču filosofija ir arī praktiska; mūsdienās tā risina jautājumus par **bioētiku**, par abortu pieļaujamību no dzīvības/nāves attiecību viedokļa, par taisnīguma kritērijiem.. **D 2002.21.XI, 14.**

biomātika (angļu *biomaths, biomathematics*) – zinātnes nozare, kuras joma ir matemātikas un tās metožu lietojums bioloģijā.

Zinātni, ar kuru es nodarbojos, varētu saukt par **biomātiku** – tā ir bioloģijas un matemātikas sintēze. **VZ 2002.10.IX, 12.**

biometrija, biometrika (angļu *biometrics*) – matemātiskās statistikas metožu lietojums bioloģijā.

Biometrika var šķist kaut kas fantastisks no Zvaigžņu ceļojumiem, tomēr jums vajadzētu sākt domāt par pirkstu nospiedumu un acs tīklenes skenēšanu, balss atpazīšanu un citām unikāla identifikatora tehnoloģijām, lai autentificētu tīkla lietotājus. **e-pasaule 2002.X, 82.**

biometriskie dati, biometriskie rādītāji – pirkstu nospiedumu paraugs, acs varavīksnenes attēls vai citi bioloģiski raksturlielumi, kas ir unikāli, izmērāmi un pēc kuriem iespējams identificēt cilvēku.

Praktiska nepieciešamība pēc jaunajām pasēm ar **biometriskajiem rādītājiem** visticamāk radīsies tikai tad, ja tiks panākts bezvīzu režīms ar ASV. **D 2003.29.IX, 1.**

bionika – zinātne, kas pēta bioloģisko sistēmu uzbūves un darbības principus nolūkā izmantot iegūtās zināšanas elektronisku ierīču (robotu) izgatavošanai, kā arī mākslīgu orgānu un locekļu radīšanai.

Paaudzēm ilgi attīstītā **bionika**, kas nodarbojas ar ķermeņa daļu aizvietošanu ar mehāniskām ierīcēm, pēdējās desmitgadēs guvusi vēl nepieredzētus sasniegumus, kad mediķiem izdevies pielikt cilvēkiem mākslīgās kājas, rokas un orgānus. **D 2002. 7.VI, 15.**

biopsija – dzīva organisma audu iegūšana un to izmeklēšana, lai noteiktu diagnozi.

Endometrija **biopsiju** parasti iesaka, lai noskaidrotu, kāpēc jūs moka spēcīgas, neregulāras, ilgstošas menstruācijas.. **Santa 2000.I, 85.**

bioritmologs – speciālists, kas pēta bioloģisko ritmu (ciklu) ietekmi uz cilvēku, viņa fizisko, emocionālo un intelektuālo stāvokli.

Bioritmologi sen atzinuši arī to, ka regulāri vajadzīga svaiga un kvalitatīva informācija. Cilvēks, kas tikai strādā un lasa gudras grāmatas, noveco ātrāk. **NRA Māja 2002.26.IX, 12.**

biotehnoloģija – mikroorganismu un bioloģisko procesu izmantošana ražošanā; atbilstīga zinātnes nozare.

Tagad mani ārkārtīgi interesē jauno **biotehnoloģiju** ienākšana medicīnā, kā tas ietekmēs cilvēku reproduktīvās izvēles. **SD 2002.20.VII, 14.**

bioterorisms – bioloģiskais terorisms, bioloģisko ieroču (mikroorganismu, dažādu ķīmisku savienojumu u.tml.) izmantošana teroristiskiem mērķiem.

Bioterorismam var būt vairāki mērķi. Viens ir vienkārši nobaidīt – kā pagājušajā gadā bija ar tām pulverīšu aploksnēm. **RL 2002.XII, 52.**

biotīns (angļu *biotine*) – B grupas vitamīns (pazīstams arī kā H vitamīns), nepieciešams dzīvības procesu norisei organismā; dabiskā veidā sastopams aknās, olas dzeltenumā.

Savukārt H vitamīna – **biotīna** – trūkums rada nogurumu un ādas slimības. **NRA Māja 2002.29.VIII, 9.**

biotops – kādu augu un dzīvnieku apdzīvots zemeslodes nogabals ar samērā vienveidīgiem vides apstākļiem.

Mangaļsalas pussalā sastopami bioloģiski vērtīgi **biotopi** (kādu augu un dzīvnieku apdzīvoti nogabali ar samērā vienveidīgiem vides apstākļiem), kas par aizsargājamiem atzīti pat Eiropas Savienības mērogā. **D 2002.17.VII, 6.**

birbīne (lietuviešu *birbyne*) – lietuviešu tautas pūšaminstruments.

Ļoti interesants būs duets no Lietuvas – saksofonists Petrs Višņausks kopā ar Antanu Smoļski, kas spēlē **birbīni** – klarnetei līdzīgu tautas instrumentu no koka. **F 2002.27, 8.**

birjani, birjāni (angļu *biryani*) – indiešu virtuves ēdiens.

Muglai [Ziemeļindijas jeb Mogolu] virtuvei ir raksturīgi tādi ēdieni kā plovs un **birjani** – basmati rīsi, gatavoti ar garšvielām un cāli, jēru vai dārzeņiem. **D 2003.27.III, 15.**

birokrātija – ierēdņu vara; ierēdņu kopums; neelastīga pārvalde.

..mūsu ierēdniecība ir vēl tālu no izcilā politikas teorētiķa Maksa Vēbera definētās ideālās **birokrātijas** – profesionālu kalpotāju un ierēdņu kopuma, kas pakļaujas tikai likuma burtam un skaidriem sava amata priekšrakstiem, rīkojoties ētiski, racionāli un vienādi pret visiem un jebkuru. **NRA 2003.12.VI, 2.**

biseksualitāte – dzimumtieksme pret abiem dzimumiem.

Viņa [Bairona] **biseksualitāti** apraksta viena no dzejnieka mīļākajām lēdija Karolīna Lamba, kas, iespējams, veicinājusi Baironā homoseksualitāti. **D 2002.23.XI, 17.**

Andersons ar savu nenosakāmā dzimuma izskatu .. izaicināja presi noskaidrot, kādēļ gan tā, un viņam tīri labi patika vairot intrigas, paziņojot, ka viņš ir **biseksuāls** vīrietis, kuram ne reizi nav bijis homoseksuālas pieredzes.. **Izkl 2002.26.VII, 2.**

bistro – neliels restorāns vai kafejnīca; ekspresbārs; dienas bārs.

Laiskums, vismaz oficiantu darbā, nav novērojams – uzkodas – pīrādziņi ar spinātiem, sarkanajiem pipariem un Mocarellas sieru tiek atnesti **bistro** ātrumā. **Izkl 2002. 23.VIII, 18.**

bišons (franču *Bishon*) – dekoratīvo suņu šķirne.

Šis sunītis pieder **bišonu** grupai, kurā ir, piemēram, Havanas **bišons** un **bišons** frizē, .. Maltas sunītis. **RB 2003.16.V, 16.**

Oficiālais šķirnes standarts ar nosaukumu **bišons** frise Francijā noteikts 1933. gadā. **NRA Māja 2003.24, 16.**

bitenieki, bites – kustības "Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā" (krievu *За права человека в единой Латвии, За ПЧЕЛ;* tulkojot latviski – Par bitēm) dalībnieki un piekritēji.

Jā, lai ietiktu siltos krēslos, visi paņēmieni ir vienlīdz labi – var pat atbalstīt "pūstošā kapitālisma" valstu mūzikas produktu, kuru pirms daudziem gadiem ***bitenieku*** priekšteči vainoja mūsu jaunatnes bojāšanā.. **NRA 2002.3.VIII, 13.**

Jaunā sociāldemokrātu vadība negrib dalīt varu ar **"bitēm"**. **RB 2002.26.XI, 3.**

bītli, Bītli, The Beatles – angļu supergrupa no Liverpūles, sāka koncertēt 1962. gadā. Grupas sastāvs: Džons Lenons (*Lennon*, 1940–1980), Pols Makartnijs (*Mc'Cartney*, dz. 1942), Džordžs Harisons (*Harrison*, 1943–2001) un Ringo Stārs (*Star* īst. v. *Starkey*), dz. 1940)

Savulaik Harisons bija pazīstams kā *klusais* ***bītls***, jo slavas zenītā tomēr bija Lenons un Makartnijs. **Mēs 2002.30.XI, 10.**

bītniks, bītņiks, bitņiks (angļu *beatnik*, no *beaten* 'noguris', arī 'sadragāts') – vārds cēlies no izteikuma *beat generation*, kuru apritē ieviesa amerikāņu rakstnieks Džeks Keruaks (*Kerouac*; 1922–1969). Par *beat generation* jeb sakauto paaudzi (bīti) tiek saukti tie amerikāņi – galvenokārt rakstnieki, mākslinieki brīvdomātāji –, kuru aktīvie gadi sākās pēc Otrā pasaules kara un kuri ar savu apģērbu, morāli, uzvedību protestēja pret pilsoniskās sabiedrības dzīvesveidu un vērtībām, meklēja jaunas izteiksmes formas, pievērsās Austrumu mācībām.

Visplašāk pārstāvēta ir **bītniku** literatūra. Acīmredzot veikala īpašnieka mīluļi bijuši Ginsbergs, Ferlingeti, Snaiders, Keruaks u.c. **D 2002.19.VIII, 4.**

Sabiedrība dzīvo pēc kara laika likumiem, bet tas neattiecas uz mūžīgā reibumā esošo dzīves baudītāju grupu, kuras dalībnieki sacer abstraktus dzejoļus un spriež par nāvi. Neviens vēl nezina, ka Viljams Berouzs, Džeks Keruaks un Lusjēna Kara drīz kļūs par leģendārās **bītņiku** ēras sludinātājiem. **AtpTV B 2003.25, 11.**

..Venisi par savu nometni izraudzījušies Amerikas saulesbrāļi, kas sevi dēvē par "dragāto paaudzi" un ko Sanfrancisko žurnālists Kāns iedēvējis par **bītņikiem**, jo viņu parādīšanās apmēram sakrita ar pirmajiem *sputņikiem*. **NRA 2003.25.VII, 9.**

Govinda .. apmetās Evansa-Venca mājā, kas kļuva par obligātu pieturas vietu daudziem Austrumu gudrības meklētājiem – arī leģendārajam **bitņiku** dzejniekam Alenam Ginsbergam.. **RL 2002.XII, 32.**

bits (angļu *bit*) – informācijas daudzuma mērvienība.

Mūsdienās interneta ātrums strauji pieaudzis – ISDN savienojumu iezvanpieejām tas sasniedz 128 kilo**bitus** sekundē.. **D 2002.11.XI, 15.**

bladhaunds (angļu *Bloodhound*), Svētā Huberta suns – medību suņu šķirne, samērā garām ausīm, ļoti attīstītu ožu. Dzimtene – Beļģija.

Ja nekādi nevarat izšķirties starp divām medību suņu šķirnēm – piemēram, sapņojat par **bladhaundu**, bet tikpat pievilcīgs šķiet arī kāds no putnu suņiem –, eksterjera ziņā pa rozīnītei no abiem apvieno itāļu braks. **NRA Māja 2002.7.XI, 10.**

blats (krievu *блат*) – pazīšanās, noderīgi sakari.

Ja māja būtu pirkta jau gatava, tā noteikti maksātu vairāk, taču ceļot pašiem un varbūt arī tiekot pie **blatiem**, apmēram 60 000 dolāru ir adekvāta cena.. **D 2002.22.VIII, 5.**

bleizers – viegla sportiska žakete, parasti ar uzšūtām kabatām un metāla pogām.

..ieteicams pirkt apģērbu bez oderes, piemēram vieglu **bleizeru**, kas neradīs papildu problēmas cilvēkam ar lieko svaru. **RB 2001.25.IV, 14.**

blekdžeks (angļu *blackjack*) – kāršu spēle – acīte ("divdesmit viens") vai tai līdzīga spēle.

Džordžs Klūnijs, kurš *Ocean's Eleven* filmēšanas starplaikos Lasvegasā 25 **blekdžeka** partijās no vietas paspēlēja visu savu līdzi paņemto naudu un vēl no kolēģa Meta Deimonda aizlienētos 600 dolārus, iespējams, jau ir pasūtījis **blekdžeka** galdu, lai kopā ar savu draugu, ruksīti Maksi, patrenētos kāršu spēlēs. **Pastaiga 2002.II, 90.**

blenderēt, blendēt (angļu *to blend*) – sasmalcināt, samaisīt ar blendera palīdzību.

Izmērcētas apelsīnu mizas un novārītos burkānus samaļ ar gaļas mašīnu vai **sablenderē**. **NRA Māja 2003.40, 2.**

Mērcei pievieno arī ķiršu sulu vai svaigi **blendētus** ķiršus.. **D 2003.14.XI, 13.**

blenderis, blenders (angļu *blender*) – elektriska ierīce produktu sasmalcināšanai vai arī viendabīgas masas iegūšanai, produktus sakuļot; jaucējs. Ierīci sāka ražot Stīvens Poplavskis (*Poplawski*) 1922. gadā.

Atšķirība ir tā, ka mūsu biezpienu **blenderī** var sajaukt viendabīgā masā. **D 2002. 28.III, 19.**

blice (vācu *Blitz*) – grupa, komanda, kopa.

Lieliska aktieru **blice**.. **Izkl 2003.11.VII, 9.**

Angļu **blices** "Coldplay" gadījumā, šķiet, vairāk derēs pirmais variants.. **JA 2002. 35, 28.**

blokbāsters, blokbasters (angļu *blockbuster*) – grāvējs; grāmata vai filma, kas guvusi milzīgus komerciālus panākumus, atrodas pašu ienesīgāko filmu (grāmatu) rangu tabulas augšgalā.

Torntons ir pārāk oriģināls un nepieradināts izvirpotiem Holivudas ***blokbāsteriem***.. **Izkl 2002.12.VII, 9.**

..finansiālā neatkarība Spīlbergam ļauj vairs neuztraukties, piemēram, par to, ka abas režisora pēdējās filmas *Mākslīgais intelekts/A.I.* un *Īpašais paziņojums/ Minority report*, kaut gan ASV peļņas reitingu tabulā pārvarējušas ***blokbasteram*** nepieciešamo 100 miljonu kases ieņēmumu barjeru, tomēr nav kļuvušas par tādiem naudas grāvējiem – kāsējiem kā S. S. [Stīvens Spīlbergs] Indianas Džonsa epopeja, *Juras laikmeta* dinozauru sāga vai pat tādi nopietni gabali kā *Šindlera saraksts* un *Glābjot ierindnieku Raienu*. **Izkl 2002.13.IX, 10.**

blūzmens, blūzmenis (angļu *bluesman*) – blūza izpildītājs.

Pats meistars saka – visvairāk viņam žēl, ka tā arī nav iznācis studijā saspēlēties ar nelaiķi Stīviju Reju Vonu, kuru viņš uzskata par lielāko no pēdējā laika **blūzmeņiem**. **Klubs 1998.XII, 69.**

blūzs – lirisks, melanholisks afroamerikāņu vokālās mūzikas žanrs; instrumentāla vai vokāli instrumentāla džeza forma; šāda žanra skaņdarbs.

Tango sākotnēji var dēvēt par kustību ar sociālpolitisku zemtekstu: tāpat kā **blūzā**, kur savu zaudēto laimi apdzied Amerikas nēģeri, to pašu dara argentīnieši, stāstot par grūto dzīvi, skarbajām sievām un alkoholu, kas palīdz tikt galā ar dzīvi. **F 2002. 2, 1.**

Blūzā man patīk improvizācija, kas ir likta jau šīs mūzikas pamatā. Tā ir ļoti bagāta mūzika.. **Izkl 2002.9.VIII, 13.**

BMW – abreviatūra no vācu ***B**ayerische **M**otoren **W**erke* – vācu autoražotājkompānija; automašīnas marka.

Superaģents Džeimss Bonds nākamajā filmā .. atgriezīsies pie skatītājiem kopā ar "pārbaudītu vērtību" – automobili "Aston Martin", ko daudzās sērijās bija aizstājuši **BMW** marku braucamrīki. **RB 2002.6.XI, 14.**

BMX – abreviatūra no angļu ***b**icycle **m**oto**cross*** – velokross; krosam piemērotu velosipēdu tips.

Ātrās palīdzības dienesta darbinieki, īstenojot mediķa un bijušā Lielbritānijas **BMX** čempiona Toma Linča ideju, ar velosipēdiem dosies pie pacientiem Londonas centra rajonos vienlaikus ar automašīnām. **D 2002.25.VII, 8.**

1988. gada 4. septembrī notika pirmās **BMX** sacīkstes Latvijā.. **Mēs 2002.1.VI, 12.**

..Uzvaras parkā notika sezonas lielākās ekstrēmo sporta veidu sacensības *Fanta Street Party*, kurās piedalījās Latvijas, Lietuvas, Igaunijas un Holandes skeitbordisti .., **BMX**-frīstailisti, snovbordisti un akrobātiskās skrituļošanas meistari. **D 2002. 16.IX, 1.**

Velosipēdiem, kurus sauc par ***BMX***, ratu izmērs ir 20 collas diametrā un rāmis ir pagatavots tā, lai ar to viegli varētu izdarīt lēcienus un citus manevrus. **SD 2003. 27.XII, 30.**

BNS – abreviatūra no angļu ***B**altic **N**ews **S**ervice* ("Baltijas ziņu dienests") – ziņu aģentūra.

Rīgā pašlaik ir 747 157 pastāvīgie iedzīvotāji, to skaitā 309 992 latvieši (41,5%) un 324 610 krievu (43,5%), ***BNS*** uzziņāja Centrālajā statistikas pārvaldē.. **D 2002. 23.XI, 7.**

Džordžs Šabads, ziņu aģentūras *Baltic News Service* jeb ***BNS*** valdes priekšsēdētājs, ir diezgan biežs viesis *Dienas* lappusēs.. **D 2002.5.VI, 16.**

bobijs (angļu *Bobby*) – policista iesauka Lielbritānijā. Tās izcelsme saistīta ar sera Roberta Pīla (*Peel*; Bobijs ir vārda Roberts pamazināmā forma) vārdu. Roberts Pīls, būdams britu iekšlietu ministrs, 1829. gadā nodibināja Lielās Londonas (*Metropolitan*) policiju.

..agrāk britu **"bobiji"**, kā mēdz dēvēt policistus, siltā laikā pastaigājās pa ielām tikai formās, kuru neatņemama sastāvdaļa bija balts krekls. **RB 2003.3.VII, 20.**

bobiks – apvidus automašīna. Sākotnēji krievi tā iesauca pēc Otrā pasaules kara no amerikāņiem iegūtos trofeju džipus, nosaukumu atvasinot no izplatītā angļu personvārda Bobs. Latvijā *bobikus* sauca par *vilīšiem* (lokalizējot džipu ražotāju – firmas *Willys* – nosaukumu).

Šobrīd .. ādas drēbēs un garajos šņorzābakos pa ielu ejošs cilvēks vairs neizraisa panisku naidu, lai gan vēl pirms desmit gadiem tādiem īpašu uzmanību pievērsa gan policisti ***bobikos***, gan šaurpierainākā sabiedrības daļa. **NRA 2002.17.XII, 12.**

Vladivostokā automašīna – gandrīz jauns UAZ, tautā saukts par **bobiku**, – nogādāts pa dzelzceļu. **Kapitāls 2003.III, 82.**

bobteils jeb Vecanglijas aitu suns (angļu *Bobtail, Old English Sheep Dog*) – vidēja lieluma ganu suns ar garu, pūkainu apmatojumu, kas prasa ļoti rūpīgu kopšanu. Amerikāņu bobteils un japāņu bobteils ir kaķu šķirnes.

Pirmās ziņas par Vecanglijas aitu suni literatūrā parādījušās 1850. gadā.. **Bobteils** ir šķirnes neoficiāls nosaukums. **NRA Māja 2002.18.VII, 7.**

bodhrans (angļu *bodhran*) – nelielas īru bungas, kas atgādina tamburīnu. Parasti tiek gatavotas no kazas ādas. Atšķirībā no līdzīgiem citu tautu sitam-

instrumentiem pa bodhranu bungo nevis ar pirkstiem, bet ar īpašām vālītēm *cipin* (izrunā: kipīn).

Redzamajā un it kā zināmajā dzīvē ietilpst dažādu izmēru piespraužamie šamroki (āboliņa lapiņas), ķeltu rakstiem rotātie auskari, gredzeni, rokassprādzes, ādas bungām – **bodhraniem** apkārušies japāņu tūristi, zaļā Konemaras marmora suvenīri, drūdu kalendāra pētīšana. **RL 1999.XI, 38.**

bodiārts, *body art* (angļu) – ķermeņa apgleznošana.

Nākas secināt, ka zem pareizi ideoloģizētās virskārtas arī Austrumeiropā ir pastāvējis visai iespaidīgs konceptuālisma, *Fluxus* kustības, **bodiarta**, performansu, hepeningu u.c. neoavangarda parādību spektrs.. **D 2002.16.XII, 14.**

Kongresa ietvaros notiks Baltijas manikīra olimpiāde, dekoratīvās kosmētikas čempionāts, ķermeņu apgleznošanas ***body art*** olimpiāde, semināri, diskusijas un meistarklases. **D 2002.28.VI, 6.**

bodibildings, *body building* (angļu) – speciāli vingrojumi, kas veicina muskuļota, glīta auguma un labas stājas izveidi; glīta ķermeņa veidošana.

Par Šonu Koneriju viņš [rakstnieks Ians Flemings] nebija augstās domās, uzskatot, ka bijušais jūrnieks, **bodibildinga** entuziasts, pienvedējs un modelis no Edinburgas nespēs eleganti notēlot šarmanto varoni [Džeimsu Bondu]. **Mēs 2002.30.XI, 17.**

Nodarbības vada kvalificēti treneri – fitnesa konkursu un ***body building*** turnīru uzvarētāji. **Santa 2003.IX, 13.**

bodigārds (angļu *body-guard*) – miesassargs.

Tie paši solīdie pilsoņi no solīdām pasaules avīzēm uzvedās kā satrakotu vēršu bars, kas vienlaikus gatavi pārkost rīkli kolēģim un frakotajiem ***bodigārdiem***. **SD 2002.25.V, 10.**

bodijs, *body* (angļu, arī *bodysuit*) – cieši pieguļošs viendaļīgs trikotāžas apģērbs (augšdaļa savienota ar biksēm).

Tad viesu acu priekšā iznira Sukuts un biedri pagarinātajās peldbiksēs, svītrainā **bodijā** tērptais mākslinieks Ilmārs Blumbergs.., mākslinieks Aleksandrs Busse un mūziķis Normunds Šnē, festivāla direktore Benita Sarma – gan ne **bodijā**, bet lauvu dresētājas kostīmā. **D 2002.2.VIII, 12.**

Plašā izvēlē zeķbikses, kā arī dažādu krāsu topi, ***body*** un džemperīši. **Santa 2003.II, 67.**

body bike (angļu) jeb **spinnings** – vingrinājumu sistēma, kurā tiek izmantots īpašs stacionārais divritenis. Sk. arī **veloaerobika**.

Daudzveidīgas aerobikas un ***body bike*** nodarbības pieejamas jaunajā sporta un atpūtas centrā *Apollo gym*.. **Santa 2003.IX, 13.**

body shape (angļu) – "fitnesa metode, kuras pamatā ir spēka nodarbības ķermeņa veidošanai" **(Izkl 2003.7.XI, 36).**

boifrends, bojfrends (angļu *boyfriend* 'vīriešu kārtas draugs') – vīrietis, ar kuru kādai sievietei (vai vīrietim) ir romantiskas vai intīmas attiecības.

Džastina vēlāk dibināja lielisku grupu *Elastica*, kas gan nebija īpaši produktīva līderes periodiskās heroīna atkarības dēļ, kurā vēlākais Džastinas ***boifrends*** Deimons Olberns no *Blur* savukārt vainoja Andersonu. **Izkl 2002.26.VII, 2.**

Bojfrendu ir nomainījusi supermodele Naomi Kempbela. **SD 1999.2.X, 8.**

boikots – attiecību pārtraukšana, ignorēšana kā protesta forma. Pēc britu armijas kapteiņa Čārlza Boikota (*Boycott,* 1832–1897) vārda.

Pasaules ebreju kongress (*WJC*) var nedēļas laikā sākt atsevišķu Austrijas firmu **boikotu**, jo uzskata, ka Vīne diskriminē holokaustā izdzīvojušos ebrejus, kam nacisti nolaupīja īpašumu vai piespieda strādāt vergu darbus. **D 2000.19.V, 8.**

boila, boilija – speciāli sagatavota zivju ēsmas lodīte.

..viens no .. ekspedīcijas mērķiem bija tieši karpu copes iemaņu pilnveidošana, īpašas cerības liekot uz makšķerēšanu ar **boilām** – ēsmas bumbiņām, kuras tiek sietas priekšā āķim un kuras sūkdama, lielā karpa uzķeras uz āķa ar garantiju. **SD 2002. 5.X, 15.**

..pati savdabīgākā no šīm makšķerlietām ir **boilijas**. **NRA Māja 2002.18.VII, 11.**

boilers – ierīce liela ūdens daudzuma sildīšanai.

Zinātāji ieteikuši, ka diviem cilvēkiem vajagot 200 litru **boileri**.. **Santa 1998.I, 71.**

boings (angļu *boeing*) – vispārīgs apzīmējums amerikāņu lidmašīnām, kas ražotas Viljama E. Boinga (*Boeing*, 1881–1956) dibinātajā uzņēmumā. V. E. Boings 1916. gadā izveidoja *Pasific Aero Products Company*, ko gadu vēlāk nosauca par *Boeing Air Plane Company*. Laika gaitā šī kompānija ir izveidojusies par vienu no lielākajiem lidmašīnu ražotājiem pasaulē.

..komforta līmenis transatlantiskajos **boingos** nebūt nav augstāks kā īsajos Eiropas reisos. **Auto 2000.III, 72.**

bojeviks (krievu *боевик*) – filma, kur dominē cīņas un kaujas.

Turklāt tas rasu un tautību kokteilis un Strasbūras .. tuvība patiesi šo ***bojeviku*** tuvina metaforiskam Eiropas Savienības etniski daudzkulturālajam modelim, par kuru, šķiet, filmas veidotājiem ilūziju nav. **Izkl 2002.26.VII, 10.**

boksi (angļu *box*) – norobežotas telpas dažādu funkciju veikšanai. Piemēram, ātrumtrasēs katrai komandai ir savs bokss, kurā notiek automašīnu tehniskā apkope un remonts.

..sacīksu pirmās trešdaļas beigās viņam vajadzēja piestāt tehniskās apkalpes **boksos**.. **D 2001.21.V, 13.**

bolīds – ļoti spožs meteors; saistībā ar automašīnām lieto, lai uzsvērtu to ātrumu.

Deivids Kulthārds sacīkšu sākumā apskādēja sava **bolīda** priekšgalu un no pašām beigām spēja aizsniegties tikai līdz septītajai vietai.. D 2002.16.IX, 9.

..patiesi, īsts BMW no ārpuses. Lielceļu **bolīds**. Auto 2000.III, 23.

Bolivuda, *Bollywood* (angļu) – Indijas kino un mūzikas industrija (pēc analoģijas ar ASV kinoindustrijas centru Holivudu).

Bolivudas – Indijas kinorūpnīcas pretbolivudiskais, starptautisku kinosnobu slavinātais izstrādājums, kas iepako tos pašus vēžus (indiešu melodrāmu ar šķiru pretrunām) *art house* kinokulītē. Izkl 2003.26.IX, 9.

bomberu žakete (angļu *bomber jacket*) – īsa jaka, parasti no ādas.

Šajā rudens un ziemas sezonā cieņā arī tā sauktā **bomberu žakete**. Tādu īsu vilnas auduma žaketi Otrā pasaules kara laikā valkāja britu Karaliskās gaisa flotes vīri. Mēs 2002.5.X, 13.

bomonds (franču *beau monde*) – augstākā sabiedrība, smalkās aprindas.

Viņš ir labs cilvēks, .. viņam ir sava izkarota vieta Maskavas ***bomondā*** un pat arī daži principi, gan kompromisu novārdzināti. Izkl 2002.1.XI, 9.

Izņēmums nebija arī šis festivāls, muzikālais **bomonds** izklaidējās ar pilnu atdevi.. JA 2002.40, 32.

bomzis, bomžs (krievu *бомж*, abreviatūra no *человек **б**ез **о**пределенного **м**еста **ж**ительства*) – cilvēks bez noteiktas dzīvesvietas, bezpajumtnieks, klaidonis.

Diemžēl mākslas socioloģija mūsu sfērā nav attīstīta. Es domāju, ka varētu būt interesanti rezultāti un varbūt pat atklāsmes momenti. Mēs uzzinātu, kādas funkcijas māksla pilda jaunbagātnieku dzīvē, kādas **bomžiem**, tiem vai citiem profesionāļiem. F 2002.2, 2.

bomžatņiks (krievu *бомжатник*) – vieta, kur dzīvo vai uzturas bomži, pieklīdeņi; kur notiek iedzeršanas, kautiņi, valda izlaidība un netīrība.

Kad pārbraucam šosejas otrā pusē – uz vietu, kura tika nodēvēta par ***bomžatņiku***, izrādās, ka tie gandrīz tādi paši Dārziņi vien ir. SD 2002.12.X, 16.

bondiāde, bondiāna – filmu kopa, kuru galvenais varonis ir superizlūks Džeimss Bonds. Sk. arī **Džeimss Bonds**.

.."Mirsti citu dienu" ir **bondiādes** 20. filma, kurai šogad aprit 40 gadu kopš pirmās aģenta filmas iznākšanas uz kinoekrāniem. RB 2002.29.XI, 10.

Stilīgā Maika Meiersa inspirētā un komercpanākumiem vainagotā ironija par mačo kultūru, **bondiānas** tradīciju un svingojošajiem 60. gadiem! D 2002.13.VII, 16.

bongo (spāņu *bongo*) – nelielas bungas (parasti bungu pāris), ko spēlē ar rokām. Instruments raksturīgs *latinos* kultūrai.

Venisē, Kalifornijā, *Gāzes namā* šodien valda klusums – vairs nešķind kafijas tases un nedimd **bongo** bungas. NRA 2003.25.VII, 9.

bonuss – balva, prēmija, piemaksa, priekšrocības, privilēģijas.

Dāņiem prieks, slava un **bonuss** – gan par asprātību, gan spēju radīt lieliskāko nacionālā kino reklāmkampaņu Eiropas kinovēsturē... TVD 2002.19.IX, 2.

Bonuss tiek ieskaitīts, ja saruna ir garāka par 30 sekundēm. Izkl 2002.6.IX, 5.

bonzai, bonsai (japāņu) – japāņu pundurkociņi; šo kociņu audzēšanas māksla.

Ja mājās tādam ekoloģiskam projektam nepietiek vietas, ieteicams iegādāties vismaz globusu vai arī **bonsai** kociņu, kurš reprezentēs veselu mūžamežu .. Izkl 2002.29.XI, 20.

Pēdējos gados Japāna ir nākusi modē. Japāņu dārzi, fascinējošais interjera minimālisms, karaoke, **banzai** kociņi, haikas, hieroglifiem aprakstītas kafijas krūzītes, aizkari, krekli utt. šķiet stilīgāki par stilīgiem. Mēs 2002.14.IX, 14.

borderkollijs (angļu *Bordercollie*) – suņu šķirne. Dzimtene – Lielbritānija.

..dzīvojamā istabā klusi guļ treniņā pārgurušās **borderkollija** kucītes Una un Annija. D 2002.9.XI, 19.

borderkross jeb **BX**, **snovbordkross** – snovborda disciplīna: četri sportisti vienlaikus traucas lejup pa trasi, uz kuras ir ierīkoti tramplīni, rumbas (pumpas), virāžas.

Snovbordkross jeb, kā to agrāk dēvēja, **borderkross** .. ir radniecisks [paralēlajam slalomam vai gigantslalomam], tomēr ar savām spilgti izteiktām īpatnībām. NRA 2004.9.III, 11.

Meitenēm nepārspējama bija viena no iepriekšējo gadu labākajām braucējām Ieva Raubiško – uzvara gan **borderkrosā** (BX), gan paralēlajā slalomā (DU). FF 1999.V, 77.

bordes (angļu *board* 'mala') – dekoratīva tapešu maliņa.

Izdomāju ar šo **bordi** sadalīt sienu, kuras augšējo daļu nokrāsojām zilu, bet apakšējo zaļu. NRA Māja 2004.1, 10.

Bordo dogs jeb franču mastifs – suņu šķirne, sargsuns.

Kā šķirne **Bordo dogs** tika atzīta 19. gadsimta vidū, par tās dzimteni tiek uzskatīta Francija (nosaukums saistīts ar pilsētu Bordo). NRA Māja 2002.26.IX, 8.

borelioze – slimība, ko izraisa spiroheta borēlija. Sk. **Laima slimība**.

Latvijā ar ērču starpniecību izplatās ērču encefalīts, ko izraisa encefalīta vīruss, un Laimas slimība jeb **borelioze**, ko izraisa spiroheta borēlija. **NRA 2002.8.VII, 11.**

bosiks (krievu *босяк* 'baskājis') – kauslis, huligāns.

Toma Krūza blokbāsters *Neiespējamā misija II*, skūtgalvju **bosika** Vina Dīzela triumfālais izgājiens ar ekstrēmo bojeviku *XXX*, ..Stīvens Spīlbergs savā *Īpašajā ziņojumā* valsts sankcionētu visaptverošu katra cilvēka izspiegošanas tēmu it kā pārvērš baisās futuroloģiskās vīzijās.. **Izkl 2002.8.XI, 10.**

boss – uzņēmuma, iestādes vadītājs, īpašnieks, priekšnieks.

..viņu nenācās ilgi pierunāt otru reizi nospēlēt pārlieku sentimentāla mafijas **bosa** lomu.. **RB 2002.16.XII, 14.**

botas (angļu *boots*) – sporta kurpes vai puszābaki.

Viņu puišiem visiem mugurā treniņtērpi un ***botas.*** **Santa 1998.VIII, 62.**

botokss – zīmols: A tipa botulīna toksīns (***botulinum toxin***), plaši lieto medicīnā, kosmētikā botoksa injekcijas izmanto kā pretgrumbu līdzekli.

Piestāvēs, ja lietosiet *Lancome* jauno pretgrumbu krēmu *Resolution*, kas reklāmā solās būt tikpat iedarbīgs kā **botoksa** injekcijas... **Santa 2003.IV, 44.**

bouldrings – klintīs kāpšanas veids.

Sestdien pa sienu kāpelētgribētājus gaida starptautiskās sacensības **bouldringā**.. **Izkl 2003.14.XI, 36.**

boulings – ķegļu spēles paveids.

Ja kino līdz 90. gadu beigām nebija radījusi odu **boulingam**, tad to ir radījuši Koeni – šķiet, neviens pirms Koeniem nav iedomājies tīksmināties par **boulinga** ķegļu sievišķajiem apaļumiem vai tik aizrautīgi izgaršot **boulinga** bumbu formu pabeigtību kā *Lielajā Lebovskī*. **TVD 2001.3.V, 2.**

božolē (franču *Beaujolais*) – vīnkopības apgabals Francijas austrumu daļā Ronas departamentā; sauss un augļains sarkanais burgundietis no Božolē apgabala. Populārs ir *Beaujolais-Nouveau* – jaunās ražas jaunais vīns, kas netiek izturēts un veikalos parasti parādās tā paša gada novembra beigās.

"Jaunais **božolē** ir klāt!" Aizvakar ar šādu saukli Vernisāžas teātra zāle pieslēdzās franču vīna baudītājiem daudzās pasaules valstīs. **NRA 2002.23.XI, 12.**

bradikardija – palēnināta sirdsdarbība.

Baltais nams apstiprinājis, ka ASV prezidentam ir hroniska **bradikardija** – sirds veic mazāk nekā 60 sitienu minūtē. **D 2002.30.I, 9.**

Braila raksts – reljefraksts, starptautiska rakstu sistēma neredzīgiem (katram burtam, arī ciparam un pieturzīmei, atbilst noteikta reljefpunktu kombinācija). Šo rakstu 1829. gadā izgudroja franču skolotājs Luijs Brails (*Braile*, 1809–1852).

Zaļo un Zemnieku savienības (ZZS) programma 8. Saeimas vēlēšanām izdota arī **Braila rakstā**, lai tā kļūtu pieejama neredzīgajiem. D 2002.31.VII, 4.

braks (itāļu *Bracco*; franču *Braque*) – suņu šķirne, tiek uzskatīta par vecāko Eiropas dzinējsuņu šķirni, sauc arī par pointeru.

Mūsdienās itāļu **braku** atzīst par piemērotu jebkuram medību veidam – neatlaidīgs, apdomīgs un strādīgs mednieka palīgs, turklāt lielisks kompanjons un ģimenes mīlulis. NRA Māja 2002.7.XI, 10.

brandspoits – ugunsdzēsēju šļūtene ar strūklas virzītāju; izmanto arī cirkā satrakotu zvēru savaldīšanai.

Sēžu pirmajā rindā. Redzu gan **brandspoitus**, kas vajadzīgi, lai savaldītu satracinātu tīģeri, gan garām tīģera zobiem aizkritušu gaļas gabalu. NRA 2002.26.X, 12.

breikdānss, breiks, *break, break-dance* (angļu) – dinamiska deja ar akrobātikas elementiem, radās 80. gadu vidū ASV afroamerikāņu vidē; hiphopa kultūras elements.

Toreiz jaunībā bija **breikdānsi**, panku parādes, kautiņi, viss bija... Una 2000.VIII, 35.

Slavinskim idejas bija miljoniem, uz kopējā pelēkā fona fantastiskas, briljantas – **breika** festivāls, kinoklubi. Santa 1999.IX, 34.

Pasākumā savas iemaņas rādīs dīdžeji, *hip-hop* dziedātāji, *graffiti* mākslinieki, ***breakdance*** mīlētāji. D 2003.5.IX, 24.

breikeris (angļu *breakdancer, breaker*) – breika dejotājs.

Ja var ticēt Ozola menedžmentam, koncerttūres skatuviskais sastāvs būs iespaidīgs – aptuveni divdesmit cilvēku, to skaitā bundzinieks, basģitārtists, dīdžejs, seši septiņi **breikeri**, tikpat daudz *backing* vokālistu utt. NRA 2002.24.V, 14.

breinstorms (angļu *brainstorming*) – prātavētra, ideju vētra, domu apmaiņa; ideju ģenerēšanas metode.

Tāpat arī ***breinstorms*** (domu apmaiņa ..) ir gan reklāmas profesionāļiem, gan pārējiem, kam darbā jādomā. D 2002.30.VII, 11.

brendālisms – vides un sadzīves varmācīga piesārņošana ar reklāmu.

Diez vai varētu atrast labāku apzīmējumu, piemēram, vārdam **"brendālisms"** – vandālismam, ar ko nodarbojas .. arī *Nike*, līmējot un krāsojot savas reklāmas uz sabiedriskām ēkām: pasta, elektrosadales apakšstacijām un stadioniem. D 2002. 30.VII, 11.

brendijs – no vīnogu vīna destilēts stiprais alkoholiskais dzēriens; konjaka līdzinieks.

Lietpratēji apgalvo, ka **brendija** kvalitāti vislabāk raksturojot izjūtas otrajā dienā, jo no slikta **brendija** parasti sāp galva. RB 2001.27.VI, 10.

brendings (angļu *branding*) – brenda veidošana, zīmolveide.

Brendinga process nevis vienkārši piešķir produktam nosaukumu, bet padara to nepieciešamu patērētājam, veidojot emocionālu un racionālu saikni ar tā vērtībām. Kapitāls 2003.III, 63.

brends (angļu *brand*) – zīmols, preču zīme, prečzīme. Sk. **zīmols**.

Viena no *Egmont* attīstītākajām nišām ir Bārbiju pasaule. – Tas ir ļoti labi attīstīts **brends**.. F 2002.6, 3.

Kā uzsver Aldara **brenda** menedžere.., šo mērķi, iespējams, ļaus sasniegt jauni, tikai šogad ieviesti produkti. DB 2002.3.IX, 4.

brī (franču *brie*) – franču mīkstais siers ar pelējumu.

Man šī gaļa [pūdēta, vējā kaltēta un pēc tam marinēta haizivs] tīri labi garšo, tā atgādina **brī** sieru.. D 2002.6.XI, 20.

briārs (franču *Briard*) – suņu šķirne. Dzimtene – Francija.

Citi skaidro, ka bobteils cēlies no bārdainā kollija, citi, ka tajā plūst arī Francijas aitu suņa **briāra** asinis. NRA Māja 2002.18.VII, 7.

bridžas, bridža bikses (angļu *breeches*) – bikses, kas cieši piegulē kājām zem ceļgala. Jājambikses.

Tieši tāpēc, ka bieži jāvelk mugurā grezni un oriģināli tērpi, ikdienā viņa vislabprātāk ģērbjas **bridžās**, T-krekliņā un iešļūcenēs. Santa 1998.VIII, 1.

bridžs (angļu *bridge*) – kāršu spēle; **bridžists** – šīs spēles spēlētājs.

Garijs Kasparovs ir aizrautīgs **bridža** spēlētājs, savukārt cits pasaules čempions šahā, Mihails Tāls, esot izteicies, ja savā laikā būtu bijis iespējams **bridžu** spēlēt tikpat brīvi kā šahu, viņš būtu izvēlējies **bridžu**. RL 2000.VII, 23.

Bridžisti ēdnīcas galdus apklāj ar gaumīgiem zaļas krāsas galdautiem, uz tiem novieto glītas kāršu kastītes, un pēc brīža rodas iespaids, ka šo telpu vienīgais izmantošanas veids ir kāršu spēle. RL 2000.VII, 23.

brīfings – valdības pārstāvju vai citu oficiālu personu informatīvs un īss (angļu *brief*) ziņojums žurnālistiem.

Baltā nama preses **brīfingā** paziņots, ka viens no dokumentiem ir iesniegts vēlāk nekā prasīts likumā birokrātiska misēkļa dēļ. D 2002.8.VII, 6.

brioloģija – botānikas nozare, kas pēta sūnaugus (grieķu *bryon*).

Kā sauc jūsu zinātnes nozari? .. **Brioloģija**. RL 2003.I, 24.

britpops (angļu *britpop, brit-pop*) – britu popmūzikas stils 90. gados, raksturīgas vienkāršas melodijas. Akcentējot britu populārās muzicēšanas tradīciju, britpopa grupas vēršas pret amerikāņu kultūras dominanci pasaulē, pretnostata savu stilu amerikāniskajam.

..viņi [grupa *Suede*] atļāvās būt **britpopam** netipiski mākslinieciski.. Izkl 2003. 7.XI, 16.

brīvie radikāļi – molekulas vai to fragmenti ar ļoti reaktīviem nepāra valences elektroniem, kas var negatīvi ietekmēt citas šūnu veidojošās molekulas.

Kad pārāk daudz **brīvo radikāļu** uzkrājas organisma šūnās, organisma pašaizsardzības sistēma tiek sagrauta, un tas var radīt deģeneratīvas slimības. Santa 2000.XI, 84.

Brodveja (angļu *Broadway*) – viena no Ņujorkas centrālajām ielām, kas gareniski šķērso Manhetenu.

Drīz vien ņujorkiešiem pašiem būs jāķeras bullim pie ragiem (šāda milzu statuja ir atrodama **Brodvejas** galā) un jānospriež, vai Lejas Manhetena grib būt biroju centrs.., dzīvokļu rajons .. vai dāsna tūristu vieta, vai, droši vien, līdzsvarots un iedarbīgs maisījums no daudz kā laba. D 2002.24.VII, 12.

broilers – gaļai audzēts 60–70 dienu vecs cālis.

Broileru kājas pašlaik maksā Ls 1,42 kilogramā.. RB 2002.20.XI, 11.

brokeris (angļu *broker*), arī mākleris – tirgus konsultants (vērtspapīru, apdrošināšanas, nekustamā īpašuma jomā); muitošanas speciālists.

..nevajag jaukt biržas **brokerus** ar apdrošināšanas **brokeriem**. Pirmo uzdevums .. ir lētāk nopirkt un dārgāk pārdot, bet apdrošināšanas **brokeri** palīdz klientiem izvēlēties izdevīgāko apdrošināšanas darījuma iespēju. D 2000.22.V, 7.

..viņš strādājis nekustamo īpašumu firmā kā **brokeris**. D 2002.17.IX, 13.

ASV prezidents Džordžs Bušs pagājušajā nedēļā mēģināja nomierināt **brokeru** tūkstošus un investoru miljonus, uzrunā Volstrītas kompāniju vadītājiem solot stingrāk vērsties pret krāpniekiem. D 2002.19.VII, 9.

RTU Starptautisko ekonomisko sakaru un muitas institūtā tiek organizēti muitošanas speciālistu (**brokeru**) un deklarētāju pilnvaroto pārstāvju kursi. D 2001.10.V, 6.

Viņš noliedz, ka **brokera** darbs ir mehāniska starpniecība vērtspapīru tirdzniecībā. D 2002.24.XII, 11.

bromelīns – ferments. Nosaukts zviedru botāniķa O. Bromeliusa (*Bromelius*, 1639–1705) vārdā.

Šajā augā [ananasā] ir enzīms **bromelīns**, kas sašķeļ jebkuru proteīnu. D 2002. 4.VII, 17.

brouseris – pārlūks, pārlūkprogramma.

Kādreizējais līderis interneta pārlūkprogrammu jomā *Netscape Communications* ceturtdien laidis klajā jaunāko kompānijas izstrādāto interneta **brousera** versiju *Netscape 7.0*. DB 2002.3.IX, 13.

brūnais mēris – fašisms, nacisms (pēc brūnajiem krekliem, kurus nēsāja nacisti).

Ir 1942. gads, un Eiropu rij **brūnā mēra** žurka. D 2002.31.X, 15.

brušeta, bruščeta (itāļu *bruschetta*) – grauzdēta baltmaize ar ķiplokiem.

Tik labas **brušetas** neesmu ēdis nekur. Klubs 2003.X, 115.

Ēdienkartes pamatā ir ātrā virtuve ar klasiķiem kā načos, steiku, hamburgeriem, grieķu salātiem, franču sīpolu zupu. Itāļu tomātu un ķiploku grauzdiņiem, **bruščetām** un tamlīdzīgi. Izkl 2002.5.VII, 18.

BSE – abreviatūra no angļu ***b**ovine **s**pongiform **e**ncephalopathy* – spongiformā (sūkļveida) encefalopātija jeb govju trakuma slimība. Pirmo reizi konstatēta Lielbritānijā 1986. gada beigās, termins apritē kopš 1987. gada.

Valdības konsultants **BSE**, KJS [Kreicfelda–Jakoba slimība] un līdzīgas aitu slimības skrapijas jautājumos profesors Pīters Smits ir ļoti norūpējies par nāves gadījumu skaita pieaugumu. D 2001.26.V, 9.

Polijā ir konstatēts otrs govju trakuma slimības jeb **BSE** gadījums. D 2002.19.VIII, 5.

bugelis – pacēlājs, slīdoša trose slēpotāju pacelšanai kalnā. Pie troses ir piestiprināti āķi vai turekliši (sēdekliši).

Ir Latvijā tāds briesmonis, ko sauc par **bugeli** – āķis, ar kuru jātiek augšā uz kalna. Santa 1998.I, 62.

Bukera balva, Bukera prēmija (angļu *Booker Literary Prize*) – ikgadēja literārā balva, kuru piešķir par labāko romānu visu nacionalitāšu rakstniekiem, kas rakstījuši angliski un kuru dzīve rit Apvienotajā Karalistē un britu kādreizējos valdījumos (no 2004. gada – arī ASV). Balvu administrē Lielbritānijas Nacionālā grāmatu līga un sponsorē pārtikas ražošanas kompānija "Booker".

Līdz šim **Bukera balva** bija zināma kā britu un to kādreizējo valdījumu (*British Commonwealth*) literārā prēmija. NRA 2002.22.XI, 11.

Lielbritānijā turpinās **Bukera prēmijas** gaidīšanas kaislības. D 2002.5.X, 17.

buklē – audums (sākotnēji vilnas vai pusvilnas) ar bumbuļainu, cilpainu virsmu.

Buklēta auduma kleita ar zelta diegiem atgādina aktrises Romijas Šneideres stilu 60. gadu sākumā. **Pastaiga 2002.II, 7.**

bukmeikers – persona, kas dažādās sacensībās (sākotnēji – jāšanas) un prognožu spēlēs pieņem derību iemaksas un reģistrē derību dalībniekus.

..angļu **bukmeikeri** .. kluba izredzes triumfēt arī nākamā gada maijā novērtējuši kā 9:2. **D 2002.30.VIII, 10.**

bulīmija (grieķu *bous* 'vērsis' + *limos* 'izsalkums, vērša apetīte') – emocionāli traucējumi (*bulimia nervosa*), kad slimīgai ēdelībai seko depresija, nožēla par izdarīto, vemšanas stimulēšana, haotiska badošanās.

Varam vemt tūlīt vai ieēst aiz cieņas pret piedāvātāju, bet pēc tam kā senie grieķi – ar spalviņu rīklē, lai dzīrēs iedabūtais nāk ārā kā **bulīmijas** slimām jaunuvēm. **D 2002. 6.VIII, 18.**

bumbierenes – siltas padomju laika sieviešu apakšbikses pagarinātiem stilbiem, izklātā veidā tās atgādināja bumbieri.

Un tur blakus ***bumbierenēm***, *semeikām, pišcevicenēm*, sintētikas *negližē*, padomju publiskās pirts inventāriem, slavenās skārda vannītes ieskaitot, gozējas arī tāds eksotisks eksponāts kā vilciena Maskava–Tbilisi guļamvagona kupejā atrastas nedēļu vecas, stipri iestāvējušās vīriešu zeķes. **D 2001.10.V, 13.**

bums – uzplaukums, aktivitātes vai popularitātes straujš pieaugums.

Līdz ar halles uzcelšanu pilsētā sākās hokeja **bums**.. **D 2001.21.V, 3.**

Bundesrāts – Vācijas parlamenta augšpalāta, kuras locekļi ir zemju pārstāvji; parlamenta augšpalāta Austrijā; valdība Šveicē.

Sociāldemokrātiem nav jāuztraucas tikai par veselības aprūpes sistēmas reformu, jo pēc vienošanās ar opozīciju tai garantēts atbalsts arī CDU kontrolētajā parlamenta augšpalātā – **Bundesrātā**. **D 2003.17.X, 9.**

Bundestāgs – Vācijas parlamenta apakšpalāta, ko ievēlē reizi četros gados vispārējās un tiešās vēlēšanās.

Salīdzinot ar iepriekšējo sasaukumu, svētdien ievēlētais **Bundestāga** sastāvs ir skaitliski mazāks, jaunāks un sievietēm bagātāks.. **D 2002.26.IX, 9.**

..G. Šrēders var rēķināties ar 306 balsīm 603 deputātu lielajā **Bundestāgā**.. **D 2003. 17.X, 9.**

bungalo – viegla vienstāva māja.

Noorientējušies uz tūrismu kā valsts nacionālo politiku, balieši čakli būvē atpūtas kompleksus – no lētiem bambusa **bungalo** līdz greznām luksusa viesnīcām. **RB 2002. 8.XI, 18.**

burbons, burbonas viskijs (angļu *bourbon whiskey*) – viskijs, kas tiek destilēts no masas, kurā vismaz 51 procents ir kukurūza; nosaukums sākotnēji saistīts ar Burbonas grāfisti ASV Kentuki štatā.

Skotijā ir darītavas, kas lieto mucas, kurās bijis pildīts Spānijas heress. Izmanto arī **burbona** mucas. **FF 1997.VII/VIII, 72.**

bureks – kārtainais pīrāgs ar sāļu pildījumu (gaļa, siers, biezpiens u.tml.), ēd karstu. Izplatīts Balkānu tautu virtuvē.

Kamēr Rietumeiropā savu uzvaras gājienu ātrās ēdināšanas jomā ir uzsācis kebabs, no tirgus izstumjot burgerus un hotdogus, un Latvijā nebūtībā vēl nav īsti aizgājusi belašu ēra, serbu ātrās ēdināšanas neapšaubāms līderis ir **bureks**. **SD 2003.11.X, 46.**

burgeri – saīsinājums no saliktajiem nosaukumiem, kam vārda otrajā daļā ir -burgers (hamburgers, čīzburgers, kingburgers u.c.). Sk. **hamburgers**.

Pasaulē kafijas ķēdes tiek uzskatītas par alternatīvu *fast-food* **burgeru** ķēdēm, un tajās parasti iegriežas izglītotākais sabiedrības vidusslānis. **D 2002.17.IX, 20.**

Ja jau esmu izmests no turnīra, tad pie velna visu – iešu apēst kādu čīz**burgeru** un iedzert alu. **SA 2003.39, 39.**

burito, buritos, *burittos* – meksikāņu virtuves ēdiens: sarullēta pankūka (tortija), kas pildīta ar gaļu, sieru, dārzeņiem u.tml.

Bet kas ir bavāriešu ēdieni bez kviešu alus? Gulašs bez *Vilaņi kuve*, **burito** bez tekilas utt.? *El Carlito* viesmīle .. viesus nemīl un apkalpo, izmantojot frāzes: "Nu!?" (pēc tam, kad veģetārietei atnesta gaļas zupa) un "Nē!" (kad jautājam, vai pasūtītie **buritos** nebūs?). **Izkl 2002.25.X, 20.**

Šis pats stils saglabājas arī ēdienu nosaukumos. Viens no tiem – īpašā sausā plācenī ietīts gaļas un dārzeņu maisījums – ***Burittos***, meksikāņu valodā – Ēzelīši. **Pastaiga 2002.II, 88.**

butiks – neliels veikals, kur tirgo modes preces.

Vai zinājāt, ka termins, ko smalki lietot sarunās, pat necenšoties latviskot, – **butiks** (*boutique* jeb luksusa apģērbu veikals) patiesībā radies sešdesmitajos gados. **Santa 2003.IV, 42.**

Tāpat ļoti labprāt ar žurnāla starpniecību mēs pavērtu elegantu ***butiku*** un iepirkšanās arkāžu durvis. **LArch 2002.III, 1.**

butlegers, būtlegers (angļu *to bootleg* 'nelegāli izgatavot, pārdot un transportēt noteiktas preces') – cilvēks, kas izgatavo, pārdod un transportē preces bez atļaujas veikt minētās darbības; kontrabandists.

Vai gan jābrīnās, ka pirāti, kurus tolaik pēc analoģijas ar sausā likuma apgājējiem trīsdesmito gadu Amerikā dēvēja par ***būtlegeriem***, pamanījās savu *Pink Floyd* disku, turklāt samērā profesionāli noformētu, laist klajā jau 1972. gada pavasarī.. **Mēs 2003.12.IV, 11.**

buzuki (angļu *bouzuki*) – sens grieķu strinkšķināmais stīgu instruments.

Īpatnēju krāsu kontekstā iezīmēja krievu [grupa] *Reelroad*, kas instrumentārijā bija iekļāvusi arī mazītiņo ķeltu arfu, griežamo rata liru *hardi-gardi* un seno stīgu instrumentu **buzuku**. **D 2002.16.VII, 17.**

Skanēs lauta, ģitāra, **buzuks** (Āfrikas un Ēģiptes čigānu iecienīts neliels stīgu instruments) un tipiski franču mūzikas instrumenti. **Santa 2003.IX, 84.**

C

camera obscura (latīņu 'tumšā istaba') – tumša kaste ar nelielu atvērumu, pa kuru ieplūst gaismas stari, kas uz pretējās sienas projicē ārpusē esoša priekšmeta apgrieztu attēlu.

Vermērs savās ikdienišķajās, tomēr ļoti koncentrētajās kompozīcijās lietojis ***camera obscura*** – fotogrāfijas ciltsmāti. **Studija 2002.XII/I, 69.**

cannabis sk. **kanabiss.**

..studenti .. iepazīstas ar **cannabis** ietekmi uz veselību. **Ned 2003.6, 20.**

***carpaccio*, karpačo** – itāļu virtuves ēdiens: ļoti plānas (parasti jēlas, arī vītinātas) liellopa u.c. gaļas šķēles, ko garnē ar salātu lapām, sieru u.tml. Nosaukums no renesanses laika gleznotāja Vitores Karpačo (*Carpaccio*, ap 1465–1526) vārda.

Iesākumam es izvēlos vieglas domas, kas saglabā savu svaru, pateicoties to renesansiskajai saistībai ar medījumu, pušķotu ar dabu: kadiķogās marinētu stirnas ***carpaccio*** ar svaigu sēņu, garšaugu salātiem un trifeļu–balzamiko mērci. **RL 2001. IV, 77.**

Lai pagatavotu lielopu gaļas **karpačo** (*carpaccio*) un gaļas kaneloni (*cannelloni*), virtuvē nav jāpavada garas stundas, griežot, kapājot un marinējot. **D 2003.25.IV, 13.**

cash&carry (angļu) – vairumtirdzniecības sistēma: pircējam, kas maksā skaidrā naudā un pērk vairumā, prece tiek pārdota ar zināmu atlaidi. Bieži vien šī sistēma tiek realizēta arī mazumtirdzniecības veikalos.

Šajās dienās .. darbu sācis vairumtirdzniecības veikals "Mego Max". Tam blakus atrodas arī mazumtirdzniecības veikals, tāpēc šo kompleksu var dēvēt arī par **"cash&carry"** tipa tirdzniecības kompleksu. **RB 2001.7.III, 13.**

Patlaban *Brīvā viļņa* produkcija ir nopērkama lielajos Maskavas **cash&carry** tipa veikalos (tajos vienuviet notiek vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība) un lielveikalu tīklos.. **D 2003.28.II, 7.**

caurspīdība, caurspīdīgums, caurskatāmība (angļu *transparancy*) – 20. gs. beigās un 21. gs. sākumā bieži un dažādās jomās lietots termins: valsts pārvaldē to lieto saistībā ar lēmumu pieņemšanas procedūras atklātumu, arī saistībā ar naudas apriti un līdzekļu izlietojumu u.tml.

Ja paskatāmies uz medicīnu, mēs joprojām īsti nezinām, cik dažādas operācijas un procedūras īsti izmaksā. Protams, medicīnas **caurspīdība**, ko veicinātu šādas informācijas uzzināšana, var traucēt neformālu ienākumu ieguvei šai un citās nozarēs. **DB 2001.21.XI, 22.**

CBS – abreviatūra no angļu *Columbia Broadcasting System* – ASV televīzijas kompānija.

..informētas personas augustā sacīja, ka Klintona pārstāvji risina sarunas ar "Viacom Inc." piederošo televīzijas kompāniju **CBS** par sarunu šova izveidi. **JA 2002. 36, 21.**

CD – abreviatūra no angļu *compact disc*. Sk. **kompaktdisks**.

Veikalu pārdevēji stāsta, ka, par spīti **CD** popularitātei, no veikalu plauktiem nav pazuduši arī pārnēsājamie kasešu atskaņotāji.. **D 2002.2.VIII, 13.**

CD ROM – abreviatūra no angļu *compact disc read only memory* – lasāmatmiņas kompaktdisks, elektronisko datu uzglabāšanas forma kompaktdiskā: lietotājs var noglabāto informāciju lasīt, taču nevar to mainīt.

Viņš tikko izveidojis Pleskavas klosteru un baznīcu ceļvedi **CD ROM** formātā ar paša fotografētiem attēliem un pašsacerētu tekstu krievu un angļu valodā. **Izkl 2002. 2.VIII, 14.**

CDU/CSU – abreviatūra no vācu *Christlich Democratische Union/Christlich-Soziale Union* (Kristīgo demokrātu savienība/Kristīgi sociālā savienība) – labējo politisko spēku apvienība Vācijā.

..patlaban par Edmunda Štoibera vadīto konservatīvo savienību (***CDU/CSU***), kurā ietilpst Kristīgo demokrātu savienība un tās Bavārijas filiāle Kristīgi sociālā savienība, tagad balsotu ap 40% vēlētāju. **D 2002.18.VII, 1.**

Cecīlija, svētā – mūzikas un mūziķu patronese, dzīvojusi 3. gadsimtā, 22. novembrī kristīgā pasaule atzīmē viņas dzimšanas dienu.

Rīgas senajām un slavenajām tradīcijām mēs vēlamies pievienot svētās **Cecīlijas** svētkus, ko turpmāk ceram svinēt katra gada novembra otrajā pusē.. **Izkl 2002. 15.XI, 16.**

ceka – abreviatūra no **c**entrālā **k**omiteja – Padomju Savienības Komunistiskās partijas un tās republikānisko nodaļu organizatoriskās uzbūves augstākā hierarhiskā struktūra.

Par komunistu tiesāšanu nevar būt ne runas NVS valstīs, kuru priekšgalā parasti ir tie paši ļaudis, kas pirms 10 gadiem bija **"cekas"** sekretāri un Politbiroja locekļi. **D 2001.21.V, 6.**

celebrēt – vadīt reliģisku ceremoniju.

Vairāk nekā divi miljoni cilvēku bija ieradušies uz brīvdabas misi, kuru svētdien Polijas pilsētā Krakovā **celebrēja** Romas katoļu baznīcas pāvests Jānis Pāvils II. D 2002.19.VIII, 5.

celiakija (angļu *celiac disease*) – hroniski uztura pārstrādes traucējumi, ko izraisa dažu graudaugu (auzas, kvieši, mieži, rudzi u.c.) produktos esošās augu līmes jeb glutena nepanesība.

Manai meitiņai ir **celiakija**, tāpēc ir visai grūti piemeklēt tādus pārtikas produktus, ko viņa drīkst ēst. Ieva 2002.41, 31.

celulīts (angļu *cellulitis*) – nelīdzeni tauku saaugumi, kas veidojas uz augšstilbiem, augšdelmiem un gūžām.

Mandeļu, vīnogu kauliņu eļļas, ananasu ekstrakts iedarbojas pret **celulītu**. Santa 2000.IX, 80.

Celulīts ir tikai sieviešu privilēģija.. Ieva 1998.8, 11.

cenzūra – institūcija, kas kontrolē informācijas saturu nolūkā novērst sistēmai politiski vai morāli nepieņemamu ideju un nevēlamu faktu nonākšanu atklātībā. Parasti ar cenzūru tiek domāta valsts institūcija, bet var runāt arī par citu struktūru veiktu cenzūru, par pašcenzūru.

Cenzūra Latvijā nepastāv, ko pierāda kaut vai Čevera reklāmai piemēroto nacionālboļševiku vai Gardas izdevumu iznākšana. D 2002.26.VI, 2.

cepelīns – **1.** aerostats, cietās sistēmas dirižablis. Nosaukts tā radītāja – vācu konstruktora Ferdinanda fon Zepelīna (*Zeppelin*, 1838–1917) vārdā. **2.** lietuviešu kartupeļu pīrāgs, tā forma atgādina cepelīnu.

..ārzemju tūrisma firmu bukletos kā galvenie trīs objekti ir minēti Centrāltirgus ar saviem **cepelīna** angāriem, otrajā vietā ir Okupācijas muzejs ar pulvera smaržu un Pēterbaznīca ar torni un skatu pār Rīgu no augšas.. D 2003.17.IV, 8.

Ja esat Traķos, noteikti nobaudiet vietējo īpašo gaļas pīrāgu veidu kibenu (daudzsk. *kibenai*) – vietējie ar to ļoti lepojas, līdzīgi kā ar **cepelīniem**. AtpTV A 2003.10, 24.

CEPS – abreviatūra no angļu *The Centre of European Policy Studies* – Eiropas politisko studiju centrs Briselē (dib. 1983. gadā), neatkarīga pētniecības iestāde.

Ņemot vērā ES paplašināšanās procesa vēsturisko nozīmi, politiski bezatbildīgi no Dānijas puses ir runāt par bezizejas situāciju, atzīst Kirstija Hjūgsa, politikas eksperte Eiropas politisko studiju centrā Briselē ***CEPS*** institūtā. D 2002.5.X, 9.

CERN – abreviatūra no franču *Conseil Européen pour la Recherché Nucleaire* (Eiropas Kodolpētījumu padome) – Eiropas kodolpētījumu organizācija, pasaules lielākais kodoldaļiņu pētniecības centrs (atrodas Ženēvā).

Organizācija izveidota 1954. gadā, to dibināja 12 valstis, mūsdienās CERN ietilpst 20 valstis, bet tās darbībā iesaistīts daudz lielāks valstu skaits, kā arī pētnieciskās organizācijas no visas pasaules.

Neatbildēti jautājumi dzenas pa apli, pa apli vien kā tādi neitroni **CERN** daļiņu paātrinātājā. **TVD 2002.7.XI, 20.**

Cēzars, Cēzara balva (*César*) – Francijas kinobalva, *Oskara* nacionālais analogs. Balva nosaukta tās autora – skulptora Sezāra Baldačini (*Baldaccini*, 1921–1998) – vārdā. Tiek pasniegta kopš 1975. gada.

Gan samērā vēlu – tikai 1981. gadā Denēva pirmo reizi iegūst prestižāko Francijas [kino] balvu ***Cēzars*** (par F. Trifo *Pēdējais metro*), otro ***Cēzaru*** viņai sagādā R. Vernjē orientālā sāga *Indoķīna* (1993). **Una 2000.VIII, 77.**

chill out (angļu *to chill out* 'nomierināties, atslābināties') – vispārīgs apzīmējums vairāku stilu (*ambient, lounge, balerica, nu-jazz* u.c.) relaksējošai mūzikai; jēdziens tiek attiecināts arī uz citām jomām, ne tikai uz mūziku.

..šoreiz abi pievērsušies stilam, ko pieņemts apzīmēt par ***chill-out***. Pārstāstot no mūzikas speciālistu valodas uz normālo, tā ir vienkārša, relaksējoša mūzika.. **NRA 2003.13.VI, 11.**

Tikko biju grupas *Kuba* instrumentālā albuma *15 epizodes* prezentācijā – lieliska mūzika ***chill out*** stilā, kā reizi vasarai. **Izkl 2002.17.V, 7.**

Bet *Eddies club* mani patīkami pārsteidza – interjers atgādina drīzāk mierīgu ***chill out***, nevis deju zāli.. **Izkl 2002.7.VI, 7.**

***chinos* bikses** – viegla un mīksta kokvilnas auduma bikses.

Tas bija viņš [drēbju ražotāja *GAP* izpilddirektors Millards Drekslers], kas paredzēja izplēnējušā interneta buma darboņu uniformu – polo kreklus un ***chinos* bikses**. **D 2002.28.V, 13.**

chippendales sk. **čipendeils**.

chubas – tradicionāls tibetiešu apģērbs, virssvārki.

Indiešu vīrus, sievas un bērnus, kas bija drūzmējušies ielās lielāko ceļojuma daļu, nomainīja jaunu tibetiešu mūku pulciņi purpurkrāsas tērpos, veci vīri, ģērbušies ***chubas***, un vecas sievietes garos brunčos un svītrainos priekšautos. **RL 2001.IV, 25.**

Cicerona balva – balva, kuru katru gadu īpaši izveidota komisija piešķir par veiksmīgāko korporatīvā tēla izveidi un darbu ar sabiedrību Latvijā. Tajā pašā reizē tiek piešķirta arī Mērfija balva – Cicerona balvas antipods.

Starp pretendentiem uz pozitīvo **Cicerona balvu** ir Pirmās partijas priekšvēlēšanu kampaņas reklāma, *Aldara* reklāma, kas ir sava veida pašapziņas celšana un daudzu diskusiju auglis, Limbažu piena reklāma, kā arī Hansabankas *Hansa Pensija*. **Ned 2003.4, 35.**

cigarella, cigarills (spāņu *cigarillo*) – tievs cigārs.

Iebraucot Latvijā vienai fiziskai personai, nemaksājot muitas, pievienotās vērtības, akcīzes un dabas resursu nodokļus, atļauts ievest: [..] 200 cigaretes vai 20 cigārus, vai 20 **cigarellas**.. **NRA Māja 2002.17.X, 15.**

cigun, ci-gun (ķīniešu *ci* 'dzīvības enerģija, kas cirkulē cilvēka ķermenī') – "viena no senākajām cilvēka atveseļošanas, profilakses un ārstēšanas sistēmām. ..attīsta cilvēka fiziskās un psihiskās spējas" **(RB 2001.9.V, 18)**. Austrumu (ķīniešu) netradicionālās vingrošanas veids.

Cigun ir vingrošana, kuras pamatā ir trīsvienība – kustība, elpošana un domu sakārtošana. **Mēs 2003.13.XII, 9.**

Ir dažādi ***ci-gun*** vingrinājumi, saistīti ar dziļo elpošanu. **NRA Māja 2002.26.IX, 12.**

cilvēcisko vajadzību piramīda – hierarhiska cilvēka vajadzību struktūra, kuru izstrādājis amerikāņu psihologs Abrahams Maslovs (*Maslow*, 1908–1970). Piramīdas pamatnē ir cilvēka fizioloģiskās vajadzības, tālāk nāk drošības, piederības, pašcieņas vajadzības un piramīdas smailē – pašrealizācijas vajadzības.

Rudītei Raudupei piemīt profesionāli apsveicama spēja uzrunāt caur šobrīd aktuālo – tiek piesaukta gan amerikāņu zinātnes klasiķa Abra[ha]ma Maslova **cilvēcisko vajadzību piramīda**, bez kuras šodien neiztiek neviena politologu vai sociologu diskusija.. **F 2002.28, 5.**

cimbala, cimbāle, cimbole – stīgu sitaminstruments: taisnstūra vai trapecveida koka korpuss, kam pārvilktas metāla stīgas; spēlē, sitot pa stīgām ar koka nūjiņām vai veserīšiem.

Paplašinot emocionāli saviļņojošo stīgu instrumentu spektru, orķestrī iekļāvās altu, čellu un kontrbasu un visčigāniskākā instrumenta – **cimbalas** spēlētāji. **Izkl 2003. 21.XI, 24.**

cionisms – kustība, ideoloģija un politika, kas sākotnēji bija vērsta uz ebreju valsts atjaunošanu Palestīnā, bet vēlāk, pēc Izraēlas valsts nodibināšanas 1948. gadā, – uz šīs valsts nostiprināšanu un ebreju nācijas attīstību. Nosaukums pēc Jeruzalemes tuvumā esošā Cionas (Ciānas) kalna. Cionai ir simboliska nozīme ebreju kultūrā – ar Cionas tautu tiek apzīmēts ebreju kopums (Ciona, resp., Palestīna tiek uzskatīta par ebreju dzimteni). Cionisma rašanās tiek saistīta ar žurnālista Teodora Hercla (*Herzl*, 1860–1904) darbību.

Kaut arī **cionisms** – kustība par ebreju valsts izveidi – pati par sevi neradās Šveicē, pēc Bāzeles apspriedes [1897. gadā] šeit tā guva konkrētas aprises. **NRA 1997. 28.VIII, 4.**

CIP – abreviatūra no ASV **C**entrālā **i**zlūkošanas **p**ārvalde (angļu *Central Intelligence Agency*, CIA) – ASV izlūkdienests, dib. 1947. gadā.

Par *17. novembra* īstenotās vardarbības kampaņas pirmo upuri 1975. gadā kļuva Ričards Velčs, kurš vadīja **CIP** biroju Atēnās. **D 2002.23.VII, 6.**

CISAC – abreviatūra no franču ***C**onfédération **I**nternationale des **S**ocieétés d'**A**uteurs et **C**ompositeurs* – *Starptautiskā* Autoru un komponistu biedrību konfederācija. Starptautiska nevalstiska bezpeļņas organizācija, dibināta 1926. gadā, tās mītne atrodas Parīzē. CISAC darbības centrā – autortiesību atzīšana un aizsardzība. 2002. gadā organizācija apvienoja 203 autoru biedrības/apvienības 105 pasaules valstīs. AKKA/LAA ir CISAC biedre kopš 1996. gada.

CISAC statūtos norādīts, ka autoru sabiedrību konfederācija apvieno pasaules autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas, kuras ir nevalstiskas bezpeļņas organizācijas. **NRA 2002.24.IX, 10.**

Z. Liepiņam nekad nav tikusi liegta iespēja iepazīties ar starptautiskās organizācijas ***CISAC*** rekomendācijām. **D 2002.12.VIII, 2.**

cistīns (angļu *cystine*) – aminoskābe.

Parasti šajās "ādas – matu – nagu" formulās ir B grupas vitamīni, A un E vitamīni un selēns (antioksidanti, kas palīdz ādai pretoties graujošajai brīvo radikāļu ietekmei), aminoskābe **cistīns**, kas atrodas matu sastāvā un dod tiem labu izskatu. **Santas Rudens 2003, 63.**

CITES – abreviatūra no angļu ***C**onvention on **I**nternational **T**rade in **E**ndangered **S**pecies of Wild Fauna and Flora* – Vašingtonas konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām, tās mērķis – aizsargāt dzīvniekus un augus, kuriem draud iznīcība. Konvencija regulē šo sugu tirdzniecību, kā arī privātu augu un dzīvnieku ievešanu valstī un izvešanu no tās. 1993. gadā Vašingtonā konvenciju parakstīja 80 pasaules valstu pārstāvji, tā stājās spēkā 1975. gada 1. jūlijā, Latvija konvencijai pievienojās 1997. gadā.

CITES konvencijas pielikumos uzskaitīts 5000 aizsargājamo dzīvnieku un 25 000 aizsargājamo augu sugu – to skaitā šimpanzes, orangutāni, gorillas, vaļi, delfīni, leopardi, tīģeri, lauvas, lāči, ziloņi, degunradži, vilki, roņi, pelikāni, pingvīni, stārķi, dažādu sugu zosis un pīles, gulbji, ērgļi, papagaiļi, krokodili, aligatori, visi jūras bruņrupuči, žņaudzējčūskas, pitoni, dažādu sugu vardes, dažādu sugu zivis, kukaiņi, zirnekļveidīgie (skorpioni, tarantuli), koraļļi, lielie gliemežvāki, dažādu sugu orhidejas, kaktusi utt. **NRA Māja 2002.17.X, 14.**

civetkaķis, civeta; cibetkaķis – vidēji liels plēsējs, atgādina lielu raibu mājas kaķi. Izplatīts Āzijā un Āfrikā. "Brūnie, pūkainie dzīvnieki ar lielam

mājas kaķim līdzīgu augumu, garu asti un zebiekstes purnu gadsimtiem ilgi mīkstās un sulīgās gaļas dēļ bija ļoti populārs ēdiens .. dienvidu reģionos." (D 2004.7.I, 8)

..Ķīna plāno nonāvēt apmēram 10 000 **civetkaķu** un slēgt savvaļas dzīvnieku tirgus valsts dienvidu provincē Guandunā, lai likvidētu SARS iespējamo avotu. NRA 2004.7.I, 5.

CNN – abreviatūra no angļu *Cable News Network* – ziņu kabeļtīkls.

Slavenajam mediju magnātam un kādreizējam **CNN** īpašniekam Tedam Tērneram draud bankrots.. JA 2002.35, 17.

Coca-Cola sk. **kokakola.**

Ja tic ***Coca-Cola*** tirgotāju tiražētai leģendai, produkts, kas ir viens no visu laiku veiksmīgāk pārdotajiem, radies nevis ķīmijas laboratorijās, bet gluži parastā pagalmā aiz Atlantas aptiekāra Džordža Pembertona mājas. D 2001.10.V, 15.

cointreau, kontro – bezkrāsains liķieris ar apelsīnu miziņu garšu.

..šeit ir vieta bagātniekiem, un labāko *delicattese* man sagatavo cilvēks, kas kaut ko saprot no barošanas: zelta pudiņa saldējuma piramīda ir obelisks uzvarētājiem, pie tam man grūti aprakstīt virsotnes, ko sasniedzu, to pārlejot ar zemeņu–***cointreau*** mērci! RL 2001.IV, 77.

cool (angļu) – pats labākais, visīstākais; izcils.

J. Vanags neizslēdz īpaša portāla veidošanu jauniešiem Latvijā, kas varētu "parādīt, ka būt kristietim ir būt savādākam nekā citi, ka tas ir ***cool***, modernajā valodā runājot". D 2002.22.X, 6.

Taču viņa melnbaltie attēli nav vienkārši plikņi – [..] tās ir fotogrāfijas, kurās iemūžināts, nē, kas pašas ir vienkārši ***cool***. SD 2004.31.I, 9.

cope – makšķerēšana, zveja.

..vai tik šis izcili rezultatīvais **copes** veids nenovedīs pie lielo zivju krājumu izkāšanas. SD 2002.5.X, 14.

copmanis – makšķerētājs, zvejotājs.

Vēlos aicināt **compaņus** iegādāties tikai pazīstamu firmu izstrādājumus, jo, izraugoties auklu, ekonomēt nevajadzētu. JA 2002.36, 35.

core – vingrinājumu sistēma, ko izpilda uz īpaša kustīga dēlīša.

Core arī attīsta koordināciju un līdzsvara sajūtu, par kuras lietderīgumu tie, kuri savas dienas pavada pie rakstāmgalda, ir jau nedaudz piemirsuši. Izkl 2003. 21.XI, 36.

corridos (spāņu) – balādisks dziedāšanas stils ASV Meksikas pierobežā.

Narkotiku kontrabanda, interese par politiku, nepieciešamība teikt, to, ko domā, un citi kaitīgi ieradumi ir veidojuši šajā vietā [Meksikas pierobeža Arizonas štatā] ASV muzikālo tradīciju, sauktu par ***corridos***. **RL 2003.V, 78.**

Cosa Nostra – (itāļu 'mūsu (ģimenes) lieta') – gangsteru sindikāts.

"Mēs gribējām likt Berluskoni saprast, ka viņam vajadzīga mūsu aizsardzība," sniedzot liecības premjera drauga Marselo Delutri prāvā, norādīja kādreizējais ***Cosa Nostra*** krusttēva labā roka. **D 2002.22.I, 8.**

country (angļu) – **1.** *adj.* lauku; lauku videi raksturīgs; lauku izcelsmes. **2.** ASV laukos radies balto iedzīvotāju muzicēšanas stils. Sk. **kantri; kantri stils**.

Arī līdz Latvijai nonāca 19. gadsimta vidū austriešu dizainera M. Toneta izgudrotie liektā koka jeb Vīnes krēsli, kas mūsdienās labi papildina ***country*** stila interjeru. **Deko 2000.XI, 43.**

Gandrīz katrā zemē ir attīstījies savs ***country*** stils, kur pamatos tiek izmantota zemnieku vai lauku vides materiālā kultūra. **Deko 2001.I, 37.**

Pie plusiem pieskaitāma viņas piesmakusī krūšu balss, kas ir kā radīta ***country*** mūzikai. **Izkl 2003.16.VIII, 19.**

cous-cous sk. **kus-kus**.

Cous-cous ir nopērkams arī pašmāju veikalos. **Sieviete 2001.III, 71.**

Cow Parade sk. **"Govju parāde"**.

Publiskās mākslas un mecenātisma projekts ***Cow Parade*** jeb *Govju parāde*, kas šogad noritēja arī Ņujorkā, Sidnejā un Londonā, Ventspilī sākās 8. jūnijā.. **NRA 2002.17.X. 11.**

***crash* tests** – automobiļa (vai citas ierīces) izturības pārbaude, tam triecoties pret šķērsli.

Visiem nopietnajiem autoražotājiem .. ir savas ***crash* testu** laboratorijas, taču tās ir paredzētas iekšējai lietošanai un rezultāti parasti tiek turēti slepenībā. **NRA Māja 2003.40, 3.**

crazy (angļu) – traks, jucis, nesaprātīgs.

Es neesmu tik ***crazy***, lai tikai dziedātu. **Izkl 2002.1.XI, 2.**

CRM – abreviatūra no angļu ***customer relation management*** – klientu attiecību vadība (pārvaldība); vadības nozare, kas pēta uzņēmuma vai iestādes darbu (sadarbību) ar klientiem un šo aktivitāšu lomu rentabilitātes palielināšanā, efektivitātes celšanā un attiecību cilvēciskošanā.

Klientu attiecību vadībai var izdalīt trīs ciklus: mārketings, pārdošana un apkalpo-

šana. **CRM** mērķis ir pēc iespējas vairāk patērētāju pēc iespējas ilgāk noturēt šajā apritē. **DB 2002.21.XI, 20.**

crossover (angļu) – alternatīvās rokmūzikas paveids – dažādu atšķirīgu muzicēšanas stilu apvienojums.

Deiviss pie mikrofona brīžiem rēca kā ievainots zvērs, kamēr Silverija pie bungām sita *funky* ritmus, un mūzikā tika apvienoti it kā neapvienojami stili – *death metal* un *hip hop*. Tolaik nevienam nebija ienācis prātā tā spēlēt, un šis stils tika nodēvēts par ***crossover***. **Mēs 2003.13.XII, 21.**

Crossover stila pamatlicēji *H-Blokx* pēdējos gados nav bijuši redzami uz žurnālu vākiem, zīmējamies televīzijā, skanējuši pa radio. **Izkl 2002.8.II, 19.**

CSDD – abreviatūra no **C**eļu **s**atiksmes **d**rošības **d**irekcija.

Pēc **CSDD** datiem: jūlijā sievietēm izsniegtas 14 332 autovadītāja apliecības.. **JA 2002.36, 9.**

CSU sk. **CDU/CSU**.

cūkans – tēls kanādiešu rakstnieces Mārgaretas Atvudas (dz. 1939) romānā "Oriksa un Kreiks" – būtne, kas radīta kā orgānu donors.

Un, lasot par pasauli, kura tehnoloģiju attīstībā ir spējusi visu, ko vēlas – piemēram, selekcionēt radījumus **cūkanus**, kuros aug cilvēku iekšējie orgāni transplantācijai –, grāmatas vidū saproti, ka patiesībā stāsts ir par mūsdienu pasauli. **Ned 2003.34, 42.**

cuņs, *cuņ* – ķīniešu garuma mērs – t.s. proporcionālais nogrieznis, kura garums ir ļoti individuāls. *Cuņ* atbilst attālumam starp maksimāli saliekta vidējā pirksta krokām (vīriešiem to mēra pēc kreisās rokas pirksta, sievietēm – pēc labās rokas pirksta). *Cuņ* zināšanai ir ļoti svarīga loma akupunktūrā un adatu terapijā.

Un punkta vieta mainās. Ir jau it kā noteikts – divus **cuņus** no turienes vai no turienes, bet nāk pacients, un es gandrīz katru reizi esmu spiesta durt viņam [adatas] kaut kur drusciņ citur. **RL 2002.XII, 50.**

CV (latīņu *curriculum vitae*) – dzīves apraksts, tautā saukts arī par *kurkuli*.

Labāk par diplomu strādā normāls ***CV***. **D 2002.20.VIII, 12.**

Č

čača, čāča – stiprs brendija tipa gruzīnu dzēriens, ko gatavo no vīnogu spiedpaliekām.

Gruzija nobruka pār manu ziemeļnieka gastronomiski toreiz visai nabadzīgo iztēli ar vislabākās kvalitātes dienvidu augļu bagātību tirgos, ar milzīgiem siera rituļiem, ar kautu piena sivēnu rindām fantastiskiem cepešiem, ar eikaliptu mežu smaržu, nekad neredzētajām vīgēm, ar silto eksotisko augļu spirtu **čāču**.. **RB 2002.22.XI, 20.**

čabata (itāļu *ciabatta* 'čība') – itāļu maize, ko cep no raudzētas mīklas, kas aizdarīta ar olīveļļu. Kukulīša forma atgādina čību, no šejienes arī maizes nosaukums.

Čabatas maizi sagriež šķēlēs un apgrilē. **Klubs 2003.VIII, 74.**

čadra (angļu *chadar, chaddar,* no persiešu) – apsegs, ar kuru musulmaņu sievietes, iziedamas no mājas, apsedzas no galvas līdz kājām, atstājot neaizsegtas tikai acis. Tādējādi viņas pasargā sevi no vīriešu skatieniem.

Tatāru sievietes nenēsā sejas aizsegu – **čadru**.. **NRA 2002.18.VII, 12.**

čakras – cilvēka ķermeņa bioenerģētiskie centri, kopskaitā 7 (6+1), kuros tiek uzkrāta enerģija.

Reiki dziednieks palīdz aktivizēt šo enerģijas kustību, uzliekot rokas (nē, viņš nav nekāds ekstrasenss!) uz **čakras** punktiem – deniņiem, pleciem, vēdera un pēdām. **NRA 2002.5.VI, 11.**

čapši, čapsi, čaparahosi (angļu *chaps*, saīsinājums no spāņu *chaparajos*) – ādas aizsargbikses jātniekiem.

Vēl ir arī no kovbojiem aizgūtie **čapši** jeb bikses bez dibena. Kuras kā bruņas uzvelk pa virsu, piemēram, džinsiem. **Mēs 2003.26.IV, 19.**

čarters – pārvadājuma līgums (čarterlidmašīna, čarterlidojums, čarterreiss).

Pērn autobusu ceļojumu firmas bažīgi apgalvoja, ka lētie **čarteri** mazina pieprasījumu pēc viņu piedāvājuma, taču šovasar autobusu ceļotāju skaits audzis. **D 2002. 31.VIII, 7.**

..sauli un ūdens peldes alkstošos Latvijas tūristus uz Turcijas pludmalēm .. aiznes divu **čarterlidmašīnu** platie spārni. D 2002.31.VIII, 7.

Sīvā konkurence tūrisma operatoru vidū šovasar krietni piezemējusi **čarterlidojumu** cenas uz Turciju.. D 2003.8.III, 7.

Izraidītie atgriezās Rumānijā ar **čārterreisa** lidmašīnu. NRA 2002.12.VIII, 6.

čateris, čatotājs – čata dalībnieks; cilvēks, kas iesaistījies virtuālajā tērzēšanā.

Neuzskatu sevi par baigo **čateri**.. Santa 2001.IV, 58.

..svarīgi ir tas, ka **čatotājs** var sevi pasniegt garīgi, nevis cik viņš fiziski ir skaists un pievilcīgs, kā tas visbiežāk notiek citās vietās, kur iepazīstas cilvēki. F 2002.26.VII, 3.

čatni – indiešu virtuves ēdiens: pamatēdiena piedeva, biezenis (mērce), ko gatavo no vārītiem vai svaigiem dārzeņiem (piemēram, tomātiem) vai augļiem (mango, āboliem, ananasiem u.c.) un garšvielām.

Prabhupādas ieteikumi ēdienkartei – rīsi, sautēti dārzeņi, **čatni**, puri, raita, pāris saldumu, khīrs. D 2002.31.X, 17.

čats – datortīklā reālā laikā notiekoša informācijas apmaiņa starp diviem, vairākiem vai daudziem tīkla lietotājiem; tērzēšanas lapa (vietne) internetā; **čatot** – tērzēt internetā. Sk. arī **tērzētava**.

..jau dzirdēts daudz stāstu par nejaušajiem iepazīšanās veidiem tērzēšanas lapās jeb **čatos**.. SD 1999.2.X, 19.

Čatoju daudzos čatos vienlaikus.. Santa 2001.IV, 58.

čau! – sveicināšanās forma.

Nevar, piemēram, vārdnīcā atrast **čau**, jo jau no 60. gadiem šis vārds tiek apkarots, un 2002. gadā, kad to lieto gandrīz visi, kas runā latviski, man vēl aizvien katrreiz ir nopietni jāpārdomā, pirms to rakstu savā tulkojumā. F 2002.24, 3.

Horvāti saka: **"Čau!"** Veikalos **"čau"**, uz ielām **"čau"**. Santa 2000.I, 92.

čebureks (tjurku) – pīrāgs no neraudzētas mīklas ar pildījumu (malta gaļa (jēra), siers, biezpiens u.c.).

"Klondaika" pārņēmusi bijušo kinoteātri "Vētra" Dubultos un **čebureku** ēdnīcu Kauguros. RB 2002.10.X, 11.

Kad Elbruss priekā gana apsmilkstēts, visi brauc lejā, kur kādā ēdnīcā tiek pārdoti **čebureki** – ar gaļu pildīti plāceņi.. RB 2002.8.IX, 20.

čedars (angļu *cheddar*) – Lielbritānijas izcelsmes cietais siers. Nosaukums no Čedaras ciema.

..labāko novērtējumu saņēma tie sieri, ar kuriem Latvija lielā apjomā ir pārstāvēta eksporta tirgū – *Rigamont*, Preiļu **čedars** u.c. D 2002.30.VIII, 14.

Vislielāko novērtējumu saņēma Preiļu ***Čedara*** *siers*.. DB 2002.29.VIII, 5.

čeindžers (angļu *changer*) – mainītājs.

Šī sistēmiņa atšķiras ar to, ka tai ir sešu *CD* **čeindžers**.. Klubs 1998.XII, 22.

čeka – abreviatūra no krievu **ч**резвычайный **к**омитет – ārkārtējā komiteja. Sk. **VDK.**

Zīmīgi, ka tās visbargāk notiesātās uz 25 gadiem izrādījās gan latvietes, gan citu republiku pilsones un – par vienādu "noziegumu": piena krūzi vai maizes riku "meža brāļiem", un **čekai** tās bija nodevuši viņu pašu acīgie kaimiņi. D 2002.17.IX, 21.

čekas maisi – PSRS Valsts drošības komitejas arhīva daļa (čekas kartotēka), kas pēc Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas un PSRS valsts drošības iestāžu darbības izbeigšanās Latvijas Republikas teritorijā nonāca Latvijas varas iestāžu pārziņā.

Patiesībā jau leģendārie **čekas maisi** nav tikai maisi, – pēcpuča dienās 1991. gadā Latvijas varas iestāžu pārstāvju rokās nonāca divi maisi un divi čemodāni ar LPSR Valsts drošības komitejas aģentūras kartotēku (informācija par 4000 cilvēku, kuri sadarbojušies ar VDK).. Klubs 2003.X, 17.

Kaut arī, dažuprāt, šis dokuments ir aktualizēts politiskos nolūkos, jo **čekas maisu** temats var izrādīties pateicīgs arī nākamgad gaidāmo Saeimas vēlēšanu kontekstā, par šo periodu patiešām ir daudz neskaidrību. D 2002.23.V, 3.

čekists – čekas (VDK) darbinieks.

"Robežapsardzības karaspēks ir pirmām kārtām **čekistu** karaspēks," pavēlē rakstīja VDK priekšsēdētājs Andropovs 1973. gadā. D 2002.19.VIII, 2.

..būtu strikti jānošķir dienests Jūras spēkos no tiem **čekistiem**, kas apkārt ložņāja privātuzvalkos un cīnījās pret cilvēku brīvību. NRA 2002.30.VIII, 4.

čekot (angļu *to check*) – uzmanīt, būt lietas kursā.

..tu visu laiku ***čeko*** situāciju. Cosmo 2002.X, 82.

Nav arī piezīmju, ka interneta valodiņa būtiski ietekmētu tā lietotāju ikdienas valodu: tādi datorterminoloģijas radīti anglicismi kā ***nočekot*** nav tieši saistīti ar internetu. F 2002.26.VII, 2.

čerimoja (angļu *cherimoya*) – koks *Annona cherimola*, aug Amerikas tropu zonā; šā koka auglis, kas ārēji līdzinās kastanim, bet "..pēc garšas atgādina ananasa, mango un zemenes buķeti" (Deko 2001.I, 71).

Čerimoja – .. ārēji necils auglis slēpj baltu, krēmīgu mīkstumu ar vieglu zemeņu garšu un tumšām sēklām. D 2002.21.XI, 15.

Černobiļa – ekoloģiskas katastrofas simbols. 1986. gada 26. aprīlī Černobiļas atomelektrostacijā notika kodolavārija ar ļoti postošām sekām videi, cilvēku veselībai un ekonomikai.

Zinātnieki apgalvo, ka stiprās indes – iprīts, luizīts, arsenīds un adamsīts – jau sākušas noplūst caur sarūsējušajiem šāviņu apvalkiem un draud pārvērst reģionu par gigantisku **Černobiļu**. **RB 2002.17.X, 19.**

černuha (krievu *чернуха*) – drūmā ikdiena, dzīves negatīvās puses.

Es rakstu lugas un dzeju arī. Tas nav 60. gadu psihoreālisms, es to negribu, bet galīgi ***černuhu*** arī ne. **Izkl 2002.21.VI, 2.**

..par izteiksmes līdzekļiem dažkārt kalpo **černuhas** – melnās ikdienas nepievilcīgo sīkumu apraksta paņēmieni. **D 2003.14.XI, 15.**

četniki (no serbu *četa* 'vienība') – serbu monarhistisko nacionālo vienību dalībnieki, kuru sākotnējais mērķis bija visu serbu apvienošana vienā valstī. Otrā pasaules kara laikā četniki bija organizēti partizānu kustībā, un taktisku apsvērumu dēļ brīžiem pieslējās vācu fašistiem, brīžiem – Josifa Broza Tito partizāņiem. Pēdējā Dienvidslāvijas karā darbojās serbu brīvprātīgo karavīru vienības, kuras centās atdarināt četnikus.

Vojislavs Sesels [Šešels] paziņoja, ka ir nacionālistisko serbu partizānu – ***četniku*** – ideju turpinātājs.. **Ned 2004.3, 22.**

čičunča, čičunčā – nekrāsots, blīvs dabiskā zīda audums iedzeltenā krāsā.

Viņš bija kā no Parīzes modes žurnāla lapas, kur apdziedāta 1882. gada vasaras sezonas mode: gaišas smilšu krāsas **čičunčā** uzvalks, itāļu salmu platmale, kurpes smailiem purngaliem un baltas gamašas ar sudraba sprādzēm.. **Izkl 2002.5.VII, 19.**

čihuahua (angļu *chihuahua*) – suņu šķirne. Sk. **čivava**.

..vienīgie, kuri no suņiem varētu pretendēt uz šo ražotāju jaunāko izgudrojumu, ir pasaulē vismazākie sunīši – **čihuahua**. **RB 2001.27.VI, 19.**

čikatilisks – tāds, kas nogalina sievietes. Apzīmējums atvasināts no sērijslepkavas Andreja Čikatillo uzvārda. Viņš padomju gados Krievijā Rostovas apkārtnē nogalināja 52 cilvēkus, galvenokārt sievietes un bērnus. 1992. gadā Čikatillo tika piespriests nāvessods.

Tas nu nepavisam nav tas labākais veids, kā mēģināt iepazīties (aši vien vari tikt ierindots starp **čikatiliskām** kandidatūrām).. **Klubs 2002.V, 70.**

čiksa (angļu slengā *chik*) – meitene, skuķe.

..piektdienas vakarā visi atnākuši atpūsties, iedzert, padejot, ***čiksas*** satikt. **Santa 2002.V, 50.**

..dzeltenā žurnālista Habenska šarms galvenajā lomā, talantīgi tipāži un ***čiksas***, spožas epizodes Jankovska debijas filmai par Maskavas smalko aprindu amoka skrējienu pretī morāliskai iznīcībai piešķir teju sirsnīgas grēksūdzes vaibstus. **Izkl 2002. 15.XI, 9.**

čili (angļu *chil, chili, chilli*) – čili pipari; kodīgs, ass; auksts, vēss (runājot par attiecībām).

Eiropa sen (lai arī negribīgi sarauktu degunu) iet Amerikas pavadā – un pašlaik tiek iebarota ar **čili** un tekilas garšu. **Pastaiga 2002.II, 13.**

Otrs paprikas paveids ir asais sarkanais pipars, saukts arī par **čilli** piparu. **RB 2001. 14.III, 15.**

čipendeils – **1.** 18. gs. mēbeļu stils (pēc angļu mēbeļu meistara Tomasa Čipendeila (*Chippendale*, 1718–1779) vārda); mēbelēm raksturīga vienkārša uzbūve, izsmalcināts dekors, kurā izmantoti dažādu mākslas stilu elementi. **2. čipendeili** (angļu *Chippendales*) – "Lielbritānijā dibināta ASV firmas seksapīlu vīriešu trupa" **(Santa 2000.I, 49).**

Angļu stila galds (**čipendeils**, 19. gadsimts) un masīvi klubkrēsli, iespaidīga bufete un kumode... **Mūsmājas 2000.XI, 15.**

Savukārt austrāliešu stepu dejo **čipendeilu** puiši pavisam īsos džinsa šortiņos un plīvojošos puķainos kreklos. **Pastaiga 2002.II, 59.**

čipkarte – plastikāta karte, kurā ir iestrādāta mikroshēma jeb čips. Sk. **viedkarte**.

..Latvijas bankas tuvākajā laikā plāno esošās magnētiskās kartes nomainīt ar drošākajām **čipkartēm**. **D 2002.1.VIII, 7.**

Speciālisti nešaubās, ka viedkartes jeb **čipkartes** uzlabos maksājumu ciklā iesaistīto organizāciju drošību un kartes turētāja ērtības. **Kapitāls 2003.XI, 44.**

čips – mikroshēma.

Cilvēks nevarēs paspert ne soli, lai viņa personālā datora **čips** (iešūts žaketes apkaklē vai pat implantēts zem ādas) nesazinātos ar apkārtējiem raidītājiem un nenodotu informāciju kopējam datu tīklam. **Klubs 2002.V, 45.**

čipsi – plānas, skraukšķošas kartupeļu plētnītes; skraukšķi.

Par nepilnvērtīgu barību .. sauktie **čipsi**, gāzētie dzērieni, saldumi, kā arī ātrās ēdināšanas uzņēmumu piedāvājums kopā ar fizisko aktivitāšu trūkumu tiek uzskatīts par galvenajiem cēloņiem liekā svara pieaugumam straujos tempos. **D 2002.22.VII, 5.**

čitrīnija – skaistas sievietes apzīmējums indiešu literatūrā.

..seno indiešu dzejnieki .. [skaistai sievietei dod] dzejisku apzīmējumu **"čitrīnija"**.. "Šī sieviete ir līksma dejotāja, drosmīga mīļotā, lokana un spēcīga **Čitrīnija** –

neliela auguma, ar ļoti tievu vidukli un krasi izliektiem gurniem, ar spēcīgu staltu kaklu, ar mazām rokām un kājām. Viņas pleci ir taisni, šaurāki par gurniem. Viņas krūtis ir ļoti tvirtas, augstas un satuvinātas cieši kopā, jo tām ir platas pamatnes. Viņas seja ir apaļa, deguns taisns un neliels, acis lielas, uzacis šauras. Mati melnāki par Indijas nakti.." **JA 2002.40, 33.**

čivava (angļu *chihuahua,* izrunā: či-ua-ua) – suņu šķirne, ļoti mazs sunītis. Dzimtene – Meksika.

Rīdzinieki varēs vaigā skatīt mazredzētos Thai ridžbeku, Zviedrijas aļņu suni, Sibīrijas haski un **čivava**. **D 2002.23.XI, 19.**

čoms, čomisks (angļu *chum*) – draugs, vecais zēns.

Tā nu sanāca, ka tie stiprākie pretinieki bija mani foršākie **čomi**. **RV 2002.49, 6.**

čoperis, čopers (angļu *chopper*) – motocikla tips ar pagarinātiem un paaugstinātiem stūres rokturiem; **čoperists** – motociklists, kas brauc ar čoperi.

Melnas ādas bikses, jakas, spoži rāvējslēdzēji, lakatiņi ap galvu... Tādas varētu būt pirmās asociācijas par motociklistiem, kuri brauc ar tā saucamajiem **čoperiem** – *Harley Davidson* stila motocikliem. **Mēs 2003.26.IV, 10.**

..tādi dzinēji ir pieprasīti **"čoperistu"** vidū, kas ar tiem aprīko motociklus. **RB 2001. 7.II, 18.**

čuhņa (krievu *чухня*) – sīkumi, nieki; nomale, atpalikusi vieta.

Iedomājies, tu viens pats brauc pa to elles ***čuhņu***.. **Mēs 2002.3.VIII, 13.**

čuka (*Tsukomo nori*) – japāņu virtuvē iecienītas jūraszāles, sauktas arī par jūras nūdelēm.

Netrūkst arī salātu, gatavotu no tādām eksotiskām jūraszālēm kā tosako, vakame un **čuka**. **Izkl 2003.16.V, 18.**

D

DAAD – abreviatūra no vācu ***Deutsche Akademische Austausch Dienst*** – Vācijas Akadēmiskās apmaiņas dienests. Šīs akadēmiskās institūcijas piešķirtās stipendijas ir vienas no prestižākajām Vācijā.

Vācijas Akadēmiskās apmaiņas dienests (**DAAD**) ir Vācijas augstskolu organizācija, kuras mērķis ir sekmēt un atbalstīt starptautisko akadēmisko apmaiņu. **D 2002. 3.IX, 13.**

Saņemot slaveno ***DAAD*** stipendiju, arī Knaifels gadu pabija Rietumberlīnē, tomēr dzīvot vēlas tikai Pēterburgā un saka, ka viņa nacionalitāte ir pēterburgietis. **D 2003. 4.XI, 12.**

dāča (krievu *дача*) – vasarnīca.

..dažus kilometrus no pilsētas esot Hruščova medību **dāča**. **SD 2003.18.X, 55.**

daikiri (*daiquiri*) – kokteilis, kura galvenās sastāvdaļas ir rums, citronu sula un sīrups. Nosaukums pēc vietvārda *Daiquiri* Kubas austrumu daļā.

Viņa nomurmulēja kaut ko man nesaprotamu no sērijas, ka jaunas meitenes vispār tik agri nedzer, bet, tā kā sen jau bija pāri dienas vidum, kad pat Hemingvejs Kīvestā sev neliedza pirmo un jau kuro glāzi ļoti sausa **daikiri**, tad es izlikos nedzirdam un darbojos ar glāzēm un ledu. **Santa 2001.I, 87.**

..Džons Kenedijs 60. gados paziņoja, ka viņa iecienītais aperitīvs ir ***Daiquiri***, un tas acumirklī kļuva populārs.. **Izkl 2003.5.IX, 20.**

daivings (angļu *diving*) – niršana, zemūdens peldēšana.

Man patīk nirt, tāpēc mani varētu saistīt **daivings** .. **Santa 2003.III, 48.**

Izmēģināt uz savas ādas zemūdens **daivinga** prieciņus nekad nav par vēlu.. **Klubs 1998. XII, 64.**

dalailama – Tibetas lamaistu garīgais līderis.

Tibetā un Indijā **Dalailamu** uzskata par kaut ko vairāk nekā par cilvēku. **Ieva 2001. 21, 13.**

Dāmokla (Damokla) zobens – tēlains apzīmējums draudīgas situācijas raksturošanai. Pēc sengrieķu leģendas Sirakūzu valdnieks Dionīsijs I Vecākais (ap 430 p.m.ē.–367 p.m.ē.) savu troni uz vienu dienu nodevis

galminiekam Dāmoklam. Sēžot pie dzīru galda, Dāmokls virs savas galvas ieraudzījis astrā iesietu kailu zobenu un sapratis, ka valdnieka laime ir tikai šķietama.

Pār visiem karājas **Damokla zobens**. **RB 2002.18.X, 21.**

dans – viens no 12 meistarības līmeņiem melnās jostas pakāpē Austrumu cīņas sporta veidos (piemēram, džudo un karatē).

Tikai tas [karatists], kas ieguvis melno [jostu], var likt eksāmenu uz pirmo ***danu***.. **Ieva 1999.27, 8.**

DĀR – abreviatūra no **D**ienvidāfrikas **R**epublika.

Savukārt ar Jaunzēlandi .. nāksies tikties **DĀR** un Samoa spēles uzvarētājam. **NRA 2003. 27.X, 9.**

darbaholiķis – cilvēks, kas pārāk daudz laika un enerģijas ziedo darbam; vārds veidots pēc analoģijas ar "alkoholiķis".

Saskaņā ar laikrakstā *Observer* publicēto psihologa Pīrsa Antoni definīciju, par **darbaholiķi** sevi var uzskatīt tad, ja "esat ambiciozs, vienmēr uzņematies darīt nedaudz vairāk nekā spējat paveikt, strādājat līdz vēlam vakaram vairāk nekā 50% darba dienu un portfelī līdzi nēsājat darba papīrus". **D 2002.23.VII, 10.**

darbuka (angļu *darabouka*) – sitaminstruments, atgādina ēģiptiešu tablas. Piemēru sk. pie **bendirs**.

darkwave (angļu 'tumšais vilnis') – *goth* un *electronic* virzieniem tuva mūzika, ko reizēm dēvē arī par gotikas atzaru, kurā ir mazāk roka, bet vairāk jūtu un emociju. Attīstās kopš 20. gadsimta 80. gadiem.

Mazajā zālē skanēs *gothic* un ***darkwave***. **Izkl 2002.13.IX, 12.**

darsonvalizācija (nepareizi – darsenvalizācija) – viens no elektroterapijas veidiem – augstas frekvences, augsta sprieguma un maza stipruma strāvas izmantošana ārstniecībā. Nosaukums pēc franču fiziologa Ž d'Arsonvāla (*Arsonval*, 1851–1940) vārda.

Ar **darsenvalizācijas** palīdzību tiek piededzināta āda, iznīcināti mikrobi.. **RB 2001. 3.X, 18.**

datoratkarība sk. **atkarība**.

datorpirātisms – datorprogrammu nelegāla izplatīšana un lietošana, tādējādi pārkāpjot intelektuālā īpašuma autortiesības.

Nozīmīgākais šajos gados paveiktais ir kardināla pārmaiņa sabiedrības viedoklī – sabiedrība ir akceptējusi, ka **datorpirātisms** ir zādzība. **D 2002.21.X, 13.**

dators (angļu *computer*) – datu apstrādātājierīce, saukta arī par elektronisko skaitļošanas mašīnu (ESM), elektronisko skaitļotāju, kompjūteru.

Kopš 1975. gada, kad tirgū parādījās pirmie plaša patēriņa personālie **datori** *Altair*, šīs ierīces piedzīvojušas visai ievērojamas izmaiņas. **D 2002.19.VII, 13.**

Kalifornijas Datoru vēstures muzejs par pirmo personālo **datoru** sauc 1971. gadā ieviesto *Kenbak-1*, kas maksāja 750 dolārus. **D 2002.26.VIII, 13.**

datortomogrāfija, kompjūtertomogrāfija (angļu *computer tomography*) – diagnostikas metode: dažādu orgānu slāņu attēlu ieguve ar datora palīdzību.

Apskatot cilvēku, faktiski var ievērot tikai deformāciju, bet lielu daļu patoloģiju var atklāt, tikai izmeklējot rentgenoloģiski, ar **datortomogrāfijas** un magnētiskās rezonanses metodi. **Ieva 2002.29, 20.**

datūra (angļu *datura*, no hindu) – krāšņumaugs, pieder *Datura* ģintij.

Jaunais modes augs ir **datūra** jeb eņģeļtaure, kura pa vasaru nesama ārā, bet ziemās kopjama telpās. **RB 2001.19.IX, 15.**

daunhils (angļu *downhill*) – riteņbraukšana lejup no kalna ar speciāli aprīkotu riteni; **daunhilists** – cilvēks kas nodarbojas ar daunhilu.

Daudzos kalnu slēpošanas centros vasarās ir speciāli **daunhila** parki. **Klubs 2002. V, 34.**

Pirmās oficiālās sacensības **daunhilā** notika jau 1976. gada 21. oktobrī ASV, Kalifornijā. **SA 2002.24. 34.**

Vienreiz sacīkšu laikā kāds **daunhilists** ielidoja tajā elektriskajā ganā, sapinās un netika vairs atpakaļ trasē. **Klubs 2002.V, 34.**

debarkaders – peldoša kuģu piestātne.

Viss notiek uz ūdens – galerijā *Noass*, kuru nezinātāji sauc par peldošu namiņu, bet kuģošanas lietās iesvaidītie – par **debarkaderu**. **Izkl 2002.30.VIII, 7.**

decibels – mērvienība, ko lieto skaņas viļņa intensitātes noteikšanai, bela desmitā daļa. Mērvienība bels – no amerikāņu izgudrotāja A.G. Bella (*Bell*, 1847–1922) vārda.

Mūsu auss spēj uztvert līdz 130 **decibelu** stipras skaņas. **Santa 2000.IX, 90.**

dedlains (angļu *deadline*) – pats pēdējais nodošanas termiņš, darba pabeigšanas termiņš.

Es redzu, kā šobrīd mākslas projekti dzimst jau ar ***dedlainiem***. 80 procentiem mūsdienu mākslas projektu ir beigu termiņš. **F 2002.2, 3.**

de facto (latīņu) – faktiski, īstenībā.

Ir pilnīgi skaidri redzams, ka tie, kas *de jure* balsos par *Latgales gaismu*, ***de facto*** balsos par Andri Šķēli. **NRA 2002.5.X, 2.**

defektācija (angļu *defectation*) – defektu, nepilnību noskaidrošanas procedūra.

Latvijā mašīna iziet "Auto Rīga" servisā **defektāciju** – meistari rūpīgi izpēta auto un pastāsta klientam par tās tehniskajām nepilnībām. **TD 2001.25.IV, 8.**

defenestrēt (angļu *defenestration*) – izgrūst vai izsviest pa logu (latīņu *fenestra*) cilvēku vai kādu lietu.

Kad viņš atšaus ķepalas, mēs tos visus **defenestrēsim**.. **RL 2000.VII, 44.**

defibrilācija, defibrillācija – sirds muskuļaudu fibrillācijas (muskuļaudu neregulāras raustīšanās) novēršana.

Londonas ielās .. izbraukuši seši ātrās medicīniskās palīdzības darbinieki uz velosipēdiem, kas aprīkoti ar zilajām signālgaismām, sirēnām un sirds **defibrilācijas** iekārtām. **D 2002.15.VII, 8.**

defibrilators, defibrillators – aparāts sirds muskuļaudu fibrillācijas novēršanai.

..būtu jāiegādājas vēl seši pārvietojamie **defibrilatori**.. **D 2003.3.XI, 3.**

Mediķi stāstīja, ka viņiem izdevies atjaunot pulsu ar **defibrillatora** palīdzību. **SD 2004.31.I, 6.**

deficīts – trūkums, nepietiekamība; tas, kā nepietiek.

Lielākoties pretrunas attiecas uz budžeta **deficītu** ierobežošanu.. **D 2002.16.X, 8.**

Mediju kultūras centra *RIXC* organizētā lekcija par videomākslas vēsturi .. bija plaši apmeklēta, tik plaši, ka izgērba skumjo patiesību – laba laikmetīgā māksla Latvijā vēl joprojām ir **deficīts**.. **NRA 2004.27.II, 10.**

defilē – skatuves gaita; iet pa vienam, rindā.

Trīsreiz nedēļā bija mēģinājumi, tad vēl patstāvīgās nodarbības. Trenažieru zāles, aerobikas, **defilē** un Austrumu kultūras nodarbības. **JA 2002.46, 34.**

Valmierietes esot iemīlējušās Jūras spēku orķestra puišos, jo viņu **defilē** esot neaizmirstams. **RB 2003.7.VII, 7.**

deflācija – preču cenu pazeminināšanās, ražošanas izmaksām paliekot iepriekšējā līmenī; pretstats inflācijai.

Tagad ekonomisti brīdina – ja inflāciju nomainīs **deflācija**, var parādīties bīstama dinamika, kas izraisīs smagu recesiju, no kuras izkļūt būs ļoti grūti. **D 2002.2.XII, 15.**

dehidroepiandrosterons, DHEA – dabisks hormons, ko izstrādā nieres; t.s. izdzīvošanas hormons.

Iegaumē vārdu **dehidroepiandrosterons** – šis vielas līmenis asinīs liecina par cilvēka bioloģisko vecumu. **Klubs 2003.I, 75.**

de iure, de jure (latīņu) – juridiski, tiesiski, oficiāli, "uz papīra".

Runā slavēta Francijas atteikšanās atzīt Latvijas okupāciju, ieguldījums neatkarības atjaunošanā ***de iure*** un arīdzan kultūras klātbūtne, kas iedvesmojusi gan brīvības centienus, gan kultūras un sabiedriskos procesus. **D 2002.3.X, 3.**

Deivisa kauss (angļu *Davis Cup*) – galvenā balva prestižās starptautiskās nacionālo izlašu sacensībās tenisā. Pirmās sacensības notika 1900. gadā Bostonā (ASV) starp ASV un Angliju. Sacensības ierosināja Hārvarda universitātes students Dvaits Filejs Deiviss (*Dwight Filley Davis*, 1879–1945), vēlāk politiķis, diplomāts un ministrs.

Latvijas tenisisti šodien Botsvānā aizvadīs **Deivisa kausa** izcīņas Eiropas/Āfrikas zonas II grupas pusfināla maču pret Lietuvu. **D 2001.19.V, 12.**

déjà vu (franču) – jau bijis, jau redzēts.

Skatoties jaunākās ziņas no Dienvidamerikas, nevar atbrīvoties no sajūtas – ***déjà vu***. **D 2002.6.VIII, 7.**

deklasēts – pagrimis, nošķīries no savas šķiras, slāņa, grupas, vides.

Disonansi radīja tikai **deklasētie** aborigēni, kas parkos un uz ielām, parasti iedzēruši un nekopti, nelikdamies ne par vienu zinis, čurnēja vai sarunājās savā starpā. **Mēs 2002.21.IX, 12.**

dekoders, dekodieris – ierīce informācijas dekodēšanai (atkodēšanai); ierīce, kas "pārveido digitālo signālu skatīšanai parastā televizorā" **(Ieva 2003.35, 36).**

Ir valstis, kur digitālās televīzijas ieviešanai nepieciešamo **dekoderu** iegāde tiek subsidēta.. **NRA 2002.18.XII, 4.**

Raudu **dekodieris** vispirms tiek laists Spānijas tirgū, vēlāk tas notikšot arī citviet Eiropā. **D 2002.29.X, 18.**

dekstroze (angļu *dextrose*) – ogļhidrāts, vīnogcukurs, glikoze.

Dekstrozi mēs pazīstam arī kā glikozi vai vīnogu cukuru – tas ir ogļhidrāts, kas atrodas visos saldajos augļos, sevišķi vīnogās. **Dekstroze** ļoti ātri piegādā organismam enerģiju.. **RB 2001.16.V, 10.**

dekupāža (franču *d'écoupage*) – virsmas dekorēšana ar papīra izgriezumiem, kurus pēc tam pārklāj ar laku.

Astoņpadsmitā gadsimta **dekupāžas** māksla atkal kļūst populāra – tā ir ļoti piemērota visiem, jo nav vajadzīga ne zīmēšanas, ne gleznošanas prasme. Vienkārši jāizgriež iepatikušās figūras, piemēram, no dāvanu ietinamā papīra, veciem žurnāliem vai sēklu katalogiem, jāuzlīmē uz iecerētā priekšmeta un jāpārklāj ar laku, lai kāda manta atdzimtu jaunā izskatā! **Mūsmājas 2000.XI, 79.**

delarte, delartiskā komēdija (itāļu *commedia dell'arte*) – masku komēdija.

..viena no pašām galvenajām modernisma teātra vitalitātes āderēm bija tieši **delarte**. **F 2003.42, 2.**

Jautājums par **delartisko komēdiju** nav tikai jautājums par attieksmi pret kādu senu (16. gadsimts) tālas zemes aktieru spēles veidu.. **F 2003.42, 2.**

delīrijs – alkohola psihoze, trakums.

..autore .. atsedz to savas dzīves posmu, kurš viņu noved līdz narkoloģiskās klīnikas slimnieces statusam, kur tā, piesprādzēta pie gultas, pārcieš **delīrija** (alkohola psihozes) lēkmi. **NRA 2002.6.XI, 10.**

deltaplāns – vienvietīgs planieris ar trīsstūrveida (grieķu burts *delta*) spārnu un iekari pilotam.

..šie reklāmas materiāli tiekot no **deltaplāna** kaisīti arī citās Latvijas vietās, piemēram, Vidzemes jūrmalā, kur sauļojoties cilvēki. **D 2002.26.VIII, 3.**

demaršs – rīcība, pretrīcība.

..izrādījās, ka patiesais spēlētāja **demarša** iemesls ir cits.. **NRA 2003.27.V, 8.**

demferis, dempfers, damperis (vācu *Dämpfer* 'slāpētājs'; angļu *damper*) – ierīce vibrācijas novēršanai vai amplitūdas mazināšanai.

Īpaši jāuzteic stūres amortizatora, tautā saukta par stūres **demferi**, darbība, kas nodrošināja veiksmīgu šķēršļu apbraukšanu, veicot straujus manevrus lielā ātrumā. **Klubs 2003.XII, 61.**

demisija – atkāpšanās no amata.

Konservatīvās Kristīgi demokrātiskās partijas, liberālās partijas VVD un populistiskās PFS valdības koalīciju sagrāva iekšējās nesaskaņas nogalinātā politiķa Pima Fortuina dibinātajā partijā, kas sākotnēji noveda pie Pima Fortuina saraksta [PFS] ministru, bet pēc tam arī visas [Nīderlandes] valdības **demisijas**. **NRA 2002.17.X, 7.**

demo – saīsināta forma no "demonstrēt"; muzikāli vizuālas demonstrācijas.

Mūsdienīgs **demo** visvairāk līdzinās klipam, taču atšķirībā no tā tajā ļoti reti parādās filmētas epizodes un animācijas, to izveidē raksturīga *radīšana no nulles*, t.i.,

tikai programmējot, zīmējot un komponējot mūziku pašu spēkiem, grupa rada gala produktu, kas būtībā ir *dzīvs*, tā ir programma, kas visu redzamo un dzirdamo katru reizi ģenerē no jauna, izmantojot grafikas un mūzikas datus. .. Šādus **demo** grupas parasti prezentē demofestivālos, kur tie tiek rādīti uz lielā ekrāna un apmeklētāji var balsot par, viņuprāt, vislabāko. **NRA 2002.17.IX, 7.**

..demoscēna sastāv no grupām, kurās apvienojušies mākslinieki (bieži vien no dažādām valstīm), kas kopā strādā pie **demo** jeb muzikāli vizuālu demonstrāciju izveides. **NRA 2002.17.IX, 10.**

demoieraksts – demonstrācijas ieraksts, jaunas dziesmas vai grupas (dziedātāja) skaņu ieraksts, kas nosūtīts dīdžejiem, skaņu ierakstu kompānijām utt., lai demonstrētu dziesmas vai dziedātāja labās īpašības, iepazīstinātu, radītu interesi.

..pēdējais, nosūtot nākamajiem kolēģiem savas balss **demoierakstu**, pievienojās Česters Benningtons. **Mēs 2002.10.VIII, 17.**

demoversija – demonstrācijas, iepazīšanās versija.

..viņš realizēja savu ideju par spēļu vortālu, kurā interesenti varētu pastāvīgi apmaināties viedokļiem par spēlēm, iegūt spēļu **demoversijas** un izlasīt kārtējo jauno spēļu aprakstus. **D 2002.7.VI, 15.**

Pašlaik LU MII [Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts] Mākslīgā intelekta laboratorijā tiek veidota K. Mīlenbaha un J. Endzelīna "Latviešu valodas vārdnīcas" elektroniskā versija, kuras **demoversiju** interesenti var apskatīt internetā (www.ailab.lv/index.htm).

demovideokasete – iepazīšanās videokasete, kas nav domāta tirgum, bet priekšstata izveidei, reklāmai.

Maskavas producenti iepriekš atsūtījuši **demovideokaseti** ar Kononova un Orlova dziedātām operu ārijām itāļu valodā. **RB 2002.8.XI, 3.**

dempings – preču un pakalpojumu pārdošana tirgū par mākslīgi pazeminātām cenām; **dempingot** – praktizēt dempingu.

Vasarā.. šis bizness nīkuļo pat par spīti **dempinga** cenām. **D 2002.6.VII, 12.**

Saskaņā ar jauno likumu par **dempingu** ir uzskatāma preču ievešana Igaunijā par cenām, kuras zemākas par normālām. **DB 2002.3.IX, 8.**

Pirmās bankas speciālisti ir līdzīgās domās un atzīst, ka arī *Pirmajai bankai*, ienākot Latvijas hipotekārās kreditēšanas tirgū, tikusi pārmesta nepamatota **dempingošana**. **NRA 2002.20.VI, 6.**

den, DEN – abreviatūra no franču *denier* – masas vienība: auduma vai trikotāžas izstrādājuma izturības un biezuma/smalkuma rādītājs. DEN indekss

rāda 9000 m gara diega masu gramos. Ja zeķēm ir 15 DEN, tas nozīmē, ka 9000 m garš diegs no šī materiāla sver 15 gramus.

Jo mazāk tā saucamo **den**, jo zeķbikses plānākas, jo vairāk elestāna, jo izturīgākas. **RB 2001.21.II, 19.**

70 **DEN** zeķbikses, stingri džinsi un sēdošs darbs – drīz vien sajutīsiet, kā puncim tas nepatīk! **Una 2002.V, 67.**

denacionalizācija – nacionalizēto (savulaik valsts pārņemto) īpašumu atdošana iepriekšējiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem.

Visvairāk sūdzību ir par darījumiem ar nekustamajiem īpašumiem, par **denacionalizāciju** un privatizāciju. **KN 2003.8, 26.**

Denacionalizēto namu īrnieku izlikšanas problēma Rīgā .. izraisīja ažiotāžu arī Krievijas masu informācijas līdzekļos.. **RB 2002.18.X, 5.**

denaturēt – padarīt par nederīgu; sabojāt.

Eksperti uzskata, ka tā bija postošākā saindēšanās ar pārtiku mūsdienu Eiropas vēsturē. Par tās cēloni tika atzīta rapšu eļļa, kas rūpnieciskām vajadzībām bija **denaturēta** ar anilīnu, tomēr nelikumīgi nonāca tirdzniecībā kā cepamā eļļa. **D 2002.13.VII, 3.**

dendijs – smalki ģērbies vīrietis, švīts.

Prusts, manuprāt, ir viens no pēdējiem **dendijiem**, kas kulta rituālu laikā mēģina saglabāt kaut cik nopietnu sejas izteiksmi. **D 2002.16.XI, 17.**

denims (angļu *denim*) – biezs, blīvs, izturīgs kokvilnas audums, t.s. džinsu audums. Vārds cēlies no franču *serge de Nimes* – Nimas saržs (t.i., saržs no Nimas pilsētas Dienvidfrancijā).

Valda uzskats, ka labākais **denima** audums pašlaik tiek ražots Japānā, izmantojot speciālu krāsošanas tehnoloģiju. **SD 2004.24.I, 38.**

denonsēt – vienpusēji pārtraukt starptautiska līguma vai vienošanās izpildi.

Lietuvas parlamenta Ārlietu komitejas priekšsēdētājs Vītenis Andrukaitis apgalvo, ka Lietuvai nekādas grūtības nerastos pat gadījumā, ja Krievija nolemtu **denonsēt** līgumu par robežu, ko 1997. gadā parakstīja abu valstu prezidenti.. **D 2002.15.X, 9.**

dentists – zobārsts, stomatologs; arī protezētājs.

Skatoties kādu **dentistu** pakalpojumu reklāmu televīzijā, piepeši topu apskaidrots, sastopoties ar totālas protēzes konceptu. **F 2002.26.VII, 3.**

denunciācija – slepens ziņojums, kas satur apsūdzību.

..vēstuļu plūdos netrūkst **denunciāciju**, kad cilvēks stučī, lai kādam ieriebtu. **KN 2003. 8, 26.**

depilācija – nevēlama apmatojuma iznīcināšana.

Ja apmatojums tev šķiet traucējošs, vari to likvidēt, izmantojot pinceti, vaksāciju vai arī **depilācijas** līdzekļus. Cosmo 2002.X, 48.

deponēt – nodot glabāšanā, noguldīt.

Meži ir viena no nozīmīgākajām Zemes ekosistēmām, bet kopējie 17 dažādu ekosistēmu cilvēcei sniegtie "pakalpojumi" – sākot ar ūdens **deponēšanu** un beidzot ar augu (t.sk. visu pārtikas augu) apputeksnēšanu – ir novērtēti starp 16 un 54 triljoniem ASV dolāru gadā.. RL 2000.I, 52.

depopulācija – iedzīvotāju skaita samazināšanās.

Laikā, kad valsts IKP pieaugums gadā sasniedz 7–8% un ir pamats runāt par ekonomikas atveseļošanos, Latvijas laukos saglabājas ekonomiskā stagnācija, turpinās **depopulācija** un sociālā spriedze. D 2001.27.XII, 2.

deportācija – pamatiedzīvotāju izsūtīšana, iebraucēju izraidīšana.

Igaunijā sākusies tās vēsturē lielākā **deportāciju** organizēšanā apsūdzēto tiesas sēde, kurā izskatīs astoņu bijušo Padomju drošības iestāžu darbinieku līdzdalību šajos noziegumos. D 2002.21.XI, 9.

Piemiņas plāksne pie tās [skolas] vēstī par 86 **deportētajiem** vaidaviešiem, kas šeit sapulcināti pirms izvešanas. Izkl 2002.30.VIII, 5.

Maskavas apgabala gubernatora administrācijā pieņemts lēmums **deportēt** no reģiona visas aizturētās personas, kuras nebūs reģistrētas. D 2002.26.X, 11.

depozīts – naudas līdzekļu noguldījums bankā; ķīlas jeb drošības nauda, ko iemaksā kādā priekšmetu iznomas uzņēmumā.

Viens no klasiskākiem "naudas kokiem" ir banku piedāvātie termiņnoguldījumi jeb **depozīti**. D 2002.16.XI, 13.

Lai iznomātu velosipēdu, jāuzrāda dokuments, jāiemaksā nomas maksa un vēl jāatstāj 50 latu **depozīts**. D 2002.18.VII, 13.

depresija – ilgstoša stagnācija vai lejupslīde ekonomikā; psihisks stāvoklis, kam raksturīga nomāktība, drūms garastāvoklis, palēnināta reakcija. Sk. arī **Lielā depresija, sezonālā depresija.**

Ir vairāki ceļi, kas rada **depresiju**. To raksturo nogurums, enerģijas trūkums, visa pasaule liekas melnbalta. Santa 2001.XII, 131.

Pašreizējai situācijai vairāk līdzinās 80. gadu Eiropas ekonomiskā **depresija**, kad bija novērojama līdzīga IK [iekšzemes kopprodukta] stagnācija. LD 2003.29.IX, 1.

deratizācija – grauzēju (žurku, peļu u.c.) iznīcināšana.

Ēdnīcas darbs ir apturēts, tajā notiek mazgāšana, dezinfekcija un **deratizācija**. D 2002.30.I, 3.

derbijs – jāšanas sacensības trīsgadīgiem ērzeļiem, kas ik gadu (kopš 1780. gada) notiek Epsomdounsā netālu no Londonas; vietējo komandu sacensības.

Volejbolists Viktors Ceplītis .. ne tikai spēlēja volejbolu, bet arī klātienē vērojis gan slavenos Stambulas **derbijus** *Fenerbahce–Galatasaray*, gan *UEFA* kausa un Čempionu līgas spēles. **SD 2003.8.XI, 36.**

dermabrāzija, dermaabrāzija (angļu *dermabrasion*) – "dažādas intensitātes procedūras ar vienu principu – noslīpēt ādas virskārtu, lai tās vietā rastos jauna āda, bez grumbām un citiem kosmētiskiem defektiem" **(Sieviete 2001.III, 54).**

Strijas var ārstēt ar **dermaabrāzijas** metodi – noslīpējot ādu. **Ieva 1998.8, 11.**

dermatoloģija – medicīnas nozare, kas specializējusies ādas (grieķu *derma*) slimību, to profilakses un ārstēšanas iespēju izziņā, kā arī ārstēšanā.

Bagātīgi ilustrētā praktiskās **dermatoloģijas** rokasgrāmata pirmām kārtām jau būs lielisks palīgs ģimenes ārstiem, arī studentiem. **D 2002.22.X, 23.**

dermatoskopija, dermoskopija – ādas izpēte.

Pirms noņemšanas dzimumzīmi var pārbaudīt ar **dermatoskopijas** metodi.. **Pastaiga 2002. II, 73.**

Speciālisti iesaka dzimumzīmi pārbaudīt, lai pārliecinātos, vai tās ir labdabīgas vai ļaundabīgas. Izmanto noteikšanu ar metodi, ko sauc par **dermoskopiju**. **Klubs 2003.X, 108.**

dermotonija – dažādas procedūras ādas uzlabošanai – "celulīta ārstēšana, tauku noslāņošanās procesa samazināšana, ādas elastīguma pastiprināšana, rētu un grumbu izlīdzināšana" **(Santa 2001.XII, 158).**

desakralizācija – svētuma oreola noņemšana, atbrīvošanās no svētuma, svētuma noliegšana.

"Desakralizācija" – XX gadsimta lozungs, neprašu, viduvējību un nemākuļu lozungs. Tā ir indulgence, ko vieni neapdāvinātie izsniedz citiem, pārliecinādami trešos, ka tā arī visam jābūt – visam jābūt bezjēdzīgam, zemiskam, maziskam (it kā demokrātiskam, it kā pieejamam), ka jebkuram ir tiesības spriest par jebkuru, ka autoritāšu nevar būt principā, ka vērtību hierarhija ir piedauzīga (jo visi vienādi), ka mākslas vērtību nosaka tikai pieprasījums un nauda. **F 2002.27, 3.**

desktops – datora pamatvirsma, kas parādās monitorā pēc datora iedarbināšanas. Desktopā pēc lietotāja vēlēšanās izvietotas dažādas programmas, datu datnes, pulkstenis un citas visbiežāk lietojamās vienības.

"Viņa [virtuālā meitene] dzīvo un izgērbjas uz tava **desktopa**," apgalvo *Virtual Girl* autori. **Izkl 2002.16.VIII, 20.**

desmitcīņa, arī **dekatlons** – vieglatlētikas kompleksa disciplīna. Desmitcīņā ietilpst: 100 m sprints, 400 m skrējiens, 1500 m skrējiens, 110 m barjerskrējiens, tāllēkšana, augstlēkšana, kārtslēkšana, šķēpa mešana, diska mešana, lodes grūšana.

"..biju cerējis, ka izdosies savākt 8600 punktus, bet tik un tā esmu priecīgs," atzina Nols, kam tā bija pirmā līdz galam pabeigtā **desmitcīņa** šajā sezonā. **D 2002. 10.VIII, 10.**

detektors – ierīce kādas parādības atklāšanai, konstatēšanai.

Gadījumā, ja ir reāls pamats tam, ka zagļa ceļš varētu vest caur loga ailu, noteikti būs nepieciešami stikla plīšanas **detektori**. **NRA Māja 2002.7.XI, 14.**

deviants – tāds, ko raksturo novirze no normas.

..jebkurā **deviantā** leksikā ir būtisks un neaizvietojams enerģētisks faktors. **RL 2003.I, 55.**

devolūcija (angļu *devolution*) – tiesību, varas u.tml. nodošana mantošanas ceļā.

1667. gadā, divus gadus pēc Spānijas karaļa Filipa IV nāves, Luijs sāka pret Spāniju tā saukto **devolūcijas** karu. Par Spānijas valdnieku bija kļuvis Karloss II, Filipa IV dēls no otrās laulības, bet Ludviķa sieva Marija Terēza bija Karlosa pusmāsa no Filipa IV pirmās laulības. Veiklie franču juristi šim gadījumam piemēroja tā saukto **devolūcijas** likumu, pēc kura pirmajā laulībā dzimušie bērni, neraugoties uz dzimumu, saņem visu vecāku atstāto mantojumu, neievērojot vēlākās laulībās dzimušo bērnu intereses. **Mēs 2002.9.XI, 6.**

DHL – kurjerpasts, starptautiska kampānija, kas nodarbojas ar ekspressūtījumu apkalpošanu. Uzņēmumu 1969. gadā dibinājuši trīs Sanfrancisko studenti Adrians Dalsijs (***Dalsey***), Larijs Hilbloms (***Hillblom***) un Roberts Linns (***Lynn***).

DHL piederošās *Boeing 757* kravas lidmašīnas pilotus apsūdz par nereaģēšanu uz bīstamo situāciju. **D 2002.13.IX, 8.**

diabēts – slimība, ko izraisa vielmaiņas traucējumi.

Diabēts apvieno vairākus slimības tipus, kam kopīga paaugstināta glikozes koncentrācija asinīs. **D 2002.5.VI, 15.**

diakonija (no grieķu *diakonein* 'kalpot') – kristīgās baznīcas praktiskās rūpes par cilvēku un viņa vajadzībām: palīdzība pamatvajadzībās (ēdiens, apģērbs u.tml.), rūpes par veselību (mājapmeklējumi u.tml.), atbalsts un padomdošana krīzes un problēmsituācijās.

..**diakonija** ir baznīcas darba virziens. **RB 2002.19.XI, 14.**

dianabols jeb **metandrostenolons** – anaboliskais steroīds, palielina ķermeņa masu un spēku.

Lielbritānijas Vieglatlētikas federācija paziņojusi soda sankcijas dopinga lietošanā pieķertajai kārtslēcējai Džanīnei Vaitlokai. 16. jūnijā ņemtās analīzes uzrādīja **dianabola** klātbūtni, un par to viņai piešķirta divu gadu diskvalifikācija. **NRA 2002. 28.IX, 9.**

diaspora – kādas tautas, etniskas vai reliģiskas grupas daļa, kopiena, kas nedzīvo savā dzimtajā zemē. Sākotnēji šis jēdziens radās, lai apzīmētu ebrejus, kas pēc Bābeles gūsta un romiešu iebrukuma Palestīnā dzīvoja ārpus dzimtenes.

Mani aizrauj ideja par **diasporas** Parīzi un Parīzi kā pilsētu, kas ir atvērta iecelotājiem un kalpojusi par intelektuālo centru cilvēkiem no visas pasaules. **Studija 2002. IV/V, 34.**

diatomas (angļu *diatoms*) – mikroskopiskas vienšūnas planktonveida aļģes.

Jau pirmajos ienirienos zinātnieki ievēroja, ka planktonveidīgā aļģīte **diatoma** šajā ezera ultravioletās gaismas iedarbībā ir mutējusi un ļoti atšķiras no sev radniecīgajām, kas mīt citos, mērenāku apstākļu, ezeros. **NRA HKA 2003.2.XII, 4.**

dīdžejs, DJ (angļu *deejey*; vārds veidots no abreviatūras *DJ* izrunas) – diskžokejs, diskožokejs; diskotēkas vai mūzikas programmas vadītājs radiokanālā (vada programmu, piesaka skaņdarbus, komentē, sarunājas ar klausītājiem, nolasa reklāmu utt.), miksē un skrečo.

Ja spēlē viens **dīdžejs** uz diviem atskaņotājiem, viņš kļūst par kaut ko vidēju starp mūzikas virtuozu un cirka mākslinieku – nepieciešama izkopta tehnika, kustību koordinācija. **AtpTV A 2003.28, 11.**

didžeridū (angļu *didjeridoo*) – tradicionāls Austrālijas aborigenu pūšaminstruments, atgādina flautu, tiek uzskatīts par pasaulē vecāko koka pūšaminstrumentu.

Bet mūsdienās daudzas lietas ceļo, tiekot adaptētas ļoti plaši. Līdzīgi kā noticis ar austrāliešu instrumentu **didžeridū**, kas kļuvis par skandināvu jaunās folkmūzikas simbolu. **F 2003.17, 2.**

"Dieva auss" – populāra kafejnīca Rīgā, kas padomju okupācijas gados bija ierīkota pareizticīgo draudzei atsavinātā katedrālē pilsētas centrā.

..nāk prātā **"Dieva auss"** Planetārijā, pavisam vienkāršās muzeju kafejnīcas ārzemēs, kur, emocionāli izcilāts no mākslas pārdzīvojumiem, tu vari tik jauki atvilkt elpu, lai dotos tālāk pilsētā. **LArch 2001.II, 38.**

difamācija – neslavas celšana.

Bet varbūt šī ar ostām saistītā *mazlietiņ* nelikumība ir savdabīgs **difamācijas** (kompromitējošu, reālu vai izdomātu faktu publiskošana; kompromitējošu, traucējošu situāciju radīšana) tehnoloģijas elements. NRA 2003.19.XII, 2.

difūzija – izplatīšanās, izplešanās, izkliede.

Vai varbūt tie pievērsīsies kapitāla demokratizācijai [..], īpašuma **difūzijai**, īpašnieku skaita vairošanai, lai nauda te beidzot nenoteiktu politiku? NRA 2002. 26.X, 2.

difuzors, difūzeris – izkliedētājs.

Izmanto fēnu ar **difuzoru**, tas nepiespiež matus un koncentrē gaisa straumi ap tiem, un mati žūst ātrāk. Cosmo 2002.XII, 46.

Aktīvais **difūzeris** ar unikāliem kustīgiem pirkstiņiem patīkami masē galvas ādu, piešķirot jūsu matiem vēlamo apjomu pie saknēm. Cosmo 2002.XI, 23.

digitalizācija, digitalizēšana – pāreja uz digitālo jeb ciparu iekārtu izmantošanu dažādās nozarēs.

Kultūras mantojuma **digitalizācijas** pamatos ir iekodēta ideoloģija – lai rodas vairāk cilvēku, kas šīs vērtības pazīst un ir redzējuši. Mēs 2002.12.X, 4.

Digitalizācijai būtu jēga, ja Latvijā darbotos vairāk par sešdesmit vienu televīzijas programmu. Ieva 2003.35, 35.

..ar **digitalizēšanu** iespējams dažādās pasaules vietās izvietotās kultūras vērtības salikt vienkopus. Mēs 2002.12.X, 2.

digitāls – tāds, kas izteikts ciparu kodā.

Pasaules praksē ir parādījies interesants termins – **digitālā** repatriācija – tās kultūras vērtības, kas attiecas uz vienu nāciju, bet dažādu vēstures notikumu dēļ atrodas pie citas, var *atgriezties* tieši ar elektroniskas kopijas palīdzību... Mēs 2002.12.X, 4.

diktofons – pārnēsājama ierīce runas ierakstīšanai un atskaņošanai.

..aizliegt izmantot **diktofonus** būtu iemesls tikai gadījumā, ja tie taisa "lielu troksni".. D 2003.17.IV, 6.

dīleris – persona vai firma, kas pārdod (parasti mazumtirdzniecībā) kādas preces.

Tur [ASV] ir viens posms, kā Latvijā vēl nav: mākslas **dīleris**, menedžeris, kas visu notur rāmjos. Izkl 2002.9.VIII, 3.

Firma *Signāls EM* kļuvusi par franču automobiļu *Peugeot* **dīleri**.. D 2002.27.VII, 11.

dimmers (angļu *dimmer*) – ierīce (piemēram, reostats) gaismas intensitātes regulēšanai.

Joprojām modē slēdža vietā izmantot **dimmeru** – ierīci, ar ko var regulēt gaismu. **RB 2002.6.XI, 10.**

dinārs – naudas vienība Alžīrijā, Bahreinā, Irākā, Irānā, Jemenā, Jordānijā, Kuveitā, Lībijā, Tunisijā.

Irākas **dināra** likvidēšana un jauna "Šveices **dināra**" ieviešana varētu būt labākais risinājums Irākas nacionālās valūtas jautājumā īsā laika periodā.. **D 2003.17.IV, 10.**

dioksīni (angļu *dioxin*) – karcinogēnas un teratogēnas vielas, kas rodas, nepilnīgi sadegot hlororganiskiem savienojumiem; savulaik plaši izmantoja kā herbicīdu.

..Beļģijā pēc **dioksīna** skandāla 1999. gadā veikalos parādījās jauna veida produkti ar identifikācijas zīmēm *Bio*.. **D 2001.26.V, 10.**

dīpīši (atvasinājums no angļu abreviatūras DP – *displaced persons*) – pārvietotās personas.

..pirmais posms, kas bija vissmagākais, ticis vērtēts retāk. Tas bija tā sauktais **dīpīšu** jeb bēgļu nometņu laiks. **LV 2002.22.V, 10.**

diplomāts – koferīšportfelis; parasti to lieto klerki, darījumu cilvēki.

ASV pilsone K. Leunga .. paņēmusi šos dokumentus no FIB aģenta Džeimsa Smita **diplomāta** un tos nokopējusi. **D 2003.10.V, 7.**

direktīva – rīkojums, norādījums, ko augstāka institūcija (vadītājs) dod zemākām (padotajam).

Direktīvas (dokumentus, kas iezīmē mērķi, tā sasniegšanu atstājot dalībvalstu ziņā) pieņem ES Padome.. **DB 2002.28.X, 11.**

direktorijs (angļu *directory*) – datu datņu un datorprogrammu datņu grupu sakārtojums datora cietajā diskā.

..**direktorijus** jeb katalogus ir izveidojuši cilvēki. **e-pasaule 2001.X, 25.**

disbakterioze – kairinātas zarnas sindroms.

Disbakterioze faktiski ir tāds kā daudzu simptomu kopums, kad zarnu vide to vai citu iemeslu dēļ ir izmainīta – iznīcināta vai sakropļota. **Cosmo 2002.X, 66.**

disfēmisms (angļu *dysphemism*) – rupjš, aizskarošs vārds, ko lieto normētās leksikas vietā. Parasti šis vārds ir semantiski ļoti ietilpīgs, tā, piemēram, krievu valodā ar dažiem t.s. mātes vārdiem (*мат*), pievienojot atbilstošus priedēkļus, var apzīmēt ārkārtīgi plašu parādību loku.

[Frīks ir] tipisks **disfēmisms**, kas var tikt lietots visdažādākajās nozīmēs. **RL 2003.V, 47.**

disidents – cilvēks, kas neatzīst vispārpieņemto vai oficiālo (politisko sistēmu, valdību, valdošo ideoloģiju, vairākuma viedokli u.tml.).

Mēs zinām, cik padomju laikos bija vienkārši iegūt sev **disidenta** statusu, kaut vai neļaujot bērniem iestāties pionieros vai nestājoties partijā. F 2002.14.VI, 3.

disko (angļu *disco*) – mūzikas un dzīves stils, radās 20. gs. 70. gados. Mūzikā noteicošais ir melodiska deju mūzika; attīstās klubu kultūra, rodas diskotēkas. Interjerā un apģērbā dominē uzkrītošais, spilgtas krāsas.

Ja līdz šim savu uzvaras gājienu interjera dizainā ir rādījis minimālisms, tad pašlaik aktuāls kļuvis 60.–70. gadu popinterjers, **disko** stils, krāšņas krāsas, stikls. D 2002.18.IX, 19.

diskonts – preces cenas pazeminināšana.

..Salaspils ielā netālu no Šķirotavas stacijas atradīsies zemo cenu jeb tā dēvētais **diskonta** veikals.. D 2002.8.VII.

diskotēka, *žarg.* **disene** – deju klubs, kur dejo mūzikas ierakstu pavadībā. Ierakstus izvēlas, kombinē un miksē dīdžejs.

Austrijas varas iestādes cenšas noskaidrot, kas atbildīgs par granātas sprādzienu Lincas pilsētas **diskotēkā**, kurā ievainoti 27 cilvēki. D 2002.29.VII, 5.

Rīgā to **diseņu** ir tik daudz, ka nedrīkst ilgi palikt, ka neiepatīkas. Mēs 2002.30.XI, 15.

diskurss – noteiktas tēmas iztirzājums; iztirzājums noteiktā aspektā, pieeja; runa.

Ekonomiskā skaidrojuma **diskursa** piekritēji apgalvo: futbolā apgrozās milzu nauda.. F 2002.5.VII. 1.

disleksija (angļu *dyslexia*) – smadzeņu darbības traucējums, kas izpaužas kā grūtības lasīt un uztvert rakstītu tekstu; **dislektiķis** – cilvēks, kas cieš no disleksijas.

..pat Blūma elegantā kaite **disleksija**.., kas viņam sagādāja smagus pārdzīvojumus skolā, nu tiek interpretēta gluži kā izredzētības zīme: re, arī Toms Krūzs taču ir **dislektiķis**! Izkl 2004.9.I, 7.

Atšķirībā no slavenā **dislektiķa** (cilvēks ar rakstītā teksta uztveres grūtībām) Toma Krūza viņam grūtibas nesagādājot apgūt lomu tekstus. Izkl 2003.17.X, 6.

disperģents (no latīņu *dispergere* 'izkaisīt') – viela, kas domāta kādas citas vielas sašķelšanai un izkliedēšanai.

Jūras vides pārvaldes Ventspils jūras kontroles daļas vadītājs Zigurds Riekstiņš atturējās apstiprināt vai noliegt masu medijos izskanējušo apgalvojumu, ka tie

[nenoskaidrotas vielas pikuči] varētu būt naftas produktu absorbenti vai **disperģenti**, kas lietoti piesārņojuma nogremdēšanai vai izklīdināšanai jūrā. D 2001. 26.V, 5.

dispersija – izkliedēšana, izšķīšana.

Durvis var krāsot ar alkīda krāsām, bet ir nopērkamas arī koka virsmām paredzētas emulsijas (ūdens **dispersijas**) krāsas, kas ir tikpat izturīgas.. NRA Māja 2003. 40, 8.

displejs (angļu *display* 'parādīšana, demonstrēšana') – ievadizvades ierīce, kas piemērota videoinformācijas attēlošanai ekrānā; izstādīšana aplūkošanai.

Displeja attēli, zvanu melodijas un daudzas citas funkcijas ir radītas tam, lai šo telefonu ideāli piemērotu tavai patiesajai būtībai. D 2002.4.XI, 9.

Īsi pirms *Tate Modern* atklāšanas *Tate Britain* 23. martā godināja sava dibinātāja Henrija Teita piemiņu ar jauno britu mākslas **displeju**. Studija 2000.IV, 76.

distīmija (angļu *dysthymia*) – "garīgo traucējumu veids, kam raksturīgs ilgstoši pazemināts garastāvoklis, nogurums" (RB 2003.1.IV, 10).

Atšķirībā no depresijas pacientiem **distīmijas** slimnieki parasti tiek galā ar darbu, sadzīvi. RB 2003.1.IV, 10.

distopija sk. **antiutopija**; **distopisks** – tāds, kam raksturīgas antiutopiskas iezīmes, negatīvas nākotnes vīzijas.

Ziņas par to, ka kanādiešu rakstniece Mārgarita Atvuda (1939) jaunākajā romānā drošiem soļiem devusies tik riskantajā **distopisko** apokalipšu teritorijā, mani ne pa jokam samulsināja. Izkl 2003.19.IX, 19.

distribūcija – izplatīšana; **distributors** – izplatītājs.

Distribūcijas kompānija *Greis loģistika*, sākot ar septembri kļūs par oficiālo *Libresse, Libero* un *Zewa* izplatītāju. DB 2002.16.VIII, 8.

Turklāt solītais cenu pazeminājums ir savā ziņā butaforisks, jo pavasarī *AD* **distributori** *MONO M* nepamatoti paaugstināja cenu un tagad tā vienkārši pazeminās līdz toreizējam līmenim. DB 2002.30.IX, 5.

ditirambs – cildinājums, slavinājums.

Par indiešu cilmes ASV dzīvojošās rakstnieces Džhumpas Lāhirī 1999. gada debijas krājumu – 9 stāstu kopu – *Atēnas* zilbrūnā sējumiņa apvāks izšauj gūzmu slavinošas informācijas: 2000. gada Pulicers, četri pārākās pakāpes citāti, "pārsteidzoši, satriecoši, žilbinoši" u.tml. **ditirambi**. Izkl 2002.1.XI, 19.

dīva – izcila dziedātāja, aktrise; primadonna.

Kā savulaik teica Jaunušans, lielās **dīvas** vienmēr uz sapulcēm ieradās 10 minūtes ātrāk, tikai otrā plāna aktrises ieradās ar nokavēšanos, plaši atverot durvis un sakot – vai šeit notiek sapulce? D 2002.30.VII, 11.

..četrdesmitos gadus atmiņā atsauks t.s. melnbaltā ekrāna **dīvas** ar spožiem zelta un sudraba vakartērpiem. Mēs 2002.14.IX, 11.

diversificēt – dažādot, daudzveidīgot; **diversifikācija** – sadalīšana; diversitātes jeb daudzveidības nodrošināšana sistēmas saglabāšanas nolūkā (ražošanas, investīciju, riska diversifikācija u.tml.).

..lai mazinātu negaidītas inflācijas risku, noguldījumu var **diversificēt** pa depozītiem dažādās valūtās – ja pēkšņi kāda valūta strauji zaudē savu vērtību, tad kopējos zaudējumus mazina noguldījumi citās valūtās. D 2002.16.XI, 13.

Viens no risku mazināšanas paņēmieniem jebkuriem investīciju veidiem ir **diversifikācija**. D 2002.16.XI, 13.

dividende – ienākumi no akcijām.

Salīdzinoši nelieli līdzekļi tiks izmaksāti akcionāriem **dividendēs**. D 2002.30.I, 7.

divīzija, divizions (angļu *division*) – apakšgrupa (sportā); sportistu sadalījums grupās pēc meistarības, vecuma, svara u.tml.

22 gadus vecais Pētersons, kas pēdējās četras sezonas spēlējis Koledžu čempionāta.. 1. **divīzijas** komandā *Raiders* no Raita valsts universitātes.. NRA 2001. 24.VIII, 11.

..Jānim Bambim (202) pagaidām ir tikai LJBL [Latvijas Jaunatnes basketbola līga] otrā **diviziona** spēļu pieredze. D 2002.12.VII, 10.

dizainēt (angļu to *designe*) – projektēt un konstruēt priekšmetus, iekārtot vidi.

Prasības, ko izvirza interjeristam, mēdz būt dažādas – sākot no telpas, kas ***dizainēta*** līdz pēdējam centimetram, un beidzot tikai ar krāsu un metāla salikumiem. Deko 2000.XI, 23.

dizains – priekšmetu un vides mākslinieciska projektēšana un konstruēšana; **dizainers** – mākslinieciskās projektēšanas un konstruēšanas speciālists.

Kopš 70. gadu beigām viņa [Kalvina Kleina] mēteļu **dizains** kļūst sarežģītāks un piegulošāks. VZ 2002.14.XII, 23.

Dizainers Kleins lika pasaulei pavisam citām acīm paskatīties uz vīriešu apakšveļu. VZ 2002.14.XII, 23.

DJ – abreviatūra no angļu *Disk Jockey*. Sk. **dīdžejs**.

..īpašais viesis **DJ** Vital ar Latvijas elektroniskās mūzikas miksu. **Izkl 2002.5.VII, 12.**

DJ, DJIA – abreviatūra no angļu *Dow Jones, Dow Jones Index Average*. Sk. ***Dow Jones***.

DJRSE – abreviatūra no angļu *Dow Jones Riga Stock Exchange Index* – Rīgas Fondu biržas noteiktais *Dow Jones* indekss.

..kapitalizācijas indekss **DJRSE** palielinājās par pusotru procentu. **D 2001.28.V, 8.**

d'n'b, dnb – rokmūzikas stils, kurā dominē bungas un basģitāra. Sk. ***drum'n'bass***

..otrais pārsteigums bija, konstatējot, ka šī nav gluži parasta **d'n'b** izlase, bet gan vērtīgs audioatradums. **FF 1999.V, 13.**

Te dzirdams minimālistisks un vienveidīgs **dnb** bez īpašiem radošiem meklējumiem. **Izkl 2002.25.X, 19.**

DNS – abreviatūra no **d**ezoksiribo**n**ukleīn**s**kābe – sarežģītas spirāliskas divpavedienu molekulas, kurās ķīmiski iekodēts organisma ģenētiskais kods.

Tagad M. Ārčers paziņojis, ka ģenētiķiem izdevies pavairot tīgera **DNS** daļas, un darba rezultāts ir miljoniem **DNS** fragmentu kopiju, kuras, iespējams, varēšot ievietot dzīvā šūnā. **D 2002.4.VI, 19.**

***Dogma*, dogmisms** – dāņu kinorežisoru Larsa fon Trīra un Tomasa Vinterberga inspirēta kustība kinematogrāfijā; **dogmists** – šīs kustības sekotājs. *Dogma* aicina režisorus atpakaļ pie vienkāršības filmas uzņemšanas procesā, atteikties no liekā – mākslīgā apgaismojuma, dārgiem kostīmiem, statiskas kameras u.tml.

Trīra un viņa kolēģa Tomasa Vinterberga 1995. gadā sacerētais manifests ***Dogma** 95*, kas aicināja izvirtušo un sintētiskā liekulībā iegrimušo buržuāzisko kino atgriezties pie pamatvērtībām un nesamākslotības, tapa viegli kā aušojoties un smejoties pusstundas laikā. **D 2003.7.XI, 14.**

Principi, kurus **dogmisti** formulēja, bija svētu mērķu ierosināti. Viņi pārmeta kino buržuāzisku trulumu, vēlmi manipulēt un bezcerīgu pakļaušanos apnikušu sižetu un striktas dramaturģijas kontrolei.. **TVD 2002.19.IX, 2.**

doktorantūra – zinātņu doktoru sagatavošanas programma augstskolās vai akadēmiskās institūcijās.

Augstskolā var būt promociju padome un darboties **doktorantūra**. **NRA 2002. 25.IX, 3.**

dokumentārs – tāds, kas pamatots ar dokumentiem, ko apstiprina dokumenti.

Šī izstāde ir dokumentāla un **dokumentāra**. Studija 2000.IV, 52.

dolarizācija – nacionālās valūtas oficiāla vai neoficiāla aizstāšana ar ASV dolāriem.

Jaunā valūta [argentino] ir vienīgā iespēja izvairīties no **dolarizācijas**, kad ekonomikā tiktu izmantoti tikai ASV dolāri.. D 2001.28.XII, 6.

dolārs – naudas vienība ASV, Austrālijā, Honkongā, Jaunzēlandē, Kanādā, Singapūrā, Taivānā.

Pirms gada firma ziņoja par 48,8 miljonu **dolāru** zaudējumiem. D 2002.12.VII, 7.

Monetārā reforma notika 1968. gadā, kad tika ieviests Singapūras **dolārs**, kas vēl arvien ir vērtīga un pasaules biržās konvertējama valūta. Mēs 2002.28.XII, 13.

***dolby*, Dolbija sistēma** – zīmols: kvalitatīvas apskaņošanas sistēma, nosaukta ASV dzimušā Londonas inženiera Reja Dolbija (*Dolby*, dz. 1933) vārdā, kurš 60. gadu vidū, meklējot ceļus, kā uzlabot apskaņošanas kvalitāti, izgudroja īpašu sistēmu fona trokšņa mazināšanai.

..galvenais nosacījums bija tāds, ka darbam noteikti jābūt rakstītam ***dolby*** *surround* tehnikā – kā kinoteātros, kad skaņa staigā apkārt. F 2002.5, 8.

Dollija (*Dolly*) – aita vārdā Dollija, pirmais oficiāli paziņotais (1997. gada 27. februārī) klonētais zīdītājs. Klonēšana veikta Roslina institūtā Edinburgā – vienā no pasaules vadošajiem lopkopības pētnieciskajiem centriem.

Apstrādātā olšūna sāka augt, it kā to būtu apaugļojis spermatozoīds. Ar šīs tehnoloģijas palīdzību savulaik klonēta aita **Dollija**, cūkas, pērtiķi un citi dzīvnieki. D 2001.26.XI, 6.

Kopš trešdienas Skotijas Nacionālajā muzejā ir aplūkojams pirmā klonētā zīdītāja – aitas **Dollijas** – iekonservētais ķermenis. D 2003.12.IV, 16.

dolma (tjurku 'maltā gaļa'; arābu 'kaut kas pildīts') – gaļas (parasti jēra) rulliši, kas ietīti vīnogulāju lapās. Gaļai pievienoti rīsi, rieksti, sīpoli, ķiploki, garšvielas u.tml.

Uz gruzīnu pavāru Konstantīnu te var paļauties. Piemēram, uzbeku gaļas zupa *Kjufta* te ir teicama, tāpat vīnoglapu **dolma**, un arī asā mērcīte šašlikiem tiek gatavota tepat uz vietas. Izkl 2002.18.X, 17.

dolmens – konstrukcija, ko veido divi vai vairāki vertikāli likti gareniski akmeņi, uz kuriem novietota akmens plāksne. Šādas konstrukcijas ir izplatītas Īrijā, arheologi tās uzskata par apbedījuma vietas zīmi.

Zinātnieki vēl joprojām nav noskaidrojuši **dolmeņu** – milzīgo akmens krāvumu nozīmi, vēl joprojām nav īstas skaidrības par to, kam tie bijuši domāti: vai tiešām tik veci, ja jau antīkajā pasaulē par tiem neko neatcerējās. **RL 1999.XI, 38.**

domēns – apgabals (ģeogrāfisks vai funkcionāls), pie kura pieder attiecīgais interneta tīklā pieslēgtais dators.

Patiesībā mūziķi gribēja saukties *Lincoln Park*, taču **domēns** *lincolnpark.com* bija pārāk dārgs, tāpēc tika nolemts šo nosaukumu nedaudz koriģēt. **Mēs 2002.10.VIII, 17.**

domesticēt – savvaļas dzīvniekus padarīt par mājdzīvniekiem un savvaļas augus – par kultūraugiem; piejaucēt.

Zosis **domesticētas** pirms vairākiem tūkstošiem gadu. **Mēs 2003.26.IV, 10.**

donēt (angļu *to donate*) – ziedot.

Ja bērniņu vēlas vientuļa sieviete vai ģimene ar absolūtu vīrieša neauglību, izmanto spermas **donēšanas** programmu. **NRA Māja 2003.51, 15.**

donors – devējs, dāvinātājs, ziedotājs.

Visbiežāk tirdzniecība notiek ar nierēm, jo **donors** var izdzīvot arī ar vienu nieri. **D 2003.23.X, 9.**

Pasaulē pirmais spermas **donoru** serviss lesbietēm nule kā atklāts Lielbritānijā.. **Izkl 2002.5.VII, 20.**

Visai atšķirīgi tiek vērtēta ārvalstu **donoru** loma Latvijas NVO finansēšanā. **D 2002. 7.VIII, 12.**

donorvalsts – valsts, kas sniedz materiālu palīdzību citai valstij.

Ārlietu ministre Sandra Kalniete pārstāv Latviju Madridē notiekošajā Irākas atjaunošanai veltītajā **donorvalstu** konferencē, kurā piedalās vairāk nekā 70 valstu un starptautisko organizāciju pārstāvji. **NRA 2003.27.X, 4.**

dopings – farmakoloģiskie u.c. līdzekļi, kas uz laiku uzmundrina cilvēku, paaugstina viņa spējas, vairo spēku.

..Editas mašīnā atrastie medikamenti patiešām ir **dopings** – testosterons, kortikoīdi, EPO, augšanas hormoni, anaboliskie steroīdi un citas aizliegtas vielas. **NRA 2002.2.VIII, 8.**

DOS – abreviatūra no angļu *disc operating system* – diska operētājsistēma.

Diemžēl jāsaka, ka *Microsoft* pats nav radījis nevienu jaunu programmu kopš tā laika, kad tika izveidota **DOS** programmatūra. **DB 2002.3.IX, 15.**

dotācija – līdzekļu piešķīrums (parasti neatmaksājams).

..Makarova kungs neaizmirsa arī par zoodārzu – viņš bija viens no tiem, kas parūpējās, lai tiktu atjaunota valsts **dotācija** iepriekšējā līmenī. NRA 2002.15.X, 12.

dotcom – vispārīgs apzīmējums tiem interneta uzņēmumiem, kas savu darbību veic globālajā tīmeklī. Vārds radies sakarā ar to, ka par daudziem šādiem uzņēmumiem ir zināma tikai to interneta adrese, kuras paplašinājums ir .com, ko izrunā kā *dot com*.

Kamēr vadošie reklāmas tirgi pasaulē pārdzīvoja dinamiskas izaugsmes posmu (viena no dinamiskākajām kategorijām bija tā sauktie ***dotcoms*** – interneta uzņēmumi), mūsu reklāmas tirgū izaugsme ir tikai atkopšanās pēc 1998. gada Krievijas krīzes. D 2002.28.I, 15.

Dow Jones jeb *Dow Jones Industrial Average* – Ņujorkas Fondu biržas likvīdāko akciju tirgus indekss, kuru katru dienu publicē *Dow Jones and Company*. Indeksu aprēķina, balstoties uz 30 lielo kompāniju (*AT&T, Coca-Cola, Boeing, General Electric, General Motors, Hewlett-Packard,* IBM, *Johnson&Johnson, McDonald's, Microsoft, Wall-Mart Stores, Walt Disney* u.c.) akciju cenu. Pirmo reizi indeksu publicēja 1884. gadā, to sastādīja ASV ekonomisti Čārlzs Dovs (1851–1902) un Edvards Džonss (1856–1920).

Pirmdien desmit minūtes pēc Volstrītas biržas darba sākuma ***Dow Jones*** noslīdēja līdz 7956 punktu atzīmei.. D 2002.23.VII, 7.

downhill (angļu 'lejup no kalna') sk. **daunhills**.

Nobrauciens ***downhill*** .. ir kalnu divriteņu disciplīna, kurā dalībnieki sacenšas, braucot uz laiku pa kalna nogāzē izvietotu trasi. Izkl 2004.13.II, 37.

DPA – abreviatūra no vācu ***D****eutsche-****P****resse-****A****gentur* – Vācu preses aģentūra.

Arī bijušais kanclers strādā pie savas atmiņu grāmatas izdošanas, un tā varētu ieraudzīt dienas gaismu jau nākamgad, vēsta **DPA**. D 2002.26.IX, 1.

dpi – abreviatūra no angļu ***d****ots* ***p****er* ***i****nch* (punkti collā) – strūklprinteru, lāzerprinteru, skeneru un dažu citu ierīču izšķirtspējas mērvienība.

2,820 **dpi** rezolūcijas skeneris, kas domāts amatierfotogrāfiem, skenē gan 35 mm negatīvus, gan *APS* filmas, tam arī ir 16-bit konvertieris digitālo attēlu radīšanai un automātisks bilžu korektors. D 2002.6.XII, 15.

dradži – sīki sagriezta tauka gaļa (speķis), kas sacepta kopā ar sīpoliem un citiem produktiem; lieto kā uzziežamo.

Veikalos nopērkami arī **dradži** ar sīpolu (šim produktam pievienots siers, speķis, sīpoli, garšvielas) un ar ābolu (siers, speķis, āboli) garšu. RB 2001.3.V, 13.

drāfts, drafts, draftēšana (angļu *draft*) – ikgadēja Nacionālās Hokeja līgas (NHL) komandu jauno spēlētāju izvēle; sistēma, ar kuras palīdzību profesionālās komandas izraugās jaunus spēlētājus.

24 gadus veco Merionu *Suns* ar devīto kārtas numuru izvēlējās 1999. gada **draftā**. **NRA 2002.3.VIII, 9.**

draga – zemessmēlējs.

Latvijas ekspedīcijas dalībnieki skatīja visu, kas palicis pāri no zelta drudža laikiem – **dragas**, zeltraču būdas, tvaikoņu vrakus, kā arī satika cilvēkus, kuri tagad dzīvo Jukonas krastos. **TVD 2002.12.XII, 4.**

dragreiss, *dragrace, drag race* (angļu) – sacensības starp diviem vai vairākiem braucamrīkiem (automašīnām, ūdensmotocikliem u.c.) izrāvienā no vietas. Sk. arī ***streetrace***.

Latvijā pieaug ātrumsacīkšu popularitāte, taču īsts ***"dragrace"*** auto līdz šim vēl nebija redzēts. **RB 2002.18.IX, 14.**

Šo notikumu čaļi atzīmēja Biķernieku trasē, organizējot ***drag race*** – neatļautās autosacensības, kurās ātrumu pārsniedza gandrīz visi latvju populārākie izpildītāji. **RV 2002.44, 70.**

BMW E30 modelis (1982.–1993. gads) ir viens no populārākajiem ***dragreisu*** varoņiem pieejamās cenas, lielās jaudas un relatīvi nelielā svara dēļ. **D 2002.27.VII, 12.**

drakonisks – ļoti bargs, nežēlīgs. Pēc Atēnu likumdevēja Drakona (7. gs. p.m.ē.) vārda – viņa sarakstītie likumi (621. g. p.m.ē.) bijuši tik bargi un sodi nežēlīgi, ka Atēnu likumdevējam Solonam vēlāk nācies tos atcelt.

..drošības pasākumi pēc notikušajiem terora aktiem lidostās kļuvuši diezgan **drakoniski**. **Mēs 2002.5.X, 17.**

Drakula – vampīru karalis, Abrahama Stokera gotiskā romāna (1897) tēls, kura prototips ir 15. gadsimta rumāņu varonis Vlads Tepešs, cīnītājs pret otomāņu iebrucējiem.

18. gadsimta beigās radītais pasaulslavenais romāns par vampīru, kurš atstāj savu nomaļo pili Transilvānijas ziemeļos, lai pabarotu sevi ļaužu pilnajās Londonas ielās, ir iespaidojis desmitiem filmu, kas savukārt ir radījušas īstu **Drakulas** kultu. **Mēs 2003.12.IV, 14.**

drāšanās – *žarg.* dzimumakts.

Visu aplam reducē tikai uz fizioloģiju un mīlēšanās tehnoloģijas zināšanu, atstājot novārtā to, ka sekss bez jūtām ir nožēlojama ***drāšanās***. **Ieva 1998.8, 18.**

dredi (angļu *dreadlocks*) – īpašā veidā savītas pinkas, kādas nēsā Jamaikas rastafarieši.

Daudziem *nu metal* un *crossover* pārstāvjiem ir **dredi**, kuru izcelsme meklējama regeja dzimtenē Jamaikā.. **Izkl 2002.9.VIII, 19.**

Arī Rīgā dažkārt var sastapt šīs kustības [rastafari] pārstāvjus vai tiem simpatizējošus ļaudis, kuru ārēji pamanāmākās pazīmes ir **dredi** (īpašs sapinkotu matu sakārtojums) un marihuānas smēķēšana. **DB 2002.16.VIII, 22.**

Dreifusa prāva – tiesas process 19. gs. 90. gadu beigās pret Francijas armijas kapteini Alfredu Dreifusu (1859–1927), pēc tautības ebreju, kuru apsūdzēja valsts nodevībā. Dreifusu aizstāvēja daudzi redzami tā laika rakstnieki, mākslinieki, sabiedriskie darbinieki, izrādot toleranci, pilsonisku drosmi un uzdrīkstēšanos nostāties pret oficiālo viedokli un pūli.

Filmas notikumi risinās 1898. gadā, kad Francijas sabiedrisko domu dalīja attieksme pret **Dreifusa prāvu**. **TVD 2002.3.I, 13.**

dresings (angļu *dressing*) – mērce, parasti auksta. Ar to servē salātus un aukstos sakņu, zivju, gaļas ēdienus.

Šā gada laikā Baltijas tirgū savu darbību aktivizējis Norvēģijas ēdiena piedevu koncerns *Felix*. Igaunijā un Lietuvā tagad darbojas arī šī koncerna ražotnes, kā galvenos produktus virzot kečupu un **dresingus**. **DB 2002.10.IX, 16.**

Dresings ir šā produkta starptautiski atzīts nosaukums, un būtībā to var dēvēt arī par mērci. **RB 2001.9.V, 17.**

droperis (angļu *dropper*) – pilinātājs.

Eļļas pudelītei ir jābūt no tumša stikla, ar **"droperīti"**. **D 2002.6.XI, 22.**

drugs (angļu) – narkotikas.

Smagākais, kas grupas dzīvē saistās ar ***drugs*** tēmu – 1988. gadā, pārdozējot heroīnu, mira viens no grupas dibinātājiem Hilels Slovaks.. **Izkl 2002.2.VIII, 13.**

druīdi (no grieķu 'ozols', cita versija – 'zinošais'; **RL 1999.XI, 38**) – senās Gallijas, Britānijas un Īrijas ķeltu priesteri; gudrības glabātāji.

..kā saka **druīdi**: "Trīs lietas pastāvīgi dilst: Tumsa, Maldi, Nāve." **RL 1999.XI, 38.**

drum'n'bass, drumnbase, drum and bass, d'n'b, dnb (angļu 'bungas un basģitāra') – modernās mūzikas stils.

Galvenais ārzemju viesis tuneļos būs viens no zināmākajiem britu ***drumnbase*** mūziķiem Marks Karo alias *Technical Itch*. **Izkl 2002.23.VIII, 12.**

Drum'n'bass pamatoti tiek uzskatīts par visinteliģentāko no deju mūzikas stiliem. **Izkl 2002.25.X, 19.**

DSF – abreviatūra no vācu ***Deutsche SportFernsehen GbmH*** – vācu televīzijas kompānija, kuras raidījumu galvenā tematika ir sports.

Labu auditoriju mačam nodrošinās sporta kanāls ***DSF***, kas rādīs spēles gan no Štutgartes, gan no Ventspils. D 2002.16.IX, 10.

DSL – abreviatūra no angļu ***digital subscriber line*** – ciparu abonentu līnija.

Pastāvīgais pieslēgums, piemēram, nomātā līnija, radiopieslēgums vai dažādi **DSL** un *Home Internet* pieslēgums nozīmē, ka jums ir pastāvīgs sakaru kanāls, kurā visu diennakti nepārtraukti iespējams izmantot WWW tīkla resursus. e-pasaule 2001.X, 89.

DTV – abreviatūra no digitālā televīzija.

Palaisti arī **DTV** eksperimentālie jeb testa raidītāji. RV 2002.48, 70.

dubļonka (krievu *дубленка*) – plikāda; plikādas kažoks.

Velūra, zamša vai plikādas (**dubļonkas**) apģērbi regulāri jānobirstē vai nu ar parasto, vai īpaši zamšam domāto birsti. NRA Māja 2002.17.X, 10.

Celine reklāmā greznojas soma no aitādas un par sezonas mēteli izsludināta ***dubļonka*** – gandrīz baltā, brūnā vai dzeltenā ādas tonī. Santa 2002.X, 76.

duduks – armēņu tautas mūzikas instruments, klarnetei līdzīgs pūšaminstruments, ko tradicionāli darina no aprikozes koka.

Skanēs ne tikai maigi skanošais **duduks** jeb armēniski *ciranapoh*, kas tulkojumā nozīmē – aprikozes dvēsele, bet arī zurna – viens no iemīļotākajiem Kaukāza tautu pūšaminstrumentiem. D 2004.12.II, 20.

dunduks (krievu *дундук*) – muļķis, stulbenis.

Grēks būtu apgalvot, ka Džeimss Foulijs kā režisors ir absolūts **dunduks**. Izkl 2003. 13.VI, 9.

dūzis – ietekmīga, slavena persona, augsta amatpersona, līderis.

Visi Eiropas futbola **dūži** pārvarējuši UEFA Čempionu līgas kvalifikācijas barjeru. D 2002.30.VIII, 10.

DVD – abreviatūra no angļu ***digital video disk***, vēlāk ***digital versatile disk*** (digitālais video disks, parocīgais digitālais disks) – ietilpīgs optiskais disks, kurā var ērti uzglabāt lielu digitālo datu daudzumu – tekstus, mūziku, attēlus. Pirmie **DVD** atskaņotāji jeb pleieri tika izgatavoti Japānā 1996. gadā.

Izdevumam būs pievienots arī **DVD** par Irbenes radioteleskopu un tur notikušajām aktivitātēm.. D 2002.25.VII, 13.

dvīņu torņi (angļu *Twin Towers*) – Pasaules tirdzniecības centra (Ņujorka, ASV) divas līdzāsesošās torņveida ēkas, kurās 2001. gada 11. septembrī ietriecās teroristu vadītas lidmašīnas.

Kad otrā lidmašīna ietriecās pasaules tirdzniecības centrā, mēs sākām pamest biroju, kas atrodas netālu no **dvīņu torņiem**. D 2002.2.VIII, 9.

dzeltenā prese – preses izdevumi, kas orientēti galvenokārt uz skandāliem, sensācijām, cilvēku privāto dzīvi. Apzīmējums radies ASV, kad V. Hērsta vadītais izdevums "Journal", asi polemizējot ar Pulicera vadīto "World", sāka publicēt komiksu "Dzeltenais bērns". Šo sāncensību nodēvēja par dzelteno žurnālistiku, un vēlāk šo apzīmējumu sāka attiecināt uz tādām parādībām kā kliedzoši virsraksti, avīžsensācijas, dažādas pikantērijas u.tml.

Jaunākajā Viktorijas Bekhemas .. apdraudējumā tā publicitātei roku pielika Londonas **dzeltenās preses** grands *The News of the World*. Mēs 2002.16.XI, 16.

dzelzs lēdija (angļu *iron lady*) – apzīmējums, ar kuru sākotnēji tika raksturota Lielbritānijas premjerministre Mārgareta Tečere, uzsverot viņas darbības stilu, izturēšanos, prātu un nelokāmību.

"Nekad vēl kopš Mārgaretas Tečeres (agrākā Lielbritānijas premjerministre) neviens ārvalsts politiķis mani nav tā apžilbinājis kā Latvijas prezidente Vaira Vīķe-Freiberga," aprakstot iespaidus pēc prezidentes uzstāšanās ASV televīzijā, martā sajūsminājās Kanādas *The Toronto Sun* komentētājs un piebilda, "kāds gan brīnums – viņu taču sauc par Baltijas **dzelzs lēdiju**". KN 2003.11, 13.

dzelzs priekškars (angļu *iron curtain*) – metafora, ko lieto, lai raksturotu komunistiskā bloka valstu izolāciju pēc Otrā pasaules kara.

1946. gada 5. martā runā Fultonas pilsētā Misūri štatā Lielbritānijas premjerministrs Vinstons Čērčils brīdina, ka "no Ščecinas pie Baltijas jūras līdz Triestai pie Adrijas jūras pāri kontinentam ir nolaidies **dzelzs priekškars**". D Spec 2002. 19.XI, 6.

Eiropas Savienības paplašināšana, iekļaujot tajā Centrāleiropas un Austrumeiropas valstis, nedrīkst radīt "Briseles mežģīņu priekškaru", kas sadalītu kontinentu zināmā mērā līdzīgi, kā 40 gadus to darīja **"dzelzs priekškars"**. DB 2001.21.XI, 13.

***dzen*, dzenbudisms** – budisma virziens, kas radās 6. gadsimtā Ķīnā, vēlāk ieviesās arī Japānā; galvenā nozīme tiek piešķirta meditācijām, pašapcerei un intuīcijai; **dzenbudistisks** – dzenbudismam raksturīgs.

Tas varbūt ir tāds kā ***dzen*** paradokss – jo tu vieglāk darīsi, jo labāk iznāks. D 2003. 3.V, 13.

Natālija no viņiem ir mācījusies **dzenbudistisku** mieru. Pastaiga 2002.II, 19.

dziesmotā revolūcija – nevardarbīga varas maiņa Latvijā 1988.–1991. gadā. Šī laikposma būtiska iezīme ir tautas kopdziedāšanas, kurās savu nostāju patriotiskās un tautas dziesmās pauda desmitiem un simtiem tūkstoši balsu.

Arī deviņdesmito gadu Atmodu bieži dēvēja par **Dziesmoto revolūciju**.. **Ned 2003.4, 33.**

"dzimtenīte", "dzimtene" – pašdarināts alkoholiskais dzēriens; kandža; pašbrūvētais.

Savācam metāllūžņus, nododam, bet par nopelnīto naudiņu pērkam **"dzimtenīti"** (pašbrūvēto alkoholu). **RB 2002.3.VII.**

Lai kā arī būtu, gribētos ticēt, ka cietumos pašdarināto degvīnu tiešām sauc par *dzimteni*.. **NRA 2002.4.X, 11.**

džakuzi (*jacuzzi*) – hidromasāžas vanna, strūklvanna. Radīta 1968. gadā brāļu Džakuzi (*Jacuzzi*) sūkņu ražotnē Kalifornijā.

Diez vai vārds **džakuzi** kādam izsauks citas asociācijas kā masāžas vanna. Bet patiesībā tas ir brāļu, kuri pirmie izgudroja šo unikālo tehnoloģiju un līdz šai dienai ražo masāžas vannas ar šo tirdzniecības marku, uzvārds. **Ieva 1998.13, 24.**

džalapeno (nepareizi) sk. **halapenjo** vai ***jalapeño***.

Tostarp ēdienu nosaukumi šeit tiešām liecina par mirkļa gatavību sniegt gardēdim eksotiku ar kaudzi: .. spērniņu atgriešanās ar dārzeņiem un **džalapeno** piparu mērci. **RB 2001.16.V, 20.**

džamboreja – skautu un gaidu salidojums.

Četri skauti un gaida no Latvijas devušies uz Taizemi, kur .. līdz 8. janvārim notiek pasaules skautu nometne jeb **džamboreja**. **D 2002.28.XII, 18.**

džammings (angļu *jamming*) sk. **džems, džemsesija.**

Lielā Rastamana koncertu vislabāk ilustrē otrais disks ar 24 minūtes garu ***džammingu***. **Izkl 2003.22.VIII, 19.**

džanks (angļu žarg. *junk* 'kokaīns, heroīns'; *junkie* 'narkomāns') – narkomāni, kas lieto kokaīnu un heroīnu.

Grāmata ir par **džankiem**. Kas ir **džanki**? **Džanki** sapratīs. Citiem vārdiem sakot – par heroīna iedarbību uz cilvēku. **RL 2000.VI, 71.**

Džeimss Bonds jeb superaģents 007 – angļu rakstnieka Iana Lankastera Fleminga (*Fleming*, 1908–1964) romānu varonis, viens no populārākajiem tēliem 20. gadsimta literatūrā un kino.

Superspiegs vārdu aizguvis no reāla amerikāņu ornitologa: **Džeimss Bonds** – tā esot saukuši putnu mīlētāja Jana Fleminga akfīvi lasītās grāmatas *Rietumindijas putni* autoru. **TVD 2002.17.I, 2.**

Tātad gaidāms jauns ar militārajām un pretterorisma tēmām saistītu filmu birums,

kurās **Džeimsa Bonda** cienīgus varoņdarbus veiks amerikāņu karavīri vai speciālo vienību darbinieki. **Mēs 2002.22.VI, 10.**

džekpots (angļu *jackpot*) – sacensību galvenā balva; "banka" kāršu spēlē; lielais laimests dažādās spēlēs.

Vieglatlētiem šī būs priekšpēdējā iespēja papildināt savu uzvaru skaitu, lai sezonas beigās būtu starp tiem veiksminiekiem, kas savā starpā sadalīs **džekpotu** – 60 kilogramu zelta. ..līdzšinējos posmos **džekpota** dalīšanai vajadzīgās piecas uzvaras izcīnījusi tikai rumāniete Violeta Šekelija.. **NRA 2001.24.VIII, 10.**

Zīmīgi, ka [avārijā cietusī un] izdzīvojusī sieviete nesen kazino vinnējusi lielāko **"džekpotu"** azartspēļu vēsturē. **RB 2001.25.IV, 16.**

džeks – *žarg.* puisis.

Esmu ļoti kompleksains **džeks**, un man parasti liekas, ka uztaisīšu sliktāk, varbūt tāpēc arī sēžu pusgadu pie vienas dziesmas, lai varētu izvilkt tā, ka pašam patīk. **Izkl 2002.25.X, 13.**

Džeks Uzšķērdējs, Džeks Uzšķērdētājs (*Jack the Ripper*) – noslēpumains slepkava, kas 1889.–1891. gadā Londonas Īstendā nežēlīgi nogalināja vairāk nekā 10 cilvēkus, galvenokārt prostitūtas. Slepkavas personība nav noskaidrota.

..kreiļi ir bijuši arī **Džeks Uzšķērdējs** un gangsteris Billijs Bērns (*Billy the Kid*). **NRA 2002.29.VII, 11.**

Viņa kopā ar Džoniju Depu notēlos lomu nopietnā angļu trillerī par **Džeka Uzšķērdētāja** piedzīvojumiem. **RV 2002.49, 13.**

džembes (*djembe*) – afrikāņu bungas.

Nemaz jau nerunājot par īpatnējo kolorītu, ko ienesa afrikāņu bungas – **džembes** un pūšamais virsotņu efektu skaņurīks *džin-džeri-du*. **D 2002.16.VII, 17.**

džems, džemsesija (angļu *jam* 'spēlēt, brīvi improvizējot'; *jamsession*) – brīva improvizācija džezā un arī citu stilu mūzikā.

Katru vakaru festivāla .. koncertos audzēkņi varēs redzēt un dzirdēt viesus un mācībspēkus darbībā, bet pēc koncertiem sekos **džemsesijas**, kur aktīvi piedalīsies arī audzēkņi. **RB 2002.28.VI, 19.**

Katrā klubā varētu būt savs šovs – varētu būt **džems** muzikantiem, deju mūzikas vakars, diskotēka utt. – lai cilvēki varētu izvēlēties, uz kurieni iet. **NRA 2002.12.VIII, 12.**

Mēs dodamies uz .. Parīzi, un pa ceļam sarīkojam **džemošanu** mašīnā ar tajā pieejamajiem instrumentiem. **Izkl 2002.6.IX, 7.**

džentlmenis – labi audzināts, izglītots un labas manieres apguvis vīrietis; kungs; vīrietis; mantīgo un izglītoto aprindu pārstāvis.

..par Ziemassvētku kartīšu īsto dzimšanas brīdi uzskatāms 1843. gads, kad divi Londonas **džentlmeņi** Džons Kalkots Horselijs un viņa draugs sers Henrijs Kouls izgatavoja pirmo tipogrāfiski iespiesto kartīti. **AtpTV A 2004.1, 12.**

džezroks – mūzikas virziens, kas radies džeza un rokmūzikas sintēzes rezultātā.

Pats Zavinuls neaprobežojas ar **džezroka** pioniera slavu, bet uzskata, ka daudzi no *Weather Report* gabaliem ir arī tieši hiphopa priekšteči. **F 2002.23, 1.**

džezva – trauks kafijas pagatavošanai.

..lielisks trauks ir **džezva** – ķobītis ar rokturi –, trauka augšdaļa ir šaurāka, tātad ļauj saglabāt dzēriena aromātu.. **NRA 2004.7.I, 11.**

džiga (angļu *jig*) – strauja, dzīvespriecīga īru deja.

Viņš dzied un vienlaikus dejo **džigu** tā, ka viņu ieskauj putekļu mākoņi. **Santa 2002. IV, 69.**

džihāds, džihāda (arābu *jihād*) – musulmaņu svētais karš pret neticīgajiem.

..rodas iespaids, ka agri vai vēlu Saūda Arābijā pie varas nāks tie, kuri par galveno dzīves mērķi uzskata **džihādu** pret neticīgajiem. **Mēs 2002.14.IX, 12.**

..māksla ietiecas dimensijā, kurai piemērots apzīmējums būtu terorisms. [..] Gluži tāpat kā mākslas kritikas augstākā forma būtu fizisks uzbrukums nevēlamajam mākslas objektam jeb estētiskais **džihāds**. **D 2003.7.II, 11.**

džingls – īsa mūzikas skaņu kopa vai mūzikas skaņu un teksta apvienojums, ko kā pazīšanās zīmi, bieži atkārtojot, izmanto reklāmās, radio un televīzijas raidījumos.

Tās plēves būdas, kas pārņēmušas Vecrīgu, man pašai šķiet pat ļoti nepiemērota vieta pilsētas šarma baudīšanai. Turklāt tur skan pilnā skaļumā uzgrieztas bezgaumīgāko komercraidstaciju pretīgākās reklāmas un **džingli**.. **F 2002.19.VII, 2.**

džins (angļu *gin*, no holandiešu *jenever*, *geniver* 'kadiķis') – stiprs alkoholiskais dzēriens, ko iegūst no destilēta graudu spirta un kadiķogām. Dzēriena dzimtene – Holande, kur 1575. gadā to sāka ražot rūpnieciski.

Tas nebija tikai **džins**, kas vainojams rakstnieka, *Lielā Getsbija* (1925., latviski izdots 1971.gadā) autora Frānsisa Skota Ficdžeralda (1896–1940) bojāejā. **D 2001. 18.XII, 18.**

Kompānijas biznesa mērķis ir līdz 2005.–2006. gadam iegūt 20% viskija, tekilas un **džina** tirgus, kā arī iekarot 10% vīna tirgus. **DB 2002.30.IX, 5.**

džinsi, džinsas, džīnas – ļoti izturīgas bikses, kas izgatavotas no stingra un bieza kokvilnas auduma (angļu *jean*). Džinsu vēsture aizsākās Amerikā

zelta drudža laikā, kad zeltračiem un citiem kolonistiem bija nepieciešams izturīgs apģērbs. No Bavārijas emigrējušais Levi Strauss 1850. gadā sāka šūt bikses no auduma, kuru līdz tam lietoja teltīm un kravu pārklāšanai.

Ir cilvēki, kas vienlīdz labi un komfortabli jūtas gan biznesa uzvalkā, gan **džinsos**. **D 2002.28.III, 18.**

Džinsu ražotājs *Levi Strauss* nolēmis uzsākt jauna veida bikšu ražošanu.. **D 2002. 17.IX, 23.**

..gluži parastas **džīnas** apvilkušies baltie pilsoņi.. **RL 2002.VIII, 42.**

džiperis – džipa braucējs.

Par spīti "bobim", pretējās galējības kaitei, kura valda Latvijas turīgo **"džiperu"** aprindās un neļauj tiem pat skatīties "zemāk" par tūkstošus 13–15 vērtiem apvidus auto. **Auto 2000.IV, 28.**

džips (angļu *jeep*) – vieglā automobiļa virsbūves tips – apvidus automobilis. Sākotnēji neliels apvidus (bezceļa) auto ar četru riteņu piedziņu, to Otrā pasaules kara gados militārām vajadzībām sāka ražot ASV kompānija *Willys and Ford*. Pēc kara automašīnu sāka ražot arī civilajām vajadzībām. Pirmie džipi Latvijā pazīstami kā *vilīši* (pēc kompānijas *Willys* nosaukuma). Uzskata, ka nosaukums *jeep* transformējies no abreviatūras GP (izrunā *dži pī; general purposes vehicle* – universāla lietojuma braucamais). Mūsdienās populārākās džipu markas: *Jeep Comanche, Jeep Cherokee, Jeep Grand Cherokee, Jeep Wrangler* u.c.

Par visu apvidus automšīnu vectētiņu var uzskatīt "Jeep Willys", no tā arī radies vārds – **džips**. **RB 2001.21.XI, 17.**

..patiesībā vārds **"džips"** mūsdienās likumīgi ir attiecināms vien uz sabiedrības *Daimler-Chrysler* brendu *Jeep*. **Izkl 2003.21.II, 20.**

Galvenā partizānu problēma esot naudas trūkums, man apgalvo D. Šengelia, neņemot vērā to, ka atbraucis melnā *Mercedess* **džipā**. **D 2002.17.VII, 9.**

Šāda funkcija [demultiplikators] parasti pieejama tikai apvidus automobiļiem un pat izplatītie "parketa" **džipi** ar tādu nevar palielīties. **D 2002.13.VII, 11.**

džirga – vietējo cilšu padome Pakistānā un Afganistānā. Sk. arī **Lielā džirga**.

Organizācija *Amnesty International* .. savākusi plašu informāciju par nežēlīgiem soda mēriem Pakistānā. Lielākoties tie saistīti ar Pakistānas provincēs darbojošos vietējo cilšu padomju jeb **džirgu** darbību. **D 2002.30.VIII, 9.**

džodžoba (nepareizi) sk. **hohoba**.

Bagātīgi barojoša un dziļi attīroša sejas maska ar **džodžobas** eļļu ikdienas sārņojuma notīrīšanai. **Mūsmājas 1996.VIII, 42.**

džogings – lēna skriešana.

..tagad viņa izvēlējās skaļu piezīmi par zemo tauku saturu, un tās jēga bija apliecināt, ka viņa piekopj jauno dzīvesstilu, kas priekšplānā izvirza diētu, veselīgu pārtiku un **džogingu**. RL 1998.VII, 19.

džoistiks, džojstiks – kursorsvira, ar kuru regulē kursora pārvietošanos pa ekrānu.

Piemēram, īpašs korpuss domāts spēlīšu cienītājiem – ar tā palīdzību vadības poga kļūst mazliet līdzīga spēļu **džoistikam**. Klubs 2002.V, 42.

džudo, dziudo (japāņu *jū* 'maigs, mīksts' + *dō* 'ceļš') – cīņas sporta paveids un fizisko treniņu metode; radies Japānā 19. gadsimta beigās, tajā iekļauti arī citu Austrumu cīņu, piemēram, džiudžitsa elementi.

Latvijā šobrīd populārākie ir no Japānas nākušie cīņu veidi: *karatē-do, aiki-do, dziudo* (agrāk saukts **džudo**).. Santa 2002.IV, 98.

džūks (angļu *juke*) – lēts ceļmalas krodziņš ASV dienvidaustrumos.

Aiz vaļņa slēpjas ne vien upe, bet arī "ofšors" – kuģi, kuros iekārtotie kazino piedāvā Deltai kārtējo cerību atbrīvoties no saimnieciskajām un sociālajām likstām, vienlaikus nožņaudzot daudzus no Grīnvilas un apkārtējo pilsētiņu un ciematu blūza bāriem un **džūkiem**. RL 2002.VIII, 39.

džuleps (angļu *julep spāņu julepe, arābu julāb*) – kokteilis, kura sastāvā tradicionāli ir alkohols, cukurs, ledus un piparmētra.

Kopumā ir vidēji 45 kokteiļu pamatveidi (dažādos literatūras avotos šis skaitlis var atšķirties): boles, deiziji, **džulepi**, fiksi, flipi, gimleti, frapē, groki, punši, haiboli, kolinsi, stingeri, kūleri, kobleri, rikiji, karstvīni u.c. Santa 1998.VIII, 86.

E

e- – vārda daļa, kas nozīmē "elektroniskais" un norāda, ka salikteņa otra daļa ir saistīta ar elektroniku (e-bizness, e-civilizācija, e-iepirkums, e-komercija, e-mācīšanās, e-paraksts, e-pārvalde, e-pasts, e-Rīga, e-veikals utt.).

e-bizness – uzņēmējdarbība internetā.

Palmizano radījis jaunu vīziju – līdzšinējo atsevišķo produktu vietā piedāvāt vienotu "**e-biznesu** pēc pieprasījuma", pārdodot uzņēmumiem informācijas apstrādes jaudas apmēram tāpat, kā tiek tirgota elektrība. **LD 2003.5.V, 2.**

e-civilizācija virzās tāda totālas uzraudzības panoptikuma virzienā pa dažādiem ceļiem. **F 2002.8, 3.**

..**e-iepirkumu** pilnveidošana ir viens no svarīgākajiem programmas **e-Latvija** apakšprojektiem.. **Kapitāls 2003.III, 8.**

e-komercija – tirdzniecība internetā.

Speciālā darba grupa ir izskatījusi priekšlikumus un daļēji izstrādājusi **e-komercijas** koncepcijas īstenošanas plānu.. **D 2001.30.V, 11.**

e-paraksts – elektroniskais paraksts. Sk. **elektroniskais paraksts**.

LP [Latvijas Pasts] rīcībā ir vienots pasta nodaļu tīkls valstī, kas varētu būt kā bāze **e-parakstu** sertifikātu realizēšanā. **NRA 2004.20.II, 7.**

e-pasts – elektroniskais pasts, tā izgudrotājs – amerikāņu datorinženieris Reļs Tomlinsons (*Ray Tomlinson*) (1971).

Pa **e-pastu** sazinājos ar vairākām aviokompānijām, noskaidroju cenas.. **Kapitāls 2002. V, 77.**

e-Rīgas projektam pirmo trīs gadu laikā plānots atvēlēt ap 13,4 miljoniem latu, un tam būtu jāuzlabo pašvaldības darbs un iedzīvotāju apkalpošana, sniedzot abām pusēm iespēju daudzus pakalpojumus veikt elektroniski. **D 2002.29.VIII, 5.**

Tomēr arī Latvijas **e-veikaliem** galvenais konkurences ierocis ir cenas. **D 2002.28.VIII, 11.**

E – ar šo burtu un tam sekojošiem cipariem tiek apzīmēts un uz iesaiņojuma norādīts dažādu piedevu lietojums pārtikas produktos.

Zem vienojošā burta **E** ar dažādiem indeksiem (piemēram, **E** 175 ir krāsviela zelts) paslēpti aromatizatori, skābuma regulētāji, konservanti, pārveidota ciete, emulgatori un stabilizatori. **D 2002.30.I, 17.**

Potenciālie alerģiju izraisītāji ir mākslīgie antioksidanti – **E** 320, **E** 321, **E** 319–312. **RB 2001.16.V, 10.**

No aļģēm iegūst arī želatīna analogus stabilizētājus – agaru (**E** 406), alginātus (**E** 401–**E** 405), furcelerānu. **NRA Māja 2003.2.I, 4.**

earbags (angļu) – ausu spilventiņi, aussega.

Earbags austiņas pieejamas trīs izmēros, dažādās krāsās un no dažādiem materiāliem. **Cosmo 2002.XI, 36.**

Ebola, Ebolas vīruss – ļoti lipīga slimība, pazīstama kopš 1976. gada.

Otrs briesmīgākais iemesls ir asiņojošais drudzis jeb nāvējošais **Ebolas vīruss**, kas stabili izplatās Gabonā un Kongo, nogalinot arī desmitiem cilvēku. **D 2003.12.IV, 16.**

EBU – abreviatūra no angļu ***European Broadcasting Union*** – Eiropas Raidorganizāciju apvienība (dib. 1950. gadā), tajā ietilpst Eiropas valstu vadošās telekompānijas, kopš 1993. gada – arī LTV.

..pagaidām ***EBU*** atturas paust, cik lielu naudas summu Latvija varētu dabūt.. **D 2003. 3.VI, 3.**

ECDL – abreviatūra no angļu ***European Computer Driving License*** – Eiropas datorprasmes sertifikāts, vienots Eiropas standarts iedzīvotāju datorprasmju novērtēšanai.

Kopš 2001. gada ***ECDL*** eksāmenus var kārtot arī Latvijā, turklāt – latviešu valodā. **IK 2002.3.V, 7.**

ECDL sertifikācija ir ES piedāvāts risinājums, kā vērtēt un apstiprināt indivīda datorprasmes. **Kapitāls 2003.XII, 65.**

ECRI – abreviatūra no angļu ***European Commission against Rasism and Intolerance*** (Eiropas komisija pret rasismu un neiecietību) – Eiropas Padomes 1993. gadā izveidota struktūra cīņai pret rasismu un neiecietību.

Ziņojumā, kādu ***ECRI*** gatavo ik pēc četriem gadiem, atzinīgi novērtēts jau paveiktais naturalizācijas procesa vienkāršošanā un latviešu valodas apguves valsts programmas darbībā. **D 2002.24.VII, 5.**

***ecstasy*, ekstazī, "ekstāze"** – halucinogēna viela metilēndioksimetamfetamīns jeb MDMA. Pirmo reizi sintezēta jau 1914. gadā, kopš 80. gadu vidus plaši izplatīta narkotisko vielu pagrīdes tirdzniecībā. Sk. arī **MDMA.**

Nīderlande kļuvusi par galveno ***ecstasy*** ražotājvalsti. **D 2003.7.II, 14.**

Ekstazī grauj organisma spēju pretoties slimībām, darot to īpaši uzņēmīgu pret urīnceļu un dzimumorgānu saslimšanām. **Cosmo 2002.III, 62.**

EDSO – abreviatūra no **E**iropas **D**rošības un **s**adarbības **o**rganizācija (*Organization of European Defence and Cooperation*, OEDC).

LC [*Latvijas ceļam*] ir labi sakari ar Liberālo Internacionāli. Tos izmantojām tad, kad Latvijā bija jāslēdz **EDSO** misija. D 2002.13.IX, 5.

EEK – Igaunijas kronas – Igaunijas naudas vienības – starptautiski pieņemts saīsinājums.

Nenoturējās arī tirgus flagmanis – *Hansapank*, un uzņēmuma akcijas cena samazinājās par 1,5%, līdz 201,66 **EEK**. DB 2002.3.IX, 11.

EFIAP – abreviatūra no franču *Excellence FIAP*. Sk. **FIAP**.

AFIAP titulu piešķir par mākslinieciskо darbu, tāpat ir ar **EFIAP**, tikai tā jau ir augstāka pakāpe, jo jāpiedalās vairāk izstādēs. JA 2002.46, 32.

ego (latīņu) – *Es* jeb esnieks; psihoanalīzes termins, ar kuru apzīmē procesus, kas saistīti ar patību un indivīda paštēlu; saskaņā ar S. Freidu – viena no personības pamatstruktūrām.

Dzīvojot tikai fiziskajā ķermenī, eksistējam horizontālajā plaknē – materiālajā pasaulē. Paralēli tam cilvēks var būt arī kosmiska būtne, kad sāk apzināties, ka viņš ir daļa no visa. Jūra, mežs vai pat otrs cilvēks esi tu pats, jo – tu esi daļa no milzīgās kosmiskās sistēmas. Ar šo pieredzi mazinās **ego**, arī bailes, naids, greizsirdība... Mēs 2002.21.IX. 9.

Mans **ego** teica, ka jāspēlē, bet es jutu, ka Mihails var vairāk palīdzēt komandai, tāpēc aizsūtīju savu **ego** uz Sibīriju.. D 2002.3.XII, 12.

EHF – abreviatūra no angļu *European Handball Federation* – Eiropas Rokasbumbas federācija, nodibināta 1991. gadā, sekretariāts atrodas Vīnē.

Par **EHF** kausa ieguvējiem kļuva Spānijas klubs *Barcelona*, kas finālā pārliecinoši apspēlēja *ASK/AB.LV* pārdarītājus – Astrahaņas *Lukoil/Dinamo*. D 2003.9.V, 11.

ehmeja – bromēliju dzimtas (*Aechmea*) augs no Dienvidamerikas tropiskajiem mežiem, izplatīts telpaugs.

Ehmejām ir platas, cietas rozetes ar zaļām vai zaļi svītrotām lapām, kas klātas ar apsarmi. Deko 2001.I, 73.

eidētisks – saistīts ar vizuālo atmiņu, iegaumēšanu un atcerēšanos.

Vai vēlaties attīstīt savu atmiņu? Acumirklī atcerēties jebkuru informāciju. Apgūt ātrlasīšanu. Viegli iemācīties svešvalodas. Izdarīt to Jums palīdzēs **eidētiskās** atmiņas attīstīšanas kursi. D 2002.16.X, 7.

eifēmisms – vārds vai izteiciens, ko lieto kāda rupja vārda, intīma vai tabuēta nosaukuma vietā; maskētājvārds.

Savukārt Latviešu partijas sarakstā ir *Jaunās Avīzes* kultūras nodaļas redaktors Andris Petrovs, kā arī Jānis Derums, Andis Lūsiņš, Ivars Ošiņš, kuri sevi dēvē par

neatkarīgajiem žurnālistiem. (Latvijā tas ir tikai skanīgs **eifēmisms**, ar ko apzīmēt neregulārus mēģinājumus piestrādāt vienas vai vairāku redakciju ārštatā.) **NRA 2002.19.VIII, 3.**

..ikviens **eifēmisms** ar laiku iegūst sākotnējā jēdziena nepatīkamo nozīmi. **D 2003. 12.XII, 16.**

eifonijs (angļu *euphonium,* no grieķu 'labskanīgs') – kopīgs nosaukums metāla pūšaminstrumentu tenora un baritona apzīmēšanai; **eifonists** – šo instrumentu spēlētājs.

..diriģents Jānis Puriņš, kurš pasākumu dēvē par mazajiem tubu un **eifoniju** svētkiem, tajos iesaistījis paša vadīto profesionālo pūtēju orķestri *Rīga* un arī sasaucis kopā vienotā korī visus mūzikas skolu tubu un **eifoniju** (jeb t.s. tenoru un baritonu) spēlētājus. **Izkl 2003.24.X, 22.**

Jaunais un neatlaidīgais puisis ar Mūzikas akadēmijas maģistra grādu izskolojies arī Luksemburgas konservatorijā pie profesora Patrika Krisata, ..bet meistarklasēs bijis pie paša pasaules tubistu tubista Rodžera Bobo un Londonas Karaliskās Mūzikas akadēmijas profesora, **eifonistu** pioniera Stīvena Mita, kurš viens no pirmajiem parādīja pasaulei eifoniju kā virtuozu solo instrumentu. **Izkl 2003.24.X, 22.**

eiforija – pacilāts garastāvoklis, ārkārtīgs pacēlums, bezgalīga apmierinātība.

..atfistoties zinātnei, atklāts, ka šokolādē ir gan viela, kas, mijiedarbojoties ar cilvēka smadzenēm, rada **eiforiju**, gan viela, kas aktivizē muskuļu darbību, gan – mazākos daudzumos nekā kafijā – arī kofeīns. **D 2002.24.I, 15.**

eigēnika – mācība par cilvēka psihisko un fizisko kvalitāšu uzlabošanu ar selekcijas palīdzību.

1865. gadā Galtons formulē **eigēnikas** konceptu. **D 2002.17.X, 15.**

Nav noslēpums, ka **eigēnika** kā valsts nozīmes zinātne uzplauka nacionālsociālistu valdības laikā Vācijā, brošūras par šo teoriju tika izdotas ulmaņlaika Latvijā. **RL 1999.XI, 9.**

eiro (*euro*) – Eiropas vienotā valūta.

88 gadu vecumā .. miris bijušais Luksemburgas premjers Pjērs Vernēns – viens no pirmajiem Eiropas monetārās savienības atbalstītājiem un Eiropas vienotās valūtas **eiro** idejiskais tēvs. ..1960. gadā runā Strasbūrā viņš pirmais izteica ideju veidot Eiropas valūtu, kuru viņš nosauca par eiroru. **D 2002. 26.VI, 9.**

Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija nolēmusi ieteikt ***eiro*** vietā latviešu valodā lietot lokāmu sieviešu dzimtes formas naudas vienības nosaukumu *eira*.. **NRA 2003.26.III, 3.**

eirofils – cilvēks, kam ir izteikti pozitīva attieksme pret Eiropas Savienību un savas valsts dalību tajā; citu kontinentu iedzīvotāju pozitīvu ieviržu caurstrāvota attieksme pret Eiropu.

Detaļu kalni aizēno problēmas; sterilas, maldinošas nacionālās diskusijas, kas kūda eiroskeptiķus pret **eirofiliem**, vieš vien dusmas un troksni, bet nedod skaidrību. D 2002.2.VII, 2.

eirokrāts (angļu *eurocrat*) – ierēdnis Eiropas Savienības struktūrās.

Aptuveni 200–300 ierēdņu.. ir izredzes iejukt 25 tūkstošu lielajā ES pūlī un kļūt par labi atalgotiem **eirokrātiem**.. D 2002.25.VI, 11.

eirooptimisms – optimistiska, pozitīvi orientēta attieksme pret Eiropas Savienību, tajā notiekošiem procesiem, nākotnes perspektīvām un Latvijas (vai kādas citas valsts) dalību un progresīvu attīstību šajā organizācijā; **eirooptimists** – tāds, kam piemīt eirooptimisms.

Krāsu ražotājas un tirgotājas SIA *Vivacolor* prezidents ir **eirooptimists**. DB 2002. 28.X, 14.

Eiroparlaments, Eiropas Savienības parlaments – Eiropas Savienības institūcija, ko ievēlējuši ES valstu pilsoņi un kas pārstāv Savienības iedzīvotāju intereses Eiropas līmenī.

..**Eiroparlaments** ir tā pārvaldes struktūra, kas atspoguļo savienības valstu pilsoņu viedokļus, jo visi parlamentārieši tiek ievēlēti tiešās vēlēšanās.. D 2004.24.III, 14.

Eiropas diena – diena, kas tiek uzskatīta par simbolisku Eiropas Savienības dzimšanas dienu. Eiropas dienu atzīmē 9. maijā.

Šogad jau piekto gadu pēc kārtas arī Latvijā tiek atzīmēta Eiropas nedēļa, kurā iekrīt **Eiropas diena** – 9. maijs. Šajā datumā 1950. gadā Francijas ārlietu ministrs Robērs Šūmans nāca klajā ar deklarāciju, kurā aicināja Eiropas valstis uz ciešāku sadarbību ogļu un tērauda rūpniecībā, tādējādi liekot pamatus Eiropas integrācijai. LV 2002.7.V, 11.

Eiropas Komisija – Eiropas Savienības izpildvaras struktūra, kurai pieder likumdošanas iniciatīva un kuras uzdevums ir pārraudzīt Savienības kopējo tiesību aktu (*acquis communautaire*) īstenošanu dalībvalstīs. Komisijai ir vairāki līmeņi, augstākais ir konkrētu sfēru komisariāti, kurus vada komisāri.

Viens mehānisms, kas bieži bijis efektīvs, lai iegrožotu varenās īpašās intereses atsevišķās ES dalībvalstīs un tādējādi īstenotu strukturālās reformas, ir **Eiropas Komisijas** rīcība. D 2004.7.I, 2.

Eiropas Savienība (angļu *European Union*) – Eiropas valstu daudzfunkcionāla apvienība, kas, izmantojot kopīgos resursus, īsteno dalībvalstu kopējos mērķus.

Kad Latvija iestāsies **Eiropas Savienībā**, latviešu valoda, kurā runā salīdzinoši maz cilvēku, kļūs par ES oficiālo valodu ar tādām pašām tiesībām kā angļu, franču un vācu valoda. D 2003.2.IX, 2.

Eiropas Savienības Ministru padome, Ministru padome – Eiropas Savienības institūcija, ko veido Savienības dalībvalstu valdību pārstāvji ministru līmenī. ES Ministru padome ir svarīgākā Savienības lēmējinstitūcija.

Eiroparlaments atšķirībā no nacionālajiem parlamentiem ar savienības likumdošanu nenodarbojas – tā paliek **Ministru padomes** pārziņā, ko savukārt veido dalībvalstu valdības. D 2004.24.III, 14.

Eiropas Savienības Padome, ES Padome, Eiropadome – Eiropas Savienības dalībvalstu pārstāvības struktūra, resp., dalībvalstu valsts un valdību vadītāju regulāras apspriedes augstākajā līmenī (ES līderu padome, Eiropas galotņu konference, sammits).

..prezidijs pieņēma Eiropas konstitūcijas projektu, ko nodos izskatīšanai **Eiropas Savienības Padomei** nākamnedēļ. D 2003.14.VI, 8.

eiropeāde, Eiropeāde – gadskārtējs Eiropas tautu mākslas festivāls.

Rīgas domes priekšsēdētājs Gundars Bojārs un Starptautiskās **eiropeādes** komitejas prezidents Bruno Pēters .. parakstīja līgumu par 41. **eiropeādes** rīkošanu 2004. gadā Rīgā.. **Eiropeāde** ir viens no lielākajiem tautas mākslas un kultūras forumiem, kas kopš 1964. gada ik gadu notiek kādā Eiropas valstī. NRA 2002. 4.X, 3.

1964. gadā Beļģijā notika pirmā ***Eiropeāde***, kuras galvenais mērķis bija un joprojām ir draudzības un kultūras saišu veidošana starp tautām, popularizējot tautas mākslu. NRA 2002.29.VII, 10.

Eiropols (*Europol*) – tiesībsargājošo struktūru organizācija, kurā apvienojušās Eiropas Savienības dalībvalstis.

Eiropola darbības galvenie virzieni saistās ar narkobiznesa, automašīnu zādzību, cilvēku tirdzniecības, naudas atmazgāšanas un terorisma apkarošanu. D 2000.18.V, 4.

Atšķirībā no starptautiskās kriminālpolicijas Interpola, kas lielākoties apmainās ar kriminālpoliciju interesējošu informāciju un nodarbojas ar noziedznieku meklēšanu, **Eiropolā** bez policijas darbojas arī citas tiesībsargāšanas struktūras – prokuratūra, muitas iestādes, robežsardze un tieslietu institūcijas. D 2000.18.V, 4.

eiroskepticisms – skeptiska attieksme pret Eiropas Savienību, tajā notiekošiem procesiem, nākotnes perspektīvām un Latvijas (vai kādas citas valsts) dalību un progresīvu attīstību šajā organizācijā.

Neraugoties uz pēdējo divu mēnešu eiroatbalstītāju skaita pieaugumu, EIB [Eiropas integrācijas birojs] neizslēdz iespēju, ka pēc kāda laika – iekšēju vai ārēju iemeslu dēļ – varētu sekot kāds **eiroskepticisma** vilnis. NRA 2002.18.VII, 4.

eiroskeptiķis – cilvēks, kam ir skeptiska attieksme pret Eiropas Savienību un savas valsts vietu tajā.

Pat Lielbritānijā, kur viss ir tik stabils un zināms, valstij, kurai neviens nevar traucēt būt neatkarīgai, ir gandrīz lielākais **eiroskeptiķu** skaits. **Ned 2003.40, 24.**

Eirovīzija – starptautisks TV tīkls, izveidots 1954. gadā, EBU ietvaros iesaistot astoņu valstu televīzijas kompānijas. Kopš 1956. gada notiek Eirovīzijas dziesmu konkurss, kurā 2002. gadā uzvarēja Latvijas pārstāve Marija Naumova, tādēļ saskaņā ar pasākuma noteikumiem 2003. gada konkurss notika Rīgā.

Laikmets patiešām "aizraujošs" – par glancētā klišeju šova **Eirovīzijas** rīkošanu Latvijā vajadzēja zibenīgas garantijas, jo tas taču būs neatsverams "tēls" – iesaiņots un pavairots Eiropas lielveikalā. Par Dziesmu svētkiem – "milžu cīņas", sākot ar smalki skolota antropologa viedokli, ka šī tradīcija nolemta zūdībai.. **Izkl 2002.6.IX, 14.**

Igaunijas iekšzemes kopprodukta .. pieaugums šā gada 2. ceturksnī ir daļēji saistīts ar **Eirovīzijas** dziesmu konkursu. **DB 2002.30.IX, 9.**

eirozona – Eiropas valstu kopa, kur ieviesta vienotā Eiropas Savienības valūta eiro. 2004. gada martā eirozonā ietilpa Francija, Vācija, Austrija, Luksemburga, Itālija, Īrija, Somija, Spānija, Portugāle Grieķija, Beļģija, Nīderlande.

Eksperti lēš, ka **eirozona** varētu sasniegt ekonomiskā pieauguma viszemāko līmeni kopš vienotās valūtas ieviešanas 1999. gadā. **D 2002.1.VIII, 7.**

eitanāzija (angļu *euthanasia*, no grieķu; arī *mercy killing*) – dzīvības atņemšana smagi un neglābjami slimam pacientam; nāve bez sāpēm; nonāvēšana aiz žēlsirdības apsvērumiem; **eitanizēt** – veikt eitanāziju.

..organizēta kustība par **eitanāzijas** legalizēšanu aizsākusies Anglijā 1935. gadā.. **NRA 2003.19.XII, 11.**

Līdzīgi kā Nīderlandē, kur **eitanāziju** legalizēja pērn, arī Beļģijas likums par eitanāziju nosaka stingrus kritērijus, kas jāievēro, lai nedziedināmi slimie cilvēki varētu izdarīt pašnāvību ar ārsta palīdzību. **NRA 2002.24.IX, 7.**

Latvieši dzīvnieku **"eitanāzijai"** izvēlējušies maigu vārdu – iemidzināšana. **D 2003. 9.V, 7.**

Dzīvnieku aizsardzības likumā noteikts, ka dzīvnieku var **eitanizēt**, ja tam ir neārstējama slimība, ja agresivitātes dēļ tas kļūst bīstams cilvēkiem un dzīvniekiem un ja eitanāziju pieprasa un ar parakstu savu lūgumu apstiprina saimnieks. **D 2003. 13.XII, 23.**

eitrofikācija – ūdenstilpju piesātināšanās ar vielām, kas veicina to aizaugšanu.

Vides aizsardzības klubs izpētījis 41 Latvijā nopērkamu veļas pulvera sastāvu un vides saudzēšanas nolūkos iesaka: .. izpētīt veļas pulvera saturu un zināt, ka

fosfāti un polifosfāti satur fosforu, kas izraisa ūdentilpņu pārmēslošanu (**eitrofikāciju**) un pēc tam – aizaugšanu, kas uzskatāma par galveno Baltijas jūras ekoloģisko problēmu. Santa 2002.X, 15.

EK – abreviatūra no **E**iropas **K**omisija.

Ziņojumā **EK** atzīst, ka makroekonomiskā stabilitāte un mērķtiecīgas strukturālās reformas ir radījušas Latvijā labvēlīgu vidi ekonomiskajai izaugsmei un konkurētspējai. D 2002.10.X, 9.

eko- – salikteņu daļa – norāda vārda saistību ar ekoloģiju (ekocīds, ekonodoklis, ekotirgus, ekotūrisms).

ekonodoklis – nodoklis, kas jāmaksā tām nozarēm, kuru darbība atstāj negatīvu ietekmi uz vidi.

Par pārlieku uzmanīgas politikas upuri, šķiet, kļuvis viens no veiksmīgajiem G. Šrēdera pirmās valdības projektiem – **ekonodoklis**. D 2002.17.X, 8.

ekotirgus – tirgus, kurā pārdod vienīgi ekoloģiski tīru produkciju.

..nesen man viens latviešu puisis no Anglijas izstāstīja interesantu lietu – viņš sākumā brīnījies, kāpēc ārzemēs **ekotirdziņus** vairāk apmeklē jaunieši, bet Latvijā – vecākā paaudze. Viņš izdomājis – tas esot tāpēc, ka vecie ļaudis šos produktus atceras un pēc tiem ilgojas. Mēs 2002.14.IX, 6.

ekotūrisms – tūrisms, kas orientēts uz vides iepazīšanu, uzturēšanos pirmatnīgā, nepārveidotā vidē.

Labs novērtējums dots arī **ekotūrisma** iespējām Kurzemes jūrmalā, Gaujas Nacionālajā parkā, Valmieras apkaimē un citur. NRA 2002.29.VII, 2.

ekoloģija – zinātne par organismu un vides attiecībām. Terminu 1866. gadā radījis vācu biologs Ernsts Hekelis (*Haeckel*, 1834–1919). Laikā gaitā termina lietojums ir ievērojami paplašinājies, tas tiek lietots ne tikai bioloģijā un interdisciplinārajā vides zinātnē, bet arī sociālajās un humanitātajās zinātnēs (piemēram, domāšanas ekoloģija, sociālā ekoloģija u.tml.); **ekoloģisks** – saistīts ar ekoloģiju, ar organisma un vides attiecībām; bieži vien jēdziens "ekoloģisks" tiek lietots ar nozīmi 'videi nekaitīgs', 'videi labvēlīgs'.

Tomēr katrs nemaz tā nevar nākt un zaļajā tirgū tirgoties – produkcijai jābūt sertificētai, turklāt jau ar otrā pārejas gada sertifikātu – **ekoloģiskas** produkcijas ražošanai ir svarīgi pārkārtot ne tikai zemi, bet arī domāšanu. Mēs 2002.14.IX, 6.

ekonomiskās klases sindroms jeb dziļā vēnu tromboze – nekustīguma sekas, ko izraisa ilgstoša uzturēšanās lidmašīnas ekonomiskās klases šaurībā.

..sirdsslēkmi izraisījusi dziļā vēnu tromboze (DVT) – asins recekļa izveidošanās artērijā. DVT tiek dēvēta arī par **ekonomiskās klases sindromu**, jo to izraisa daudzu stundu ilgs kādas ķermeņa daļas – sevišķi kāju – nekustīgums, kas raksturīgs ilgiem lidojumiem ekonomiskajā klasē. **NRA 2002.27.IX, 9.**

eks- – salikteņu daļa ar nozīmi "bijušais".

Arī **eks**bītls Pols Makartnijs kopā ar virkni citu Lielbritānijā pazīstamu personu paraksfijis vēstuli valdībai, kurā aicina aizliegt lapsu medības ar suņiem. **D 2001.27.XII, 6.**

ekscentriāde – savāds, dīvains, pārsteidzošs notikums; savādība, dīvainība.

Šī pielūgsme gan izskaidro neslēpto mīļuma noti, kas jaušas daudzviet grāmatā, taktiski notušējot .. "problemātiskos punktus" – skandalozo egocentrisko raksturiņu, tieksmi pār mēru lietot alkoholu un citas, mākslinieku sugai tik raksturīgās .. ekscentriādes.. **D 2003.5.VI, 16.**

Pie **ekscentriādēm** kā skatītāju centrālais uzjautrinātājs jāmin Arkadinas un Trigorina jau tik reižu dažādās izrādēs redzētais mīlas akts.. **D 2003.16.X, 16.**

ekshibicionisms, ekshibicionēšana – atkailināšana.

Izvēloties tēmu – **ekshibicionismu**, kas noteikti vispirms ir individuāla un tikai pēc tam kolektīva rakstura parādība, kuratore vēlējusies uzsvērt, ka šis jēdziens vairs nav uztverams tikai šauri medicīniski kā psihoseksuāla rakstura novirze, bet gan ar to var apzīmēt vispārēju tieksmi rādīt. **RB 2002.15.X, 9.**

Šāda sociālo slāņu **ekshibicionēšana** izstādē nepārtraukti mīsies arī ar "aizliegto" tēmu izmantojumu mākslā, piedāvājot skatītājiem vēl nebijušas emocionālās izjūtas. **RB 2002.27.IX, 13.**

ekshumācija – līķa izrakšana.

Vairāki tūkstoši cilvēku sestdien pulcējās gar Roterdamas lidostas skrejceļu, lai teiktu pēdējās ardievas noslepkavotajam Nīderlandes politiķim Pimam Fortuinam, kura mirstīgās atliekas pēc **ekshumācijas** ar lidmašīnu aizvestas uz Itāliju, lai tās varētu pārapbedīt pie viņa villas. **D 2002.22.VII, 5.**

ekskluzionisms (angļu *exclusionism*) – tiesību vai privilēģiju atņemšanas, ierobežošanas princips, teorija vai prakse; izslēgšana no to cilvēku loka, kuriem pienākas kādas tiesības vai kuriem tiek piešķirtas kādas privilēģijas; dažādu sociālu barjeru radīšana.

Fašistisko ideju liegt pilsonību ar ekspluatāciju, apspiešanu, diskrimināciju vai pat iznīcināšanu tagad aizstāj jauna **ekskluzionisma** forma. **D 2001.23.V, 2.**

eksorcisms – ļauno garu, dēmonu, sātana izdzīšana no cilvēka vai lietām.

Škiet, ka veļu laiks ticis izraudzīts par īsto brīdi **eksorcismam** pret rēgiem, kas

neprotas ne goda, ne paražu un klīst pa pasauli cauru ziemu un vasaru. D 2003. 29.XI, 17.

ekspatriants (angļu *expatriate*) – cilvēks, kas dzīvo ārpus savas dzimtenes (bēglis, emigrants, trimdinieks).

Ar domu, ka nemaz tik slikti nav un, ja būtu tik slikti, kāpēc te dzīvo vairāk nekā miljons ekspatriantu no citām valstīm. Santa 2002.VIII, 27.

ekspektācijas (angļu *expectations*) – gaidas, gaidījumi, cerības.

Pētījuma metode ir sešas fokusa grupas visā Latvijā ar mērķi gūt izpratni par Latvijas iedzīvotāju nostādnēm, motivāciju un **ekspektāciju** jeb nākotnes redzējumu, Latvijai iestājoties vai neiestājoties ES. NRA 2003.16.VII, 5.

eksperts – cilvēks, kam ir īpašas zināšanas vai prasmes kādā jomā un kurš spēj vispusīgi novērtēt situāciju šajā jomā un dot padomus citiem; speciālists.

2000. gada jūnijā Latvijā ieradās Stefans Šmidke, tolaik Štutgartes valsts teātra dramaturgs – redaktors, patlaban – Vīnes festivāla programmu **eksperts**. D 2002.4.VII, 15.

ekstazī sk. ***ectasy***.

Ekstazī grauj organisma spēju pretoties slimībām, darot to īpaši uzņēmīgu pret urīnceļu un dzimumorgānu saslimšanām. Cosmo 2002.III, 62.

ekstra, ekstras (angļu *extra*) – kaut kas vairāk nekā nepieciešams standartam; papildu; lielāks, labāks nekā parasti.

Dārza kamīnu, kas tika uzskatīts par **ekstru** vēl pirms desmit gadiem, pilntiesīgi nomainījuši dārza grili. TD 2001.16.V, 17.

ekstrasensors – tāds, kas uztver vairāk, nekā cilvēks ar jutekļiem parasti mēdz uztvert, pārjuteklisks.

Kādreiz **ekstrasensorā** ārstēšana bija baznīcas monopols, tāpēc jau burvjus dedzināja uz sārta. Liesma 1995.II, 8.

ekstrasenss – cilvēks, kam ir reālas vai iedomātas spējas telepātijā, gaišredzībā, uztvert pārjutekliski un noraidīt impulsus.

Šodien lāsti ir modē: kaut kur aizķeras kāja, un cilvēks tūlīt iet pie **ekstrasensa** noņemt lāstu. D 2002.7.IX, 17.

ekstraverts – atvērts, vērsts uz ārieni, ārpasauli.

Arī orķestrim un diriģentam izdodas, lai gan instrumentālās kombinācijas pieprasa asu reakciju un šī tipiski **ekstravertā** pasaule ir likta blakus iekšēji koncentrētajam Aivara Grīnupa 9. simfonijas kliedzienam.. D 2002.24.IX, 18.

ekstrēmie sporta veidi – sporta veidi, kuros pastāv diezgan augsta riska pakāpe, kā, piemēram, daunhils, snovbords, frīstails, frīraidings, skeitbords, skrituļošana, BMX u.c.

Jau septīto reizi .. notika sezonas lielākās **ekstrēmo sporta veidu** sacensības *Fanta Street Party*.. **D 2002.16.IX, 1.**

ekstremofils – tāds, kam patīk ekstrēmi apstākļi.

..izrādās, ka šajos dzīvībai nepiemērotajos apstākļos tomēr ir sastopamas daudz un dažādas (bet ļoti maziņas) dzīvības formas, ko zinātnieki sauc par **ekstremofiliem** – tādi, kam patīk dzīvot ekstrēmos apstākļos. **HKA 2003.2.XII, 4.**

ekumenisks – saistīts ar ekumeni – cilvēces apdzīvoto zemeslodes daļu; daudzām baznīcām un konfesijām kopīgs.

Jēkaba katedrālē 17. septembrī paredzēts **ekumeniskais** dievkalpojums, kurā aizlūgs par valsti un Saeimas vēlēšanām. **D 2002.13.IX, 4.**

electro clash – 21. gadsimta sākumā radies elektroniskās mūzikas žanrs, kurā jaušamas *new wave* un *punk* ietekmes; teksti ļoti vaļīgi, nereti pat pornogrāfiski.

Sešdesmito un septiņdesmito gadu roka reinkarnēšanās jaunās grupās jau vairs nevienu nepārsteidz, tāpat astoņdesmito gadu jaunā viļņa pārmiesošanās ***electroclash***.. **Izkl 2003.26.IX, 12.**

elektorāts – vēlētāji, vēlētaju kopums.

Tad, kad **elektorāta** noteicošā daļa būs jaunie un dinamiskie, viņi izvirzīs citus kandidātus. **NRA 2002.13.IX, 9.**

elektroniskais paraksts – elektronisko dokumentu apstiprināšanas procedūra, izmantojot noteiktu kodu un paroļu sistēmu.

..ir vairāki priekšnosacījumi, lai **elektroniskais paraksts** varētu sekmīgi darboties: viens no tiem ir interneta pieejamība un izplatība. **NRA 2004.20.II, 7.**

elite – izlase; ietekmīga, privileģēta grupa; sabiedrības virsotne.

Tikai kopā mēs varam izbeigt politiskās **elites** un ekonomisko grupējumu diktatūru. **D 2002.5.X, 4.**

elfi (vācu *Elfen*; angļu *elf*) – seno ģermāņu mitoloģijā – dabas gari, nelielas būtnes cilvēku izskatā, kas mājo kalnos, mežos un citviet; mūsdienās sevišķi populāri pēc angļu rakstnieka Dž. R. R. Tolkīna (*Tolkien*, 1892–1973) darbiem, bet jo īpaši pēc filmām, kas uzņemtas pēc romāna "Gredzenu pavēlnieks" motīviem.

..Urālu pilsētā Permā vairāki Džona Ronalda Tolkīna literārā darba *Gredzenu*

pavēlnieks cienītāji tautas skaitīšanā paziņojuši, ka viņi ir hobiti un **elfi**. Tolkīna grāmatās tās ir burvju tautas, kas dzīvo līdzās cilvēkiem. **D 2002.17.X, 20.**

Lai nu piedod pārējie, bet **elfi** tomēr atzīstami par fantāzijas pasaules teju populārākajiem iemītniekiem. **Ieva 2003.45, 17.**

El Niño – bojājumi sistēmā *okeāns–atmosfēra* Klusā okeāna tropiskajā zonā. Šā disbalansa sekas jūtami ietekmē klimatiskos apstākļus uz visas zemeslodes.

BBC ziņo, ka zinātnieki par vienu no neparasto laika apstākļu [dažos reģionos mokošs karstums, citos – postošas lietusgāzes un plūdi] cēloņiem uzskata klimata parādību ***El Niño***, kas atgriezusies pēc vairāku gadu pārtraukuma un varētu rosināt jaunas dabas stihijas. **D 2002.12.VIII, 1.**

El Niño spāņu valodā nozīmē "puisēns". Šo parādību ap Ziemsvētku laiku pirmie ievēroja Peru zvejnieki, kuri pamanīja ūdens sasilšanu pie Dienvidamerikas krastiem. **D 2002.12.VIII, 5.**

elptests – izelpas paraugu analīze.

Tomēr ir izmeklēšanas metodes, kas ļauj [helio]baktērijas klātbūtni pierādīt bez kuņģa zondēšanas. Viena no tām – **elptests**, un to šobrīd sāk pielietot arī Latvijā. **Santa 2000.I, 14.**

emancipācija – atbrīvošanās no pakļautības, izvēršanās.

Reāla sievietes **emancipācija** XIX gadsimtā, protams, nenotika. **D 2002.28.VIII, 12.**

embargo – aizliegums no kādas valsts izvest vai tajā ievest noteiktas preces, dārgmetālus, valūtu, ieročus u.tml. Parasti embargo nosaka valsts vara, taču to var noteikt arī globāla starptautiska organizācija, piemēram, ANO.

Svētdien Kubas galvaspilsētā Havanā tika ievesta amerikāņu firmu pārtikas produktu krava, kas Kubai tiek pārdota pirmoreiz 40 gadu laikā, kopš Vašingtonas ieviestā **embargo** stāšanās spēkā. **D 2002.20.VIII, 9.**

ANO Drošības padome noteikusi 12 mēnešu ieroču **embargo** karojošajām Āfrikas valstīm Etiopijai un Eritrejai. .. **Embargo** stājas spēkā nekavējoties, un tas aizliedz jebkādu ieroču, munīcijas, kara tehnikas un tās rezerves daļu piegādi vai pārdošanu.. **D 2000.19.V, 7.**

emeritēties – aiziet pensijā, saglabājot akadēmisko nosaukumu, titulu u.tml.

Akadēmiskā personāla nomaiņas finansēšanai esam pieprasījuši 400 tūkstošus latu, kas ļautu vecākiem zinātniekiem **emeritēties**. **NRA 2003.5.VII, 2.**

Pašlaik **emeritētais** zinātnieks saņem 66 latus, kas ir visai neliela summa. **NRA 2003.5.VII, 2.**

emetrops – cilvēks, kas vienlīdz skaidri redz tuvumā un tālumā.

..cilvēki ir atšķirīgi – vieniem redze ir laba – jaunībā viss skaidri redzams gan tuvumā, gan tālumā. Tie ir tā sauktie **emetropi**. NRA Māja 2003.47, 10.

EMI – abreviatūra no angļu *Electrical and Music Industries* – viena no lielākajām pasaules mūzikas ierakstu kompānijām.

Viena no piecām lielākajām ierakstu kompānijām pasaulē ***EMI*** izvēlējās tieši *Mikrofona ierakstus*, lai noslēgtu licences līgumu par to, ka viņi būs šās kompānijas pārstāvji Latvijā, Lietuvā un Igaunijā. Una 2000.IX, 11.

emisija – **1.** naudas un vērtspapīru laišana apgrozībā. **2.** izplūde, izstarošana.

..obligāciju **emisija** būtu ilgtermiņa projekts.. LD 2003.22.XII, 3.

..lai pilnībā ieviestu attiecīgo ES direktīvu, piemēram, par trokšņu **emisiju**, ir nepieciešams paredzēt, ka marķējumā ir jānorāda atsauce uz konkrēto direktīvu kā apliecinājumu tam, ka prece atbilst attiecīgām prasībām. KN 2003.6, 29.

***Emmy* balva** – balva, kuru administrē Amerikas Televīzijas mākslu un zinātņu akadēmija (*Academy of Television Arts&Sciences*), Nacionālā Televīzijas mākslu un zinātņu akadēmija (*National Academy of Television Arts& Sciences*) un Starptautiskā Televīzijas mākslu un zinātņu akadēmija (*International Academy of Television Arts&Sciences*) un kuru piešķir par izciliem māksliniecisckiem un tehniskiem sasniegumiem televīzijas jomā. Balvu piešķir kopš 1949. gada. Balva ir statuete, tajā attēlota sieviete ar spārniem (mākslas simbols), kura uz augšu izstieptās rokās tur atoma modeli (zinātnes simbols). Sākotnēji balvu nodēvēja par *Immy* (kā TV ļaudis mīļi dēvēja *image orthicon camera tube* jeb vakuuma cauruli – svarīgu detaļu agrīnajās TV kamerās), bet tad to nosauca par *Emmy*, jo šis vārds vairāk atbilda statuetē atveidotajam sievietes tēlam.

..par darbu seriālā *Sekss un lielpilsēta* viņa [Džesika Pārkere] saņēmusi prestižo ***Emmy* balvu**. Progr 2002.45, 4.

emocionālā inteliģence – emocionālā gudrība, emocionālā kultūra, emociju pārvaldīšana un izkopšana.

Jaunākie pētījumi neiroloģijā un psiholoģijā atklāj, ka bez enciklopēdisko (deklaratīvo) zināšanu mācīšanas skolā, nepieciešama arī domāšanas operāciju mācīšana, intelektuālo spēju un **emocionālās inteliģences** attīstīšana. NRA 2002.8.VII, 2.

emotikons (angļu *emoticon*) – drukas zīmīte emociju vai attieksmes paušanai. Emotikoni ir, piemēram, elektroniskajā sarakstē lietotie smaili (smailiji) jeb sejiņas :-) :-(.

..drīz vien interneta lietotāji savā saziņā ieviesa daudz un dažādus tā dēvētos **"emotikonus"** jeb drukas zīmītes emociju vai attieksmes paušanai. D 2002.20.IX, 8.

empātija – spēja iejusties cita cilvēka emocionālajā stāvoklī, līdzpārdzīvot.

..īsta tolerance vienmēr būs saistīta ar **empātijas** jeb iejušanās māku. NRA 2003. 4.XII, 2.

emulgators – viela, kas veicina emulsijas veidošanos.

Zem vienojošā burta E ar dažādiem indeksiem (piemēram, E 175 ir krāsviela zelts) paslēpti aromatizatori, skābuma regulētāji, konservanti, pārveidota ciete, **emulgatori** un stabilizatori. Tie produktam dod krāsu, garšu, vajadzīgo konsistenci. D 2002. 30.I, 17.

endēmi (grieķu *endēmos* 'vietējais') – augi vai dzīvnieki, kas sastopami tikai kādā noteiktā ģeogrāfiskā apgabalā.

Deviņas desmitdaļas vietējo augu ir **endēmi**. SD 2004.24.I, 34.

endodontija (angļu *endodontics*) – zobārstniecības nozare – zoba saknes kanāla saslimšanu diagnostika, ārstēšana un profilakse.

Divas dienas nedēļā viņa .. vada **endodontijas** (**endodontija** – sakņu kanālu ārstniecība, pēdējā iespēja noturēt zobu mutē) kursu.. D 2002.18.VI, 11.

endokrinologs – speciālists vielmaiņas slimībās jeb iekšējās sekrēcijas dziedzeru funkcionēšanā, saslimšanā un ārstēšanā.

Endokrinologi uzsver – diabēts ir slimība, kas nekad nebeidzas.. D 2002.5.VI, 15.

endometrijs (angļu *endometrium*) – dzemdes iekšējais slānis, kas sievietēm reproduktīvajā vecumā regulāri noārdās, proti, notiek menstruālā asiņošana.

Endometrijam ir divi slāņi – funkcionālais un pamata slānis, no kura atkal aug jauns **endometrija** klājums. Santa 2001.I, 85.

endoprotezēšana – bojātas locītavas aizvietošana ar mākslīgu locītavu.

Latvijas ķirurgu rezultāti gūžas **endoprotezēšanas** operācijās nav sliktāki kā ārvalstu kolēģiem, tomēr operāciju augsto izmaksu dēļ pacienti ir spiesti gaidīt rindā vairākus gadus. RB 2002.3.VII, 15.

endorfīni – bioķīmiski savienojumi (hormoni), ko producē hipofīze.

Ja cilvēks regulāri saņem pozitīvas emocijas, smadzenēs sāk izstrādāties īpašas vielas – **endorfīni**, kas iedarbojas līdzīgi narkotikām, radot labsajūtu, paaugstinātu tonusu un labu garastāvokli. NRA Māja 2003.51, 14.

Čilli pipari ne tikai atvieglo elpošanu iesnu laikā, bet arī uzlabo gremošanu, pazemina asinsspiedienu, cīnās ar vēzi un pat aktivizē labā garastāvokļa hormonu – **endorfīnu**. Cosmo 2002.VIII, 102.

Mūsu smadzenes nepaliek vienaldzīgas pret glāstiem un skūpstiem – tās pateicībā sāk aktīvi izdalīt laimes hormonu **endorfīnu**. NRA HKA 2002.10.VIII, 4.

..jebkurš organisms pats izstrādā sāpju dabisko bloķētāju – **endorfīnu**. D 2002. 17.IX, 23.

endoskopija – orgānu un dobumu izmeklēšanas metode, ko veic ar endoskopu – speciālu cauruļveida instrumentu, kura galā ir optiska ierīce.

Vienkāršākā izmeklēšana ir **endoskopija**, taču dažkārt vajadzīgs specifiskāks izmeklējums.. NRA Māja 2002.17.X, 12.

enduro (angļu *enduro*, no spāņu) – **1.** moto- un autosacensību veids – izturības brauciens. **2.** ielas un krosa motocikla apvienojums; **endurists** – enduro braucējs.

Artūrs Robežnieks izcīnījis uzvaru Eiropas čempionāta **enduro** trešajā posmā Ungārijā veterānu klasē (virs 38 gadiem) 24 dalībnieku konkurencē. D 2002.10.VIII, 2.

Enduro ir interesants pašiem braucējiem, skafītājiem atšķirībā no motokrosa šīm sacensībām grūti izsekot. Mēs 2004.24.I, 6.

Tiesa, lielākajai daļai **enduristu** tik smagas un sadārdzinātas konstrukcijas nav vajadzīgas.. Auto 2000.III, 96.

enerdžeizers (angļu *energizer*) – enerģijas avots; bateriju lādētājs.

[Spēlē *Quasar*] **enerdžeizers** tiek izmantots arī dzīvības un lāzera papildināšanai. Klubs 1998.XII, 72.

enfant terible (franču) – negantais, briesmīgais bērns; cilvēks, kas uzvedas pretēji sabiedrībā pieņemtām normām.

..franču ***enfant terible*** Žans Pols Gotjē ļāvies sešdesmito [gadu] eksistenciālismam.. Santa 1998.VIII, 13.

enigma – mīkla, noslēpums; **enigmātisks** – mīklains, noslēpumains.

Grāmatā *Jūdaisms, ko man izstāsta brālēni* viņš raksta, ka jūdaisms ir **enigma**, noslēpums, jautājums. RL 2000.I, 19.

Moldera darbus piestrāvo emocijas un noslēpums. **Enigmātiski** darbu nosaukumi (*Nox*, "Mazā pasaule", "Karalienes sveicieni"). Studija 2002.XII/I, 72.

enterovīrusi – zarnu vīrusi.

Inficēties ar vīrusiem (piemēram, ar adenovīrusiem vai **enterovīrusiem**) var arī no aptraipītiem priekšmetiem. NRA Māja 2003.40, 7.

entomofils (grieķu *entomon*) – tāds, kam patīk kukaiņi.

Viņa ir no tām **entomofilajām** sūnām, respektīvi no tādas sūnu grupas, kuru sporas izplata kukaiņi. RL 2003.I, 26.

entomologs – zinātnieks, kas pēta kukaiņus.

Tā kā augusts ietekmē nākamā gada augsnes dzīvnieku daudzveidību, iespējams, ka nākamgad augsne būs mazāk apdzīvota, stāsta **entomologs** Voldemārs Spuņģis. D 2002.22.VIII, 15.

entuziasmēts – entuziasma pārņemts, entuziasma pilns.

Neesmu pārliecināta, ka man izdotos šim projektam sacelt **entuziasmētus** visas Eiropas speciālistus. F 2002.14, 8.

ēnu ekonomika – likumā atļautas, bet neuzskaitītas ekonomiskās aktivitātes (t.s. pelēkā ekonomika), par kurām netiek maksāti nodokļi valstij, sociālais nodoklis strādājošiem un kas netiek uzrādītas statistiskajos pārskatos; arī likumā neatļautās ekonomiskās darbības jeb t.s. melnā ekonomika (ieroču, narkotiku ražošana un kontrabanda, cilvēku tirdzniecība u.tml.).

Ēnu ekonomikas izplatīšanās ir bīstama ar dubultstandartu ienākšanu dzīvē, ar to, ka saprātīga ikdienas rīcība nonāk pretrunā ar tiesisko apziņu, ar cieņu pret likumiem un valsti. Kapitāls 2002.IX, 63.

Vēl viens dārdzības aspekts ir **ēnu ekonomika**, kas tirgū naudu ieplūdina, taču ieņēmumu statistikā neparādās. DB 2002.21.XI, 8.

ēnu kabinets (angļu *Shadow Cabinet*) – Lielbritānijas jeb t.s. Vestminsteras parlamentārās sistēmas raksturīga iezīme: opozīcija no sava vidus nozīmē katram valdības loceklim "ēnu", "dublieri", kurš darbojas līdzīgi valdības loceklim, tikai bez attiecīgajām pilnvarām. Citos parlamentos ēnu kabineta darbība var arī atšķirties no Vestminsteras sistēmas.

Atšķirībā no 5. un 6. Saeimas šā parlamenta darbības laikā opozīcija nav mēģinājusi veidot **ēnu kabinetu**. D 2002.3.X, 3.

envaironments (angļu *environment*) – vide.

Lūk, amerikānietes Annas Hamiltones sarežģītā **envaironmenta** pamatdaļa – gar no jumta logiem izgaismotās telpas sienām no augšas nepārtraukti birst sarkans pulveris, nosēžoties uz ciļņiem sienās, kas ir aklo rakstā fiksētie kāda amerikāņu dzejnieka teksti. SD 1999.3.VII, 13.

enzīmi – bioloģiskie (bioķīmisko reakciju) katalizatori jeb fermenti, t.i., īpašas olbaltumvielas, kas veicina organismā norisošos ķīmiskos procesus.

Cilvēka organismā ir desmitiem tūkstošu dažādu **enzīmu**. Ja kāda no **enzīmiem** trūkst, attiecīgās organisma bioķīmiskās reakcijas norit pārāk lēni vai vispār nav iespējamas. **JA 2002.46, 38.**

Enzīmu preparāti terapijā darbojas nespecifiski – tie attīra organismu no baktēriju un vīrusu daļiņām un to vielmaiņas produktiem. **NRA Māja 2003.16.X, 7.**

epatāža – skandaloza, šokējoša, neierasta uzvedība; **epatējošs** – skandalozs, šokējošs.

Man ekscentrisms teātrī saistās ar asiem kontrastiem, aloģismu, mehānisku precīzu ritmu, zināmu hiperbolizāciju un raupjumu skatuves valodā – līdzīgi estrādes mākslas izmantotajiem **epatāžas** elementiem. **M+ 2003.IV, 28.**

Šāda maldīšanās un maldināšana, ko mākslas pasaulē atkal mēdz apzīmēt ar "smalkāku" – jo franču izcelsmes – vārdu **"epatāža"**, bieži vien ietiecas daudz dziļākā mākslas būtībā, nekā uzjautrināšana vien. **D 2004.13.I, 11.**

..Ozons kļuvis ne tikai par kinofestivālu favorītu, plaši pazīstamu šaurās aprindās kā skandalozi **epatējošu** filmu autoru un kulta personu, bet arī .. par plašas vienkāršās publikas elku. **Izkl 2002.23.VIII, 2.**

epidurālā anestēzija – atsāpināšanas veids – anestezējošās vielas injicēšana noteiktā mugurkaula daļā; šo atsāpināšanas veidu plaši izmanto dzemdniecībā.

Visā pasaulē daudzas sievietes izvēlas **epidurālo anestēziju**. **Ieva 2001.21, 4.**

epifīļi – lapu kaktusa ģints, zied lieliem ziediem.

Taču ir kaktusi, kas aug tropu lietus mežos un pēc ārējā izskata atšķiras no adataiņiem. Tādus kaktusus sauc par lapu kaktusiem, kam ir daudz ģinšu – **epifīļi** (*Epiphyllum*), ripsāļi (*Rhipsalis*) u.c. **NRA Māja 2002.29.VIII, 6.**

epilācija – liekā apmatojuma likvidēšana, izraujot to ar visu sakni; **epilators** – ierīce apmatojuma likvidēšanai.

Epilācija no rīta ir mazāk sāpīga nekā vakarā, pēc stresā pavadītas dienas. **RB 2003. 9.IV, 5.**

Ar **epilatora** palīdzību matiņu uztin un līdz ar matu izrauj sīpoliņu. **Santa 2003.V, 90.**

epilepsija – krītamā kaite.

Pa tālruni [7333318] **epilepsijas** pacienti un viņu tuvinieki var saņemt informāciju par izmeklēšanas un ārstēšanas iespējām, pacientu tiesībām, kā arī dalīties pieredzē, kā sadzīvot ar slimību. **D 2002.16.X, 6.**

epistemoloģija – filozofijas nozare – izziņas (atziņas) teorija, gnozeoloģija; **epistemoloģisks** – saistīts ar izziņas teoriju; izzinošs.

Tātad – lasītājiem tiek piedāvāts nevis **epistemioloģisks** darbs, kurā aplūkota psihoanalīzes jēdzienu veidošanās un evolūcija dažādu psihoanalīzes skolu konceptuālajās sistēmās, [..] bet gan – vēsturiski biogrāfisks ceļotāju portretējums, kas īsāku vai garāku laika sprīdi veltījuši ceļojumam pa Freida atklāto kontinentu. **F 2002.20, 4.**

EPO – hormons **e**ritro**po**etīns (*erythropoietin*), kas veicina sarkano asins ķermenīšu ražošanu un tādējādi uzlabo skābekļa apriti organismā; sportā tiek uzskatīts par dopingu. Sk. arī **eritropoetīns**.

Mohameds Murhits, Marokā dzimušais Beļģijas skrējējs, uz laiku atstādināts no sacensībām sakarā ar viņa dopinga analīžu rezultātiem, kas uzrādījušas ***EPO*** saturu organismā. **D 2002.22.VII, 6.**

ERAB – abreviatūra no **E**iropas **R**ekonstrukcijas un **a**ttīstības **b**anka (angļu *European Bank of Reconstruction and Development*).

ERAB tika izveidota, lai palīdzētu Austrumeiropas un bijušās Padomju savienības valstīm pārejā uz tirgus ekonomiku. **DB 2001.21.XI. 13.**

erektils (angļu *erectile*) – saistīts ar erekciju (vīrieša dzimumlocekļa piebriešanu dzimumuzbudinājuma laikā).

Līdz šim gadam *Viagra* bija vienīgais medikaments **erektilās** disfunkcijas novēršanai.. **D 2003.7.XI, 19.**

ergonomika – zinātnes nozare, kas pēta, kā uzlabot, atvieglot, optimizēt dažādu darbību veikšanu tā, lai kustības, stāvokļi un darbarīku formas būtu visatbilstošākās fizioloģiski un visefektīvākās ekonomiski.

..kapitālisti mugursomas taisa **ergonomiskas**, formā saturīgas un vertikālas kā baļķus. **TD 2000.18.V, 12.**

Lieki piebilst, ka nažu asmeņi ir gatavoti no visaugstākās kvalitātes tērauda, bet **ergonomiskie** spali satur gumijas sastāvdaļas, kas rada patīkamu sajūtu rokām. **D 2002.16.I, 12.**

erhu – ķīniešu tradicionāls stīgu instruments: tam ir dobts koka korpuss, garš grifs un divas stīgas un to spēlē ar lociņu. Šāda tipa instruments raksturīgs arī citām Āzijas tautām.

Pirmo reizi orķestra vēsturē tiek atskaņota mūzika, kurā komponists Marks Armanīni no Kanādas kā solo instrumentus izmanto vjetnamiešu tautas instrumentus – jančinu, **erhu** un tanbau. **D 2003.5.VI, 18.**

eritropoetīns (*erythropoietin*) sk. **EPO**.

Lietuviešu sportista organismā tika konstatēta aizliegtā viela **eritropoetīns** jeb EPO, un viņu diskvalificēja uz gadu. **NRA 2003.22.X, 8.**

ES – abreviatūra no **E**iropas **S**avienība.

Kopenhāgenā tiek lēsts, ka **ES** dalībvalstu un kandidātvalstu galotņu sanāksmē kopumā piedalīsies ap 6000 cilvēku. **NRA 2002.13.XII, 3.**

eskalācija – kāda procesa pakāpeniska izvēršanās, paplašināšanās, intensificēšanās.

Ar ES atbalstu tiek veikti plaši starptautiski pētījumi, tiek apzināta pozitīvā pieredze skolēnu vardarbības **eskalācijas** ierobežošanā. **NRA 2002.13.XII, 2.**

Parādu **"eskalācija"** nenoteiktā normatīvo un finansēšanas principu situācijā jau ir diezgan kalpojusi, lai valsts (kultūras) objekti tiktu tiem, kam "vajag". **F 2002.5, 1.**

eskeipisms (angļu *escapism*) – centieni aizbēgt, izvairīties no nepatīkamā, mēģinājumi izstumt to no apziņas, piesātinot apziņu ar patīkamo.

Modē nācis noslēpumains termins ***eskeipisms***, no angļu vārda *escape* – bēgt, ko gan parasti lieto literatūrā un kino. Tā ir vēlēšanās paslēpties savās fantāzijās un nelīst ārā, lai biedējošā īstenība nespētu ietekmēt. **Mēs 2002.10.VIII, 11.**

eskortserviss – pavadoņserviss, nodrošina sievietei vai vīrietim attiecīga dzimuma pavadoni dažādu pasākumu apmeklēšanai u.tml.

Čaka iela un Pierīgas lielceļi, kur apgrozās vieglas uzvedības sievietes, pagrīdes bordeļi, kas slēpjas zem **eskortservisu** vai masāžas salonu izkārtnēm, daži simti ārzemēs nonākušo seksa verdzeņu, šķiet salīdzinoši neliela, tomēr neatrisināma problēma. **RB 2002.26.XI, 10.**

eskudo (portugāļu, spāņu *eskudo* 'vairogs') – naudas vienība Portugālē, Čilē (1960–1975), Kaboverdē u.c.

Portugālē **eskudo** sāka kalt 15. gadsimtā.. **LV 2002.4.VII, 18.**

ESP – abreviatūra no angļu ***E**lectronic **S**tability **P**rogram* – elektroniska sistēma automašīnas stabilitātes nodrošināšanai.

Arī visi pārējie *high-tec* "sīkumi" – riepu spiediena kontrole, **ESP**, pretizslīdēšanas sistēma, *cruise control* un pat sēdekļu apsilde maksā papildus. **D 2002.27.XI, 11.**

esperanto – mākslīgi radīta starptautiskā valoda, ko 1887. gadā izveidoja poļu ārsts Ludvigs Zamenhofs (*Zamenhof*, 1859–1917).

Zem sava garadarba poļu okulists Zamenhofs parakstījās ar pseidonīmu ārsts Esperanto. No tā jaunā valoda arī ieguva savu nosaukumu – **esperanto** (*esperanza* – 'cerība' spāņu val.). **SD 2003.8.XI, 39.**

esplanāde – plašs laukums lielas ēkas priekšā; plata iela (parasti ar aleju vidū); klaja teritorija starp cietoksni un pilsētu.

Šī zaļumu sistēma tika izveidota 19. gadsimta otrajā pusē bijušo nocietinājumu un cietokšņa **esplanādes** vietā. LArch 2001.I, 18.

ESPN – abreviatūra no ***E**ntertainment and **S**ports **P**rogramming **N**etwork* – TV kompānija, tās uzmanības lokā ir izklaide un sports.

Augusta sākumā pēc Cincinati turnīra par atteikšanos sniegt interviju ***ESPN*** Hjūitam lika samaksāt 103 000 ASV dolāru lielu soda naudu (pusi nopelnītās prēmijas). D 2002.29.VIII, 12.

espresso (itāļu) – tumša stipra kafija, ko pagatavo, tvaiku vai verdošu ūdeni laižot caur īpaša maluma kafiju. Parasti šīs kafijas pagatavošanai lieto speciālus aparātus. Servē īpašās neliela tilpuma tasītēs.

Vārds **"espresso"** cēlies no itāļu valodas un nozīmē "zem spiediena". Pēc šī principa funkcionē arī **"espresso"** kafijas aparāti. RB 2003.12.II, 13.

Lielākie iebildumi ir pret augstajām cenām un kafijas kultūras degradāciju, kam ar itālisko galvu reibinoša **espresso** "uzpirksteni" ir visai attāls sakars. D 2002.17.IX, 20.

establišments, isteblišments – valdošās aprindas; institucionālā, profesionālā un politiskā elite, kas kopīgi simbolizē valsts varu un pastāvošo iekārtu; iedibinātā kārtība. Termins kļuva populārs pēc 1955. gada sakarā ar Henrija Fērlija (*Fairlie*) rakstu izdevumā *Spectator*.

Visi līdzšinējie poētiskās atklāsmes dumpji pret instrumentālas racionalitātes tehnokrātisko uzvaras gājienu ir vai nu izšķīduši, vai sastinguši, inkorporēdamies nopērc/pārdod, sazelē/izspļauj **establišmentā**. Studija 2000.IV, 44.

estakāde – tiltam līdzīga būve, kas paredzēta satiksmes izkārtošanai vairākos līmeņos u.c. funkcijām.

Tā kā pabeigts remontēt Salu tilta **estakādes**.., līdz 9. jūlijam varēsim bez ierobežojumiem pārvietoties pa visiem trim .. Rīgas tiltiem. D 2002.1.VII. 2.

20. septembrī lielākā daļa komandas dosies uz Oberhofu, kur trenēsies ledus **estakādē**. NRA 2003.29.VIII, 9.

estrogēns – sieviešķais dzimumhormons.

Esterogēns ietekmē ļoti daudzas organisma funkcijas. Tas lielā mērā nosaka arī sievietes ārējo izskatu, ādas stāvokli, acu spožumu. Santa 2002.XII, 113.

Plašāk lietotas ir kombinētās [hormonālās kontracepcijas] tabletes, kas satur divu hormonu **estrogēna** un progesterona sintētiskās versijas. D 2003.3.X, 21.

ETA – abreviatūra no ***E**uskadi* (arī *Euzkadi*) ***T**a **A**skatasuna* (*Azkatasuna*) – Dzimtene (Tēvzeme) un brīvība. Kreisi orientēta basku separātistu organizācija. Jēdzienu "Euskadi" ieviesa Basku nacionālistu partijas dibinātājs

Sabino Arane 1901. gadā, lai apzīmētu iedomātu basku valsti, konfederāciju, kuru veidotu septiņas – trīs Francijai un četras Spānijai piederošās – basku provinces. Organizācija ETA izveidota 1955. gadā ar mērķi izcīnīt neatkarīgu vienotu basku valsti. Šī mērķa īstenošanai tiek lietotas terористiskas metodes.

ETA 30 gadu ilgajā cīņā par neatkarīgas basku valsts izveidošanu Spānijā dzīvību zaudējuši vairāk nekā 800 cilvēku, bet kopš organizācija 1999. gada beigās pārtrauca pamieru, tā uzņēmusies atbildību par terora aktiem, kuros bijuši 35 upuri. **NRA 2001.24.VIII, 9.**

ētermediji – plašsaziņas līdzekļi, kas informāciju izplata ēterā, piemēram, radio un televīzija.

Norvēģijas Komunālais departaments .. uzaicinājis uz Norvēģiju Krievijas un Ukrainas TV pārstāvjus, lai šo valstu **ētermedijos** parādītos informācija par to, ka nekāda saldā dzīve patvēruma lūdzējus Norvēģijā nesagaida. **D 2002.19.VIII, 5.**

eternizācija (no angļu *eternity* 'mūžība, nemirstība') – vēlme pagarināt savu zemes dzīvi (ļaužu atmiņās, nostāstos u.tml.) pāri nāves robežai.

No **eternizācijas** viedokļa tā bija vienīgā iespējamā rīcība.. **RL 2000.VII, 42.**

Par tādu pašu **eternizējošu** aktu var kļūt mākslinieka nāve. **RL 2000.VII, 42.**

etnokonfrontācija – etnosu, tautu konfrontācija jeb nesaskaņas.

Centāmies palīdzēt Tautas frontei novērst asu **etnokonfrontāciju**. **RL 2001.IX, 18.**

etoss, ētoss – iedzimtais tikums. Senajā Grieķijā par etosu sauca individualitātes rakstura stabilo, noturīgo tikumisko īpašību kopumu, vēlāk to attiecināja arī uz lielākām kopībām.

..viņu satricina doma, ka reliģiskais cilvēks vēlas domāt pats un ka baznīcai varētu būt savs **etoss** un ticība, kas nav gājusi cauri viņu homoseksuāli feministiskā politkorektuma Prokrusta gultai. **D 2003.20.V, 2.**

EUR – eiro – Eiropas Savienības naudas vienības – starptautiski pieņemts saīsinājums.

Valūtas maiņas vietās Latvijā visur redzams saīsināts apzīmējums ***EUR***. **NRA HKA 2003.15.IV, 2.**

Pirmajā posmā plānots ieguldīt ap 2 milj. **EUR**.. **DB 2003.3.X, 6.**

everyman – ikdienišķais cilvēks, parastais cilvēks, vienkāršais cilvēks.

Pēc pašas Krūnas apgalvojuma, katrs viņas romāna varonis tomēr paliek par ***Everymen*** jeb ikdienišķo cilvēku, parasto ne-identitāti, kura tēls savulaik bija tik nozīmīgs T.S. Eliota agrīnajā darbā *Alfreda Dž. Prūfroka mīlas dziesma*. **F 2002.6, 5.**

Ēzopa valoda – līdzību valoda, attīstīta sabiedrībās, kur pastāv cenzūra. Nosaukums pēc sengrieķu fabulu rakstnieka Ēzopa (*Aisōpos*, 6. gs. p.m.ē.), kura darbos galvenie tēli bija dzīvnieki.

..septiņdesmitajos gados šejienes rakstniekiem nācās gan runāt **Ēzopa valodā**, gan reizumis maksāt nelielas nodevas oficiālajai ideoloģijai, lai šo nodevu aizsegā varētu izdabūt cauri cenzūrai kādu brīvdomību.. **NRA 2003.15.II, 10.**

Taču arī padomju laikos **Ēzopa valodā** varēja pateikt gandrīz visu, ko gribēja. **F 2003.49, 3.**

ezoterisks – slepens, apslēpts, zināms vienīgi tiem, kam šajā jomā ir speciālas zināšanas.

..jāņem vērā, ka mūsdienu mākslas valoda ir izveidojusies tāda, ka tā ir grūti saprotama bez īpašām mākslas vēstures zināšanām. Līdz ar to sanāk, ka māksla kļūst **ezotēriska**, noslēgta, pieejama tikai izredzētiem. **F 2002.2, 2.**

EXPO – liela starptautiska izstāde, kas notiek reizi četros gados.

Pēdējais Šteina lielākais darbs bija Hannoverē ***EXPO** 2000* izstādes laikā.. **D 2002. 13.VII, 14.**

F

faberžē – smalki zelta un emaljas izstrādājumi, kādus 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā darināja Pēterburgā, galvenokārt galma vajadzībām. Nosaukums pēc krievu zeltkaļa un juveliera Pētera Kārļa Faberžē (1846–1920) vārda.

Šī ola ir viens no eksponātiem izstādē ***Faberžē*** *dārgumi no Kremļa*.. **D 2002.2.IX, 16.**

fado, fadu (portugāļu 'liktenis') – t.s. portugāļu blūzs, melanholiskas portugāļu dziesmas, ko parasti dzied ģitāras pavadījumā.

Tieši tā jābauda viņas [Sezarijas Evoras] mūzika, kurā Āfrikas ritmi perfekti sabalsojas ar portugāļu ***fado***. **Izkl 2002.6.IX, 19.**

Televīzija tobrīd meklēja portugāļu skumjo, ilgpilno dziesmu **fado** izpildītāju.. **Izkl 2003. 7.XI, 28.**

faetons – vieglā automobiļa virsbūves tips – vaļējs limuzīns.

Vaļēja tipa limuzīnu (atcerieties Elvisa Preslija iemīļoto aveņkrāsas *Cadillac*) [sauc] – par **faetonu**.. **AD 2003.26.XI, 3.**

fagara – garšviela.

Sečuānas pipari ir viena no senākajām garšvielām, kas jau tālā senatnē izmantota Ķīnā. [..] Tie pazīstami arī kā japāņu, ķīniešu pipari vai **fagara**. **NRA Māja 2002. 17.X, 11.**

fails – datne; datu kopa.

..jāmēģina atrisināt pašam savas identitātes mīkla, mēģinot restaurēt izdzēstos atmiņas **failus**. **Izkl 2002.8.XI, 8.**

Ir arī svešvārdi, ko paši lietojam, piemēram, .. **fails**, nevis datne. **D 2002.30.VII, 11.**

fajita (izrunā: fahita) – meksikāņu (precīzāk, t.s. Tex-Mex, t.i., ASV Teksasas štata un Meksikas pierobežas) ēdiens: strēmelēs sagriezta grilēta asa gaļa; ***fajitas*** – fahita kopā ar dārzeņiem, sieru u.c. ierullēta mīkstajā meksikāņu pankūkā tortijā.

Lidojošās vardes enterteinments piedāvā gardās ***fajitas*** – absolūts gastronomisks hits. **Izkl 2002.27.IX, 18.**

fakoemulsifikācija – ķirurģiska kataraktas ārstniecības metode, kuras laikā tiek nomainīta bojātā acs lēca un tā aizstāta ar mākslīgu lēcu.

Rietumeiropā un ASV **fakoemulsifikāciju** kā kataraktas ķirurģiskas ārstēšanas pamatmetodi praktizē jau vairāk nekā desmit gadus. **RB 2002.22.I, 15.**

fakss – elektronisko sakaru sistēma tekstuālas vai grafiskas informācijas nosūtīšanai un saņemšanai, izmantojot telefona līniju.

No Rīgas gandrīz 200 km attālajos Virešos, kur pirms tam pat **fakss** bija pieejams tikai pagasta padomē un pienotavā, tas ir vērā ņemams ieguvums.. **D 2002.22.X, 5.**

fakticitāte (angļu *factitious*) – kaut kas mākslīgs, ar apdomu radīts.

Izglītības pamatā ir saprašana un refleksija, tā ir hermeneitikas nozīmīgākā mācība, kas rāda līdzsvaroto ceļu starp subjektīvo un objektīvo, nepārspīlējot nedz cilvēka radošo unikalitāti, nedz mākslas darba **fakticitātes** vēsturisko nepielūdzamību. **F 2002.14, 5.**

faktorings jeb faktūrkreditēšana – komisijas tirdzniecības darījums, kurā banka pērk klienta faktūrrēķinus, tādējādi kreditējot klienta apgrozāmā kapitāla apriti; nosūtīto preču tūlītēja samaksa, ko veic faktoringa uzņēmums (banka u.tml.); pārņemtās saistības.

Pirmā pusgada rezultāti, kuri uzrāda pieaugumu gan līzinga, gan **faktoringa** portfeļos, ir iepriecinoši.. **D 2002.2.IX, 13.**

Faktoringa pakalpojums ir naudas aizdošana pret ķīlu – debitora parādu. **Kapitāls 2002.IX, 8.**

falafels, falāfels (angļu *falafel*) – Austrumu virtuves ēdiens.

..arī pārējo ēdienu izvēle ir tikpat kā nekāda – falafels jeb eļļā ceptas maltas turku zirņu un garšvielu bumbiņas.. **Klubs 2003.I, 70.**

falenopsis – orhideju dzimtas augs.

Eksotiskās, naktstauriņam līdzīgās orhideju dzimtas puķes **falenopši** (*Phalaenopsis*) uzzied gada tumšākajā laikā – vēlā rudenī un ziemā. **Deko 2000.XI, 77.**

fallisks – ar vīrieša dzimumlocekli (grieķu *phallos*) saistīts.

Kad šoruden gaidāmais *Arsenāls* izvēlas par savas cieņpilnās apsmaidīšanas objektu agrīno kinoeksperimentu *Ceļojums uz Mēnesi*, kur planēta Mēness ir viena liela resna torte, bet strupais raķetes zīmulis – kā tāds **falliskais** simbols, kas šļakstinādamies traucas tajā kūkā taisni iekšā, viņi ļoti pareizi .. dara. **Izkl 2002.16.VIII, 10.**

falls – vīrieša dzimumloceklis.

..šis ķermeņa orgāns, smalkāk dēvēts par **fallu**, ir aprakstīts, apspriests un aprunāts

tik daudz, ka bieži vien vairs nav skaidrs, kur beidzas zinātne un patiesība un kur sākas izdoma un mīti.. **Santa 2000.I, 80.**

falunguņ, falungun (*Falun gong* 'Karmas rata prakse') – Ķīnas tradīcijās balstītu reliģisko mācību sakausējums un garīgu vingrinājumu kopa, ko 1992. gadā izstrādājis Li Hoņži (*Li Hongzhi*). Ķīnā *falunguņ* piekritēji tiek vajāti, bet pasaulē šai jaunajai mācībai jau ir ļoti daudz sekotāju.

..1997. gadā viņa kopā ar dzīvesbiedru iepazīstas ar ***Falungun*** – senu garīgu mācību, kam pamatā ir Visuma īpašību izzināšana. Tā ietver vingrinājumu sistēmu, kas attīra prātu, ķermeni un garu. **D 2003.28.II, 12.**

fanāts – fanātiķis.

..kopš 1972. gada, kad Antoloģijas filmu arhīvs tika dibināts, tur strādājuši tikai un vienīgi entuziasti, kino **fanāti**. **F 2002.27, 8.**

fancy (angļu 'izrotāts, neparasts, dīvains') – savdabīgi jauks.

Interjeru veidošanā briti iemīļojuši paņēmienu, ko sauc par ***fancy*** – visdažādāko lietu miksēšana, sākot ar britiem tradicionālām mēbelēm un kamīniem, bītlu laika aksesuāriem un mūsdienu mēbelēm.. **Deko 2003.XI, 17.**

fandango – sena spāņu deja, ko dejo pāros, parasti kastaņešu un ģitāras pavadījumā.

1767. gadā Kazanova Madridē redz un apraksta afrokubiešu deju **fandango** un apzīmē to kā "pavedinošāko un saldkaislāko no dejām". **Pastaiga 2002.II, 59.**

fandēlis, fanbords (angļu *funboard*) – vētrasdēlis.

Jau sen šie dažādu izmēru *funboards* – **fandēļi** jeb vētrasdēļi dzīvo savu dzīvi un ir vispopulārākie. **SD 1999.2.X, 12.**

Kad sērfisti vējadēli uztaisīja īsāku un noņēma švertu, tad piedzima **fanbords**, par kuru neviens braucamrīks uz ūdens netraucas ātrāk. **FF 1997.VII/VIII, 20.**

fanks, fanki, fankī sk. ***funk, funky***.

fanot – aizrauties ar kādu vai kaut ko, sajūsmināties, "stāvēt un krist".

Fanoju par lietām, kas var eksistēt tikai sintētiskā vidē – par skaņām un attēliem, kas nav sastopami dabā. **MS 2002.V, 47.**

fans (angļu *fan*) – pielūdzējs, entuziasts, līdzjutējs, karsējs.

..šogad arī Latvijas sporta **fani** ir smagas izvēles priekšā. **HD, 1.**

fanta – zīmols: gāzēts atspirdzinošs dzēriens ar apelsīnu garšu.

Konservanti ir pievienoti arī konfektēm, margarīnam, pasterizētam pienam un jebkuram gāzētam dzērienam – kokakolai, pepsikolai, spraitam, **fantai**. Una 1999.X, 43.

FAO – abreviatūra no angļu *Food and Agriculture Organization* – ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija.

Konkursa noteikumi paredz, ka 20 procentus līdzekļu iegulda truškopji, pārējos 80 procentus gada laikā tiem piešķir ***FAO***. D 2001.23.V, 5.

farfalle (itāļu) – makaroni, kas veidoti tauriņa formā.

Farfalle. Makaroni tauriņi. Gatavojot šie makaroni uzsūc ļoti daudz šķidruma. RB 2001.28.II, 15.

..vislabākie un visātrāk pagatavojamie ir ***farfalle*** – taurenīši, kam jāpierīvē svaigi burkāni, gurķi, paprika, Ķīnas kāposti un saspiesti ķiploki. Vēl olīvas, mazliet vīna etiķa, olīveļļas, melno piparu – un ēdiens gatavs! D 2004.5.III, 13.

farizeji – liekuļi, svētuļi.

Vispār jauno attieksmi pret palaistuvēm ieviesa Kristus, citi nesaprata, kāpēc viņš ļāva kājas mazgāt tām sievietēm, ko visi **farizeji** dzina projām. RL 2001.IX, 35.

fārmklubs – augstākās līgas komandai (klubam) piesaistīta zemākās līgas komanda.

Visticamāk, jauno sezonu Astašenko uzsāks Stenlija kausa izcīņas vicečempionu **fārmklubā**.. NRA 2002.3.VIII, 8.

Rīga–2000 paspārnē plānots izveidot **fārmklubu**.. D 2003.22.I, 6.

fārvaters (nēderlandiešu *vaarwater*) – kuģu ceļš, ko marķē dažādas signālzīmes un norobežojumi.

Lai gan tuvojas burāšanas sezona, šobrīd jūrmalā tā ir apdraudēta aizsērējušā **fārvatera** dēļ. RB 2003.8.V, 14.

fascinācija – valdzinājums, burvība, apmātība.

Apgūstot un pārstrādājot psihoanalīzes vēsturi, tā zaudē savu **fascināciju**, nereti priekšplānā izvirzot kustības adeptu psihopatoloģiju un ikdienas dzīves problemātiku. D 2002.24.V, 15.

fast-food, fast food (angļu) – ātrās uzkodas; kaut kas ātrs, paviršs, nenopietns.

..no rīta es parasti neēdu, dienā – neēdu, ja nu vienīgi ātrumā atradu kādu ***fast-food***.. RL 2000.VII, 74.

Šosejas malā stāv *šašličnaja*, pie kuras parasti stāv sievietes un pārdod ***fast food*** mīlestību, ko pa ceļam iepirkt garāmbraucošajiem šoferiem. SD 2002.12.X, 14.

Fatah – apvērsta abreviatūra no arābu *Harakat al-Tahrir al Wataniyyeh al-Falastiniyyeh* – palestīniešu nacionālās atbrīvošanās kustība, izveidota 20. gs. 50. gadu beigās.

J. Arafāta nodibinātās ***Fatah*** kustības vadītājs M. Barguti .. ir viena no visaugstākajām palestīniešu amatpersonām, kāda jebkad atradusies apcietinājumā Izraēlā. **D 2002.13.VII, 8.**

Faux Art (franču 'mākslas darba imitācija, viltojums') – mākslas darbu kopiju izgatavošana.

..mākslinieka Daniēla Erma Dondē iecere legāli ieviest mākslas tirgū tā dēvēto ***Faux Art*** virzienu jeb improvizācijas par mākslas šedevriem uzskatāma par ļoti itālisku un ar senām tradīcijām. **NRA 2003.25.XI, 10.**

FCI – abreviatūra no franču *Fédération Cynologique Internationale* – Starptautiskā Kinoloģijas federācija, dibināta 1911. gadā.

Pārdod Jorkšīras terjera kucēnus no vislabākajiem šķirnes pārstāvjiem. **FCI** cilts-raksti, visas potes, tetovēti. **D 2002.4.IX, 25.**

Rita Kadiķe-Skadiņa ir arī ***FCI*** eksperte un vērtē suņus izstādēs Latvijā un ārzemēs. **NRA 2003.31.V, 10.**

Federācijas padome – Krievijas Federācijas parlamenta augšpalāta, kurā ietilpst deputāti, kas vienādā skaitā pārstāv katru federācijas subjektu.

Reģionālie līderi, kuri kopā ar Lužkovu sēdēja **Federācijas padomē** (līdz 2000. gada reformai), Maskavas mēru nemīlēja. **SD 2002.9.XI, 13.**

Federālās rezerves, Federālā rezervju sistēma (angļu *Federal Reserve System*) – ASV centrālo banku sistēma.

Volstrītas ekonomisti paredz, ka ASV **Federālo rezervju** padome tuvākajos mēnešos samazinās procentu likmes. **D 2002.6.VIII, 7.**

feinšmekers (vācu *feinschmecker*) – gardēdis, izsmalcināts cilvēks.

Holandieši ir ***feinšmekeri***, viņi ēd labi, sātīgi, treknus ēdienus. **SD 2002.3.VIII, 6.**

Vienu no izcilā somu komponista [Magnuss Lindbergs] darbiem *Gran Duo* .. diriģents uzskata par galveno jaunās un visjaunākās mūzikas programmā, kura būs pa zobam pat visizsmalcinātākajiem **feinšmekeriem**. **Izkl 2002.3.V, 14.**

feiss (angļu *face*) – seja; *pārn.* cilvēks.

Pāris jaunu ***feisu***, un četru gadu laikā tas ir par maz. **Izkl 2002.16.VIII, 13.**

felinologs – kaķu pētnieks.

Felinologi atzinuši, ka tikai šajā vecumā kaķēns var uzsākt patstāvīgu dzīvi bez mammas. **RB 2001.21.XI, 17.**

felinoloģisks – ar kaķiem un kaķu pētniecību saistīts.

Šobrīd Latvijas **Felinoloģiskās** asociācijas .. Meinkūnu klubā reģistrēti 84 kaķi. RB 2002.18.XII, 16.

feluka – neliels kuģītis ar burām un airiem, savulaik izplatīts Vidusjūras areālā, mūsdienās ar to jopojām kuģo pa Nīlu.

..Nav ko brīnīties, kad Nīlas vidū no garāmslīdošas **felukas** pēkšņi kāds auro: "Juris! Juris!".. Santa 2003.V, 121.

feminisms – sieviešu kustība par līdztiesību ar vīriešiem; **feministisks** – saistīts ar feminismu, feminismam raksturīgs.

Ja uz **feminismu** skatāmies no ziemeļvalstu sabiedrības redzespunkta, tad tam ir ļoti konkrēta izpausme. Proti, vienlīdzīgi apstākļi, vienlīdzīgas tiesības, vienlīdz liela vara, prestižs, nauda. Santa 2000.I, 39.

Viens no Atvudas daiļrades saistošākajiem aspektiem ir viņas filigrānā spēja sintezēt savus **feministiskos** uzskatus, teoretizēšanu par tiem un postmodernā vēstījuma spēles elementus nepārvarami hipnotiskā stāstījumā.. F 2002.4, 5.

feministe – feminisma piekritēja.

70. gadu **feministes** uzbruka sieviešu žurnāliem, ka tie ar saviem ideāliem – laimīgo ģimenes dzīvi un sevis pucēšanas veidiem ceļā uz mērķi – attīsta sievietēs klaustrofobiju. Santa 2000.IX, 17.

femme fatale (franču) – liktenīgā sieviete.

Pasaules slavu šis materiāls ieguva 1875. gadā, kad Žoržs Bizē to pārrakstīja operai. Karmenas tēls kļuva par ***femme fatale***. Pastaiga 2002.II, 60.

fenilketonūrija – iedzimts vielmaiņas traucējums – nespēja pārstrādāt aminoskābi fenilalanīnu.

"Diētas namā" nopērkama pārtika celiakijas slimniekiem, produkti bez olbaltuma tiem, kuri sirgst ar **fenilketanuriju**.. RB 2001.19.IX, 12.

fenoloģija (grieķu) – bioloģijas nozare, kas pēta tās periodiskās parādības dzīvajā dabā, kuru cēlonis ir gadalaiku maiņa un meteoroloģiskie apstākļi; **fenoloģisks** – saistīts ar fenoloģiju.

Izdevums nav tikai akadēmisku autoru rakstu krājums, tajā ir publikācijas, kas izraisījušas interesi preses izdevumu lasītājos, **fenoloģiskos** novērojumus izdevumam sūtījuši sabiedriskie novērotāji, amatieri.. D 2003.13.XII, 23.

fēns (angļu *fan*) – ierīce silta gaisa iegūšanai, lieto galvenokārt matu sausināšanai un veidošanai; **fēnot** – žāvēt un ieveidot matus, lietojot fēnu.

Gaisīgās matu lokas iegūsi, ja mitros matos nedaudz ieziedīsi vidējas fiksācijas želeju un to ar ķemmi izlīdzināsi. Izžāvē ar **fēnu**. Cosmo 2002.X, 10.

Lielākā daļa no tiem, kas saviem saimniekiem pie pavadiņas dodas uz četrkājaino skaistuļu parādi, tikuši pucēti, ķemmēti, mazgāti, **fēnoti** un visādi citādi uzfrišināti. NRA 2002.23.XI, 11.

fen-šu, fen-šui, fenšui (ķīniešu *feng* 'vējš' + *shui* 'ūdens') – ķīniešu mācība par telpas un ainavas organizāciju un tās ietekmi uz cilvēku, par to, kā dzīvot saskaņā ar apkārtējo pasauli.

Latvijā izveidots pirmais interneta portāls – lapa http://wwwfengshui.lv, kur interesenti latviešu valodā var iepazīties ar patlaban populāro ķīniešu dzīves skolas mācību **fen šui**. Deko 2003.XI, 5.

Šodien pastāv vismaz trīs atsevišķas ***Fenšui*** skolas. Viena uzsver apkārtējās ainavas un atsevišķu detaļu formas nozīmi, otra – novietojuma un debespušu ietekmi, bet trešā izmanto telpas shematisko sadalījumu. RL 2000.I, 48.

feretrons (angļu *feretory, no latīņu*) – neliels pārnēsājams relikviju šķirstiņš (relikvārijs), kur parasti glabājas svēto relikvijas.

Procesijas priekšā vienmēr tiek nests krusts, tās dalībnieki nes karogus ar Jēzus Kristus, Dievmātes un svēto simboliem, altārīšus jeb **feretronus**, dažādas ar ticību saistītas lietas, degošas sveces un ziedus. D 2002.14.VIII, 16.

feromons, fermons (angļu *pheromone*) – vielas, kuras izdala kāds indivīds un uz kurām reaģē attiecīgās sugas pārstāvji.

Vai vīriešu **feromonus** bieži izmanto smaržu radīšanā? NRA 2003.13.VI, 12.

Tiem [fermoniem] ir svarīga loma mušu dzimumrotaļās, bet vai **fermoni** ietekmē arī cilvēku uzvedību, vismaz pagaidām skaidrības nav. D 2002.24.IX, 19.

..pasaulē ir aizliegts meklēt un atklāt **feromonu** ķīmisko formulu, lai izmantotu to parfīma ražošanā. Una 2003.XII, 58.

fešenebls (angļu *fashionable*) – modei atbilstošs, moderns, elegants.

Kāds sakars desmitmiljonu metropoles Maskavas *bomonda* ***fešeneblajām*** ākstībām ar *Sociālo ekshibicionismu* Dzelzceļa muzejā? Izkl 2002.1.XI, 9.

feta – populārs tradicionālais grieķu siers, ko gatavo no svaiga kazas (arī aitas; mūsdienās bieži no govs) piena, uzglabā sūkalās. Izmanto salātu un citu ēdienu gatavošanai.

Piena produktu izvēle ir plašāka ..: biezpiens, **feta**, jogurts, kazas piens un siers, kefīrs, mocarella, rīsu piens un liess skābais krējums. JA 2002.36, 32.

FIA – abreviatūra no franču *Fédération Internationale de l'Automobile* – Starptautiskā Autosporta federācija (1904).

Otrs nozīmīgākais jauninājums, ko nule kā apstiprinājusi **FIA**, ir jaunā kvalifikācijas sistēma.. **NRA 200317.X, 8.**

fiakrs – izīrējams pajūgs. Nosaukums pēc svētā Fiakra viesnīcas Parīzē, kur 17. gadsimta vidū kāds M. Sovāžs (*Sauvage*) ierīkoja pirmo pajūgu nomas punktu. Pastāv leģenda, ka svētais Fiakrs bijis īru (skotu?) izcelsmes princis, kurš dzīvojis 7. gadsimtā, apmeties Francijā un uzcēlis tur klosteri. Svētais Fiakrs, kura diena tiek atzīmēta 30. augustā, tiek uzskatīts par dārznieku patronu.

Vīnes pašvaldība devusi rīkojumu pajūgu jeb **fiakru** kučieriem sākt zirgu autiņbiksīšu izmēģinājumus vēl pirms jaunā likuma pieņemšanas. **D 2002.24.IX, 22.**

FIAP – abreviatūra no franču *Fédération Internationale de l'Art Photographique* – Starptautiskā fotomākslas federācija. FIAP locekļi ir nacionālās fotomākslas federācijas, pa vienai no katras valsts. Ideja par starptautiskas fotomākslinieku organizācijas izveidi izteikta 1946. gadā, 1950. gadā notika FIAP dibināšanas kongress. Šobrīd FIAP apvieno vairāk nekā 90 fotomākslinieku organizācijas, kurās darbojas vairāk nekā 300 000 biedru.

Daži saka, ka **FIAP** (Starptautiskā fotomākslas federācija..) tituls neko nenozīmē, bet man šķiet, ka tas ir viens no rādītājiem.. **JA 2002.46, 32.**

fiasko – neveiksme, neizdošanās, sakāve.

Sarunas pārtrūks, tiks izliets daudz asiņu, atsāksies pārrunas, ko pabeigs, lai nepieļautu tālāku nevainīgo cilvēku asinsizliešanu. Šādā gadījumā .. valsts valdība būs cietusi politisku **fiasko**. **D 2002.26.X, 11.**

fiats, ***FIAT*** – abreviatūra no itāļu *Fabbrica Italiana Automobili Torino* – autobūves uzņēmums (kopš 1899. gada) un automobiļu marka.

..no 10 auto septiņi būs **fiati**. **Kapitāls 2002.IX, 78.**

Vienīgais, par ko Turīnas koncerns pašlaik varētu priecāties – Mihaēls Šūmahers ar ***FIAT*** meitasuzņēmuma *Ferrari* ražojumu drāžas no vienas uzvaras uz otru. **NRA 2002.14.X, 5.**

FIB – abreviatūra no ASV **F**ederālais **i**zmeklēšanas **b**irojs (*Federal Bureau of Investigation, FBI*) – ASV Tieslietu departamenta nodaļa, kuras uzdevums – izmeklēt visus federālo likumu pārkāpumus – spiegošanu, sabotāžu, cilvēku nolaupīšanu, banku aplaupīšanu, pilsoņtiesību pārkāpumus, terorismu, noziegumus, kas vērsti pret valsti un valdību u.tml. Izveidota 1908. gadā kā Izmeklēšanas birojs. 20. gs. 20.–30. gados t.s. sausā likuma laikā Dž. E. Hūvera (*Hoover*) vadībā uzsāka nesaudzīgu cīņu pret organizēto noziedzību ASV.

Varas iestādes veica reidu pēc tam, kad ar **FIB** palīdzību tika pārtverti aizdomās turēto satelittelefona zvani.. **D 2002.16.IX, 6.**

Pēc **FIB** ziņām, Tohtahunovs tiekot turēts aizdomās arī par narkotiku kontrabandu, nelegālu ieroču un zagtu automašīnu tirdzniecību, kā arī aizkulišu darījumiem skaistuma konkursos. **D 2002.2.VIII, 10.**

FIBA – abreviatūra no franču *Fédération Internationale de Basketball Amateur* – Starptautiskā Basketbola federācija, nodibināta 1932. gadā Ženēvā.

Latvijas Basketbola savienības (LBS) prezidents Ojārs Kehris parakstījis aicinājumu Starptautiskās Basketbola federācijas (**FIBA**) ietvaros izveidot patstāvīgi funkcionējošu Eiropas zonu, kuras pārstāvēšanai jārada Eiropas Basketbola federācija.. **D 2001.19.V, 12.**

FIBT – abreviatūra no franču *Fédération Internationale de Bobsleigh et de Toboganning* – Starptautiskā Bobsleja un skeletona federācija (1923).

FIBT anulējusi 36 punktus, ko Pasaules kausa izcīņas sacensībās izcīnīja ASV pilota Toda Heisa ekipāžas. **D 2002.30.I, 10.**

fīča (no angļu *feature*) – spilgta iezīme, "rozīnīte".

Un labi vien bija, ka es nepiekāpos par tiem Gaideļa sarkanajiem zābakiem. Tas piešķīra to ***fīču***, to klasisko piedauzības, pagrimuma nokrāsu. **M+ 2003.IV, 36.**

FIDE – abreviatūra no franču *Fédération Internationale de Échecs* – Starptautiskā šaha federācija (1924), sekretariāts atrodas Atēnās.

1975. gadā Fišeram starptautiskā šaha federācija **FIDE** atņēma pasaules čempiona titulu, jo viņš atteicās spēlēt pret pretendentu, PSRS pārstāvi Anatoliju Karpovu. **D 2002.23.XI, 20.**

fīders – līnija augstfrekvences signāla pārvadei.

2001. gadā tika iegādāta antenu – **fīderu** sistēma, kuru pēc speciāliem, iepriekš veiktiem sagatavošanas darbiem uzstādīja Zaķusalas antenas torņa pašā spicē – 360 m augstumā. **RV 2002.48, 70.**

fiesta (spāņu) – reliģiski svētki; svētki un brīvdienas.

Modes kritiķu reakcija uz spāņu fenomenu ir apjukusi nopūta un brīdinājums – lai **fiesta** neieilgst un nepārvēršas par fiasko. **Pastaiga 2002.II, 14.**

FIFA – abreviatūra no franču *Fédération Internationale de Football Association* – Starptautiskā Futbola federāciju savienība (1904).

Par starptautisku spēli futbols kļuva 20. gadsimta sākumā, kad 1904. gadā izveidojās Starptautiskā futbola federāciju savienība ***FIFA***. **Mēs 2002.28.XII, 8.**

filantrops – cilvēks, kas nodarbojas ar filantropiju, labdaris.

Amerikāņu miljardiera un **filantropa** Džordža Sorosa un vēl trīs cilvēku lietu ceturtdien izskatīs Francijas tiesa. **D 2002.7.XI, 9.**

fīlings (angļu *feeling*) – izjūta, noskaņojums.

Atskārsme, ka šai sajūtai nav vajadzīgi zaļo papīrīšu tūkstošu simti, ***fīlingu*** padarīja vēl jaukāku. **Auto 2000.IV, 34.**

Uz šo izstādi drīzāk brauc "ķert **fīlingu**", jo te vienkopus var ieraudzīt visu labāko, kas dizaina jomā radīts. **Deko 2001.I, 29.**

fingerbords (angļu *fingerboard*) – pirkstiņdēlis, miniatūrs skeitbords, kuru vada ar diviem pirkstiem.

Puiši uzskata, ka **fingerbords** tādam vecumam ir pieejamāks nekā lielais skeitbords divu iemeslu dēļ – maksā tikai piecus latus un viņu mammām nav jāsatraucas, ka pēc neveiksmīga trika dēls varētu roku salauzt. **SD 2003.1.XI, 42.**

finlandizācija (angļu *Finlandization*) – lielas valsts īstenota netieša, bet ļoti cieša kontrole pār mazu kaimiņvalsti. Nosaukums radies, vispārinot Padomju Savienības un Somijas attiecības pēc Otrā pasaules kara.

J. Rusi apgalvo, ka viņa priekšnieks visu esot zinājis un ka šāda rīcība esot bijusi "**finlandizācijas** garā". **NRA 2003.17.V, 7.**

Draudi par [Baltijas valstu] nonākšanu Krievijas ietekmē (t.s. **finlandizāciju**) tiek uzskatīti par reāliem, jo īpaši kā arguments, lai kļūtu par Eiropas Savienības .. dalībvalsti.. **Ned 2003.37, 4.**

FIPRESCI – abreviatūra no franču ***F**édération **I**nternationale de la **P**resse **C**inématographique* – Starptautiskā kinokritiķu federācija. Dibināta 1930. gadā, mītne atrodas Minhenē.

..starptautiskā kinokritikas žūrija **FIPRESCI** kino forumā Arsenāls šogad godalgoja Viestura Kairiša filmu *Pa ceļam aizejot* (Baltijas filmu konkursā) un kataloniešu režisora Marka Reka filmu *Pau un viņa brālis* (foruma filmu konkursā).. **NRA 2002. 1.X, 10.**

firmačs (krievu *фирмач*) – firmas īpašnieks.

..pirms mēneša viņa centās zupas virtuves jauno plīti ***firmačiem*** aizrunāt par tūkstoš latiem. **SD 2002.23.XI, 11.**

Interesantā kārtā te saduras ne tikai valsts ar ***firmaču*** interesēm, bet dažādu valsts institūciju starpā arī. **NRA 2001.6.X, 2.**

FIS – abreviatūra no franču ***F**édération **I**nternationale de **S**ki* – Starptautiskā Slēpošanas federācija (1924).

Ivars Ciaguns ***FIS*** kalnu slēpošanas sacensībās Pampago (Itālija) slalomā ierindojies 49. vietā (75 ***FIS*** punkti). D 2002.23.XII, 10.

fiskāls – tāds, kas attiecas uz valsts ieņēmumiem.

Valsts budžets 2002. gada pirmo pusgadu ir beidzis bez **fiskālā** deficīta un, iespējams, ar nelielu – viena miljona latu – **fiskālo** pārpalikumu, liecina Valsts kases operatīvie dati. D 2002.2.VII, 3.

Kopējais bēgļu skaits **fiskālajam** 2003. gadam, kas sākas 1. oktobrī, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir nemainīgs. D 2002.18.X, 9.

fiška (krievu *фишка*) – **1.** kaut kas interesants, aizraujošs; intriga, noslēpums. **2.** kartona žetoni, uz kuriem attēloti, piemēram, animācijas filmu varoņi un kurus ražotāji ievieto dažādu produktu iesaiņojumā.

Mani neinteresē visas tās jūsu **fiškas** – intrigas, asaras, atkal kaut kāds jauns krēms, biksīšu ieliktniši... Una 2000.VIII, 39.

Protams, ir tāda parādība kā bērnu mode, kurai mūsdienās piedien kaut vai tās pašas ***fiškas***, bet, ja domājam par bērna veselību, sliktākajā gadījumā, ja neizdodas viņu pārliecināt, var taču izbērt tos čipšus no pakas, vai ne? SD 2003.26.VII, 16.

fitness – vesels un labi veidots ķermenis; vingrums.

Līdz šim, kad uzņēmēji iekāroja kādus parka gabaliņus vai citas dabas pamatnes teritorijas, sabiedrībai tika solīti labumi no autonovietnēm, lielveikaliem, **fitnesa** klubiem.. D 2002.4.XI, 2.

fito- – saistīts ar augiem (piemēram, fitoestrogēni, fitoterapeits u.tml.).

Visdrīzāk tie ir **fito**estrogēni – sieviešu dzimumhormoniem radniecīgas vielas, tikai ar daudz zemāku aktivitāti. NRA Māja 2002.19.XII, 8.

fitoncīdi – augu bioloģiski aktīvās vielas, kas iznīcina mikroorganismus vai aizkavē to attīstību.

Ķiploku eļļa satur **fitoncīdus**, A, B, C vitamīnus. NRA Māja 2002.26.IX, 9.

fitoterapija – terapija, kurā tiek izmantoti dažādi augi; **fitoterapeits** – ārsts, kas specializējies fitoterapijā.

Es gribētu, lai augus prasmīgi mācētu izmantot ārsti. To vairs mūsdienās nevarētu saukt par tautas medicīnu, bet gan visur atzīto **fitoterapiju**. NRA HKA 2002. 24.XII, 2.

..izvēloties vajadzīgo tēju, vislabāk konsultēties ar **fitoterapeitu**. RB 2002.6.XI, 15.

FIVB – abreviatūra no franču *Fédération Internationale de Voleyball* – Starptautiskā Volejbola federācija.

..pēc ***FIVB*** prezidenta Rubena Akostas iniciatīvas no kungu čempionāta dalībnieku skaita pirms neilga laika tika izslēgta Dienvidkorejas izlase.. **D 2002.16.IX, 10.**

Jānis Grīnbergs/Andris Krūmiņš **FIVB** 2002. gada rangu tabulā ar 78 punktiem ieņem 62. vietu. **D 2002.16.X, 12.**

fizs, fīzs (angļu *fizz*) – dzirkstošs, putojošs kokteilis ar augļiem vai augļu sulu.

Fīzs (*fizz*) tulkojumā nozīmē "čukstēt", jo pieder pie dzirkstošiem dzērieniem un rada ausij patīkamu čukstu skaņu. **Santa 1998.VIII, 86.**

fjūčers jeb nākotnes līgums – preces vai vērtspapīri, ko pārdod ar vēlāku piegādes termiņu; līgums par preču, vērtspapīru, valūtas pirkšanu/pārdošanu nākotnē.

Eiropas naftas standarta *Brent* septembra **fjūčera** cenu lielā mērā ietekmēja ziņas par to, ka septembrī naftas piegādes apjomi varētu samazināties, jo vairākās Ziemeļjūras naftas ieguves vietās tiks veikti remontdarbi. **DB 2002.16.VIII, 13.**

flagmanis (nēderlandiešu *vlagman*) – jūras kara flotes augstākā sastāva virsnieks; tas, kas atrodas priekšpozīcijās.

..Latvijas labākās basketbola komandas .. satiksies laukumā ar budžeta ziņā līdzvērtīgiem pretiniekiem un mūsējiem uzvarēt divu raundu mikromačā ar Čehijas groza bumbas **flagmaņiem** būs īsta goda lieta. **TVD 2002.24.X, 2.**

flaieris – reklāmlapa, ko izdala uz ielas vai piegādā dzīvesvietā.

Pasākuma **flaierī** redzamais *funky* vīrietis rada asociācijas *JaffaRiga* noskaņām. **D 2002.28.VI.**

flamenko – Dienvidspānijas dziesmu, deju un ģitāras spēles veids, kas 18. gadsimta beigās izveidojās Andalūzijas čigānu mākslā; ģērbšanās stila iezīme.

Flamenko un bolero dejotāji no Spānijas rosina nostalģiju par kādreiz pašas dejoto *Donu Kihotu*. **D 2001.23.VI, 16.**

Flamenko ritmi vienmēr skanējuši jaunā spāņu dizainera Hosē Onas Selfas kolekcijās. **Pastaiga 2002.II, 14.**

Tūkstošiem tūristu katru gadu dodas uz Andalūziju, lai nobrauktu pa vēsturisko **flamenko** ceļu – no Seviļas līdz Kadisai. **Progr 2003.16.V, 12.**

flažolets – lociņinstrumenta spēles paņēmiens.

Turpat blakus Mehiko 30.–60. gadu populārā dziesminieka Augustina Laras melodiskā salonmūzika, kuras izpildījumu *Kronos* niansēja ar elegantiem *pizzicato* un **flažoletiem**. **D 2002.24.VII, 13.**

flebologs – speciālists vēnu (grieķu *phlebos*) slimībās.

Varikoze ir ārstējama, un piemērotāko ārstēšanas veidu ieteiks vēnu slimību speciālists – **flebologs**. Una 2002.V, 64.

fleksibilitāte (angļu *flexibility*) – elastīgums, pielāgošanās spēja, mainīgums.

..Neo .. uzrāda intelektuālo **fleksibilitāti**, pārvietojoties dažādajās realitātēs.. Izkl 2003.7.XI, 6.

fleksibls (angļu *flexible*) – elastīgs, mainīgs; tāds, kas ātri pielāgojas, adaptējas.

Modernās skolās ir viegli adaptēties, tās ir **fleksiblas** un tajās nav vienāda izmēra klašu.. SD 2002.14.XII, 23.

flešbeks (angļu *flashback*) – pārrāvums vēstījumā (galvenokārt romānā vai stāstā, kā arī filmā), lai atgrieztos pie notikumiem, norisēm pagātnē.

Viss tālākais stāstiņš .. risināsies kā **flešbeks** – ceļojums pagātnē.. Izkl 2003.13.VI, 8.

flipchart (angļu) – pāršķiramas papīra lapas, kas piestiprinātas pie statīva un kuras var ērti izmantot informācijas sniegšanai lekcijās vai prezentācijās.

Flipchart jeb pāršķiramas papīra lapas uz statīva ir neaizstājamas, lai zīmētu nepieciešamās shēmas uzstāšanās laikā. D 2002.2.VII, 12.

flips – kokteilis, kura sastāvā noteikti ir olas, cukurs un alkohols.

Pie populārākiem klasiskiem kokteiļiem pieder arī fizi.., **flipi**, frapē, stingeri u.c. Santa 1998.VIII, 85.

fliteri (angļu *flitter*) – sīki, spīguļojoši dekoratīvi nieciņi (piemēram, mazi aplīši), ko izmanto tērpa izrotāšanai un citām vajadzībām.

Spožums un spīguļi ir uzteicami jebkuros daudzumos un veidos, sākot no brokāta, **fliteru** un pērlīšu izšuvumiem, beidzot ar augstvērtīgu dārgakmeņu greznumlietiņām. Pastaiga 2002.II, 32.

florbols (angļu *floor-ball*) – hokejam līdzīga spēle ar bumbiņu, to spēlē sporta zālē uz grīdas; **florbolists** – florbola spēlētājs.

Pasaules čempionāts **florbolā**, kas svētdien sāksies Rīgā, noteikti pretendē uz vienu no reprezentablākajiem un vērienīgākajiem sporta pasākumiem Latvijā pēdējā desmitgadē. D 2001.19.V, 12.

Zviedrijā, Somijā **florbolistes** ir gandrīz profesionāles, bet Latvijā ir tikai septiņas amatieru komandas. D 2001.19.V, 7.

floristika – ziedu un augu kārtošanas teorija un prakse; **florists** – cilvēks, kas nodarbojas ar floristiku.

Floristikas salonā *Glamēlija* būs pirmās skolas dienas puķu pušķu izstāde – pārdošana un pamācības, kā pašrocīgi, interesanti un lēti pagatavot puķu pušķi skolotājiem. **RV 2002.35, 3.**

Izstādi palīdz iekārtot ziedu kārtošanas skola *Anemone* un **florists** Jānis Buševics. **D 2002.12.VII, 16.**

fobija – patoloģiskas bailes, grūti pārvarama nepatika. Speciālisti konstatējuši ap 250 fobiju formas, piemēram, *aerofobija* un *aviafobija* (bailes lidot lidmašīnā), *agorafobija* (bailes no plašas atklātas telpas), *akrofobija* (bailes no augstuma), *algofobija* (bailes no sāpēm), *androfobija* (bailes no vīriešiem), *apifobija* (bailes no bitēm), *arahnofobija* (bailes no zirnekļiem), *brontofobija* (bailes no pērkona), *eirofobija* (bailes no Eiropas), *emetofobija* (bailes no vemšanas), *entomofobija* (bailes no kukaiņiem), *fengofobija* (bailes no dienasgaismas), *gefirofobija* (bailes šķērsot tiltu), *ginofobija* (bailes no sievietēm), *hafefobija* (bailes no pieskārieniem), *heimatofobija* (bailes no aukstuma), *helmintofobija* (bailes no tārpu invāzijas organismā), *hematofobija* (bailes no asinīm), *hidrofobija* (bailes no ūdens, bailes noslīkt), *islāmofobija* (bailes no islāmticīgajiem), *jūdofobija* (bailes no ebrejiem un ebrejiskā), *kancerofobija* (bailes saslimt ar vēzi), *kinofobija* (bailes no suņiem), *klaustrofobija* (bailes no slēgtas telpas), *ksenofobija* (bailes no svešā un svešiniekiem), *monofobija* (bailes no vientulības), *musofobija* (bailes no pelēm), *nekrofobija* (bailes no miroņiem), *niktofobija* (bailes no tumsas), *oklofobija* (bailes no pūļa), *patofobija* (bailes no ciešanām un slimībām), *rusofobija* (bailes no krieviem), *seksofobija* (bailes no pretējā dzimuma), *sinofobija* (bailes no ķīniešiem un Ķīnas kultūras), *sociofobija* (bailes no sabiedrības), *stigiofobija* (bailes no elles), *tanatofobija* (bailes no nāves), *tehnofobija* (bailes no tehnikas), *tahofobija* (bailes no ātruma), *toksifobija* (bailes saindēties), *traumofobija* (bailes no traumām), *triskaidekafobija* (bailes no skaitļa 13), *verbofobija* (bailes no vārdiem), *zoofobija* (bailes no dzīvniekiem) u.c.

Kā stāsta psihoterapeits, **fobija** pati par sevi – vienalga, vai tās ir bailes no saslimšanas ar vēzi, vai bailes zaudēt savu biznesu, vai bailes publiski uzstāties, vai jebkāda cita veida bailes – ir tikai objekts, iekšējās trauksmes "seja". **D 2002.2.VIII, 15.**

Viesnīcā, kuras iekārtojuma akcents likts uz ekoloģiski tīriem materiāliem, ir 22 numuri (13. numura nav, jo ir cilvēki, kuriem tas rada **fobijas**). **LArch 2002.II, 57.**

Varbūt viens no iemesliem, kāpēc dialogs starp latviešiem un cittautiešiem Latvijā par būtiskiem valsts jautājumiem mums veidojas tik smagi, ir mūsu sabiedrības reformu **fobija** – pārāk lielas pārmaiņu intensitātes sindroms, pārāk daudz visās dzīves jomās ir noticis pēdējo pārdesmit gadu laikā, lai cilvēki spētu mierīgi diskutēt arī par valstiskumu. **D 2002.14.VIII, 12.**

folija – plāna metāla loksne vai cita materiāla loksne ar metāla pārklājumu.

Alumīnija **foliju** nevajadzētu izmantot produktu iesaiņošanai. RB 2001.7.III, 16.

folijskābe – B grupas vitamīns (B_c jeb M vitamīns).

..**folijskābe** – veicina citu B grupas vitamīnu uzsūkšanos, nostiprina nervu sistēmu, palīdz atbrīvoties no stresa. NRA Māja 2002.29.VIII, 9.

folkmetāls – *metal* stila mūzika, kurā izmantoti tautas mūzikas un kultūras elementi, piemēram, instrumenti, u.tml.

Ierakstu kompāniju gada balvas roka nominācijās – labākā dziesma un albums – pretendentu vidū šogad ir arī **folkmetāla** grupa *Sky Forger*, kas darbojas jau deviņus gadus un tikusi augstu novērtēta ne vien mājās, bet arī ārzemju smagās mūzikas žurnālos un koncertos. D 2004.21.II, 24.

Folketings (dāņu *Folketing*) – Dānijas parlaments.

Dānijas **Folketings** pirmais no ES dalībvalstu nacionālajiem parlamentiem ratificēja iestāšanās līgumu. NRA 2003.27.X, 2.

folkmūzika – tautas mūzika.

Cēsis tam nav izvēlētas nejauši – jau astoņdesmito gadu beigās šeit tika rīkoti pirmie **folkmūzikas** festivāli.. F 2002.6, 1.

folkroks – rokmūzikas stils, kam raksturīga folkmūzikas un rokmūzikas sintēze, radās ASV 20. gs. 60. gados kā jaunatnes protesta izpausme, liela nozīme tika piešķirta dziesmu tekstiem.

..pasaulē ir gana daudz cilvēku, kurus interesē šāds kokteilis – hipijiskā **folkroka** pacifistiskās noskaņas, kurām pievienota krietna deva jaunā viļņa enerģijas un panku vienkāršības. Mēs 2002.16.XI, 21.

fondī (franču *fondue*) – no kausēta siera, baltvīna (vai degvīna) un garšvielām gatavots ēdiens; ierīce šāda ēdiena pagatavošanai.

..kādās viesībās uz galda bija **fondī**, un tādā veidā gatavot ēdienu un to baudīt ir vesels rituāls. DB 2002.16.VIII, 24.

Visas sastāvdaļas, izņemot degvīnu, liek speciālā **fondjū** traukā vai katliņā un maisot karsē, līdz siers izkusis. Una 2002.V, 71.

formula – tehniskie rādītāji, kas nosaka klasi (F1, F3, F3000), kurā sacenšas sacīkšu automašīna.

Kad pasaules motosporta čempionam Valentino Rosi reklāmas nolūkos piedāvāja izmēģināt spēkus pie *pirmās* ***formulas*** stūres, ekstravagantais itālis to pēc nelielas apdomāšanās noraidīja. Izkl 2002.1.XI, 17.

Savulaik pazīstamā **formulas** "Vostok" klases braucēja .. Toivo Asmera dēls tikai šā gada sākumā pārkāpa no kartinga nopietnākā braucamajā.. **SA 2003.29, 34.**

forsmažors, *force majeure* (franču) – nepārvarama vara (spēks).

Tiesa, ***forsmažors*** var gadīties vienmēr, taču par labu sasniegumu tiek uzskatīts – panākt, lai varbūtība, ka darījums tiešām notiks, paceltos virs 50 procentiem. **Kapitāls 2003.III, 45.**

Taisnība – puse Eiropas ir atkarīga no *Gazprom* piegādēm, un šo situāciju var uztvert kā ***force majeure*** jeb nepārvaramu apstākli. **NRA 2003.14.V, 2.**

Fortūna – romiešu mitoloģijā laimes, veiksmes, likteņa dieviete.

Atbildi meklējiet pie mūsu astroloģijas zvaigznēm. Savukārt astronomiski lielo balvu par pareizu atbildi – pie ārzonās .. un ārlaikos mītošās dievietes **Fortūnas**. **D 2002.22.X, 21.**

fotogrammetrija – zinātniski tehniska metode, ar kuras palīdzību, izmantojot situācijas divdimensionālu fiksāciju, tiek izveidots trīsdimensiju attēls un ar tā palīdzību pētīta dažādu objektu forma, izmēri un stāvoklis.

Latvijā **fotogrammetriju** izmanto jau kopš optisko ierīču izgudrošanas, bet pēdējos četros gados, inventarizējot vēsturiskās ēkas, .. ir ļoti attīstījusies. **D 2002.31.I, 18.**

fotohromatisks – tāds, kas apgaismojuma ietekmē maina krāsu.

Fotohromatiskie [stikli] jeb tā sauktie hameleoni ultravioleto staru iedarbībā maina krāsu un ārpus telpām funkcionē kā saulesbrilles. **RB 2001.14.II, 17.**

fovisms (franču *fauve* 'mežonīgs zvērs, mežonis') – virziens franču gleznieciībā 20. gadsimta sākumā (Anrī Matiss u.c.), kam raksturīgas spilgtas dekoratīvas krāsas; **fovistisks** – fovismam raksturīgs. Vārda izcelsme tiek saistīta ar franču mākslas kritiķi *L. Vauxcelles*, kurš 1905. gadā Parīzes Rudens salonā, ieraudzījis renesanses laika skulptūras, kurām apkārt bijuši izstādīti Matisa un viņa sekotāju darbi, iesaucies: *"Donatello au milieu des fauves!"* (Donatello starp mežoņiem!).

Pārgājām visas mākslas fāzes – **fovismu**, kubismu, impresionismu, abstrakciju. **F 2002.23, 5.**

Izstādi piepildīja **fovistisks** košu krāsu spēks, afrikāniski shematisku tēlu jutekliski jēdzieniskā ietilpība. **Studija 2002.XII/I, 69.**

fovists – fovisma piekritējs, sekotājs.

Pilnīgu jaunā censoņa mākslas ainu Parīzes periodā mēs diezin vai kādreiz iegūsim, jo mūsu rīcībā ir neliela daļa no tur sagleznotā; pamatā tās ir Parīzes ainavas, kas uzrāda laikabiedru **fovistu** un ekspresionistu iespaidus. **F 2002.23, 5.**

fragmentarizācija, fragmentizācija – sadrumstalošanās, viendabības un kopības zudums; sadalīšanās grupās.

Viena no modernās sabiedrības nopietnākajām problēmām ir sabiedrības **fragmentarizācija**. NRA 2002.3.VII, 10.

Šodien.. pat tā īsti nav skaidrs, kāda reliģiski filozofiska problemātika būtu aktuāla šolaiku **fragmentarizētajā**, mazticīgajā un vienlaikus galēji ticīgajā sabiedrībā. F 2002.7, 1.

frakts – vedmaksa, maksa par kravas vai pasažieru pārvadāšanu pa ūdensceļiem.

..saistībā ar kara draudiem Irākā tirgū saglabājas ļoti augstas **frakts** likmes, kas, iespējams, atstās labu iespaidu uz uzņēmuma finanšu rezultātiem. D 2002.16.XII, 16.

franču grupa – Rīgas literāti un mākslinieki (Maija Silmale, Ieva Birgere (Lase), Mirdza Ersa, Kurts Fridrihsons, Elza Stērste, Miervaldis Ozoliņš u.c.), kas 40. gadu beigās pulcējās aktiera Arnolda Stubava dzīvoklī, lasīja franču literatūru, apsprieda literatūras, mākslas un kultūras norises. 1951. gadā frankofilus arestēja un piesprieda dažāda ilguma ieslodzījumu.

Atcerēsimies, piemēram, **"franču grupas"** likteni 50. gadu sākumā, kad K. Fridrihsons, M. Silmale un citi dabūja izbaudīt *gulagu* tikai par kopīgiem mājas saietiem ar klasiskās franču dzejas lasīšanu tajos. M+ 2003.IV, 17.

Frankenšteins – angļu rakstnieces Mērijas Šellijas (*Shelley*, 1797–1851) romāna (1818) varonis – zinātnieks, kurš radījis briesmoni; zinātnes negatīvo seku personifikācija.

Kurš gan tagad uzdrošināsies nosaukt Stepto [Patriks Stepto – angļu ārsts, izteica idejas par t.s. mēģenes bērnu radīšanas iespējām] par **Frankenšteinu**? SD 2002. 2.XI, 15.

frankofons – cilvēks, kas runā/raksta franču valodā.

Tāpēc .. pievēršos, frančuprāt, Latvijā ne visai populārajai, gana nereklamētai **frankofonajai** literatūrai. D 2002.22.X, 21.

frankomāns, arī **frankofils** – franču kultūras un valodas cienītājs.

Domājot par frančiem, viņu mūziku un tās valdzinājumu, nav jābūt **frankomānam**, lai to visu apbrīnotu. Mēs 2002.14.XII, 10.

franks – naudas vienība Šveicē, vairākās Āfrikas valstīs, pirms pievienošanās eirozonai – arī Beļģijā, Francijā.

Šādos apstākļos pret dolāru pakāpās arī Šveices **franks**, kas parasti nostiprinās starptautisku konfliktu gadījumos. D 2002.11.XI, 13.

Un vēl mode piedalās atvadās no **frankiem**, vācu markām, itāļu lirām un citām Eiropas naudiņām – piedāvājot tās vismaz neaizmirst. **Pastaiga 2002.II, 4.**

free-ride sk. **frīraidings**.

Tiem, kuri sapņo pavadīt brīvdienas lielos kalnos un cer uz pūdersniegu, vajadzētu izvēlēties ***"free ride"*** dēļus. **AtpTV A 2003.25, 15.**

freoni – zīmols: ar fluoru piesātināti ogļūdeņraži, ko izmanto galvenokārt par aukstumnesējiem saldēšanas iekārtās un par propelentiem aerosolpreparātos. Mūsdienās freonu lietošana ir aizliegta, jo tie ir vieni no bīstamākajiem vides piesārņotājiem, kas graujoši iedarbojas uz ozona slāni.

Ledusskapi visnotaļ pamatoti var saukt par *gudrās mājas* priekšvēstnesi, un ne velti – kopš 1925. gada, kad ledusskapji ienāca cilvēku dzīvē, tie no **freona** pārpildītiem elektroenerģiju rijošiem monstriem kļuvuši par elektrību taupošiem, smakas iznīdējošiem, antibakteriāliem un otrreiz pārstrādājamiem mājsaimniecības datortīkla serveriem. **Klubs 2003.X, 62.**

frī – eļļā vārīti kartupeļu stienīši (salmiņi).

Zviedrijas Nacionālā pārtikas pārvalde šogad nāca klajā ar atklājumu: kartupeļu čipsos un **frī** kartupeļos ir bīstami daudz specifiskas vielas, kas tiek uzskatīta par vēža izraisītāju. **D 2002.21.X, 11.**

frīks (angļu *freak*) – neparastība, novirze, anomālija; cilvēks ar dīvainībām, cilvēks, kas dara kaut ko ļoti neparastu vai kam piemīt kaut kas ārkārtīgi dīvains.

Tā [*La Rambla* – Barselonas galvenā iela] ir aizraujoša ar saviem ***frīkiem*** – ugunsrijējiem, "sātaniem", neticami izkrāsotām vai resnām ielasmeitām, marihuānas tirgotājiem, "metāla" cilvēkiem, "kovbojiem" u.tml. **D 2003.8.V, 15.**

frīraidings (angļu *free-riding*) – snovošanas stils: braukšana ar sniegadēli pa svaigu, neskartu sniegu.

Frīraidings arī ir kaut kas fantastisks – tas ir, kad brauc pa sniega *pūderi*, pa divus trīs kilometrus neskartu lauku. **Santa 1998.I, 62.**

frisbijs, frīsbijs, frīzbijs (angļu *frisbee*) – zīmols: plastmasas disks, ko lieto dažādās mešanas spēlēs; lidojošais šķīvītis; komandu sacensības plastmasas diska mešanā, šeit pastāv ļoti daudz variantu – gan komandu spēle, kas savā ziņā atgādina rokasbumbu, gan diska mešana, kur vērtētas tiek katra komandas dalībnieka kustības un citi faktori.

Vai jūs kādreiz esat redzējis, kā suns saķer **frisbiju**? **RL 1999.XI, 11.**

Latvijas juniores pasaules junioru čempionātā **frisbijā** .. uzvarēja Krievijas/Lietuvas apvienoto komandu.. **D 2002.15.VII, 7.**

frīstails – **1.** snovošanas stils (sniega akrobātika) un tam atbilstošs sniegadēlis; kalnu slēpošana ar akrobātikas elementiem, ietver vairākas disciplīnas (moguls, akrobātiskā tramplīnlēkšana, slēpošanas balets u.c.). Ar frīstailu var nodarboties gan snovotāji (dēļotāji), gan slēpotāji. Kā sporta veids radies Kanādā 20. gs. 70. gados. **2.** sacensības, piemēram, peldēšanā, slēpošanā, cīņas sportā, frisbijā, kad ikviens dalībnieks var brīvi izvēlēties stilu, kādā viņš startē; **frīstailists** – cilvēks, kas nodarbojas ar frīstailu.

Tiem, kurus vairāk saista akrobātiski triki, der izvēlēties **frīstaila** dēļus. **AtpTV A 2003.25, 5.**

Frīstailistu, iesācēju, svētdienas braucēju un pūdersniega cienītāju dēļi tie saukti par mīkstajiem. **NRA Māja 2002.19.XII, 8.**

..jau septīto reizi Rīgā, Uzvaras bulvārī 15 (*Latīņu kvartālā*), notiks vasaras vērienīgākais ekstrēmistu tusiņš *FANTA STREET PARTY*, kurā kopā pulcēsies un sevi izrādīs labākie Latvijas un kaimiņvalstu *BMX* **frīstailisti**, skeitbordisti, snovbordisti un skrituļslidotāji. **Izkl 2002.13.IX, 12.**

frustrācija – psihisks stāvoklis, kas izveidojas, ja cilvēka dzīvesceļā rodas reāli vai šķietami šķēršļi, un to raksturo iekšēja spriedze, nomāktība, bezizejas un bezvērtības izjūtas; **frustrēts** – cilvēks, kas cieš no frustrācijas.

Citiem nākamgad novēlu neklausīt padomus, ko piedāvā sieviešu žurnāli un dzeltenā prese, jo tie noved pie **frustrācijas**. **NRA 2002.21.XII, 1.**

Kurš spētu iedomāties, ka Sandlers varētu nospēlēt mazas darbnīciņas īpašnieku, **frustrētu** amerikāņu vīrieti.. **Izkl 2003.21.II, 10.**

FTSE – abreviatūra no *Finansial Time Stock Exchange* – laikraksta *Finansial Time* un Londonas Fondu biržas kopuzņēmums, kas aprēķina un publicē ietekmīgo biržas indeksu *FTSE 100*.

..Londonas **FTSE** indekss ceturtdien sasniedza zemāko atzīmi pēdējos piecos gados. **D 2002.12.VII, 7.**

Piektdien Londonas Fondu biržas indekss ***FTSE*** 100 vērtība, salīdzinot ar iepriekšējās nedēļas beigām, bija zaudējusi apmēram divus procentus.. **NRA 2002.7.X, 4.**

fungicīdi – ķīmiskas vielas, ko lieto augu slimību ierosinātāju sēņu (grieķu *fungus*) iznīcināšanai vai to attīstības kavēšanai.

[Labība] bija apstrādāta ar **fungicīdiem**, kuros bija dzīvsudrabs. **D 2002.13.VII, 3.**

funikulers, funikulieris – īss un visai stāvs dzelzceļš ar trošu vilkmi.

..pašā pilsētiņā arī nav īpaši daudz apskates cienīgu vietu. Ja neskaita **funikulieri**, kas uzvedīs kalna galā, mazu simpātisku muzejiņu, kura kinozālē var apskatīt visu Gibraltāra slavas vainagoto vēsturi, kā arī stalaktītu alas pussalas pretējā pusē. **Santa 2000.IX, 107.**

funk, funky (angļu), **fanks, fanki, fankī** – 70. gadu afroamerikāņu mūzikas stils, tam raksturīgs sinkopēts ritms, griezīgi asa ritma ģitāra, specifiska basģitāras partija; sitamie instrumenti, afrikāņu motīvi, jūtama džeza ietekme, dzīvi apliecinoša deju mūzika.

www.allmusic.com definē *funk* kā primitīvāko *rhytm & blues* formu, kas būvēta uz dinamiskiem ritmiem un kuras saknes pieder Džeimsam Braunam, savukārt ***funk*** soloģitāristu galvenais iedvesmas avots ir Džimijs Hendrikss. ..***funk*** ir arī mūsdienu *hiphop* muzikālais pamats. Iespējams, daļēji tieši tāpēc šī mūzika deviņdesmitajos gados piedzīvoja renesansi.. **Izkl 2004.23.IV, 12.**

Mame ir viena no retajām Latvijas jaunajām grupām, kas pašlaik tik populārā *nu metal* un *post-punk* vietā izvēlējušies pie mums mazāk izplatīto un, jāsaka, lielāku muzikālo potenciālu prasošo ***funk***. **MS 2002.V, 44.**

..tā ir mūsdienīga dejojama **fanki** stila mūzika ar dzeža elementiem, elektroniskā *acid jazz* pieskaņu, brīžiem blūzroka, brīžiem regeja ritmiem un dažādiem vokāliem – no repa līdz soulam un etniskajiem dziedājumiem. **D 2002.13.XI, 17.**

Angļiem ir vārds ***funky***, ko vairāk pazīst kā apzīmējumu mūzikai ar specifisku ritmu. ***Funky*** nozīmē arī īstumu, sirsnību un pasaulīgumu, un tieši tāds rādās būt XXI gadsimta mājokļa interjers. **D 2002.16.I, 11.**

funkcionālais analfabēts – cilvēks, kurš gan prot lasīt, taču nespēj vai ļoti ierobežoti spēj saprast izlasīto.

Kā rāda Zviedrijā pērn veiktais pētījums – aptuveni 25% valsts iedzīvotāju nespēj uztvert rakstisku tekstu. [..] Šajos 25% ietilpst visdažādākās cilvēku kategorijas – gan tie, kuri dažādu iemeslu dēļ nav īsti apguvuši mākslu lasīt un saprast un kļuvuši par **funkcionāliem analfabētiem**, gan tie, kuru uztveres spējas ir zaudētas kādas iegūtas vai iedzimtas slimības dēļ. **D 2002.13.IX, 2.**

fūre (vācu *Fuhre*) – autofurgons.

Apstājas **fūre** ar Portugāles numuru. **SD 2003.22.XI, 50.**

furors (angļu *furor, furore*, no latīņu *furere*) – neapvaldīta sajūsma; skaļi panākumi; skaļš, uzmanību saistošs notikums.

Būdams "Olimpijas" veterāns, kura koncerti vienmēr izraisa **furoru**, Dasēns reizēm, caur priekškara šķirbiņu ieraugot 20 000 smaidošas sejas, aiz saviļņojuma apraudājies. **Santa 2002.IV, 66.**

..Pērn īstu **furoru** izraisīja mūsu pašu "Eolika", kuru daži uzskata par sen pagātnē izgaisušu. **AtpTV A. 2003.28, 8.**

fusion – dažādu stilu, kultūru, ietekmju, virtuvju u.tml. sajaukums, mikslis.

Fusion un džezroka kustības aizsācēji *Weather Report* kļūst par vienu no septiņdesmito gadu kulta grupām, saņem trīs *Grammy* balvas, ieraksta 17 albumus

un ienes līdz tam akustiskajā džezā jaunas vēsmas, ņemot palīgā elektroniskos instrumentus, progresīvā roka un tagad par *world music* dēvētus elementus. F 2002.23, 1.

..***fusion*** (tulkojumā no angļu valodas – sakausējums, sajaukums) ir deviņdesmito gadu vidū radies dzīves stila apzīmējums – dažādu kultūru, stilu, tradīciju un to garīgo un fizisko izpausmju mikslis. Santa 2003.III, 102.

Vilšanās nav gaidāma – kazas siera kārtojums ar baklažāna kaviāra bumbiņām, tītara zupa ar svaigi gatavotiem interesantas formas itāļu pelmeņiem ***fusion*** stilā.. Izkl 2002.2.VIII, 18.

futūrisms (no latīņu *futurum* 'nākotne') – mākslas un literatūras virziens 20. gadsimta sākumā Eiropā, kas pazīstams ar to, ka noliedza pagātnes kultūru un bija orientēts uz nākotni, uz visu jauno.

Futūrisms atšķīra jaunu lappusi modē, kuras pamatā bija interese par jaunajām tehnoloģijām.. Santa 2003.V, 81.

futuroloģija – zinātniska nākotnes paredzēšana; **futurologs** – cilvēks, kas nodarbojas ar futuroloģiju.

Peldošās salas nebūt nav izdomājuši rietumu **futurologi**. JA 2002.46, 29.

futzāls (angļu *futsal*) – minifutbols. Salīdzinājumā ar tradicionālo futbolu to spēlē ievērojami mazākā laukumā un ar ievērojami mazāku spēlētāju skaitu katrā komandā.

PFK Olimp Eiropas Čempionu kausā **futzālā** pirmajā kārtā grupas turnīrā, kas notiks Gruzijā, tiksies ar *AR Freixsieiro* (Portugāle). D 2002.17.VII, 10.

Latvijas **futzālisti** Eiropas čempionāta atlases turnīrā .. otrajā spēlē zaudēja Krievijai. D 2002.8.XI, 12.

fūzelis – blakusprodukts spirta rūgšanas procesā, tas rodas no olbaltumvielām, kuras nelielā daudzumā satur alkoholisko dzērienu izejvielas – augļi, ogas un graudi.

Vissmagākās pāgiras rada tie alkoholiskie dzērieni, kuros ir vairāk **fūzeļu** augstāko spirtu (galvenokārt amilalkoholu), kas pat nelielā daudzumā ātri rada saindēšanos. NRA Māja 2004.1, 20.

G

G3 – trešā paaudze (angļu *generation*).

GPRS, krāsainie displeji, multimediju ziņas un telefona iespēju paplašināšana ir tas, kas raksturo **G3** mobilos telefonus. **D 2002.30.VIII, 14.**

G6B, Sešu miljardu cilvēku grupa (angļu *Group of 6 Billions*) – nevalsts organizāciju apvienība.

Kanādā šajās dienās notiek arī nevalstisko organizāciju apvienības **G6B** .. sammits, kura laikā tiek kritizēta pasaules vareno nevēlēšanās uzklausīt alternatīvu viedokļu paudējus. **D 2002.26.VI, 9.**

G8, G-8 (angļu *Group of Eight*) – astoņas pasaules lielvalstis (septiņas bagātākās valstis, resp. ASV, Kanāda, Japāna, Lielbritānija, Vācija, Francija, Itālija + Krievija) Sk. ***lielais astoņnieks.*** Grupa ilgu laiku bija pazīstama kā *lielais septiņnieks*, kas kopš 1975. gada regulāri tiekas reizi gadā, lai apspriestu pasaules norišu aktuālos jautājumus.

Vakar **G-8** līderi lielāko uzmanību veltīja pasaules ekonomikai un starptautiskajai tirdzniecībai. **NRA 2003.3.VI, 7.**

galā – svinīgs.

..bija jau pats pēdējais brīdis steigties uz visu IV Ziemeļu un Baltijas dziesmu svētku reprezentācijas koru **galā** koncertu. **D 2002.1.VII, 1.**

galabija (angļu *galabya*) – garš uzsvārcis, tradicionāls arābu vīriešu tērps Vidusjūras zemēs.

..mani intriģē melnās **galabijās** tērptie, pingvīniem līdzīgie stāvi. **RL 2002.VIII, 63.**

Mēs .. sarokojamies ar sava kapteiņa tēvu, kurš, tērpies tradicionāli baltajā galvassegā un garajā uzsvārcī ***galabija***, silti smaida.. **Santa, 2003.V, 121.**

galerists – galerijas īpašnieks.

Tanī laikā, kad radās mani darbi, kas tagad redzami Ārzemju mākslas muzejā, slavens kļuva Rojs Lihtenšteins, Endijs Vorhols – visi popārta mākslinieki, visi vīrieši – vesela grupa, ko ap sevi pulcēja un slavenus pataisīja **galerists** Leo Kastelli. **SD 2002. 25.V, 4.**

gambuha – rituāla baliešu deja.

Citātu sk. pie **baronga**.

garāža, *garage*, *garage rock* (angļu), **garāžroks** – *garage* un vārdsavienojumi, kas veidoti ar šo vārdu, aptver samērā plašu parādību loku. 60. gados ASV jaunatnes vidū radās ļoti daudz vietēja mēroga rokgrupu, t.s. garāžas grupas (*garage band*), kuru mēģinājumi un pat koncerti bieži notika pašu mājas garāžās. Grupas spēlēja samērā vienkāršu, pankrokam tuvu mūziku (*garage rock*). Ar jēdzienu *garage* tiek apzīmēta arī klubos spēlētā deju mūzika (nosaukums pēc populārā Ņujorkas kluba "Paradise Garage"), kas ir tuva *hause* mūzikai. Gadsimtu mijā tapušais jēdziens *garage rock revival* jeb *garage revival* saistīts ar Ņujorkas grupas "The Strokes" darbību.

Tāda dvēseliska dziedāšanas maniere, kas raksturīga deju mūzikas novirzienam ***garage*** – tur gan to vairāk dara nēģeri, bet Jānim ļoti labi izdodas ar balsi kādu sīgu cilvēka dvēselītē aizķert.. **Izkl 2002.25.X, 13.**

Cerams, BRMC [*Black Rebel, Motorcycle Club*] nekad nekļūs par stadiona grupu un paliks ***garāžās***, kas viņiem piestāv vislabāk. **Izkl 2003.5.IX, 19.**

Ņujorkas ***garage punk*** trio *Yeah Yeahs* trakulīgā soliste pagājušonedēļ Austrālijā nokļuvusi slimnīcā.. **Izkl 2003.17.X, 17.**

..jau pāris gadu pasaulei pāri veļas ***garage rock*** atdzimšana. **Izkl 2003.7.XI, 14.**

..vēl kā īpaši notikumi, ko noteikti bija vērts apmeklēt, jāuzteic .. zviedru ***garage rock revival*** grupa *The Hommes* Vecrīgas klubā *Depo*. **Izkl 2004.2.I, 15.**

Pankroka vectētiņš **garāžroka** renesanses laikā nečīkst, ka viņš to visu bija apguvis jau pirms trīsdesmit gadiem. **Izkl 2003.24.X, 16.**

gaspačo (spāņu *gazpacho*) – aukstā zupa no andalūziešu virtuves Spānijā. Sastāvdaļas: svaigi tomāti, paprika, sīpoli, selerijas, gurķi, ķiploki, olīveļļa, etiķis, citrona sula, grauzdiņi, arī ola.

Mūsējiem karstā laikā garšo tomātu **gaspačo**, tikai esam šo spāņu zupu latviskojuši.. **NRA 2002.5.VI, 11.**

GBP – abreviatūra no angļu *Great Britain pound* – Lielbritānijas naudas vienības – britu mārciņas – starptautiski pieņemts saīsinājums.

Vislielāko peļņu – 564 miljonus ***GBP*** – guvis Anglijas futbola kluba *Chelsea* jaunais īpašnieks no Krievijas Romans Abramovičs, kurš tagad ir pārcēlies uz Lielbritāniju. **D 2004.4.XI, 12.**

gegs (angļu *gag*) – joks, asprātība.

Vudijs Allens spēlē komisku ainiņu – ***gegu*** sacerētāju un komediantu. **TVD 2002. 27.VII, 2.**

geimers (angļu *gamer*) – datorspēļu spēlētājs.

Noslēpumu kambaris būs lielisks izaicinājums īstiem **geimeriem**. RV 2002.51, 68.

Te tad arī slēpjas jaunā Geitsa viltība – viņš izgudrojis sistēmu, kas vienotā tīklā ļauj satikties **geimeriem** no visas pasaules. RV 2003.4, 66.

geimot (angļu *to game*) – spēlēt datorspēles.

Lai pasaulei pieteiktu savu jauno spēļu sistēmu *Xbox Live*, *Microsoft* haizivs Bils Geitss no ikgadējā Elektronikas šova Lasvegasā saspēlējās ar Šaku, kurš līdz sviedriem **geimoja** Losandželosā. RV 2003.4, 66.

geiša (japāņu *geisha*, no *gei* 'māksla' + *sha* 'cilvēks') – vispusīgi izglītota, profesionāli sagatavota laika kavētāja, sarunu biedrene.

Kā "Geišas atmiņās" rakstīja Arturs Goldens, **geišu** kimono atsegtie kakla pirmie skriemeļi pielīdzināmi parīziešu minisvārciņiem. Santa 2003.I, 67.

..**geiša** – tā nav tikai skaista meitene. Viņai jāprot dejot, dziedāt, bet galvenais – viņai jābūt inteliģentai un jautrai. RB 2003.13.VI, 12.

geļs (angļu *gay*) – homoseksuāls vīrietis; vīrietis, kas piekopj dzimumsakarus ar vīrieti; pederasts; zilais; **geļisks** – gejam raksturīgs; saistīts ar vīriešu homoseksualitāti.

Kritušajiem eņģeļiem, kādas ir sievietes, **geļi**, šķirteņi un vispār brīvdomātāji, te mājvietas nebūs. D 2002.12.VII, 12.

Ir skatītāji, kas šo režisora tieksmi – redzēt sievietēs ļaunuma sakni – noraksta uz viņa **geļisko** pasaules uztveri. Izkl 2002.23.VIII, 3.

gels, gēls (no franču *gelatine* 'želatīns') – želeja, viendabīgs receklis.

Gels ātri uzsūcas, atstājot patīkama vēsuma sajūtu. Santa 2000.IX, 80.

gemista – grieķu virtuves ēdiens: ar rīsiem un gaļu pildīti tomāti vai pipari.

Es izvēlējos arī ar rīsiem pildītos vīnogu lapu tītenīšus *dalhamates* un ***gemista*** – ar rīsiem un gaļu pildītus tomātus un piparus. D 2003.9.V, 13.

genofonds – populācijas vai sugas gēnu kopums.

Daudzveidīgs un neparasts bijis Preslija **genofonds** – īsta simfonija ar kontrastainām tēmām. Santa 2002.V, 86.

genoms – organismam raksturīgais gēnu komplekts.

Vispirms ir jārekonstruē izmirušā dzīvnieka **genoms** – tas ir ļoti sarežģīts un izšķirīgs uzdevums. Kad **genoms** būs atšifrēts un sakārtots, tā ģenētisko materiālu varēs injicēt olšūnā, kas ņemta no radniecīga dzīvnieka.. D 2002.4.VI, 19.

Tā runāt ir pamats, jo 2001. gada sensācija – cilvēka **genoma** struktūras atšifrējums – un pilnīgi reālās iespējas jau 2002. gadā [pa]beigt **genoma** struktūras modeli ir tikai pats sākums t.s. ģenētiskajai revolūcijai. D 2002.21.VI, 2.

genotoksīns – viela, kas izraisa ģenētiskus bojājumus.

Ja cilvēks ir saindējies .. ar vecu desu, viņa organisms reaģē ātri un diezgan nepārprotami brīdina, ka šis ēdiens nenāk par labu veselībai. Citādi ir ar **genotoksīniem**. To jaunie darbi var sākt izpausties pēc vairākiem desmitiem gadu.. NRA Māja 2002.18.VII, 9.

Māja skaidro par **genotoksiskiem** faktoriem – ..fizikālām, ķīmiskām un bioloģiskām ietekmēm, kas var izraisīt ģenētiskus bojājumus. NRA Māja 2002.18.VII, 9.

gēns – iedzimtības faktoru vienība.

Johansens 1909. gadā ieviesto apzīmējumu **"gēns"** izprata kā "būvakmeni". D 2002.17.X, 15.

gēnu inženierija – manipulācijas ar iedzimtības materiālu. Jēdziens apritē kopš 1969. gada.

Gēnu inženierija ir tehnoloģiju komplekts, kas ļauj manipulēt ar ģenētisko materiālu jeb DNS, tas ir, izdalīt, pievienot, izmainīt, kopēt, pavairot gēnus un pārvietot tos no vienas sugas citā. Santa 2003.I, 81.

Viņš [pāvests Jānis Pāvils II] kritizēja **gēnu inženieriju** un eitanāziju, nosaucot tās par cilvēka mēģinājumu ieņemt Dieva vietu un "iejaukties cilvēka dzīvības noslēpumā". D 2002.19.VIII, 5.

gēnu terapija, gēnterapija – ārstniecības metode, kurā tiek izmantotas manipulācijas ar gēniem, piemēram, bojāta gēna nomaiņa ar normālu gēnu.

Tomēr vienlaikus gēnu tehnika, **gēnterapija** ir ļoti problemātiska. D 2002.17.X, 15.

germanofils – cilvēks, kas simpatizē vāciskajam, vācu kultūrai.

Es esmu tāds **germanofils**, man patīk Vācija. Una 2002.V, 40.

gerontoloģija – "zinātne, kura pēta novecošanās nosacījumus" (NRA 2002. 18.VII, 11).

gī, ghī (angļu *ghee*, no sanskrita) – kausēšanas procesā attīrīts sviests indiešu gaumē. Tiek lietots usli **ghī** jeb īstais **ghī**, ko iegūst, attīrot sviestu, un augu **ghī**, ko gatavo no dažādām augu eļļām.

Nedaudz vieglāk būs ar kafiju, jo tai ir tikai 16 veidi (arī ar **gī** eļļu un medu..). RB 2002.18.XII, 11.

gigantomānija – lielummānija pārākā pakāpē.

Gigantomānija situāciju nevis uzlabo, bet ievērojami pasliktina. NRA 2002.1.X, 2.

Gigantomānija enerģētikā, kas tik ļoti raksturīga impērijām, tādai mazai valstij kā mūsējā būtu atmetama.. D 2002.18.XII, 2.

ginarhija – sieviešu (grieķu *gynē*) kundzība.

Kādudien viņam ienākusi prātā doma, ka būtu jauki ik dienas saņemt vienu vārdu un tā skaidrojumu – tā dzimusi viņa vēstuļkopa, kurā līdzās tādiem ikdienišķiem vārdiem kā pussala atrodami vārdu **ginarhija** un onikofāgija skaidrojumi. D 2003. 18.I, 17.

ginekokrātija – sieviešu vara, vājā dzimuma vara; vājo vara.

Tas, ka šodien sievietes kļūst patstāvīgākas, nenozīmē, ka atgriežamies pie pirmavotiem. Krievijas nacionālboļševiku ideologs un Domes spīkera padomnieks Dugins to nicīgi dēvē par **ginekokrātiju** – garā un miesā vājo varu.. RL 2000.IX, 25.

Ginesa pasaules rekordu grāmata (angļu *Guinness Book of World Records*) – grāmata, kurā apkopoti dabas un cilvēku pasaules augstākie sasniegumi dažādās jomās. Iznāk kopš 1955. gada, dati tiek regulāri atjaunoti. Ierosinājumu veidot pasaules sasniegumu grāmatu izteica sers Hjū Bīvers (*Beaver*, 1890–1967), Ginesa kompānijas – slavenā alus ražotāja – izpilddirektors.

Ginesa pasaules rekordu grāmata, kas otrdien slavenajā Londonas Teita galerijā svinēja simtmiljonā eksemplāra iznākšanu, pēdējā izdevumā ievietojusi pati sevi kā visu laiku vislabāk pārdoto autortiesību grāmatu, kas uzskaita pasaules rekordus, sākot ar vismazāko suni un beidzot ar vislabāk apmaksāto TV zvaigzni. D 2003.14.XI, 24.

giross (jaungrieķu) – gaļas ēdiens, ko cep uz rotējoša vertikāla iesma.

Tad vēl dažādi kebabi, pīrāgi, **girosi**, arī veģetāriešiem pietiek ko izvēlēties. Izkl 2002.25.X, 18.

glam rock, glamrock (angļu), **glamroks, glemroks** – fascinējošais, pievilcīgais, atraktīvais roks; 70. gadu roks, ko raksturo samērā vienkārša melodija un ritms, lielu uzmanību pievēršot ārišķībām, apģērbam; glemroka grupas koncerti kļūst par šovu; **glemrokers** – glemroka izpildītājs.

Sweet ir septiņdesmito gadu ***glam rock*** pārstāvji.. Izkl 2002.8.IX, 12.

The Arc 70. gadu stila ***glam rock*** kosfīmi it kā liecina par ārišķību, kas tomēr nenāk par ļaunu mērķa sasniegšanai.. Izkl 2002.6.IX, 19.

Pirms četrpadsmit gadiem šāda mūzika gāja uz urrā, bet šodien ***glamrock*** laiki ir pagājuši uz neatgriešanos. NRA 2002.18.X, 13.

Tāpat kā apģērbā, impulsīva atgriešanās 70. gadu beigu un 80. sākumā. **Glamroks**, panku agresīvais grafiskums un statusa simbolu spožums. Santa 2000.IX, 82.

1970. gadu sākums – pasaulē plosās studentu nemieri, seksuālā revolūcija un narkotikas, populārajā mūzikā – **glemroks**, bet apģērbos – ekstravaganta izsmalcinātība. TVD 2002.24.I, 13.

Iespaidīgo mūziku papildināja **glemrokeru** imidžs.. RB 2002.8.XI, 14.

glamour*, glamūrs, glemūrs; *glamy (angļu) – skaistums, pievilcība, šarms, valdzinājums; ģērbšanās un sadzīves stils, kurā tika uzsvērta dažnedažāda izskaistināšanās.

Skaistas meitenes, koši, krāsaini foni un debeszili tērpi, sievietes ķermenis un krāsotas acis – īsts ***glamour***, gluži kā no *Vogue*. Izkl 2002.23.VIII, 16.

Glamour nav precīzi tulkojams un arī definējams – tās vairāk ir sajūtas un aura. Santa 2002.X, 93.

..*Metamorfozes* ir tikpat izskaitļots produkts.., cik Tima Raisa – Eltona Džona *Aīdas* **glamūrā** popversija, kurā mākslas ir mazāk nekā cālim pie kājas gaļas, toties šovs ir fascinējošs.. D 2002.20.IV, 16.

..vairāk esot sanācis tāds 70. gadu ***glamy*** stiliņš, kas pašam ļoti esot pie sirds. Pastaiga 2002.II, 96.

Glastonberija (*Glastonbury*; pilsēta Anglijas dienvidrietumos) – Glastonberijas roka festivāls Lielbritānijā, viens no lielākiem un populārākiem šāda veida sarīkojumiem Eiropā, notiek kopš 1970. gada jūnija pēdējā nedēļā. Kopš 1991. gada festivāla tematika ir paplašinājusies, tā nosaukums ir Glastonberijas mūsdienu mākslas festivāls, kurā pārstāvēta arī kino un cirka māksla, tēlotāja māksla, kā arī deju mūzika, džezs, folkroks u.c.

Bez džeza ietekmēm Vila personības veidošanos neapšaubāmi ietekmējusi viņa dzīvesvietas atrašanās tieši blakus **Glastonberijas** festivāla norises vietai. Izkl 2002. 15.XI, 13.

glavļits (no krievu abreviatūras *главпит*) – Galvenā literatūras pārvalde Padomju Savienībā, iestāde, kas veica cenzūras funkcijas.

Un ko varētu nozīmēt tas, ka skrupulozos Staļina prēmijas laureātus, padomjlaiku **Glavļita** korektorus nemaz nemulsināja nacionālā dieva Patrimpa apgalvojums. RL 1999.XI, 60.

glikometrs – ierīce glikozes līmeņa noteikšanai cilvēka organismā.

..diabētiķiem, kuriem ir viss slimības kontrolēšanai nepieciešamais (teststrēmeles, **glikometri**) un kurus regulāri pārbauda ārsts, sēsties pie stūres nav liegts. D 2002. 19.XI, 6.

glisers, gliseris – ātrgaitas motorlaiva.

Dainis Jovaiša, iegūstot 6. vietu, bija labākais no Latvijas ūdensmotosportistiem Eiropas čempionāta 1. posmā *Formula R1000* **gliseriem**.. D 2002.12.VII, 10.

gliters (angļu *glitter*) – dažādi rotājoši spīgulīši – pērlītes, metāliski diedziņi, spīdošas mikrodaļiņas lakās, lūpu krāsās, acu ēnās u.tml.

Meitenēm patīk mirdzums, tādēļ var pielikt klāt arī kādus **gliterus** – mirdzošus akmentiņus, zvaigznītes pie acīm. **NRA Māja 2003.52, 19.**

Pat lakas ar **gliterīšiem** .. ir .. suņa friziera arsenālā. **NRA 2002.23.XI, 11.**

globālā sasilšana – pakāpeniska zemeslodes vidējās temperatūras paaugstināšanās, tiek uzskatīts, ka tas notiek pastiprināta siltumnīcefekta ietekmes rezultātā.

..**globālo sasilšanu** ietekmē daudzi savstarpēji papildinoši vai bremzējoši faktori – siltumnīcas efektu radošas gāzes, mākoņu veidošanās, oglekļa uzkrāšanās augos, augsnē un okeānos, saules enerģijas atstarošanas intensitāte no ledājiem un citi. **D 2003.3.VI, 2.**

globalizācija (angļu *globalization*) – modernās pasaules raksturīga iezīme: pateicoties saziņas līdzekļu un satiksmes līdzekļu straujai attīstībai un ienākšanai cilvēku dzīvē, indivīdu un cilvēku kopību darbība visdažādākajās jomās kļūst arvien izvērstāka, atvērtāka un sakari arvien ciešāki, izzūd visdažādākā veida robežas. Globalizācija ir ļoti pretrunīgs process, un attieksmē pret to ir vērojamas trīs ievirzes, kuras pauž globālisti – globalizācijas atbalstītāji, alterglobālisti – citas globalizācijas piekritēji un antiglobālisti – globalizācijas pretinieki.

..**globalizācijas** laikmetā vispārējās kaislības nav gājušas secen arī latviešiem, un savi fanu pulciņi ir gan abiem Šūmaheriem, gan Kulthārdam, gan citiem formulas varoņiem. **TVD 2002.11.IV, 2.**

globāls, mondiāls – tāds, kas attiecas uz visu pasauli, aptver visu pasauli.

Profesors Ragmens uzskata, ka ir tikai daži izņēmumi, kurus var uzskatīt par īstām **globālām** korporācijām, to vidū var minēt *Nestle* un *Unilever* Eiropā, *IBM* ASV un *Sony* Japānā. **DB 2002.3.IX, 9.**

GMP – abreviatūra no angļu ***G**ood **M**anufacturing **P**ractice* – labas ražošanas prakses standarts.

Šobrīd **GMP** ieguvis tikai lielākais Latvijas zāļu ražotājs – *Grindex*, turklāt arī tikai vienai – gatavo zāļu formu – ražošanai. **DB 2002.10.IX, 6.**

gnoči (itāļu *gnocchi*) – klimpas.

Kad sāk vārīties, zupai pieliek **gnoči** (to vietā var izmantot kartupeļu klimpas). **NRA Māja 2003.51, 28.**

GNP – abreviatūra no **G**aujas **N**acionālais **p**arks.

Nezināmi ļaundari pagājušonedēļ **GNP** nogalināja un aizveda projām pieradinātu, pie cilvēkiem klāt nākošu staltbriežu govi. **RB 2002.18.IX, 5.**

godē (franču *godet* 'glāzīte') – trīsstūrveida piegriezuma svārki.

Romantiskā piegriezuma žaketēm ir šauras piedurknes ar savilktu augstu galviņu, svārkiem **godē** piegriezums, kas vēl vairāk akcentē aktuālo smilšu pulksteņa formu. **Mēs 2002.14.IX, 10.**

go-go, *go-go* dejotāja – pievilcīga, visai pieticīgi ģērbta dejotāja bārā, kabarē vai diskotēkā, priekšnesumam raksturīgas seksuālas kustības. Mūzikā go-go stils ir Vašingtonas ekvivalents Ņujorkas hiphopam.

Sacensību organizatori nebija aizmirsuši arī par izklaidi vakaros: ledus šovs, ***go-go*** plikās girlas, populāru grupu koncerti, disko līdz rītam, sacensību dalībnieku tuvināšanās vakariņas. **FF 1999.V, 74.**

Goija (*Goya*) – Spānijas kinobalva, *Oskara* nacionālais analogs.

1998. gadā Penelope beidzot arī pati saņēma ***Goiju*** kā labākā spāņu aktrise. **Progr 2002.40, 5.**

Golden Globe – Zelta Globuss. Holivudas Ārzemju preses asociācijas kinobalva, piešķir kopš 1944. gada.

Losandželosas ārzemju preses asociācijas piešķirtās balvas ***Golden Globe*** ierasti tiek uzskatītas par zīmīgu *Oskaru* priekšspēli un līderu definēšanu. **D 2002.22.I, 18.**

Golden Hammer – starptautiskais Baltijas reklāmas festivāls un tajā piešķirtā balva. Sk. **Zelta āmurs**.

..Latvijas Reklāmas asociācija .. nupat paziņojusi, ka šogad starptautiskais Baltijas reklāmas festivāls ***Golden Hammer*** Rīgā notiks ceturto reizi un ka sākusies darbu pieņemšana konkursam 7 kategorijās. **Ned 2003.4, 35.**

golems – saskaņā ar leģendu – māla figūra, kurā 16.–17. gs. Prāgā dzīvojošais rabīns Levi kabalistisku eksperimentu rezultātā iepūtis dzīvību; kaut kas liels un bezdvēselisks.

Satrakojies **Golems** nav bijis aprēķināms un savām māla kājām līdz nāvei nomīdījis saimnieku Levi kopā ar viņa saimi. **D 2002.13.XI, 17.**

golfs – sporta spēle, kurā dalībniekam ar speciālām nūjām jāieripina bedrītēs (9 vai 18) bumbiņa, izmantojot pēc iespējas mazāku sitienu skaitu; **golferis** – golfa spēlētājs.

Golfs nav viegls sporta veids, tā ir sava veida pastaiga ar mērķi, tas veicina domāšanu, spēju koncentrēties, izkopj precizitāti un parāda **golfera** nervu sistēmas

stabilitāti, palīdz fiziski nostiprināt organismu, jo, kad esi nosoļojis aptuveni astoņus kilometrus, bieži meklējot izsisto bumbiņu pa grāvjiem un dīķiem, un visu laiku vicinājis nūju, jūties tā, it kā būtu pagājusi sasprīngta darbadiena.. SD 2002.6.VII, 4–5.

..tiek uzskatīts, ka **golfa** spēles izgudrotāji bijuši gani, kas ar pašdarinātām nūjām ripinājuši bumbiņas trušu alās. SD 2002.6.VII, 6.

Karaliskais Sentendrūsas **golfa** klubs ir vecākais pasaulē, jo tika nodibināts 1754. gadā.. SA 2003.38, 37.

Pirmo reizi Raidera kauss tika izcīnīts 1927. gadā, un toreiz Vorčestrā Anglijā tikās labākie ASV un Lielbritānijas **golferi**. NRA 2002.30.IX, 9.

Gonkūru prēmija (*Prix Goncourt*) – prēmija, ko piešķir Gonkūru akadēmija par gada labāko franču romānu.

Gonkūru prēmija tika nodibināta 1903. gada 21. decembrī, ievērojot rakstnieka Edmona Gonkūra testamentu un godinot viņa un viņa brāļa Žila Gonkūra piemiņu. D 2002.9.XI, 17.

Gorbijs – Mihaila Gorbačova (dz. 1931), Padomju Savienības Komunistiskās partijas ģenerālsekretāra (1985–1991) un Padomju Savienības prezidenta (1990–1991), iesauka Rietumos.

Gorbija *perestroikas* laikā žurnāla galvenais redaktors bija .. Vitālijs Korotičs.. D 2002.18.VII, 14.

Gordija mezgls – grūti atrisināma problēma. Sengrieķu mitoloģijā Frīģijas valdnieks Gordijs Zeva templī ziedoja sakas, kuras piesēja, lietojot ļoti sarežģītu mezglu. Orākuls pareģojis, ka tas, kurš mezglu atsies, valdīs pār visu pasauli. Maķedonijas Aleksandrs mezglu pārcirtis ar zobenu. Pārcirst Gordija mezglu nozīmē radikālu un rezultatīvu rīcību sarežģītā situācijā.

Telpu trūkums Rīgas apgabaltiesā un galvaspilsētas rajonu tiesās ir kā **Gordija mezgls** Latvijas tieslietu sistēmā. NRA 2002.9.XI, 2.

***gore-tex*, gortekss** – jaunas paaudzes materiāls, kas radīts Bila un Vīves Goru (*Gore, Bill and Vieve*) izveidotajā tekstilrūpniecības uzņēmumā.

Kosmosa apģērba attīstība ļāva rasties tādiem materiāliem kā ***gore-tex***, teflons un neilons. Pārklāti ar alumīniju, tie ieguva savdabīgo metālisko spīdumu, kas raksturīgs visām kino kosmosa odisejām. Santa 2003.V, 81.

Šis ir **gorteksam** līdzīgs materiāls, taču lētāks.. Santa 2002.XII, 132.

gorgonzola; gorgondzola – siera šķirne, itāļu puscietais zilā pelējuma siers.

Tiek uzskatīts, ka portvīns lieliski sader ar Portugāles sieriem, bet, ja tie nav pieejami, noderēs arī Rokforas siers, stiltons un **gorgonzola**. D 2002.4.VII, 17.

gorilka – ukraiņu degvīns. Sk. arī **pervaks**.

..ukraiņiem ir savas galda tradīcijas – pirmās divas **gorilkas** glāzītes jāierauj viena pēc otras, tikai tad var uzkost īpašo speķmaizīti. Kapitāls 2002.III, 50.

gospelis, gospeļmūzika – afroamerikāņu evaņģēliska rakstura dziedājums; spiričuela paveids.

..hedlaineru lomā šoreiz iejutīsies Londonas **gospeļu** koris.. Mēs 2002.3.VIII, 14.

Zavinula mūzikas valodas džeza–roka–*world music* triādē sadzīvo svings, **gospeļmūzikas** elementi, afrikāņu un dienvidafrikāņu ritmu eksotika. Izkl 2002.8.XI, 11.

gotika, gotiskā mūzika, *goth* (angļu) – rokmūzikas stils, izveidojās 80. gados uz pankroka bāzes, tam raksturīgas nomācošas, drūmas, apokaliptiskas un arī romantiskas intonācijas, liela vieta ierādīta nāvei, mistikai, pārdabiskajam (*electro gothic*, gotiskais roks, *goth punk* u.c.); gotiskā romāna un gotiskās mūzikas ietekmē ir izveidojies īpašs stils ar tam raksturīgiem aksesuāriem: melns apģērbs, izkrāsota seja, nāves simbolika u.tml.

Gotika kombinē divas cilvēka spēcīgākās pieredzes – seksu un nāvi. Santa 2002. XII, 101.

Popa laikmeta alternatīvā un tumšā puse – jaunais vilnis, elektronika, **gotika** u.c. – meklējama šeit: http://www.80ies-zone.co. Izkl 2002.1.XI, 20.

19. septembrī DEPO notiks cikla DISCOTHQUE NECRONOMICON pasākums, kura mērķis ir popularizēt **gotisko mūziku**. Izkl 2002.13.IX, 12.

"Govju parāde" (angļu *Cow Parade*) – pasākums publiskās telpas atdzīvināšanai. Ideja un parādes pirmsākums meklējams 1998. gadā Šveices pilsētā Cīrihē, kad šveiciešu mākslinieks Paskāls Knaps izgatavoja triju veidu dabiska lieluma stikla šķiedras govis, kas bija domātas publiskai apgleznošanai. Akcija kļuva arvien populārāka, un 2002. gadā tā pirmo reizi notika Austrumeiropā – Ventspilī.

Projekta ***Govju parāde*** pamatā ir ideja par skaļu, vērienīgu un jebkuram brīvi pieejamu dizaina objektu izstādīšanu dažādās pilsētās. F 2002.6, 5.

govju trakuma slimība – liellopu spongiformā encefalopātija, ļoti bīstama liellopu slimība. Sk. arī **BSE** jeb *Bovine Spongiform Encephalopathy*.

Tiek uzskatīts, ka ar nāvējošā KJS [Kreicfelda–Jakobsa slimība] paveidu var inficēties, lietojot uzturā ar **govju trakuma slimību** jeb BSE slimu liellopu gaļu. D 2001.26.V, 9.

GP – abreviatūra no *Grand Prix* – Lielā balva.

Vācijas ***GP*** izcīņas pirmajā kvalifikācijas dienā Hokenheimas trasē vislabāko rezultātu sasniedza *Williams* pilots Ralfs Šūmahers. D 2003.2.VIII, 10.

GPRS – abreviatūra no angļu *General Packet Radio Service* (vispārējo datu pakešu pārraides pakalpojums) – datu pārraides tehnoloģija, kas nodrošina pieeju internetam un dažādu tā pakalpojumu izmantošanu.

GPRS (*General Packet Radio Service*) ir viena no tehnoloģijām, kas nodrošina pieeju internetam. Piemēram, ja jums ir portatīvais dators un jūs vēlaties piekļūt internetam, atrodoties ārpus biroja, atliek paņemt mobilo telefonu ar **GPRS** tehnoloģiju un savienot to ar datoru. **Ned 2003.1, 22.**

GPS – abreviatūra no angļu *Global Positioning System* (globālā pozicionēšanas sistēma) – sistēma, ar kuras palīdzību, izmantojot pavadoņsakarus, iespējams noskaidrot kāda objekta atrašanās vietu.

ASV veikalu plauktos nonācis rokas pulkstenis ar miniatūru globālās pozicionēšanas sistēmas (**GPS**) tehnoloģiju, kas būtiski atvieglo bērnu pieskatīšanu, ļaujot vecākiem jebkurā brīdī ar interneta vai tālruņa palīdzību noteikt savas atvases atrašanās vietu vai arī nepārtraukti sekot viņu gaitām. **Mēs 2002.17.VIII, 9.**

graffiti (itāļu), **grafiti, grafīti** – uzraksti un zīmējumi, kas uzkrāsoti uz dažādām virsmām, piemēram, sētām, ēku sienām.

..ielās, galvenokārt kā sabiedrības padibeņu kultūra, vietās, kur nav saimnieku, dzima mākslas darbi kā sakaru līdzeklis – ***graffiti***, reklāma vai pavisam mūsdienīgi – e-pasts. **F 2002.14, 4.**

Margināļu piedāvātās alternatīvas, piemēram, tipiskie **grafiti**, pilsētvidē tāpat spēj rosināt uzskatu sadursmes kā oficiālie pieminekļi.. **F 2002.14, 3.**

Viņa iztēlotie ļaudis var sazināties, zīmēdami uz namu sienām sarežģītus **grafīti**. **Izkl 2001.21.VI, 19.**

grafitists – grafiti izpildītājs, grafiti mākslinieks.

Tā ir eseju sērija, kas visas kopā arī veido pilsētas sajūtu. [..] ..arī raksts par zināmo 80. gadu **grafitistu** Ulo Kipli, kas daudzas Tallinas sienas aprakstījis ar saviem aforismiem par tēmu – vispārējās pasaules kārtības uzlabošana. **D 2002.14.X, 12.**

grafoloģija – mācība par cilvēka rokrakstu, pētījumi, kuru mērķis ir noskaidrot, kā rokrakstā atspoguļojas cilvēka raksturs.

Grafoloģija pēta arī cilvēka temperamentu un garīgo stāvokli. **D 2004.10.I, 21.**

grafomānija – slimīga rakstīšanas tieksme.

..diskutēt par literatūru šīs grāmatas sakarā nav ko – tā ir pusprnogrāfiska satura **grafomānija**.. **D 2002.20.IV, 16.**

Grāmatu un autortiesību aizsardzības diena – 23. aprīlis.

Autortiesību bezgalības balvas sarīkojums tradicionāli notiek **Grāmatu un autortiesību aizsardzības dienā** 23. aprīlī, ko atzīmē pēc UNESCO iniciatīvas. Šo

datumu savulaik izvēlējās divu nozīmīgu faktu dēļ – 23. aprīlis ir Šekspīra dzimšanas un Servantesa nāves diena. KN 2003.IV, 58.

***Grammy, Grammy* balva** (*Grammy Award*) – balva, ko katru gadu piešķir ASV Ierakstu akadēmija (*National Academy of Recording Arts and Sciences*; organizācijas mītne atrodas Santamonikā, Kalifornijā). Balvas, kas tiek uzskatītas par pašām prestižākajām ierakstu industrijā, tiek piešķirtas 28 jomās (104 kategorijās); pirmoreiz tās tika pasniegtas 1959. gadā par 1958. gada veikumu. Balvai ir miniatūra gramofona forma, no šejienes arī tās nosaukums.

..pamazām veidojas arī ***Grammy*** saikne ar Latviju, jo pagājušogad klasiskās mūzikas mazo ansambļu kategorijā ***Grammy*** saņēma Gidons Krēmers un *Kremerata Baltica*. RV 2003.4, 71.

Albums ieguva prestižo ***Grammy* balvu** par gada labāko izpildījumu alternatīvajā mūzikā. Mēs 2002.17.VIII, 17.

granadija, granadila (spāņu *granadilla*) – pasifloru ģintij piederīgi augi (milzu granadila, dzeltenā granadila, purpura granadila u.c.), šo augu ēdamie augļi.

Granadiljo – saukts arī par "ciešanu augli", jo tā ziedi atgādina Kristus krustā sišanas simbolus, piemēram, ērkšķu vainagu. Deko 2001.I, 71.

***Grand Prix*, GP** – Lielā balva.

Latvijas vieglatlētiem šāgada ***Grand Prix*** izcīņa iznāca diezgan tukša. D 2002.16.IX, 9.

Jaunākais Aki darbs "Vīrs bez pagātnes" (2002) tika rādīts šī gada Kannu festivālā un ieguva ***"Grand Prix"***.. RB 2002.14.XI, 9.

grands – izcilība, izcils kādas jomas pārstāvis.

..bez reperiem un remiksētājiem divos pēdējos gabalos piedalās divu citu šī stila [*rap-metal*] ***grandu*** *Korn* un *Staind* solisti, apliecinot vienotību, ne konkurenci. Izkl 2002.16.VIII, 19.

Eiropas futbola **grandam** Minhenes *Bayern* 1:1 izlīdzinājumu pret *Anderlecht* 74. minūtē panāca uz maiņu iznākušais Rožē Santa Krūzs.. D 2003.2.X, 11.

granitops – zīmols: dabiska granīta masa virtuves un vannas istabas aprīkojumam.

Tērauda izlietnes (tāpat kā akmens virsmas izlietnes un **granitops**) paredzētas virtuvēm. NRA Māja 2003.51, 8.

grants – mērķfinansējums (līdzekļu piešķīrums) pētījumu veikšanai un arī citām aktivitātēm.

Zinātniskās infrastruktūras atbalsta apakšprogrammā Latvijas zinātnieki ir saņēmuši četrus **grantus**. NRA (NATO sammits) 2002.19.IX, 4.

grapa (itāļu *grappa*) – stiprs alkoholiskais dzēriens, ko tradicionāli ražo Itālijā. Grapu gatavo no spiedpaliekām jeb *pomace* – tā, kas paliek pāri pēc vīnogu izspiešanas (kauliņi, mizas, kātiņi).

Pēdējais visu laiku dzerot ***grapu***, bet nekārtības neceļot. SD 2002.7.IX, 21.

grebene – panku matu sakārtojums, kas atgādina seksti (krievu *гребешок* 'sekste').

Pirmā *Rancid* uzstāšanās notikusi 1991. gada beigās kādā pasākumā, kur .. savākušies milzum daudz cilvēku ar tā sauktajiem irokēziem vai **grebenēm** uz galvas.. Mēs 2003.8.XI, 16.

Zini kas ir **"grebene"**? Angliski tas ir "mohawk", kas apzīmē kādu indiāņu cilti, kas bija pēdējā, kura cīnījās ar spāņiem. Mohavku karavīru frizūra bija **"grebene"**, kas viņiem kalpoja kā brīvības un pretestības simbols. UA 2003.29.IV, 10.

Panku **grebeņu** stāvoklis piecu ballu sistēmā varētu būt vērtējams ar atzīmi divi, jo tiem, kam tā vēl nebija sašķiebusies sakarā ar īpašnieka nepārtraukto tieksmi atrasties horizontālā stāvoklī uz jebkuras nekustīgas plaknes, tā tika dāsni ieziesta ar zobu pastu vai bārdas putām. Izkl 2002.2.VIII, 7.

GRECO – abreviatūra no angļu ***group of states against corruption*** – Eiropas Padomes Starpvalstu pretkorupcijas grupa. Izveidota 1999. gadā.

Pie līdzīgiem secinājumiem nonākuši arī Eiropas Padomes Starpvalstu korupcijas grupas ***(GRECO)*** eksperti. D 2002.30.VIII, 2.

Greenpeace – starptautiska vides aktīvistu organizācija, kas uzstājīgi cīnās par vides saglabāšanu un dažādu kaitējumu novēršanu, tās uzmanības lokā ir klimata pārmaiņu mazināšana, mežu un okeānu aizsardzība, vaļu medību izskaušana, kodoldraudu novēršana, tā iebilst pret gēnu inženieriju u.tml. Organizācijas aizsākumi saistāmi ar 1971. gadu, kad neliels aktīvistu pulciņš no Vankūveras (Kanāda) vecā zvejas laivā *"Phillis Cormack"* devās uz Amčitkas salu (uz ziemeļiem no Aļaskas), lai protestētu pret tur iecerētajiem ASV pazemes kodolizmēģinājumiem, kuri varētu iznīcināt unikālo salas faunu un izraisīt bīstamas sekas seismiski nedrošajā areālā. Šobrīd *Greenpeace International* sēdeklis atrodas Amsterdamā, bet nacionālās organizācijas darbojas vairāk nekā 40 pasaules valstīs.

Vides aktīvistu organizācija ***Greenpeace*** paziņojusi, ka šī vienošanās ir "sliktāka nekā mēs varējām iedomāties". D 2002.5.IX, 9.

gregari – līderu palīgi ritenbraukšanā: viņi brauc vēja pusē, lai līderis varētu braukt aizvējā, vajadzības gadījumā kāpina tempu vai piebremzē

grupu u.tml., tādējādi palīdzot komandas līderim izcīnīt pēc iespējas augstāku vietu.

Komandas tā saucamajiem ***gregari*** ir pienākums palīdzēt līderiem. Es pats arī nekautrējos strādāt citu labā, ja es neesmu gatavs cīnīties par augstu vietu. **D 2002. 26.XI, 10.**

greihaunds (angļu *Greyhaund*) jeb angļu vēja suns – medību suņu šķirne.

Ja vācu suņi vienmēr ir gatavi kaujai, franču suņi ir izlutināti, bet afgāņu suņi – neaprēķināmi, tad angļu **greihaundi** ir mierīgi, inteliģenti un līdzsvaroti. **RB 2000. 30.VI, 23.**

grilbārs (angļu *grill-bar*) – ēstuve, kur gaļu cep apmeklētāju klātbūtnē uz restēm vai speciālā krāsnī.

Prieks Londonā, sēžot eleganti brutālajā dizaina guru Konrana **grillbārā** *Zinc* un klusu vērojot, kā tavā un drauga kapučīno tasītē sniegbaltajās piena putās lēnītēm un maigi iegrimst kanēļa puteklīši. **D 2002.1.VIII, 13.**

Grindeļa medaļa – apbalvojums, ko piešķir medicīnisko preparātu pētniecības un ražošanas firma "Grindex". Medaļa iedibināta 1995. gadā par godu pirmajam latviešu izcelsmes dabaszinātniekam, ķīmiķim, ārstam un farmaceitam D. H. Grindelim (1776–1836).

Pieciem akciju sabiedrības *Grindex* laureātiem trešdien pasniedza augstāko apbalvojumu – **Grindeļa medaļu**. To jau astoto gadu pasniedz, atzīmējot ievērojamā latviešu farmaceita un dabaszinātnieka Dāvida Hieronīma Grindeļa dzimšanas dienu. **NRA 2002.10.X, 4.**

grīns (angļu *greens*) – golfa zāliens, mauriņš; **grīnkīpers** (angļu *greenkeeper* 'zāliena kopējs') – zāliena dārznieks.

.golfā pats galvenais taču ir **grīni** (*greens*) – īpaši īsa 3–5 mm augsta zāliena pļāvuma zona, pa kuru ripina golfa bumbiņu. **SD 2002.6.VII, 6.**

Mārtiņš ir retas un ārzemēs ļoti cienījamas profesijas pārstāvis – ***grīnkīpers***. **SD 2002.6.VII, 4.**

gris-gris – afrikāņu amulets, ko izgatavo galvenokārt no kauri gliemežvākiem; vudu tradīcijā – talismans, parasti neliels auduma vai ādas maisiņš ar dažādām zālēm, akmentiņiem, smiltīm u.tml.

Vienīgais, kas palicis, ir kauri gliemežnīcas, notrūkušie **gris-gris**. **RL 2002.XII, 46.**

ground zero (angļu) – nulles punkts; simbolisks nosaukums vietai Ņujorkā, kur līdz 2000. gada 11. septembrim slējās divas augstceltnes, t.s. dvīņu torņi, kuros ietriecās teroristu sagrābtās lidmašīnas. Pirmo reizi apzīmējums

lietots jau 20. gs. 40. gados pēc tam, kad amerikāņi nometa atombumbu uz Japānas pilsētām Hirosimu un Nagasaki.

Ļaudis asarām acīs raugās fotoportretos cilvēka augumā. Tā ir fotogrāfa Džo Maknelija izstāde ***Ground zero*** *sejas. Cieņa Amerikas varoņiem.* **D 2002.16.I, 15.**

..Kamēr Prezidents Bušs gatavojas karam, ņujorkieši strīdas par to, kādu pieminekli vajag ***ground zero*** – nulles punktā, kā iesaukta torņu sabrukšanas vieta. **D 2002. 27.IX, 14.**

grunge (angļu *grungy* 'riebeklīgs, draņķīgs') – rokmūzikas stils, smagā metāla un *punk* hibrīds, tam raksturīga griezīga ģitāras skaņa, vienkāršība, raupjums. Radās Sietlā (ASV) 80. gados kā komerciālās popmūzikas antipods (grupa "Nirvana"). Ar *grunge* saistīts arī noteikts ģērbšanās stils – apģērbs kārtu kārtām, bieži vien humpalisks, apavi – raupjas ādas zābaki.

Miljoniem pārdoto albumu aizsāka ***grunge*** bumu, padarīja *Nirvana* mūziķus par miljonāriem, taču nolika viņu dzīvi kā uz paplātes sabiedrībai. **Mēs 2002. 16.XI, 10.**

Pat ne tik senie agrīnie deviņdesmitie gadi jau sasnieguši savu iespēju atkārtoties modē. Šoruden tas nav saburzīts flaneļa krekls vai lērums lellīgu kleitu, kas atsauc atmiņā ***grunge*** stilu. **Mēs 2002.14.IX, 11.**

grūpija (angļu *groupie*) – meitene, kas ceļo līdzi popmūziķiem no vienas uzstāšanās vietas uz citu cerībā tos satikt un nodibināt attiecības.

Ļoti asprātīga, gaumīga un stilīga komēdija par bijušajām **grūpijām**, kuras satiekas pēc 25 gadiem. **Santa 2003.I, 10.**

gruzīties (krievu *грузиться*) – satraukties, būt nomāktam; gremdēties skumjās; saspringt; nogurdināt; melst.

Jūs ***gruzaties*** (uztraucaties) par to pašu, par ko ***gruzās*** mākslinieki, proti, kā tikt uz viļņa. **F 2002.2, 3.**

Negribētu spēlēt dziesmas, kas ***iegruzī*** mani un citus – tad pašam jābūt depresijā. **Izkl 2003.12.XII, 17.**

gruzons (krievu *грузон*) – neapmierinošs emocionālais stāvoklis.

Gruzons ir visai eksistenciāla situācija, kādā nokļūst cilvēks, uz kuru tiek elementāri *gruzīts* (krievu valodā *gruzitj* nozīmē kraut, uzkraut, apkraut). **RL 2002.II, 78.**

Tāds spēcīgs ***gruzons***, kā saka. **Izkl 2002.3.V, 18.**

GSM – abreviatūra no angļu *Global System for Mobile Communications* – globālo mobilo komunikāciju sistēma, otrās paaudzes mobilais tīkls.

UMTS tiek uzskatīts par trešo mobilo sakaru paaudzi pēc ***GSM*** tīkla. **NRA BL 2003.26.XI, 4.**

guano, gvano – putnu mēsli.

Kad ar jūras smailīti pirmo reizi pieairēju pie Kolkas bākas, biju pārsteigts, cik šausmīgi tur smird pēc **guano** – putnu sūdiem! **Klubs 1998.XII, 56.**

gulags – abreviatūra no krievu ***Г**лавное **у**правление **лаг**ерей* (Galvenā nometņu pārvalde) – vispārīgs apzīmējums būtiskam padomju represīvās sistēmas elementam – darba, nometinājuma un soda izciešanas vietām nomaļās PSRS teritorijās (Sibīrijā, Kazahijā, Ziemeļos u.c.), uz kurām tika nosūtīti gan kriminālnoziedznieki un drakonisko darba likumu pārkāpēji, gan reālie un šķietamie padomju varas pretinieki.

Vēl nekad par holokaustu nav runāts tik daudz kā pēdējos desmit gados. Salīdzinājumā ar šo drūmo vēstures norisi padomju **gulags** ir tikpat kā neizvērtēts. **NRA 2001.15.VI, 4.**

guldenis – līdz eiro ieviešanai naudas vienība Nīderlandē.

Pēc zelta monometālisma ieviešanas 1875. gadā .. par naudas sistēmas pamatvienību kļuva zelta **guldenis**.. **LV 2002.4.VII, 18.**

"gulošais policists" – ātruma ierobežošanas valnis pie skolām, dzīvojamos masīvos un citviet.

Satiksmes departaments nākamgad iecerējis pie 11 mācību iestādēm uzstādīt ātruma ierobežošanas vaļņus jeb **"gulošos policistus"**.. **RB 2002.15.X, 5.**

guru – garīgais audzinātājs, sektas vadītājs; lietpratējs, skolotājs.

Kongresu namā .. var atsaukt atmiņā laikus, kad ungārs Ištvans Sabo bija izcils kinomaģijas **guru**, noskatoties viņa svaigāko darbu *Kurā pusē nostāties*, kas diemžēl liecina par zināmu meistara sagurumu, kaut filma atbilst visiem eirokino .. standartiem.. **D 2002.25.IX, 15.**

Šī filma ir .. par to, kā vienkārši ielu bandīti, lai izcīnītu iespēju kļūt par nosacītiem organizētās noziedzības pasaules **guru**, devās cīņā ar īstiem mafiozi. **RV 2004.5, 22.**

guturāls – skaņa, kas rodas balsenē.

Viņas **guturālā** vācu valoda pikanto tēmu padarīja necerēti lietišķu un varbūt tāpēc mazliet samākslotu. **Santa 2000.IX, 103.**

gvakamole (spāņu *guacamole*) – meksikāņu virtuves ēdiens: mērce, kas gatavota uz majonēzes, skāba krējuma vai nesaldināta jogurta bāzes, pievienojot avokado un citas sastāvdaļas, kā arī garšvielas. Mērci lieto kopā ar čipsiem, maizi, dārzeņiem, šampinjoniem u.tml.

Tikpat populāri kā mūsu rasols, Meksikā ir avokado salāti, īpaši **gvakomole** (*guacamole*) – sastampāts avokado ar čili un ķiploku.. **D 2002.31.I, 15.**

Ģ

ģedovščina (krievu *дедовщина*) – t.s. ārpusreglamenta attiecības armijā, savdabīga vecuma hierarhijas absolutizācija vecāka iesaukuma un jaunāka iesaukuma dienējošo attiecībās; veco uzkundzēšanās jaunajiem.

Ģedovščina ir tikai cits vārds mazvērtības kompleksiem. **F 2002.4, 2.**

ģenēriskās zāles, ģenēriskie medikamenti, ģenēriskie preparāti (angļu *generic drugs*) – "vadošo farmācijas uzņēmumu dārgo preparātu ķīmiskās kopijas" **(Ned 2003.38, 35).**

..vairākums vietējo uzņēmumu ražo tā dēvētās **ģenēriskās zāles** – tās pēc sastāva ir tādas pašas kā oriģinālpreparāti, taču ievērojami lētākas – 2 līdz 5, dažkārt pat 10 reizes. **D 2003.13.VI, 8.**

..t.s. **ģenēriskie medikamenti** "nav parādījušies" vai kā citādi nez no kurienes uzradušies zāļu tirgū, bet gan vienmēr ir bijuši, kamēr vien ir bijuši t.s. oriģinālie medikamenti un patenta periods, kuram beidzoties zāļu ražotāji var pēc reproducētas tehnoloģijas vai sastāva ražot šos vai citus medikamentus. **NRA 2004.11.III, 2.**

ģenētiski modificēta pārtika – pārtikas produkti vai to sastāvdaļas, kuru substance ģenētisku manipulāciju rezultātā ir pārveidota, lai iegūtu kādu vēlamu auga vai dzīvnieka īpašību vai arī izskaustu kādu nevēlamu īpašību, piemēram, radītu salcietīgas augu šķirnes, novērstu uzņēmību pret noteiktām slimībām u.tml.

Ģenētiski modificēto organismu uzraudzības padomes priekšsēdētājs .. atzīst, ka **ģenētiski modificētu pārtiku** oficiāli Latvijā netirgo, taču neizslēdz iespēju, ka šāda pārtika tiek tirgota nelikumīgi. **NRA Māja 2002.18.VII, 9.**

ģeomātika – zinātnes un praktiskās darbības nozare, kuras priekšmets ir kartogrāfiskās informācijas un tekstuālās informācijas savietošana.

..Pienākumus pildīt uzticēts departamenta **ģeomātikas** pārvaldes vadītājam .. **D 2002.19.XI, 7.**

ģermanofoni – vācvalodīgie; ģermāņu valodās runājošie.

Flāmi ir tuvi latiņu kultūrai – mēs esam vislatīniskākie **ģermanofoni** Eiropā. **D 2002. 14.VIII, 12.**

H

habilitācija – habilitētā zinātņu doktora grāda iegūšanas un piešķiršanas procedūra; habilitācijas darbs ir pētnieciskais darbs vai darbu kopa, ko pretendents iesniedz komisijai, lai apliecinātu savas spējas un atbilstību habilitētā zinātņu doktora grādam. Habilitētais zinātņu doktors ir augstākā pakāpe divlīmeņu zinātņu doktoru sistēmā Vācijā, 90. gados īsu laiku pastāvēja arī Latvijā. Savulaik ar habilitācijas darbu pretendents apliecināja savas spējas lasīt lekcijas universitātē; **habilitēts** – tāds, kas ir sekmīgi izgājis habilitācijas procesu, respektīvi, kam ir piešķirts habilitētā doktora grāds.

1931. gadā [Konstantīns Čakste] iesniedz savu **habilitācijas** darbu par tematu "Nomas pirkums Latvijā un ārzemēs (likumdošanā)". **LV 2002.7.V, 10.**

Pašlaik Daugava ir vidēji tīra upe, savukārt pēc desmit gadiem tā varētu kļūt par tīru upi, ja vien, protams, tās krastos netiks uzbūvēta celulozes rūpnīca, uzsvēra darba grupas vadītājs **habilitētais** zinātņu doktors ķīmijā Ivars Kalviņš. **NRA 2003. 3.VI, 6.**

HACCP – abreviatūra no angļu ***H**azard **A**nalysis **C**ritical **C**ontrol **P**oint* – pārtikas nekaitīguma nodrošināšanas sistēma. Izveidota ASV 20. gadsimta 60. gados, lai garantētu drošu pārtiku kosmiskajām apkalpēm. Vēlāk šo sistēmu ieviesa Eiropā kā starptautisko pārtikas standartu.

Tāpēc arī mēs, negaidot nekādus pamudinājumus vai rīkojumus, paši nolēmām sakārtot savu ražošanu atbilstoši pasaulē atzītai kvalitātes sistēmai *ISO 9001* – un pārtikas nekaitīguma prasībām pēc ***HACCP*** Dānijas standarta, kas ir stingrākais pasaulē. **NRA 2002.6.XI, 7.**

hačapuri (gruzīnu) – rauga vai kārtainās mīklas pīrāgs ar sieru vai sieru un biezpienu.

Hačapuri rietumeiropiešiem saprotamā valodā varētu nodēvēt par "gruzīnu picu". **RB 2001.27.VI, 12.**

hādžs, hadžs – musulmaņu lielais svētceļojums, kas notiek vienreiz gadā Zulhidža mēneša laikā un ilgst septiņas dienas. Svētceļojums notiek Mekā un tās apkārtnē, svarīgākie svētceļojuma posmi ir apiešana septiņas reizes

apkārt Kaabas svētnīcai, piedalīšanās salātā jeb oficiālā dievkalpojumā – lūgšanā, gājiens uz 15 jūdzes attālo Arafātu, gājiens atpakaļ uz Meku, kura laikā notiek simboliska sātana nomētāšana ar akmeņiem un citas rituālas darbības.

Islāma svētā grāmata Korāns liek katram musulmanim vismaz reizi mūžā izpildīt **hādžu**, dodoties svētceļojumā uz Meku. **RB 2004.3.II, 15.**

haggis – skotu nacionālais ēdiens.

Arī šogad 26. janvārī, kā tas pēdējos gados pierasts un kā tas notiek visā pasaulē, Latvijas skotu un angļu sabiedrība svinēs slavenā dzejnieka Roberta Bērnsa dzimšanas dienu. Viens no Britu tirdzniecības palātas rīkotā pasākuma trumpjiem atkal būs ***haggis*** – slavenākais skotu nacionālais ēdiens – dzīvnieka kuņģis, piebāzts ar subproduktu un putraimu maisījumu. **D 2002.24.I, 15.**

haiku, haika – abreviatūra no japāņu ***haikai no ku*** 'nenopietna, komiska dzeja' – japāņu dzejas forma, kam raksturīgas trīs rindas (daļas) un parasti 17 zilbes.

Šajā laikā [pirms harakiri izdarīšanas] parasti tika uzrakstīta atvadu **haika**, kurai visbiežāk gan nebija māksliniecisks vērtības. **RL 2001.IV, 72.**

..viss ģeniālais ir vienkāršs. Gluži kā japāņu **haiku**, kur trīs rindiņās ielikts dziļš saturs. **Deko 2003.X, 47.**

hailaits (angļu *hihglight*) – ievērojams sasniegums; būtisks moments.

Diriģenta Andra Nelsona ***hailaiti*** ir *Fantastiskā simfonija*, Bēthovena vijoļkoncerts kopā ar B. Skridi un nesen dzirdētais Dž. Verdi *Rekviēms*. **D 2003.12.V, 11.**

haiteks (angļu *high-tech*) – augstās tehnoloģijas. Arhitektūrā ar "haiteks" apzīmē materiālus, kas radīti ar modernām tehnoloģijām, kā arī modernus apdares paņēmienus un formas. Interjera stils, kurā akcentēts rūpnieciskums, tehnoloģiskums, jauno materiālu iespējas.

Haiteks ir angļu vārda *high-tech* latviskojums, kas nozīmē – augstā tehnoloģija. **Deko 2000.XII, 34.**

Metālu varētu uzskatīt par koka pretstatu – tas ir vēss, atturīgs un ar **haiteka** piesitienu. **Deko 2001.I, 42.**

haiveļs (angļu *highway*) – lielceļš.

..un tā viņi rātni rindiņā brauc pa absolūti taisno **haiveju**. **Auto 2000.III, 76.**

hakeris, urķis – cilvēks, kas parasti pašapliecināšanās dēļ nelegāli ielaužas citu datnēs, tīkla mājaslapās, nereti sabojājot tās, hakeri arī cenšas atšifrēt (uzlauzt) datoru drošības sistēmas.

..ritot laikam, gudrāki kļūst arī urķi (**hakeri**), kuri ložņā pa datortīkliem, negodprātīgu nolūku vadīti. D 2002.28.I, 15.

haki – brūngandzeltena krāsa; audums šādā krāsā, ļoti iecienīts militāro tērpu darināšanā.

Tā kā adījumi ir modē gan sievietēm, gan vīriešiem, čaklākās dāmas var apadīt ne tikai sevi, bet arī savu mīļoto vīrieti ietērpt siltā adījumā, dzijām izvēloties pieklusinātus zemes toņus – brūno, **haki**, bēšo un melanža. Mēs 2002.5.X, 13.

haktīvisms (angļu *hacktivism*) – politiskas, ekonomiskas, reliģiskas un kultūru cīņas internetā, uzlaužot mājaslapas u.tml.

Globālās ekonomikas visnopietnāko peļņu nesošās preces arī iegūst šādus mobilitātes parametrus, kas tehnoloģiski kļūst maksimāli neatkarīgi no sava materiālā nesēja, dekodēti var tapt bezgalīgi uzglabājami un reproducējami jebkurā vietā, saglabājot koda peļņu nesošu autorību, kuru savukārt .. apdraud **haktīvisms**. F 2002.8, 3.

Halovīns (angļu *Halloween, Hallowe'en*) – 31. oktobra vakars, Visu Svēto dienas priekšvakars. Saskaņā ar ķeltu kalendāru 31. oktobris bija gada pēdējā diena, kad naktī sarosījās visas raganas un burvji. Pēc kristietības ieviešanas šo vakaru nosauca par Visu Svēto vakaru (*Eve of All Hallows*).

Emīlija aktīvi iesaistījusies arī Gaujienas sabiedriskajās aktivitātēs: palīdzēja sarīkot **Halovīna** balli un pirmo dziesmu festivālu angļu valodā. IK 2002.9.V, 12.

haltūra (krievu *халтура*) – piepelnīšanās; paviršī paveikts darbs.

Sarunā ***haltūru***, izdara darbu, saņem naudu un atā! Una 2002.V, 34.

No sponsorētā konveijera turpina nākt **haltūras** žurnālu raidījumi. TVD 2001.20.XII, 5.

haltūrists – cilvēks, kas strādā paviršī, domā nevis par kvalitāti, bet galvenokārt par atlīdzību.

Runājot par konkurenci, viņš atzīst, ka netrūkstot amatnieku – **haltūristu**, kas strādā par zemāku cenu. DB 2002.28.X, 24.

halucinogēns – mākslīgi radītas vai dabiskas vielas, kas izraisa halucinācijas.

Mediķi norāda, ka **halucinogēnās** sēnes saturot psilocibīnu, kas uzskatāms par pašu izplatītāko un lētāko narkotisko vielu. D 2002.30.XI, 9.

haļava (krievu *халява*) – tas, ko var dabūt par velti; tas, kas nāk ļoti viegli, nepiepūloties; paviršī paveikts darbs.

Vecajam Henrija Forda izteicienam, ka vislabākais auto ir jauns, var pievienot mūsdienu atziņu, ka labs ir ***haļavas*** automobilis. Dienesta, vai kā savādāk iegūts, ne par savu naudu pirkts. Auto 2000.III, 81.

Hamas*, HAMĀS** (arābu *hamas* 'entuziasms, dedzīgums'; *HAMAS* abreviatūra no ***Harakat al-Muqawamah al-Islamiyya 'Islāmiskā pretošanās kustība') – islāma fundamentālistu/ekstrēmistu kaujiniecisks grupējums (kustība).

Palestīniešu policija aplenkusi ***Hamas*** garīgā līdera un dibinātāja Šeiha Ahmeda Jasina māju Gazas joslā.. **D 2002.25.VI, 7.**

Izraēlas armijas kareivji apcietinājuši radikālā islama grupējuma **HAMĀS** vadītāju.. **NRA 2002.30.VIII, 7.**

hamburgers (angļu *hamburger*) – cepta gaļas šķēle vai kotlete ar piedevām starp divām apaļmaizītes pusēm.

Slavenie **hamburgeri**, kas patiešām tika izgudroti, bet tad aizmirsti Hamburgā, Amerikā ir kļuvuši par bezgrēcīgu barību.. **Ned 2003.10, 6.**

Par ēšanu gan uz kādu laiku jāaizmirst, ja negribat izskatīties megaresns kā amerikāņu ***hamburgeru*** *kapsētas*.. **Mēs 2002.5.X, 17.**

hameleonbrilles – brilles ar gaismjutīgām lēcām.

Ērtas ir **hameleonbrilles** – brilles ar fotohromām lēcām. Tās kļūst tumšākas spilgtākā gaismā, bet normālā apgaismojumā ir praktiski bezkrāsainas. **NRA Māja 2002.21.XI, 7.**

hamsīns (angļu *khamsin, hamsin*, no arābu *ḳamsīn* 'piecdesmit') – pavasara vējš Ēģiptē, kas sākas martā un ilgst 50 dienas. Šajā laikā spēcīgs vējš no dienvidiem vai dienvidaustrumiem nes karsto tuksneša smilšu mākoņus.

Paiet pāris minūtes, līdz saprotu – tas ir **hamsīns**, pavasara vējš. **RL 2002.VIII, 63.**

handbols – rokasbumba, komandu sporta spēle.

ASK ir vienīgā Latvijas **handbola** komanda, kas nākamsezon piedalīsies Eiropas kausu izcīņā. **D 2002.18.VII, 10.**

handlings (angļu *handling*) – vadāmība.

Būs grūti atrast automobili ar labāku ***handlingu*** ("vadāmība" pilnībā neatspoguļo šī angļu vārda nozīmi). **Auto 2000.IV, 18.**

handsfree (angļu 'brīvas rokas') – mobilā tālruņa lietošanas sistēma (brīvroku iekārta), kad saruna notiek, nevis turot tālruni rokā, bet ar austiņu un mikrofona palīdzību, neizmantojot rokas, kas ir svarīgi, piemēram, vadot automašīnu.

Līdzšinējais priekšstats par mobilo tātruņu ***handsfree*** sistēmām vairāk saistījās ar tālruņa ievietošanu turētājā un sarunas norisi, izmantojot sistēmas mikrofonu. **Auto 2000.III, 94.**

Guru nerunā telefonā, bet gan telpā ar ieslēgtu **hands free** sistēmu, kas viņam ļauj justies brīvi un sarunas laikā, kā izklausās, ieturēt arī maltīti. **Izkl 2003.28.XI, 4.**

Hanukā (angļu *Hanukkah*) – ebreju svētki, kas ilgst astoņas dienas novembrī–decembrī (no *Kislev* mēneša (ebreju kalendāra devītais mēnesis) 25. dienas līdz *Tenet* mēneša 2. dienai), šajā laikā tiek pieminēta makabiešu uzvara pār Antioha IV vadītajiem sīriešiem. Hanukā laikā katru vakaru tiek aizdegta viena no menoras svecēm (lampiņām); šos svētkus sauc arī par gaismas svētkiem.

..**Hanukā** .. ir seni ebreju svētki, tajos piemin ebreju uzvaru Jūdas Makabeja vadībā pār sīriešu valdīšanu 164. gadā pirms mūsu ēras un atgriešanos apgānītajā Svētajā templī. **SD 2002.21.XII, 36.**

hanuma (angļu *khanum*, no persiešu un turku) – augstdzimusi sieviete, hana sieva. Mūsdienās pieklājības forma – musulmaņu sievietes uzruna.

Briselē satikta armēniete komentē bez aizrautības: "Tu padomā, **hanuma** nosvieda lakatiņu – to jūs pamanāt, bet nomocīto vaidus jūs neklausāties..." **RL 2000.VII, 48.**

haotizācija – sajaukt, padarīt nepārskatāmu.

..lauksaimniecības, veselības aizsardzības, lielā mērā arī sociālā joma tiek uzstājīgi joprojām pārvaldīta, balstoties sistēmas **haotizācijas** principos. **F 2002.6, 7.**

happy end (angļu) – laimīgas beigas.

Brīžam var pārmest epitetu sabiezinājumu, pārmērīgu sentimentalitāti un .. šis ***happy end***?! **NRA 2002.28.IX, 10.**

harakiri, harikiri – rituāls samuraju pašnāvības veids, uzšķēržot vēderu.

Cits skaistas nāves dievinātājs un, iespējams, viens no teatrālākajiem pašnāvniekiem bija japāņu rakstnieks Jukio Mišima, kurš 1970. gadā nolēma atdzīvināt samuraju iemīļotāko un godpilnāko pašnāvības veidu – seppuku, eiropiešiem plašāk pazīstamu ar izplūdušāku terminu **harakiri**. **RL 2001.IV, 72.**

harceri (poļu *harcerz*) – skautu tipa bērnu organizācija Polijā.

Es iepazinos ar latviešiem ļoti sen, 1989. gadā, .. **harceru** nometnē netālu no Ščecinas.. **RL 2002.VIII, 24.**

hardcore, hard-core (angļu), **hārdkors** – **1.** nesagraujamais kodols, nemainīgā būtība. **2.** "visīstākais", "vispamatīgākais" roks, tam raksturīgs ātrs, agresīvs stils. **3.** visekstrēmākā, atklātākā pornogrāfija.

SOS politiski aktīvais, emocionāli aktīvais, sirdi plosošais ***hardcore***, iespējams, ir visinteresantākā lieta mūsdienu Austrijas mūzikā. **Izkl 2002.5.VII, 12.**

Dzelzceļa muzejs koncertam izraudzīts tāpēc, ka tā ir ***hārdkora*** vide. **D 2003.12.VI, 20.**

..lūk, viņš, jaunais reālisms [..]. Kur viss notiek kā dzīvē – pa īstam. [..] Jā, talantīgā kritiķe Margarita Zieda ne velti šo leģendāro seno izrādi dauc par īstāko ***hardcore***.. D 2004.23.I, 14.

hārdroks, *hard rock* (angļu *hard* 'smags') jeb smagais roks – rokmūzikas stils. To raksturo spēcīgi akcenti, ekspresija, agresīva dziedāšanas maniere, skaļums. Izveidojās 20. gs. 60. gadu beigās – 70. gadu sākumā. Galvenais rokmūzikas virziens.

Rokmūzikas vēstures cienītājiem mūsmājās radusies vēl viena iespēja, neaizceļojot pārāk tālu no dzimtenes, vērot britu **hārdroka** veterānu un pamatlicēju *Deep Purple* mūsdienu koncertmodeli.. Izkl 2003.21.XI, 17.

Vai šī varētu būt ***hard rock*** reinkarnācija? Izkl 2002.1.XI, 19.

harēms – īpašas telpas sievietēm bagātu musulmaņu mājās; šajās telpās mītošo sievu un mīļāko kopums.

Vispirms jāpārmeklē tuksnesis, lai atrastu sarkanarmieti Suhovu, kurš aizvedis baja **harēmu**. TVD 2002.22.VIII, 7.

harisma – autoritāte, kas balstās uz izcilām personiskām īpašībām (gudrību, sirdsskaidrību, patiesumu, altruismu, drosmi, spilgtām runas dāvanām u.tml.); **harismātisks, harizmātisks** – tāds, kam piemīt harisma.

..Dzefirelli ilgi meklēja aktrisi, kura būtu spējīga uz ekrāna iemiesot leģendas Kallasas **harismu**. Izkl 2003.24.XII, 5.

..meklētais **harismātiskais** līderis, kurš izmainīs manu dzīvi, ir nevis mācītājs, bet Kristus. D 2002.6.VII, 15.

Harismātiskā autoritāte vienmēr ir bijusi visslikākā. Tas ir primitīvās sabiedrības uzvedības veids.. D 2002.17.IX, 14.

Harizmātiskais 52 gadus vecais politiķis paziņoja, ka nav ieinteresēts vadīt Austrijas valdību izjaukušo Brīvības partiju novembra beigās gaidāmo parlamenta pirmstermiņa vēlēšanu laikā. D 2002.16.IX, 6.

hārleļs – motociklu marka, ko ražo uzņēmums *Harley-Davidson*, kuru 1903. gadā nodibināja tolaik vēl pavisam jaunie amerikāņi Viljams Hārlijs un Arturs Deividsons.

..Zviedrijā ar **hārleļiem** braucošie baikeri ir vecāki nekā Latvijā, kur uz tiem redzami arī jaunāki vīri. D 2002.10.VIII, 4.

haskijs, haski (angļu *Husky*) – suņu šķirne; ziemeļos šos vidēja lieluma suņus izmanto pajūgos. Haskijus sauc arī par eskimosu suņiem.

Pirmo reizi Latvijā būs skatāms thai ridžbeks un Zviedrijas aļņu suns, arī reti sastopamo šķirņu Sibīrijas **hasku** un čivavu pārstāvji. Izkl 2002.22.XI, 6.

hašišs – narkotiska viela, ko iegūst no Indijas kaņepēm. Sk. arī **kanabiss**.

Kaņepju ziedos un lapiņās ir visaugstākais tetrahidrokanabiolu sveķu saturs. Sveķus sauc par **hašišu**, bet ziedus un lapiņas – par marihuānu. **Cosmo 2002.VIII, 36.**

hašs – kaukāziešu virtuves ēdiens: trekna jēra gaļas zupa.

Alī sieva Leila apkūpina nokauta jēra kājas un galvu. Vakariņām tiks vārīta treknā zupa – **hašs**, kuru pazīst visā Kaukāzā. **D 2003.12.XII, 11.**

hattrick, hat-trick (angļu), **hettriks** – viena spēlētāja veikts trīs vārtu guvums vienā hokeja vai futbola spēlē. Vārds aizgūts no kriketa spēles terminoloģijas – spēlētājs, kas realizēja trīs veiksmīgus gājienus pēc kārtas, saņēma balvu – cepuri (angļu *hat*).

[Ungārijas futbola izlases spēlētājs] Gera iztaisīja ***hattrick*** un izlasē gūto vārtu skaitu dubultoja. **D 2002.18.X, 12.**

..Sonks katrā puslaikā uztaisīja pa ***hat-trick***. **D 2002.26.XI, 12.**

haute couture (franču) – augstā mode; vadošo pasaules dizaineru un modes namu produkcija.

Likumsakarīgs ir jautājums – kāpēc gan mums, tiem, kas nekad nevarēs atļauties ***haute couture***, vispār par to būtu jāinteresējas? **Santa 2000.IX, 59.**

HDF – abreviatūra no angļu ***h**ard **d**ensity **f**iber* (***f**iberboard*) – koksnes pārstrādes produkts, ļoti blīvas kokšķiedras plātne.

Peldošajām grīdām dabiskā korķa virskārta mēdz būt uzlīmēta uz MDF vai **HDF** kokšķiedru plāksnes.. **Deko 2003.XI, 32.**

head hunting (angļu 'galvu medības') – darbinieku medīšana, pārvilināšana no citiem uzņēmumiem; **hedhanters** – "galvu mednieks" jeb personāla atlases konsultants, kura uzdevums ir nolūkot topošam vai esošam uzņēmumam nepieciešamos speciālistus citos jau darbojošos uzņēmumos.

Tad .. igaunis Latvijā sarīkojis īstu ***head hunting*** jeb darbinieku medīšanu. **Kapitāls 2002.V, 69.**

heavy metal (angļu) – rokmūzikas stils – smagais metāls. Radās 20. gadsimta 70.–80. gados, attīstoties hārdrokam, to raksturo vēl lielāks skaļums, agresivitāte, teatralitāte un mačisms. *Heavy metal* ietekmē izveidojās noteikta subkultūra ar raksturīgiem aksesuāriem: ādas apģērbs, kniedes, ķēdes, apkalumi, motocikli, krusti, zibeņi u.tml. Sk. **metāls**.

Interneta medijos Petera spēlētais stils pieskaitīts *industrial*, taču tam gribētos piekrist ar zināmām iebildēm – vairākas no 11 kompozīcijām pēc savas uzbūves ir līdzīgākas klasiskajam ***heavy metal*** un tā smagākajiem atzariem. **Mēs 2002.21.IX, 21.**

hečbeks – vieglā automobiļa virsbūves tips – automobilis ar slīpu mugurdaļu, kas veidota kā durvis.

Pārtaisot apburošo **hečbeku** par universālu, frančiem ir izdevies nesabojāt šī modeļa seksapīlo auru un piešķirt tam lielāku praktiskumu. D 2002.6.XI, 13.

hedhanters sk. ***head hunting***.

Pēdējo gadu laikā es pat divreiz esmu saskārusies ar **"hedhanteriem"**. RB 2003. 12.V, 9.

hedžēšana, hedžings (angļu *hedging* 'aizsargāšana') – valūtas riska apdrošināšana; riska novēršana.

..Eiropas lielākie ražotāji gan bija sagatavojušies dolāra kritumam un laikus veikuši valūtas riska apdrošināšanu jeb **hedžēšanu.** D 2002.6.VII, 7.

Ar **hedžingu** lielākoties saprot apdrošināšanu pret nelabvēlīgām izmaiņām finansu tirgū, kas var radīt zaudējumus uzņēmuma pamatbiznesam. NRA BL 2002.5.VI, 2.

HELCOM – Helsinku komisija. Starptautiska organizācija, kas par savu uzdevumu uzskata rūpes par Baltijas jūras vidi. Organizācijā apvienojušies pārstāvji no Dānijas, Igaunijas, Krievijas, Latvijas, Lietuvas, Polijas, Somijas, Vācijas un Zviedrijas.

Pēc ***HELCOM*** ieteikumiem savulaik tika apturēta un aizliegta roņu medīšana, un nu varam priecāties par roņu skaita pieaugumu. SD 2002.17.VIII, 13.

helibordings, helislēpošana (angļu *heliboarding; heliskiing*) – snovošana un slēpošana nepieejamās un nebrauktās nogāzēs, ja sportistu kalna virsotnē nogādā ar helikopteru.

..Latvijas "Sniega klubs" piedāvā jaunu iespēju – **helibordingu**. Tas nozīmē, ka ar helikoptera palīdzību jūs uzved kalna virsotnē, no kurienes pa svaiga sniega klātām (tomēr iepriekš pārbaudītām) trasēm varat traukties lejup. Santa 2003.II, 14.

Šāda **helislēpošana** ir visbrīnišķīgākais veids, kā tikt izslēpoties pirmatnējā sniega *pūderī*, kuru nav pamanījusies noblietēt neviena pati slēpe. Klubs 1998.VII, 64.

heliobaktērija – "mikroorganisms, kas spēj izraisīt kuņģa un divpadsmitpirkstu zarnas čūlu" (Santa 2000.I, 14).

Viens no galvenajiem kuņģa un divpadsmitpirkstu zarnas čūlu izraisītājiem ir **heliobaktērija**. RB 2001.18.IV, 18.

heliogrāfs – instruments Saules spīdēšanas ilguma noteikšanai.

Vietā, kas XIX gs. beigās tika uzskatīta par Rīgas centru – uz Latvijas Universitātes .. jumta –, līdzās dažādām meteorologiem labi zināmām ierīcēm un observatorijas tornim atrodas nelielam globusam līdzīga ierīce – **heliogrāfs**, kas te uzstādīts

jau pēckara gados. Tieši ar šā aparāta palīdzību visu cauru gadu tiek mērīts saules spīdēšanas ilgums un veikta saulaino dienu uzskaite. D 2002.22.VIII, 1.

helmintofobija – slimīgas bailes no tārpu (grieķu *helmins*) invāzijas.

Ir tāda psihiska slimība – **helmintofobija**, visbiežāk tā novērojama vecākiem cilvēkiem ar smadzeņu aterosklerozi, bet dažkārt kaut ko līdzīgu izjūt arī jaunāki cilvēki – liekas, ka tev ir tārpi, tie lien, ložņā, bet patiesībā nekā tāda nav. Santa 1998.VIII, 94.

helmintoloģija – zinātne par tārpiem; tārpu pētniecība.

Piemēru sk. pie **herpetoloģija**.

Helovīns sk. **Halovīns**.

Taču komercializējušies ir arī citi svētki – tas pats notiek uz Līgo, tagad pamanās arī visādus **helovīnus** un Valentīna dienas svinēt. F 2002.29, 2.

..izbaudiet īstu **Helovīna** jeb Visu svēto dienas spocīgi biedējošo atmosfēru.. RV 2002.43, 64.

hematologs – speciālists, kas pēta asinis (grieķu *haima*) un asinsrades orgānus, to saslimšanu un ārstēšanu.

Kā skaidro **hematoloģe**, augļos un dārzeņos – piemēram, zemenēs, bietēs, spinātos, nātrēs – ir trīsvērtīgā dzelzs, tā organismā uzsūcas salīdzinoši sliktāk un lēnāk par gaļas produktos esošo divvērtīgo dzelzi. NRA 2003.5.V, 13.

hematoma – norobežots ainsizplūdums audos, tautā saukts par zilumu.

..krampju laikā var izveidoties mazas **hematomas**.. NRA 2002.9.XII, 11.

hemofilija – iedzimta slimība (tiek nodota pa vīriešu līniju), kam raksturīga pavājināta asinsrecēšana.

Pārskatot kompensējamo zāļu sarakstu, tajā atstāti medikamenti, kas līdz šim bija pieejami onkoloģisko, **hemofilijas**, cukura diabēta, šizofrēnijas, epilepsijas un citu smagāko slimību pacientiem. RB 2002.16.X, 15.

hemorāģija – asiņošana, asinsizplūdums.

Pacients 95 procentus sava elpvada bija zaudējis ārstu kļūmes dēļ smadzeņu **hemorāģijas** operācijas laikā – mediķi bija nepareizi ievadījuši trahejā cauruli. NRA 2002.8.XI, 1.

hemotoksisks – tāds, kas nelabvēlīgi ietekmē (saindē) asinsrites sistēmu.

Čūsku inde satur vairākus desmitus bioloģiski aktīvu vielu, kuru galvenā iedarbība ir **hemotoksiska** – tā nelabvēlīgi ietekmē asinsvadus un visu asinsrites sistēmu. NRA Māja 2003.24, 7.

hendlers (angļu *handler*) – "cilvēks, kas prot izstādē parādīt suni atbilstoši šķirnes standartam, temperamentam un prasībām" (D 2002.6.VII, 17).

Galvenais **hendlera** pienākums ir parādīt tiesnešiem suni no vislabākās puses – jāprot izcelt viņa plusus un, ko tur liegties, noslēpt trūkumus. D 2002.6.VII, 17.

hepatīts – aknu (grieķu *hēpar*) iekaisums.

Par **hepatītu** medicīnā sauc aknu iekaisumu. NRA 2002.28.IX, 10.

hepatologs – aknu slimību speciālists, aknu pētnieks.

"Pretēji sirdij, kas kliedz, kad ir slima, aknas slimo klusuciešot," šādi **hepatologs**, akadēmiķis Anatolijs Bļugers raksturoja gan aknu saslimšanas kopumā, gan C hepatītu.. D 2002.26.XI, 3.

hepenings – improvizēts uzvedums, kurā bieži vien tiek iesaistīta arī publika.

..runāsim par tiem, kas arī tanī laikā darīja, Jānis Kreicbergs taisīja **hepeningus**.. RL 2001.IX, 26.

hermafrodīts – divdzimumu indivīds.

Tradicionālais dzimumu iedalījums vairs nav spēkā. Šādus cilvēkus dēvē par **hermafrodītiem**. Vārda izcelsmi saista ar sengrieķu mitoloģiju – tā sauca dievu Hermeja un Afrodītes dēlu, ko dievi bija savienojuši vienā ķermenī ar nimfu Salmakīdu. RV 2002.44, 64.

Sliekas ir **hermafrodīti** – viņām ir vīrišķie un sievišķie dzimumorgāni. D 2003.7.III, 15.

hermētiskā medicīna – tautas medicīnas metode: slimības pārnešana no cilvēka uz priekšmetu.

Hermētiskā medicīna – tā ir slimības pārnešana no cilvēka uz priekšmetu, minēta arī latviešu ticējumos. Viens pārbaudīts paņēmiens: zobiem sāpot, jāiet pie koka, jāatgriež miza vaļā kā grāmatiņa, no koksnes jāatšķel skaliņš, jāpabaksta sāpošais zobs, jāieliek atpakaļ, aiztaisa vāciņus un apsien kociņu. Liesma 1995.II, 8.

hermētisks – cieši noslēgts. Vārda izcelsme saistīta ar ēģiptiešu dievu Totu (*Thoth*), ko neoplatoniķi nodēvēja par Hermeju Trismegistu (trīsreiz dižāks par grieķu dievu Hermeju) un uzskatīja viņu par alķīmijas jeb hermētiskās mākslas pamatlicēju. Prasme blīvi noslēgt traukus saistās ar Hermeja Trismegista vārdu un viņa sekotājiem.

Grieķu mitoloģija vēstī, ka aizkorķēšanas māku vislabāk piepratis tirdzniecības dievs Hermejs. No tā cēlies apzīmējums – **hermētiski** noslēgts. NRA Māja 2002. 24.XII, 7.

heroīns – ļoti spēcīga narkotiska viela diacetilmorfīns, ko sintezē no morfīna; opiātu saimes loceklis, kopā ar kokaīnu, amfetamīniem pieder pie t.s. smagajām narkotikām.

Tiesa, **heroīna** loma Latvijas narkotiku tirgū zūd un vēl pirms četriem gadiem neapstrīdēto karali no tā pozīcijām palēnām izspiež sintētiskās narkotikas – amfetamīns, *ecstasy* un citas. **SD 2002.21.XII, 13.**

Heroīna ražošanā izmantotā opija raža ir palielinājusies kopš režīma maiņas pagājušā gada beigās, kad beidzās tālibu īstenotais opija magoņu audzēšanas aizliegums. **NRA 2002.27.IX, 9.**

Zāliti parasti sāk lietot 12–15 gadu vecumā, vēlāk, kad parādās interese par diskotēkām, to papildina arī amfetamīni – cilvēks domā, ka apēdīs vienu ripiņu un varēs dejot cauru nakti, ..šāda ceļa gājēji agrāk vai vēlāk nonāk arī pie **heroīna** – postošākās no narkotiskajām vielām. **D 2002.2.IX, 4.**

herpes – vīrusu ierosinātas slimības, kas bojā ādu, gļotādu un nervu sistēmu. Raksturīgi sīki pūslīšveida izsitumi, piemēram, uz lūpām, dzimumorgāniem.

..*Zovirax* krēma devu var uzspiest tieši uz lūpas, nepieskaroties tam ar rokām. Tas samazina iespēju pārnest **herpes** infekciju, kā arī inficēt pašu aukstumpumpu ar mikrobiem. **Santa 2000.IX, 12.**

Herpes vīruss ir viena no biežāk sastopamajām dzimumorgānu vīrusa infekcijām. **Cosmo 2002.10, 48.**

herpetoloģija – zinātne par rāpuļiem un abiniekiem.

Tomēr kāpēc jūs izvēlējāties tieši malakoloģiju, nevis, teiksim, helmintoloģiju, tārpu pētniecību, vai **herpetoloģiju**, zinātni par rāpuļiem un abiniekiem. **RL 2002.XII, 24.**

HES – abreviatūra no **h**idroelektro**s**tacija, arī **hess**.

Līdz ar 15. janvārī valdībā apstiprināto 214 Latvijas upju sarakstu, uz kurām vairs nedrīkstēs pretendēt mazo **hesu** būvētāji, neveiksmīgi ir noslēdzies cilvēces vēsturē kārtējais mūžīgā dzinēja radīšanas mēģinājums. **D 2002.24.I, 17.**

Pārgriezdams Ķeguma **HES** lentīti, Kārlis Ulmanis teica: viss, mazās hidroelektrostacijas izbeigsim, mums tagad pietiks elektrības. **D 2002.5.IX, 18.**

heterogēniskums (grieķu *hetero* 'citāds') – neviendabīgums.

Sabiedrības **heterogēniskums** vai pretēji – homogēniskums pats par sevi nav ne pozitīvs, ne negatīvs, viss ir atkarīgs no dialoga, kas var nenotikt arī ļoti viendabīgās zemēs. **D 2002.14.VIII, 12.**

heteroseksuāls – tāds kas saistīts ar pretēju dzimumu seksuālajām attiecībām; **heteroseksuālis** – cilvēks, kas dzimumattiecības veido ar pretējā dzimuma pārstāvjiem.

..Lielbritānijā 2000. gadā konstatēti 3400 jaunu HIV inficēšanās gadījumu un atšķirībā no iepriekšējām divām desmitgadēm, kad Eiropā HIV tika uzskatīts vienīgi par geju slimību, tagad liela daļa jauno slimnieku ieguvuši imūndeficīta vīrusu **heteroseksuālu** dzimumattiecību ceļā. D 2002.12.VII, 9.

Šajā laika tika intervēti četrdesmit **heteroseksuāļi**, geji un lesbietes par viņu izpratni, vai Latvijā pastāv sociālas problēmas gejiem un lesbietēm. D 2002.29.X, 2.

hettriks sk. ***hattrick, hat-trick***.

S. Melanbijam pieder savdabīgs NHL rekords – viņš ir gūtajiem vārtiem visbagātākais hokejists.., kurš ne reizi mūžā vienā spēlē nebija sasniedzis ***hettriku***. D 2003. 8.III, 12.

Hezbollah – islāma funfamentālistu organizācija Libānā.

..Vācijas valdībā plāno izraidīt no valsts arī *Hamas* un vēl vienas islāma fundamentālistu organizācijas ***Hezbollah*** pārstāvjus. D 2002.6.VIII, 8.

hibridomobilis – automašīna, kas aprīkota gan ar iekšdedzes dzinēju, gan elektromotoru.

Pašlaik *Toyota* ir lielākais **hibridomobiļu** ražotājs pasaulē. D 2002.27.XI, 11.

hidrofobs, hidrofobisks – ūdensnecaurlaidīgs, ūdeni neuzsūcošs; tāds, kas atgrūž ūdeni.

Pēdējām [lēcām] būs arī **hidrofobs** efekts – tās vairāk atgrūdīs ūdeni. NRA Māja 2002. 21.XI, 7.

hidrokolonoterapija, hidrokolonterapija (grieķu 'ūdens' + 'resnā zarna' + 'terapija') – resnās zarnas attīrīšana ar ūdens strūklas palīdzību nolūkā izvadīt no organisma toksīnus un citas kaitīgās vielas.

Hidrokolonterapija ir mūsdienīgi modernizēta dabiska procedūra, kuras laikā no organisma tiek izvadītas fēču masas, .. kā arī toksiskas vielas, kas traucē normālu vielmaiņu. Santa 2001.XII, 158.

hidromasāža – masāža ar vibrējošu ūdeni.

..**hidromasāžas** sprauslas un apgaismojumu vannas korpusā iespējams iemontēt ļoti neuzkrītoši. Būvēsim 2002.IV, 28.

high-tech, hi-tech sk. **augstās tehnoloģijas; haiteks.**

higiēnists – speciālists, kas veic mutes dobuma higiēnu (noņem zobakmeni, apstrādā smaganas u.tml.), sniedz padomus mutes dobuma kopšanā.

Tiem, kuriem šermuļus uzdzen viena vienīga doma par zobārsta urbi, der zināt, ka **higiēnista** darbības neizraisa praktiski nekādas nepatīkamas sajūtas. RB 2001.25.IV, 18.

hilbilijs, hillbillijs (angļu *hillbilly*, no *hill Billy* 'kalnu Bilijs') – (ASV) cilvēks, kas dzīvo kalnos, mežā vai kādā citā nomaļā, attālā vietā, parasti nabadzīgs un neizglītots. Arī neaptēsts, "kā no meža iznācis".

Par **hilbilijiem** dēvējot noslēgtas ļaužu grupas, kas jau ilgus gadu desmitus dzīvojot grūti pieejamos kalnu apvidos, upju ielejās. Santa 1998.VIII, 75.

hīlers (angļu *to heal* 'dziedināt') – dziednieks.

..uz visiem jautājumiem, ko spēj uzdot vidēji racionāls eiropietis, atbildes ir sagatavotas jau iepriekš un izlasāmas **hīlera** Perlito Alkasara .. Interneta mājas lapā. RL 1999.XI, 44.

hīlings, hīlerisms – filipīniešu tradicionālās dziedniecības paveids – garīgā ķirurģija, kur iejaukšanās cilvēka organismā notiek nevis ar instrumentu palīdzību, bet koncentrētas garīgās enerģijas veidā.

..pēc **hīlinga** seansa kustību ierobežojumi mazinājušies.. RL 1999.XI, 46.

himozins (grieķu *chymos* 'sula') – siera raugs; ferments, ko iegūst no dzīvnieka (galvenokārt teļa, arī zaķa un kazas) kuņģa.

Svaigu, nesaskābušu pienu uzsilda līdz 30–35° C, pieliek nedaudz siera rauga (**himozina**), apmēram pēc 20 minūtēm piens sarec. RL 1997.VIII, 65.

hins (angļu *Chin*, no vārda "Ķīna") – suņu šķirne: neliels istabas suns ar garu apmatojumu, tautā saukts par japānīti. Dzimtene – Japāna.

..dzīvnieku mīļotāji iegādājas tikai mazus suņus – špicus, kokerus, mazos pūdelīšus, **hinus**, Jorkšīras terjerus. Liela auguma suņus Šanhajā turēt aizliegts. D 2002. 27.VII, 17.

hiperaktivitāte – pastiprināta aktivitāte.

Ļoti izplatīts traucēklis pilnvērtīgai bērna intelektuālajai un emocionālajai attīstībai ir **hiperaktivitāte** (pārlieks kustīgums).. D 2002.12.VII, 13.

hiperhidroze – pastiprināta svīšana.

Pastiprināta svīšana jeb **hiperhidroze** ir parādība, kad cilvēkam bez iemesla pārmērīgi svīst plaukstas, paduses, seja un/vai pēdas. RB 2002.3.VII, 15.

hipermārkets – lielveikals.

..pirmajā stāvā atradīsies **hipermārkets** ar kopējo platību 15 000 kvadrātmetru.. D 2001.1.VI, 11.

Hipermārketu koncepcija paredz 10 tūkstošus kvadrātmetru un pat lielāku tirdzniecības platību. Ned 2003.4, 37.

hipermetropija (angļu *hypermetropia*) – tālredzība jeb grūtības saskatīt tuvus priekšmetus; **hipermetrops** – tālredzīgais.

Ja bērnam tomēr jau ir radušies traucējumi un tam tiek konstatēta **hipermetropija** (tālredzība) vai miopija (tuvredzība), ārsts tam izrakstīs nepieciešamās brilles redzes korekcijai. D 2002.15.VIII, 13.

..**hipermetropiem**, kas līdz brieduma gadiem jau ir valkājuši brilles (tuvumam), redzes korekcija notiks atšķirīgi no emetropiem un miopiem. NRA Māja 2003.47, 10.

hipertensija – paaugstināts asinsspiediens (īpaši distoliskais).

Valmierā, *Unifarm* aptiekas telpās gandrīz pašā pilsētas centrā .. atklāts Latvijas lauku rajonos pirmais **hipertensijas** kabinets. D 2000.28.II, 10.

***hip-hop, hiphop,* hiphops** – plašākā nozīmē – ielu subkultūra, kas radās Ņujorkā 20. gadsimta 70. gadu otrajā pusē pusaudžu (galvenokārt melnādaino un spāniski runājošo) vidū; šo subkultūru raksturo sava mūzika (dīdžejošana, skrečošana), dejas (breikdānss), māksla (grafiti) un dzeja (reps), kā arī noteikts ģērbšanās stils un aksesuāri (garas, platas bikses, svīteris ar kapuci, beisbola cepure, kas tiek valkāta ar nagu uz sāniem vai mugurpusi). Jēdziens atvasināts no diviem angļu slenga vārdiem: *hip* ('labi') un *hop* ('deja'), apritē kopš 80. gadiem.

Joprojām populāras ir ***hip-hop*** bikses. D 2002.13.IX, 15.

Ja Latvijā ir kāds, kurš var runāt visas ***hip-hop*** kultūras vārdā, tad tas noteikti ir Gustavo. Izkl 2002.16.VIII, 19.

Alternatīvajā ***hiphop*** zālē uzstāsies latviešu dīdžeju ansamblis *RIGA SCRATCH POSSE*.. Izkl 2002.13.IX, 12.

hiphopers – cilvēks, kurš nodarbojas ar hiphopu – dejo, dzied, atbilstoši ģērbjas vai uzvedas.

New Flesh sadarbojas ar alternatīvajiem **hiphoperiem**. Izkl 2002.3.V, 12.

hipiji (angļu *hippies*) – plaša jaunatnes kustība, kas aizsākās ASV rietumkrastā 20. gs. 60. gados kā protests pret pastāvošo dzīvesveidu, komercializāciju. Dzīvoja lielās komūnās, pievērsās Austrumu reliģijai, sludināja pacifismu, tika saukti par puķu bērniem, jo viņu lozungs bija "Flower Power" – ziedu vara.

Jānovērtē, ka tas bija **hipiju** laiks.. Padomju Savienībā tas nevarēja būt tik asā formā kā Rietumu pasaulē – aiz dzelzs priekškara tas sākumā bija puķains krekls,

kļošainas bikses, gari mati, bet augstākā līmenī *Liepājas dzintars* ar visiem **hipiju** ceļojumiem no Rīgas, stopēšanām, gulēšanām siena kaudzē, brīvo mīlestību un daudz alkohola. Totāls reibums, kas nekad, nekad nebija agresīvs. **Mēs 2002.12.X, 16.**

hipoglikēmija – pazemināts cukura (grieķu *glykys* 'salds') daudzums asinīs.

Ierēdņi aizbildinās ar to, ka diabēta slimnieks **hipoglikēmijas** lēkmes laikā var izraisīt autoavāriju. **NRA 2002.22.XI, 1.**

hipoksija – samazināts skābekļa daudzums organisma audos.

..vismaz trešdaļa bērnu pārcietuši **hipoksiju** (skābekļa trūkumu) mātes grūtniecības vai dzemdību laikā.. **D 2002.12.VII.**

hipoloģija (grieķu *hippos* 'zirgs') – zinātne par zirgkopību; **hipologs** – cilvēks, kas nodarbojas ar zirgiem vai pēta tos.

Perspektīvas nozares ir zivsaimniecība un **hipoloģija** – zinātne par zirgkopību. **D 2004.30.III, 5.**

Policisti jātnieki jeb **hipologi** pašlaik zirgus cenšas pieradināt pie lielpilsētas apstākļiem. **RB 2002.24.XII, 2.**

hipotēku kredīts, hipotekārais kredīts – ilgtermiņa aizdevums, kas paredzēts mājas vai dzīvokļa iegādei, kā arī to remontam vai celtniecībai.

Hipotēku kredīts ir ilgtermiņa aizdevums, ko finanšu institūcija piešķir nekustamā īpašuma iegādei, remontam vai celtniecībai un kas tiek nodrošināts ar nekustamā īpašuma ķīlu. **D 2002.9.VIII, 7.**

Ja vēlaties pēc iespējas samazināt ikmēneša kredīta un procentu maksājumus, jāizvēlas banka, kas piedāvā ilgāko **hipotekāro kredītu**. **NRA Māja 2002.26.IX, 10.**

hipotensija – pazemināts arteriālais asinsspiediens.

Hipotensija nemazināsies, ja pacients nemainīs savu darba un atpūtas režīmu (viens no populārākiem pazemināta asinsspiediena cēloņiem – mazkustīgs dzīvesveids), kā arī nepievērsīs lielāku uzmanību savai ēdienkartei. **RB 2002.29.X, 13.**

hipoterapija sk. **reitterapija**.

Hipoterapija jeb ārstēšana jāšus ar zirgu ir ļoti vienkārša.. **NRA HKA 2003.3.VI, 2.**

hipotireoze – vairogdziedzera darbības pavājinātība.

Ārste endokrinoloģe Larisa Kokare brīdina: šis simptoms [salšana] raksturīgs gan **hipotireozei** – tā ir vairogdziedzera hormonu samazināšanās, kad ir palēnināti vielmaiņas procesi un radies vairogdziedzera hormonu deficīts, gan hroniskam tireodītam, kas ir vairogdziedzera hroniska, pakāpeniski radusies saslimšana. **NRA 2002.30.IX, 11.**

hiromantija – zīlēšana pēc plaukstas līnijām.

Aleksandrs Dimā savulaik kļuva populārs ne tik daudz ar saviem literārajiem darbiem kā ar **hiromantijas** salonu, kas bija viens no iecienītākajiem Parīzē. **Ieva 2002.29, 38.**

hirsūtisms – apmatojuma pārmērīgums, īpaši sievietēm.

Pastiprinātu apmatojumu vietās, kur tam nevajadzētu būt, medicīnā pieņemts apzīmēt par **hirsūtismu**. **RB 2001.25.IV, 18.**

hirudoterapija – ārstēšana ar dēlēm (latīņu *hirūdin*).

Hirudoterapijas procedūras laikā dēles siekalu sekrēts atbrīvo limfu no endoekoloģiskajiem atkritumiem, uzlabojot pacienta vispārējo veselības stāvokli. **RB 2002. 16.X, 14.**

histerosalpingogrāfija (grieķu *hystera* 'dzemde' + *salpingo* 'olvadi') – "dzemdes un olvadu rentgenoloģiska izmeklēšana" **(Santa 2001.I, 86).**

histeroskopija – "dzemdes apskate no iekšpuses ar mazu optisku instrumentu, ko ievada caur dzemdes kaklu" **(Santa 2001.I, 86).**

histologs – histoloģijas speciālists.

Grūti iedomāties, ka diennakti dežurējošie anesteziologi, reanimatologi vai, piemēram, tādas profesijas kā epidemiologi, **histologi** un tiesu eksperti kaut kādā veidā varētu izvilināt no pacientiem "pateicības". **D 2002.16.VIII, 2.**

histoloģija – zinātne, kas pēta audu (grieķu *histos*) uzbūvi, attīstību un funkcijas.

Dzīvesbiedri Eglīši Latvijā izveidoja **histoloģijas** zinātni – mācību par cilvēka organisma audu uzbūvi.. **UA 2003.14.I, 8.**

hitīns – bezmugurkaulnieku ārējā skeleta galvenā sastāvdaļa.

Liels gaisa mitrums (70–80%) labvēlīgi ietekmē putekļu ērcītes, kuru izdalījumi un **hitīna** čaulu paliekas var izraisīt alerģiskas slimības. **NRA Māja 2002.31.X, 3.**

hitparāde (angļu *hit parade*), tops – populārāko grāvēju saraksts.

Nepilnu trīs nedēļu laikā šis ripulis .. sasniedza platīna statusu un pabija pirmajās vietās vairāk nekā divdesmit valstu **hitparādēs**. **Mēs 2002.9.XI, 16.**

hits (nepareizi – hīts) (angļu *hit* 'pasākums, kas guvis panākumus') – populāra dziesma vai skaņdarbs; grāvējs.

Līdz šim **hita** statusu visā pasaulē guvušas 15 grupas [*A-ha*] dziesmas.. **D 2002.6.VII, 15.**

Režisora Billija Vaildera nemirstīgais kino**hits** ["Džezā tikai meitenes"] savulaik no piecām "Oskara" nominācijām uzvinnēja tikai vienu, toties tika pie trim "Zelta globusiem". **AtpTV B 2003.18, 13.**

hīts (nepareizi – hits) (angļu *heat*) – riteņbraukšanas ātrumsacīkšu veids.

..18 gadus vecais Jānis Balēvičs ierindojās 22 vietā 1 km **hītā** no vietas.. **D 2002. 20.VII, 10.**

HIV – abreviatūra no angļu ***human immunodeficiency virus*** (cilvēka imūndeficīta vīruss) – vīruss, kas izraisa saslimšanu ar AIDS.

Kopš epidēmijas sākumā Latvijā ar **HIV** inficējušies 2208 cilvēki, ar AIDS saslimuši 153, bet miris 51 cilvēks. **JA 2002.40, 8.**

hobijs (angļu *hobby*, saīsinājums no *hobbyhorse* 'jājamzirdziņš', resp., koka kāts, kam galā stilizēta zirdziņa galva) – vaļasprieks, aizraušanās.

Lai gan CV ailīte **"hobiji"** ir pēdējā un pati neievērojamākā, personāla speciālisti neiesaka to pamest neievērotu – aizraušanās ne tikai paplašina katra cilvēka redzesloku, tās arī vingrina prāta asumu, reaģēšanas spēju, dažādus dotumus. **D 2002.29.X, 13.**

hobiti (angļu *hobbits*) – angļu rakstnieka Dž. R. R. Tolkīna (*Tolkien*, 1892–1973) izdomāta un aprakstīta tauta, kas sastāv no mazītiņām, cilvēkam līdzīgām radībām.

Kāds jauns **hobits** Frodo manto no sava vecākā brālēna Bilbo burvju gredzenu. **Izkl 2002.9.VIII, 8.**

hohma (krievu *хохма*) – joks.

Līdz pēdējam brīdim uz visu skatījos kā uz **hohmu**.. **AtpTV A 2003.10, 22.**

hohoba – Amerikas tuksneša auga *jojoba* (*Simmondsia chinensis*) pareizs atveidojums latviešu valodā (presē līdz šim sastapti tikai nepareizi atveidojumi – džodžoba un jojoba).

hole in one (angļu) – golfa spēles termins – bumbiņas iesišana bedrītē ar vienu sitienu.

Kopumā Eiropas profesionāļu tūres sacensībās šosezon jau ir fiksēti 23 ***hole in one*** sitieni. **NRA 2003.23.IX, 9.**

holesterīns, arī **holesterols** – organisks savienojums, atrodas dzīvnieku un cilvēka šūnās un asins plazmā, tam ir svarīga nozīme organisma dzīvības funkciju norisē. Ja traucēti vielmaiņas procesi, holesterīns un tā atvasinājumi izgulsnējas asinsvadu sienās.

Mītu par **holesterīna** kaitīgumu apgāž arī fakts, ka olās bez **holesterīna** vismaz piecas reizes vairāk atrodams ir lecitīns (**holesterīna** antioksidants), viela, kas uzlabo tauku vielmaiņu organismā un veicina **holesterīna** līmeņa samazināšanos. D 2002.28.III, 19.

holografija – metode telpisku attēlu iegūšanai ar lāzera staru kūļa palīdzību.

Taču latvietim pieder arī cits – praktiskā pielietojuma ziņā nozīmīgāks un mūsdienīgāks izgudrojums optikā: Amerikā dzīvojošais Pārdaugavas bērns Juris Upatnieks ar kolēģi Emetu Līsu 1960. gadā pilnveidoja ungāra Gābora **holografijas** metodi, izgudrojot hologrammu ar trīsdimensionālu attēlu. SD 2002.20.VII, 5.

hologramma – telpisks attēls, kas iegūts ar holografijas metodi.

Sērijas *Perla* flīzēs saskatāmas mirdzošas svītriņas, kas mainīgā apgaismojumā laistās, radot **hologrammas** efektu. Deko 2001.I, 23.

holokausts (grieķu *holokauston*, no *holos* 'viss' + *kaustos* 'nodedzināts') – ebreju masveida iznīcināšana Otrā pasaules kara laikā.

..vakarā Rīgas ebreju sinagogā Peitavas ielā notika **holokaustā** nogalināto ebreju piemiņas sarīkojums, kurā uzrunu sacīja Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga.. D 2002.5.VII, 4.

Holokausts nevis vienkārši iznīcināja tik un tik cilvēkus, bet iznīcināja visu šo Austrumeiropas ebreju pasauli. RL 2000.I, 18.

homeopātija – ārstēšanas metode, kuras pamatā ir uzskats, ka slimība novēršama ar zālēm, kas lielākās devās vesela cilvēka organismā var izraisīt ārstējamai slimībai līdzīgas parādības.

XVIII gadsimtā **homeopātiju** kā metodi noformulēja un praksē ieviesa vācu ārsts Zāmuels Hānemanis (1755–1843) [..]. ..viņš eksperimentēja pats ar sevi un pasludināja jaunu principu medicīnā: līdzīgs ārstē līdzīgu jeb slimība novēršama ar līdzekļiem, kas lielākās devās paši var izraisīt šai slimībai līdzīgus simptomus. D 2002.22.X, 23.

homeopāts – ārsts, kas praktizē homeopātijas metodi.

Homeopāti nežēlo laiku, iztaujājot pacientu par viņa emocijām un dzīves stresiem. D 2002.22.X, 23.

homilētika – teoloģijas disciplīna: spredīķu studijas; spredīķošanas māksla.

Par to, kas ir spredīķis, kas – teoloģijas disciplīna **homilētika**, lasītājs uzzinās no Dr.theol. Jura Rubeņa ievadvārdiem [spredīķu grāmatai "Iesākumā Dievs"]. D 2003. 17.IV, 20.

homo (latīņu) – cilvēks; parasti lieto saistījumā ar kādu raksturotājvārdu (*homo academicus, homo erectus, homo faber, homo ludens, homo novus,*

homo politicus, homo sapiens, homo scribens, homo sedens, homo socialis, homo soveticus u.tml.).

homo academicus – akadēmiskais cilvēks, zinātnieks.

Kā tad ir ar šo "varas filosofiju"? Vai ***homo academicus*** ir tik šķīsti, kā varētu iedomāties, spriežot pēc viņu teorijām? **D 2002.16.V, 16.**

homo erectus – vertikālais cilvēks, cilvēks, kas iztaisnojies; dažkārt šo apzīmējumu lieto, lai uzsvērtu seksuālo dominanti vīriešu kārtas cilvēku apziņā un rīcībā.

Ir tik amizanti vērot, kā būtnes, kas sevi lepni nosaukušas par *Homo Sapiens*, jo-projām turpina domāt ***Homo Erectus*** līmenī. **RL 1999.XI, 9.**

homo ludens – cilvēks, kas spēlē.

Cilvēks, pirmkārt, ir sabiedriska būtne (homo socialis), otrkārt, būtne, kas spēlē (**homo ludens**). **NRA 2003.11.XI, 10.**

homo novus – jaunais cilvēks.

Vai ir tiktāl, ka visas šīs sarunas, filmas, žurnāli būtu kļuvušas par ***homo novus*** seksuālās dzīves obligātu sastāvdaļu? **Santa 2000.IX, 104.**

Tālajā 1995. gadā, kad festivāls notika pirmoreiz, turklāt Daugavpils teātrī, tā atpazīstamībai daudz tika apcerēts jaunā cilvēka jeb ***homo novus*** jēdziens.. **F 2003.38, 1.**

homo politicus – politiskais cilvēks.

Prof. Dr. Jenss Reihs gan kā zinātnieks, gan kā ***homo politicus*** aktīvi iesaistās humānām interesēm kalpojošās ētikas un zinātnes debatēs. **D 2002.17.X, 15.**

homo sapiens – saprātīgais cilvēks.

Šķiet, ka Latvijas kultūrapritē nav analoga piemēra čehu filmas *Mums jāturas kopā* humāni ironiskajam viedoklim par ***homo sapiens*** nespēju būt varonim vissarežģītākajās dzīves krustcelēs. **D 2002.24.IX, 18.**

homo scribens – rakstošais cilvēks.

Šis japānis vispār der tipisko ***homo scribens*** iezīmju, īpatnību un ieradumu pēfīšanai .. **RL 2000.VII, 36.**

homo sedens – sēdošais cilvēks.

Homo sedens [virsraksts]. **RL 1999.XI, 54.**

homo soveticus – padomju cilvēks.

Komiski, ka kompetenti ļautiņi vienā balsī brēc par E. Repšes topošās partijas *Jaunais laiks* neģēlīgo populismu.. Kamēr t.s. vecās partijas ar pilnu sparu piekopj to visciniskāko populismu, baidoties, ka tās izšūpos vēlēšanās ar ***homo soveticus*** agresivitātes un naida (nevis veselā saprāta) kulta izkopšanu norūpētā elektorāta daļa. **D 2002.29.I, 18.**

homofobija (angļu *homophoby*) – pastiprinātas bailes no homoseksuāļiem un homoseksualitātes. Jēdziena ienākšanu apritē saista ar Džordža Veinberga grāmatu *"Society and Healthy Homosexual"* (1972).

Tad nu beidzot kāds arī no TV ekrāna sācis runāt par mūsu gana **homofobiskajai** sabiedrībai visnepatīkamāko tēmu – par to, ka cilvēki mēdz būt dažādi. **TVD 2002. 20.XII, 5.**

homologācija (angļu *homologation*) – vienādošana, saskaņošana.

Tie paši **homologācijas** noteikumi prasa, ka *WRC* mašīnai jābūt vismaz četrus metrus garai.. **AD 2003.26.XI, 1.**

homoseksuālisms, homoseksualitāte – dzimumtieksme uz sava dzimuma personām.

Homoseksuālisms ir bijis samuraju vides un dzīves būtiska sastāvdaļa. Noslēgtā vīriešu vidē vienmēr ir atrodams arī **homoseksuālo** attiecību aspekts. **D 2000.18.V, 13.**

Vēstule rakstīta cietumā, kur slaveno rakstnieku 1895. gadā ieslodzīja viņa **homoseksualitātes** dēļ. **D 2002.7.VI, 12.**

homunkuls (latīņu *homunculus* – deminutīvs no *homo*) – punduris; cilvēkam līdzīga sīciņa būtne. Viduslaikos domāja, ka to iespējams radīt mākslīgi alķīmiķu laboratorijās.

Vienkopus dzirdēt tibetiešu mūku virsbalsis un kabalistiskās tradīcijas ebreju laboratoriju **homunkuliem** paredzētās skaņas ir grūti un spēcīgi. **RL 2002.XII, 74.**

HOPS – abreviatūra no **h**roniska **o**bstruktīva **p**laušu **s**limība (*chronic obstructive pulmonary disease*).

Pagaidām neskaidru iemeslu dēļ 15–20 procentiem smēķētāju pēc 40 gadu vecuma – ja dienā tiek izsmēķēta vidēji viena paciņa cigarešu – attīstās hroniska obstruktīva plaušu slimība, ko saīsināti sauc par **HOPS**. **NRA 2002.12.VIII, 11.**

HOPS ir ceturtais biežāk izplatītais nāves cēlonis ASV.. **D 2002.14.VIII, 15.**

hormoni – fizioloģiski aktīvas vielas, ko izstrādā iekšējās sekrēcijas dziedzeri un šūnas. Hormoni piedalās organisma funkciju regulēšanā.

Miega medicīnas speciālists, neirologs Ainārs Vecvagars par īpaši svarīgu ritma daļu uzskata kārtīgu naktsmieru – miegā notiek dažādu **hormonu**, tostarp insulīna, sintēze, darbojas imūnsistēma, savukārt daudzi ikdienas stresa situācijās sintezētie nevajadzīgie hormoni miegā noārdās. **NRA Māja 2002.25.IX, 12.**

hosts – resursdators.

Savukārt interneta ***hostu*** skaits šogad Latvijā ir 25 100 jeb 1,1 uz 100 iedzīvotājiem. ***Hosts*** ir dators, kas ir pievienots internetam ar savu adresi un pilnu divvirzienu pieeju citiem datortīkla mezgliem. **D 2002.22.VII, 13.**

hostelis (angļu *hostel*) – lēta viesu māja studentiem.

Plašu informāciju par **hosteļiem** visā pasaulē iespējams rast arī internetā *www.iyhf.org*, šeit iespējams arī rezervēt naktsmājas. **D 2002.25.VII, 11.**

hotdogs (angļu 'karsts suns') – uz pusēm pārgriezta bagete ar karstu desiņu un sinepēm (kečupu, mērci). 19. gs. 60.–70. gados vācu imigranti Ņujorkā sāka tirgot šo tradicionālo vācu virtuves ēdienu uz ielām un publiskos pasākumos.

Arvien iecienītāki ***hotdogi*** kļūst arī to vēsturiskajā dzimtenē – ASV. Saskaņā ar ASV ***hotdogu*** un desiņu padomes datiem pērn amerikāņi nopirkuši vairāk nekā 20 miljardus *karsto suņu*. **NRA 2001.6.X, 6.**

Hotdogs vai hamburgers ir vairāk vai mazāk brīva gaļas, maizes, dārzeņu un salvešu kombinācija. **Ned 2003.10, 6.**

house, house music (angļu) – popmūzikas virziens; t.s. klubu mūzika; deju mūzika, kas attīstījās no diskomūzikas. *House* atskaņošanā liela nozīme ir dīdžejam, viņa prasmei samplēt, skrečot, respektīvi, veikt manipulācijas ar ierakstiem. Mūzikai raksturīgi dažādi elektroniski efekti, izteikts ritms. Virzienam ir daudz dažādu paveidu: *acid house, ambient house, deep house, disco house, hip house, jazz-house* (*jazzy house*), *progressive house, ska house, soulful house, techno house* u.c. Nosaukums pēc Čikāgas kluba "Warehouse", kur, sākot no 80. gadiem, šāda mūzika tika atskaņota.

"House" mūzika ir sava veida medicīna – daudzi cilvēki sanāk kopā, nedomā par problēmām, sāk dejot, no sākuma fiziski sirdspuksti saskaņojas, bet ar laiku pozitīvā enerģija kāpj uz augšu. **AtpTV A 2003.28, 11.**

[Grupa] *Massive Atack* izaugusi, sapludinot hiphopu, regeju, ***ambient house*** un tehno. **Izkl 2003.13.VI, 3.**

Šķietami nesavienojamas lietas – džeziskas soulmūzikas paraugi no 80. gadu beigām un 90. gadu ***deep house*** stilā ieturēti hiti. **Izkl 2002.8.XI, 19.**

Klubā *Depo* piektdien gaidāma disko nakts ar klasiskiem stila skaņdarbiem mazajā zālē un ***disco house*** lielajā zālē. **Izkl 2002.2.VIII, 7.**

Ceturtā mierīgo noskaņu plate uzrok džezu, sākot ar vecajiem gigantiem, beidzot ar 90. gadu sākuma *hip-jazz* pionieriem .. un pat mūsdienu ***jazz-house*** (francūži *St. Germain*). **RV 2002.44, 13.**

Galvenajā zāle "house" un **"progressive house"** mūziku spēlēs arī diskžokejs Max Romovs. **AtpTV A 2003.28, 10.**

Viņi spēlēs vieglāku mūziku – sākot no "lounge", "downtempo" līdz pat **"soulful house"**. **AtpTV A 2003.28, 11.**

Tas ir DJ no Krievijas, kas spēlē dažādas *house* mūzikas variācijas – no *garage* līdz ***techno-house*** ar džeza un latino pieskaņu. **Izkl 2002.20.IX, 12.**

HP mērces – angļu virtuvē iecienītas ēdiena piedevas. HP ir abreviatūra no angļu *Hause of Parliament* – parlamenta ēka. Nosaukums radies sakarā ar to, ka šī mērce vispirms parādījusies vienā no britu parlamenta ēkas restorāniem.

HP brūnā **mērce** ar savu spēcīgo garšu pazīstama jau kopš 19. gadsimta. **RB 2001. 26.IX, 10.**

HPM – abreviatūra no angļu *High Power Microwave* – lieljaudas mikroviļņu ierīce.

HPM ieroču spēks nejauši tika demonstrēts 50. gados, kad lielā augstumā veiktu kodolizmēģinājumu radītais elektromagnētiskais impulss lika nodzist laternām Havaju salās. **NRA 2002.10.VIII, 7.**

hronogrāfs – pulkstenis, laikrādis.

Šis vīriešu mehāniskais **hronogrāfs** veidots no tērauda.. **Kapitāls 2003.XII, 73.**

hruščovka (krievu *хрущевка*) – sadzīvē lietots nosaukums daudzdzīvokļu ēkas tipam, kam raksturīgas nelielas istabas, maza virtuve un zemi griesti un kas 20. gadsimta 50.–60. gados bija izplatīts Padomju Savienībā masu apbūvē.

Attiecīgajā Rīgas rajonā mājas nedrīkst būt augstākas par 21,3 metriem. Paviršī rēķinot, astoņi virszemes stāvi šādā gadījumā atgādinātu slavenās **"hruščovkas"** ar zemiem griestiem. **RB 2002.21.XI, 7.**

http – abreviatūra no angļu *hypertext transport protocol* – protokols hiperteksta datņu pārvietošanai internetā. Pats svarīgākais protokols, kas tiek lietots globālajā tīmeklī *www*.

Par interneta dzimšanas dienu, līdztekus minētajai [ap 1969. gadu] tiek uzskatīts 1991. gada janvāris, un runa nav par elektronisko pastu, ko sāka izmantot krietni agrāk, bet gan par internetu kā par milzu tīklu, kura iespējamību noteica tā dēvētā hiperteksta pārraidīšanas protokola radīšana – angļu abreviatūru ***http*** tagad pazīst visi. **Ned 2003,10, 38.**

humanētiķi – starptautiski izplatīta kustība, kuras uzmanības centrā ir dažādu rituālu desakralizācija un alternatīvu pilsonisku rituālu popularizācija.

Humanētiķu biedrība Norvēģijā tika nodibināta 1956. gadā pēc britu Humanētiķu biedrības parauga. **D 2003.28.XI, 20.**

humanitārs (angļu *humanitarian*) – **1.** saistīts ar zinātnēm, kas pēta valodu, kultūru, vēsturi u.tml. (humanitārā kultūra, humanitārā izglītība). **2.** tāds, kas domāts cilvēku labklājībai (humanitārā palīdzība).

LZA Terminoloģijas komisija atzina par pieņemamu paplašināt vārda ***humanitārs*** nozīmi atbilstoši nozīmei angļu valodā: 'tāds, kas domāts cilvēku labklājībai, kas cenšas sekmēt labklājību'. **LV 2002.5.VI, 3.**

humanizēt – cilvēcīgot, cilvēciskot; labdabīgot; padarīt cilvēkam piemērotu, cilvēciskām vērtībām atbilstošu.

Pilsēta, atvēlot šo zemes gabalu baznīcai, cer, ka arī apkārtējā vide tiks sakārtota un **humanizēta**. **D 2002.20.IV, 17.**

Tas viss kopā, vienoti ar pašu mākslas objektu, veido labdabīgu, **humanizētu** pilsētvidi. **F 2002.29, 2.**

humanoīds – cilvēkveidīga būtne; cilvēkveidīgs.

Pēc **humanoīdu** tikšanās ar mūsdienu cilvēka senčiem ir radies Homo sapiens. **JA 2002.40, 30.**

humpalas – abreviatūra no **hum**anitārā (**hum**ānā) **pal**īdzība – lietoti apģērbi, apavi, mēbeles, sadzīves lietas, kas iegādāti t.s. *second hand* veikalos vai arī iegūti humānās palīdzības sadales ceļā.

Katrs var ģērbties tā, kā uzskata par vajadzīgu. Var vilkt žaketi, bet var arī staigāt ***humpalās***. **D 2002.28.III, 18.**

hunta – militāra vai politiska kliķe, personu grupa (parasti Latīņamerikā un Dienvidamerikā), kas pēc valsts apvērsuma sagrābusi varu.

Argentīnas tiesnesis .. izdeva orderi bijušās militārās **huntas** locekļu arestam. **D 2002. 13.VII, 8.**

hunveibini – jauniešu vienību locekļi Ķīnas kultūras revolūcijas laikā 20. gadsimta 60. gados.

Ķīnas kultūras revolūcijas laikos sešdesmitajos gados, kad represēja un nonāvēja vairākus miljonus cilvēku, Mao Czedunam lieli izpalīgi bija **hunveibini** – skolēnu un studentu organizācija. **JA 2002.35, 13.**

hurma – augļu koks, pieder pie ebenkoku ģints; šī koka auglis.

Hurma ir salda un garšas ziņā atgādina vēl nenogatavojušos plūmi. **Deko 2001.I, 71.**

I

IAAF – abreviatūra no angļu *International Association of Athletics Federation* – Starptautiskā Vieglatlētikas federācija. Dibināta 1912. gadā.

Moriss Grīns cietis negaidītu zaudējumu ***IAAF*** *Zelta līgas* pirmā posma sacensībās Oslo. **D 2002.1.VII, 7.**

IAEA – abreviatūra no angļu *International Atomic Energy Agency* – Starptautiskā Atomenerģijas (Atomenerģētikas) aģentūra. Dibināta 1957. gadā.

..Irāna piekrita pārtraukt urāna bagātināšanu, sadarboties ar ***IAEA*** un parakstīt papildprotokolu, kas atļauj ***IAEA*** neierobežotu pieeju visiem kodolobjektiem.. **NRA 2003.27.X, 6.**

Starptautiskā Atomenerģētikas aģentūra ***(IAEA)*** svētdien paziņoja, ka sākusi pārbaudīt Āfrikas valsts Lībijas kodolobjektus. **D 2003.29.XII, 6.**

i-banka sk. **internetbanka**.

Latvijā arvien populārāki kļūst .. **i-bankas** pakalpojumi. **Kapitāls 2002.XI, 63.**

IBF – abreviatūra no angļu *International Boxing Federation* – Starptautiskā Boksa federācija, viena no daudzajām starptautiskajām boksa federācijām, nodibināta 1983. gadā, notiekot organizatoriskām pārmaiņām ASV Boksa asociācijā (*USBA*).

Sestdien Ņujorkā pasaules čempions ***IBF*** versijā Kriss Bērds cīnīsies ar poli Andžeju Golotu, bet Džons Ruiss aizstāvēs *WBO* titulu pret Fresu Okvendo. **NRA 2004.17.IV, 9.**

IBM – abreviatūra no angļu *International Business Machines* – pasaulē plaši pazīstama kompānija – datoru programmatūras un aparatūras ražotāja.

Korporācija *International Business Machines* ***(IBM)*** paziņojusi, ka 11. februārī publiskos jaunas paaudzes datora prototipu – tā izmēri nepārsniegs nelielas papīra atklātnes lielumu, taču jauda būs līdzvērtīga parastam portatīvajam vai galda datoram.. **D 2002.8.II, 15.**

ICC – abreviatūra no angļu *Inuit Circumpolar Conference* (Cirkumpolārā Inuītu konference) – starptautiska inuītu (eskimosu) nevalsts organizācija, dibināta 1977. gadā.

ICC apvieno aptuveni 155 000 inuītu, kuri mitinās Grenlandē, Aļaskā, Krievijā un Kanādā.. D 2003.12.XII, 12.

ICOM – abreviatūra no angļu *International Council of Museums* – Starptautiskā Muzeju padome. Dibināta 1946. gadā.

ICOM (Starptautiskās Muzeju padomes) Profesionālās ētikas kodekss nosaka, ka muzejs ir bezpeļņas institūcija, kuras virsuzdevums ir sabiedrības vajadzību apmierināšana, nevis peļņa. D 2002.15.VII, 10.

ID karte – personas **id**entifikācijas **karte**, personības identitāti apliecinošs dokuments.

ID kartēs būs personas vārds, uzvārds, personas kods, pilsonība, dzimums, dzimšanas datums un vieta, fotogrāfija, paraksts, informācija par dzīvesvietu un tautība (pēc izvēles). D 2003.12.II, 5.

idée fixe (franču) – uzmācīga ideja; "jājamzirdziņš", "punktiņš".

..izraisītās ***idee fixe*** situācijas var būt gana nepatīkamas un pat mokošas.. TVD 2002.7.XI, 20.

identitāte – tāpatība, patība.

Vārds ***identitāte***, šķiet, nācis modē 20. gadsimta otrajā pusē un tiek bieži piesaukts vēl arvien, taču jēdzienu kopums, ko tas ietver, bijis svarīgs jau labu laiku pirms vārdu ***identitāte***, *nacionālā* ***identitāte***, *seksuālā* ***identitāte*** parādīšanās avīžslejās. NRA 2002.17.X, 10.

Cilvēka **identitāte** jeb patība ir sociāli dota, sociāli uzturēta un sociāli pārveidojas. Ned 2003.4, 32.

Latvijā etniskā **identitāte** ir ļoti svarīgs faktors politikā, kultūrā, darba tirgū un plašsaziņas līdzekļos. D 2003.13.XII, 17.

Vācu sabiedrisko attiecību teorētiķis F.M. Bogners par korporatīvo **identitāti** sauc visu uzņēmuma aktivitāšu summu, kas auditorijā rada priekšstatu par šo uzņēmumu. D 2002.29.VII, 11.

idm, IDM – abreviatūra no angļu *intelligent dance music* (inteliģentā deju mūzika) – elektroniskās mūzikas paveids, kas aizsākās kā *tehno* mūzika 20. gadsimta 90. gadu sākumā, taču ir lēnāka, melodiskāka un nav tik agresīva, ir piemērota dejošanai gan klubos, gan arī mājās, dzīvoklī; mūzika, kas piemērota ne tikai kājām, bet arī galvai, sirdij un dvēselei.

Rīkotāji nebeidz priecāties par to, ka saaicināti teju visi aktīvie Latvijas elektromākslinieki un pasākums notiks tik tiešām īstās reiva telpās – fabrikā.., un piedāvās visdažādākos mūzikas stilus: *techno, electro, jungle, break, drum'n'bass, reggae, dub,* ***idm****, ambient, hip-hop, trip-hop, house, hardcore, noise, industrial* un Latvijā vēl nedzirdēto *chipmusic* (antīko datoru mūzikas procesoru ģenerētās dziesmas). **Izkl 2002.20.IX, 12.**

Ar *Reaktor* programmu viņš arī ir taisījis ***IDM***. **MS 2002.V, 50.**

IELTS – abreviatūra no angļu *International English Language Testing System* – Starptautiskā angļu valodas zināšanu novērtēšanas sistēma.

ANS-Bell piedāvā: [..] sagatavošanas kursus **IELTS** un TOEFL eksāmeniem.. **D 2002. 22.X, 11.**

iesildītāji – "mūziķi, kas uzstājas pirms grupas, kurai ir koncerts" **(Santa 2000.I, 48).**

Kādā svētdienas novakarē apmeklēju "Supergrass" interneta mājas lapu un secināju, ka turnejai, kura sākas jau pēc mēneša, vēl nav skaidri zināmi **"iesildītāji"**. **Santa 2000.I, 46.**

ieštaukāt – iekaustīt.

..sadod kādam pa purnu, tad pasaka pieklājīgi – "pardon, ne gluži īsto **ieštaukājām**" un tad finansē gan sava upura nogādāšanu slimnīcā, gan sedz tā atveseļošanas izdevumus. **NRA 200313.V, 2.**

ifbots (*ifbot*) – mājas robots kompanjons, spēj runāt un uzklausīt, pēc balss pazīst cilvēkus, pēc intonācijas izjūt cilvēka noskaņojumu. Radīts 2000. gadā Nagojas (Japāna) universitātes Biznesa dizaina laboratorijā.

Vientuļie japāņu bērni turpmāk varēs sarunāties ar **ifbotiem** – bezgala gudriem un sirsnīgiem robotiem apaļīga suņa lielumā. **RL 2003.V, 5.**

IFO indekss – biznesa vides noskaņojuma indekss, ko gatavo Minhenes universitātes Tautsaimniecības pētījumu institūts sadarbībā ar citām organizācijām. *IFO* ir abreviatūra, kas veidota no divu vācu vārdu – *Information* (informācija) un ***Forschung*** (izpēte) – sākumburtiem.

[Pasaules valūtas] tirgus dalībnieku vidū pēdējā laikā pieaugošais negatīvais noskaņojums pret Eiropas vienoto valūtu eiro sasniedza lūzuma punktu otrdien, kad sliktāks par prognozēto tika publicēts Vācijas biznesa noskaņojuma indekss ***IFO***.. **D 2001.28.V, 8.**

Tomēr eiro nostiprināšanos pret dolāru ierobežoja ziņas no Vācijas par ***IFO*** biznesa vides uzticības indeksa kritumu. **D 2002.2.IX, 21.**

IIHF – abreviatūra no *International Ice Hockey Federation* – Starptautiskā Hokeja federācija. Dibināta 1908. gadā.

..Maskavas komanda MGU ir aizsūtījusi ierosinājumu uz Starptautiskās Hokeja federācijas (**IIHF**) mītni Cīrihē, lai AEHL [Austrumeiropas Hokeja līgas] čempioniem atļauj spēlēt Eiropas Kontinentālajā kausa izcīņā. **D 2002.28.VI, 10.**

ikona – simbols; grafisks attēls.

Lieliska amerikāņu neatkarīgā kino **ikonas** Džima Džārmuša filma – veltījums Ņujorkai, hiphopam, itāļu mafijai, samuraju goda kodam un ģeniālam aktierim Forestam Vitakeram. **TVD 2001.3.V, 3.**

Vispirms tas [aparāts] ieraksta lentē raudu fragmentu, bet tad uz monitora parāda **ikonu** ar bērna neapmierinātības cēloni. **D 2002.29.X, 18.**

IKP – abreviatūra no **i**ekšzemes **kopp**rodukts.

..**IKP** pieauguma izmaiņas atkarīgas no ļoti daudziem faktoriem un tās precīzi prognozēt nespēj neviens. **D 2002.5.VIII, 13.**

ilangilangs (angļu *ylang-ylang*) – koks (*Cananga odorata*), no kura aromātiskajiem ziediem iegūst eļļu, ko izmanto parfimērijā un kosmētikā.

L'Instant de Guerlain no pudeles plūst vislielāko aromātu kombinācija, kas uz ādas atstāj magnolijas, īrisa, **ilang-ilang**, jasmīna un vaniļas pieskārienu. **Santas Rudens 2003, 14.**

ileksi – akvifoliju dzimtas lielākā ģints (*Ilex*), nozīmīga šīs ģints suga ir *Ilex paraguariensis*, kas aug Dienvidamerikā un no kuras lapām tiek gatavota Paragvajas tēja mate. Cita suga – dabiskais ilekss (*Ilex aquifolium*) – Latvijā pazīstama kā krāšņumaugs, kura zariņus bieži izmanto ziedu kompozīcijās, it īpaši sēru vainagos. Sk. arī **mate**.

Tautā **ileksu** (*ilex*) sauc arī par dzelzs ozolu, jo tā lapā varam saskatīt līdzību ar ozollapas formu. **Deko 2000.XII, 75.**

Latvijas Pārtikas centrā tu noskaidrotu, ka "brīnumlīdzeklis" ir reģistrēts ar kārtas numuru "tādu un tādu", ka tā sastāvā ir divi augi: **īlekss**, ko tautā pazīst arī kā mates tēju, un guarāna. **Ieva 2002.41, 18.**

ilgtspējība (angļu *sustainability*) – kāda subjekta vai sistēmas spēja radīt apstākļus ilgstošai, līdzsvarotai pašattīstībai un vienlaikus spēja neradīt apstākļus, kas veicina tās iznīkšanu vai pašsagrāvi.

No sugu daudzveidības un dzīvības kā principa **ilgtspējības** viedokļa raugoties, šādas cilvēka pretenzijas, protams, ir pārspīlētas: saminot skudru, tu nezini, kādas sekas tas kaut kad izraisīs bezgala sarežģītajā visas dzīvības sistēmā. **TVD 2002.7.XI, 20.**

ilgtspējīga attīstība (angļu *sustainable development*) – tāda attīstība, kas apmierina šīsdienas vajadzības, nemazinot nākamo paaudžu iespējas apmierināt viņu vajadzības.

..lielākā daļa deputātu **ilgtspējīgu attīstību** attiecina uz ekonomiku, nesaistot to ar sociālo jomu un vidi. NRA 2002.5.VI, 4.

Es **ilgtspējīgo attīstību** izprotu kā mums dotu iespēju totāli nesagraut mūsu pasauli. F 2003.45, 8.

ILO – abreviatūra no *International Labour Organization* – Starptautiskā Darba organizācija, viena no ANO struktūrām.

Pēdējo 50 gadu laikā smagākā krīze, ko izraisījuši 11. septembra terora akti, iestājusies pasaules aviopārvadājumu nozarē. Tādēļ 400 000 šajā nozarē strādājošo ir zaudējuši darbu, paziņoja Starptautiskā darba organizācija (**ILO**) pēc tikšanās ar valdību, aviofirmu un arodbiedrību pārstāvjiem Ženēvā. D 2002.29.I, 7.

IMAX – abreviatūra no angļu *Image Maximum* – šobrīd pati attīstītākā kino demonstrēšanas un apskaņošanas tehnoloģija. IMAX kinoteātros ir krietni lielāks ekrāns (piemēram, Londonas kinoteātrī ekrāna izmēri ir 26 x 20 m), labāka ekrāna kvalitāte un skaņa, iespēja uztvert trīsdimensiju attēlu.

2003. gadu ar jauniem sasniegumiem sagaida gigantisku kino tehnoloģiju radītāja korporācija ***IMAKS***. Nule realizēta blokbāstera *Apollo 13* digitāla atjaunošana ***IMAX*** 70 milimetru sistēmā. NRA 2002.13.XII, 9.

IMAX tehnoloģiskie monstri – kinoteātri, aparatūra – ir mežonīgi dārgi.. D 2003. 5.VI, 16.

imersija (angļu *immersion*) – iedziļināšanās, iegremdēšanās.

Jau devīto gadu skola bilingvālajā apmācībā izmanto **imersijas** jeb iegremdēšanās metodi valodas apgūšanā – skolā tiek radīti vides nosacījumi valodas apgūšanai, kur skolotājs ir valodas nesējs. NRA 2002.20.XII, 6.

imidžs – tēls; **imidžmeikers** – imidža, tēla veidotājs.

Padomju fotosalona klienti, iebāžot galvu kartona zīmējuma caurumā, varēja iemūžināt sevi džigita **imidžā**. TVD 2002.3.I, 13.

Aplūkojot Lūkasa Krānaha daiļradi.., var rasties vēlme viņu saukt par šodienas **imidžmeikeru** un PR darbinieku priekšteci. Ned 2004.5, 37.

imobilaizers, immobilaizers – automašīnu drošības ierīce, kas apgrūtina tās aizdzīšanu.

Pat jaunās metāla durvis, kas aprīkotas ar jaunās paaudzes slēdzenēm, ***imobilaizeriem*** un citām atmūķēšanu apgrūtinošām lietām, varot atvērt ar urbšanu, pašām durvīm nenodarot lielu kaitējumu. D 2002.25.V, 6.

Mašīnu no aizbraukšanas aizsargā **imobilaizers** jeb ķēdes pārtraucējs, bet signalizācija tikai pievērš uzmanību.. NRA 2003.23.IX, 4.

imobilija, immobīlis (angļu *immobile* 'nekustīgs', no latīņu *immobilis*) – nekustamais īpašums.

Nekustamo īpašumu jeb **immobīļu** tirdzniecības aģentiem, novērtējot īpašnieku piedāvātās villas Rīgas tuvumā, nākas konstatēt pilnīgu neatbilstību starp to lielumu, komfortu un apkārtnes radīto diskomforta sajūtu. RL 1993.I, 22.

IMPAC Dublinas literārā prēmija (angļu *The International IMPAC Dublin Literary Award*) – starptautiska literāra balva, ko piešķir Dublinas pilsētas padome un biznesa konsultāciju uzņēmums *IMPAC*, bet pasākumu administrē Dublinas pilsētas publiskā bibliotēka. Pretendentus izvirza pasaules valstu bibliotēkas.

..par romānu *Elementārdaļiņas* Trijā mītošais francūzis Velbeks pašiem britiem nocēla naudas izteiksmē lielāko literāro balvu par atsevišķu literāro darbu ***IMPAC* Dublinas literāro prēmiju** jeb 100 000 eiro (63 400 latus). D 2003.8.III, 17.

impīčments – ASV un dažās citās valstīs pastāvoša tiesvedības kārtība, kādā parlaments izskata lietas par augstas amatpersonas noziegumiem; prezidenta atstādināšanas procedūra.

Indonēzijas parlaments ir nobalsojis par **impīčmenta** procedūras sākšanu pret Indonēzijas vēsturē pirmo demokrātiski ievēlēto prezidentu Abdurahmanu Vahidu.. D 2001.1.VI, 7.

Impīčmenta pieprasīšanai vajadzīgi 36 deputātu paraksti (tos nebūs grūti savākt), tad jāizveido jaukta komisija (vismaz trešdaļa tās sastāva jāveido juristiem). D 2003. 4.XII, 2.

implantāts, implants – audu un orgānu pārstādīšanas materiāls, ko implantē cita cilvēka organismā; kāda orgāna mākslīgs aizstājējs. Sk. arī **transplantāts**.

Traumatologiem trūkst kaulu **implantātu**. D 2003.8.XI, 5.

Nolaupīto cilvēku ķermeņos tiek ievietoti nezināmas darbības un ietekmes **implanti**. JA 2002.40, 30.

Par **implantu** varētu uzskatīt visu, ko aizvietojam cilvēka organismā uz ilgāku laiku – pēc ES standartiem, ne mazāk kā 30 dienas. Ned 2003.1, 19.

implantēt – pārstādīt no viena organisma citā.

Pagājušajā gadā redzes orgānā **implantētais** mikroprocesors deva viņam iespēju saskatīt gaismas un ēnas, taču viņš neredz savas sievas seju. D 2002.7.VI, 15.

impregnēt – piesūcināt ar vielām, kas pasargā no nelabvēlīgiem vides ietekmes faktoriem.

Ļoti svarīgi tūlīt pēc iegādes ādas apģērbu apstrādāt ar **impregnējošu** līdzekli – tādu, ko lieto arī apavu aizsardzībai no lietus. NRA Māja 2002.17.X, 10.

Kažoku **impregnēšana** pret samirkšanu maksā Ls 6–8. RB 2002.27.XI, 11.

..koka bruģis, kas kārtīgi **impregnēts**, kalpos itin ilgi. Una 2000.IX, 67.

imūndeficīta sindroms, iegūtā imūndeficīta sindroms – imunitātes zudums, nepietiekamība. Sk. **AIDS**; **HIV**.

Imūndeficīta sindroms (HIV) un AIDS nav tikai oficiāli atzīto riska grupu drauds. D 2002.15.X, 5.

imūnglobulīns (angļu *immunoglobulin*) – antivielas, ko izstrādā organisms, sastopoties ar sev naidīgām vielām.

Pret ērču encefalītu efektīvs ir specifiskais **imunoglobulīns**. D 2002.31.VII, 15.

imūnsupresija (angļu *immunosuppresion*) – alerģisko reakciju apslāpēšana, novēršana.

Ja ar **imunosupresijas** medikamentiem neizdodas nomākt audu atgrūšanos, transplantētais orgāns var sākt vienkārši atmirt, vienlaikus apdraudot arī pacienta dzīvību. NRA 2002.8.XI, 5.

inaugurācija – svinīga stāšanās amatā (galvenokārt prezidenta amatā).

Kolumbijas jaunais prezidents Alvaro Uribe pirmdien visā valstī izsludinājis ārkārtas stāvokli, lai apturētu piecas dienas ilgstošos nemierus, kas sākās viņa **inaugurācijas** vakarā. D 2002.13.VIII, 6.

indeksācija – mehānisms periodiskai reālās darba algas vērtības saskaņošanai ar cenu indeksu.

Visi valsts likumi par pensijām un to **indeksācijām** uz viņu neattiecas. D 2002. 18.X, 8.

indie (no angļu *individual*, arī *independent* 'neatkarīgs') – vispārīgs apzīmējums daudziem un dažādiem elektroniskās mūzikas stiliem jeb noteiktai mūzikas kultūrai (*indie pop, indie-rock, indietronics, dream pop, noise pop, lo-fi, math rock, post rock, space rock, sadcore, emo* u.c.), kurus vieno vairākas kopīgas iezīmes, piemēram, individualitātes, sava ceļa meklējumi, sadarbība ar nelielām, neatkarīgām ierakstu studijām u.c. *Indie* stils sāka veidoties 20. gadsimta 70. gados.

Ap Ziemassvētkiem iznāks pēc skaita 11. ikgadējā latviešu ***indie*** mūzikas izlase *Odekolons*.. Izkl 2003.12.XII, 23.

Ar šo albumu viņi [grupa *Coldplay*] ir uzspodrinājuši britu ***indie pop*** apsūbējušo slavu. Izkl 2002.30.VIII, 19.

Grūti formulēt grupas muzicēšanas stilu, ..tomēr kritiķi visā pasaulē apgalvo, ka tas esot ***indie-rock***.. Izkl 2002.20.IX, 19.

No vietējiem elektroniķiem būs pārstāvēti turpat vai visi stili – *drumnbase, house,* ***indietronics***, industriālisti, *hardtechno*.. Izkl 2002.23.VIII, 12.

indigo bērns – 20. gadsimta 80. gadu sākumā šo terminu ieviesusi bērnu psiholoģe Nensija Anna Teipa (*Tape*), kas cilvēka īpašības un uzvedības modeļus saistīja ar viņa elektromagnētiskā lauka jeb auras krāsām – t.s. sarežģīto bērnu aurā N.A. Teipa konstatējusi indigo jeb dziļo zilo krāsu.

Pēdējās desmitgadēs uz Zemes sākuši dzimt "jauni bērni". Viņi absolūti neiekļaujas mūsu medicīniskajās un pedagoģiskajās normās, tāpēc bieži rada nenormālu vai nepilnvērtīgu bērnu vai, labākajā gadījumā, dīvaiņu iespaidu. Viņiem tiek noteiktas diagnozes – hiperaktivitāte, uzmanības deficīta sindroms, pat šizofrēnija, taču patiesībā lielākā daļa šo neparasto bērnu ir daudz augstāk organizētas būtnes nekā mēs. Viņu prāts uzbūvēts citādāk, viņi izmanto daudz vairāk nekā mūsu pierastos piecus procentus smadzeņu, viņu nervu sistēma ir daudz jutīgāka, un viņu energoinformatīvā sistēma atļauj viņiem iegūt daudz plašāku pieredzi un informāciju par visu, un tādēļ viņi neiekļaujas parastajos rāmjos. Pasaules speciālisti šādus bērnus sauc par **"indigo bērniem"**. **VZ 2002.14.XII, 5.**

indors (angļu *indoor* 'iekštelpas') – ziemas treniņu trase angārā tiem sporta veidiem, kuri parasti notiek brīvā dabā vasaras sezonā.

Tepat ir trase, **indors**, baseins, trenažieru zāle, sporta zāle. **SD 2003.27.XII, 30.**

***industrial*, industriālā mūzika** – avangardiska un eksperimentāla elektroniskā mūzika, visai agresīvs roks, radās 20. gadsimta 80.–90. gados.

Pan Sonic iepazīstinās ar eksperimentāliem risinājumiem *techno*, ***industrial*** un *noise* virzienā.. **NRA 2002.2.VIII, 11.**

Interneta medijos Petera spēlētais stils pieskaitīts ***industrial***, taču tam gribētos piekrist ar zināmām iebildēm – vairākas no 11 kompozīcijām pēc savas uzbūves ir līdzīgākas klasiskajam *heavy metal* un tā smagākajiem atzariem. **Mēs 2002.21.IX, 21.**

infernāls – elles, ellišķīgs, saistīts ar elli.

Kara apstākļos geto tāpat notiek dzīve..: geto sargsuņi – ebreju policisti trenc tautiešus nāves vagonos, melnajā tirgū tiek tirgots uz nebēdu itin viss, kamēr geto bez naudas palikušie sprāgst kā mušas no bada turpat uz ielas, esesieši, kuri nav vis **infernāli** iznīcinātājeņģeļi, bet gan nodzērušos lopiņu bars.. **Izkl 2003.16.V, 2.**

inflācija – naudas pirktspējas krišanās; cenu pieaugums, nemainoties algām.

..Savienības valstis nedrīkst pieļaut deficītu lielāku par trīs procentiem no tās iekšzemes kopprodukta. Šāda prasība ieviesta, lai mazinātu eiro **inflācijas** risku. **D 2002.16.X, 8.**

Zeķes saēd kodes, bet naudas vērtību – **inflācija**. **D 2002.16.XI, 13.**

influence – ietekme.

..līdz pat šai dienai modē izrādījušās nezūdošas militārās **influences** – kā visu to konfliktu atbalss, kas teju nemitīgi notiek dažādos pasaules punktos. **Santa 2003.IV, 73.**

informācijas sabiedrība – cilvēces ilgtspējīgas attīstības pakāpe, kuru veicina pieaugošā zināšanu pārvaldība un kurā sabiedrība veidojas un attīstās kā augsti izglītotu indivīdu kopiena, kā arī uz zināšanām balstīta ekonomika sekmē visas sabiedrības un ikviena indivīda dzīves līmeņa paaugstināšanos.

..I. Gudele .. atsaucas uz kādu ES dokumentos lasītu definīciju, ka **informācijas sabiedrību** veido augsti intelektuāli cilvēki, kas māk savās zināšanās dalīties ar citiem. D 2003.23.IX, 12.

informācijas tehnoloģijas, IT – zināšanu, metožu, paņēmienu un tehniskā aprīkojuma kopums, kas nodrošina informācijas, iegūšanu, izplatīšanu un glabāšanu.

Gerhards Šrēders: "Mums ir nepieciešami imigranti, lai apmierinātu pieprasījumu **informācijas tehnoloģiju** jomā." D 2002.27.VIII, 9.

infrasarkano staru kabīne – infrasarkanā pirts (sauna).

Pēdējos gados Latvijā populāras kļuvušas **infrasarkano staru kabīnes** jeb infrasarkanās saunas. Tās ir vismaigākās pirtis. Tajās siltumu pārnes galvenokārt siltuma jeb infrasarkanie stari, bet ne gaiss kā klasiskajā saunā vai tvaiks kā tvaika pirtīs. NRA Māja 2002.7.XI, 11.

infrastruktūra – objektu kopums, izkārtojums un saistība kādā teritorijā; satiksmes nodrošināšanas tīkls un to balstošās struktūras; komunikāciju tīkls.

Pēdējās nedēļās plūdi Vācijā nodarīja kaitējumu miljardiem dolāru apmērā, izpostot vai aizskalojot daudzas mājas un dzelzceļa **infrastruktūru**, arī dzelzceļa stigas, signalizācijas ierīces, tiltus un sabojājot ritošo sastāvu. DB 2002.30.VIII, 12.

Nīderlandes valdība atļāvusi ASV izmantot savu **infrastruktūru** ASV kareivju un militārās tehnikas nogādāšanai Persijas līča reģionā. D 2003.18.II, 7.

iniciācija – iesvētīšana; kāda procesa ierosināšana, izraisīšana, aizsākšana; **iniciēt** – ierosināt, uzsākt.

..Sarkangalvītes sižets .. [britu rakstniecei Anželai] Kārterei kalpo par **iniciācijas** rituāla metaforu. D 2002.4.IX, 13.

Tomēr mūs **iniciēja** arī patriotisms (vārds, ko šodien nelieto). D 2003.3.V, 13.

Visus aicinājumus no Lietuvas politiķu puses R. Pakss novērtēja kā "politisku rīcību, kas vērsta pret viņu personīgi un viņa **iniciētajām** pārmaiņām valstī". D 2003. 3.XII, 7.

injektors – injicēšanas piederums.

Šobrīd Latvijas diabēta slimniekiem ir iespēja izmantot mūsdienīgas insulīna ievadīšanas ierīces – insulīna **injektorus**.. D 2002.5.VI, 15.

inkognito – slepenībā; slepeni.

Ārsts Aksels Munte *Stāstā par Sanmikelu* lielāko daļu pacientu atstājis **inkognito**. Vienīgais, kurš izpelnījies atklātību, ir Gijs de Mopasāns. **NRA 2002.4.X, 11.**

inkontinence (angļu *incontinence*) – urīna nesaturēšana.

Urīna nesaturēšanas problēma, ko sauc arī par **inkontinenci**, ir izplatīts veselības traucējums. **RB 2003.20.V, 13.**

inkorporācija – kādas struktūras (piemēram, valsts) iekļaušana citas struktūras sastāvā.

Amerika nekad nebija piekritusi triju Baltijas valstu **inkorporācijai** Padomju Savienībā. **D 2002.18.VII, 2.**

inkotermi (angļu *incoterms* – abreviatūra no ***international commerce terms***) – starptautiskie tirdzniecības noteikumi, kas reglamentē visdažādākos apstākļus un nosacījumus preču plūsmā no pārdevēja pie pircēja. Šos noteikumus sagatavo un publicē Starptautiskā Tirdzniecības kamera.

Kā, piemēram, zināt, ka **inkotermi** ir starptautiskie tirdzniecības noteikumi, ja neesat ekonomikas speciālists? **D 2003.24.IV, 20.**

inkubators – struktūra, kas nodrošina labvēlīgus apstākļus kādas parādības vai procesa attīstībai.

Iedvesmojoša telefonsaruna ar biznesa pieredzes bagātu cilvēku ar doktorgrādu no ASV, kas vēlas atgriezties Vidzemē un dot savu ieguldījumu Vidzemes augstskolas biznesa vadības, vadītāju izglītības un **inkubatora** attīstībā. **Mēs 2002. 3.VIII, 19.**

Kiberpilsētas ēkai paredzēti pieci stāvi: telpas IT uzņēmumiem, augstskolas studiju virzienu, kas saistīti ar IT, attīstībai un telpas biznesa **inkubatoram**, kur jaunie censoņi varēs sākt uzņēmējdarbību IT jomā. **Kapitāls 2002.V, 22.**

inlains (angļu *inline skating*) – akrobātiskā skrituļslidošana (parasti speciāli izveidotās konstrukcijās, skeitparkos).

Inlaina (akrobātiskā skrituļslidošana) *strīta* disciplīnā pirmais bija Roberts Pundurs. **D 2002.19.VIII, 8.**

inovācija – zinātnes sasniegumu (produktīvu zināšanu) pārvēršana biznesa un arī citu jomu jauninājumos; jaunievedums plašā nozīmē.

Lai gan vispārpieņemta inovāciju jēdziena pasaulē nav, Latvijas Nacionālajā inovāciju koncepcijā **inovācija** (inovatīvā darbība) tiek definēta kā process, kurā jaunas zinātniskās, tehniskās, sociālās, kultūras vai citas jomas izstrādes un tehnoloģijas tiek īstenotas tirgū pieprasītā un konkurētspējīgā produktā vai pakalpojumā. **Kapitāls 2002.XI, 61.**

inovatīvs – tāds, kas saistīts ar inovācijām, to ieviešanu.

Arī integrēšanās Eiropas Savienībā nav iedomājama bez koordinētas, t.i., valsts balsītas, **inovatīvas** darbības.. **UA 2003.14.I, 4.**

inovators – tas, kas darbojas inovatīvi, kura darbība ir inovatīva.

Padomā, vai tu piederi pie **inovatoriem** un nemiera gariem vai – tieši otrādi – neciet pārmaiņas. **Cosmo 2002.XI, 69.**

instalācija, instalāciju māksla – mākslas darba forma – no dažādiem priekšmetiem, materiāliem veidota kompozīcija.

Jebkurā preses izdevumā vai TV vārdi **"instalācija"**, "performance" ir pierasti.. **F 2002.2, 2.**

insulīns – aizkuņģa dziedzera hormons, kas regulē glikozes un citu hidrokarbonātu metabolismu.

Tā kā cigoriņi satur **insulīnu**, tie ieteicami diabēta slimniekiem. **NRA Māja 2002.17.X, 9.**

Insulīnu atklāja rumāņu zinātnieks Nikolajs Paulesku 1918. gadā, rūpnieciski to sāka ražot 1923. gadā, un kopš tā laika ar diabētu iespējams veiksmīgi sadzīvot. **D 2002.5.VI, 15.**

integratīvā medicīna – medicīnas nozares (akupunktūra, homeopātija, arī Austrumu vingrošanas forma u.c.), kas papildina tradicionālo medicīnu.

Termins netradicionālā medicīna tiek lietots gandrīz vienīgi Latvijā. Pasaulē to sauc par **integratīvo**, komplementāro – papildinošo vai alternatīvo **medicīnu**. **Mēs 2003.13.XII, 8.**

integritāte – veselums, cieša saistība; godīgums.

Kā lai mēs bērnus "piedalām" savā dzīvē, neatsakoties no savas **integritātes**. **Santa 2001.I, 40.**

inteliģentā deju mūzika sk. ***idm***.

De-Phazz **inteliģentā deju mūzika** nav domāta tikai deju zālēm – tā patīkami atpūtina smadzenes, arī braucot automašīnā vai romantiskā sabiedrībā sēžot krēslainā krodziņā. **Izkl 2003.21.II, 12.**

intendants – teātra vadītājs.

Pusfinālā klāt bija Mainingenas teātra **intendante**, kas meklēja dziedātāju Oktaviāna lomai. **Una 2000.V, 12.**

interaktīvs – saistīts ar mijiedarbību; tāds, kas darbojas dialoga režīmā, nodrošina atgriezenisko saiti.

Interesanti, ka, piemēram, TTP [Tramvaju un trolejbusu pārvalde] mājaslapā ir **interaktīva** karte, ar kuras palīdzību var noskaidrot nakts dežūrējošo trolejbusu kursēšanas maršrutus un laikus. D 2002.19.VIII, 13.

Šis medijs [internets] reklamēties gribētājiem pagaidām vēl ir diezgan lēts, turklāt tas ir **interaktīvs** – internetā pārdevējs vairāk nekā jebkur citur nonāk tiešā kontaktā ar patērētāju, dodot vienreizēju iespēju uzrunāt vēlētāju individuāli.. D 2002.22.VIII, 2.

interfeiss – salāgošanas ierīce vai sistēma.

Atskaņotājiem ir jauns *MP3* pārlūks, kas, izmantojot grafisko lietotāju **interfeisu**, padara diska navigāciju ātru un intuitīvu. D 2002.30.VIII, 13.

Microsoft ietekmē *Tilde* izvēlējās **interfeisu**, nevis saskarni, jo šis jēdziens jau ir iegājies. D 2002.30.VII, 11.

internetbanka, interneta banka – attālinātais bankas pakalpojums, kas klientiem rada iespēju pārvaldīt līdzekļu plūsmu (apmaksāt rēķinus, apskatīt kontu izrakstus, kontrolēt rēķinu apmaksu, iegādāties preces u.tml.) elektroniskā ceļā. Bankas tādējādi samazina administratīvās izmaksas, bet iedzīvotāji taupa laiku.

Lai gan starp dažādajām **internetbankām** ir atšķirības lietošanas ērtuma un piedāvāto pakalpojumu ziņā, galvenās piedāvātās iespējas ir vienādas – samaksāt rēķinus un veikt citus pārskaitījumus, saņemt informāciju par kontu bilancēm, transakciju vēsturi un valūtas maiņas kursiem. D 2002.5.X, 13.

internētie – cilvēki, kas pakļauti internēšanai, respektīvi, vienas karojošas valsts teritorijā dzīvojošu pretinieka valsts pilsoņu brīvības ierobežošanai līdz kara beigām.

..vecais, labais draugs tobrīd atrodas **internēto** nometnē... NRA 2003.20.XII, 10.

internetizācija (angļu *internetization*) – interneta plaša pieejamība un izmantošana informācijas ieguvei, dažādu pakalpojumu veikšanai, tirdzniecībai u.tml.

Šodien datorizācija, **internetizācija** un robotizācija ļauj apvienot individuālo pieeju klientam un konveijera ražošanu. DB 2002.21.XI, 17.

internets – globālais, pasauli aptverošais datortīkls. Pasaulē ieviests īsi pirms 1986. gada.

..kas tad ir **internets**? Angliskā atbilde: tas ir saīsinājums no *interconnected network*. Netiešs tulkojums: globāls datortīkls. Ned 2003.10, 38.

..Latvija **interneta** ieviešanā sevišķi neatpalika no pasaules – par **interneta** ieviešanas laiku var uzskatīt 1989. gadu. D 2002.11.XI, 15.

interoperabilitāte (angļu *interoperability*) – kolektīvā operativitāte, vairāku kolektīvu spēja panākt labi saskaņotu produktīvu rīcību.

Ļoti bieži mēs runājam par militāro pārkārtošanos, par **interoperabilitāti** (vārds no NATO terminoloģijas), kas nozīmē dažādu valstu un militāro vienību spēju darboties atbilstoši kopējiem principiem.. **Interoperabilitāte** nozīmē ne tikai tehniku, tā ir vēl svarīgāka, ja runa ir par cilvēkiem, par domāšanas un strādāšanas veidu. **Ned 2003.10, 14.**

Interpols – starptautiskā kriminālpolicija. Izveidota 1923. gadā.

Interpola ģenerālsekretārs Ronalds Noubls uzskata, ka teroristiskās organizācijas *Al Qaeda* vadonis Osama bin Ladens ir dzīvs un turpina plānot vērienīgus terora aktus. **D 2002.9.XI, 9.**

intervence – pasākumi, ko valsts veic savas zemes iekšējā naudas vai preču tirgū, lai ietekmētu valūtas kursu vai preču cenas; iejaukšanās.

Piena pārstrādātāji uzsver, ka Latvijā ir nekavējoties jāizstrādā un jāsāk piemērot **intervenci** (valsts iejaukšanos tirgū) piena produktiem. **D 2002.29.I, 7.**

intifada (arābu *intifāda* 'sacelšanās') – arābu, galvenokārt palestīniešu atbrīvošanās cīņas Izraēlas ieņemtajās arābu teritorijās; "sava veida "svētais karš", ko arābi sauc par savu atmodas kustību" **(Ned 2003.2, 18).**

Saūda Arābijas tā sauktā Palestīnas sacelšanās atbalsta komiteja izmaksā katra **intifadā** bojā gājušā radiniekiem *5,5* tūkstošus dolāru. **Ned 2003.2, 18.**

A. Šarona vizīte izraisīja asiņainas sadursmes Jeruzalemē, un nemieri drīz vien izplatījās visās palestīniešu teritorijās, aizsākot sacelšanos jeb **intifadu**. **D 2003. 26.IX, 9.**

intranets (angļu *Intranet*) – iekštīkls, iekšējais tīkls.

Pateicoties internetam, e-pastam, **intranetam**, balss pastam, modemam un lētiem faksa aparātiem, pēdējos gados daudzas sabiedrības ļauj darbiniekiem strādāt mājās. **D 2002.9.VII, 12.**

intraosāls – tāds, kas attiecas uz kaula (grieķu *osteon*) iekšieni, kaula stobru.

Pirmā operācija, **intraosālajai** fiksācijai izmantojot paegli, tikusi izdarīta medību sunim. **D 2003.29.XII, 12.**

intravenozs – tāds, ko ievada vēnā.

Igaunijā 40% no uzskaitē esošajiem **intravenozo** narkotiku lietotājiem ir inficējušies ar *HIV*, bet ar hepatītvīrusu C inficējušies gandrīz 80% narkotiku lietotāju Latvijā, Igaunijā un Lietuvā. **D 2002.5.X, 4.**

inuīti (angļu *Inuit*) – eskimosi, eskimosu pašnosaukums.

"..mēs ejam medībās uz jūras ledus, lai sagādātu sev pārtiku. Jūs to varat nopirkt lielveikalā," **inuītu** organizācijas *ICC* vadītāja Šeila Vata-Klutjē apsūdz bagāto valstu iedzīvotājus **inuītu** problēmu ignorēšanā. D 2003.12.XII, 12.

inulīns – polisaharīds; augu rezerves ogļhidrāts, sastopams cigoriņu saknēs, topinambūra bumbuļos u.c.).

Inulīns veicina bifidobaktēriju attīstību un līdzsvaro zarnu floru, tā palīdzot uzturēt stabilu imunitāti un uzlabot veselību. Una 2003.V, 11.

invazīvs (angļu *invasive*) – *med.* tāds, kas saistās ar plašu un būtisku iejaukšanos cilvēka organismā.

..neskatoties uz to, ka rajonu slimnīcām no valsts puses tiek atvēlēta pastarīšu loma, arī tajās šodien tiek pielietotas **invazīvās** ārstēšanas metodes. D 2002.29.VIII, 2.

Invazīvajām operācijām līdzekļi beigušies jau oktobra vidū.. NRA 2002.12.XI, 5.

investīcija – ilgtermiņa ieguldījums.

Kopējās **investīcijas** tilta, kā arī tā pievadceļu un estakāžu izbūvē varētu pārsniegt 70 miljonus latu. NRA 2002.18.IX, 6.

investors – persona, organizācija vai valsts, kas iegulda kapitālu.

Tās [ASV Vērtspapīru un biržas komisijas, SEC] primārais uzdevums ir aizsargāt **investorus** un uzraudzīt godīgumu vērtspapīru tirgū. D 2002.19.VII, 9.

..interese piedalīties izsolē varētu būt gan finansu, gan stratēģiskajiem **investoriem**.. NRA 2002.21.VI, 6.

IOC – abreviatūra no angļu *International Olympic Committee* – Starptautiskā Olimpiskā komiteja (SOK).

IOC pārstāvji jau paziņojuši, ka ikviens THG lietošanā pieķertais automātiski saņems diskvalifikāciju uz diviem gadiem. NRA 2003.22.X, 9.

iprīts, arī sinepju gāze – indīga kaujas viela.

..ASV bruņotie spēki vakar mēģināja noskaidrot, vai pie Vidusirākas pilsētas Nedžefas nav sinepju gāzes jeb **iprīta** krājumi.. NRA 2003.9.IV, 7.

IQ – abreviatūra no angļu *intelligence quotient* – vispārējā intelekta jeb saprātīguma koeficients, "statistiskā veidā iegūts skaitlis, kas relatīvi un salīdzinoši parāda cilvēka garīgo spēju līmeni, kā arī prasmi pielietot akadēmiskās zināšanas" (Santa 2001.I, 95). Sākotnēji psiholoģijā šo rādītāju lietoja, lai noteiktu bērna garīgā (intelektuālā) vecuma atbilsmi bioloģiskajam vecumam.

Deep Purple un *Led Zeppelin*, sabijušies no *Sex Pistols* milzīgās popularitātes, mēģina radīt kaut ko līdzīgu pankrokam savā izpratnē un, ņemot vērā *Purpļu* un

Cepelīnu augstāku **IQ** līmeni, rezultātā rodas jauns stila paveids – inteliģents pankroks.. **Izkl 2002.1.XI, 19.**

IRA – abreviatūra no ***I**rish **R**epublican **A**rmy* – Īru republikāņu armija jeb ĪRA.

Par sensāciju kļūst Karavadžo gleznas nozagšana, ko Linčs cer pārdot **IRA** teroristiem. **Ieva 2002.29, 52.**

Policija uzskata, ka **ĪRA** rīcībā ir nonākuši svarīgi materiāli no Ziemeļīrijas un Lielbritānijas ministru birojiem. **D 2002.10.X, 10.**

iridodiagnostika (latīņu *iris* 'varavīksnene') – Austrumu medicīnas metode – "organisma patoloģisko stāvokļu nespecifiskā noteikšana pēc acs varavīksnenes adaptīvi trofiskajām izmaiņām" **(Santa 2003.III, 96).**

Iridodiagnostika var nopēfīt gan slimības, kas bijušas, gan cilvēka vājākās vietas, kas nākotnē varētu traucēt. **Liesma 1995.II, 8.**

IRSI – abreviatūra no angļu ***I**ce **R**ace **S**eries **I**nternational* – Starptautiskais ledus sacīkšu seriāls.

Traubergi nolēmuši nestartēt 2002. gada **I.R.S.I.** seriālā, jo nezina, vai sacensības patiešām notiks pēc pilnas programmas. **VZ 2002.14.XII, 31.**

ISDN – abreviatūra no angļu ***I**ntegrated **S**ervices **D**igital **N**etwork* – ciparu telekomunikāciju sistēma.

Iegūsti no savas tālruņa līnijas vairāk, pārveidojot to par Mājas **ISDN** līniju! **D 2002. 1.VII, 14.**

ISIC – abreviatūra no angļu ***I**nternational **S**tudent **I**dentity **C**ard* – Starptautiskā studenta identitātes karte.

Man ietaupīt ļāva arī ***ISIC*** karte. **Kapitāls 2002.V, 80.**

islāmofobija – sakāpinātas bailes no islāmticīgajiem un visa islāmiskā.

Jaunāko vispārīgo politisko rekomendāciju centrā bija rasisms un diskriminācija pret romiem/čigāniem un **islāmofobijas** problēma, kas, protams, īpaši svarīga kļuvusi pēc 2001. gada 11. septembra. **D 2002.25.VII, 2.**

ISM indekss (***I**nstitute for **S**upply **M**anagement's **index***) – rādītājs, kas atspoguļo ražošanas aktivitāti.

Otrdien publicētais negaidīti vājais ***ISM* indekss**, kas atspoguļo ASV ražošanas aktivitāti, iedragājis ticību pasaules lielākās ekonomikas atspirgšanai, izraisīja kritumus pasaules biržās un pavājināja dolāru, noslidinot to gandrīz līdz paritātei ar eiro. **D 2002.5.IX, 10.**

ISO – Starptautiskās Standartu organizācijas universāla abreviatūra. Tā kā dažādās valodās organizācijas abreviatūras atšķiras, lai nerastos pārpratumi un nedotu priekšroku nevienai valodai, organizācijas nosaukuma pamatā ir grieķu vārds *isos* 'vienāds, vienlīdzīgs'.

Un zīme **ISO** standarts iegūtu jaunu nozīmi – "izcils stila objekts". **F 2002.19.VII, 3.**

Starptautiskais kvalitātes vadības standarts **ISO** 9001 ir saistīts ar darba organizēšanas veidu uzņēmumā un paredz konkrētas prasības, kuru izpilde garantē uzņēmuma sniegto pakalpojumu atbilstību noteiktai kvalitātei. **NRA 2004.7.I, 6.**

ISPA – abreviatūra no angļu *Instrument for Structural Policies for Pre-accession* – Eiropas Savienības strukturālās politikas pirmsiestāšanās finanšu instruments transporta un vides infrastruktūras atbalstam.

Kapitāli rekonstruētais ceļa *Via Baltica* astoņus kilometrus garais posms no Gaujas tilta līdz Lilastei ir pirmais acīmredzamais pierādījums tam, kā tiek izmantoti Eiropas Savienības fonda ***ISPA*** līdzekļi transporta sektora uzlabošanā Latvijā. **D 2002.28.VI, 1.**

Pirmajos divos gados kopš ES kandidātvalstīs sāka darboties vides un transporta infrastruktūras atbalsta programma ***ISPA***, Latvija ir vienīgā, kas spējusi ar parakstītiem līgumiem pilnībā apgūt tai piešķirtos līdzekļus un pat pārsniegt limita robežas. **D 2002.30.I, 4.**

isteblišments (angļu *establishment*) – valdošās aprindas, oficiālās aprindas; iedibinātā kārtība. Sk. arī **establišments**.

Tieši leģenda arī padarīja Kosiņski par zvaigzni, bestselleru autoru, prestižu prēmiju laureātu, amerikāņu *PEN* kluba prezidentu, svarīgu starptautiskā literārā **"istablišmenta"** figūru. **RL 2000.VII, 39.**

Šis īpašais Ogres gars ir pamatā, kaut sevišķi negribētai un nedeklarētai, tomēr sevis kā mākslinieka pretstatīšanai galvaspilsētas ***isteblišmentam***. **NRA 2002. 24.IX, 10.**

īsterns – piedzīvojumu filma, kur darbība notiek Austrumeiropā, Krievijā vai Austrumos. Vārds veidots pēc līdzības ar vārdu "vesterns".

Nepārspēts krievu **īsterna** paraugs.. **TVD 2002.22.VIII, 7.**

ISU – abreviatūra no angļu *International Skating Union* – Starptautiskā Slidošanas savienība. Dibināta 1892. gadā.

ISU pārstāvji nodevuši ASV varas iestādēm visus dokumentus, kas bija saistīti ar pašas Starptautiskās slidošanas savienības veikto izmeklēšanu olimpisko daiļslidošanas sacensību skandāla sakarā. **D 2002.16.VIII, 10.**

IT – abreviatūra no informācijas tehnoloģijas.

Mēs esam komanda, kurā darbojas vēl trīs cilvēki. Tie ir programmētājs, **IT** speciālists un mākslinieks. F 2002.19.VII, 8.

ITF – abreviatūra no angļu *International Tennis Federation* – Starptautiskā Tenisa federācija. Dibināta 1913. gadā.

ITF pārstāvji izteikuši neapmierinātību par Francijas antidopinga aģentūras paziņojumu, ka šāgada Francijas atklātā tenisa čempionāta laikā konstatēti divi pozitīvi dopinga analīžu rezultāti. D 2002.10.VII, 10.

IT&T – abreviatūra no informācijas tehnoloģijas un telekomunikācijas.

Kopš 2000. gada LITTA [Latvijas Informācijas tehnoloģiju un telekomunikāciju asociācija] ir iesaistījusies vairākos starptautiskos projektos, lielākais no tiem ir "Baltic **IT&T**". IK 2002.3.V, 7.

IVF – abreviatūra no angļu *in vitrum fertilization* – olšūnas apaugļošana ārpus sievietes organisma – mēģenē. Sk. arī **mēģenes bērns**.

Pasaulē ir vairāk nekā miljons bērnu, kas dzimst pēc **IVF** tehnoloģijas. NRA Māja 2003.51, 15.

izaicinājums – darbība, norise, kas pamudina uz pretdarbību; rosinājums. Vārds kļuvis populārs, to vietā un nevietā lietojot kā aizstājēju angļu vārdam *challenge*.

Saprast citādību būs XXI gadsimta lielākais sociālais **izaicinājums**. D 2002.26.X, 2.

..integrējot NATO struktūrās šīs septiņas valstis, būs jāsaduras ar ievērojamiem pārejas posma **izaicinājumiem**. D 2002.24.VIII, 2.

izdegšanas sindroms, izsīkuma sindroms – garīgo un fizisko spēku izsīkuma stāvoklis, kas izpaužas kā sekas ilgstošam sasprindzinājumam un nelabsajūtai darbā. Kā termins tiek lietots kopš 20. gadsimta 70. gadiem.

Pēdējā laikā arvien vairāk cilvēku pārņem t.s. **izsīkuma sindroms** (*burn-out*) – psiholoģisks stāvoklis, kura ietekmē samazinās vai izzūd emocionālā reaktivitāte, parādās apātija, neiecietība, ciniska attieksme, nomāktība, rodas vēlme izolēties, lai pasargātu sevi. Una 2000.IX, 60.

Izdegšanas sindroms ir izsīkuma stāvoklis. Tā nav slimība, bet sekas ilgstošam sasprindzinājumam un diskomfortam darbā. KD 2003.29.IV, 3.

J

Jabloko, JaBLoko (krievu *ЯБЛоко*) – liberāldemokrātiskas ievirzes Krievijas politiskā partija, izveidota 1993. gadā kā **Ja**vlinska, **B**oldireva un **L**ukina vēlēšanu bloks, 1998. gadā pārveidota par partiju.

Apvienība ***Jabloko*** ieskaitīta labējā opozīcijā (par pozīciju uzskatot proprezidentiskās partijas) un esot ar pārlieku niknu valsts nostiprināšanas un patriotisma ideju nepieņemšanu pati sevi šajā opozīcijas kaktā iedzinusi. **NRA 2002.21.VI, 2.**

jakitori (japāņu *yaki* 'grauzdēt, grilēt' + *tori* 'putns') – japāņu virtuves ēdiens – uz iesma cepts cālis.

Yakitori-ya specializējas **jakitori** jeb ceptu cāļu gatavošanā, vēl ir sukijaki, šabu šabu un daudzi citi japāņu restorānu tipi. **Klubs 2003.IX, 99.**

jalapeno (spāņu *jalapeño*, izrunā: halapenjo) – ļoti asi zaļie čili pipari.

[Jālieto] .. visa veida pipari (zaļie, dzeltenie, **jalapeno**, kajennas sarkanie).. **JA 2002. 35, 24.**

jamss (angļu *yam*) – tropu zonā augošo dioskoreju (*Dioscorea*) bumbuļi, ko lieto līdzīgi kartupeļiem. Visai bieži par jamsu sauc arī saldos kartupeļus (*Ipomoea batatas*), taču tie pieder pie pavisam citas ģints un dzimtas.

[Jālieto] Dārzeņi un garšvielas: baklažāni, ..burkāni, ingvers, **jamss**, kāposti, pastinaki.. **JA 2002.35, 24.**

jam session sk. **džems, džemsesija**.

..šī koncerta daļa drīzāk izskanēja kā piecu pasaules klases mākslinieku mēģinājums saspēlēties – tātad ***jam session***, nevis vienota ansambļa uzstāšanās koncertā. **NRA 2002.8.VII, 10.**

jančins (ķīniešu *yangqin, yang chin*) – tradicionāls ķīniešu stīgu instruments, kuru spēlē līdzīgi kā cimbalu, sitot pa stīgām ar veserīšiem.

Pirmo reizi orķestra vēsturē tiek atskaņota mūzika, kurā komponists Marks Armanīni no Kanādas kā solo instrumentus izmanto vjetnamiešu tautas instrumentus – **jančinu**, erhu un tanbau. **D 2003.5.VI, 18.**

japijs, japītis (angļu *yuppie*, no ***y**oung **u**rban **p**rofessional*) – jauns pārticis karjeras cilvēks, pilsētnieks.

Industriālā mājokļa īpašnieks īrnieks ir tipisks **japijs** ar augsti apmaksātu darbu, spožu karjeru un radošām izklaidēm.. **D 2002.17.VII, 17.**

Lieliski tērpi, vide un sejas – 80. gadu pārtikušās **japiju** vides portrets. **Izkl 2002. 9.VIII, 20.**

Tas, ko varētu nosaukt par "pilnu ***japīšu*** komplektu" – izglītība, dzīvoklis un auto –, jau maksā 234 latus mēnesī, neskaitot pirmās iemaksas. **D 2002.14.VIII, 11.**

japonoloģija – Japānas studijas.

To, kas izvēlas sinoloģiju un **japonoloģijas** studijas jau maģistra līmenī, ir salīdzinoši maz. **UA 2004.3.II, 8.**

jatrofa – telpaugs, sauc arī par pudeļpuķi.

Jatrofa jeb pudeļpuķe – izteiksmīgs sukulents ar pudeļveida stumbru, labi izskatās vienatnē. **Deko 2003.XI, 29.**

jaunais krievs, jaunkrievs – krievu jaunbagātnieki, kas radās 20. gs. 80. gadu beigās – 90. gadu sākumā, veidojoties t.s. mežonīgajam kapitālismam, kas pavēra iespēju strauji uzkrāt legālā un nelegālā ceļā iegūto bagātību. Tā kā šī procesa temps bija daudz dinamiskāks nekā cilvēku garīgās attīstības temps, par vienu no raksturīgākajām jaunā krieva pazīmēm kļuva ārišķīga statusa apliecināšana. Sk. arī **jaunbagātnieks**.

Ekscentriskajiem ***jaunajiem krieviem***, kas pazīstami ar savu tieksmi pēc zeltlietām, būs jāsāk domāt par dziļām un platām kabatām – Krievijas Cenrālā banka nākamnedēļ laidīs apgrozībā zelta monētas, kuras izmēru ziņā būs līdzīgas kompaktdiskam.. **NRA 2002.12.VIII, 5.**

Žurnālu *Vodka* vai *Medvedj* lapās var regulāri tikties ar kolorītiem tipiem no visiem sociālajiem slāņiem. Retāk gan tur ir darba darītāji, drīzāk visādi lumpeni, margināļi, dīvaiņi un dēkaiņi. Arī biezi **jaunkrievi**.. **F 2002.4, 3.**

"jaunais laikmets" (angļu *New Age*) – populāra reliģiska kustība, kas sākās 20. gs. 80. gados Kalifornijā, bet ātri vien izplatījās visā Amerikā un ārpus tās robežām. Jauno laikmetu raksturo holistiska orientācija (visa esošā cieša, organiska vienotība, saistība), garīgā līdzsvara meklējumi sevī un apkārtējā vidē, dabas pielūgsme, pievēršanās Austrumu kultūrai un reliģijām, aizraušanās ar okultismu un parapsiholoģiju. Šobrīd Saule ieiet jaunā zvaigznājā, resp. no Zivs Ūdensvīrā, un tas nozīmējot būtiskas pārmaiņas Zemes dzīvē it visās jomās.

..esmu bieži skatījies grāmatveikalu plauktos, tur vēl nesen varēja redzēt, ka Bībele sadzīvo ar **Jaunā laikmeta** – *New Age* – sacerējumiem, un turpat blakus ir psiholoģijas darbi un okultistu grāmatas. **RL 2003.X, 30.**

jaunais vilnis – **1.** rokmūzikas stils (angļu *new wave*), ņūveivs, sk. ***new wave***. **2.** jaunais vilnis kinomākslā (franču *La nouvelle vague*) – strāvojums franču kino, kas aizsākās 50. gados un bija vērsts pret tolaik dominējošām kino tendencēm.

Septiņdesmitajos cilvēki bija noguruši no rokmūzikas un kā sprādziens nāca pankroks un **jaunais vilnis**, bet pēdējos gados ļaužu prātus nomāc gan bezpersoniska elektroniska klubu mūzika, gan vienādas lellīšu tipa popzvaigznes, gan *nu metal* sērga.. **Izkl 2003.24.X, 16.**

Atbilstoši deklarētajiem principiem, **jaunā viļņa** režisori demonstratīvi atteicās no filmēšanas paviljonos, prožektoru furgoniem un tehnisko darbinieku armijas, dodot priekšroku darbam reālā vidē ar minimālu papildapgaismojuma izmantošanu un nelielu filmēšanas grupu. **Izkl 2003.21.XI, 13.**

jaunbagātnieks (franču *nouveau riche*) – cilvēks, kas savu labklājību ieguvis nesen un cenšas uzkrītoši izrādīt savu turīgumu.

Varbūt tā izskaidrojama arī mūsu **jaunbagātnieku** aizraušanās ar jūgendstilu, gotiku vai citiem vēsturiskajiem stiliem viņu villu arhitektūrā un interjeros. **Deko 2001.I, 36.**

Jehovas liecinieki – viena no t.s. netradicionālajām reliģijām, radusies 19. gs. beigās ASV. Saskaņā ar jehoviešu mācību ir viens dievs – Jehova un viena teokrātiska valsts – tā, kuru ceļ jehovieši, tādēļ viņu attiecības ar laicīgo valsti ir ierobežotas (nedien armijā, nepiedalās vēlēšanās u.tml.).

Līdz šā gada maijam Latvijā reģistrēts vairāk nekā tūkstotis draudžu: 309 pareizticīgo, 89 – baptistu, 67 – vecticībnieku, 46 – Septītās dienas adventistu, 10 – **Jehovas liecinieku** u.c. **D 2002.10.X, 5.**

jena – naudas vienība Japānā, ieviesta 1871. gadā.

Jaunajā 5000 **jenu** banknotē būs attēlota Meidzi ēras rakstniece un dzejniece Ičijo Higuči (1872–1896), bet 1000 **jenu** banknotē – mikrobiologs Hidejo Noguči (1876–1928), bet japāņu dzērvju vietā būs atainots Fudzi kalns un sakura. **D 2002. 5.VIII, 13.**

jenkijs, jeņķis (angļu *Yankee*) – ASV iedzīvotājs, amerikānis. *Jan Kees* jeb Sieru Jānis – tā holandieši, kuriem sākotnēji piederēja zemes ap tagadējo Ņujorku, sauca Konektikutā apmetušos atbraucējus no Anglijas; **jeņķisks, jeņķu** – amerikānisks, amerikāņu.

XIX–XX gadsimta mijas dekadences un pēckara bītņiku paaudzes manifestanti. Brits un **jeņķis**. Brīvības divas sejas. **Izkl 2002.2.VIII, 19.**

Rezultātā tapusi filma *Mēs bijām karavīri..*, kuru noteikti nevar saukt par **jeņķiskā** urrāpatriotisma kliševju. **Izkl 2002.19.VII, 8.**

..ir nu gan tiem ***jeņķu*** tabloīdiem nieze visam piekarināt birkas! **TVD 2002.4.VII, 2.**

jermolka (poļu *jarmulka*, angļu *yarmulke*, no jidiša) jeb kipa – apaļa cepurīte, ko valkā ebreju vīrieši, galvenokārt ortodoksālie jūdi.

Bez Čainataunām, Mazajām Itālijām, Braitonbīčām jūs šeit atradīsit arī Dārgakmeņu ielu, kur iecienītākā krāsa drānām ir melnā un iecienītākā galvassega, liekas, jau vismaz dažus tūkstošus gadu ir **jermolkas** un lielas akmeņogļu krāsas platmales. **FF 1997.VII/VIII, 52.**

jihad (arābu *jihād*) – musulmaņu svētais karš pret neticīgajiem un islāma pretiniekiem. Sk. **džihāda**.

Šariata aicinājums uz ***jihad*** jeb svēto karu, ko tradicionāli uztvēruši kā neticīgo pievēršanu ticībai, Irānā interpretēts ekstrēmākajā formā – kā karu pret neticīgajiem. **SD 2002.9.XI, 8.**

JL – abreviatūra no *Jaunais laiks* – Latvijas politiskā partija, dibināta 2002. gadā.

Optimālā koalīcija varētu būt ***JL***, TP un TB/LNNK, jo te būtu ļoti cieša ideoloģiskā saskaņība: izteikti labējas partijas, kas ir vienotas ārpolitiski.. **NRA 2002.10.X, 4.**

joga – alternatīvās medicīnas metode, tās būtība – "izmantojot dažādas pozas, panākt ķermeņa, prāta un gara harmoniju" **(D 2002.24.IX, 21).**

..gluži vai par modes kliedzienu ir kļuvusi **joga**, ko apmeklē gan sievietes, gan vīrieši. **RB 2001.9.V, 18.**

jogurts – skābpiena produkts, kas raudzēts ar laktobacilīna ieraugu.

Iespējams, ka **jogurts**, kas šķiet ļoti garšīgs, nav tik veselīgs kā tas, kas garšo mazāk. **D 2002.16.VII, 19.**

joikas (*joik*) – tradicionālās sāmu dziesmas.

Kas ir **joika**? [..] Tā ir īpaša tradicionālās rīkles dziedāšanas maniere, kur cilvēka balsī ļauj atbalsoties arī senu tautas skaņu rīku un dzīvnieku balsu paasajiem, noslēpumainajiem tembriem.. **D 2000.1.XI, 12.**

Atceros divus pretstatus – Norvēģijas sāma drūmo seju **joikēšanas** laikā (melodiskie locījumi man atgādināja kāda nosaluša putna dziesmu, ilgas pēc kaut kā silta un gaiša), bet pretstatā – Taizemē redzētās avārijā cietušās meitenes smaids. **D 2002.30.IX, 12.**

jo-jo – sena ķīniešu spēļlietiņa, uzskata, ka manipulācijas ar to ir relaksējošas. Spēļlietiņu veido plakans cilindrs ar noapaļotām gala skaldnēm, cilindra vidū atrodas iedobe, kurā ietīta aukliņa. Spēlētājs, turot rokā aukliņu, palaiž cilindru brīvkritienā, un, prasmīgu roku vadīts, tas uztinas atpakaļ.

Dizaina firmas *Troika* radītās meditācijas bumbiņas un ***jo-jo*** menedžerim. **Santa 1999.IX, 44.**

jojoba (angļu *jojoba*, izrunā: hohoba) – mūžzaļš krūms (*Simmondsia californica*), ražo ēdamus augļus, no kuru sēklām iegūst eļļu, ko izmanto parfimērijā un kosmētikā.

Vienīgā matu krāsa, kurā apvienotas ***jojobas*** un kviešu asnu eļļas ar maigām krāsojošām sastāvdaļām. **Santas Rudens 2003. 2. vāks.**

Ādas kopšanai vislabāk der saldo mandeļu, avokado, sezama, persiku un aprikožu eļļa. Mazāk taukaina ir ***jojoba*** eļļa. **Cosmo 2002.XI, 40.**

JPY – Japānas naudas vienības jenas starptautiski pieņemts saīsinājums.

Nākamajā dienā notika korekcijas un kurss atgriezās tuvāk 110 jenu atzīmei, tomēr jenai vairs neizdevās nostiprināties līdz 108 USD/**JPY** – līmenim, kāds tika novērots pirms nedēļas. **LD 2003.10.XI, 4.**

juaņa – naudas vienība Ķīnā.

Amplitūdu nosaka pieprasījums. 100 **juaņas** (~ Ls 7,4) par kinobiļeti Pekinas "šikākajā ķinī" uz "Titāniku" vai 5 **juaņas** (~ Ls 0,37) provinces kinoteātrītī. **Studija 2000.4, 65.**

jūdofobija – pastiprinātas bailes no ebrejiem un visa ebrejiskā.

L. Dribins atšķir reliģisko, rasistisko, politisko, ekonomisko antisemītismu, kā arī citus **jūdofobijas** paveidus. **D 2002.28.III, 16.**

juke-box (angļu) – fonogrāfs, mūzikas automāts, kas darbojas, iemetot monētu un nospiežot taustiņu ar izvēlētās plates vai diska nosaukumu.

Kaķī ir klasisks ***juke-box***, kas pildīts ar 100 CD. **FF 1997.VII/VIII, 33.**

julangjulangs (nepareizi) sk. **ilangilangs**.

Aromāta centrā ir **julangjulangs**. **RB 2002.2.I, 15.**

jumeiho (japāņu *yumeiho*) – japāņu manuālā terapija. Masāžas terapija, kuru 1978. gadā ieviesa japāņu esperantists Masajuki Saiondži (*Masayuki Saionji*), terapijā liela uzmanība pievērsta pareizam mugurkaula stāvoklim.

Sertificētas masieres jums veiks .. relaksējošo un **jumeiho** masāžu. **Klubs 2003.I, 79.**

"jumts" – struktūra, kas aizsargā, uzņemas aizbildniecību.

Jumts – tā jau ir mafijas leksika. Tā ir noziedzīgu grupējumu leksika. Ja politiskās partijas kļūst par **jumtu**, tad tās jau ir mafiozas struktūras. Tam nav nekāda sakara ar vārdu *lobijs*. Šī Saeima tik tiešām ieies vēsturē ar to, ka tās laikā politiskais lobijs tika aizstāts ar **jumtu** veidošanu. **NRA 2002.5.X, 2.**

junk food (angļu) – nepilnvērtīga barība (čipsi, gāzētie dzērieni, saldumi, uzpūstā kukurūza u.tml.); ātri pagatavojama barība.

Šķiet, ka ar neveselīgu dzīvesveidu daudziem pirmām kārtām asociējas tā saucamās uzkodas, ātrās apkalpošanas ēdināšanas iestāžu piedāvājums un viss pārējais, kas tik glīti ietilpst angliskajā terminā ***junk food***. **Izkl 2002.3.V, 20.**

Un *Sliktā kompānija* ir neapstrīdams kino ***junk food*** (neveselīgā ātrā barība ļaužu masām). **RV 2002.43, 12.**

jūzeris (angļu *user*) – lietotājs.

Matriksa panākumi galvenokārt pamatojās uz uzskatāmību – efektīvi nofilmētu kulturoloģisku klišeju, kas globālā progresa centrā liek spēcīgu indivīdu, personību, Neo, ar kuru varēja identificēties katrs PC ***jūzeris***. **Izkl 2003.7.XI, 6.**

JVC – abreviatūra no angļu *Victor Company of Japan, Limited*, arī *Japan's Victor Company* – elektronikas ražotājfirma.

Firma **JVC** tehnikas un modes pārstāvjus pārsteidz ar mūzikas sistēmu *RS-WP1 Rock-It*, kas viltīgi iebūvēta vienkāršā mugursomā. **Pastaiga 2002.II, 85.**

K

kabala, kabalistika – jūdaiskā misticisma forma, tās pamatā ir Vecās Derības simboliska interpretācija.

Melnādainā britu skaistule .. tagad pārcēlusies uz dzīvi Beverlihilsā un pēdējā laikā arvien biežāk sākusi apmeklēt **kabalas** centru Losandželosā. Pēc pievēršanās šai jūdaisma misticiskajai mācībai Naomi pat piedalījusies kabalistu labdarības pasākumos.. **VZ 2002.12.VII, 28.**

Kabalistikas sekotājas ir arī tādas superzvaigznes kā Madonna un Alanisa Morisete. **VZ 2002.12.VII, 28.**

kabazahs – viena no tantriskās mīlas mākslas tehnikām, kur liela nozīme ir sievietes vaginālās muskulatūras attīstībai.

Pagājušajā nedēļā es jauniešiem stāstīju, kas ir **kabazahs**. Tad, lūk, pēc interesantās stundas meitenes vienā rāvienā izpirka visas vaginālās bumbiņas, nolēmušas trenēt savus vagīnas muskuļus, lai apgūtu šo seno vienreizējā seksa tehniku. **VZ 2003.21.XI, 12.**

kabriolets – vieglā automobiļa virsbūves tips – automobilis ar noņemamu (cietu) vai transformējamu (mīkstu, parasti speciāla gumijota auduma uz brezenta bāzes) jumtu un nolaižamiem sānu logiem.

Cik tad daudz Latvijā ir tādu, kas var meiteni iesēdināt *Porche* **kabrioletā** un izvizināt pa Rīgu? **Septiņi 2003.16, 35.**

kačāt (krievu *качать*) – rusicisms ar daudzām nozīmēm, žargonvārds, kas aizstāj ļoti daudzus vārdus, kas izsaka kādu darbību: strādāt, braukt, ņemties, uzstāties (kačāt tiesības), runāt (kačāt uz dullo) utt.

Rusicismus jaunieši lieto nevis nominatīva, bet emocionāli ekspresīvā funkcijā (***kačāt**, mocīt, gruzīt*). **NRA 2002.21.XI, 10.**

kačoks (krievu *качок*) – cilvēks, kas nodarbojas ar atlētisko vingrošanu, respektīvi, "pumpē" (krievu *качает*) muskuļus.

Tas tikai apliecina, ka Dīzels saprot, kāda ierobežota ampluā (miesniekzellim līdzīgs ***kačoks*** tomēr) zvaigznes tips viņš ir. **Izkl 2003.11.VII, 10.**

kadastrs – sistematizēti dati par kādas teritorijas dabas objektiem vai resursiem; ar nodokļiem apliekamo objektu saraksts un novērtējums (zemes kadastrs, ūdeņu kadastrs u.tml.); **kadastrāls** – tāds, kas attiecas uz kadastru.

Ja zemes **kadastrālā** vērtība mainīsies, nomas maksa būs jāprasa no jaunās vērtības. **NRA Māja 2002.18.VII, 12.**

kadets – jauniešu vecumgrupas (jaunāki par 16 gadiem) sportists.

Latvijas **kadetu** (U-16) izlases basketbolisti, gatavojoties Eiropas čempionāta kvalifikācijas pirmajai kārtai, izbraukumā tikās ar Lietuvas vienaudžiem. **D 2002.12.VIII, 8.**

kafēšantāns (franču *café chantant*) – liriskas, izklaidējoša rakstura dziesmiņas, ko izpilda restorānos un kafejnīcās.

Dažādi negaidīti skaņu efekti .. ir *Kronos* kvarteta ikdiena, kas šoreiz skanēja gan Huana Garsijas Eskivela, gan Alberto Domingesa opusos, turklāt pēdējā kārdināja seriālus mīlošo tautu ar sirdi plosošu, saldenu **kafēšantāna** vai filmmūzikla melodiskumu un harmoniju krāšņumu. **D 2002.24.VII, 13.**

kagebešņiks (no krievu *кагебешник*) – cilvēks, kura darbs ir bijis saistīts ar KGB jeb Valsts drošības komiteju (čeku).

Turklāt otrie, kas ir tā saucamie **"kagebešņiki"**, ir vairākumā. **RB 2003.29.IX, 8.**

kahlua (spāņu *kahlúa*) – meksikāņu kafijas liķieris (26,5%), kam pievienotas dažādas zālītes un vaniļa.

Kokteiļi ..: *Women's Paradise, Sex in Bubble Gum Factory, .. PuPu* (mātes piens): vodka, īru krēma liķieris, malibu, **kahlua**, piens (Ls 5). **Izkl 2002.2.VIII, 18.**

kaifs – izcili patīkama sajūta, augstākā bauda.

Es to latgalisko dziedāju ar tādu **kaifu**, ar visu savu dvēselisko enerģiju.. **D 2002. 26.IX, 19.**

kaimaks – Balkānos un arī vairākās Austrumu zemēs iecienīts piena produkts.

Pienu [kazas pienu] uzvāra, ielej lēzenā traukā un neapsegtu atstāj vēsā vietā līdz nākamajai dienai, lai uz tā virsmas izveidotos plēve. Nākamajā rītā šo plēvi – **kaimaku** – uzmanīgi noņem un liek koka trauciņā, katru kārtu nedaudz apsālot. **RL 1997.VIII, 65.**

kaiteris – pūķotājs; cilvēks, kas nodarbojas ar kaitsērfingu jeb kaitbordu (pūķošanu).

Lai burātu ar dēli, inventāra pārvadāšanai vajadzīgs auto, bet **kaiteri** līdz ūdeņiem var nokļūt arī ar autobusu.. **Izkl 2003.29.VIII, 17.**

kaitings, kaitošana, kaitsērfings (angļu *kitesurfing*, no *kite* 'pūķis'), **kaitbords** (angļu *kiteboard*) – burāšana ar dēli aiz pūķa; pūķošana. Sk. arī **snovkaitings.**

Tas ir pasaulē jaunākais sporta veids **kaitings** jeb pūķošana, ar ko var nodarboties jebkurā gadalaikā un jebkuros apstākļos – ir vajadzīga tikai virsma (sniegs, ledus, ūdens vai smiltis), pūķis un dēlis vai slēpes. **Izkl 2004.6.II, 36.**

Aizraujoties ar **kaitošanu**, vajadzētu autobusu, lai visu inventāru saliktu: jau tagad allaž vedu sev līdz piecus dēļus un astoņas buras. **Izkl 2003.29.VIII, 17.**

Pirms trim gadiem tikai 10 cilvēki nodarbojās ar **kaitsērfingu** – braukšanu ar dēli aiz paroplāna – pūķa.. **D 2002.10.VIII, 7.**

Pūķošana jeb, runājot internacionāli, **kaitbords** (*kite* – pūķis, *board* – dēlis, angļu val.) Latvijas kontekstā ir tik jauns aktīvās atpūtas veids, ka neviens latviešu mēlē runājošs pūķotājs nemaz neņemas stāsfit šī ūdenssporta detaļas. **Izkl 2002.7.VI, 11.**

Nupat rādījām **kaitbordu**. [..] Tas ir tāds kā liels izpletnis, bura, kas velk pa ūdeni sportistu uz kaitborda dēļa. **RV 2003.47, 9.**

kajaks (angļu *kayak*, no eskimosu) – neliela, viegla, ar ādu apvilkta eskimosu (inuītu) zvejas laiva; šīm laivām līdzīga sporta laiva; **kajakers** – kajaka braucējs.

Izpeldēties nācās arī **kajakeriem**. **NRA 2003.2.XII, 11.**

kalanētika – fizisko vingrinājumu programma, ko izstrādājusi Kalana Pinknija (*Callan Pinckney*, ASV).

Pašā vakarā **kalanētikā** novingroju dienā uzkrātos kreņķus un niknumu. **Mēs 2002. 17.VIII, 19.**

Kalanētika ir vingrojumu sistēma, kas ietver sevī izotermiskos un stiepšanās vingrojumus. **RB 2001.9.V, 18.**

kalanhoje – Āzijas un Āfrikas tropisko augu ģints (*Kalanchoe*), dažas sugas tiek kultivētas arī kā krāšņumaugi.

Pieticīgā un izturīgā Blosfelda **kalanhoje** kļuvusi par vienu no iecienītākajām istabas puķēm, kopš tā tika atrasta 1928. gadā tālajā Madagaskarā. **Mūsmājas 1996.V, 28.**

kalašņikovs (krievu *калашников*) – strēlnieku automātiskais šaujamierocis, automāts. Izgudrots 1947. gadā, nosaukts šī ieroča radītāja, krievu šaujamieroču konstruktora Mihaila Kalašņikova (dz. 1919) vārdā.

Viens bija apkāries ar veselu arsenālu – astoņām ***kalašņikova*** aptverēm, pistoli, dunci un radiostaciju. **D 2002.24.VIII, 9.**

kalcifikāts – neliels sakaļķojums (no latīņu *calx, calcis*) muskulī vai citos audos.

Ar laiku no šīm hematomām var veidoties **kalcifikāti** – nelieli sakaļķojumi muskulī, kas arvien vairāk sāk sāpēt un turpmāk vispār apgrūtina kustības. **NRA 2002. 9.XII, 11.**

kalcifils (angļu *calciphile*) – tāds, kam patīk kaļķaina, kalcija sāļiem bagātīga vide.

..ļoti labs **kalcifilais** indikators ir ložņu strupknābe – tāda maza sūniņa, parasti tā aug uz augsnes, mīl kaļķainu vidi. **RL 2003.I, 27.**

kalcinoze – pārkaļķošanās.

Taču, lietojot ik dienas vairāk par četriem gramiem kalcija kopā ar D vitamīnu, var sākties iekšējo orgānu pārkaļķošanās – **kalcinoze**. **NRA Māja 2002.31.X, 11.**

kalimba (angļu *kalimba*) – afrikāņu mūzikas instruments ar strinkšķināmām plāksnītēm (lamellafons).

Uz grīdas – kaltētu ziedu mandala.., uz krēsliem mūzikas instrumenti – afrikāņu **kalimba**, tamburīni, zvaniņi, dažādu krāsu tērpi. **RB 2002.14.VI, 20.**

kalipers (angļu *caliper*) – ierīce biezuma, iekšējā un ārējā diametra mērīšanai, atgādina pinceti vai izliektu pinceti.

Sākotnējie rādītāji ir šādi: vidukļa apkārtmērs 119,7 cm, tauku krokas mērījumi (tos veic ar īpašu ierīci **kaliperu**) – 17,5 cm (krūtis), 30 cm (vēders) un 24 cm (augšstilbs). **KN 2003.8, 35.**

kaljans (angļu *kalian*, no arābu *galyan*) – ūdenspīpe.

..uzraksts uz slavenajam *Pulkvedim* blakus esošās mājas Peldu ielā vēsta, ka šeit meklējama **kaljana**, tātad tā ir ūdenspīpes kafejnīca.. **Klubs 2002.V, 79.**

kalvadoss – ābolu brendijs; "par kalvadosu starptautiskajā tirgū sauc tikai Normandijā un Bretaņā gatavoto dzērienu" **(Impulss 2003.1, 19).**

Savukārt normandieši iemanījušies sidru iztecināt caur kandžas aparātu, tādējādi iegūstot jau stiprāku padzērienu – **kalvadosu**. **Auto 2000.IV, 94.**

kama – četru graudaugu milti, tradicionāls igauņu pārtikas produkts.

Kas ir **kama**? "Nekā neparasta. Četru graudaugu malumu maisījums. Ļoti sātīgs un veselīgs." **NRA 2002.6.XI, 11.**

kamambērs (franču *camambert*) – franču mīkstais baltā pelējuma siers, viena no slavenākajām franču siera šķirnēm.

Jāatturas no govs piena, **kamambēra**, paniņām, Parmas siera, saldējuma.. **JA 2002.36, 32.**

kamazs – Kamas autorūpnīcā (Krievijā) ražots smagais automobilis.

Nu, vecīt, ja jau tu **kamazu** nepamanīji, es neticu, ka tu būtu avārijas zīmi redzējis! **Mēs 2002.28.IX, 24.**

kamikadze (japāņu 'dievišķais vējs') – japāņu lidotājs pašnāvnieks Otrā pasaules kara laikā (dievišķais vējs kamikadze savulaik esot pasargājis Japānu no Čingizhana iebrukuma); pārnestā nozīmē – cilvēks, kas uzņēmies veikt kaut ko ārkārtīgi riskantu.

Par kultūru sadursmi un Rietumu civilizācijas standartu atgrūšanu no tūkstošgadīgo civilizāciju pārstāvju puses liecina kaut vai tas, ka 11. septembra terora aktu rīkotāji bija nevis no feodālā laikmeta atnākuši ***kamikadzes***, bet Rietumu augstskolu absolventi vai studenti. **F 2002.14, 1.**

kampuss, kempuss (angļu *campus*, no latīņu) – universitātes (koledžas) pilsētiņa, komplekss; universitātes teritorija.

..universitātes teritorijā jeb **"kampusā"** tam nav bijusi nozīme. **D 2002.30.I, 14.**

kamuflāža – apvidus krāsu fonam pieskaņots raibs, svītrains vai cita veida aizsargkrāsojums; **kamuflators** – tāds, kas vēlas kaut ko noslēpt, nomaskēt.

Gandrīz visi ģērbjas haki krāsā, **kamuflāžā**. Bet man ir tīri zaļš tērps, pat ar kaklasaiti. **Pastaiga 2002.II, 29.**

Ir arī šaipusē šūtas **kamuflētas** plecu somas par Ls 15,58. **TD 2000.18.V, 14.**

..Mišima vispirms ir pašvaks **komuflators**. Viņš visu laiku izpļāpājas. **RL 2000. VII, 33.**

kanabiss – Indijas kaņepes (*Cannabis sativa*); vispārīgs apzīmējums bioaktīvām (narkotiskām) vielām, kas dabiskā vai sintētiskā ceļā iegūtas no šī auga.

Marihuāna un **kanabisa** sveķi atradušies .. 16 nemarķētās kartona kastēs. **D 2002. 30.V, 4.**

Kanabis Centrāleiropu un Baltijas valstis sasniedz no dažādām vietām un tiek realizēts uz vietas vai arī tranzītā vests tālāk uz ES valstīm. **D 2002.5.X, 4.**

kanapē – maza sviestmaizīte.

Pat respektablā izdevuma *The Economist* štatam šogad **kanapē** un vīns būs jāpērk pašiem. **D 2001.18.XII, 14.**

kancerofobija (angļu *cancerophobia*) – paniskas bailes saslimt ar ļaundabīgu audzēju.

..par **kancerofobiju** jeb slimīgām bailēm no saslimšanas ar vēzi var runāt tad, ja domas par iespējamo saslimšanu cilvēku uzmācīgi vajā, traucējot normāli dzīvot. **D 2002.2.VIII, 15.**

kancerogēni – vielas, un faktori, kas, ilgstoši iedarbojoties uz organismu, var izraisīt ļaundabīgu audzēju; tāds, kas veicina vēža šūnu attīstību.

Benzpirēns, kas tīrā veidā ir ļoti kaitīga **kancerogēna** viela, pārtikā var rasties nelielā daudzumā pēc termiskas apstrādes gan rūpnieciskos ražojumos (šprotēs, olīveļļā, viskijā), gan arī mājas apstākļos, piemēram, cepot gaļu uz eļļas vai oglēm. D 2002.5.VII, 1.

kanclers – atsevišķās valstīs (Vācijā, Austrijā) premjerministrs; augsts ierēdnis; lielas struktūrvienības vadītājs, izpilddirektors.

Ar augsti paceltu galvu ātrā solī 16 gadus Vācijā valdījušais **kanclers** Helmūts Kols otrdien pēdējo reizi parlamentāriešu kārtā devās uz Kristīgo demokrātu savienības (*CDU*) frakcijas telpu. D 2002.26.IX, 1.

Darbam sākoties, mūs ļoti lielā mērā atbalstīja visa Universitātes vadība – rektors profesors I. Lācis, prorektors profesors I. Muižnieks, **kanclers** P. Fricbergs un citi. UA 2002.22.X, 7.

kaneloni (itāļu *cannelloni*) – lielas makaronu caurulītes, ko pilda ar dažāda veida pildījumu.

Jau nosaukumiem piemīt sava garša – tortelini, ravioli, **kaneloni**... DB 2003.3.X, 2.

kanga (angļu *kanga, khanga*) – tradicionāls Austrumāfrikas iedzīvotāju apģērbs, tā pamatā ir spilgti raibi kokvilnas auduma gabali, kurus aptin ap ķermeni vai arī, kopā sašūtus, nēsā kā tuniku.

Sievietes ģērbjas tradicionālajā tērpā, **kangā** – ap galvām un vidukļiem aptītās drānās. RL 2000.VI, 36.

Kannu kinofestivāls – viens no pasaulē prestižākajiem kinoforumiem, visas konkursa filmas ir pirmizrādes, notiek Francijas pilsētā Kannās kopš 1946. gada. Galvenā balva – Zelta palmas zars (*Palme d'Or;* kopš 1955. gada).

..*Kurpe* ir vienīgā latviešu pilnmetrāžas spēlfilma, kas bijusi iekļauta **Kannu kinofestivāla** oficiālajā programmā. D 2002.30.VII, 1.

Kano balva – UNESCO iedibināta balva žurnālistikā. Tā tiek pasniegta katru gadu 3. maijā – Starptautiskajā preses brīvības dienā.

Tagad arī no viņa būs atkarīgs, kurš saņems prestižo, 25 tūkstošus ASV dolāru vērto **Kano balvu**, ko piešķir žurnālistiem – cīnītājiem pret vardarbību. Balva nosaukta, godinot kolumbiešu žurnālistu Giljermo Kano, kas 1986. gadā gāja bojā no narkodīleru rokas. D 2002.16.X, 18.

kantors – baznīcas kora diriģents un ērģelnieks (protestantu baznīcā); priekšdziedātājs (sinagogā); kora dziedātājs (katoļu baznīcā).

Biju **kantors** kā savulaik Bahs. Santa 2000.IX, 72.

kantri, kantrimūzika, kantri mūzika – mūzikas stils, kura pamatā ir balto amerikāņu fermeru, kovboju muzikālā folklora.

Kamēr cepetis un kukurūzas vālītes čurkst uz restēm un klakšķ lejup pa viesu barības vadiem, garu uzmundrina amerikāņu šlāgeri – **kantri mūzika**. Izkl 2003.30.V, 22.

kantri stils – lauku stils apģērbā, telpu iekārtojumā u.tml.

Lauku romantikas noskaņai īpaši tuvi ir smalki rūtoti audumi. Šādas **kantri stila** kleitas īsām, kuplām piedurknēm un svārki ar mežģīņotu apakšmalu lieliski sader ar izšūtiem ādas zābakiem.. D 2002.7.VI, 14.

kapacitāte – spēja uzkrāt, ietilpināt, ietvert; ietilpība, spējas, ražīgums, stāvoklis.

Spēcīga administratīvā un tiesiskā **kapacitāte** pati par sevi arī ir viens no līdzekļiem korupcijas izskaušanai. D 2002.30.I, 2.

Vēl dažās vietās Igaunijā ir mazie vēja ģeneratori, kuru **kapacitāte** nav vairāk par 35 hWh. D 2002.15.X, 8.

..ciktāl pētnieks, uz laiku nonācis lielās politikas gūstā, pats spēj saglabāt savu zinātnieka **kapacitāti**.. NRA 2002.18.X, 11.

Atšķirība, kas iepriecina, esot tā, ka bērnu tiesību aizsardzības jautājumus, ar ko I. Šlesere nodarbojās līdz šim, viņa varēšot risināt jau citā **kapacitātē** kā deputāte. D 2002.6.XI, 24.

kapeleti (itāļu *cappeletti*) – nelieli itāļu pelmenīši, kas gatavoti no pastas mīklas un pildīti ar maltas gaļas un kartupeļu vai siera masu.

Kapelleti jāvāra tikai piecas septiņas minūtes, lai izvārītos makaronu mīkla.. RB 2001.28.II, 15.

kaperi (angļu *capar*) – neliels krūms (*Capparis spinosa*), aug Vidusjūras piekrastes zemēs; kaperi ogas izmanto kā garšvielu.

Kaperi ir neatņemama soļankas sastāvdaļa, bet tos var izmantot arī otro ēdienu gatavošanā. RB 2001.14.III, 15.

kapitācija (angļu *capitation*) – "galvu saskaitīšana".

No 1. jūlija Rīgas primārās aprūpes speciālistiem (pediatriem, terapeitiem un ģimenes ārstiem būs jāsāk pielāgoties jaunam darba apmaksas modelim pēc tā dēvētā **kapitācijas** principa, proti, mediķu atalgojums būs atkarīgs no pierakstīto pacientu skaita. D 2002.1.VII, 1.

Kapitolijs (angļu *Capitol*) – ASV Kongresa ēka Vašingtonā, sinonīms ASV likumdevējam. Nosaukums pēc nelielā Kapitolija kalna Vašingtonā, uz kura 1793.–1865. gadā uzcelta klasicisma stilā veidotā ASV Kongresa ēka.

Turklāt atbalstīto priekšlikumu summa pieaug ar katru nākamo pilnvaru termiņu, ko tie [ASV kongresmeņi] pavada **Kapitolija** kalnā. **NRA 2002.19.VIII, 2.**

kaplete – abreviatūra no angļu ***capsule*** 'kapsula'+ ***tablet*** 'tablete – zāļforma, kas ārēji atgādina kapsulu (garena, ieapaļa plāksnīte) un ir pārklāta ar īpašu apvalku, lai atvieglotu tās norīšanu.

Turklāt **kapletē** augi ir koncentrētā veidā – teiksim, lai saņemtu vitamīnu daudzumu, kas ir vienā tādā **kapletē**, melleņu nāktos apēst litriem. **RB 2001.28.III, 12.**

kapri – cieši piegulošas trīsceturtdaļgaruma sieviešu bikses.

Bez **kapri** biksēm šoruden ne soli no mājas. **Cosmo 2002.XI, 89.**

kaproēra – "aerobika, kuras pamatā ir dažādi brazīliešu, meksikāņu deju motīvi ar īpaši izteiktu apļveida kustību īpatsvaru" **(Santas Rudens 2003, 39)**; **kaproeira** (*caproeira*) – Āfrikā radusies un Brazīlijā attīstījusies afrikāņu pašaizsardzības sistēma, mūsdienās bieži tiek demonstrēta kā priekšnesums mūzikas pavadībā.

kapučīno (itāļu *cappuccino*) – tradicionāla itāļu kafija, ko pasniedz ar karstu uzputotu pienu.

Kapučīno izrādījās kafija ar putotu olbaltumu, nevis pienu, putukrējuma kalnu, kanēli vai šokolādi. Itālis paskaidroja, ka "īstā" **kapučīno** tāda arī esot.. **D 2003.5.IX, 13.**

kapustņiks (krievu *капустник*) – pašdarbniecisks komisks uzvedums, kurā izsmietas vietējās negācijas un netikumi. Sākotnēji vārds apzīmēja jautru pasēdēšanu aktieru kompānijā, mielojoties ar kāpostu pīrāgiem.

..***kapustņika*** forma tomēr raisa asociācijas nevis ar teātra vēlmi, iekšēju nepieciešamību būt opozīcijā absurdam, kas notiek augstākās varas un zemāko slāņu starpā, bet ar nevainīgu lauvas rausfīšanu aiz ūsām – tādu kā apdziedāšanos svētkos, tādu kā ķekatu ierašanos ik gadu noteiktā laikā. **F 2002.28, 2.**

karabinieris – žandarms Itālijā un dažās citās valstīs.

Personāla trūkuma dēļ nevienu **karabinieri** tur nesastapsit. **Mēs 2002.3.VIII, 4.**

karagināns (angļu *carageenan*) – polisaharīds, ko iegūst no sārtaļģēm un izmanto kosmētikas līdzekļu ražošanā un kā pārtikas piedevu (E 407) – stabilizētāju.

Karaginānus bieži lieto piena un gaļas rūpniecībā, pārstrādājot olbaltumvielām bagātas izejvielas. **NRA Māja 2003.2.I, 4.**

Karakuri sēdekļi – ļoti ātri un ērti nolokāmi automašīnas aizmugurējie sēdekļi, iegūstot pilnīgi līdzenu grīdu. Ar šādu sistēmu ir aprīkotas dažas

japāņu automašīnu markas. Nosaukums atgādina par 17.–18. gadsimtā Japānā ļoti izplatītajām kustīgajām Karakuri lellēm, kurām bija sarežģīts un smalks mehānisms.

Karakuri aizmugurējie **sēdekļi** ir visām *Mazda 6* un nozīmē tikai asprātīgi ērtu salocīšanas mehānismu, kas neprasa daudzas darbības un veido pilnīgi gludu grīdu. **D 2002.7.IX, 13.**

karambola (angļu *carambola*) – koks (*Averrhoa carambola*), aug Dienvidaustrumāzijā un Vestindijā; šī koka auglis.

Karambola (zvaigznes auglis) – garens, dzeltenīgi zaļš veidojums, kas šķērsgriezumā atgādina zvaigzni. Tā skābenā garša nav nekas ievērības cienīgs, taču šķēlītes ir skaists dabas dots veidojums dažādu ēdienu vai kokteiļu noformēšanā.. **D 2002.21.XI, 15.**

karaoke (japāņu ***karappo*** 'tukšs' + ***oke***sutura 'orķestris') – ierīce, kas atskaņo populāras dziesmas instrumentālu pavadījumu, kam mikrofonā var dziedāt līdz; šāda veida dziedāšana. 20. gadsimta 80. gados karaoke kļuva populāra ASV un Lielbritānijā, kur tā tika pārņemta no Japānas.

Kalna virsotne vienmēr bija mākoņos, un tur bija 3 **karaoke** bāri. **RL 2001.IX, 2.**

Varbūt tikai retais, dzirdot kādā kafejnīcā **karaokes** dziedājumus, zina, ka japāņu valodā šis vārds nozīmē tukšais orķestris jeb orķestris, kam trūkst solista. **Impulss 2003.1, 17.**

karatē (japāņu 'tukšā roka') – japāņu cīņas māksla, bezieroča pašaizsardzības sistēma. Cīņā izmanto spēcīgu sitienu ar dūri, atvērtu plaukstu un spērienu ar kāju. Radusies Okinavas salā, 20. gadsimtā izplatījusies pa visu Japānu un ieguvusi popularitāti pasaulē.

..**karatē** vismazāk ir uzvarošas kaušanās māksla, bet vairāk domas sakārtošana un sevis disciplinēšana. [..] Saprašana, koncentrēšanās, tehnika, augstas ētiskas normas. Māksla izprast un pazīt savu ķermeni un izmantot iekšējo spēku. Prasme attīrīties. **Ieva 1999.27, 8.**

karāts – dārgakmeņu masas mērvienība (ct); zelta satura mērs sakausējumos.

Dārgakmeņus parasti mēra **karātos** – viens **karāts** līdzinās piektdaļai grama. To nedrīkst jaukt ar **karātu**, ko lieto zelta proves noteikšanai. **Santa 2001.I, 59.**

karavāna (angļu *caravan*) – motorizēta pārvietojamā kempingmājiņa, treilers.

Gar krastu ir izkārtojušies neskaitāmi kempingi un telšu pilsētiņas ar tur dzīvojošajiem sērferiem, taču īstie ir sabraukuši ar **karavānām** un busiem – veniem un uzturas pusgadu un ilgāk. **Klubs 2003.XII, 52.**

karcinogēns (angļu *carcinogen*) – tāds, kas ierosina audzēju jeb vēzi (grieķu *karkinos*).

Karcinogēnu saraksts šogad papildināts ar 14 citām vielām. Par bīstamāko no tiem atzīta pasīvā smēķēšana. Kopumā vēzi izraisošo vielu sarakstā, kas tiek pārstrādāts reizi divos gados, amerikāņi iekļāvuši 218 nosaukumus. D 2000.18.V, 14.

kardigans, kardiganjaka (angļu *cardigan*) – adīta jaka bez apkakles ar V veida vai apaļu kakla izgriezumu, aizdare ar pogām vai rāvējslēdzēju. Nosaukums pēc Džeimsa Tomasa Brudnela, 7. grāfa Kardigana (1797–1868), kurš ieviesis šo apģērbu Krimas kara laikā.

Milzīgi **kardigani**, ļoti garas šalles, getras un viss, ko vien varat iedomāties, ir adīts no rupjas dzijas, nepavisam ne daiļamatnieču manierē. Mēs 2002.14.IX, 11.

kargo bikses – platas kokvilnas auduma bikses ar ļoti daudzām kabatām.

Platās, ar daudzām kabatām dāsni apveltītās **kargo bikses** .. ir viena no šīs sezonas svarīgākajām iezīmēm. Mēs 2003.12.IV, 13.

karijs, kari (angļu *curry*) – vispārīgs apzīmējums asiem ēdieniem, kuru izcelsmes vieta ir Indija vai Dienvidaustrumu Āzijas zemes; indiešu garšvielu maisījums, kura galvenās sastāvdaļas ir kurkuma, čili pipari, ingvers, koriandrs, melnie pipari, timiāns, sinepes u.c.

Karijs nav kāds viens garšaugs, bet gan garšvielu maisījums, kurā parasti ietilpst ne mazāk par astoņām, bet dažreiz pat divreiz vairāk sastāvdaļu. Una 2003.V, 84.

karkadē, karkade – atspirdzinoša, vitamīniem bagāta tēja, ko gatavo no malvu dzimtas auga hibiska (*Hibiscus sabdariffa*) jeb Sudānas malvas ziediem. Tradicionāla ēģiptiešu tēja tumši sarkanā krāsā.

Interesanti būs apmeklēt kādu no daudzajām "smaržu fabrikām" (aromātu degustēšana un **karkadē** tējas dzeršana tajās allaž ir aizraujoša izrāde!), tomēr arī smaržu ekstraktus visizdevīgāk iegādāties tieši tirgū. D 2002.21.XI, 13.

karma – budisma un hinduisma mācībā – cilvēka vai citas dzīvas būtnes dzīves un darbības seku kopums, kas uzlabo vai pasliktina tās likteni; atkarībā no tā, kā cilvēks pildījis dzīves priekšrakstus, nākamajā dzīvē viņa dvēsele pārdzimst cildenākā vai zemākā veidolā.

..**karmā** jau nav raksfīts, vai tu gatavosi piecmetrīgas skulptūras vai mazas bronzas figūriņas, taču tur ir ierakstīts, ka esi tēlnieks... NRA 2002.21.XII, 16.

karnete – muitas atļauja transportlīdzeklim iebraukt valsts teritorijā uz ierobežotu laiku; karnete atbrīvo uzņēmējus no depozītu iemaksām muitai.

TIR **karnetes** ir Muitas kontroles dokuments, kas tiek izmantots starptautiskās preču tranzīta operācijās. D 2002.9.XII, 17.

karnitīns, L-karnitīns (*L-carnitine*) – aminoskābēm līdzīga viela, "kas piesaista garo posmu taukskābju ķēdes šūnām, kur tauki oksidējas un pārvēršas tīrā enerģijā" (Sieviete 2003.II, 43).

Cilvēki, kas ļoti aktīvi nodarbojas ar sportu, ir pakļauti lielai fiziskai slodzei, bieži izvēlas **karnitīnu** saturošus līdzekļus – tie ir spēku un enerģiju veicinoši līdzekļi. NRA Māja 2004.3, 14.

karpačo sk. ***carpaccio***.

kārtridžs – maināms konteiners, kas pildīts ar šķidrumu vai pulveri, gāzi, filtrmateriāliem.

Visiem PAA baseiniem ir smilšu filtri – atšķirībā no daudziem ievesto baseinu modeļiem, kam izplatīti **kārtridža** filtri, kas bieži jāmaina. Deko 2002.VII, 39.

karvingot (angļu *to curve*) – ieliekt.

Precīzāk būtu teikt – vienas slēpes ir vairāk **karvingotas**, citas mazāk, bet kādreizējās klasiskās būs grūti atrast. Santa 2002.XII, 113.

karvings – kalnu slēpošanas stils.

Karvings no parastā braukšanas stila atšķiras ar to, ka slēpotājs pagriezienā it kā ieliecas, veidojot ar kalna slīpumu šauru leņķi, – apmēram tā, kā var vērot motociklistu sacīkstēs. Santa 2002.XII, 131.

kastete (franču *casse-tête* no *casser* 'salauzt' + *tête* 'galva') – aukstais ierocis – uz pirkstiem uzmaucama metāla plāksne dūres sitiena pastiprināšanai.

Lielākais nekārtību cēlājs pēdējā laikā ir Petre Ciskarišvili, kas divu nedēļu laikā ieslānījis jau divus kolēģus, turklāt pēdējā reizē laidis darbā arī **kasteti**. VZ 2002. 21.XII, 22.

kastings (angļu *casting*) – **1.** noklausīšanās, noskatīšanās, izvēloties labāko izpildītāju; sevis izrādīšana; **2.** spiningošanas daudzcīņa (mērķī mešana, tālmešana u.tml.); **kastingists** – sportists, kas nodarbojas ar kastingu (2).

..mūslaiku džuljetas dažkārt sapņos labprātāk redz sevi Oksfordas bibliotēkā vai Ņujorkas modeļu **kastingā** nekā daiļo romeo skāvienos.. Santa 1998.VIII, 36.

Joahims Balscunats, **kastingists** no Vācijas pilsētiņas Eitenes, dzīvo pie Baltijas jūras un pēc profesijas ir galdnieks. JA 2002.35, 35.

kašmirs, Kašmiras audums – smalks, zīdam līdzīgs vilnas audums. Nosaukums pēc Kašmiras šķirnes kazām, kuras audzē Kašmiras provincē Indijas rietumos.

..Indijā nierītes motīvs attīstījās visdažādākajās formās. Tas tika izmantots **kašmira** lakatu rotāšanā un iepatikās britiem. D 2002.4.IX, 17.

Līdz pat 1664. gadam bija noslēpums, no kāda dzīvnieka iegūst zīdam līdzīgo, smalko un spīdīgo vilnu slavenajiem **Kašmiras audumiem** un šallēm, līdz beidzot noskaidrojās, ka tā nāk no Tibetā audzētām kazām. RL 1997.VIII, 63.

katabolisms – process, kurā notiek organisko vielu noārdīšanās organismā.

..fiziski treniņi un pareizs uzturs palēnina **katabolisma** procesus.. Klubs 1998.XII, 60.

katafalks – līķrati; paaugstinājums zārka novietošanai bēru ceremonijas laikā.

Līdz šim **katafalki** Krievijā ražoti netika. RB 2002.27.XI, 14.

kataklizma (grieķu *kataklysmos* 'plūdi') – lielas negatīvas pārmaiņas, katastrofa.

..ir viedoklis, ka vainojama varētu būt kāda dabas **kataklizma**. D 2002.24.IX, 19.

..intereses uzplaiksnījums par zeltu rodas politisku, ekonomisku, stihisku un citu **kataklizmu** laikā, kas paaugstina zelta cenu.. D 2003.18.I, 14.

Sokurovs konceptuāli mēģina pierādīt, ka XX gs. vēsturiskās **kataklizmas** ir inspirējuši "niecības vien", plikas viduvējības, cilvēki – grēcīgi, sīkumaini, iznīcīgi. TVD 2002.17.I, 9.

katalepsija – psihopatoloģisks stāvoklis, ko raksturo ilgstoši sastingusi poza, kontaktu trūkums ar apkārtni u.tml.

Izrādās, meitene slimoja ar kaut ko **katalepsijai** līdzīgu un tikai šķita mirusi.. D 2002. 19.VII, 12.

katatonisks – sastindzis, nekustīgs.

..atšķirībā no tiem, kuri šķietami **katatoniskā** pozā sēž uz ledus vai romantiski klaiņo gar foreļupītes krastiem, viņi [zemūdens mednieki] nav redzami. RL 1998.VII, 60.

katrāns (angļu *dogfish*) – jūras haizivs (*Squalus acanthias*).

Esmu gribējis šaut arī **katrānus** – jūras haizivis, tikai nevienu nav nācies satikt. RL 1998.VII, 62.

Kaupēns – Ansis Kaupēns (1895–1927), leģendām apvīts noziedznieks, 20. gadsimta 20. gados laupīja un slepkavoja Zemgalē, nogalinot 19 cilvēkus. Sodīts ar nāvi.

1927. gada 21. martā Jelgavas Virsnieku namā sākās Anša **Kaupēna** tiesas prāva, bet jau desmitajā dienā process visiem bija tā apnicis, ka žurnālisti pārvācās uz biljarda zāli, un tiesnesim nācās aizrādīt, ka tiesas darbu traucē ziloņkaula bumbu klabēšana. Mēs 2002.16.XI, 6.

kausējamais katls (angļu *melting pot*) – valsts, apvidus vai situācija, kur intensīvi notiek tautu un rasu sajaukšanās.

Kad es dzīvoju Sanfrancisko, kādā skolas kafejnīcā tika atklāta bojāta pārtika. Skola izsūtīja brīdinājuma vēstules vecākiem 84 valodās. Visiem šiem cilvēkiem, kas nāca no dažādām kultūrām, runāja dažādās valodās, izdevās sakust kopā Amerikas **"kausējamā katlā"** un kļūt par amerikāņiem, lielā mērā pateicoties cieņai pret likumu.. **D 2002.18.VI, 22.**

kava (spāņu *cava*) – dzirkstošais spāņu vīns, ko gatavo pēc klasiskās šampanieša metodes.

Grillēti pipari, anšovi, pikantas desiņas, tuncis un šķiņķis, un glāze **kavas** dabūjami mīlīgajos ģimenes krodziņos.. **D 2002.16.V, 13.**

Katalonieši parasti dzerot alu vai **kavu** – dabīgi uzrūdzis vīns, līdzīgs šampanietim. **NRA Māja 2003.45, 4.**

kaverversija, koverversija (angļu *coverversion*) – dziesmas vai skaņdarba versija, kas atšķiras no oriģināla, un to izpilda cita grupa vai solists. Sākotnēji kaverversijas radās ASV 20. gadsimta 50. gadu sākumā rasu segregācijas ietekmē – lai pārdotu ritmblūza ierakstus, mūziku, ko tradicionāli sacerēja un izpildīja melnādainie mūziķi, producenti lūdza, lai ierakstus izdarītu baltie mūziķi un atbilstoši tiktu nomainīts skaņuplates vāks.

..top gan jauns *Iļģu* albums, gan *The Hobos* ceturtā plate – šoreiz ar **kaverversijām** jeb, mēģinot izteikties bez svešvārdu palīdzības, dziesmām, kuras saraksfījis kāds cits. **D 2003.8.V, 20.**

Tagad skanēs vienīgā **kaverversija** jeb svešā dziesma koncertā, – nokomentē Mobijs un nospēlē savu slaveno versiju par Džeimsa Bonda tēmu no *I Like To Score*.. **D 2002.5.X, 16.**

1963. gada jūnijā *Rolling Stones* ierakstīja pirmo singlu – Čaka Berija dziesmas *Come On* **koverversiju**. **Mēs 2002.28.IX, 21.**

"Kaza" – kafejnīca Rīgā, Vaļņu ielā, darbojās 20. gs. 60.–70. gados, iecienīta radošo cilvēku satikšanās vieta; **kazists** – kafejnīcas "Kaza" regulārs apmeklētājs.

..mazā kafejnīca ***Kaza*** Vaļņu ielā iepretim Mākslas darbinieku namam, kuras fenomenu joprojām grūti izskaidrot, 60., 70. un 80. gados bija pieturas punkts daudziem topošajiem māksliniekiem. **SD 2004.31.I, 32.**

Gunārs Piesis .. teica, ka septiņdesmitajos gados ***Kazu*** likvidēja CK un stūra mājas, tagad – naudas vara. **Mēs 2002.21.IX. 11.**

..vārds "kaza" ļoti daudziem šķiet pozitīvs un foršs, jo asociējas arī ar to ***Kazu***, kas hipiju laikā bija brīvdomātāju pulcēšanās centrs, – krodziņu Vaļņu ielā. **Izkl 2003. 22.VIII. 2.**

Biruta Delle pieder ***kazistu*** paaudzei. **SD 2004.31.I, 32.**

Kazanova – Džovanni Kazanova (*Giovanni Jacopo Casanova de Seingalt*, 1725–1798) – itāļu augstmanis, vēsturē pazīstams kā liels siržu lauzējs. Laika gaitā īpašvārds ir kļuvis arī par sugas vārdu.

Ir dažādi **Kazanovas** – gan tajā nozīmē, ka pastāv dažādas versijas par viņa personību kino un grāmatās, gan tajā nozīmē, ka **Kazanova** divdesmit, četrdesmit un septiņdesmit gadu vecumā nav gluži viens un tas pats cilvēks. **RL 2000.I, 63.**

kazino – spēļu nams, "spēļu elle".

Kazino dēvēt par laimētavām ir dīvaini arī tāpēc, ka **kazino** notiek ne tikai azartspēles, kuru pamatā ir nejaušības princips (rulete, "vienroči bandīti"); tur pieejamas arī tādas spēles, kā pokers, acīte, zolīte un citas. Tās nav azartspēles, tajās arī neko nevar laimēt – gan pokers, gan zolīte ir spēles, kurās uzvar gudrākais un apdomīgākais spēlētājs. **VZ 2004.2.II, 2.**

kebabs (angļu *kebab*, no arābu *qābab* 'cepta gaļa'), arī šašliks – austrumnieku ēdiens: nelieli gaļas, zivju un dārzeņu gabaliņi, kas cepti uz iesma.

Islāma mākslas izstādes lielajos muzejos un politiskie notikumi lika aizmirst suši un pievērsties **kebabiem**. **D 2002.16.I, 11.**

kečups (angļu *ketchup*, no ķīniešu *ke-tsiap*) – saldskāba mērce, ko gatavo pamatā no tomātiem. Kečupa rūpnieciska ražošana tika uzsākta 1876. gadā uzņēmumā *F.&J. Heinz Company*.

Divi patēriņa pārsteigumi viņiem esot šādi: Latvijā *McDonald's* restorānā par **kečupu** jāmaksā atsevišķi, un Latvijā alus maksājot lētāk nekā *Coca-Cola*. **D 2002. 19.VIII, 4.**

..pētījumi, kas aptuveni vienā un tajā pašā laikā tika veikti ASV un Krievijas laboratorijās, pierādīja, ka, lietojot tomātus pārtikā regulāri svaigā un pārstrādātā veidā (**kečupi**, tomātu mērces, pastas u.tml.), pazeminās riska līmenis saslimstībai ar onkoloģiskām kaitēm. **NRA HKA 2002.1.X, 4.**

kedijs (angļu *caddy*) – golfa spēlētāja asistents, kas palīdz nest inventāru u.tml.

..visas šīs sievietes ir golfa **kediji** jeb spēlētāja asistentes, kas strādā golfa laukumā Vaninā.. **SA 2003.46, 37.**

keloīds – saistaudu izaugums.

Sevišķi grūti ārstējamas ir **keloīdās** rētas. **Santa 2001.I, 94.**

kempings – labiekārtota tūristu apmetne, kurā ir vieglā tipa namiņi, speciālas ligzdas, kas domātas strāvas un gāzes pievadei ceļojumautobusos (karavānās jeb kempingpiekabēs), kā arī vietas telšu uzslieešanai.

Tikko bijuši Jūras svētkos Ventspilī, pēc tam – **kempingā** Jūrkalnē. **SD 2002.20.VII, 17.**

Kens (*Ken*) – populāra lelle, lelles Bārbijas "līgavainis". Sk. arī **Bārbija**.

Jau vairāk nekā 40 gadu lelles Bārbija un **Kens** iemieso sapņus par skaistumu un vieglu, bagātu dzīvi. **D 2002.7.XI, 21.**

keramīds (franču *ceramide*) – viela, kas aizsargā ādu no mitruma zuduma, stiprina saites starp ādas šūnām.

Arī Latvijā **keramīdu** produkti ir visiecienītākie no EA [*Elizabeth Arden*] ādas kopšanas līdzekļiem. **Santa 2001.I, 71.**

keramzīts (grieķu *keramos* 'māls') – šūnaini porains materiāls, ko iegūst, strauji apdedzinot viegli kūstošus mālainus iežus.

Telpaugu labsajūta lielā mērā atkarīga arī no drenāžas. Šim nolūkam dārzkopības veikalos lielā izvēlē nopērkams **keramzīts**. **RB 2001.19.IX, 15.**

keratīns (angļu *keratin*, no grieķu *keras* (*keratos*) 'rags') – olbaltumviela, ādas ragakārtas galvenā sastāvdaļa; atrodas arī matos, spalvās, zvīņās, ragos, nagos.

..tonējums .. ar restrukturējošām **keratīna** sastāvdaļām, kas būtiski uzlabo matu struktūru.. **Una 2000.VIII, 58.**

kerings, kērings – treka riteņbraukšanas disciplīna, kurā riteņbraucēji sākumā brauc aiz motocikla vai mopēda.

Sidnejas olimpiskajām spēlēm sprinta disciplīnās (**kerings**, sprints, 1 km hīts) varēja kvalificēties tikai to valstu sportisti, kuri pasaules čempionātā olimpiskajā sprintā jeb tā dēvētajā itaļjankā iekļuva labāko ducī. **NRA 2002.24.IX, 8.**

..francūzis Floriāns Ruso **kēringā** bija spiests samierināties ar 12. vietu, taču sprintā viņš būs viens no galvenajiem pretendentiem uz medaļām. **NRA 2002. 28.IX, 9.**

kērlings – ziemas sporta veids: speciālu akmeņu slidināšana pa ledu; **kērlingisti** – sportisti, kas nodarbojas ar kērlingu. Spēles pirmsākumi meklējami Skotijā 16. gadsimtā, kad ziemā to spēlēja uz aizsalušo dīķu, līču un māršu gludā ledus. Senākais kērlinga akmens uziets pie Stērlingas un Pērtas. Kopš 1998. gada kērlings iekļauts olimpisko spēļu programmā. Spēles būtība – 19,1 kg smags granīta "plācenis" tiek slidināts pa gludu ledu koncentrisku apļu virzienā ar nolūku apstādināt to pēc iespējas tuvāk centram un vienlaikus izstumt no turienes pretinieka "plāceni".

Es pilnībā piekrītu *Eurosport* komentētājam, kas izteicās, ka **kērlings** ir biljarda, golfa un šaha sakopojums. **Izkl 2002.25.X, 17.**

Kērlings jeb "šahs uz ledus" kļūst arvien populārāks visā pasaulē un jo sevišķi Eiropā. **RV 2003.49, 70.**

Kā jau to varēja gaidīt, uzvarēja pieredzējušākie Baltkrievijas **kērlingisti.** D 2001. 26.XI, 7.

kešju (angļu *cashew*) – anakardiju dzimtas koks (*Anacardium occidentale*), ražo sēklas (riekstus), kas tiek saukti arī par Indijas riekstiem. Riekstu forma atgādina nierītes, uzturā tos lieto tikai grauzdētus. Kešju koki dabā izplatīti Centrālamerikā un Dienvidamerikā.

Rieksti trešās asinsgrupas īpašniekiem nav ieteicami nekādā izskatā. Pilnīgi jāizvairās lietot ciedru riekstus, **kešju**, lazdu riekstus, magoņu sēklas, pistācijas, saulespuķu sēklas, sezama sēklas, zemesriekstus, pārējo ietekme esot neitrāla. JA 2002. 35, 24.

Kešju jeb Indijas rieksti tiek uzskatīti par vieniem no gardākajiem pasaulē. NRA Māja 2004.1, 22.

ketelētājs (vācu *Ketteln*) – specialitāte trikotāžas izstrādājumu ražošanā. Ketelētāja uzdevums ir savienot detaļas, izmantojot ketelēšanas metodi (cilpa cilpā).

Vēl var pieteikties uz autoatslēdznieka metinātāja, šuvējas, šūšanas operatora (**ketelētāja**), kuģubūves atslēdznieka .. kursiem. RB 2002.26.XI, 6.

kevlars (angļu *Kevlar*) – zīmols: izturīga sintētiska šķiedra, to izmanto, piemēram, automašīnu riepu izgatavošanā.

Nopērkamas ir arī pavadiņas, kuras līdzīgi kā pītā aukla ir izgatavotas no **kevlara** šķiedras, tikai atšķirībā no makšķerauklas pavadiņām paredzētajā materiālā papildus ir iepītas metāla stieplītes. NRA Māja 2002.26.IX, 14.

[Skeletona] Aptecētāju būvējot, izmanto **kevlaru** un citus *gudrus* materiālus. Mēs 2003.13.XII, 6.

KGB – abreviatūra no krievu *Комитет государственной безопасности* (Valsts drošības komiteja) – PSRS drošības sargāšanas iestādes oficiāls nosaukums pēc 1953. gada. Sk. **VDK**; arī **NKVD**, **čeka**, **kagebešņiks**.

*Roks par **KGB** reabilitāciju* būtu krietni precīzāks nosaukums koncertam, ko sociķi otrdien rīko protestam pret Ādamsona svītrošanu no vēlēšanu saraksta. D 2002. 27.VIII, 2.

khīrs – indiešu virtuves ēdiens: saldie rīsi.

Prabhupādas ieteikumi ēdienkartei – rīsi, sautēti dārzeņi, čatni, puri, raita, pāris saldumu, **khīrs**. D 2002.31.X, 17.

kianti, kjanti (itāļu *chianti*) – sauss itāļu sarkanvīns. Nosaukums pēc Kjanti ielejas.

Picai kā radīts ir ***kianti***, burvīgs sarkanvīns... Santa 2001.I, 89.

Patiesībā **kjanti** tēvs ir barons Betino Rikazoli.., kuram pirmajam izdevās sajaukt īstajās attiecībās dažādas vīnogu šķirnes. Santa 2001.XII, 150.

Īstajam **kjanti**, darītam no Kjanti ielejas ogām, bet ieleja, kā kartē labi apskatāms, velk labi ja 50 kilometru līdz Sjēnai, uz pudeles kakliņa ir numurs un melns gailis. Santa 2001.XII, 150.

kiberkarš, kiberuzbrukums – kibernētiskais karš: karadarbība, kurā galvenais uzbrukuma objekts ir pretinieka elektroniskās vadības sistēmas vai arī uzbrukumā tiek izmantota elektronika (elektroniskā vadības sistēma, lidotāji roboti utt.).

ASV prezidents Džordžs V. Bušs ir parakstījis slepenu rīkojumu izstrādāt īpašus noteikumus, saskaņā ar kuriem ASV varētu iesaistīties **kiberkarā**.. D 2003.8.II, 7.

kibersekss (angļu *cybersex*) – visdažādākā veida seksuāla rakstura pakalpojumu sniegšana un izmantošana interneta vidē.

Pēc Eiropas Sociālās psihiatrijas prezidenta Fransiscko Alonso Fernandesa domām, vairāk nekā septiņiem procentiem interneta lietotāju – visā pasaulē aptuveni 12 miljoniem cilvēku – izveidojas pieradums pie **kiberseksa**. NRA Māja 2002.12.IX, 12.

kibertelpa (angļu *cyberspace*) – virtuālā realitāte, ar kibernētikas (elektronikas) palīdzību radīta pasaule, kuru cilvēks var fiziski pārveidot un kurā viņš var arī garīgi iejusties.

Grāmata ietvers rakstus, pētījumus, intervijas un kritiku par mediju mākslinieku eksperimentiem, aktivitātēm audiokomunikācijas tehnoloģiju sfērā, par mēģinājumiem paplašināt priekšstatus par elektroakustiskās telpas robežām, akustiskās **kibertelpas**, radio ētera un citu telpu izmantošanu mākslinieciskos nolūkos. D 2002. 25.VII, 14.

kiborgs (angļu *cyborg*) – abreviatūra no **kib**ernētisks **org**anisms – cilvēks mašīna.

Skarbs, piedauzīgs britu melnais humors, atraktīvas ainiņas uz kinoekrāna skatuves fonā; bezdzimuma "femme fatale", paranoisks **kiborgs** un beibevampīrs – hipnotiska izrāde, kurā saplūst krāsaini sapņi; sirreāla komēdija un nežēlības teātris. RB 2002.17.X, 9.

kičs (vācu *Kitsch*) – bezgaumīgs, banāls mākslas darbs; **kičīgs** – uzkrītošs, ārēji efektīgs, nedaudz piedauzīgs.

..*Angļu pacientu* tikpat labi var norakstīt holivudiski sentimentāla **kiča** failos. TVD 2002.15.VIII, 2.

G. Krēmers &Co briljantā kopspēle prot pat A. Pjacollas **kičīgo** slavinājumu tango kā pasaules pirmmūziku pārvērst aizraujošā miniizrādē.. D 2002.2.VII.

Tik **kičīgs**, izvirtīgs un foršs interjers vēl nevienā Rīgas restorānā nav manīts. Izkl 2002.2.VIII, 18.

Izstāde demonstrēja fascinējošu mākslinieciskо meklējumu daudzveidību un to, ka, neraugoties uz Ķīnas ļoti straujo ekonomisko attīstību, globalizācijas tendencēm un acīmredzamu Rietumu mākslas ietekmi, mūsdienu autori prot saglabāt savas kultūras savdabību, kas izpaužas gan mediatīvi lakoniskā, perfektā formā, gan pretēji – nereti austrumnieciski krāšņā, demonstratīvi banālā **kičīgumā**, kam pa vidu sastopamas reminiscences no komunistu, īpaši Mao, laikiem. **Studija 2002.XII/I, 79.**

kikbokss (angļu *kick-boxing*, no *kick* 'spert') – sporta veids, kurā apvienoti klasiskā boksa un dažu Austrumu cīņas veidu elementi; **kikbokseris** – sportists, kas nodarbojas ar kikboksu.

..māsas Millas [ir] .. Latvijas čempiones gan teikvondo (ITF versijā), gan **kikboksā** katra savā svara kategorijā. **NRA 2002.18.VII, 11.**

killers (angļu *killer*) – slepkava, nogalinātājs; profesionāls slepkava; pasūtījuma slepkavības izpildītājs.

Jau gadus desmit vārdu salikums "pasūtījuma slepkavība" un **"killers"** preses slejās ir parādījies ar zināmu regularitāti. **JA 2002.35, 32.**

kilti (angļu *kilts*) – tradicionāli Skotijas Hailendsas ļeb Kalnienes vīriešu svārki, kas darināti no katram klanam raksturīgā tartāna – austa rūtaina vilnas auduma.

Papildu uzmanību visai primitīvajam gaļas pudiņam pievērš dūdotāji skotu bruncīšos – **kiltos**. **D 2002.24.I, 15.**

kimči – korejiešu virtuves ēdiens: īpaši sagatavoti Ķīnas kāposti.

Specifisks korejiešu ēdiens ir **kimči.** Galvenokārt tas sastāv no Ķīnas kāpostiem aso sarkano piparu mērcē, kas miksēti ar citiem dārzeņiem un var būt papildināti ar zivīm un gaļu. **Mēs 2004.31.I, 14.**

Visbeidzot ieturam pamatīgas pusdienas ar šļurkstināšanu un uzkožam korejiešu nacionālo delikatesi ***kimči*** – pēc īpašām receptēm (kuru esot vismaz 150) skābētus kāpostus, ļoti aromātiskus un asus. **Santa 2001.I, 44.**

kinematēka sk. **sinematēka.**

Organizācija ["Vācu kinematēkas draugi"] atbalsta **kinematēku**, arhīvu, vairākus izdevumus, ir saistīta ar vācu **kinematēkas** zinātnisko nodaļu.. **F 2002.17, 2.**

kinematogrāfs – kinomāksla.

Jauno izklaidi [kustīgās bildītes] sauca dažādi – sinematogrāfs, biogrāfs, bioskops, iluzions, elektriskais teātris –, līdz 1892. gada 12. aprīlī francūzis L. Buls, patentējot savu kustību analīzes un sintēzes aparātu, deva tam nosaukumu ***kinematogrāfs***. **TM 2004.II, 73.**

kinestētiķis – viens no neirolingvistiskajā programmēšanā nodalītajiem reprezentatīvās sistēmas tipiem.

Viskomplicētāk realitāti uztver **kinestētiķi**, tā viņos ienāk caur visu ķermeni, caur ādu, garšu un ožu. Dominējošās ir sajūtas. NRA 2002.7.X, 9.

kinoloģija – mācība par suņiem, suņu pētniecība; suņkopība; **kinologs** – kinoloģijas jeb suņkopības speciālists.

Izvēlēties [suni] palīdzējis kāds amerikāņu **kinologu** sastādīts tests, kur bijis jāatbild uz divsimts jautājumiem –, smalki raksturojot dzīvesveidu un detalizēti izklāstot prasības. NRA Māja 2002.17.X, 8.

Esmu **kinoloģe** un Latvijas **Kinoloģijas** federācijas amerikāņu stafordšīras terjeru, bulterjeru un molosu šķirnes suņu kluba prezidente. D 2002.6.VII, 17.

Kioto protokols – ANO vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām protokols. Konvencijas galvenais mērķis ir ierobežot kaitīgo gāzu izmešus un tā samazināt vides piesārņojumu un novērst nelabvēlīgās klimata pārmaiņas. Protokolā ir paredzēta arī emisiju ietaupījumu tirdzniecība valstu starpā.

Par **Kioto protokolu** 168 valstu valdības vienojās 1997. gada decembrī ANO konferencē, kas norisinājās Japānas pilsētā Kioto. Tas paredz industriāli attīstītajām valstīm samazināt globālo sasilšanu veicinošo kaitīgo izmešu apjomu vidēji par 5,2% no 1990. gada līmeņa. Šis progress jāpanāk no 2008. līdz 2012. gadam. D 2002.28.VI, 9.

kipa (angļu *kippa*) jeb jermolka – tradicionālā ebreju cepurīte, ko valkā galvenokārt ortodoksālā jūdaisma piekritēji – vīrieši.

Iespējams, jau drīzumā Francijas musulmaņu meitenēm skolās būs aizliegts nēsāt galvassegas, ebreju zēniem – **kipas**, bet kristiešiem – lielus krustus. D 2003.12.XII, 12.

kistīnieši, kistīņi – Gruzijas čečeni.

Kad čečeni nokļuvuši Gruzijā, Pankisi ielejā, kur jau divus simtus gadu dzīvo viņu tautas brāļi etniskie Gruzijas čečeni **kistīnieši**, daļa visai drīz devusies uz ārzemēm – Turciju un Azerbaidžānu, bet lielākā daļa palikusi Pankisi. D 2003.12.XII, 11.

Kriminogēnā situācija valstī [Gruzijā] .. esot normāla, izņemot valsts ziemeļus pie Čečenijas robežas, Pankijas ieleju, kur dzīvo 6 tūkstoši etnisko čečenu **kistīņu** un apmēram tikpat daudz bēgļu no Čečenijas.. D 2000.22.V, 5.

kivano (angļu *kiwano*) – adatu gurķis (*Cucumis metuliferus*).

Vislielākais prieks par **kivano** jeb adatu gurķi. Kad parastie lauka gurķi jau noražojuši, sākas *adatnieku* sezona. NRA HKA 2002.24.IX, 2.

Kjogen – japāņu teātra virziens.

Kjogen ir komiskās drāmas paveids, kas radies kā pretstats *No*. D 2002.19.XI, 20.

KKF – abreviatūra no **K**ultūr**k**apitāla **f**onds; struktūra, kas konkursa kārtībā sadala valsts finansējumu dažādiem kultūras, mākslas un atbilstošās jomas pētnieciskajiem projektiem, kā arī kontrolē tā izlietojumu.

..**KKF** līdzekļi ir pamats, lai ideja nenomirtu, bet bez palīglīdzekļiem neiztikt. **TVD 2003.20.II, 3.**

klasteris, klāsters – puduris, ķekars; kopa, sazarojums, tīklojums.

Igaunijā diriģēju 18. gadsimta franču komponista Pjēra Rebēla darbu, kas sākas ar vienkārši šokējošu **klasteri**. Ideja? No haosa veidojas mīlestība un harmonija. Jeb – visa sākumā bija **klasteris**... **NRA 2002.18.VII, 10.**

..šie uzņēmumi darbojas pēc **klāstera** principa (saistīti savā starpā).. **DB 2002.30.VIII, 6.**

..nākamajos gados jāveicina nevis atsevišķas investīcijas, lai cik lielas tās būtu, bet tādas investīcijas, kas stimulē plašu, sazarotu industriālo grupu veidošanos **klasteru** vai industriālo tīklu veidā. **Kapitāls 2002.XI, 63.**

klaustrofobija – uzmācīgas bailes atrasties noslēgtās, ierobežotās telpās (latīņu *claustrum*), tikt ieslēgtam.

Darbs mājās var radīt **klaustrofobiju** un smacīguma sajūtu.. **D 2002.9.VII.**

klēpjdators, leptops (angļu *laptop*) – portatīvs dators ar atvāžamu plakanu displeju. Ar klēpjdatoru var strādāt jebkurā vietā, arī novietojot to klēpī, respektīvi, turot uz ceļiem.

Nordea bankas ģenerāldirektors .. stāsta, ka bez mobilā telefona un personālā datora birojā, komandējumos tiek lietots arī **klēpjdators** un plaukstdators.. **LD 2003. 5.V, 8.**

kleptomānija – slimīga tieksme zagt (grieķu *kleptein*), piesavināties svešas lietas; **kleptomāns** – cilvēks, kas sirgst ar kleptomāniju.

Slavenu vārdu cienītāji var ļauties, šķiet, mūžīgā mūzikla *Mūzikas skaņas* hrestomātiskajam melodramatismam un Džūlijas Endrūsas treļļiem, gan skatīt Džilianas Armstrongas drāmu *Mazās sievietes*, kurā sapulcinātas žilbinošas Holivudas aktrises – nu jau **kleptomānijā** pieķertā Vinona Raidere. **Mēs 2002.20.XII, 4.**

Slavenību aprindās aktrise nav vienīgā **kleptomāne**. **Mēs 2002.16.XI, 19.**

klerks – kantorists, sīks ierēdnis.

Ja mēs lasām banku darba sludinājumus, tajos tiek meklēts **klerks** ar radošu attieksmi pret darbu, radošais moments ir jebkurā vietā. **F 2002.14.VI, 3.**

klezmers, klecmers (angļu *klezmer*, no jidiša *kēlēy zemer* 'mūzikas instruments') – tradicionālā ebreju mūzika, kuras saknes meklējamas Vācijā un Austrumeiropā; šādas mūziķu grupas dalībnieks.

Akordeonists Marku Lepisto .. muzicējis populārajā somu instrumentālajā grupā "Donna Klezmer". Tā atskaņoja mūziku visā pasaulē pazīstamajā **klezmera** žanrā, ar kuru apzīmē ebreju tradicionālo mūziku ar spēcīgu vācu un Austrumeiropas tautu mūzikas ietekmi. **AtpTV A 2003.28, 9.**

Galvenie mūzikas instrumenti **klecmerā** ir vijole un klarnete. **Izkl 2003.16.V, 13.**

klinkers – izturīgs, ciets būvmateriāls, ko iegūst, apdedzinot mālu līdz tā saķepšanai; cementa pusfabrikāts – apdedzis un saķepis kaļķakmens kopā ar dažām citām izejvielām.

Klinkers rodas māla karsēšanas procesā un ir vistuvākais stāvoklis akmenim. **LD 2003.12.V, 2.**

Pērn izlaista pirmā partija **klinkera** ķieģeļu, kuri līdz šim gan Konventa sētas, gan Melngalvju nama būvēm tika ievesti no Vācijas. **NRA 2002.21.XI, 11.**

klipings (angļu *clipping*) – preses apskats, kas veidots, izceļot atsevišķus trāpīgus, būtību raksturojošus izteikumus no aplūkojamām publikācijām.

Mediju tilts ik mēnesi saņēmis Ls 2000–6000 par dažādiem pakalpojumiem – preses konferenču organizēšanu, mediju attiecībām, sadarbību ar interneta ziņu portāliem, ikrīta preses publikāciju **klipingu** u.tml. **D 2004.31.I, 5.**

klipons – uz parastajām brillēm ērti nostiprināmas un viegli noņemamas saulesbrilles; ērti piestiprināma un noņemama lietiņa.

Ja ikdienā jau viens briļļu pāris ir uz deguna, pret pārāk spilgto gaismu var aizsargāties vairākos veidos. Piemēram, iegādāties uz parastām brillēm nostiprināmu ***kliponu*** – saules brilles bez kājiņām. **NRA Māja 2002.21.XI, 7.**

klips – īsa muzikāla vai reklāmas filma, domāta galvenokārt demonstrēšanai televīzijā vai arī kinoteātrī pirms filmas.

Mums tagad ir **klipu** domāšana, tāpēc lasot, piemēram, *Karu un mieru*, ir šausmīgi garlaicīgi. **D 2002.2.VIII, 11.**

klīrenss – atstatums no zemes virsas līdz viszemākajam automobiļa konstrukcijas elementam; viens no automobiļa pārgājības rādītājiem.

Pa Kenijas asfaltu iespējams braukt tikai ar džipiem vai automašīnām ar paaugstinātu **klīrensu** un uzlabotu caurgājību. **Klubs 2000.IV, 90.**

klīrings – mijieskaita norēķins; bezskaidras naudas norēķinu sistēma.

Viena no Eiropas lielākajām **klīringa** kompānijām *Euroclear* ir paziņojusi, ka pērk citu lielu **klīringa** firmu – Londonas *CrestCo*.. **D 2002.8.VII, 12.**

klizmatrons – datorizēta aparatūra zarnu trakta atbrīvošanai no sārņvielām; procedūra, ko veic ar klizmatronu.

Klizmatrona procedūra acīmredzami atdzīvina visu cilvēka organismu, uzlabo pašsajūtu un palielina enerģiju. Una 2002.V, 65.

klonēt – radīt ģenētiski identiskas šūnas vai organismus bezdzimumvairošanās ceļā.

ASV privātā biotehnoloģiju kompānija *Advanced Cell Technology Inc.* (ACT) ir paziņojusi, ka tai izdevies **klonēt** cilvēka embriju, sperot svarīgu soli pētījumu jomā, kas nākotnē var palīdzēt daudzu slimību ārstēšanā. D 2001.26.XI, 1.

klondaika – vieta, kur lielā daudzumā atrodams kaut kas vērtīgs. Vārds radies pēc Klondaikas (*Klondike*) upes Kanādas ziemeļrietumos, kuras apkaimē 1896. gadā uzgāja zeltu.

Katram laikam sava **klondaika**, katrai paaudzei – sava tālā Amerika, kurp aizbraukt traukus mazgāt. D 2003.12.XII, 2.

klongs (angļu *klong*) – kanāls Taizemē.

Savu mūžu pilsēta [Bangkoka] sākusi uz ūdens un tikai pēc tam izkāpusi krastā, tāpēc jādodas ar laivu izbraucienā pa **klongiem**. D 2002.1.VIII, 11.

klope (vācu *klopfen* 'dauzīt') – kautiņš.

Man dzīves pozīcija ir tāda, ka es visu laiku esmu sagatavots, ka noteikti viss kaut kā griezīsies slikti un ka tad es ar visu spēku sitīšu atpakaļ. Visu laiku tāds gatavs **klopei**. RL 2001.IX, 16.

Klubs 21 – organizācija, kuru 1991. gadā izveidoja (reģistrēta 1992. gadā) politikā, ekonomikā un kultūrā ietekmīgas Latvijas personas, kopskaitā 21. Uz šīs organizācijas bāzes vēlāk izveidojās liberāli konservatīvā politiskā partija "Latvijas ceļš".

LC dibinātājs Druvis Skulte, kas bija kopā ar V. Krištopānu ***Klubā 21***, atcerējās: "Mūs ar Vili vienā laikā apstiprināja par ministriem.." D 2002.24.VII, 3.

..1992. gadā Juris Dobelis izstājās no ***Kluba 21***, jo tā biedre esot žurnāliste Alla Petropavlovska, kura esot viņu aizvainojusi kādā savā rakstā. Ned 2003.37, 11.

kļička (no krievu *кличка*) – iesauka.

Viņu pseidonīmus, ***kļičkas*** un *nikus* atminas gan viņi paši, gan tāpat vien *Delfu Esplanādē* .. ieklīdušie lasītāji. Izkl 2002.27.IX, 19.

KNAB – abreviatūra no **K**orupcijas **n**ovēršanas un **a**pkarošanas **b**irojs, tautā saukts par "knābi".

Šis ir jau otrais neveiksmīgais **KNAB** priekšnieka konkurss. D 2002.22.VII, 2.

Knesets – Izraēlas parlaments.

Izraēlas premjerministrs Ariels Šarons otrdien preses konferencē paziņoja, ka 90 dienu laikā tiks sarīkotas **Kneseta** (parlamenta) pirmstermiņa vēlēšanas.. RB 2002.6.XI, 19.

knifs (vācu *Kniff*) – ideja, triks, viltība, "āķis".

Otrs un patiesībā pats galvenais dzīvokļa ***knifs*** ir liela .. vaļēja terase, kas izbūvēta uz ēkas nesošajām konstrukcijām un atrodas tieši virs dzīvokļa un kāpņutelpas. Deko 2001.I, 31.

Ģeometriskā progresijā augošās tālruņu iespējas vairs reti kuru pārsteidz, taču atšķirībā no polifoniskajām melodijām, videospēlēm un citiem **knifiem** attēlu pārraide kalpo tālruņa primārajam mērķim – komunikācijai. LD 2003.28.IV, 8.

know-how (angļu 'zināt kā') – zinātība; tehnoloģiskās zināšanas; procesu norises pārzināšana.

E-bizness radīs jums vēl nebijušas iespējas sasniegt savus klientus, piegādātājus un biznesa partnerus visur un vienmēr. IBM ir programmatūra, serviss un **know-how**.. DB 2002.21.XI, 19.

Izmantojot šo pašmāju zinātību (***know-how***), uzņēmēji var gūt ievērojamus papildu ienākumus. D 2002.24.I, 8.

koagulopātija – traucējumi asinsrecēšanas procesā, piemēram, trūkst kāda asinsrecēšanas faktora.

IS [infrasarkano staru] kabīnē nedrīkst iet, ja ir [..] pastiprināta tieksme uz asins sarecēšanu, **koagulopātijas**.. NRA Māja 2002.7.XI, 11.

koaksiāls kabelis – kabelis, ko veido divi ar izolāciju atdalīti vadītāji: centrālais vads, ko apņem otrs vads – lielāka diametra cauruļvads vai vadu pinums. Pa šādu kabeli iespējams pārsūtīt lielu datu apjomu; **koaksiālais kabeļtīkls** – koaksiālo kabeļu sistēma.

Pašlaik Beļģijā, Nīderlandē un Luksemburgā pie **koaksiālā kabeļtīkla** pieslēgti 92–95% televizoru. e-pasaule 2002.X, 84.

koana, koans (angļu *koan*, no japāņu *kōan* un ķīniešu *gōngan*) – austrumu (dzenbudisma) paradoksu dzejas forma, kas demonstrē loģisko formu nepietiekamību un provocē pēkšņu iekšēju apskaidrību – *satori*.

"..meistars ar savu **koanu** ir iedzinis racionālo prātu strupceļā," stāsta autors, teikto ilustrējot ar tipisku **koanu**: divu plaukstu sasitiens ir skaņa. Kas ir vienas plaukstas skaņa? Vienas plaukstas skaņa ir klusuma skaņa. Izkl 2003.7.XI, 29.

koblers (angļu *cobbler*) – atspirdzinošs garā malka kokteilis. Kobleru

pagatavo tieši glāzē, sasmalcinātam ledum pievienojot alkoholu (vai sīrupu), augļus, sulu u.c. komponentus.

Piemēru sk. pie **džuleps**.

kodēšana – psihoterapeitiska un transoloģiska metode atsvabināšanai no nepatīkamiem ieradumiem, piemēram, no alkohola lietošanas.

Visiem, kuri nopietni vēlas atbrīvoties no alkohola vai smēķēšanas atkarības vienas dienas laikā pēc Dovženko individuālās **kodēšanas** metodes, griezties mūsu centrā. **Progr 2002.46, 15.**

kodolziema – Zemes attīstībai katastrofālas klimatiskās pārmaiņas (piemēram, ievērojama temperatūras pazeminināšanās), kas varētu rasties spēcīgu kodolsprādzienu vai kodolkara rezultātā.

Saules gaisma tiktu aizsegta, sniega vētra ilgtu vairākas dienas un par vairākas nedēļas, un šī **kodolziema** sagādātu smagus laikus visai dzīvajai radībai. **SD 2002. 10.VIII, 14.**

koeksistēt – līdzāspastāvēt.

No aprīļa līdz jūnija vidum Dekorafīvi lietišķās mākslas muzejā Rīgā bija skatāma izstāde *Atvērtā forma*, kas dokumentē aktuālas norises latviešu mākslas dizainā, dodot iespēju toleranti **koeksistēt** gan tradicionāliem, gan laikmetīgiem meklējumiem. **Deko 2002.VII, 9.**

koenzīms (angļu *coenzyme*, no latīņu *co(n)* 'ar' + *zyme* 'ieraugs') – organisko fermentu dabiska sastāvdaļa; **koenzīms** Q_{10} jeb ubikvinons (*ubiquinone*) – dabisks antioksidants, "vitamīnam līdzīga viela, kas pārvērš taukus, karbohidrātus un proteīnu tīrā enerģijā" **(Sieviete 2003.II, 43).**

Izmēģini jaunos krēmus ar **koenzīmu** Q10 krunciņu izlīdzināšanai.. **Santa 2001. XII, 123.**

kofta (angļu *kofta*, no *goftah*) – indiešu virtuves ēdiens.

Citi slaveni ēdieni ir Latvijā jau vairākās variācijās zināmie kebabi, kormas (maigas garšas karijs ar Indijas riekstiem, sviestu un krējumu), **koftas** (no maltas gaļas vai dārzeņiem gatavotas bumbiņas ar karija mērci), samosas (kviešu miltu trijstūrveida pankūkas) un, protams, tandori ēdieni. **D 2003.27.III, 15.**

kognitīvs – izziņu pētošs, izziņpētniecisks; ar izziņu saistīts, zinisks.

Gādamera attiecības ar estētiku nav viennozīmīgas, jo viņš pats rezervēti izturas pret estētikas zinātni, ar tā objektīvajām **kognitīvajām** un jēdzieniskajām pretenzijām. **F 2002.14, 5.**

koģenerācija – siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošana vienā enerģētiskajā iekārtā.

Katlumājas modernizācijai un pārbūvei par **koģenerācijas** staciju paredzamās izmaksas ir ap pieci miljoni eiro. DB 2002.28.X, 4.

kohēzijas politika – izlīdzināšanas, atšķirību samazināšanas, labākas saistības politika; Eiropas Savienības realizēts nostādņu un pasākumu kopums, lai izlīdzinātu ES ietilpstošo un pievienojošos valstu attīstības līmeni, tādējādi panākot lielāku vienotību un saistību veselumā.

Uzlabosies izredzes eksporta un investīciju jomā. Tās iesaistīsies sociālās un ekonomiskās **kohēzijas politikā**, ar kuras palīdzību ES [Eiropas Savienība] cenšas sasniegt visumā salīdzināmus dzīves līmeņus visā ES. D 2002.1.VII, 2.

Šobrīd **kohēzijas politikas** bilance ir neapšaubāmi pozitīva – ir samazinātas atšķirības starp reģioniem, ievērojot to dažādību un īpatnības. NRA 2003.13.X, 2.

koira – kokosšķiedra; dabisks materiāls, ko iegūst no *Cocos nucifera* augļa apvalka; izmanto, piemēram, matraču pildīšanai.

Kokosšķiedra (**koira**). Dabīgs materiāls, ko ieved no Dienvidaustrumāzijas. Ekoloģiski tīrs, ilgmūžīgs un izturīgs. NRA Māja 2002.17.X, 3.

kojas (no krievu *койка* 'laža, gulta', arī 'gultasvieta', *коечный*) – kopmītnes.

Kad studēju Tallinā, dzīvoju ***kojās***. Santa 2001.XII, 147.

kokakola (angļu *Coca-Cola*) – zīmols: gāzēts tonizējošs dzēriens, kura nosaukums radies no dzēriena sastāvā esošās kokas (krūms *Erytroxylon coca*, kura lapas satur kokaīnu) un kolas (ekstraktviela, kas iegūta no tropos augošā koka – kolas (pieder *Cola* ģintij) – augļiem (riekstiem). Sk. arī ***Coca-Cola***.

1886. gadā, kad tika izgudrota **kokakola**, radās kokteilis *Cuba Libre* (rums ar kolu). Izkl 2003.5.IX, 20.

kokpits – automašīnas vadības panelis un telpa ap to; transportlīdzekļa vadītāja (šofera, pilota u.tml.) kabīne.

..mazo **kokpitu**.. par salonu diez vai var saukt.. D 2002.28.VI, 11.

"Lidmašīnas" **kokpits** ar virkni estētiska rakstura uzlabojumu ieskauj vadītāju kā īsta kaujas mašīnas kapsula.. D 2002.27.VII, 11.

kola (*Cola*) – *Cola* ģints koki, kuru sēklas satur kofeīnu u.c. vielas; dzirkstošs dzēriens, kam pievienots zināms daudzums kokaīna. Sk. arī **kokakola.**

Savukārt **kolas** ekstrakts un kofeīns, ko satur želeja, uzlabo asinsriti. RB 2001. 27.VI, 13.

..**kola** nonāk kuņģī un, kamēr netiek apstrādāta, graužkuņģi. D 2002.21.X, 11.

kolaboracionisms, kolaborācija – sadarbošanās (parasti lieto, runājot par sadarbošanos ar okupācijas režīmu vai arī ar kaut ko politiski nepieņemamu); **kolaborēt** – sadarboties.

1996. gada 16. maijā sakarā ar okupācijas atzīšanu jūs brīdināt, ka tas varētu ļoti sašķelt sabiedrību, ka tad jārunā arī par **kolaboracionismu**, un neviens nebūs tīrs.. RL 2001.IV, 11.

Nezinu, kas bija **kolaborācijas** pamatā – pārdzīvotais autoritārais režīms vai tikai 20 gadu valstiskā pieredze. D 2003.8.III, 3.

..teju trīs ceturtdaļas Saeimas uzdodas par labēji noskaņotām, vēl puse (TSP) atlikuma gatava ar šo noskaņojumu **kolaborēt**.. NRA 2003.13.X, 2.

kolaboracionists, kolaborants – cilvēki un to grupas, kas sadarbojas ar okupācijas režīmu.

Kolaboracionisti ar Rūdolfu Bangerski priekšgalā viņus [Latvijas Centrālo padomi] nodeva. D 2002.6.XI, 2.

Ja nebūtu piekrituši šie **kolaboranti**, droši vien tāpat tiktu izveidota pašpārvalde.. D 2003.8.III, 3.

kolagēns – olbaltumviela, dzīvnieku organisma saistaudu galvenā sastāvdaļa.

Bet, ja pēkšņi uz ādas parādās sarkani, niezoši plankumi, tas nozīmē, ka tavā organismā trūkst C vitamīna, kas producē **kolagēnu** – vielu, kas ādai palīdz izskatīties gludai. Cosmo 2002.XII, 65.

Spiežot pumpu, leikocīti, kas uzbrūk baktērijām, uzbrūk arī **kolagēnam** (ādu saistošām šķiedrām), radot iegrimušu rētu. D 2002.30.I, 17.

Kolagēnu var pielīdzināt "līmei", kas sasaista šūnas, nodrošinot audu elastīgumu un stiprumu. NRA 2003.23.IX, 11.

koleopterologs – vaboļu pētnieks.

4. Baltijas **koleopterologu** simpozijā Daugavpilī piektdien par Baltijas *Gada vaboli 2004* nominēts lapkopu praulgrauzis... D 2003.29.IX, 3.

kolinss (*collins*) – atspirdzinošs garā malka kokteilis (alkohols, citrona vai laima sula, pūdercukurs, sodas ūdens, ledus). Pasniedz t.s. *collins* glāzēs (liela tilpuma taisna glāze ar biezu pamatni).

Piemēru sk. pie **džuleps**.

kolonoskopija – resnās zarnas izmeklēšana.

Diagnostikas centra Endoskopiju nodaļas vadītājs .. uzrauga zarnu un zarnu trakta

izmeklējumus – gan barības vada, kuņģa un divpadsmitpirkstu zarnas (gastroskopija), gan resno zarnu (**kolonoskopija**) funkcionālo stāvokli. Santa 2003.IX, 103.

kolorpoints (angļu *colorpoint*) – Persijas kaķa varietāte, respektīvi, Persijas kaķis ar Siāmas kaķa krāsojumu, tiek saukts arī par Himalaju kaķi. Par kolorpointiem sauc arī noteiktas krāsas apmatojuma Siāmas īsspalvas kaķa varietāti.

Ap gadsimta vidu tomēr pūliņi vainagojās panākumiem un tika reģistrēta Persijas kaķu siāmiska krāsojuma varietāte. Eiropā šādus mīnčus dēvē par Persijas kaķiem ar akromelānisma iezīmēm, Anglijā par **kolorpointiem**, bet Amerikā – par Himalaju kaķiem, jo krāsas ziņā tie atgādina Himalaju trušus. NRA Māja 2003.52, 23.

kolposkopija – diagnostikas metode ginekoloģijā dzemdes kakla stāvokļa noteikšanai.

Pirms pieciem gadiem pasaulē bija tendence **kolposkopiju** reizi gadā nozīmēt ikvienai sievietei. Tagad pētījumi pierādījuši, ka visām sievietēm tā nav nepieciešama. Santa 2001.I, 85.

kolumbārijs – īpaša vieta (parasti speciāli veidota mūra siena), kur pēc nelaika kremēšanas iemūrē urnu ar pelniem.

Rīgas domes komunālo un dzīvokļu jautājumu komiteja .. akceptēja Rīgas domes lēmumprojektu par .. pašvaldībai piederoša zemes gabala Varoņu ielā nodošanu valdījumā komunālajam departamentam, lai tur varētu ierīkot **kolumbāriju**.. Tā būs attiecīgi labiekārtota vieta, kur pēc kremēšanas varēs noglabāt urnas ar pelniem. D 2002.29.XI, 7.

koļīt (krievu *колить* 'durt') – neatlaidīgi uzmākties ar jautājumiem vai pārmetumiem; uzdot nepatīkamus jautājumus.

Pratināšanā es ļoti korekti uzdevu visus jautājumus, kas bija jāuzdod, īpaši **nekoļīju** un virsū nebraucu. RL 2001.IX, 10.

kombikorms – abreviatūra no krievu ***комби**нированный **корм*** – kombinētā barība (lopbarība).

Kad ciematnieki vairs nespēja ieēst mūsu ābolus, izbarojām tos govīm un cūkām kopā ar ***kombikormu***. Santa 2000.IX, 99.

komikss – zīmējumu sērija, kur attēlots stāsta saturs un kam pievienoti īsi paskaidrojumi.

Komiksam ar literatūru ir tik vien sakara, ka komiksi ir sabojājuši ļoti daudz pasaules literatūras labāko darbu. F 2002.12.VII, 2.

komondors – suņu šķirne, ungāru aitu suns.

Komandoru nevar sajaukt ar citu šķirni, pateicoties īpatnējai spalvai – tā ir šņorveida. NRA Māja 2002.20.VI, 8.

kompaktdisks, CD – lielas ietilpības atmiņas ierīce – alumīnija disks (∅12 cm) audio, video vai citas informācijas pierakstīšanai digitālajā tehnikā. Šādi diski tiek izmantoti kopš 1982. gada.

Akadēmiskā kora *Latvija* ierakstītā **kompaktdiska** bukleta anotācijā izlasīju, kā komponisti un pianisti Lūciju Garūtu dēvējusi Zenta Mauriņa – Zvaigžņotā. D 2003. 17.IV, 19.

komparatīvistika – salīdzināmi vēsturiskā valodniecība, pētī radniecīgu valodu (dialektu) rašanos un attīstību.

Valodas izpētes gaitā radās strīdīga hipotēze, kas gan pagaidām nav guvusi pamatojumu **komparatīvistikas** datos.. F 2003.7, 3.

kompilācija – kopā savākšana; savākšana no dažādiem avotiem; darbs, kas sagatavots, savācot kopā, pārstāstot citu autoru viedokļus.

..brīžiem *Dzīļu psiholoģija* atstāj neviendabīgu fragmentu **kompilācijas** iespaidu. F 2002.20, 5.

kompjūtertomogrāfija sk. **datortomogrāfija**.

Ja ir bijis kaut viens strutainā sinusīta gadījums, katrā ziņā jāveic **kompjūtertomogrāfija**. RB 2002.20.XI, 15.

komplementārs – papildinošs.

Izvēle parasti notiek pēc **komplementārā** jeb papildinājuma principa. Una 1999.X, 22.

komplimentārs – slavējošs, cildinošs.

Vai gan Joškas Fišera zaļo partijai lojāls biedrs ķertos pie spalvas, lai aprakstītu Šrēdera valdības Vācijas ārlietu ministru citādi kā **komplimentārā** garā? NRA 2002.18.X, 11.

kompresija – saspiešana, fiziskā apjoma samazināšana.

Kompresijas zeķubikses maksā vidēji Ls 6,85.. RB 2002.6,XI, 11.

kompromāts – abreviatūra no krievu ***компро**митирующий **мат**ериал* – kompromitējošs materiāls.

Ticams ***kompromats*** vai nepārdomāts izteiciens var vienā mirklī ja ne iznīcināt, tad vismaz nopietni iedragāt kāda kandidāta un viņa partijas izredzes iekļūt Saeimā. D 2002.4.IX, 12.

komunikācija, komunikācijas – saziņa, saskarsme; informācijas apmaiņas process; sakaru sistēmas, satiksmes sistēmas.

Valodas normas jēdziens mūsdienu lingvistikā tiek definēts, balstoties uz sapratni – lai valodas lietotāji izvēlētos precīzākas formas efektīvai **komunikācijai**. F 2002. 24, 2.

Pašlaik infrastruktūra ir labāka ap Piņķiem, kur ir arī centralizētas **komunikācijas**.. D 2002.4.IX, 18.

komunikators – saziņas, informācijas aģents; saziņas līdzeklis.

..amizanti izskatās, kad .. sēžam kafejnīcā un kā bērni spaidām *Nokia* **komunikatoru** pogas. Pastaiga 2002.II, 84.

komunikēt – sazināties.

.."nabadzīgs" līderis sargā savu vietu, slēpj informāciju, lai darbinieki būtu atkarīgi no viņa un **komunicē** ar viņiem ar pavēlēm un kontroli. D 2002.22.X, 14.

koncepts – jēdziens, ideja, vispārīgs priekšstats; projekts, iecere.

..šā gada amerikāņu kompāniju minimālā klātbūtne Kannu festivālā skaidrojama nevis ar festivāla **konceptu** – būt brīviem un totāli nekomerciāliem, bet gan ar Amerikas studiju nostāju – boikotēt Kannas Francijā valdošā antisemītisma dēļ.. D 2002.17.V, 1.

Finansu krahu pārcietusī *Daewoo* tomēr pamanījusies pirms gada izrādīto **konceptu** īstenot kā pievilcīgu sērijveida modeli. D 2002.20.IV, 13.

konceptauto, konceptautomobilis – automobilis – ideja (iecere).

Kaut gan kupeja kabriolets *Peugeot 307CC* tiks pozicionēts kā **konceptautomobilis**, franči apgalvo, ka itin drīz mašīna tiks ražota sērijveidā. Mēs 2002. 28.IX, 6.

konceptuālisms, konceptuālā māksla – ASV un Eiropas mākslas virziens, kurā ideja un tās realizēšanas līdzekļi tiek uzskatīti par svarīgākiem nekā galaprodukts.

Tāpat par **konceptuālisma** klasiķi dēvējams pazīstamais japāņu izcelsmes ņujorkietis Ons Kavara [*Kawara*, dz. 1933].. F 2002.7, 5.

konceptualizēšana – izteikšana jēdzienos, teorētiskās konstrukcijās.

..šāgada lekciju cikla tēma bija vēsture un vēsturiskums, pagātnes **konceptualizēšanas** un atainošanas iespējas un formas.. NRA 2002.23.XI, 10.

koncerns – juridiski patstāvīgu uzņēmumu apvienība.

2001. gadā pēkšņu interesi par *Kvaerner* izrādīja ar krievu naftas **koncernu** *Yukos* saistīti slepeni investori.. D 2002.22.X, 14.

koncesija – līgums par valstij piederošu objektu nodošanu apsaimniekošanā.

Nejauši tapis zināms, ka Rīgas dome gatavojas pašvaldības uzņēmumu *Rīgas ūdens* nodot **koncesijā**. .. **Koncesija** ir publiskās infrastruktūras objektu attīstības un apsaimniekošanas veids – privātam kapitālam nodod tiesības celt jaunu vai "pacelt" nolaistu objektu un ilgāku laiku to apsaimniekot, atpelnot tajā ieguldītos līdzekļus. Pēc tam objektu nodod atpakaļ valstij vai pašvaldībai. D 2002.20.VIII, 2.

kondicionēšana – uzlabošana, piemēram, gaisa uzlabošana telpā.

Telpu **kondicionēšanas** vēsturiskie sākumi meklējami ASV 1907. gadā, kad zinātnieks *Willis Carrier*.. patentēja ūdens izsmidzināšanas kameru. LArch 2002.I, 100.

kondicionieris – uzlabotājs, piemēram, gaisa kondicionieris, šampūns ar kondicionieri.

Līnijā ietilpst pieci šampūni un trīs **kondicionieri** dažādiem matu tipiem. Santa 2002.X, 92.

kondoms – prezervatīvs; plāns gumijas vai cita materiāla, piemēram, lateksa, izstrādājums, ko pirms dzimumakta uzvelk vīrieša dzimumloceklim nolūkā izsargāties no seksuāli transmisīvām slimībām un pasargāt partneri no nevēlamas grūtniecības.

Uzskats, ka prezervatīva izgudrotājs it kā esot bijis karaļa Kārļa II galma ārsts ar jauku uzvārdu **Kondoms**, nav patiess, jo tāds cilvēks nekad nav dzīvojis. Ned 2004.5, 45.

Eiropas Komisija .. ir jau otrā ietekmīgā institūcija aiz Pasaules Veselības organizācijas .., kas nākusi klajā ar skaļu paziņojumu – **kondomu** lietošana pasargā cilvēku no inficēšanās ar AIDS. D 2003.23.X, 9.

konference – sporta komandu vai klubu līga; apakšgrupa.

Mighty Ducks aizvadītajā čempionātā izcīnīja tikai 29 uzvaras 82 spēlēs un ierindojās pēdējā vietā Rietumu **konferences** Klusā okeāna divīzijā. NRA 2002.3.VIII, 9.

kongas (angļu *conga*) – afrikāņu mūzikas instruments, tievas un garas bungas, ko spēlē ar plaukstām.

Laiku pa laikam Mobijs kā spēlēdamies pamaina instrumentus – noliek ģitāru malā un padauza **kongas**, uzspēlē sintezatoru vai nomaina dīdžeju un paskrečo. D 2002. 5.X, 16.

Kongress – likumdošanas institūcija (parlaments) ASV un vēl vairākās valstīs; **kongress** – plaša apspriede.

Pēc tam ASV Valsts departaments konsultēsies ar sabiedroto valstu valdībām, ASV **Kongresu** un nodos galīgos ieteikumus prezidentam.. D 2002.5.X, 5.

konjaks – stiprs alkoholiskais dzēriens, ko iegūst, jaunās ozolkoka mucās nogatavinot un vēlāk jau lietotās ozolkoka mucās nobriedinot konjaka spirtu, kas iegūts, divreiz destilējot vīnogu vīnu. Konjaku iegūst, jaucot dažādus konjaka spirtus un pievienojot ūdeni.

Saskaņā ar Francijas valdības 1909. gadā pieņemtajiem noteikumiem, viss pasaules **konjaks** top divos Konjakas provinces rajonos – Šarantā un Piejūras Šarantā. Kapitāls 2003.XII, 41.

Konjaka vārdu var valkāt tikai Francijā Konjakas provincē gatavots dzēriens, pārējie līdzīgi tapušie dzērieni jāsauc par brendijiem. D 2002.3.X, 17.

konkorde (franču *Concorde*) – virsskaņas lidmašīna, ar kuru lidsabiedrības *Air France* un *British Airways* laikposmā no 1976. līdz 2003. gadam veica pasažieru komercpārvadājumus.

Concorde ēras noriets sākās 2000. gada 25. jūlijā, kad Parīzē avarēja *Air France* **konkorde**.. NRA BL 2003.22.X, 2.

konkubināts – kopdzīve bez oficiālas laulības reģistrācijas.

Kopā dzīvošanai ir smalks, svešvārdīgs apzīmējums **"konkubināts"**. Santa 2001. XII, 62.

konkubīne – piedzīvotāja, mīļākā; sieviete, kas dzīvo konkubinātā.

Senais ķīnietis, kad viņam apnika sieva, saukta par Pirmo Dāmu, pārveda mājās mīļāko – neprecētu sievu, sauktu par **konkubīni**. Santa 2001.XII, 62.

konsenss (konsensuss – nepareizi) – vienošanās; vienprātība.

Arī Jirgens Hābermāss .. runāja par sociālās dzīves organizācijas principiem, kā nākotnes modeli nosaucot demokrātijas savienību, kurā lēmumus pieņemtu vienprātības jeb **konsensusa** ceļā. F 2003.38, 2.

konservants – viela, kas saglabā; aizkavē pārtikas produktu, kosmētisko līdzekļu bojāšanos.

..dresings .. nesatur **konservantus**. RB 2001.28.II, 12.

Pārtikas produktos ir daudz **konservantu**, un tie – kā nu kurš – ir vairāk vai mazāk kaitīgi. D 2002.16.VII, 19.

konsistorija – administratīva institūcija luterāņu baznīcā.

Klausoties mācītājā Jānī Ginterā, sāku nopietni domāt par **konsistoriju**. Santa 2000. IX, 72.

konsole (angļu *console*) – elektroniskās sistēmas kontroles panelis.

..organizācija *Digital Software Association*, kas vieno visus lielākos spēļu un spēļu **konsoļu** ražotājus, sadarbībā ar dalībfirmām ir apgādājusi 72 ASV flotes zemūdenes ar spēļu **konsolēm** un 20 spēlēm katru. D 2002.30.VIII, 13.

konsonants – saskanīgs, līdzskanīgs.

Pazemība. Tas man ir galvenais vienojošais atslēgas vārds gan Arvo Perta mūzikai, gan personībai, jo viņa skaņdarbu saturietilpīgais mazvārdīgums (meditatīva un **konsonanta** jaunās vienkāršības askēze nesteidzīgā, noslēpumainā un mūžīgā rituālā) ideāli sader ar paša komponista – lielas radošas personības kautrību. D 2002.29.X, 19.

konsorcijs – banku un ražotāju apvienības forma; uzņēmumu apvienošanās uz noteiktu laiku konkrētu uzdevumu veikšanai.

Trešā operatora izsoli rīkoja **konsorcijs**, kuru veidoja Lielbritānijas konsultāciju kompānija NERA, *Hansabank Markets* un juristu firma *Grunte & Cers*. DB 2002. 29.VIII, 4.

konstelācija – sakārtojums, stāvoklis.

..Hābermāss piedāvāja pasaules **konstelācijas** un cilvēktiesību kosmopolītisko projektu, lai atvairītu trīs jaunus draudus pasaulei.. F 2003.38, 2.

konsumācija (angļu *consummation*) – procesa, darbības pabeigšana; īstenošana; centieni panākt, lai klients iztērē pēc iespējas vairāk.

Latvijā arvien vairāk sastopama jaunu sieviešu nodarbošanās – **konsumācija**. Viņām maksā par to, ka viņas tērzē un iedzer kopā ar vīriešiem. Cosmo 2002. VIII, 96.

kontemplatīvs – apcerīgs, tāds, kas iedziļinās; vērojošs.

Laikā, kamēr *Arēna* turpinās, pagaidām vēl pietaupot koncepcijā pieteiktos jaunās mūzikas izaicinošos aspektus, festivāla **kontemplatīvajā** kontekstā perfekti iederētos neatkarīgs koncerts, kas sestdien notika Rīgas Domā. D 2002.29.X, 19.

kontinuitāte – nepārtrauktība; turpināšanās.

Rātsnama vai Melngalvju nama jaunceltnes es saredzu kā butaforiskus Hanzas varenības **kontinuitātes** implantus XXI gadsimta Rīgā. D 2003.17.X, 14.

kontracepcija – izsargāšanās no grūtniecības ar dažādu līdzekļu un paņēmienu palīdzību.

Nereti par **kontracepciju** runā tik pārspīlēti, ka rodas sajūta – ja es nelietoju **kontracepciju**, tad esmu idiote. Ned 2003.13, 37.

kontraceptologs – speciālists kontracepcijas jomā.

Arī mēs, **kontraceptologi**, zināmā mērā esam pakļāvušies farmācijas firmām.. Ned 2003.13, 36.

kontrindikācijas – organisma vai slimības īpatnības, kuru dēļ nedrīkst vai nav vēlams lietot kādu medikamentu, izmantot kādu procedūru. Pēdējā laikā šo jēdzienu lieto ne tikai medicīnā.

..īpaši svarīgi, ka *Zaļajā aptiekā* lasāmi izsmeļoši skaidrojumi par iespējamajām **kontrindikācijām**, alerģiju, fitoterapijas iespējamo mijiedarbību ar citiem medikamentiem. LuM 2002.21.VI, 2.

kontroversiāls – strīdīgs, apstrīdams, pretrunīgs.

..intervētājs ne vienmēr ir atsaucīgs sarunas biedra domai, baidoties iedziļināties **kontroversiālos** tematos. TVD 2002.14.XI, 20.

kontrtenors – augstākā vīriešu balss.

Kontrtenors ir tāda diskutējama balss kategorija: kāpēc viena daļa puišu pēc balss lūzuma to saglabā, bet cita pazaudē? NRA 2003.16.XII, 10.

konvekcija – dažādas temperatūras gaisa (siltuma), ūdens slāņu kustība.

Tomēr labāk, ja krāsniņa apgādāta ar ventilatoru – cirkulācijas turbīnu. Šīs krāsnis mēdz saukt par **konvekcijas** krāsnīm. (**Konvekcija** jeb gaisa kustība tajās notiek aktīvāk.) NRA Māja 2002.31.X, 14.

konvents – likumdošanas sapulce; pārstāvju sapulce.

..Eiropas nākotnes reformas šobrīd ir nodotas speciāli šim mērķim izveidotā Eiropas **konventa** kompetencē.. D 2002.20.VI, 7.

LU laikraksta "Universitātes Avīze" vēsture jeb datorēras sākums nav iedomājams bez Latvijas Korporāciju apvienības un studenšu prezidiju **konventa** atbalsta. UA 2001.9.X, 1.

konvertēt – mainīt, pārvērst, pārveidot; pāriet citā ticībā, tautībā vai pavalstniecībā.

Kāds no bijušās Dienvidslāvijas par amerikāni **konvertējies** .. rakstnieks man reiz pikti aprādīja, ka Dons Delillo nepārtraukti atražojot pašus kaitīgākos stereotipus. Izkl 2002.21.VI, 19.

kopiraits (angļu *copyright*) – autortiesības; literāra un mākslas darba autora ekskluzīvas tiesības pārdot savu darbu.

Šogad aprit 340 gadu (1662) likumam par licencēm, kurš Anglijā regulēja

grāmatu izdošanu pirms slavenā 1710. gada 7. aprīļa (**kopiraita** dzimšanas diena) likuma *Statute of Anne*. **NRA 2002.29.VIII, 10.**

..anglosakšu tiesību valstīs – Lielbritānijā, Austrālijā, ASV – aizsardzība neattiecas tik daudz uz autoru, kā uz viņa darba eksemplāru (kopiju), no tā arī termins ***kopiraits***. **NRA 2002.24.IX, 10.**

koprofils – tāds, kam patīk izkārnījumi (grieķu *kopros*).

Izrādās, ka šī [sūnu] suga ir ne tikai **koprofila** .. [tāda, kas aug uz dzīvnieku izmetumiem, bet] arī nitrofila suga, tā aug zem nātrēm, zem avenēm, zem augiem, kuru lapas satur daudz nitrātu. **RL 2003.I, 27.**

koprolīts – pārakmeņojušies izkārnījumi.

Bet var jau pētīt **koprolītus**, to patlaban ir pietiekami daudz.. **RL 2000.VI, 17.**

Korāns – galvenie islāma svētie raksti.

Jautāts, kur meklēt īstenību, Mustonens iesaka lasīt **Korānu** un Bhagavadgītu.. **D 2002.22.VIII, 16.**

korella (angļu *corella*) – papagaiļu šķirne.

Patrulējot Liepājas Zaļajā birzī, ..Liepājas pašvaldības policisti "aizturējuši" pelēku **korellas** šķirnes papagaili.. **D 2002.20.VIII, 4.**

korians, koriāns (*corian*) – zīmols: kompozītmateriāls.

Korians gan ir dārgs, taču ļoti praktisks materiāls – neredz ūdens pilienu nosēdumus, ..tam ir ārkārtīgi daudzveidīgas krāsu un rakstu variācijas un izmantojuma iespējas. **Deko 2003.XII, 54–55.**

..**koriāns** .. nav akmens un arī ne mākslīgais akmens; **koriāns** ir blīvs, ekoloģiski tīrs, uz akrila bāzes veidots materiāls, kurā atšķirībā no dabiskā akmens (piemēram, marmora vai gaišā granīta) neiesūcas traipi (sarkanvīna, mērces). **Santa 2003.II, 81.**

korifejs (grieķu *koryphaios*) – izcils zinātnes, mākslas vai literatūras darbinieks. Senajā Grieķijā korifejs bija pati nozīmīgākā persona traģēdijas izrādē – kora vadītājs.

Kad režisora rokās nonāca darbs par XX gadsimta literatūras klasiķiem Ernestu Hemingveju (1899–1961), Džeromu Deividu Selindžeru (1919) un Semjuelu Beketu (1906–1989), viņš saveda kopā šos literatūras **korifejus** un jaunos aktierus uz Kamerzāles mazās skatuvītes. **Izkl 2003.21.II, 3.**

korma – indiešu virtuves ēdiens: garšvielās cepta gaļa vai dārzeņi mērcē.

Piemēru sk. pie **kofta**.

kornfleiki (angļu *corn flake*) – graudaugu (lielākoties kukurūzas) pārslas.

Pēcpusdienā ap plkst. 15.00 uzēd kukurūzas (t.s. **kornfleikus**) vai citu graudu pārslas kopā ar netreknu pienu. **Cosmo 2002.III, 42.**

kornišons – nelieli konservēti gurķīši.

Kokteilis no zaļajām olīvām, melnajām olīvām, sīpoliņiem, **kornišona** un pipariem. **RB 2001.18.IV, 13.**

korozija – sairšana, sabrukšana dažādu ķīmisku, fizisku, vides u.c. faktoru iedarbības rezultātā; piemēram, rūsēšana. Lieto arī pārnestā nozīmē, piemēram, vērtību korozija.

Bet ja nabaga mašīnītei mitrumā jāpavada ilgāks laiks, tad no pastiprinātas **korozijas** neizbēgt. **NRA Māja 2002.25.IX, 2.**

korporācija – biedrība, savienība; uzņēmuma forma; studentu mūžorganizācija.

Jauniešu izglītības atbalsta programma "Jaunatne un zināšanas" Centrāleiropas un Austrumeiropas valstu studentiem tika izveidota 1997. gadā, atzīmējot "Siemens" **korporācijas** 150 gadu jubileju. **UA 2003.14.I, 3.**

Pašlaik Latvijā ir 23 studentu **korporācijas** un 13 studenšu **korporācijas**. **D 2002. 24.IX, 20.**

..latviešu studentes .. drosmīgi sekoja kaimiņzemes Igaunijas studenšu piemēram, kuras jau 1920. gada 27. oktobrī bija nodibinājušas pašreiz pirmo un visvecāko studenšu **korporāciju** pasaulē. Tā darbojas Tartu (Tērbatas) universitātē. **UA 2001.9.X, 8.**

korporatīvs – saistīts ar korporāciju, kolektīvām vērtībām.

Veiksmīgi radīts uzņēmuma **korporatīvais** stils ir liela vērtība.. **LD 2003.24.XI, 6.**

Korporatīvā identitāte stingri nav atspoguļota, taču norādījumi un vēlmes no pasūtītāja ir bijuši. Piemēram, toņu risinājumi oranži siltajā gammā. **LArch 2002.III, 34.**

Korporatīvie skandāli ASV, kas aizsākās pērn, spilgti apliecināja, ka reāli funkcionējoša tirgus ekonomika un senas demokrātijas tradīcijas nepasargā no alkatības un ambīciju izraisītiem korupcijas un nelikumību gadījumiem. **Ned 2003.39, 6.**

korumpants (no latīņu *corrumpere* 'bojāt; kārdināt') – cilvēks, kas nodarbojas ar korupciju.

Gadiem ilgi tiek spriests, kā vislabāk korupcijas sērgu apkarot un ļaunos **korumpantus** izķert. **JA 2002.36, 5.**

korumpēts – uzpirkts ar naudu vai citiem labumiem; iesaistīts korupcijā.

..jātiecas ir nevis uz tādu sabiedrību, kas ir mazāk **korumpēta**, bet gan uz tādu, kas nav **korumpēta** vispār. **RL 2001.9, 8.**

korupcija – uzpirkšana; dienesta stāvokļa izmantošana savtīgos nolūkos.

Pārāk liela ekonomiskās varas koncentrācija arī palielina risku Latvijai kļūt arvien atkarīgākai no augsta līmeņa **korupcijas**. D 2002.1.VII.

Politiskā **korupcija** ir maitājusi moderno demokrātiju jau kopš tās izcelšanās XVIII un XIX gadsimtā, nemaz nerunājot par agrākajām politiskajām sistēmām cilvēces vēsturē. D 2002.31.VII, 12.

koruptīvs – tāds, kam raksturīga korupcija.

Varbūt Repšes pieeja beidzot ļaus pacelt galvu un ieņemt atbilstošu vietu valsts pārvaldē tiešām zelta vērtiem, profesionāliem birokrātiem, kuri šobrīd vai nu pielāgojušies korporatīvajam, **koruptīvajam** pārvaldes stilam, vai atstājuši civildienestu. NRA 2002.11.X, 2.

korvete – amerikāņu sporta auto marka "Corvette". Ražo kompānija "General Motors" (kopš 1953).

1984. gada 30. decembrī Riks Alens ielūdza savu draudzeni pavizināties ar savu jauno **korveti**. Mēs 2003.8.XI, 15.

kosmobiologs – speciālists kosmiskajā bioloģijā.

ASV sociāli aktīvie astrologi finansējumu iegūst, maskējoties par **kosmobiologiem**, astronomiem, pieaugušo izglītības pārstāvjiem. D 2002.29.X, 13.

kosmopolītisms – uzskatu sistēma, kas noraida nacionālus iedalījumus un sludina pasaules pilsonību; **kosmopolīts** – cilvēks, kam ir kosmopolītiski uzskati, kosmopolītisma piekritējs; tāds, kam raksturīgs kosmopolītisms.

Pilsēta ir tranzīts, alternatīva pašam sev un pretstatu atcelšana. **Kosmopolītisms** ar neizlīdzināmi nacionāliem vaibstiem. F 2002.19.VII, 2.

Es kļuvu par **kosmopolītu**. Saku – nav nacionalitātes, ir tikai labi un slikti cilvēki. Mēs 2002.21.XII, 7.

košers (*kosher*) – atļautā, pareizā pārtika; tāda, kas atbilst jūdaisma likumiem.

Lielā veikala.. **košeru** nodaļā pārdeva mūsu *Jewish Bread*.. SD 2002.6.VII, 9.

Cienīgtēvs bija atbraucis uz Pūres cehu pārbaudīt, ciktāl mūsu ražošana atbilst ebreju reliģiskajām tradīcijām – **košerētajai** pārtikai. MV 2002.1.XI, 15.

koturnas – sandales ar biezu zoli. Koturnas lietoja antīkā teātra aktieri, lai pagarinātu cilvēka augumu.

Arī tas ir dīvaini, ka būtiskākos dialogus režisors licis aktieriem runāt bezkontakta apstākļos – distancēti citam no cita. It kā šī būtu sengrieķu traģēdija uz **koturnām**. D 2002.22.XI, 14.

koverversija sk. **kaverversija.**

kreativitāte (angļu *creativity*) – radošums, jaunrades spēja, radoša aktivitāte.

Plenārsēdes programmā referāti par **kreativitātes** (radošuma) diagnostikas daudzveidīgiem paņēmieniem, pedagoga radošumu, datora lomu kreativitātes attīstīšanā, radošo spēju attīstību. D 2002.6.XI, 6.

kreatīvs – radošs.

Izpausmes ir vienkāršas: kadri, kas vairākkārt redzēti TV ekrānā, atkal un atkal uzplaiksnī atmiņā (nu, vispār kaut kur psihē) un iekustina asociatīvus, **kreatīvus** vai citādus "mehānismus". TVD 2002.7.XI, 20.

kreatūra – ieliktenis; radījums.

Iespējams, Berezovskis pamatoti var uzskatīt Putinu par savu **kreatūru**, taču viņš pārspīlēja paša varenību un ignorēja prezidenta amata teju patvaldniecisko harismu. NRA 2002.17.X. 2.

kredītkarte – elektroniskais dokuments, kurā ierakstīta informācija par personas bankas konta stāvokli; kredītkarte dod iespēju norēķināties par pirkumiem un pakalpojumiem, saņemt skaidru naudu bankas automātā.

..rietumvalstīs salīdzinoši daudz veikalu norēķiniem pieņem tikai ***kredītkartes*** – *VISA* un *EC/MC* [*Eurocard/Mastercard*], bet nepieņem debetkartes *Visa Electron* un *Maestro*.. NRA 2002.4.X, 8.

Kreicfelda–Jakoba slimība (angļu *Kreutzfeldt–Jacob disease*) – slimība, kuras rezultātā tiek bojātas cilvēka smadzeņu šūnas. Nosaukta vācu ārstu neirologu H.G. Kreicfelda (*Creutzfeldt*, 1885–1964) un A. Jakoba (*Jacob*, 1882–1927) vārdā, kuri 20. gadsimta 20. gadu sākumā aprakstīja šīs slimības simptomus.

..1995. gadā zinātnieki atklāja, ka [ar BSE] inficēto lopu gaļa cilvēkam var izraisīt **Kreicfelda–Jakoba slimības** paveidu, kas ir ļoti smaga smadzeņu slimība. D 2002. 13.VII, 3.

krekers – sauss cepums.

Sagrieztus šos piparus var likt arī uz **krekeriem**. RB 2001.14.III, 15.

Kremlis – sinonīms Krievijas prezidentūrai, valdībai un ārpolitikai.

..par **Kremļa** atbalstītā kandidāta Ahmada Kadirova uzvaru Krievijas amatpersonas bija pārliecinātas jau ilgi pirms vēlēšanu sākuma. D 2003.7.X, 7.

krievu rulete – azartspēle: rotaļu revolverī ieliek vienu patronu, iegriež cilindru, pieliek pie deniņiem un izšauj. Par spēles izcelsmi ir dažādi nostāsti: to esot ieviesuši krievu cietumsargi 19. gadsimtā; cita versija: tā bijusi izplatīta krievu virsnieku vidū, kuri cienīja asus pārdzīvojumus, jo izmantots tika īsts revolveris un īstas lodes.

Laipnais restorāna īpašnieks patiesībā ir mafijas loceklis un vēlas iegūt pilnīgu kontroli pār klubu un spēļu biznesu. Viņa līdzekļi ir visdažādākie: no pērkamām meitenēm līdz pat **krievu ruletei**. TVD 2002.10.X, 7.

krikets – komandu sporta spēle, kurā vienas komandas spēlētāji, metot bumbu, cenšas sagāzt pretinieka vārtiņus, bet pretējās komandas spēlētāji tos sargā ar speciālu vāli.

Kornvolas pīrāgus Austrālijā jūs varat nopirkt futbola, **kriketa** vai regbija mačos.. D 2002.31.I, 15.

Nebijuši drošības pasākumi tika veikti pirms Pakistānas un Dienvidāfrikas **kriketa** izlašu mača. SA 2003.40. 37.

krio- – saistīts ar ledu, aukstumu (grieķu *kryos*), zemu temperatūru (kriodestrukcija, krioloģija, kriomasāža, krioskopija, kriostats, krioterapija u.c.).

Iespējama arī **krio**destrukcijas metode – dzimumzīmes atsaldē ar šķidro slāpekli. Pastaiga 2002.II, 73.

Ja sejas ādā nav iekaisuma procesu, iespējams veikt **krio**masāžu jeb asinsvadu zvaigznīšu apsaldēšanu ar šķidro slāpekli.. Santa 2001.I, 87.

kriptogrāfija, kriptoloģija – zinātne par datu šifrēšanu un atšifrēšanu, par informācijas kodēšanu.

Vispār jau par mūsdienu **kriptogrāfijas** un vispār informācijas teorijas pirmsākumu tiek uzskatīti Kloda Šenona darbi, kas nāca klajā 1949. gadā un kas bija saistīti ar *Bell* korporācijas pasūtījumu.. RL 2002.VIII, 18.

..informācija ir iekodēta ar **kriptogrāfiskiem** algoritmiem. Kapitāls 2003.XI, 44.

kriptonīms – slepens, slepenībā turēts vārds, slepenvārds; šifra vārds; kods.

Kriptonīmu un mīklu pilna pasaule.. RL 2000.VI, 53.

krišnaīts – hinduisma dievības Krišnas pielūdzējs; Krišnas apziņas kustības jeb krišnaītu draudzes loceklis.

Ilgi mani nekur neņēma darbā. Kā uzzina, ka esmu **krišnaīts**, tā – nē, paldies! Una 2000.VIII, 36.

krjašeni – kristietībā pārgājušo tatāru pašnosaukums.

Kādā no Tatarstānas ciemiem, pēc NTV ziņām, tautas skaitītāji atteicās tautības ailē ierakstīt to, kā viņi paši sevi dēvē – **krjašeni**. Jau vairākus gadsimtus sevi tā dēvē tatāri, kuri pievērsušies kristietībai. D 2002.17.X, 9.

krona – naudas vienība Čehijā, Dānijā, Igaunijā, Islandē, Norvēģijā, Slovākijā, Zviedrijā.

Situāciju spētu glābt tikai radikālas pārmaiņas finanšu politikā, tāpēc esot jāsāk debates par to, vai Norvēģijai nevajadzētu aizstāt **kronu** ar eiro. RB 2002.7.XI, 20.

Tomēr Zviedrijas **kronas** svārstības attiecībā pret eiro ir bijušas pārāk lielas. D 2002. 25.V, 9.

Greznā tualete izmaksājusi 2,3 miljonus **kronu** jeb 87 tūkstošus latu – tikpat, cik būtu maksājusi ģimenes māja labā stāvoklī Igaunijas galvaspilsētā. D 2002.25.X, 18.

kruasāns (franču *croissant*) – franču radziņš.

Galvenokārt tiek piedāvāti mazie un lielie brokastu kompleksi, protams, franču stilā, t.i., ar kafiju, sulu un **kruasānu** mazajā komplektā, kuru papildinot ar omleti, tiek iegūts lielais komplekts. D 2002.5.IX, 13.

kruīzs – tūrisma brauciens ar speciāli aprīkotu kuģi pa noteiktu maršrutu.

Osta pilna ar lielajiem **kruīza** kuģiem, kas piestājot tikai uz vienu dienu. SD 2003. 26.IV, 45.

"krusttēvs" – mafijas boss.

Mafijā rokas pirksta skūpstīšanas rituāls ***krusttēvam*** saglabājies līdz šodienai. NRA HKA 2002.24.IX, 4.

Galvenais varonis .. ir kāda liela mafijas **krusttēva** drošības speciālists.. M+ 2000. II, 78.

krutka – viltots degvīns; viltots zīmols.

Ne velti filmas sižetā spēcīgi ekspluatēts tāds jēdziens kā ***krutka***, kas skaidri norāda varonim, ka arī viņš ir kas līdzīgs viltojumam. F 2002.20.IX, 4.

Nez kāpēc ar dāsnu roku maksājam visus nokokļus par šņabi un viskiju, jo esam pārāk smalki, lai dzertu **krutku**, bet klausāmies un skatāmies **krutku** uz nebēdu. D 2004.10.I, 21.

kruts, kruti (krievu *крутой*) – izcils, stilīgs, atzinības vērts.

Šodien ir ***kruti*** atriebties, nepiedot, lai cilvēki nedomā, ka tev var kāpt uz galvas. Pazemība, spēja piedot ir nepopulāras īpašības. Izkl 2003.12.XII, 27.

Līdzās.. vīd secinājums, ka te ir **"kruti"**. Izkl 2002.17.V, 5.

Jaunais bārs būšot vēl ***krutāks***. D 2002.22.VIII, 6.

ksenofobija – paniskas bailes no svešā, citādā; nepatika pret svešo.

Ja nu mani tiešām kas baida, tad tā ir nevis Gruzdova attieksme, bet latviešu un latviešu teātra attieksme jeb latviešu teātra zināma **ksenofobija** un bailes no svešajiem, ko daži piemēri jau apliecinājuši. D 2002.27.VIII, 3.

Pieaugušie slimo ar aizdomīgu, neiecietīgu, karojošu **ksenofobiju** – bailēm no visa, kas neatbilst priekšstatam "normāls". Izkl 2002.13.IX, 10.

ksolo, ksoloitckvintls, šoloītkvintlijs (*xoloitzcuintli*, izrunā: šou-lou-īts-kvīntlī) – suņu šķirne, sauc arī par meksikāņu kailo suni (nav apmatojuma). Uzskata, ka šiem suņiem piemīt ārstnieciskas, ciešanas remdējošas spējas. Dzimtene – Meksika.

Ļaudis ticēja, ka **ksolo**, dzīvodams mājās, nes svētību un pasargā no ļauna. NRA Māja 2003.47, 13.

kukulis – nauda vai cita materiāla vērtība (vai pakalpojums), ko dod amatpersonai vai kādai citai personai – stāvokļa noteicējai, lai tā rīkotos kukuļa devēja interesēs. Kukuļdošanas iniciatīva var nākt arī no stāvokļa noteicējas puses, kad tā pieprasa nelikumīgu atlīdzību.

Lai iedzīvotājiem nerastos pārliecība, ka pašvaldībās par jebko ir jādod **kukulis** vai arī – ka pašvaldības darbību nevar ietekmēt, .. jānotiek dialogam; jānotiek pārliecinošai un godīgai komunikācijai. D 2002.29.VII, 2.

..ASV kompānijas, kas stingrās likumdošanas dēļ izvairās no **kukuļu** maksāšanas pašu mājās, visai labprāt izmanto šo paņēmienu izdevīgu līgumu noslēgšanai citās valstīs. D 2002.16.VII, 8.

kukuruzņiks – neliela vienkārša lidmašīna, kādu padomju gados parasti izmantoja lauksaimniecības aviācijā.

..virs Valmieras vairs nelidinājās vienīgais **kukuruzņiks**. Mēs 2002.28.IX, 23.

kulieris – šķidra dedzinātā cukura masa, ko izmanto konditorijas izstrādājumu gatavošanā un alkohola ražošanā; dabiska pārtikas krāsviela.

Uzlējumu izturēja ozolkoka mucās vairāk nekā desmit gadus, tad tam pievienoja mīkstu dziļurbuma ūdeni un **kulieri** (šķidra dedzinātā cukura masa), kas piešķīra tumšāku nokrāsu. Impulss 2003.1, 18.

kulta .. – *ģen.* tāds, ko pielūdz, par ko daudz runā noteiktās aprindās.

Nez pa kuru šķirbu ieklīdušie parazītvārdi "**kulta** rakstnieks", "**kulta** filma", "**kulta** personība" utt. vien liecina, cik tālu no jēgas, no vārdu būtības sabiedrība ir gatava maldīties. D 2002.23.XI, 16.

Lielajā kino Deniss .. debitēja 17 gadu vecumā, kad viņš nospēlēja epizodisku lomiņu Nikolasa Reja **kulta** vesternā *Džonijs Ģitāra* (1953). Progr 2003.18, 4.

Par festivāla pirmās dienas lielajiem viesiem neapšaubāmi kļuva britu asaraini sirsnīgā **kulta** postpankpopgrupa *The Cure*.. D 2002.9.VIII, 12.

kultūrisms – vingrinājumu sistēma muskulatūras attīstīšanai; sacensību veids, kurā tiek vērtēta muskulatūras attīstība; **kultūrists** – cilvēks, kas nodarbojas ar kultūrismu.

Aivars Visockis pasaules nozīmīgākajās **kultūrisma** sacensībās *Master Olympia* .. ieguva 22 vietu.. **D 2002.24.VIII, 10.**

Sievietes parasti uztraucas par liekā svara rašanos, bet **kultūristi** tikai priecājas, jo līdz ar to parādās iespēja palielināt muskuļu masu un kļūt vēl vīrišķīgākiem. **VZ 2002.14.XII, 29.**

kumins (angļu *cumin*) – ķimenes (*Cuminum cyminum*), to aromātiskās sēklas ir nozīmīgs garšaugs dažādu tautu virtuvē, izmanto arī ārstniecībā.

Indijā aug baltās ķimenes – **kumins**, kam ir pavisam citāda garša un aromāts nekā mūsu ķimenēm. **RB 2002.18.XII, 16.**

kumkvats (angļu *kumquat*) – neliels apaļš vai ovāls citrusauglis ar skābenu mīkstumu un saldu mizu; *Fortunella* ģints krūms vai koks, kas šos augļus ražo.

Pārbaudīta un ļoti garšīga ir šāda kombinācija: Ķīnas pupiņu dīgsti kopā ar papriku, dillēm, **kumkvatu** (mazie ovālie apelsīniņi), mazliet citronetiķa un augu eļļas. **Santa 2002.IV, 101.**

kungfu, kunfu – cīņas veids, ķīniešu pašaizsardzības sistēma, kurā netiek izmantots ierocis; ķīniešu karatē (satur karatē un džudo elementus).

..neviens nepārzina lielpilsētas noslēpumus labāk kā tās mīļākais dēls – **kungfu** cīņas meistars un aktieris Džekijs Čans. **RV 2002.51, 64.**

Tikmēr Tarantīno privātajā filmotēkā sēž Rza – mūziķis no Ņujorkas reperu komandas *Wu-Tang Clan*. Viņš intensīvi skatās **kunfu** filmas un gatavojas producēt mūziku jaunajai filmai. **NRA 2002.29.XI, 9.**

kunstkamera (vācu *Kunstkammer*) – dažādu retumu, dīvainību un anomāliju kolekcija.

Kas cits tas [zoodārzs] ir, ja ne rudimentārs karalienes Viktorijas laika **kunstkameru** atavisms, izdzimis par telpisku katalogu no plīša rotaļlietu biotrafaretiem! **F 2002.19, 1.**

kupē, kupeja – vieglā automobiļa virsbūves tips (divas durvis un divi sēdekļi).

Kupeja ir virsbūves sportiska versija.. **AD 2003.26.XI, 3.**

Tiek lēsts, ka vispirms sagaidīsim trīsdurvju hečbeku, kam vēlāk pievienosies arī **kupeja** un rodsters.. **Mēs 2002.14.IX, 13.**

kuperoze – ādas defekts: kapilāru tīklojuma skarta āda (redzamas t.s. asinsvadu zvaigznītes).

Kuperoze jeb zilgansārtas nokrāsas asinsvadu tīklojums tuvu ādas virspusei (biežāk sastopams uz vaigiem, retāk uz pieres, deguna, zoda vai dekoltē zonā) tiešām neglābjami bojā izskatu. **Santa 2001.I, 87.**

Kuperozas (jūtīgas, plīsušu kapilāru, apsārtušas) ādas terapija, kas novērš apsārtumu un kapilāru redzamību. **D 2002.13.XI, 11.**

kupēšana (angļu *couped* 'atdalīts no pārējā') – astes saīsināšana noteiktu šķirņu suņiem dzīves pirmajās dienās. Pēdējā laikā dzīvnieku aizsardzības biedrības un dažu valstu likumdošana šādu praksi uzskata par nežēlīgu un tādēļ nepieļaujamu.

Par darba suņiem nav bijis jāmaksā nodoklis, un par šo privilēģiju liecinājusi **kupēta** aste. **NRA Māja 2002.18.VII, 7.**

kurators – persona, kas profesionāli organizē kādu mākslas, muzejniecisku vai cita rakstura pasākumu un pārrauga tā norisi (piemēram, izstādes kurators).

..**kurators** ir *intelektuālais instalators*, kurš pieaicina un saliek kopā dažādus māksliniekus, izveido izstādi un pamato – kāpēc. Jābūt ļoti lielam māksliniekam, talantam, lai būtu par **kuratoru**. **Studija 1999.IX, 22.**

kurdi – irāņiem etniski tuva tauta, kas dzīvo Kurdistānā – reģionā, kas aizņem daļu Turcijas, Irānas, Irākas, Sīrijas, – un runā valodā, kas tuva persiešu valodai; lielākā daļa kurdu ir musulmaņi (sunnīti). Lielākā tauta (kopumā pasaulē vairāk nekā 20 miljonu), kurai šobrīd nav sava valstiska veidojuma.

Neoficiālā informācija liecina, ka amerikāņi un to nedaudzie sabiedrotie jau savelkot spēkus Irākas ziemeļos – **kurdu** kontrolētajos reģionos. **NRA 2002.17.XII, 2.**

kurjatņiks (krievu *курятник* 'vistu būda') – mazgabarīta dzīvoklis.

Tagad to [Jelgavu] rotā no drupām rotātas ēkas, pa kādai vecai koka mājai nomalēs un sociālistiskās arhitektūras labumi – ***kurjatņiki*** (jelgavnieki zina), rūpnīcas, plašas alejas bez kokiem un visdažādākā parauga blokmājas. **D 2002.24.VII, 17.**

kurkuma, kurkūma (angļu *curcuma*) – ingveru dzimtas augi, piemēram, *Curcuma longa* jeb tumeriks un *Curcuma zedoaria* jeb zedoārijs (baltais tumeriks). Satur aromātiskas vielas, iecienīta garšviela indiešu virtuvē, izmanto arī kā pārtikas piedevu organisma attīrīšanai.

Kurkuma ir tropu augs, kas pieder ingveru dzimtai. Kopš seniem laikiem iecienīta Indijā, un tur to izmanto arī kā krāsvielu tekstilrūpniecībā. **NRA Māja 2002.19.XII, 8.**

"Kursk" – Krievijas atomzemūdene, kas nogrima 2000. gada 12. augustā Barenca jūrā. Līdzīgi kā Černobiļa šis notikums kļuva par varas bezatbildīguma un bezjūtības simbolu.

Atomzemūdene ***Kursk*** nogrima 2000. gada 12. augustā Barenca jūrā torpēdas sprādziena rezultātā. Bojā gāja 118 jūrnieki. **D 2002.13.VIII, 6.**

kus-kus, kuskuss (angļu *cous-cous*) – speciāli apstrādāti mannas putraimi; Ziemeļāfrikas tautu virtuves ēdiens, to pasniedz kopā ar dārzeņiem un gaļu kā pamatēdienu vai kopā ar augļiem kā desertu.

Vistas un **kuskusa** salāti gan bija gardi. **Izkl 2002.19.VII, 18.**

kutikuls (angļu *cuticle*) – ienadži.

..jālieto ārstniecisks līdzeklis nagu ienadžu barošanai, mīkstināšanai un noņemšanai, kas novērš plaisu rašanos un ienadžu (**kutikulu**) sasprēgāšanu. **Santas Rudens 2003, 32.**

kuvašs (*kuvasz*) – suņu šķirne, izcils sargsuns. Dzimtene – Ungārija.

15. gadsimtā Ungārijas karaļvalstī **kuvašs** bijis kā viena no augstākajām karaļa atzinības izpausmēm – šos suņus nav bijis iespējams nopirkt; karaļnams tos dāvinājis augstmaņiem par īpašiem nopelniem. **NRA Māja 2002.17.X, 8.**

kvadriennāle, kvadrināle – pasākums, kas notiek reizi četros gados.

..arī šoreiz, tāpat kā iepriekšējās **kvadriennālēs**, bija saistoši redzēt un pētīt, kā tēlnieku radītajos objektos, materiālu izvēlē un apstrādē, formu raksturā un to telpiskajā veidolā ieaužas un izpaužas vietējās kultūrvides, mentalitātes, ietekmju, arī aizspriedumu, aizguvumu un tīri personisku izjūtu, dīvainību iezīmes. **Studija 2000.IV, 40.**

No visām Baltijas republikās dzimušajām līdzīga rakstura skatēm (Viļņas gleznieciības triennāle, Rīgas tēlniecības **kvadrināle** u.tml.), manuprāt, Tallinas grafikas triennāles visveiksmīgāk integrējušās laikmetīgās mākslas izstāžu dzīves modelī.. **Studija 2002.XII/I, 75.**

kvarils (*quaril*) – jauns materiāls, ko lieto santehnikas (vannu, izlietņu u.tml.) izgatavošanai, tiek saukts arī par polimērbetonu. Izgatavo no kvarca un akrila.

Kvarila vannas cieši pieguļ uzstādāmajai virsmai.. **Būvēsim 2002.IV, 28.**

kviksteps (angļu *quickstep*) – ātra sarīkojumu deja, ātrais fokstrots.

Balles deju programmā ietilpst astoņas pamatdejas – lēnais valsis, Vīnes valsis, tango, **kviksteps**, samba, čačača, džaivs un rumba. **NRA Māja 2002.26.IX, 14.**

kvorums – nepieciešamais pasākuma dalībnieku skaits, lai tas būtu lemtspējīgs.

Kvoruma trūkuma dēļ prezidijs darbu nevarēja turpināt.. D 2002.6.XI, 7.

kvota – pieļaujamā vai atļautā norma; **kvotēt** – noteikt kvotas.

Telefonsarunās atklājas arī citas vēža slimnieku nelaimes: nereti ģimenes ārsti tīši aizmirst apmeklēt šādus slimniekus, slikti un novēloti tiek veikta audzēju diagnostika, slimokasu **kvotu** dēļ ārsti neizraksta vajadzīgās zāles, arī pretsāpju medikamentus. NRA Māja 2002.17.X, 12.

Lai gan šobrīd rapša platības Latvijā ir nepietiekamas (ap 25 000 ha), nākotnē tirgus pieprasījums ļautu šīs sējas platības palielināt līdz 180 000 ha, jo rapsis ES netiek **kvotēts** un Eiropā ir liels tā deficīts. DB 2003.3.X, 6.

L

labradors jeb **Labradoras retrīvers** – suņu šķirne – liels suns ar melnu vai zeltainu apmatojumu. Nosaukums pēc Labradoras pussalas Ziemeļamerikā.

..vislabdabīgākie ir **labradori**, bet tāds maksāja lielu naudu. **D 2002.20.VII, 17.**

Laika – pirmais suns, kas 1957. gada 3. novembrī tika nosūtīts kosmosā PSRS mākslīgajā Zemes pavadonī "Sputņik 2".

Slavenais suns **Laika** – pirmā dzīvā būtne, kas veica lidojumu ap Zemes orbītu 1957. gadā, nenodzīvoja tik ilgi, kā padomju amatpersonas vēlāk stāstīja visai pasaulei. **D 2002.31.X, 18.**

laika – **1.** nosacīta suņu šķirne. **2.** jaunlopa āda.

Krievijā šķirnes nosaukums ***laika*** tiek piedēvēts visiem suņiem, kam ir stāvas ausis, aste ritenī un kupls kažoks.. **NRA Māja 2002.19.IX, 8.**

Laikas jeb jaunlopu (jēra) ādas gan ir dārgākas, tomēr tās ir pārāk mazas un maigas virsdrēbēm – no tām iznāk smalki pirkstaiņi. **NRA Māja 2002.17.X, 3.**

Laima slimība, Laimas slimība (*Lyme disease*, pēc *Lyme* pilsētas) – saslimšana, ko ierosina infekcija, kuru pārnēsā cilvēka ķermenim piesūkušās inficētas ērces. Sk. **borelioze**.

Laima slimības pirmā pazīme – ap ērces piesūkšanās vietu vai tuvumā uz ādas veidojas sarkans plankums (apmēram 5 cm un lielāks). **D 2001.23.V, 14.**

laims (angļu *lime*) – citrusu ģints koks (*Citrus aurantifolia*); šā koka auglis.

Ananasu un **laima** salsa. Vajag: .. 125 ml svaigas **laima** sulas (var aizvietot ar citrona sulu).. **D 2002.4.VII, 17.**

laktāze – aizkuņģa dziedzera ferments, kas katalizē laktozes šķelšanos līdz monosaharīdiem.

Japāņi, ķīnieši un citi austrumzemju iedzīvotāji nepanes pienu, respektīvi viņu organisms neizstrādā fermentu **laktāzi**, kas šķeļ pienā esošo laktozi. Latvijā šāda piena nepanesamība ir aptuveni 15% cilvēku.. **NRA 2002.10.X, 5.**

lakto, laktobacillus (*lactobacillus*) – pienskābās baktērijas.

Cilvēkam draudzīgi un nepieciešami ir divi baktēriju veidi – bifido un **lakto** baktērijas. **Una 2002.V, 66.**

laktoze – piencukurs.

Piemēru sk. pie **laktāze**.

lama – budistu mūks zemēs, kur izplatīts budisma paveids lamaisms (Tibetā, Mongolijā).

Izstādes apmeklētājiem būs iespēja iepazīties ar projektu *Maitreija Buda*, kura garīgais vadītājs ir **lama** Zopa Rinpoče.. **NRA 2002.23.XI, 10.**

LAMB – abreviatūra no **L**atvijas **A**utomoto **b**iedrība.

Ievērojamas atlaides un pat bezmaksas palīdzība tiek sniegta **LAMB** biedriem. **RB 2001.6.II, 19.**

lambrekens (franču *lambrequin*) – rotājums gar jumta malām, virs logiem un durvīm; loga augšējais dekoratīvais aizkars.

Augšmala [aizkariem] izskatīsies interesantāk, ja **lambrikenu** veidosiet kā volānu. **RB 2001.27.VI, 15.**

lameles (angļu *lamella* 'plāksnīte, kārtiņa', no latīņu) – izgriezumi riepu protektorā; **lameļots** – tāds, kam ir lameles.

1980. gadā, pateicoties izmēģinājumiem rallijā, motošosejā un Formulā–3000, vienkāršais statistiskais autoīpašnieks ieguva pirmās bezradžu riepas, kuru protektors bija klāts ar sīkiem izgriezumiem – **lamelēm**. **AD 2003.12.XI, 3.**

Michelin, sekojot tirgus konjunktūrai, beidzot publiskojis **lameļotās** ziemas riepas MAXI ICE jaunāko paaudzi. **Auto 2002.III, 25.**

lamellas – plāksnītes.

Firma piedāvā arī koka žalūzijas – no 25 mm un 50 mm **lamellām**. **MI 2001.III/IV, 24.**

laminārija – jūras brūnaļģes jeb jūras kāposti (*Laminaria*).

Kāda izstiepās spiningotāja seja, kad viņš cerētās mencas vietā izvilka milzīgu **laminārija**, ko mēs visi pazīstam kā jūras kāpostus. **D 2002.5.VIII, 16.**

laminēts (latīņu *lamina* 'plāksne, sloksne') – koksni imitējoša sintētiska materiāla loksnes, ko izmanto kā grīdas segumu; **laminēšana** – laminēta uzklāšana; virsmu pārklāšana ar dažādiem lokšņu materiāliem, piemēram, ar sintētisku plēvi.

Laminēts ir materiāls, kas izgatavots no ļoti cieši sapresēta papīra, izveidojot

noteiktas formas loksni, kas tiek aplīmēta ar rakstainu uzlīmi – koka fotogrāfiju. NRA Māja 2002.19.IX, 10.

landarts, lendarts, lendārts (angļu *land art*) – zemes māksla, vides mākslas paveids, ainavas veidošanas māksla; arī ainavu arhitektūra.

Bet ir cita veida māksla, kas nesaglabājas. Tā saucamais ***landarts***, kad saķemmē zālīti, sarok bedrītes, sakārto oļus upē – tā nesaglabājas. D 2002.8.XI, 13.

Priekšstatu par dārzu un par ainavu arhitektūru modernajos laikos paplašinājuši gan japāņu tradicionālās dārza mākslas iepazīšana, gan tādi mākslas virzieni kā **"lendārts"**, vides māksla, instalācijas.. LArch 2001.III, 111.

lando – četrvietīga kariete ar nolaižamu virsdaļu; vieglā automobiļa virsbūves tips.

..prestižu sedanu, taču ar atmetamu vidējo sēdekļu rindu kalpotājiem un lūku virs aizmugurējā sēdekļa, pa kuru pirmā persona var sveicināt ļaudis, sauc par **lando**. AD 2003.26.XI, 3.

langusts (franču *langouste*) – liels jūras vēzis, ar cietām bruņām, bez spīlēm.

Grilē **langustu** aptuveni 3 minūtes no katras puses. NRA Māja 2004.1, 22.

laparoskopija (grieķu *laparē* 'vēders') – vēdera dobuma orgānu izmeklēšanas un operatīvas ārstēšanas metode, lietojot optisku instrumentu – **laparoskopu**.

Tagad akūta apendicīta ārstēšanā, kā arī diagnostikā lieto **laparoskopiju**, it īpaši sievietēm. Ieva 1999.27, 19.

Laparoskopiju uzskata par ļoti drošu procedūru.. Santa 2001.I, 86.

..ir **laparoskopiskā** ķirurģija un brūču šūšanas metodes, lai rēta būtu pēc iespējas mazāka un ātrāk izzustu.. Santa 2001.I, 94.

Pēc tam ievada **laparoskopu**, kura vienā galā ir lēca un spogulis, bet otrā – okulārs, caur kuru redzams palielināts mazā iegurņa orgānu attēls. Santa 2001.I, 86.

laptop, **laptops** (angļu *laptop* 'tas, kas atrodas virs (uz) ceļiem') – neliels, viegls, pārnēsājams dators, ar kuru var strādāt jebkurā vietā, uzliekot to uz ceļiem; portatīvais dators. Sk. arī **klēpjdators**.

Karavīri manipulē ar robotiem, izmantojot ***laptop*** datorus vai rokas vadības pulti. NRA 2002.22.XI, 8.

Ja ārvalstu uzņēmuma darbiniekiem kaut kas nepatīk, viņi sakravā savus ***laptopus*** un brauc prom. D Māj 2003.26.XI, 1.

LAŠOR – abreviatūra no krievu ***Латвийская ассоциация школ обучающих на русском языке*** – Latvijas Krievu mācībvalodas skolu atbalsta asociācija.

LAŠOR vēlas mainīt Izglītības likumu, pamazām piesaistot aizvien lielāku atbalstītāju skaitu. Ned 2003.10, 12.

latekss (latīņu *latex* 'sula') – kaučukaugu piensula, pienam līdzīgs šķidrums, ko iegūst no kaučukaugiem. Tiek ražots arī sintētiski. Plaši izmanto dažādu priekšmetu izgatavošanā.

Gadās, ka porolonu uzdod par **lateksu** vai dabīgā **lateksa** vietā matracī ir mākslīgais. Dabīgajam **lateksam** jābūt baltam, pēc taustes nedaudz taukainam. NRA Māja 2002.17.X, 3.

Ar šīs it kā zināmās patiesības atkārtošanu tā [Eiropas Komisija] reaģējusi uz Romas katoļu baznīcas draudžu vidū izplatīto vēsti, ka imūndeficīta vīruss tiek cauri **lateksa** izstrādājumu porām.. D 2003.23.X, 9.

..lai man tiek piedota kārtējā atsauce uz *Ray Ban* saulesbrillēm un ādas **lateksa** mēteļišiem.. Izkl 2003.7.XI, 6.

latents – apslēpts, slēpts.

Nebūsim naivi un nedomāsim, ka pilsētā, kur *anšlāgus* piedzīvo Mocarta un Bēthovena mūzikas koncerti, pēkšņi kā no spundes izšāvusies ilgi **latenti** norūgusi mīlestība uz jauno skaņumākslu. D 2003.17.X, 15.

latinos – Latīņamerikas izcelsmes ASV iedzīvotāji; latīņamerikāņi.

Valentino izteikti sievišķīgie tērpi apliecina šī brīža kaislību uz **latinos** kultūru. Pastaiga 2002.II, 10.

LATO – abreviatūra no **La**tvijas **T**ransatlantiskā **o**rganizācija.

..jaunieši rīkos publiskus pasākumus pilsētu centrālajos laukumos, lai atraktīvā veidā informētu sabiedrību par Baltijas valstu kopīgajiem centieniem dalībai *NATO*, *Neatkarīgajai* sacīja ***LATO*** ģenerālsekretāre.. D 2002.19.XI, 1.

latvāņi – čemurziežu dzimtas ģints (*Heracleum*), lakstaugi ar lielām lapām un baltiem vai zaļganiem čemurveida ziediem.

Kodīgās **latvāņu** sulas izraisītie ķīmiskie apdegumi ir ļoti sāpīgi. D 2002.12.VII, 3.

Pirms kādiem 30 gadiem neapdomīgi ieviestie **latvāņi** ar nolūku audzēt jaunu kultūru skābbarības gatavošanai, kļuvuši par īstu postu Latvijas dabai. D 2002.13.VII, 2.

laundžs (angļu *lounge* 'atpūtas vieta, viesistaba') – vieta, kur atpūsties, pavadīt laiku mierīgi un nesteidzoties; elektroniskās mūzikas stils, atpūtas salonu mūzika.

Te nav suši bāru, *fusion* restorānu un plastmasas *chill-out* ***laundžu*** (cik savdabīgs nosaukums, ņemot vērā, ka vairumā no tiem ir visai stīva gaisotne) vai citu kategoriju atpūtas vietu, kuru nosaukumiem latvisko ekvivalentu neatrast. Izkl 2003. 26.IX, 18.

No vienas puses, Kramska prātu pārņēmušas *Dzelteno pastnieku* ietekmes, no otras, simpātijas pret ***lounge*** un citām jaunās elektronikas vēsmām. Izkl 2002.6.XII, 19.

lauvas tiesa – lielākā daļa vai gandrīz viss. Frazeoloģisms ieviesies no Ēzopa fabulas – lauva kopā ar citiem zvēriem piedalījās medībās; kad pienāca kārta sadalīt medījumu, lauva argumentēja, ka viņam pienākas praktiski viss.

..amerikāņu saimniekošanas metodes Irākā līdz šim neizceļas ar loģiku un caurspīdīgumu – amerikāņi neslēpti demonstrē, ka tieši viņu kompānijas saņems ***lauvas tiesu*** pasūtījumu rekonstrukcijas darbos. Ned 2004.4, 7.

lavašs – armēņu un azerbaidžāņu maize, kas cepta no neraudzētas mīklas.

Iespējams nobaudīt .. foreli **lavašā**.. RB 2001.28.III, 12.

lavočka (krievu *лавочка*) – veikaliņš, bodīte.

Primitīvajās "Matīsa centra" ***lavočkās*** atradīsiet tikpat primitīvu preču piedāvājumu. LArch 2002.III, 50.

lazanja, lazaņja (itāliešu *lasagne*) – itāļu virtuves ēdiens, ko gatavo no platām, plānām nūdelēm (makaronu plāksnēm), kas kārtotas pamīšus ar maltas gaļas vai sautētu dārzeņu slāni, pievienojot arī sēnes, rīvētu sieru un pārlejot ar dažādām mērcēm, no kurām populārākā ir bešamela jeb baltā mērce.

Sieva gatavo **lazanju**, karbonādi vai plovu – viss garšīgs. NRA Māja 2002.17.X, 16.

lāzers (angļu *laser* – abreviatūra no *light amplification by stimulated emission of radiation*) – optiskā diapazona elektromagnētisko viļņu ģenerators vai pastiprinātājs, kas rada monohromatiskas gaismas starojumu ar lielu intensitāti.

CIP aģents ar iesauku Melnais Ērglis ierodas Maltā, lai neļautu VDK aģentam izzagt jaunu superslepenu **lāzera** ierīci. TVD 2002.3.I, 17.

LC – abreviatūra no **L**atvijas **c**eļš – Latvijas politiskā partija, dibināta 1993. gadā.

Ja savulaik ***LC*** bija lielo ideju formulētājs, tad pēdējā laikā, šķiet, kļuvis par reaģētāju. D 2002.16.IX, 2.

LCD – abreviatūra no angļu *liquid cristal display* – šķidro kristālu monitors.

Šobrīd **LCD** pasaulē dominējošā patiesība ir viena: **LCD** monitors ir ideāli piemērots tradicionālām biroja vajadzībām.. DB 2002.3.IX, 14.

..tās [veļas mazgājamās mašīnas] runā un saprot latviski (arī krieviski, igauniski utt.), radot iespēju uz **LCD** displeja izlasīt, kad veļa būs izmazgāta, dodot rīkojumu veļai būt tīrai noteiktā laikā.. **Impulss 2003.1, 24.**

LCP – abreviatūra no **L**atvijas **C**entrālā **p**adome.

LCP pastāvēja līdz 1950. gadam, tieši ar tās atbalstu Zviedrijā patvērumu kara beigās guva vairāk nekā 4500 politisko bēgļu. **D 2002.16.X, 7.**

[1943. gada] 13. augustā tika nodibināta Latvijas Centrālā padome (**LCP**), kurā apvienojās kādreizējie sociāldemokrātu, Demokrātiskā centra, Latvijas Zemnieku savienības politiķi, kā arī vairāki ar politiku nesaistīti cilvēki. **SD 2002.14.XII, 49.**

lečo (ungāru *lesco*) – ungāru virtuves ēdiens, ko gatavo galvenokārt no paprikas, tomātiem un sīpoliem.

Ir trīs konservi, ko sieva un sievasmāte gatavo tieši Šandoram: marinētus gurķus, tomātus želejā un **lečo**.. **NRA Māja 2002.17.X, 16.**

legingi, leginsi (angļu *leggings*) – ļoti piegulošas plānas trikotāžas bikses.

Kargo biksēm ir arī pretpols – ļoti šauras un piegulošas zīmuļbikses, kas atgādina astoņdesmito gadu **leginsus**, respektīvi, necaurspīdīgas zeķubikses bez pēdām. **Mēs 2003.12.IV, 13.**

lego – zīmols: rotaļlieta – savietojami plastmasas moduļi, no kuriem var veidot dažādas konstrukcijas, piemēram ēkas, automašīnas u.tml.

..tieši Harija Potera ***Lego*** pils komplekts pērn esot bijis vispārdotākā bērnu rotaļlieta. **D 2002.8.II, 14.**

legonga (angļu *legong*) – stilizēta baliešu deja, ko izpilda galvenokārt jaunas meitenes.

Piemēru sk. pie **baronga**.

lēģeris (krievu *лагерь* 'nometne', vācu *Lager*) – soda izciešanas vieta – izsūtīto nometne, nometinājuma vieta; koncentrācijas nometne; filtrācijas nometne.

Vaicāts, vai pirmais *Rakstu* sējums, **lēģera** laika dzeja, ir tas sāpīgākais, Skujenieks atzīstas – laikam gan. "Es gan gribētu pārlikt akcentus – tā nav **lēģera** laika dzeja, bet dzeja, rakstīta **lēģerī**.." **D 2002.18.XII, 18.**

leģionārs – **1.** leģiona karavīrs. **2.** latviešu SS leģiona dalībnieks Otrajā pasaules karā. **3.** sporta kluba komandas dalībnieks – ārzemju algotnis.

Enkvists bija pirmais, kas runāja par zviedru valdības kauna traipu – baltiešu SS bataljona **leģionāriem**, kas tika izdoti PSRS uzreiz pēc Otrā pasaules kara. **D 2002. 9.XI, 17.**

Pirmo gadu Latvijas čempionu godā tikuši Jānis Cekuls, Atis Ozols, Andrejs Jansons, Jānis Pīpiķis, kā arī **leģionāri** – Stīvs Ričs, Kips Stouns un Andrejs Kapinoss. D 2001.26.V, 12.

leģionāru slimība – pneimonijai līdzīga slimība, ko izraisa baktērija leģionella.

Leģionāru slimības uzliesmojumā Lielbritānijā miruši jau divi cilvēki.. D 2002.10.VIII, 9.

Leģionāru slimība pirmoreiz tika konstatēta kādā ASV kara veterānu saietā Filadelfijā 1976. gadā, kad no tās nomira 30 Amerikas leģiona dalībnieku. Slimību izraisa baktērija, kas izplatās pa ūdeni un kurai vislabākie eksistences un vairošanās apstākļi ir 37 grādu temperatūrā. Tā strauji izplatās karstā ūdenī un gaisa kondicionēšanas sistēmās.. D 2002.5.VIII, 5.

leģions – īpašs karaspēka formējums, piemēram, ārzemju leģions; atzinības zīme (Goda leģions Francijā, Nopelnu leģions ASV u.c.).

..Latvijā, arī Igaunijā, **leģiona** veidošana lielā mērā notika tiešas mobilizācijas rezultātā. Īsto brīvprātīgo bija maz. NRA 2004.16.III, 4.

No 1944. gada 16. līdz 18. martam risinājās viena no smagākajām kaujām Veļikajas upes austrumu krastā. [..] Šīs kaujas atcerei *Daugavas vanagu* organizācija 1952. gadā arī izraudzījusies 16. martu par Latviešu **leģiona** gadadienu.. NRA 2004.16.III, 4.

leģislatūra – vēlētas likumdošanas institūcijas pilnvaru laiks.

Līdzšinējais valsts galva 62 gadus vecais Milans Kučans .. divos **leģislatūras** periodos parādījis sevi kā ietekmīgs ekonomikas un mediju magnāts – pēdējie viņam klausījuši uz vārda. NRA 2002.9.XI, 8.

leģitimitāte – likumīgums saskaņā ar starptautiskajām tiesībām vai sabiedrības attieksmi.

Ķīnas Komunistiskā partija zināja, ka tai ir **leģitimitātes** problēma.. D 2002.29.VII, 2.

leibls (angļu *label*) – etiķete, uzlīme; uzšuve ar ziņām par izgatavotāju; mūzikas ierakstu kompānija, arī zīmols.

..sadarbībā ar **leiblu** *Quadrat musique* Depo sāk regulāru pasākumu sēriju, kuras mērķis ir popularizēt Latvijā radīto elektronisko mūziku. Izkl 2002.28.VI, 12.

leiboristi (angļu *labourites*) – Lielbritānijas Leiboristu partijas (dibināta 1900. gadā) biedri.

Kopš Lielbritānijas **leiboristu** uzvaras 2001. gada jūnijā, labējie 15 mēnešu laikā triumfēja septiņās valstīs pēc kārtas. D 2002.17.IX, 9.

leiputrija – fantāzijas un pasaku tēls – pārpilnības un dīkas dzīves zeme.

Ir pavisam skaidrs, ka nākamajā dienā pēc iestāšanās ES mēs nesāksim dzīvot **Leiputrijā**. JA 2002.35, 10.

lektīra – viegla lasāmviela.

Tomēr fakts, ka **lektīra**, kas citviet pasaulē tomēr tiek nodalīta no tā saucamās daiļprozas īpaši tematiskos plauktos – erotika, sekss –, liek domāt, ka dažiem izdevējiem peļņas nolūkos ir izdevīgi nojaukt jelkādas robežas starp telefongrāmatām un klasiskajiem sonetiem, starp vilcienu sarakstu un drāmu. D 2003.10.V, 16.

lenčs (angļu *lunch*) – otrās brokastis – ap 11.00–12.00.

Tā esmu uz vietas, varu atbildēt uz telefona zvaniem, jūtos mierīgāks. Uzēdu **lenču**, uzdzeru kafiju... NRA Māja 2002.17.X, 16.

lendrovers (angļu *Land Rover*) – kompānijā "Rover" ražota apvidus automobiļu marka ar ļoti spēcīgu dzinēju. Pirmais lendrovers izgatavots 1949. gadā.

..atved tevi ar **lendroveri** pie balkona, desmit nēģeri miera stājā ar tevi militāri sasveicinās, un tu lido, lido, lido... Un skaties zvērus. Liesma 1995.II, 35.

lendskeipings (angļu *landscape* 'ainava') – ainavas veidošana.

Kā mūsdienīga **"lendskeipinga"** piemērs Latvijā jāmin Pedvāles parks. LArch 2001.III, 114.

leptīns (grieķu *leptos* 'tievs, vājš') – olbaltumviela, hormons, kas ietekmē ķermeņa svaru, regulē vielmaiņu un reproduktīvās funkcijas.

Eksperimenti ar pelēm rāda, ka nepilnīgs **leptīna** daudzums tās padara resnas, bet, papildus to injicējot, peles lieko svaru nomet. D 2003.2.V, 19.

lesbiete – homoseksuāli orientēta sieviete; sieviete, kas piekopj dzimumsakarus ar sievieti. Nosaukums pēc Lesbas salas Egejas jūrā, kur dzīvoja dzejniece Sapfo, kas, kā vēsta nostāsti, ir mīlējusi sava dzimuma pārstāves.

Ernests Hemingvejs grāmatā *Mūžīgie svētki* visai atklāti raksta par sievieti, kura atstāja ietekmi uz viņa paša rakstīšanas stilu – Ģertrudi Stainu, faktiski pavēstot, ka viņa ir **lesbiete**, kura izmanto savas kalpones. NRA 2002.4.X, 11.

letāls – nāvējošs; tāds, kas izraisa nāvi.

..samazinājies smagu miesas bojājumu nodarīšanas gadījumu skaits ar **letālām** sekām.. NRA 2002.24.XII, 5.

Cilvēks nevar pierast pie negulēšanas, pēc trim negulētām diennaktīm tas var beigties **letāli**. NRA Māja 2002.26.IX, 12.

letonika – zinātnes nozaru kopums, kas pētī Latviju, latviešus, to kultūru, vēsturi, valodu.

Ar gandarījumu var atzīmēt, ka **letonika** Latvijā ir noteikta kā viena no piecām prioritārām zinātnes nozarēm. **IK 2002.3.V, 5.**

levitēt – pacelties, pārvarēt Zemes gravitācijas spēka iedarbību uz cilvēka ķermeni. Dažās Austrumu reliģijās, mistikā, spiritismā – cilvēka ķermeņa pacelšanās gaisā; ķermeņu vai priekšmetu iekustināšana ar domas spēku.

Māci mums, O, Lama, kā fiziski **levitēt** pāri matērijai un kā nebūt vairs piesietiem pie zemes. **RL 2002.XII, 30.**

levrete jeb mazais itāļu kurts – suņu šķirne.

Levrete ir tipisks kurts – angļu kurta greihaunda kopija miniatūrā, tikai daudz izsmalcinātāka, graciozāka, kā dzīva statuete. **NRA Māja 2002.10.X, 8.**

liberalizācija – atbrīvošana, dažādu ierobežojumu atcelšana.

Automašīnu tirgus **liberalizācija** turpmāk ierobežos ražotāju iespējas noteikt pārāk stingrus izplatīšanas noteikumus izplatītājiem un autoservisiem. **D 2002.18.VII, 1.**

libertīnisms, arī **libertārisms** – kustība par neierobežotu indivīda brīvību un valsts varas samazināšanu.

..jopro jām šķiet, ka dzīvojam padomju laikā, kad "seksa pie mums nav" un it kā nebūtu bijuši skandāli ap seksuālpolitisko **libertīnisma** propagandas avīzi *Ješčo*.. **D 2002.20.IV, 16.**

libido – psihiskā enerģija, kas saistīta ar dzimumdziņu, dzimuminstinkta enerģija.

Iedzīvotāji piedēvē šiem ēdieniem īpašības, kas veicina **libido**. **D 2002.12.VIII, 18.**

Ja vīrietis negrib mīlēties un tāpēc nevar, tā nav eriktilā disfunkcija, bet gan **libido** traucējumi. **D 2003.23.V, 17.**

LIBOR – abreviatūra no *London InterBank Offered Rate* – viens no autoritatīvākajiem biržas indeksiem valūtu tirgū.

..slēdzot līzinga līgumu valūtā, visbiežāk tiek izmantoti ***LIBOR*** (*London InterBank Offered Rate*), kas parāda attiecīgās valūtas aizņemšanās likmi Londonas starpbanku biržā. **NRA Māja 2002.7.XI, 2.**

licence – atļauja ražot, ievest, tirgot, strādāt noteiktā profesijā u.tml.

..personai, kas vēlas saņemt **licenci** vai atļauju, Finansu un kapitāla tirgus komisijā vairs nebūs jāiesniedz tādi dokumenti, kurus Komisija pati var iegūt no citām valsts iestādēm.. **D 2002.25.V, 9.**

līčija (angļu *lychee*, no ķīniešu) – koks *Nephelium litchi*, šā koka auglis.

Līčija – plūmes lieluma auglis ar sarkanīgu, ļoti cietu, bet viegli nolobāmu mizu, kas atklāj blāvi baltu, sulīgu mīkstumu ar saldu, mazliet savelkošu garšu. **D 2002.21.XI, 15.**

Lielā depresija – pasaules ekonomikas krīze 20. gs. 20. gadu beigās – 30. gadu sākumā, ko izraisīja Volstrītas banku sabrukums 1929. gada 29. oktobrī, kad dažās stundās ASV akciju kopējā vērtība nokritās par vairākiem miljoniem dolāru.

Veikalu dibinātāja Maikla Kallena iecere bija pavisam vienkārša: ar zemām cenām un plašu preču klāstu piesaistīt amerikāņu pircējus, kuru maksātspēju bija iedragājusi **Lielā depresija**. **Ned 2003.4, 36.**

Lielā Mūzikas balva – apbalvojums, kas tiek piešķirts Latvijas mūziķiem un mūziķu kolektīviem par spilgtākajiem sasniegumiem iepriekšējā gadā. Balva iedibināta 1993. gadā, tās ideja autors – Raimonds Pauls, toreizējais kultūras ministrs.

1998. gadā **"Lielo Mūzikas balvu"** piešķirs piekto reizi. **Ieva 1998.8, 25.**

Lielais astoņnieks – valstu grupa (septiņas bagātākās un ietekmīgākās pasaules lielvalstis un Krievija), kas regulāri rīko tikšanās par aktuāliem pasaules attīstības jautājumiem. Sk. arī **G8.**

Lielais astoņnieks apvieno septiņas pasaules bagātākās un attīstītākās valstis (ASV, Vāciju, Japānu, Lielbritāniju, Franciju, Itāliju un Kanādu), kā arī Krieviju, kas pēc PSRS sabrukuma pievienojās *Lielajam septiņniekam* (G7). **D 2002.26.VI, 9.**

Lielais brālis (angļu *Big brother*) – totalitāras valsts personifikācija Džordža Orvela (*Orwell*, 1903–1950) antiutopiskajā romānā "1984"; persona, organizācija vai sistēma, kas, savu interešu vadīta, vēlas kontrolēt cilvēku dzīvi un ierobežot viņu brīvību.

Lielā brāļa tēls ir varas un kontroles simbols.. **D 2002.9.VIII, 14.**

Lielais Kristaps – Latvijas nacionālā filmu skate, kā arī tajā piešķirtā balva – Lielā Kristapa statuete. Notiek kopš 1977. gada.

Pieteiktās filmas tiks izvirzītas ***Lielā Kristapa*** balvu nominācijām piecās kategorijās – labākā spēlfilma, labākā dokumentālā filma, labākā animācijas filma, labākā īsfilma, labākā debija. **D 2003.5.IX, 15.**

lielveikals – liels veikalu komplekss, kurā parasti tirdzniecība organizēta pēc pašapkalpošanās principa. Lielveikals parasti ir kāda veikalu tīkla jeb ķēdes sastāvdaļa.

Lielveikaliem vietas tiek izvēlētas automaģistrāļu malās vai labi piebraucamās

vietās, jo tie orientējas uz pircēju, kam ir auto un kurš veikalā parasti ierodas reizi nedēļā, lai iepirktu pārtikas produktus. D 2001.1.VI, 11.

Pasaulē pirmais **lielveikalu** tīkls parādījās Amerikas Savienotajās Valstīs 1930. gadā, un to veidoja Ņujorkas atklātie *King Kullen* veikali. Ned 2003.4, 36.

lifestyle (angļu) – dzīvesstils.

Firma *Sciona* jau pārdod gēnu testu *You and Your Genes*. Gēnu tests kā ***lifestyle*** industrija. D 2002.17.X, 15.

liftings – kosmētiska procedūra: ādas nostiepšana un izlīdzināšana.

Nosaukums ***liftings*** cēlies no angļu valodas, šādi sauc kosmētisko sejas ādas nostiepšanas operāciju, savukārt **liftinga** krēma iedarbība ir radniecīga šai operācijai. Sieviete 2001.III, 53.

Ja āda pavītusi – derēs spēcinošs vitamīnu serums, ja krunciņas vai trūkst elastīguma – ādu paceļošie jeb **liftinga** krēmi. Santa 2001.XII, 121.

lihenoloģija – botānikas nozare, kas pēta ķērpjus (grieķu *leichēn*).

..**lihenoloģija** .. pēta ķērpjus.. RL 2003.I, 24.

likopens, likopēns, likopīns – antioksidants; viela, kas tomātam piešķir sarkano krāsu.

Galvenais iedarbīgais faktors, kas organismu pasargā no vēža, ir **likopens** – spēcīgs antioksidants. NRA HKA 2002.1.X, 4.

Tomātu sarkanā krāsviela **likopīns** pasargā cilvēka organismu no brīvo radikāļu kaitīgās iedarbības. RB 2001.21.III, 16.

likra (angļu *Lycra*) – zīmols: elastīga poliuretāna šķiedra vai audums, ko izmanto zeķu un cieši pieguļoša apģērba izgatavošanai.

1959. gadā *DuPont* koncernā tika izgatavota **likra**: zeķes pirmo reizi kļuva elastīgas. Izkl 2003.29.VIII, 20.

likviditāte – uzņēmumu aktīvu mobilitāte, tas, cik viegli un ātri uzņēmumu, banku un firmu aktīvus pārvērst naudā, lai samaksātu par pasīvā fiksētajām saistībām.

..zelta galvenā priekšrocība ir tā **likviditāte**, jo tas būs vērtīgs vienmēr jebkurā valstī un jebkādos politiskajos apstākļos. D 2003.18.I, 14.

limbiskā sistēma – galvas smadzeņu un zemgarozas veidojumi, kas regulē emocijas un ar tām saistītās reakcijas.

..baldriāns kaķiem iedarbojas uz galvas smadzeņu **limbisko sistēmu**, kas nosaka dažādas patīkamas reakcijas. NRA Māja 2002.26.IX, 8.

limfodrenāža – limfas plūsmas atjaunošana un pastiprināšana; speciālista veikta limfas ceļu atbrīvošana, kas veicina liekā šķidruma izvadīšanu no organisma.

Pēc **limfodrenāžas** kājas šķiet vieglas un arī augšstilbu apmēri samazinās. **Una 2000.VIII, 65.**

lingua franca (latīņu) – kopīgas saziņas, saprašanās līdzeklis.

Kādreizējo Lielo Līdzenumu ***lingua franca***, indiāņu zīmju valodu, kas ļāva pārvarēt saziņas grūtības, nomainījis rāmais un samērā neizteiksmīgais angļu valodas Vidējo Rietumu dialekts. **RL 1998.VII, 30.**

līnijdejas (angļu *line dance*) – dejas, ko, izpildot sinhronas kustības, jebkādas mūzikas pavadībā dejo vienā vai vairākās rindās sastājušies cilvēki.

Iespējams, ka **līnijdeju** – dejošanas, stāvot citam aiz cita un blakus, – pirmsākums meklējams Amerikas zeltraču ciematos. **D 2002.20.VII, 18.**

lipolīze (grieķu *lipos* 'tauki') – tauku sašķelšana.

Aparātkosmetoloģijai ir līdzīgs mērķis – tonizēšana (miostimulācijas procedūras), masāža (vakuummasāža), tauku sašķelšana (**lipolīze**), limfas plūsmas atjaunošana un pastiprināšana (limfodrenāža). **Santa 2003.III, 81.**

liposkulptūra – tauku atsūkšana. "Palīdz atbrīvoties no liekiem tauku uzkrājumiem.." **(Santa 1999.XII, 82).**

lira (itāļu) – naudas vienība Itālijā (līdz eiro ieviešanai), Maltā, Turcijā.

1859. gadā **lira** kļuva par jaunās Itālijas valsts naudas vienību un tajā skaitīja 100 čentezīmu. **LV 2002.4.VII, 18.**

Visas cenas uzrādītas turku **lirās** un eiro.. **NRA 2002.10.VIII, 6.**

listella – "šaurākas pēc izmēriem nekā standarta flīzes, parasti ar reljefu, ornamentiem, apgleznojumiem u.tml." **(Ieva 1998.10, 14).**

Listellas un citi dekori var veidot ap 30 procentiem no kopējām flīžu izmaksām. **Deko 2003.XII, 36.**

litoterapija – ārstēšana, kurā tiek izmantoti akmeņi (grieķu *lithos*).

Litoterapijai, tāpat kā akupunktūrai, jāveltī viss mūžs, taču noteikt cilvēkam dziedinošos un veiksmīgos akmeņus esmu iemācījusies un dzīvos no nedzīvajiem protu atšķirt. **SD 2002.6.VII, 17.**

lits (lietuviešu *litas*) – naudas vienība Lietuvā. Lietuvas nacionālās valūtas nosaukums veidots, izmantojot valsts nosaukuma pirmo zilbi.

Lietuvas *Parex bankas*, kas Lietuvā darbojas vairāk nekā divus gadus, vēstī, ka šā gada pirmajos četros mēnešos tās tīrā peļņa bijusi 157 000 **litu** (aptuveni 26 000 latu).. NRA 2002.24.V, 6.

lituānistika – zinātnes nozaru kopums, kas pētī Lietuvu, lietuviešus, to kultūru, vēsturi, valodu.

Tāpat iecerēta Lietuvas prezidenta runa Latvijas Universitātē.., kā arī vizīte LU Filoloģijas fakultātes Letonikas un **lituānistikas** centrā. NRA 2002.30.VIII, 3.

līzings – izpirkuma noma jeb izpirkumnoma, atliktais maksājums.

Līzings ir vienošanās, kuras rezultātā līzinga devējs nodod **līzinga** ņēmējam tiesības izmantot **līzinga** objektu apmaiņā pret līgumā noteiktajiem maksājumiem. Auto 2000.III, 38.

Pērkot auto, **līzings** izdevīgāks par kredītu. Vismaz patērētā laika un klapatu ziņā. TD 2001.25.IV, 9.

LNNK – abreviatūra no **L**atvijas **N**acionālās **n**eatkarības **k**ustība.

6. jūlijā apritēs 15 gadu kopš **LNNK** dibināšanas. D 2003.20.VI, 20.

LNO – abreviatūra no **L**atvijas **N**acionālā **o**pera.

Viņas māksla ir brīva un jauna, arī šomēnes debijā uz **LNO** skatuves – slavenajā Verdi operā *Masku balle*. Pastaiga 2002.II, 18.

LNO dramaturgs Mikus Čeže raksta, ka Rubinšteinam neesot pieticis ar grezno villu Pēterhofā, kurā viesus žilbināja viņa elegantā sieva, kņaziene Vera Cekuanova, ar pasaules mēroga pianista reibinošajiem panākumiem dzīves laikā arī ne, viņš vēlējies baudīt slavu pat pēc nāves... AtpTV A 2003.28, 16.

LNT – abreviatūra no **L**atvijas **N**eatkarīgā **t**elevīzija.

Arī **LNT** ziņu dienesta vadītājs G. Dūzis stāsta, ka maksimāli izmantoti visi iespējamie informācijas kanāli.. TVD 2002.7.XI, 3.

lobijs, lobists, lobēt (angļu *lobby* 'vestibils, halle, uzgaidāmās telpas') – indivīds/personu grupa, kas mēģina ietekmēt vēlētus orgānus balsot saskaņā ar šo indivīdu/grupu interesēm. Arī publiskās ietekmes grupa. Termins radies 19. gs. 30. gados ASV; **lobēšana, lobisms** – rīcības ietekmēšana.

Vai tad Latvijā kino **lobijs** nav itin spēcīgs? D 2002.2.VIII, 11.

Tiesa atzina, ka R. Dimā, būdams augstā valsts amatā un ciešos kontaktos ar bijušo valsts prezidentu Fransuā Miterānu, **lobējis** Francijas naftas kompānijas *Elf Acquitaine* intereses. D 2001.1.VI, 12.

Nākamā gada budžeta veidošanas laikā aktīvas **lobēšanas** neesot bijis. D 2001. 26.XI, 3.

lobotomija (angļu *lobotomy*) – psihoķirurģijas metode: galvas smadzeņu pieres daivu izolācija no pārējās centrālās nervu sistēmas struktūras, tādējādi būtiski mazinot pacienta emocionālo un fizisko jutību.

Jā, var teikt, laikmeta pulsu viņš jūt kā ķirurgs, tikai **lobotomijas** zāģa vietā Sorokinam, paldies Dievam, ir precīzi vārdi. Izkl 2002.25.I, 19.

logo, logotips – viegli atpazīstamas zīmes, emblēmas, burtu vai simbolu veidā attēlots organizācijas vai firmas nosaukums, ko lieto dokumentos, iespieddarbos, reklāmas materiālos.

Pasaules debesīs Latvijas vārdu uz gaisa balona nesīs **logo**, kura idejas autors ir 14 gadus vecs skolnieks Mihails Mitrofanovs. D 2002.12.VII, 3.

Par bankām daudz liecinot to **logotipi**.. Piemēram, *Nordea*, *Hansabankas* un *Pirmās bankas* **logotipi** un šaurie burti atspoguļo dinamisku attīstību, kas simbolizē naudas pieaugumu. D 2002.29.VII, 11.

logoreja (angļu *logorrhea*) – nesakarīga, ilga runāšana, vārdu plūdi.

Valstsvīru viesošanās savās agrākajās skolās un nebeidzamie solījumi bez seguma apzīmējami ar vienu vārdu **"logoreja"** – daiļrunības un daudzvārdības apkopojums. JA 2002.40, 5.

loģistika – sākotnēji militārās zinātnes nozare un prakses joma par to, kā labāk organizēt dažādas plūsmas (munīcijas, pārtikas piegāde, ievainoto transportēšana u.tml.); ar šo jautājumu risināšanu nodarbojās kvartīrmeistars. Mūsdienās – zinātne par to, kā plānot, regulēt, kontrolēt informācijas, materiālu, produkcijas, cilvēku un enerģijas plūsmu, kā arī attiecīga prakse.

Iecerēts izveidot "maksimāli efektīvu **loģistikas** shēmu", izmantojot gan noliktavas Latvijā, gan Igaunijā. DB 2002.30.IX, 5.

lohs (krievu *лох*) – muļķis, nepraša.

Nu ***lohi*** viņi [vīrieši] ir! PDz 2003.39, 14.

Mēs visi esam ***lohi*** visās šajās jomās.. RV 2003.47, 9.

Loja džirga – Afganistānas tradicionālā tautas sapulce.

Abdula Kādirs bija viens no četriem viceprezidentiem, kurus jūnijā Tautas sapulcē jeb **Loja džirgā** iecēla Afganistānas prezidents. NRA 2002.8.VII, 6.

lojālists (angļu *loyalist*) – tāds, kas ir lojāls, respektē, ir uzticīgs un uzticams; valdnieka un pastāvošās valdības atbalstītājs.

Ar nožēlu par labējo liberāļu vājo startu un bez ilūzijām par retorikas mazināšanos vai vieglāku attiecību veidošanu ar jauno Krievijas Valsts domi Latvijā uztverti vēlēšanu rezultāti, kas apliecina pārliecinošu prezidenta Vladimira Putina **lojālistu** uzvaru parlamenta apakšpalātas izraudzīšanā. D 2003.9.XII, 1.

lojalitāte – uzticība.

Arī Latvijā darba apsēstība tiek uztverta lielākoties pozitīvi. Nereti vadītāji to uzskata par lielas atdeves un **lojalitātes** pazīmi. D 2002.23.VII, 10.

Lokerbija (*Lockerbie*) – vietvārds, kas kļuvis par simbolu teroristiskas darbības rezultātiem.

..1988. gada 21. decembrī aviokompānijai *PanAm* piederošā pasažieru lidmašīna, kas atradās ceļā no Londonas uz Ņujorku, eksplodēja virs **Lokerbijas** pilsētiņas Skotijā. Bojā gāja 270 cilvēki, tai skaitā 11 **Lokerbijas** iedzīvotāji. Vairākums pasažieru bija amerikāņi. D 2002.24.I, 6.

lolita, Lolita – apzīmējums pusaugu meitenei, kurai ir attiecības ar krietni vecāku vīrieti. Apzīmējums iegājis apritē pēc Vladimira Nabokova romāna "Lolita" (1955). Psiholoģijā runā par Lolitas sindromu – padzīvojuša vīrieša tieksmi pēc pusaugu meitenes un otrādi.

No 14 gadus vecas ***Lolitas*** astoņu gadu laikā pārtapu par sievieti, kas bija gatava atdot savu jaunību šā vīrieša dēļ. Santa 2001.I, 6.

..**Lolita** pieder ne tikai literatūrai, viņa ir mūsu sarunvalodas jēdziens un mūsdienu mitoloģijas sastāvdaļa. Santa 2000.I, 12.

lomkas (krievu *ломки*) – abstinences forma.

..arī heroīna lietotāji nereti vismaz uz laiku pievēršas amfetamīnam – tas ļauj izjust pavisam cita veida kaifu un izvairīties no ***lomkām*** jeb fiziskām sāpēm, kas cilvēkam neļauj pārtraukt heroīna lietošanu. SD 2002.21.XII, 14.

Alkohols un narkotikas ir tilti, ar ko mēdz raut vaļā zemapziņu, bet ir otrs ceļš – ilgi meklēt sevī. Tas ir daudz grūtāk, bet, kad tomēr esi atradis durvis un paver tās vairāk, ir baigais kaifs – ir *kruta*, toties nav ***lomku***. Izkl 2002.1.XI, 13.

londžeris (angļu *lounger*) – ērts atpūtas krēsls.

Ja esat dizaina klasikas mīļotājs, jūsu sirds sāks pukstēt straujāk, aizbraucot uz jauno *Xcelsior* mēbeļu salonu Pārdaugavā, kur jau caur stikliem kārdinoši spīd Īmsu **"londžeris"** (mīkstais krēsls viesistabai) zem brāļu Kastiljoni elegantās lampas *Arco*. D Māj 2003.12.XI, 2.

longdrink (angļu) – garā malka kokteilis.

Fīzi ir ***longdrink*** (garie) dzērieni – tas nozīmē, ka šis kokteilis ir lielā devā un tiks pasniegts liela tilpuma (200–300 ml) glāzē. Santa 1998.VIII, 86.

longitudināls – ilgstošs.

Pats Freids, protams, balstījās uz atmiņām un stāstījumiem, bet šodien ir pieejami **longitudinālie** pētījumi. RL 2002.V, 30.

lonžerons – transporta līdzekļa elements (piemēram, automobiļa rāmja karkasā), pēc formas garenisks, atgādina siju.

Pārmaiņas skars auto priekšpusi, bet vairāk aizmugurējo daļu – **lonžeronu** veidos izturīgāku.. D 2002.10.VIII, 12.

lounge (angļu) sk. **laundžs**.

Koncepta ziņā mūsu nesen atvērto "Sarkanu" (pirmajā stāvā bārs, otrajā restorāns, trešajā ***lounge*** jeb omulīga saviesīgas relaksācijas telpa) mazliet atgādina viņu [talliniešu] trešdienas vakarā ļaužu pārpilnais "Pegasus". Santa 2002.X, 37.

Love Parade – mīlestības, brīvības un tehno mūzikas svētki, kas katru gadu (kopš 1989) jūlijā notiek Berlīnē.

Bagāžas īpašnieks Latvijā atgriezās no Vācijas festivāla ***Love Parade*** un muitnieku uzmanību piesaistīja ar savu izskatu. D 2002.19.VII, 5.

love story (angļu) – mīlas stāsts.

Zināmā mērā starp "Acāliju" un "Magnoliju" velkamas nelielas paralēles kaut vai tajā ziņā, ka arī "Magnolija" ir liriska komēdija par kādu savdabīgu ***love story***. IK 2002.9.V, 14.

LPVL – abreviatūra no Latvijas Pludmales volejbola līga.

Sezona beigsies ar **LPVL** čempionāta pēdējo posmu septembra vidū pie *Alfa centra*. D 2002.19.VIII, 8.

LSD – abreviatūra no *lysergic acid diethylamide* (lizergīnskābes dietilamīds) – sintētiska narkotiskā viela, halucinogēns.

Tiek apgalvots, ka alkohols ir daudz kaitīgāks nekā halucionogēnās sēnes un **LSD**, taču tas tomēr nav aizliegts. Ned 2003.6, 19.

LSDSP – abreviatūra no Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija – vecākā Latvijas politiskā partija.

LSDSP virza tautas nobalsošanai Satversmes grozījumu projektu, kas paredz tautas vēlētu prezidentu, jaukto vēlēšanu sistēmu un lielākas cilvēka sociālās tiesības. NRA 2002.30.VIII, 2.

LTF – abreviatūra no Latvijas Tautas fronte.

Lielāko atzinību jauno ministru vidū izpelnījusies ārlietu ministre Sandra Kalniete, kas, pēc A. Freimaņa teiktā, "pati par sevi ir pietiekami spilgta personība kopš **LTF** laikiem.." NRA 2002.29.XI, 3.

LTV – abreviatūra no Latvijas Televīzija.

Eksperts norāda, ka salīdzinājumā ar 11. septembra notikumu attēlojumu var ievērot **LTV** izaugsmi tieši vizuālajā ziņā.. **TVD 2002.7.XI, 3.**

lubene, lubu literatūra (angļu *pulp fiction*) – viegla satura literatūra bez māksliniecisks vērtības.

Domāšanas mērogi un gaume – lūk, kas atšķir mākslu no **lubenes**! **D 2002.20.IV, 16.**

Arī **lubu literatūra**, kas bieži vien apspēlē aristokrātijas tēmu, neapšaubāmi izdabā lasītājiem. **D 2002.16.XI, 17.**

Lubjanka – ēka Maskavā Lubjankas laukumā, kur atradās VDK galvenā mītne un arī cietums. Šeit tika turēti, spīdzināti un nogalināti daudzi no 1940.–1941. gadā arestētajiem un deportētajiem Latvijas iedzīvotājiem.

..tālākās Rampas dzīves gaitas – spīdzināšana **Lubjankā**, pārsūtīšana uz Poliju, pārbēgšana uz Šerbūru un no turienes ar kuģi uz ASV.. **RL 2002.XII, 33.**

lubrikanti – vielas, kas palielina slīdamību; ziežvielas; **lubricēt** – padarīt slidenu, palielināt slīdamību.

Ja tavs organisms uztraukuma dēļ nespēj saražot pietiekamā daudzumā gļotas, kas ieeļļo maksti, nopērc **lubrikantu**. **Cosmo 2002.X, 28.**

Vairums no šiem līdzekļiem ir ne vien **lubrikanti**, bet arī izspiež kondensācijas ceļā nokļuvušo ūdeni. **AD 2003.22.X, 2.**

Izvēlies **lubricētus** prezervatīvus.. **Cosmo 2002.X, 119.**

lufa (angļu *luffa, luffah*) – sūklis, ko iegūst, izkaltējot lielam gurķim līdzīgo lufas kabača (*Luffa cylindrica*) augli.

Daudzas no mūsu lasītājām ikdienā droši vien mazgājas ar **lufas** sūkļiem, nemaz nezinot, ka šo dabisko un ādai veselīgo mazgāšanās piederumu iespējams izaudzēt pašu dārzā. **Sieviete 2001.III, 68.**

lukums – Austrumu saldumu veids.

Savu tagadējo izskatu un garšu – dažādu krāsu un garšu mīkstas masas kubiciņus, kas apviļāti pūdercukurā – **lukums** ieguva 19. gadsimta sākumā. ..vārdu **lukums** var iztulkot kā "mēs apēdām baudu"... **NRA Māja 2003.47, 8.**

lumpenis (vācu *Lumpen* 'skrandas') – skrandainis, plukata, degradējies cilvēks.

Šā **lumpena** man nav žēl. **RL 2000.I, 43.**

lunaparks – atpūtas un izklaides komplekss ar daudzdažādām atrakcijām. Nosaukums pēc Berlīnes izklaides parka nosaukuma "*Lunapark*".

Pieminētas tika karātavas, regbija vārti, **lunaparka** atrakcijas un bezjēdzīgas stalažas.. LArch 2001.III, 128.

lustrācija (angļu *lustrating*) – apskaidrota, ceremoniāla attīrīšanās.

Ir pagājuši 12 gadi kopš neatkarības atjaunošanas un **lustrācijas** likuma (tas nosaka čekas aģentu pieteikšanos) ieviešana ir zaudējusi jēgu, ..sacīja viens no pazīstamākajiem LSDSP politiķiem, atmodas laika līderis Dainis Īvāns. D 2002.27.VIII, 4.

lūzers (angļu *looser*) – zaudētājs, neveiksminieks.

Vai Rainam ir definīcija, kādi cilvēki vandās pa pasauli: pie naudas tikuši uzņēmēji, kas grib piepildīt bērnības fantāzijas, vācu pensionāri, trakie, ***lūzeri***, filozofi? D 2002.8.II, 18.

..viņš kļūst par **lūzeru** – apzināti atsakās no situētības, no imidža, kas viņam agrāk ir licies aizraujošs. RL 2000.IV, 7.

LVU – abreviatūra no **L**atvijas **V**alsts **u**niversitāte – Latvijas Universitātes nosaukums padomju varas gados.

Rāmais un klusais Mareks Segliņš, kuru reiz padomijas gados padzina no **LVU** Teikas kopmītnēm par nelegālu degvīna tirdzniecību, pēkšņi uzņemas vadīt lietu, no kuras visvairāk var ciest tieši partnera prestižs.. JA 2002.40, 7.

LZA – abreviatūra no **L**atvijas **Z**inātņu **a**kadēmija.

Zinātņu akadēmijas rudens pilnsapulcē par **LZA** korespondētājlocekli ievēlēja arī 28 gadus veco datorzinātnieku Andri Ambaini. NRA 2004.7.I, 12.

LZS – abreviatūra no **L**atvijas **Z**emnieku **s**avienība – Latvijas politiskā partija.

..katrai partijai daudzmaz izdevies iezīmēt savu tēlu – **LZS** ir zaļa un zemnieciski saimnieciska, LPP ir ticīgi un ļoti cilvēciski, TP ir lietišķie profesionāļi, JL ir emocionālie taisnīguma cīnītāji, tēvzemieši – latviskie patrioti, bet PCTVL – cilvēktiesību cīnītāji un nelatviešu aprūpētāji. Ned 2003.40, 21.

Ļ

Ļaunuma ass – ASV prezidenta Džordža Buša, juniora, ieviests termins, ar kuru tiek apzīmētas tās valstis, kuras ir nedemokrātiskas un atbalsta terorismu. Šo apzīmējumu prezidents Bušs attiecina un Afganistānu, Irāku, Irānu, Ziemeļkoreju un dažām citām valstīm.

..ASV un Pretterorisma koalīcijas realizētā *Taleban* režīma sagrāve Afganistānā, Izraēlas pret palestīniešu teroristiem – pašnāvniekiem vērstās militārās akcijas, gaidāmais ASV iebrukums Irākā (un nākotnē – iespējams, arī citās ASV prezidenta par ***Ļaunuma asi*** nodēvētajās valstīs) tomēr ir cīņa ar sekām, nevis to cēloņiem – kultūru, tradīciju un dažādu metafiziku sadursmi. **F 2002.14, 1.**

Ļeņineklis – *niev.* Ļeņina piemineklis.

Pagājušā gadsimta 20.–30. gados šo ielu krustojumā bijis vienkāršs avīžu kiosks, bet milzīgais **Ļeņineklis** uzstādīts 1950. gadā. **D 2002.16.X, 7.**

Ļerga – pašdarināts destilāts, stiprs alkoholiskais dzēriens, tas pats, kas **kandža** un ***dzimtenīte***.

Netika noliegta arī iespēja, ka žurnālistam uzbrukts viņa darbības dēļ, jo G. Matīss rakstīja par **Ļergas** un kontrabandas alkohola tirgotājiem.. **D 2002.12.X, 3.**

Ļimonovieši – nacionālboļševiku kustības biedri. Kustība nosaukta pēc tās pamatlicēja krievu rakstnieka Eduarda Ļimonova vārda. Sk. arī **nacionālboļševiki**.

Arī Krievijā nacbolus jeb, kā viņus vēl dēvē, **Ļimonoviešus** varas pārstāvji cenšas apkarot. **RB 2002.22.XI, 6.**

M

Mācītāju partija – Latvijas Pirmā partija, kuras organizatoru un piekritēju vidū bija vairāki mācītāji, arī pati partija pēc savas ievirzes ir kristīgi demokrātiska.

Mācītāju partija nav uzdevumu augstumos. **NRA 2002.29.XI, 2.**

mačo (spāņu *macho* 'vīrietis') – fiziski spēcīgs vīrietis, kas pastiprināti uzsver savu vīrietību; **mačisms**, arī **mačoisms** – vīriešu pašpārliecinātība, dižošanās ar savu vīrietību.

Modernais **mačo** ir visai apolitisks, un tam ir divi dievi – dolārs un sekss. **F 2002. 4, 3.**

..tās [emancipācijas un ģimeniskuma tēmas] tur [amerikāņu kino] ir plus vēl tāds maigs un traģedizēts **mačoisms**.. **TVD 2002.18.VII, 2.**

Šķiet, vīru dižošanās, ko modernos laikos sauc par **mačismu**.., ir cēlusies no hierarhijas pērtiķu barā. **F 2002.4, 3.**

maestrīna – sieviešu dzimte vārdam "maestro".

Un tāpat kā toreiz dziedāja "Dzintara" meitenes un diriģēja **maestrīna** Ausma Derkevica. **LV 2002.6.VI, 1.**

mafija – slepena noziedzīga organizācija. Mafija kontrolē organizēto noziedzību azartspēļu, narkotiku tirdzniecības, prostitūcijas u.c. jomās. Mafija radusies Sicīlijā, sākotnēji – 18. gs. un 19. gs. sākumā – tā bija slepena atriebēju biedrība, kas alka gandarījumu par nodarītajām pārestībām, laupīto godu u.tml., vēlāk tā izvērtās par noziedzīgu organizāciju un līdz ar itāļu pastiprinātu emigrāciju 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā izplatījās arī citās valstīs, galvenokārt ASV. Sk. arī ***Cosa nostra***. Tautā par mafiju nereti sauc dažādas korporatīvas kopas.

Lai kā arī būtu, Kolinsa bilžu romānam ir izdevies atmodināt gan kinoradītāju, gan skatītāju interesi par leģendāro trīsdesmito gadu Amerikas **mafijas** dzīvi. **Mēs 2002.28.IX, 18.**

Cilvēks iet pirtī reizi nedēļā, sestdienas vakarā nomazgā savu fizisko ķermeni, bet bez fiziskā ķermeņa viņam ir vēl septiņi citi ķermeņi, uz kuriem iedarbojas dziednieki, adatterapeiti un citi šīs **mafijas** ļaudis. **Liesma 1995.II, 9.**

Vārds **"mafija"** šeit [diskā "La Musica della Mafia"] lietots tā senākajā, XVIII gs. nozīmē, un **mafijas** dziesmas ir Kalabrijas novada tautasdziesmas. Izkl 2002. 6.XII, 19.

mafiozi – mafijas loceklis, mafiozas organizācijas dalībnieks; **mafiozs** – tāds, kas ir saistīts ar mafiju.

Policijas eskorts konvojē starptautiska mēroga teroristu – albāņu **mafiozi** – uz tiesas vietu. Izkl 2002.26.VII, 10.

Piemēram, Itālijā personai var atsavināt līdzekļus, ja ir pierādīts, ka tā ir **mafiozas** apvienības dalībniece. D 2002.9.V, 2.

magnētiskā rezonanse, magnetorezonanse – *med.* diagnostikas metode, kas dod iespēju iegūt orgānu un sistēmu asu attēlu vairākās plaknēs.

Atšķirībā no datortomogrāfijas **magnētiskās rezonanses** izmeklēšanā neizmanto rentgena starus, bet kombinē liela magnēta radītā lauka un radiofrekvenču viļņu iedarbību. D 2003.17.X, 19.

Balsta kustību sistēmas slimību izmeklēšanas pamatmetodes vienmēr ir radioloģiskas: locītavu rentgenizmeklējumi, locītavu ultrasonogrāfija, kompjūtertomogrāfija un nepieciešamības gadījumā arī **magnetorezonanse**. NRA Māja 2003.45, 7.

magnifikāts – katoļu baznīcas dziesma, slavinājums dievmātei Marijai.

Tā komponistam [Jānim Lūsēnam] ir arī pirmā saskare ar latīņu valodu, turklāt tas ir pirmais Latvijā radītais **magnifikāts** vīru koriem. D 2002.8.II, 18.

magnitūda – zemestrīces stipruma mērvienība, kas rāda, cik spēcīgas ir bijušas zemes svārstības un cik liels enerģijas daudzums izdalījies uz platības vienību.

Parasti runā par zemestrīci, kas ir tik un tik balles stipra pēc Rihtera skalas. Tas nav gluži pareizi, jo Rihtera skala zemestrīci mēra **magnitūdās**, kas raksturo zemestrīces izraisīto svārstību amplitūdu seismogrammās. Ned 2004.4, 27.

Parasti pazemes grūdienu spēku vērtē pēc Rihtera **magnitūdas** skalas, kas norāda satricinājuma enerģiju hipocentrā (cilmvietā) – pazemē. Tās maksimālais punktu skaits ir 8,9. Domāju, ka cilvēkus vairāk interesē, kas notiek virs zemes, konkrētā vietā.. Šādas svārstības aprēķina pēc 12 baļļu sistēmas. NRA 2004.5.I, 12.

maģistrantūra (angļu *master studies*) – studiju posms, kas seko bakalaura programmai un kura laikā studējošie tiek sagatavoti maģistra grāda iegūšanai.

Lai studētu Rīgas Tehniskās universitātes Rīgas Biznesa institūta .. uzņēmējdarbības **maģistrantūras** programmā, no darba nav jāaiziet – lekcijas notiek vakaros vai nedēļas nogalēs. D 2002.4.VI, 13.

mahinācija – negodīgs, viltīgs paņēmiens, blēdīga darbība.

Konkursa sadaļā *Analītiski pētnieciskie raidījumi* novērtēts viņa materiāls par **mahināciiām** Engures veselības centrā cilvēkiem ar garīgās attīstības traucējumiem. **TVD 2002.24.X, 2.**

maika (krievu *майка*) – vīriešu apakškrekls.

Keišs šokē zāli jau ar pirmo epizodi, izlīzdams no draugaļas gultas segas apakšas **maikā** un pižikā, viscaur nolīmēts ar zvērīgi vīrišķu apmatojumu. **SD 2002.2.XI, 17.**

majolika – īpaša sastāva keramikas masa; ar necaurspīdīgu krāsainu glazūru klāts keramikas izstrādājums. Nosaukums pēc Maljorkas salas Vidusjūrā.

Majolika ir sena keramikas tehnika, kurā māla izstrādājumi tiek glazēti ar baltu sedzošu emaljai līdzīgu glazūru un apgleznoti ar keramikas krāsām. **NRA 2004.31.I, 10.**

makadamijas – rieksti kurus ražo *Macadamia ternifolia;* sākotnēji tie uzieti Austrālijā. Pēc vienas versijas, tas noticis 1857. gadā, un rieksti nosaukti filozofa Džona Makadamsa vārdā, pēc citas versijas, rieksti nosaukti skotu izcelsmes ķīmiķa Džona Makadamsa vārdā, kurš sācis šo koku kultivēšanu. Vieni no pašiem dārgākajiem riekstiem.

Akmenscieta čaula, ko grūti dabūt pušu pat ar vairākiem āmura sitieniem, slēpj apaļu, krēmīgas konsistences kodolu ar neticami labu garšu. Tādi ir **makadamiju** rieksti – delikatese.. **D 2002.18.VII, 15.**

Nākošās ielas stūrī pieberu somu ar **makadēmijām** – dārgākajiem, garšīgākajiem un grūtāk izlobāmajiem riekstiem pasaulē. **SD 2002.20.VII, 11.**

Makdonalds, McDonald's, makdonalds – pasaulē plašākais ātro restorānu tīkls (2002. gadā darbojās vairāk nekā 30 000 restorānu vairāk nekā 120 pasaules valstīs). Restorānu tīklu izveidoja amerikānis Raimonds Alberts Kroks (*Kroc*, 1902–1984), kurš ideju aizguva Kalifornijā no brāļiem Makdonaldiem piederošās ātrās uzkostuves un viņu vārdā arī nosauca savu strauji plaukstošo uzņēmumu. Pirmais Makdonalda restorāns tika atvērts ASV *Des Plaines* pilsētā Ilinoisas štatā 1955. gadā.

Ātrās ēdināšanas gigantam **McDonald's** draud tiesas prāva par 100 miljoniem ASV dolāru, kad tā atzinusies un atvainojusies pircējiem, ka par veģetārajiem izreklamēto kartupeļu frī izgatavošanā izmantojusi nelielu daudzumu liellopu tauku. **D 2001.26.V, 8.**

Caffe Nation jaunais tīkls ir īsti kafijas bāri vārda vislabākajā nozīmē, un to izstrādātais stils Rīgā nepārprotami ir ar gatavu importa zīmi, droši vien Amerikas. Līdzīgi kā **makdonaldi**, picērijas, suši bāri, narveseni, benzīna uzpildes stacijas. **D 2002.17.IX, 20.**

make-up sk. **meikaps**.

1987. gadā GUERLAIN vēlreiz pārsteidz ***make-up*** pasauli, piedāvājot birstošā pūdera vietā mazas, krāsainas pūdera bumbiņas. **Santa 2001.I, 71.**

makintošs (angļu *mackintosh*) – mētelis no ūdensnecaurlaidīga gumijota auduma. Auduma apstrādes metodi izgudroja Čārlzs Makintošs (*Mackintosh*, 1766–1843).

Citu dizaineru šosezon piedāvātie klasiskie trenčkoti un **makintoši** (mēteļi no gumijota, ūdensnecaurlaidīga auduma) ir veidoti tā, lai izskatītos vismaz vienu izmēru par lielu. **Mēs 2002.30.XI, 13.**

mākleris, brokeris – persona, kas par zināmu samaksu veic starpnieka funkciju biržas darījumos, kā arī nekustamā īpašuma darījumos u.tml.

Nodaļa par **mākleru** amata mākslu šodien un pirms simt gadiem vien ir ko vērta! **Izkl 2002.18.X, 19.**

Pret **mākleriem** jeb nekustamā īpašuma tirdzniecības speciālistiem sabiedrībā pastāv dažāda attieksme – vieni jūtas atvieglоti par iespēju noņemt no saviem pleciem nogurdinošo pircēja vai īpašuma meklēšanas darbu un dokumentu kārtošanu, citi, izdzirdējuši par krāpniecības gadījumiem, apzīmogo katru **mākleri** ar blēža zīmogu. **Deko 2001.I, 26.**

mako (*maco*) – īpaši mīksta kokvilnas šķiedra; tiek dēvēta arī par ēģiptiešu kokvilnu. Lieto apakšveļas un gultasveļas izgatavošanai.

Veikalos iespējams nopirkt gultas veļu, kas šūta no jaunās paaudzes jeb **mako** trikotāžas, kas ir vēl mīkstāka, zīdaināka un plānāka. **RB 2001.6.II, 10.**

makrobiotika (angļu *macrobiotics*, no grieķu *makros* 'garš, liels' + *bios* 'dzīve') – diētas sistēma, saskaņā ar kuru uzturā lieto tikai dārzeņu produktus.

..līdz šim stingri ievēroto **makrobiotisko** jeb pākšaugu un neapstrādātu dārzeņu ēdienkarti nomainījusi ļaušanās mazāk veselīgām gastronomiskām baudām.. **SD 2004.24.I, 8.**

malakoloģija – zinātnes nozare, kas pēta gliemjus, mīkstmiešus (grieķu *malakos* 'mīksts').

..kad es sapratu, ka tomēr mēģināšu strādāt zinātnisko darbu, kad vajadzēja atrast tēmu, es izvēlējos vienu no šaurām nozarēm – **malakoloģiju** – zinātni par gliemenēm, gliemežiem un galvkājiem, tātad par visiem gliemjiem, kādi vispār ir. **RL 2002.XII, 24.**

malamuts (angļu *Malamute*), Aļaskas malamuts – suņu šķirne, darba suns; nosaukums pēc kādas inuītu cilts.

Eiropā **malamuti** pašreiz ir modes suņi, taču turēt tos dzīvoklī, manuprāt, nav prāta darbs – šim dzīvniekam nepieciešams plašums, brīva daba un iespēja fiziski daudz kustēties. **TD 2001.30.V, 23.**

malibu – alkoholisks dzēriens (21%) uz Karību baltā ruma bāzes ar kokosriekstu garšu.

Firmas kokteilis ir *Cocoloco*: gaišais rums, **malibu**, saldējums, piens, piparmētras lapas, burkānu sula un garšvielas. **DB 2002.16.VIII, 22.**

Maltas sunītis – ļoti sena suņu šķirne, klēpja sunītis.

Par **Maltas sunīša** dzimteni, kā liecina nosaukums, uzskata Maltas salu Vidusjūrā. Šī ir viena no vecākajām klēpja sunīšu šķirnēm, kuras pirmsākumi meklējami jau Ēģiptē 600 g. p.m.ē. **RB 2003.14.V, 16.**

mamaliga – rumāņu (moldāvu) virtuves ēdiens.

Rumānijā un Moldāvijā no kukurūzas miltiem gatavo biezputru – ***mamaligu***, kuru ēd kopā ar pienu, brinzu vai sviestu. **Ieva 1998.10, 16.**

mamogrāfija – krūšu dziedzeru rentgenoloģiska izmeklēšana.

No 45 gadu vecuma reizi gadā katrai sievietei ir jāveic **mamogrāfija**. **D 2002. 30.VII, 17.**

Regulāra krūšu **mamogrāfija** ir daudzkārt efektīvāka nekā pašrocīga bumbuļu meklēšana. **D 2002.5.X, 19.**

mandala – "sakrāls objekts, kas, pateicoties savam spēkam, dod svētību gan veidotājiem, gan skatītājiem, gan arī vietai, kur tā atrodas" **(NRA 2002. 21.V, 4)**. Hinduisma un budisma mākslā mandala ir simetrisks ornaments, kas attēlo Visumu.

Tradicionāli **mandalu** veido no putekļos saberztiem akmentiņiem, kas krāsoti piecās pamatkrāsās. **D 2002.20.V, 3.**

mandrāža (krievu *мандраж*) – satraukums, izbailes, trauksme, drebuļi.

..jo mazāk nervozēšu, jo labāk viss būs, tikai – bez šīs milzīgās ***mandrāžas***, bez kuras mēs savu ikdienu vairs nespējam iedomāties. **Ieva 2003.35, 15.**

manga – japāņu komiksi; "karikatūras veids, kas radies Japānā pirms vairāk nekā 1000 gadiem. Par pirmo mangu uzskata budistu bīskapa Tobas radīto *Čodzju-giga* (karikatūra/šaržs par zvēriem un putniem). Mūsdienu mangas pirmsākumi meklējami pēc Otrā pasaules kara, kad 1947. gadā deviņpadsmitgadīgais medicīnas students Osami Tedzuka, ietekmējoties no Roberta Luisa Stīvensona grāmatas, sāka veidot mangu *Jaunā bagātību sala*" **(NRA 2002.30.IX, 10)**.

Japāņu komiksi – ***mangas*** – un animācijas filmas – *anime* – patiesībā dziļi sakņojas Japānas kultūrā.. **Mēs 2002.14.IX, 14.**

Latvijas Nacionālajā bibliotēkā izstāžu zālē atklāja grāmatu dāvinājuma izstādi ***Manga*** – *japāņu tradicionālā karikatūra*. **NRA 2002.1.X, 3.**

mangals – ierīce šašliku un jebkuras uz iesma uzdurtas gaļas cepšanai.

Kalmes ražo arī **mangāļus** – šašliku cepamās kastes, metāla svečturus, balkona un aizsargrežģus. DB 2002.28.X, 24.

mankurtisms – vēsturiskās atmiņas zudums; **mankurts** – cilvēks, kas zaudējis vēsturisko atmiņu, aizmirsis savas saknes.

Īpaši svarīgs un iedvesmojošs šis 1943./44. gadā rakstītais romāns [*Dzīvnieku ferma*] bijis totalitārisma un **mankurtisma** piemeklētās sabiedrībās. D 2002.29.VII, 10.

Kurā brīdī bērnības cilvēks rozā krekliņā, resnu vēderu un baltās zeķbiksēs, par kuru runā Inga Ābele, iemanās kļūt par **mankurtu**? D 2002.30.VIII, 11.

mansafa (*mansaf*) – nacionālais ēdiens Jordānijā un arī citās Austrumu zemēs. To gatavo no jēra gaļas, kas sautēta jogurta mērcē un tiek pasniegta kopā ar rīsiem.

..kāzu ceremonijā nekādas eiropeiskas vēsmas nemanīja – tajā piedalījās tikai vīrieši, turklāt tie tika cienāti ar Jordānijas nacionālo ēdienu **mansafu** – rīsa, gaļas un piena miksli, kurš jāēd ar rokām, tādējādi simbolizējot vienprātību un savienību. Una 2002.V, 79.

mansards – izbūvēti bēniņi. 17. gadsimtā franču arhitekts Fransuā Mansārs (*François Mansart*, 1598–1666) nolēma apdzīvot bēniņus, pārvēršot tos dzīvojamā telpā, kā arī radīja īpatnēju lauztas formas jumtu, kas tāpat kā izbūvētie bēniņi ieguva viņa vārdu. Sk. arī ***penthouse***.

Mansarda jumti ir speciāli paredzēti telpu izveidošanai. LArch 2002.I, 48.

manšafte (vācu *Mannschaft*) – komanda, kopa.

..kino netaisa viens cilvēks, bet ***manšafte***.. D 2002.8.XI, 14.

mantra hinduismā un budismā – vārds, ko atkārtoti izrunā, lai varētu labāk koncentrēties un iemantotu garīgu spēku.

Man sanskritā nozīmē prāts, *tra* – atbrīvot, vērst uz kaut ko. **Mantra** ir skaņu sakopojums dažādiem nolūkiem. Daudzināšana. Una 2000.VIII, 37.

Te ir cits stāsts, penterējams kā **mantra** ikkatram filmdarim.. D 2002.31.I, 14.

manuāls – ar rokām veicams, darbināms.

Automātiskās pārnesumkārbas automobiļiem sērijveidā sāka uzstādīt ASV pagājušā gadsimta četrdesmitajos gados, savukārt tagad amerikāņu mašīnām automāti ir tikpat parasta lieta, kā pie mums **manuālās** kārbas. NRA Māja 2002.29.VIII, 2.

manuelino – Portugālei raksturīgs arhitektūras stils, kas attīstījās karaļa Emanuela I valdīšanas laikā (1495–1521) un iezīmēja pāreju no gotikas uz renesanses stilu.

Šī celtne un kaimiņos esošais klosteris .. būvēti tikai portugāļiem raksturīgajā **manuelino** stilā, kura uzplaukums sasaucas ar tā dēvēto zelta laikmetu XVI gadsimtā. **D 2003.23.X, 15.**

maoisms – bijušā Ķīnas Komunistiskās partijas vadītāja Mao Dzeduna (1893–1976) izstrādātā doktrīna un tai atbilstošā rīcībpolitika; politiska kustība Ķīnā un vairākās citās valstīs; **maoists** – maoisma piekritējs.

Mao Dzeduns .. atļāvās mest izaicinājumu PSRS, izveidojot alternatīvu komunistisko ideoloģiju – **maoismu**. **JA 2004.5, 31.**

..izplatīto skreļlapu teksti visticamāk saistāmi ar Peru **maoistu** nemiernieku grupējumu *Spīdošā taka*, kuras cīņās pret valdību 80. un 90. gados bojā gāja ap 30 tūkstoši cilvēku. **D 2002.25.IX, 9.**

Kopš 1996. gada **maoistu** nemiernieki Nepālā cīnās, lai gāztu valsts konstitucionālo monarhiju un izveidotu komunistisku republiku. **D 2002.10.IX, 10.**

marasms – organisma vispārējs novājinājums un garīgās darbības apsīkums; idiotisms.

..tā varbūt mazliet ir atsauce uz padomijas laikiem, kad visādi pasākumi notiek, svinīgie akti, demonstrācijas, atklāšanas–aizklāšanas, kas pēc tam izrādījās tāds **marasms** vien. **AtpTV A 2003.25, 19.**

maratonrallijs – rallijs, kurā vienu sacensību ietvaros tiek nobraukta ļoti gara distance.

Parīzes–Dakāras **maratonrallijā** Jānis nobrauca gandrīz desmit tūkstošus kilometru, turklāt dažos no posmiem (tuksnesī!) vajadzēja pieveikt vairāk nekā 700 kilometru.. **Ned 2004.5, 41.**

marginālijas – piezīmes grāmatas vai manuskripta lappušu malās.

Un patiesi – visas šī radošā procesa **marginālijas** mēdz būt ārkārtīgi saistoša lasāmviela. **D 2002.24.VII, 13.**

marginalizācija – nostumšana malā, perifērijā, pārvēršana par maznozīmīgu.

Braucot garām Dailes teātrim, uz kura ārsienas gigantiski plakāti vēsta par tuvojošos starptautisko kaķu izstādi tandēmā ar 20. gadsimta vācu režijas leģendas Pētera Šteina pasaules pirmizrādi Šekspīra Hamletam ar jauno zvaigzni Jevgeņiju Mironovu titullomā un visu piedāvājumu buķeti noslēdzošo ziedu izstādi ar speciāli šim pasākumam pie teātra ieejas uzmontētu baltu pret debesīm atvērtu roku, Latvijas teātra **marginalizācija** ieraugāma kā uz delnas. **F 2002.15, 2.**

margināls – saistīts ar perifēriju, tāds, kas darbojas perifērijā; cilvēks, kas atšķiras no masas.

Sievietes Latvijas politiskajā un sabiedriskajā dzīvē arī šo laiku nodzīvoja **margi-**

nāli, klusiņām, uz pirkstu galiņiem staigājot aiz savu priekšnieku, darba devēju, vīru, tēvu un vareno valsts likteņa lēmēju mugurām. D 2002.28.VIII, 12.

Laikmetīgās mākslas centra direktore Solvita Krese nosauc *Ma1z3* par **margināļiem** – un tajā pašā laikā viņi ir klāt tur, kur institucionalizācijas, rūpīgi izplānotu valsts sabiedrisko attiecību speciālistu un politiski sociālu manifestu koncentrācija vienā telpas kvadrātmetrā ir vislielākā. NRA 2002.14.IX, 10.

marihuāna – narkotiska viela, ko iegūst no kaltētām Indijas kaņepēm (ziediem un lapiņām).

No skafītājiem tika saņemtas sūdzības, ka **marihuāna** popularizēta, intervējot princi Hariju, kurš vienā no populārākajiem bērnu raidījumiem *Newsround* bija atzinies, ka ir lietojis šo narkotiku. D 2002.1.VIII, 8.

Lielbritānijas valdība jau ir izteikusies, ka būtu gatava apstiprināt **marihuānas** medicīnisku lietošanu, preparātu ļaujot tirgot tikai ar ārstu izrakstītām receptēm. NRA 2002.6.XI, 8.

marimba – Āfrikā un Centrālamerikā populārs sitaminstruments, ksilofona paveids.

Veldzējoties visēnainākajā Vecrīgas skvērā vai ritmiski soļojot pa karstās jūlija saules piepildītajām ielām, jūs neatstās vienaldzīgu visapkārt ekspresīvi skanošās **marimbas** un timpāni. IK 2002.29.VI, 15.

Dabas klātesamību, misticismu un pasakainu skaņu pasauli uzbūra arī sitaminstrumentālists Pauls Andersons ik reizi, kad vien pieskārās piecu oktāvu diapazonu aptverošajam, lielajam, ap simts kilogramu smagajam instrumentam – **marimbai**. MS 2002.V, 22.

marketabls, mārketabls (angļu *marketable*) – tāds, ko var realizēt tirgū, "ejoša" prece.

..*Manifesta* cenšas apkopot mākslu, pirms tā kļūst **"marketabla"**.. D 2002.2.VII, 17.

mārketings (angļu *marketing*, no *market* 'tirgus') – tirgvedība, tirgzinība, "uzņēmēja domāšanas, lemšanas un darbības ievirze, kas orientēta uz patērētāju maksātspējīgā preču un pakalpojumu pieprasījuma apmierināšanu un kas balstās uz vispusīgu un sistemātisku tirgus procesu izpēti" (NRA BL 2003. 9.IV, 3).

..**mārketings** ir absolūti viss, arī tas, kā tu tirdzniecības centrā jūties. F 2002.29, 2.

markīze – nolaižama auduma vai sintētiska materiāla nojume virs loga vai balkona.

Kāpēc kafejnīcas izskatās līdzīgas? Pārsvarā tā ir viena firma, kas ražo **markīzes** un jumta pārsegus. D 2002.20.V, 11.

marodieris (franču *maraudeur*) – cilvēks, kas apzog kaujas laukā kritušos un ievainotos, kara vai nemieru laikā aplaupa civiliedzīvotājus, kā arī veikalus un citas vietas, kur glabājas vērtības.

Sanāksmes laikā izskanēja arī kritika ASV karavīriem, kuri nav izrādījuši interesi paglābt Irākas kultūras bagātības no **marodieriem**. D 2003.3.V, 20.

maroni (itāļu *marrone, franču marron* 'kastanis') – ēdamie kastaņi.

Parīzē **maroni** var atrast vai uz katra stūra. NRA 2004.28.I, 11.

Māršala plāns – Eiropas atjaunošanas programma, ko realizēja ASV pēc Otrā pasaules kara. Plāns nosaukts ASV valsts sekretāra un Nobela Miera prēmijas laureāta Džordža Katleta Māršala (*Marshall*; 1880–1959) vārdā.

Kad **Māršala plāns** tika realizēts, sabiedrotie mūs nodeva, tad Eiropa sāka dzīvot labklājībā, kas viņus padarīja par ļoti biezādainiem cilvēkiem, kuri negribēja paskatīties aiz dzelzs priekškara. D 2003.8.X, 14.

martīni, martini – vermuta veids, nosaukums pēc ražotājsabiedrības dibinātāja vārda; populārs kokteilis, kura sastāvā ir vermuts.

..**martīni**, činzano un kampari tiek ražoti dažādās Itālijas provincēs. Liesma 1995.IV, 29.

..pazīstamo ***Martini*** kokteili pirmo reizi 1910. gadā D. Rokfelleram pagatavoja kāds bārmenis vārdā Martini, sajaucot džinu (*Gordon's Dry Gin*) un franču vermutu, kurš atšķirībā no citiem bija īpaši sauss. Santa 1998.VIII, 85.

masala – vispārīgs apzīmējums indiešu garšvielu maisījumam.

Klasiskā **masala** ir kanēļa, koriandra, piparu, kardamona, krustnagliņu un ingvera maisījums, ko izmanto dažādu ēdienu gatavošanā. D 2003.27.III, 15.

Džesas vecāki uzskata, ka meitai dzīvē ir divi galvenie mērķi: iemācīties gatavot indiešu ēdienus, **masalu** ieskaitot, un apprecēt patīkamu, labi audzinātu indiešu jaunieti. Mēs 2003.10.V, 18.

maskarpone (itāļu *mascarpone*) – mīksts, krēmveidīgs itāļu siers.

..**maskarpone** sieru var salīdzināt gandrīz ar biezu saldo krējumu.. D 2002.28.III, 19.

maskulīnisms, maskulinitāte – vīrietība.

Ņemot vērā bulgāru sabiedrībā valdošo **maskulīnismu**, atzinīgi jāvērtē tas, ka mākslas dzīvē aktīvi piedalās arī sievietes. Studija 2000.4, 79.

Šo kultūru kultivē arī masu mediji. Proti – traumētu **maskulinitāti**. Latviešu vīrietis ir izgājis no laukiem un izmisīgi meklē savu vīrišķību pilsētvidē. TVD 2002.18.VII, 20.

Trīspadsmit gadu vecais dēls .. paziņoja, ka nevēlas būt feminists, bet gan **maskulīnists**. Santa 2001.I, 39.

maskulīns – ar vīrietību saistīts, vīrietību simbolizējošs.

Nebūs lieki piebilst, ka vampīrisms Noringtona gaumē, Snaipa **maskulīnajā** karatē meistarībā un platīnsirmā Stīvena Dorfa dikti jaunā jaunekļa – vampīrvadoņa pievilcīgajā imidžā guva pasakainus finansiālus panākumus.. **Izkl 2003. 26.IV, 8.**

Maslova piramīda sk. **cilvēcisko vajadzību piramīda**.

Par ko mēs šobrīd runājam? Par to pašu veco labo **Maslova piramīdu** – kamēr nav apmierinātas cilvēka primārās eksistences lietas, proti, pārtika, apģērbs, viņam ir ļoti grūti koncentrēties un domāt par kādām garīgām vai estētiskām lietām. **F 2002.16, 3.**

masoni, brīvmūrnieki – starptautiska organizācija, tās idejiskās platformas pamatā ir cilvēkmīlestība un savstarpēja palīdzība. Sāka veidoties 18. gs. sākumā Anglijā kā reliģiski ētiska kustība (Anglijas Lielā loža dibināta 1717. gadā Londonā).

Viņi [rozenkrancieši] ar XVIII gadsimtu sāka pārstāvēt vienu no augstākajām **masonu** pakāpēm. **RB 2003.23.IV, 13.**

Mistiķi pievērsa uzmanību aizdomīgi bieži pieminētajam Mocarta vārdam un atcerējās ne tikai viņa dīvainās psiholoģiskās brīnumbērnišķības, bet arī sakarus ar **brīvmūrniekiem**, slepenām organizācijām un, iespējams, pašu sātanu. **RL 2000.VII, 70.**

mastifs (*Mastiff*) – sena suņu šķirne, masīvs, ļoti spēcīgs darba suns, saukts arī par angļu (vecangļu) mastifu, īsto mastifu. Pastāv uzskats, ka visi pārējie mastifi (to esot ap 80 – franču mastifs, Neapoles mastifs, Pireneju mastifs u.c.) pieder citai šķirņu grupai – molosiem.

Lepns, pārliecināts par sevi, šķietami nesatricināms, masīvs atlēts – tādu iespaidu par sevi atstāj Bordo dogs, saukts arī par franču **mastifu**. **NRA Māja 2002.26.IX, 8.**

mastopeksija (angļu *mastopexy*) – plastiskās ķirurģijas procedūra: noslīdējušu krūšu pacelšana un formēšana ar ķirurģiskām metodēm.

Radītas jaunas metodes **mastopeksijām** jeb krūšu pacelšanai. **Una 2003.X, 54.**

Māstrihtas līgums – Eiropas Savienības līgums, parakstīts 1991. gada 10. decembrī Māstrihtas pilsētā Nīderlandē.

Neviens no Eiropas Kopienu dibināšanas līgumiem, kā arī **Māstrihtas līgums** par ES izveidi, neparedz izstāšanos no ES, taču tas nevar būt šķērslis, lai to darītu.. **DB 2002.28.X, 13.**

mate (angļu *mate*, no kečvu) – Dienvidamerikā populāra tēja, kas gatavota no nefermentētām ileksa (*Ilex paraguayensis*) koka lapām un stiebriņiem. Vārds aizgūts no kečvu valodas – šī indiāņu cilts tā sauca laginārijas augli jeb pudeļkirbi, no kura tiek gatavoti trauciņi (spāņu *calabaz*), ko lieto tējas dzeršanai.

Varbūt Borhesa komentēšanas projektu varētu izvērst borhesiski cienīgā bezgalībā, skaidrojot visu un pievienojot paraudziņus – tīgera ādas gabaliņus, **mate** tēju ķirbja trauciņā, Buenosairesas mērogmodelīti... **F 2003.10, 5.**

Māte Terēze, īstajā vārdā *Agnes Gonxha Bojaxhiu* (1910–1997) – Maķedonijā dzimusi albāniete, no 18 gadu vecuma – mūķene, no 20. gs. 40. gadu beigām savu dzīvi veltījusi žēlsirdībai un labdarībai, darbojoties Kalkutas (Indija) nabadzīgo iedzīvotāju graustos. Nobela prēmijas laureāte.

Mātes Terēzes fenomens bija tas, ka tur nebija šīs atšķirības starp vārdiem un darbiem, viņa arī nešķiroja cilvēkus pēc ticības. **Ned 2003.23, 30.**

matrjoška (krievu *матрёшка*) – tradicionāla krievu rotaļlieta: no izdobta koka darinātas lellītes, kas ieliekamas cita citā.

Ķīnas kompartijas kongresa laikā par pārdotu suvenīru kļuvis **matrjošku** komplekts, kurā attēloti Ķīnas valsts bijušie vadītāji. **Mēs 2002.16.XI, 15.**

mauntinbaiks (angļu *mountinbike*) – kalnu velosipēds.

Sākās viss ar to, ka tika izgudroti pirmie kalnu velosipēdu jeb **mauntinbaiku** modeļi, un drīz vien tie tika piemēroti arī daudz ekstrēmākām nodarbēm – braukšanai lejup pa kalnu diezgan lielā ātrumā. **SA 2002.24. 34.**

Mayflower – kuģis, kas 1620. gada 6. septembrī atstāja Angliju un devās uz Amerikas krastiem, kur piestāja tā paša gada 11. novembrī. Ar šo kuģi Amerikā ieradās vairāk nekā 100 pārceļotāju (daļa no viņiem bija puritāņi), kas nodibināja Plimutas koloniju Jaunanglijā. Amerikas vēsturē šos pārceļotājus mēdz saukt arī par *Piligrim Fathers*.

Kritiķi gan uzskata, ka Dž. Kerijs ir pārāk kokains – daži pat teic, ka viņš atgādinot cilvēku, kas tikko nokāpis no ***Mayflower*** klāja. **Mēs 2004.31.I,11.**

mažoritāte (angļu *majority*) – vairākums.

..gejiem un lesbietēm heteroseksuālā sabiedrības **mažoritāte** nereti liedz tās pašizpausmes tiesības, kuras paši uzskata par pašsaprotamām un no cilvēka būtības neatņemamām. **D 2002.29.X, 2.**

mažoritārs – tāds, kas attiecas uz balsu vairākumu; **mažoritārā vēlēšanu sistēma** – tāda vēlēšanu sistēma, pēc kuras balsu vairākumu ieguvušais politiskais spēks iegūst visus amatus, bet citi nesaņem neko. Šāda sistēma pastāv galvenokārt valstīs ar divpartiju politisko struktūru.

Vai **mažoritārās** vēlēšanu sistēmas aizstāvjiem, pirms visos nāves grēkos vainot proporcionālo vēlēšanu sistēmu, nevajadzētu padomāt par to, kas tad īsti ir demokrātiskā sabiedrība? **NRA 2002.10.VIII, 2.**

MBA – abreviatūra no angļu *Master of Bussiness Administration* – maģistra grāds uzņēmējdarbības vadīšanā.

Galvenais viņu trumpis ir institūtā iegūtais **MBA** (*Master of Bussiness Administration*) – ASV un Eiropā vispopulārākais maģistra grāds uzņēmējdarbības vadīšanā. **D 2002.4.VI, 13.**

McDonald's sk. **Makdonalds.**

mčadi – no kukurūzas miltiem cepta plāna un apaļa gruzīnu maize.

Gruzijā cep **mčadi** – maizi, ko pasniedz karstu pie asajiem gruzīnu ēdieniem. **Ieva 1998.10, 16.**

MDF – abreviatūra no angļu ***m**edium **d**ensity **f**iber* (*fiberboard*) – koksnes pārstrādes produkts, vidēji blīvas kokšķiedras plātne.

Par koka durvīm sauc ne tikai masīvkoka izstrādājumus, bet arī tos, kuru konstrukcijā izmantoti koksnes pārstrādes produkti – kokskaidu vai kokšķiedras (**MDF**) plātnes, finieris. **NRA Māja 2003.23.IV, 4.**

MDF materiālus var krāsot dažādos toņos, un tiem ir iespējama gan spīdīga, gan matēta faktūra. **MI 2001.III/IV, 16.**

MDMA jeb *ecstasy* – abreviatūra no **me**tilēn**di**oksi**me**tamfetamīns – narkotiska viela, halucinogēns; sintezēta 1914. gadā. Sk. arī ***ecstasy***.

Kratīšanas laikā dzīvoklī atrasti 960 grami metamfetamīna un 1001 **MDMA** tablete. **NRA 2002.24.IX, 3.**

mecenātisms – mākslas, zinātnes, izglītības un kultūras pasākumu materiāla atbalstīšana. Vārds cēlies pēc romiešu valstsvīra Mecenāta (*Maecenas*, 70–8 p.m.ē.) vārda. Mecenāts uzturēja namu, kurā varēja dzīvot literāti un radīt savus darbus, nedomājot par dienišķām rūpēm. Mecenāts bija arī Horācija un Vergilija patrons.

Mecenātisms nav miris dabiskā nāvē, Latvijā tā vienkārši nekad nav bijis, izņemot tos dažus cilvēkus – Augustu Dombrovski, Kristapu Morbergu. **D 2002.6.VII, 18.**

mediācija (angļu *mediation*) – starpniecība (trešā puse), lai divas puses varētu savstarpēji vienoties.

Latvijas kriminālajā justīcijā **mediācija** ir jauns jēdziens. **NRA 2002.8.VII, 2.**

mediators – vidutājs, starpnieks; samierinātājs; diskusijas vadītājs.

Ņemot vērā *Arsenāla* **mediatora** lomu starp globālo kinokontekstu un skatītāju, šķiet, vispareizāk būtu šo jautājumu vispārināt un attiecināt uz šodienas situāciju kinomākslā vispār. **F 2002.16, 4.**

Mediators ir brīvprātīgi sagatavots speciālists, kas bez maksas sniedz palīdzību un nodrošina izlīgumu starp cietušo un apsūdzēto. **NRA 2002.8.VII, 2.**

medijs – vidutājs; plašsaziņas līdzeklis.

Kas šodien ir Sokrata *tirgus laukums*? Masu **mediji**! **NRA 2002.3.VII.**

Leģendārais kino avangardists vienlaikus apsūdz mūsdienu kino veidotājus par sava **medija** iznīcināšanu, ko izraisa cinisms un slinkums. **Mēs 2002.28.IX, 15.**

medikopters – sanitārais helikopters; vārds apritē ienācis pēc vācu un austriešu seriāla "Medikopters 117".

"Viņas ir mūsu **medikoptera** vienība, jo izglāba cilvēka dzīvību," jokoja meiteņu klasesbiedrs Gatis.. **D 2002.20.IX, 6.**

meditācija – apcere, dziļas pārdomas; iegremdēšanās sevī.

Taču bez ticības sev un šīm austrumu alternatīvajām tūkstošgadu senajām zināšanu krātuvēm nekas nesanāks. Tādēļ vēl palīgos jāņem **meditācija** – iegremdēšanās *sevī* un *visā*, atfīroties, atbrīvojoties no visvisādiem sārņiem, tad ķermenis pats ar visām ligām tiks galā. **SD 2002.30.XI, 21.**

Medžliss, Madžliss (*Majlis*, no persiešu) – augstākā likumdošanas institūcija (parlaments) dažās Austrumu valstīs, piemēram, Azerbaidžānā, Irānā, Uzbekistānā.

Ilhans Alijevs .. 1995. un 2000. gadā ievēlēts par **Medžlisa** (Azerbaidžānas parlamenta) deputātu. **NRA 2003.17.X, 7.**

Medžlisa spīkers un Karojošo klerikāļu asamblejas (*ACC*) vadītājs Mehdī Karubī, runājot preses konferencē, paudis nožēlu par reformistu šķelšanos parlamenta vēlēšanu priekšvakarā. **NRA 2004.20.II, 8.**

mega- – ļoti liels, milzīgs (megadarījumi, megaizstāde, megaparādnieks, megapole, megaskate, megazvaigzne, megatusiņš u.c.).

Šim konglomerātam, kam galvenos ienākumus nes kuģubūve, tēraudliešana, militārie pasūtījumi un tamlīdzīgi **mega**darījumi, ap 200 tūkstošu pilnpiedziņas automobiļu saražošana gadā ir gluži kā hobijs.. **D 2002.13.VII, 11.**

Arvien biežāk atklājas, ka kārtējais šībrīža **mega**hits ir kaverversija vai remikss kādai tā laika [70.–80. gadu] dziesmai.. **Izkl 2003.5.IX, 12.**

Šī izstāde ir kā savdabīga atbalss no Vācijā, Kaselē, notiekošās **mega**izstādes *Documenta XI*.. **Izkl 2002.2.VIII, 16.**

Telpiskais kino, kas skatītājiem rada ilūziju par atrašanos trīsdimensiju telpā, kopš XX gs. beigām mīt "rezervātos" – īpašos *IMAX* kinoteātros, kuri tehnoloģisko izmaksu dēļ pasaulē eksistē tikai **mega**polēs (Maskavā, Berlīnē, Londonā...). **Izkl 2003.24.XII, 5.**

Reti kuram puisim no Ņūdžersijas izdodas kļūt **mega**populāram plašajā pasaulē. **Izkl 2002.18.X, 19.**

..tomēr piedalīšanās biennālēs vai cita veida **mega**skatēs ir drošākais veids šādas marginalitātes iznīcināšanai.. D 2002.2.VII, 17.

mēģenes bērns (angļu *test-tube baby*) – metode, ar kuras palīdzību neauglīgs pāris var tikt pie bērna ārpusdzimumattiecību ceļā, sievietes olšūnu apaugļojot ar vīrieša spermu laboratorijas apstākļos; bērns, kas radies mākslīgās apaugļošanas ceļā. Sk. arī **IVF**.

Britu profesors Roberts Edvards, kas pats iekļuvis medicīnas vēsturē kā pasaulē pirmā **"mēģenes bērna"** radītājs 1978. gadā, britu presei atzinis, ka principā atbalsta cilvēku klonēšanu reproduktīvos nolūkos, ja vien šī procesa veicēji spēs garantēt tā drošību. D 2002.18.VI, 19.

Pirmajam ***mēģenes bērnam*** anglietei Luīzei Braunai tagad ir 25 gadi.. NRA 2002. 28.XII, 4.

meikaps (angļu *make-up*) – kosmētiskie līdzekļi sejas uzlabošanai; kosmētiskās procedūras sejas uzlabošanai.

..atstātais dienas grims un kosmētika .. nosprosto ādas poras un iespaido dabisko pH līdzsvaru, tādēļ pirms došanās miegā **meikaps** jānoņem. D 2002.30.I, 17.

meils (angļu *mail*) – elektroniskā vēstule.

Tad uzrakstīju vēl vienu vēstuli. Tad uzsitu **meilu** viņa asistentam. RL 2001.IV, 27.

meinkūns (angļu *The Maine Coon*) – kaķu šķirne.

Menas jenotveidīgais kaķis jeb **meinkūns** dzimis Ziemeļamerikā, bet pēdējos pārdesmit gados lieliski aklimatizējies arī Latvijā. RB 2002.18.XII, 16.

meinstrīms (angļu *mainstream*) – galvenā, vadošā tendence; vispārpieņemtais.

Tiesa, **meinstrīma**/andergraunda robežas arvien vairāk izplūst, tiem ironiski citējot vienam otru un pašiem sevi. Studija 2000.IV, 44.

It kā jau eksistē zināms ***meinstrīms***, kā izpilda renesansi, viduslaikus, baroku.. NRA 2003.29.XII, 12.

Meka, meka – pilsēta Saūda Arābijā, vieta, kur saskaņā ar leģendu dzimis Muhameds; islāma garīgais centrs; *pārn.* vieta, uz kuru dodas ļoti daudz cilvēku; kādas nozares ģeogrāfiskais centrs.

..divas viņas filmiņas tikko tika rādītas animācijas filmu **Mekā** – festivālā Anesī Francijā. SD 2002.22.VI, 5.

..pilsēta [Ņujorka] atkal ir atguvusi mūzikas **Mekas** statusu.. Izkl 2003.19.IX, 19.

Piecu gadu laikā misis Ardēna pārvērta to [savu skaistumkopšanas salonu] par sievietes skaistuma prestiža **meku**. Santa 2001.I, 70.

Šī tūrisma ***meka*** [Bali sala Indonēzijā] līdz šim tika uzskatīta par drošu un mierīgu, bet tagad no šausmu pārņemtā Kutas kūrorta sākusies masveidīga ārvalstnieku izceļošana. **D 2002.15.X, 8.**

Veikalu gan ir mazāk nekā lielajās Eiropas iepirkšanās **mekās**, taču arī cenas ir zemākas. **D 2003.23.X, 15.**

Latviešu modele iekaro modes **meku** Milānu. **NRA 2004.21.I, 12.**

melanīns – "melns, brūns vai dzeltens pigments cilvēka audos, kas nosaka ādas, matu, acu krāsu un rada iedegumu" **(D 2002.7.IX, 19).**

Dzimumzīmes krāsa ir atkarīga no **melanīna** daudzuma, kas tajā atrodas. **Klubs 2003.X, 108.**

melanoma – ļaundabīgs ādas audzējs, attīstās no pigmentu melanīnu saturošām šūnām.

Katru gadu ap 1000 Austrālijas iedzīvotāju mirst no **melanomas** – ļaundabīga ādas audzēja. **D 2002.7.IX, 19.**

No šķietami nekaitīgas dzimumzīmes nešķīsti ātrā tempā var veidoties dažādi audzēji, un visbīstamākais no tiem ir **melanoma** – šūnas, kas atrodas ādas virsmā, samērā ātri nonāk kapilāros un pa asinsriti nonāk smadzenēs, kaulos, plaušās. **Klubs 2003.X, 108.**

melanža – dažādu krāsu, šķiedru maisījums dzijā, audumā.

Piemērs pie **haki**.

melatonīns (angļu *melatonin*) – hormons, ko pēc tumsas iestāšanās sāk izstrādāt cilvēka organisms.

Zinātniski ir pierādīts, ka piens, kas satur **melatonīnu**, pozitīvi ietekmē veselību un palīdz slimību profilaksē un ārstēšanā – uzlabo miegu un redzi, nostiprina imūnsistēmu. **NRA 2002.23.XII, 9.**

..pēdējā laikposmā vērojamā globālā sasilšana un spēcīgāks ultravioletais starojums cilvēka organismā izraisīs pastiprinātu **melatonīna** sintēzi. Tieši **melatonīns** – tumšais pigments – ir atbildīgs par to, lai mūsu āda tiktu pasargāta no saules starojumu negatīvās iedarbības. **NRA HKA 2003.30.IX, 4.**

melnā kaste jeb **borta informācijas uzkrājējs** – slepena ierīce, kas reģistrē dažādus lidojuma un iekārtu funkcionēšanas parametrus. Šī ierīce ir trieciendroša, tādēļ pēc lidmašīnas avārijas, izpētot melnajā kastē fiksēto informāciju, iespējams noskaidrot avārijas cēloņus.

Glābēji ir atraduši Igaunijai piederošajā Hijumā salā avarējušās lidmašīnas *An-28* **melnās kastes**, tomēr pagaidām nav zināms, kas izraisīja šo katastrofu. **D 2001. 26.XI, 6.**

melnā nāve – mēra epidēmija.

Baismīgā mēra epidēmija, kas ļaužu atmiņā palikusi ar nosaukumu **"melnā nāve"**, uzbruka Anglijai 1348. gadā. Infekciju atnesa tālās ekspedīcijās bijušu kuģu žurkas. **Ned 2004.3, 38.**

melnais punkts – ceļa posms vai krustojums, kur notiek īpaši daudz satiksmes negadījumu.

Melno punktu rekonstrukcijai ieplānots tērēt tikai ap miljonu latu, un par šo naudu varētu likvidēt bīstamību Bauskas šosejas Baložu krustojumā, kur reģistrēts liels ievainoto skaits, pie Siguldas un Grobiņā. **D 2003.5.XII, 6.**

melnās beretes sk. **OMON, omonieši**.

Vienīgais spēks, kas varēja stāties **melnajām beretēm** pretī un aizstāvēt Augstāko Padomi, bija pirmais policijas bataljons.. **Liesma 1995.II, 39.**

menādas, bakhantes – sengrieķu mitoloģijā sievietes, kas piedalās Dionīsa orģiastiskajos rituālos.

..pa istabu griežas Aisedora, iereibusī **menāda**. **RL 1997.I, 46.**

menedžēt (angļu *to manage*) – vadīt, organizēt.

..Baiba specializējusies mūsdienu mūzikā, to viņa **menedžē** Rīgas festivāla orķestra un "Rīgas kamermūziķu" koncertos, būdama projektu direktore.. **AtpTV A 2003.18, 10.**

menedžments – vadībzinība; vadīšana, pārvaldīšana, pārvaldība; uzņēmuma vadošais personāls.

Pirmais posms CRM projektā .. ir darbs ar kompānijas **menedžmentu**. **DB 2002. 21.XI, 17.**

menopauze – menstruāciju izbeigšanās; sievietes mūža periods, kad izbeidzas menstruācijas.

Tiklīdz mediķu rīcībā nonāca pētījumu rezultāti par pirmsmenopauzes perioda un **menopauzes** ietekmi uz sieviešu garastāvokli un ķermeni, visa vaina tika novelta uz hormoniem. **JA 2002.36, 33.**

menora (*menorah*) – septiņžuburu svečturis, viens no senākajiem ebreju ticības simboliem; arī deviņžuburu svečturis, ko lieto *Hanukā* svētku laikā.

Menora ir speciāls eļļas lampiņu statīvs vai svečturis, ko ebreji iededz Hanukā astoņu dienu garajās svinībās. **SD 2002.21.XII, 36.**

mentalitāte – indivīdam vai cilvēku kopumam raksturīgs domāšanas veids, dzīves uztvere, noturīga garīgā un emocionālā ievirze.

Arvien varu priecāties par krievu **mentalitāli**. **VZ 2003.21.XI, 9.**

mentāls – saistīts ar psihi; saistīts ar prātu, intelektu, domāšanu, uztveri.

Austrumi nav ģeogrāfija, bet **mentāla** diagnoze. **Pastaiga 2002.II, 57.**

ments (krievu *мент*) – *žarg.* milicis, policists.

Reiz braucu pa Jūrmalas šoseju tā uz 200. Paskatījos – stāv **menti** uz viadukta un ķer ar radaru, fiksi nogriezos pa apvedceļu.. **Auto 2000.III, 87.**

merčendaizings (angļu *merchandising*) – tirgvedības nozare: māksla pārdot un reklamēt preci; **merčendaizers** (angļu *merchandiser*) – tirdzniecības veicinātājs.

Atbildu par preču izvietojumu veikalos, par cenu komunikāciju, par **merčendaizingu** jeb preču pasniegšanas veidu. **Mērķis 2004.II, 35.**

Liela starptautiska kompānija aicina darbā preču un reklāmas materiālu izvietojuma speciālistus (**merčendaizerus**). **D 2002.9.VII, 11.**

Mērfija balva – antibalva par gada vislielāko neveiksmi reklāmas kampaņā, publiskā tēla veidošanā, sabiedrisko attiecību kampaņā.

Jau piekto gadu Latvijas Universitāte sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu, Zinātņu akadēmiju, Saeimas preses dienestu, Latvijas Reklāmas asociāciju un Žurnālistu savienība organizē Cicerona un **Mērfija balvu** piešķiršanu politiķiem, žurnālistiem, reklāmas speciālistiem un citu jomu speciālistiem. **Ned 2003.4, 35.**

Mērfija likums (angļu *Murphy's law*) – likums skan: "Tas, kas var neizdoties, arī neizdosies." Likuma nosaukumu saista ar amerikāņu inženiera Eda Mērfija vārdu. Citiem vārdiem Mērfija likumu sauc arī par sviestmaizes likumu (sviestmaize vienmēr nokritīs ar apsmērēto pusi pret grīdu) vai pasaules cūcības likumu.

Kaut nu vēders nesāktu kurkstēt, tas būtu stulbi, lai arī atbilstīgi **mērfija likumiem**. **Santa 2001.I, 91.**

mērija – pašvaldība, ko vada mērs; šās pašvaldības ēka; šās pašvaldības pārvaldītā teritorija.

..Lužkova liktenis ir citāds. Tagad viņam galvenais ir neatdot citiem Maskavas **mēriju** 2003. gada vēlēšanās. **SD 2002.9.XI, 12.**

Trešdien Ņujorkas pilsētas **mērijā** pilsētas padomes sēdes laikā viens politiskais konkurents nošāvis otru.. **NRA 2003.25.VII, 9.**

merkantils – komerciāls; savtīgs, uz aprēķinu balstīts, ikdienišķi sīkumains.

Parlamentam jānodarbojas ar likumu izstrādāšanu un pieņemšanu valsts un visas tautas interesēs, abstrahējoties no politisko partiju vai to pārstāvju šaurām **merkantilām** interesēm.. **NRA 2002.17.X, 2.**

merkaptāni (angļu *mercaptan*) – sēru saturošu savienojumu grupa ar asu, nepatīkamu (ķiploku, sīpolu, puvušu olu u.c.) smaku.

Liepājas uzņēmums SIA *DG Termināls* no 19. augusta pilnīgi pārtrauks pārkraut naftas produktus, kuriem pievienots asu smaku izplatošais **merkaptāns**.. DB 2002. 16.VIII, 7.

mērķplānošana, mērķēšana (angļu *targeting, target planning*) – tirgzinības termins: ražotāju vai tirgotāju centieni noteiktai cilvēku grupai pārdot noteiktas preces, veicot pircēju loka izpēti un nodrošinot atbilstošu reklāmu.

Savā darbā autors izmantojis visjaunāko literatūru angļu un vācu valodā par **mērķēšanu** uzņēmējdarbībā.. LD 2003.12.V, 8.

mērs – vietējās pašvaldības vadītājs Anglijā, Francijā un citās valstīs.

Parīzes **mērs** Žaks Širaks reiz ļoti gribēja kļūt par Francijas prezidentu. SD 2002. 9.XI, 12.

mese – plaša izstāde, starptautisks gadatirgus.

Izstādes jeb **meses** ir ne tikai vieta, kur iepazīties ar jaunumiem, ko piedāvā ražotāji, atrast sadarbības partnerus vai tikties ar jau esošajiem, slēgt līgumus un veikt pasūtījumus. Šeit var redzēt un saprast produktu attīstības tendences, virzienu un arī vēsturi. Deko 2001.I, 29.

mesidžs (angļu *message*) – vēstījums; lugas, stāsta, romāna galvenā tēma, kodolīgs satura atsegums; telefona īsziņa.

Sēdēt un vērot ir ļoti interesanti, tur tu redzi, kā mainās modes, valodas, zīmes – tādā ***mesidža*** nozīmē, ko katrs grib paust. Mēs 2003.7.VI, 6.

Ir grūti aizmirst tos aizgājušos piecdesmit gadus, kad animācijas rīki bija vienīgais veids, kā caur attēlu likt skatītājam nojaust savas domas, sajūtas, fobijas par šo baiso laiku. Gluži kā čehi, arī igauņi mācēja .. idejisko saturu, t.i., ***mesidžu***, ietērpt abstraktā formā un skaņā. NRA 2002.25.IX, 12.

Paši varat iedomāties, cik daudz tur bija apsveicēju un ziedu, mums visiem nemitīgi zvanīja telefoni un pīkstēja ***mesidži***. Mēs 2002.1.VI, 23.

meskalīns (angļu *mescaline*), pejots – psihoaktīva viela, ko iegūst no meskala jeb pejotkaktusa (*Lophophora williamsii*, arī *L. lewinii*, aug Teksasā, ASV un Meksikas ziemeļu daļā) pumpuriem, stimulants un halucinogēns. Ražo arī sintētiski.

Visi trīs nosprieda, ka vajadzētu nomēģināt **meskalīnu** visfirākajā veidā – tādu, kāds tas iegūstams no pejotas kaktusa. Liesma 1995.II, 47.

metālisti – mūzikas stila *metal* (metāls) izpildītāji, šī stila cienītāji, kas savu pieķeršanos izrāda arī apģērbā, aksesuāros un citā veidā.

..*Pepsi Sziget* piedāvā aktivitātes jebkuras mūzikas mīļotājiem vai vienkārši interesentiem – darbojas pasaules un folkmūzikas skatuve ar interesantiem, no visas pasaules atceļojušiem viesiem, .. *Metal Hammer* skatuve, kur spieto Latvijā nu jau vairs ne tik bieži sastopamie **metālisti** gariem matiem, dzelžainu pārliecību sejās un masīvās ādas jakās jebkuros laika apstākļos.. D 2002.9.VIII, 12.

metāls, *metal* (angļu) – mūzikas stils; atbilstošās subkultūras tips. *Metal* stils radās 20. gs. 60. gadu beigās, modificējoties hārdrokam, resp., mazinoties *soul* un blūza elementiem un pieaugot skaļumam, akcentuācijai kļūstot asākai un smagākai, palielinoties elektronisko efektu nozīmei. Laika gaitā arī *metal* sazarojās daudzos apakšvirzienos (alternatīvais metāls, *black metal; doom metal;* folkmetāls (pagānmetāls), *heavy metal; love metal; neo-metal, new age metal; nu metal; rap-metal; speed and trash metal* u.c.).

Tās [igauņu grupas "Loits"] mūziķus dēvē par melanholiskajiem ***"black metal"*** pārstāvjiem. AtpTV A 2003.18, 6.

Ja kādas grupas izcelsmes vieta ir Somija, tad automātiski rodas aizdomas, ka tā pieder pie tā sauktā ***love metal*** vai arī ***doom metal*** frontes. Mēs 2002.5.X, 21.

Neapšaubāmi Ozijs Osborns ir viens no visu laiku spilgtākajiem rokmūzikas tēliem, kas tieši vai netieši, muzikāli un visādi citādi ietekmējis visu turpmāko mūzikas attīstību, īpaši visu, kas noticis ***heavy metal*** un visa no tās izrietošā, tātad visa **metāla** un arī mūsdienu ***nu metal*** jomā. Izkl 2002.30.VIII, 13.

Latvijā Pētera grupas *Sky Forger* mūziku mēdz dēvēt par **folkmetālu**, bet pasaulē – par **pagānmetālu**. D 2004.21.II, 24.

Par tūkstošgades mijā radušās grupas *Otep* stilistisko ievirzi kritiķi sauc ***neo-metal***, kura redzamākie pārstāvji ir *Slipknot* un *Mudwayne*. NRA 2002.2.VIII, 11.

Pieķeru sevi pie domas, ka joprojām neredzu nevienu īstu ***new age metal*** grupu mūsu valstī.. NRA 2003.25.VII, 9.

Savas pastāvēšanas pirmsākumos *Holy Lamb* orientējās uz ***speed&trash metal*** stilu.. NRA 2002.13.XII, 11.

metāndienons – anaboliskais steroīds, sportā tiek uzskatīts par dopingu.

Viņa organisma atrastā viela izrādījies **metāndienons** – anaboliskais steroīds, kas veicina muskuļu masas augšanu, spēku un izturību. SA 2003.51, 30.

meticilīnrezistentais stafilokoks (angļu *methicillin-resistant Staphylococcus aureus*), **MRSA** – izplatītā baktērija *Staphylococcus aureus*, kas ieguvusi noturību pret antibiotiku metacilīnu un spēj izraisīt nopietnas infekciju komplikācijas pacientiem, kuri ārstējas slimnīcā (tādēļ šo infekciju sauc arī par slimnīcā iegūto infekciju).

Pašlaik Latvijas pirmā numura aktualitātes **metacilīnrezistentā stafilokoka** celms cēlies no Austrālijas. D 2004.21.II, 15.

metrs (franču *maître*) – meistars.

Tā patiesi notiek arī Šuvajevam (skat., piemēram, nodaļu par Žaku Lakānu, tajā atrodamas ziņas par **metra** savdabīgo ģimenes dzīvi u.tml.). D 2002.24.V, 15.

mezotelioma (angļu *mesothelioma*) – ļaundabīgs audzējs plaušu vai vēdera dobuma apvalkā.

Pat īslaicīga azbesta iedarbība var būt cēlonis **mezoteliomas** attīstībai. NRA 2002. 8.XI, 4.

mezoterapija – "aktīvu dabisku preparātu un vitamīnu ievadīšana ar adatu palīdzību zem ādas problemātiskajās zonās" (Santa 2003.III, 82).

Ja daudzas intensīvās kosmētikas procedūras tomēr nešķiet tik iedarbīgas, tad noteikti izvēlieties **mezoterapiju** – injekciju metodi ādas funkciju uzlabošanai. Santa 2002.XII, 103.

MI – abreviatūra no angļu *Military Intelligence* – Lielbritānijas militārās izlūkošanas dienests. *MI5* Lielbritānijas pretizlūkošanas dienests; *MI6* – ārējās izlūkošanas dienests.

..ar operācijām, kuras saistītas ar ĪRA [Īru republikāņu armija], parasti nodarbojas *MI5*. NRA 2002.2.VIII, 7.

mīdija – ēdams gliemezis, dzīvo mērenās joslas un subtropu jūrās.

..picai der gan sēnes, gan desa, gan šķiņķis ar ananasiem, gan **mīdijas** ar garnelēm. Santa 2000.I, 88.

Miera korpuss (angļu *Peace Corp*) – nacionāla brīvprātīga palīdzības organizācija ASV, izveidota 1961. gadā pēc prezidenta Dž.F. Kenedija iniciatīvas. Miera korpusa brīvprātīgie speciālisti strādā valstīs, kurām ir nepieciešama palīdzība dažādās jomās.

ASV **Miera korpuss** tika nodibināts 1961. gadā un bija viena no pirmajām iniciatīvām, ko īstenoja prezidents Džons F. Kenedijs. D 2002.18.VI, 22.

1962. gadā Tomass Dains, Kolgeitas universitātē ieguvis maģistra grādu, sāka profesionālu darbību kā jaunais brīvprātīgais ASV **Miera korpusā**. Ieva 2002. 29, 8.

migrācija – cilvēku pārvietošanās uz citu valsti vai citu apvidu darba vai labāku dzīves apstākļu meklējumos; sezonālie putnu pārlidojumi.

Neņemot vērā Eiropas Komisijas .. pēdējo pētījumu, ka **migrācija** no jaunajām ES valstīm uz vecajām būs neliela un varētu sasniegt tikai 220 000 personu gadā, ierobežojumi tomēr ir noteikti. NRA 2004.19.III, 4.

Pašlaik putnu **migrācija** notiek bez īpašām novirzēm no normas. D 2002.4.XI, 1.

migrants – tas, kas migrē.

Poļi, čehi un slovāki jau ir pieredzējuši **migranti** labklājības zemēs, savukārt baltiešiem šīs iemaņas vēl tikai jāapgūst. NRA 2004.18.III, 2.

mikimauss, mikipele (angļu *Mickey Mouse*) – amerikāņu animācijas filmu producenta Volta Disneja (*Disney*, 1901–1966) radīts tēls – pelēns Mikijs.

Maijā iznāca pirmais **mikimausu** žurnāls. F 2002.12.VII, 5.

Mikipele, kuru jaunībā vilciena brauciena laikā radīja Volts Disneļs, pirmo reizi uz ekrāniem parādījās 1928. gada 18. novembrī multiplikācijas filmas *Steamboat Willy* demonstrēšanā Ņujorkā. NRA 2003.19.XI, 7.

mikseris (angļu *mixer*) – maisītājs, sajaucējs, putotājs; **miksēt** – jaukt.

Veikalu lielākoties iecienījuši vīrieši, jo šeit ir daudz tieši viņiem nepieciešamu lietu – [..] par Ls 0,49 – **mikseris** krāsu jaukšanai.. RB 2002.16.X, 11.

Miksējot no diviem gabaliem var uztaisīt vienu jaunu, ja esi īsts meistars. AtpTV A 2003.28, 11.

Ņujorkieši par gada filmu ir atzinuši amerikāņu kulta režisora Deivida Linča mistikas un lesbisma motīvu piesātināto drāmu *Malholandas ceļš*.., kurā režisors sev tipiskajā reālā un ireālā **miksēšanas** manierē cērt stilīgus pliķus Holivudai, stāstot par jaunas, naivas blondas aktrises sapņu bankrotu Losandželosā. D 2001.19.XII, 17.

mikslis – sajaukums.

Tad nu mums arī ir tāds **mikslis** – pa daļai pantomīma, pa daļai solista dziedājums ar orķestri. NRA 2002.18.VII, 10.

Patiesībā, veidojot dārzā puķu **miksli**, panākt skaistu, glezniecisku (bet nesamākslotu!) efektu nav nemaz tik viegli. Santa 2003.IV, 100.

militārists – militārisma piekritējs, respektīvi, cilvēks, kas atbalsta tādu valsts politiku, kas paredz intensīvu bruņošanos un attaisno militāra spēka lietošanu. Presē jēdziens "militārists" visai bieži tiek nekorekti attiecināts uz ikvienu militārpersonu.

..viens no sadarbības nosacījumiem būtu Krievijas **militāristu** atturēšanās no jaunā līmeņu kontaktu izmantošanas spiegošanai.. D 2001.26.XI, 2.

millēniums, milēniums, *millennium* – tūkstošgade (nevis tikai gadu tūkstošu mija).

Protams, par vēl nozīmīgākiem cilvēks uzskata lielos ciklus – no senās Ēģiptes laikiem pazīstams simt desmit gadu cikls, mums saprotamāks ir gadsimts, bet par pavisam maģisku tiek uzskatīta tūkstošgades mija – ***millēniumu*** ar visiem tā trakumiem pavisam nesen piedzīvojām. Mēs 2002.28.XII, 7.

Intervijā *Laiku zīmes*, kas, **millēniumu** gaidot, angliski publicēta 1999. gadā, Eko runā par cilvēka izredzēm iepretī šai informatīvajai lavīnai. D 2001.18.XII, 19.

Milēniuma gaidās teju visa 90. gadu nogale pagāja, raugoties futūristiskās vīzijās, no kurām dažas piepildījās, citas – izgāzās. D 2002.4.IX, 13.

mīmikrija – pielāgošanās, atdarināšana, izlikšanās; **mīmikrēt** – pielāgoties, atdarināt.

..augļu un dārzeņu pārstrādes, kā arī dažādu piedevu ražošanas uzņēmums *Spilva* konstatējis, ka arvien sūrāk nākas konkurēt ar uzņēmumiem, kas piekopj **mīmikrijas** (atdarināšanas) politiku. D 2002.28.V, 9.

Jo cūkas, lai cik izplatītas, Latvijā (kopš to audzēšana kļuvusi ekonomiski neizdevīga) ir stipri **mimikrējušās**.. RL 2002.VIII, 22.

Režisoram ir 94 gadi, viņš ir lieliskā radošā formā, veidodams savdabīgas – absurdas, stilīgas un līdz galam neatkožamas filmas, kas **mīmikrē** starp traģēdiju un komēdiju. D 2002.24.IX, 18.

Krievi arī ASV neizzūd, jo viņu identitāte ir daudz īpatnāka, un paliek *Russians* – lai gan tieši tāpat, tie, kas grib un var iekļauties sociālajā kārtībā, **mimikrē** *mainstream* estētiku. F 2003.7, 3.

Minesotas programma – alkoholisma un citu atkarību ārstēšanas metode, kurā tiek izmantota atveseļošanas programma ar medicīnas, psiholoģijas un anonīmo alkoholiķu 12 pakāpju terapiju. Izstrādāta Minesotā, ASV.

Minesotas programmu – dažādu atkarību ārstēšanu – pasaulē pazīst jau kopš pagājušā gadsimta vidus, bet Latvijā – trīspadsmit gadus. Mēs 2003.8.XI, 9.

..atšķirībā no **Minesotas programmas**, kas vairāk orientēta uz saprašanu, pieņemšanu un zināmu katarsi, [programmā *Alba*] cilvēkam pirmo reizi mūžā ir dota iespēja izrunāt lietas, par kurām līdz šim runāšana likusies neiespējama. NRA 2002. 24.IX, 12.

minestrone (itāļu) – itāļu virtuvē iecienīta bieza zupa ar dārzeņiem, rīsiem vai makaroniem un citām sastāvdaļām (gaļa, garšaugi, pupiņas u.c.), kā arī Parmas sieru un pesto mērci.

Kā tik tur nav – buļļu astīšu zupa, veģetārā okroška, normandiešu zupa ar Briseles kāpostiem, **minestrone**.. Izkl 2003.11.VII, 18.

minets – orālā seksa tehnika: dzimumorgānu kairināšana ar muti.

Būtībā jau ir nepareizi labi izpildītu **minetu** saukt par orālo seksu, jo, veicot darbības tikai un vienīgi ar muti, tiek palaists garām milzum daudz uzbudinošu iespēju. SD 2003.26.VII, 43.

minifutbols sk. **futzāls**.

Ministru kabineta balva – viens no augstākiem Latvijas Republikas apbalvojumiem. Ministru kabineta balvu piešķir "par nozīmīgiem darbiem vai

nopelniem demokrātiskas un tiesiskas Latvijas valsts attīstībā, saimnieciskajā vai sabiedriskā darbībā vai citās valstij nozīmīgās jomās, un tā ir naudas summa 5000 latu apmērā, goda diploms un krūšu nozīme. Šo apbalvojumu piešķir par darbiem, kas pabeigti iepriekšējā gadā, vai par nopelniem ilgākā laikposmā" (NRA 2003.27.X, 4).

No **Ministru kabineta .. balvai** pieteiktajiem 15 pretendentiem Apbalvošanas padome ierosina balvas piešķirt pieciem.. NRA 2003.27.X, 4.

minivens (angļu *minivan*) – neliels kravas automobilis; palielinātas ietilpības ģimenes automobilis, kas pēc virsbūves atgādina nelielu autobusiņu.

..kā pirmais automobilis lielākai, aktīvākai ģimenei, kura vairs neietilpst piecvietīgā mašīnā, bieži vien tiek izraudzīts **minivens**. D 2002.6.VII, 17.

Automašīnu noma piedāvā uz neierobežotu laiku nomāt vieglās automašīnas, mikroautobusus, arī septiņvietīgās mašīnas jeb tā sauktos **minivenus**. NRA 2002. 18.XII, 11.

..mazais A2 atgādina vienapjoma jeb **minivena** tipa auto.. D 2002.20.VII, 11.

minoritāte – mazākums (lingvistiskā minoritāte, nacionālā minoritāte, seksuālā minoritāte u.tml.).

..ar vārdu "frīks" iespējams apzīmēt jebko – seksuālo **minoritāšu** pārstāvjus, netipisku narkotiku lietotājus, teicamniekus izlēcējus vai gluži otrādi – lūzerus. RL 2003. V, 47.

miopija – tuvredzība; **miops** – tuvredzīgs cilvēks.

..**miopiem** jeb tuvredzīgiem cilvēkiem ir problēmas ar skatīšanos tālumā bez briļļu palīdzības, bet hipermetropiem – tālredzīgajiem – brilles lasīšanai un nereti arī tālumā ir nepieciešamas jau ilgi pirms brieduma gadiem. NRA Māja 2003.47, 10.

mirto – Sardīnijā izplatīts alkoholiskais dzēriens – uzlējums (32%).

Nacionālais dzēriens Sardīnijā ir ***mirto*** – kaut kas līdzīgs mūsu balzamam. Kapitāls 2002.IX, 78.

Mirušo piemiņas diena jeb Svecīšu vakars – viens no baznīcas un latviešu tautas kalendāra būtiskākajiem notikumiem. Svecīšu vakars notiek svētdienā pirms pirmās adventes jeb Evaņģēliski luteriskās baznīcas liturģiskā gada beigās. Svecīšu dedzināšana kapos raksturīga arī citviet pasaulē, it īpaši Ziemeļeiropā. Tā, piemēram, Zviedrijā svecītes kapos tiek dedzinātas Visu Dvēseļu dienā – 2. novembrī.

XX gadsimta sākumā luterāņu mācītāja Andrieva Niedras spējas sajaucēt kristietismu ar pagānisko apziņu par dabas došanos pie miera atdzīvināja visā Latvijā neatvairāmu kapu kultu, kas kulmināciju sasniedz .. **Mirušo piemiņas dienā**. D 2002.23.XI, 1.

MMS – abreviatūra no angļu ***multi-media messaging*** (multimediju jeb multivides ziņojums) – mobila saziņas ierīce, kas ļauj pārraidīt ne tikai balss ziņojumus un īsziņas, bet arī video informāciju, ļauj piekļūt internetam un elektroniskajam pastam.

Pasaulē lielākais mobilo tālruņu ražotājs *Nokia* sācis īstenot pasākumus, lai palielinātu savu ietekmi mobilā interneta pakalpojumu tirgū, laižot klajā jaunus ***MMS*** (*multi-media messaging*) tālruņus plašam patērētāju lokam. **D 2002.7.IX, 10.**

mobings – psiholoģiska terorizēšana darbavietā.

Jebkurā gadījumā **mobinga** rezultāts ir slikta atmosfēra darbā, nepietiekama darbinieku motivācija un apšaubāmi rezultāti. **Santa 2003.V, 34.**

mocarella (itāļu *mozzarella*) – itāļu (Dienviditālijas) maiga siera šķirne, balta biezpienveidīga siera bumba.

Pasaulē ļoti populārs ir itāļu mīkstais siers "Gorgonzola", bet īpaši atzīmējams ir īpatnējais **"Mozzarella"** – to var nopirkt slēgtā celofāna maisiņā, kur tas "peld" savās sūkalās un atgādina biezpiena bumbiņu. **Santa 1998.I, 90.**

Daudzi Briselē dzīvojošie ārzemnieki .. no katra brauciena uz mājām atgriežas ar saviem gardumiem. Latvietim tas būs rudzu maizes klaipiņš, itālietim – maisiņā ar ūdeni vests īsts **mocarellas** siers un vecēva audzētas olīvas, austrietim – siera desas un zahertorte, bet spānim – cietais žāvētais cūkas šķiņķis un pudele vislabākā Spānijas vīna. **D 2002.24.V, 3.**

močīt – *žarg.* darīt kaut ko; dzīt uz priekšu, steigties, dragāt.

Ar riteņiem ***močījam***, visi galīgi dubļos... **Santa 2002.V, 49.**

Un kļūst skumji, kas dzirdu – "galvenais ir ***močīt***!" Tas nozīmē – vienkārši *dragā, tauta ir stulba, reitings būs!* **Cosmo 2002.X, 81.**

modems (angļu *modem*, abreviatūra no ***mo***dulator + ***dem***odulator) – ierīce, kas ciparsignālu pārveido analogsignālā un otrādi, lai signālu varētu pārraidīt pa sakaru līnijām.

Tehnoloģijas radītāji apgalvo, ka platforma spēs apgādāt lietotājus ar lielāku frekvenču joslas platumu, nodrošināt netraucētu videokonferenču darbību vai failu pārkopēšanu no interneta piecas reizes ātrāk nekā ar **modemu** vai DSL pieslēgumu. **D 2002.9.VIII, 13.**

moderators – diskusijas, programmas, pasākuma vadītājs.

Abi ar Sandru Glāzupu esam raidījuma *Studijā no 9 līdz 12* programmas vadītāji jeb sasaistītāji, jeb **moderatori**, sauc, kā gribi. **TVD 2002.24.X, 2.**

Dāni uz Latviju šoreiz atveduši **moderatora** pienākumi sestajā Baltijas jūras valstu dokumentālo filmu forumā, kurš Latvijā notiek pirmoreiz. **D 2002.6.IX, 18.**

modulis – unificēts struktūrelements.

Šāda veida mēbeles ļauj likt vienlīdzības zīmi starp vārdiem "mēbele" un "mobils", it sevišķi, ja attiecīgie **moduļi** tiek aprīkoti ar riteņiem, kas joprojām saglabā savu aktualitāti, tad ir iespējamas bezgalīgas variācijas iespējas. D 2002.30.I, 12.

modžahedi – islāmticīgie kaujinieki, kas cīnās par islāma vērtībām; islāma radikālā grupējuma *Harkat ul-Mujahedeen* dalībnieki.

Bijušais pretpadomju spēku – **modžahedu** – līderis H. Kadirs gāja bojā nežēlīgā apšaudē. D 2002.8.VII, 5.

90. gadu pirmajā pusē līdzās zooloģiskajam dārzam atradās **modžahedu** un talibu frontes līnija, kas nesa lielu postu zooloģiskajam dārzam. D 2001.26.XI, 5.

Viņi neuzskata sevi par teroristiem, bet par **modžahediem**. NRA 2002.26.X, 7.

moguls – 1. nozīmīga, varena, ietekmīga persona (parasti uzņēmējs). 2. kalnu slēpošanas paveids – nobrauciens ar slēpēm vai dēļiem pa nelīdzenu trasi.

Vislielākā izpirkuma nauda Vācijas vēsturē tika samaksāta 1996. gada aprīlī, kad noziedznieki par 43 gadus vecā Hamburgas tabakas **mogula**, miljonāra Jana Filipa Rēmtsmas atbrīvošanu saņēma 30 miljonus marku.. D 2002.3.X, 10.

..pats galvenais, viņš iemācīs pareizi krist, bez kā sākumā neiztikt. Klasiskais slaloms, **moguls**, karvings, lēcieni – tas viss nāk pēc tam. Santa 2002.XII, 130.

mohito (spāņu *mojito*) – atspirdzinošs ruma kokteilis (baltais rums, laima sula, cukurs), kam īpatnēju garšu piešķir Kubas piparmētra *yerbabuena*.

Ledus tēja, Ledus kafija, **Mojito** – klimatkontrole tavā vēderā! Izkl 2002.2.VIII, 18.

mokiks – mopēds, ko iedarbina ar kājsviru – kikstarteri.

Pagaidām pāreju no trīsriteņa uz nopietnu mopēdu vai **mokiku** pie mums kavē fakts, ka par tādu pašu naudu iegūstams visu izsapņotais lietotais auto. Auto 2000.III, 51.

moldings (angļu *moulding*) – hromēta dekoratīva apmale automobiļa virsbūvei.

Nekrāsotie bamperi, **moldingi** un spoguļi .. aizsargā virsbūvi šauras satiksmes apstākļos.. TD 2001.16.V, 13.

molosi – suņu cilmes grupa.

Viena no versijām: franču mastifi ir seno romiešu suņu **molosu** tiešie pēcteči, kuri savukārt kļuvuši par ciltstēviem vairākām dažādi nosauktām šķirnēm – par mastifiem, mastīniem vai mateniem. NRA Māja 2002.26.IX, 8.

Molotova kokteilis – degmaisījums. Pirmie šādu ieroci – ar petroleju pildītu stikla pudeli – lietojuši somi Somijas–Krievijas kara laikā 1939./1940. gadā.

Ekstrēmisti gatavojas samitam [..], treniņnometnē aktīvisti apgūst to, kā aizdedzināt pudeles ar degmaisījumu (***Molotova kokteili***), kā mazināt asaru gāzes ietekmi, kā kontaktēties mobilo sakaru traucējumu gadījumos un ko teikt policistiem tad, ja gadās nonākt apcietinājumā. **D 2002.29.X, 1.**

monitorings (angļu *monitoring*) – novērošanas un analīzes sistēma.

Par spīti bīstamībai, Latvijā toksisko aļģu **monitorings** netiek veikts. **NRA 2002.18.VII, 1.**

Latvijā ir viens no augstākajiem laulības šķiršanu īpatsvariem Centrālajā un Austrumeiropā, liecina UNICEF 2003. gada sociālā **monitoringa** pētījums. **D 2003. 21.VIII, 15.**

Gripas **monitoringa** rezultāti .. liecina, ka Latvijā ir sākusies gripas epidēmija.. **2004.21.I, 1.**

monitors (angļu *monitor*) – datu vizualizācijas ierīce, ekrāns, displejs.

Šiem datoriem jau bija mūsdienās ierastais datora izskats – tiem, piemēram, bija klaviatūra un **monitors**. **D 2002.26.VIII, 13.**

monopols (angļu *Monopoly*) – galdiņspēle ekonomiskās domāšanas attīstīšanai un praktisku iemaņu vingrināšanai.

Dambrete, šahs, **monopols**, bridžs un vairākas citas spēles uz otrajām prāta sporta spēlēm sestdien Dobelē pulcē vairāk nekā 300 prāta vingrinātāju. **D 2002.26.X, 4.**

monstrāls, **monstrozs** (angļu *monstrous*) – monstram līdzīgs, briesmīgs, bailes uzdzenošs; ļoti varens, milzīgs.

Viss vainagojas ar grupas *The Smashing Pumpkins* **monstrālā** līdera Billija Korgana, kā tādas čūskas, kodienu rokā... **Izkl 2002.16.VIII, 12.**

Bezdarbīgi klīstot pa kluso pilsētiņu, meklēju vietu .., kur interesanti var satikties, apmainīties domām .., taču atdūros pret esošo realitāti – mazpilsētas mieru, un vietā, kuru dēvē par centrālo laukumu, vientuļi sērojošo **monstrozo** pārvietojamo estrādi. **D 2002.12.VIII, 10.**

monstrs – briesmonis; kaut kas ļoti liels un varens.

Kluba grīda bija kustīgs metāla **monstrs**, uz kura pofītes pamanījās samežģīt pat basketbolisti, kas parasti līdzīgas traumas gūst spēles laukumā. **Izkl 2002.7.VI, 7.**

moratorijs – dokuments par kāda procesa aizturēšanu, aizkavēšanu, atlikšanu uz noteiktu laiku u.tml.

Ir sperti pirmie soļi situācijas normalizēšanā – no arhitektoniskām nejēdzībām daudzcietušajā Vecrīgā ir izsludināts apbūves **moratorijs**, par šo tēmu noticis seminārs. **D 2002.1.VIII, 2.**

mordobojs (krievu *мордобой*) – kautiņš, kaušanās.

Šķiet, ka nojaušu arī, kāpēc tādā vētrainā sajūsmā ir ASV kritiķi, kas filmā saskatījuši veidu, kā vienkāršam kantainam pilsonim, miljonu peļņas nodrošinātājam, var iebarot kaut ko vairāk par seklu ***mordoboju***. **Izkl 2002.6.IX, 9.**

Asprātīga, formā rotaļīga filma, kas, protams, nenodrošinās TV3 reitingus kā populārs ***mordoboiņiks***, savukārt būs kā medusmaize cilvēkiem, kam nav slinkums domāt. **TVD 2002.15.VIII, 2.**

mormoņi (angļu *Mormons*) jeb Pēdējo dienu svētā Jēzus Kristus baznīca (*Latter-Day Saints*) – kristiešu reliģiska organizācija, dibināta 1830. gadā Fajetā Ņujorkas štatā. 19. gs. vidū mormoņi masveidā pārcēlās uz rietumiem un apmetās Jūtas štatā. Mormoņiem raksturīga ļoti stingra morāle.

Dejotāja Ieva Paukšēna atceras, ka aizspriedumu kalngalu piedzīvojusi Jūtas štatā ASV. Žūrijā sēdošajiem **mormoņiem** amorāla šķitusi Ievas kleita.. **Pastaiga 2002.II, 59.**

Savdabīga izskatās Jēzus Kristus Pēdējo dienu svēto baznīcas .. (tautā gan vairāk pazīstami kā **mormoņi**) ēka.. **D 2003.6.IX, 7.**

morna – Kaboverdes tradicionālā mūzika, ostas krodziņu romance.

Līdzīgi tautai radusies arī Kaboverdes tradicionālā dziesma **morna** – ostas krodziņu romance. Tā ir gara, melodiska, skaista un ļoti skumja dziesma, kurā saklausāmas līdzības ar portugāļu, brazīliešu un afrikāņu cilšu mūziku. **Santa 2002. X, 58.**

moška – varbūt, iespējams, kas zina.

Taču arī iela pastāvīgi kaut ko rada, kaut ko tādu smieklīgu, līdzīgu savādajam hibrīdam – latviešu–krievu vārdam ***moška***. **F 2003.7, 2.**

motelis (angļu *motel*; abreviatūra no ***motor*** + ***hotel***) – t.s. lielceļa hotelis, kas nodrošina klientu ar naktsmājām un viņa automašīnu ar stāvvietu un autoapkalpošanu.

Varbūt vazāties pa pārkarsušu Parīzi jūlija vidū nav ne uz pusi tik patīkami, kā aizbraukt līdz Rojai izpeldēties, vietējā **motelī** pārlaist nakti un ar romantisku iedvesmu otrā rītā atgriezties Rīgā. **D 2002.6.VII, 17.**

mozzarella sk. **mocarella**.

MPA – abreviatūra no **m**edroksi**p**rogesteron**a**cetāts, metoksiprogesterona acetāts – hormons, kura klātbūtne pārtikā ir cilvēkam bīstama, jo "var radīt nevēlamus hormonālās sistēmas traucējumus bērniem, veciem vai vājiem cilvēkiem" **(D 2002.13.VII, 9).**

Trauksme par cilvēka dzīvībai bīstamo hormonu ***MPA*** sākās Nīderlandē, kur vairākās cūku fermās veiktās analīzēs negaidīti atklāja šī hormona klātbūtni. **D 2002. 13.VII, 1.**

MP3, Mp3, mp3 (*MPEG layer III*) – audiosignāla kompresija, lietojot augstas sarežģītības algoritmus. MP3 audiofailiem raksturīga augsta kvalitāte un niecīgs faila lielums; no interneta ielādējama mūzika.

Tos, kurus aizrauj jaunākās tehnoloģijas un mūzika ***Mp3*** formātā, iepriecinās CD atskaņotājs ar Mps failu atskaņotāju. **D 2002.2.VIII, 13.**

MRSA – abreviatūra no angļu ***methicillin-resistant staphylococcus aureus*** – pret meticilīnu rezistentais stafilokoks. Sk. **meticilīnrezistentais stafilokoks**.

..pēdējā pusgadā Latvijas slimnīcās izplatās tā sauktais pret meticilīnu rezistentais stafilokoks, ko visā pasaulē sauc par ***MRSA***. **D 2003.26.XI, 2.**

MSCI indekss – indekss, ko nosaka indeksu aģentūra ***Morgan Stanley Capital International***.

***MSCI* indekss** tiek plaši izmantots par atskaites punktu fondiem un vērtspapīru portfeļiem.. **D 2001.28.V, 8.**

MTB – abreviatūra no angļu ***mountain bike*** – kalnu velosipēds; ***mountain biking*** – kalnu velobraukšana.

Igo Japiņa lolotais **MTB** izkarojis vietu zem mūsu valsts sporta saules, kas, iespējams, varētu dot jaunus olimpiešus. **SA 2003.51, 39.**

MTV – abreviatūra no ***Music Television*** – populārs televīzijas kanāls.

..ASV telekanāli realitātes šoviem īpaši pievērsušies pēc **MTV** dokumentālā seriāla "The Osbournes" negaidīti milzīgajiem panākumiem. **JA 2002.35, 17.**

muaitai – taizemiešu bokss, tiek uzskatīts par visnežēlīgāko tuvcīņas veidu.

Trešajā cīņā tiekas divi "sitēji" – kanādiešu karatists Harolds Hovārds un **muaitai** (taizemiešu boksa) meistars Rolands Peins.. **Liesma 1995.II, 41.**

mudaks (krievu *мудак*) – muļķis.

..uzbrauc augstajā kraujā, nobļaujies, vai apakšā kāds **mudaks** nestāv, palaid mašīnu un pats veikli izlec ārā. **Izkl 2002.19.VII, 7.**

muftijs – musulmaņu garīdznieks.

Izraēlas policija otrdien īslaicīgi aizturēja palestīniešu augstāko garīdznieku – Jeruzālemes **muftiju** Ikrimu Sabri, lai nopratinātu viņu saistībā ar izteikumiem, kuros viņš aizstāvējis pašnāvniekus spridzinātājus. **D 2002.16.X, 9.**

Maskavas **Muftiju** padome ir piešķīrusi Maskavas mēram Jurijam Lužkovam augstāko Krievijas musulmaņu apbalvojumu – pirmās pakāpes goda ordeni *Al Fahr*. **D 2003.17.X, 8.**

mugāmi – azerbaidžāņu tautasdziesmas.

Otrajā daļā sacījām azerbaidžāņu dzejoļus, Silvija dziedāja **mugāmus**.. RL 2000. VII, 48.

mulāža – telpisks kāda priekšmeta atveidojums dabiskā lielumā.

..vai tas gadījumā nenozīmē, ka smagās jostas ap čečeniešu vidukļiem bijušas tikai **mulāžas**? RL 2002.XII, 6.

multimedijs, multivide (angļu *multimedia*) – datorprogramma, kurā apvienotas teksta, skaņas, video un animācijas iespējas.

Multimedija izteiksmes priekšrocības Mitrevics saredz iespējā visus datu nesējus parādīt autentiskā veidā – filmu kā filmu, fotogrāfisku attēlu kā fotogrāfisku attēlu, skaņu kā skaņu, kas kopumā apmierina šā brīža cilvēciskās uztveres aktuālās vēlmes. F 2002.24, 1.

Piemēram, **"multimedija"** ir samocīts termins. Tāpēc Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija ir pieņēmusi **"multividi"**.. D 2002.30.VII, 11.

multiplekss (angļu *multiplex*) – daudzzāļu kinoteātris.

Berlīnē pašlaik nebūt nav ideāls stāvoklis, jo **multipleksu** dēļ paputējusi vesela virkne vidēju un sīku kinoteātru. Toties **multipleksos** ir mazas zāles, uz kurām neviens necer peļņas ziņā.. F 2002.17, 2.

multiplikators – pavairotājs, atkārtotājs, labas pieredzes tālākdevējs.

Multiplikators ir skolotājs, kas, apguvis konkrētu vielu vai metodi, nodod šīs zināšanas tālāk saviem kolēģiem. NRA HKA 2002.24.IX, 4.

Kopš 90. gadiem nodarbojos ar pieaugušo izglītību – vadu seminārus pasniedzējiem, **multiplikatoriem**, skolotājiem.. D 2003.13.V, 2.

multipolārs – tāds, kam ir ne tikai divi pretmeti, bet daudz vairāk niansu.

Mans priekšlikums ir veidot starptautiskas politikas valdības struktūras, kas balstītos kontinentu sadarbības saiknēs, pieļauj veidot **multipolāru** demokrātisku dialogu pasaules mērogā, kur nabadzīgāko kontinentu valstu viedoklim būs lielāks svars nekā agrāk. D 2002.17.X, 2.

muslis, musli (vācu *Müsli*) – sausās brokastis, kas sastāv no dažādu graudu (galvenokārt kukurūzas) pārslām, riekstiem, rozīnēm u.tml. Ēd ar pienu, jogurtu.

Sadīgušos graudus pa tējkarotei ik rītu liek **mušļa** bļodiņā, nevajag nekādus uztura bagātinātājus, kas maksā bargu naudu. RB 2003.9.IV, 4.

..paši pirmie, tagad visā pasaulē pazīstamie Bircher **musli** (*Birchermuesli*) parādījās nevis pirms 10 gadiem, kā daudziem šķiet, bet jau 1954. gadā. Una 2003.V, 11.

mutvārdu vēsture (angļu *oral history*) – alternatīva vēstures izpēte, kad studēti tiek nevis dokumenti un fakti, bet cilvēku dzīvesstāsti, cilvēku subjektīvā vēstures izjūta, tās pārdzīvojums.

No 1. līdz 7. jūlijam Ventspilī un Ventspils rajonā notiks gadskārtējā **mutvārdu vēstures** pētnieku ekspedīcija ar ārzemju latviešu piedalīšanos. **NRA 2002.20.VI, 14.**

muzons – *žarg.* mūzika.

Nemainīgais *STURM* komandants Knābis spēlēs enerģisku, pulsējošu 21. gadsimta smagsvara **muzonu**.. **Izkl 2002.27.XII, 12.**

MVU – abreviatūra no **m**azie un **v**idējie **u**zņēmumi.

Valstij būtu jāatbalsta **MVU** – jāsamazina kopējā nodokļu likme, arī kredītprocenti ir pārāk augsti, nav paredzēts valsts garantiju mehānisms, kas ļautu tos saņemt uz zemākiem procentiem. **LD 2003.28.IV, 1.**

N

nacionālboļševiki, arī **nacboli** – cilvēki, kuru uzskatiem raksturīgs nacionālistiskas un komunistiskas (boļševistiskas) ideoloģijas savienojums, nacionālboļševistiskas partijas (organizācijas) biedri. Latvijā nacionālboļševistiskus uzskatus pauž, piemēram, sabiedriskā organizācija "Pobeda". Krievijā nacionālboļševikus sauc arī par Ļimonoviešiem (pēc kustības ideejiskā pamatlicēja rakstnieka Eduarda Ļimonova uzvārda). Nacionālboļševiku kustība tiek raksturota kā ekstrēmistiska un radikāla. Sk. arī **Ļimonovieši**.

Apmēram 30 pensijas vecuma cilvēku un ap desmit **nacionālboļševiku** pārstāvju otrdien iepretim Ministru kabinetam piketēja pret jaunajiem noteikumiem, kas liedz ieslodzītajiem pienest pārtiku. **D 2001.30.V, 6.**

Septiņus nacionālboļševikus jeb par **nacboliem** dēvētos sabiedriskās organizācijas "Pobeda" biedrus Drošības policija aizturēja 20. novembrī. **RB 2002.22.XI, 6.**

nacionālradikāļi – cilvēki, kas pauž nacionāli radikālus uzskatus, ir nacionāli radikālas organizācijas locekļi vai piekritēji.

Otrs stimuls bija nepieciešamība pretdarboties Interfrontes un arī atsevišķu ekstrēmu **nacionālradikāļu** tieksmei politiski krasi norobežot latviešus un cittautiešus, sevišķi ieceļotājus no PSRS. **RL 2001.IX, 18.**

načo (spāņu *nachos*) – ātrās uzkodas t.s. *Tex-Mex* stilā: kukurūzas skraukšķi (čipsi), kurus parasti pasniedz ar mērci (mazos) vai garnē ar sieru, papriku, salātiem u.tml. (lielos).

Načos ir patiesi gardi, taču varēja būt vairāk piedevu. **Izkl 2002.5.VII, 18.**

NAFTA – abreviatūra no angļu *North American Free Trade Agreement* – Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līgums, ir spēkā kopš 1994. gada.

Tādām jaunajām valstīm kā Meksikai un Turcijai jābūt īpaši piesardzīgām, jo tām ir cieši ekonomiskie sakari ar Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līguma (***NAFTA***) un Eiropas Savienības valstīm.. **D 2002.29.VIII, 2.**

nagasvarams, nāgasvarams – indiešu pūšaminstruments, atgādina oboju vai turku zurnu.

[Saksofona] Vārstuļu sistēmas būtiskais pārveidojums, kuru 20 gadu laikā līdz

adaptācijas pilnībai paveicis Gopalnats, ļauj panākt neaptverami dažādus skaņu augstumus, tuvojoties indiešu nacionālā dubultmēlīšu pūšaminstrumenta **nagasvarama** artikulācijai. F 2003.9, 5.

naksalīti (angļu *naxalites*) – kreisi orientētu dumpinieku grupa Indijā.

Diversiju veikuši kreisie **naksalītu** dumpinieki, kuri īpaši aktīvi darbojas Andrapradešas štatā. [..] Naksalītu nosaukums cēlies no Naksalbari pilsētas Indijas austrumos, kur sākās šī kustība. NRA 2002.23.XII, 7.

nandrolons – viela, kas ir atzīta par dopingu.

To produktu sastāvā, kurus treniņprocesā lietoju kā uztura bagātinātājus, bija **nandrolons**. Protams, attiecīgās proporcijās, lai to nevarētu uzskatīt par dopingu. NRA 2001.24.VIII, 11.

nano- – priedēklis fizikālo lielumu mērvienību daļu veidošanai – miljardā daļa.

Liekas pat, ka vispār nav iespējams saprast, kas notiek datora procesorā, varbūt vārds "notiek" te ir nevietā, tajās **nano**sekundēs, kad viena secīga vienīnieku un nullīšu rinda vai plūsma pārtop par jūkli, lai kaut kur, kaut kad atkal pārvērstos secībā. RL 2002.VIII, 21.

90 **nano**metru lielais mikroprocesora tranzistors tiek uzskatīts par nozīmīgu sasniegumu. Mēs 2002.9.XI, 14.

nanotehnoloģijas – mazo lielumu tehnoloģijas.

Pašlaik tiek daudz strādāts **nanotehnoloģiju** virzienā, kas ir moderns pasaulē. UA 2003.18, 5.

napa – īpaši apstrādāta āda.

Virsdrēbēm praktiskāka būs ***napa***. Tā sauc ādas, kas krāsotas ar īpašiem sveķiem, ir nedaudz spīdīgas un aizsargātas no mitruma. NRA Māja 2002.17.X, 10.

narativizēšana – stāsta, stāstījuma izveidošana.

Konsuelas de Sent-Ekziperī *Rozes memuāri* ir sevis **narativizēšana**, proti, savas dzīves izstāstīšana, kas šajā gadījumā notiek, atklājot Antuāna de Sent-Ekziperī dzīvi, viņu abu kopā dzīvošanu un nespēju dzīvot kopā. D 2001.24.XII, 10.

..tas, ka nevar par kādu vienu lietu radīt tikai vienu vienīgu vai centrālo interpretāciju, dod iespēju radīt stāstus, **narativizēt** visu daudzo lasījumu vienlaicīgu pastāvēšanu. NRA 2002.23.XI, 10.

naratīvs – stāstījums, vēstījums.

Bet ja mēs uz mirkli liekam mierā **naratīvus** – vienus un tos pašus cilpojošos stāstus agrāk un tagad, tad, stingri ņemot, vienīgā īsteni bērnībai piederošā un literāri

apspēlējamā figūra Junga analītiskās psiholoģijas prizmas skatījumā ir Karlsona arhetips. **F 2002.6, 3.**

naratoloģija – naratīva, tā formu un funkciju studijas.

Pasaka ir arī savā ziņā tīrākā vēstījuma forma, jo tās struktūra ir ļoti skaidri definējama un atpazīstama. To jau savulaik rakstīja Vladimirs Props par **naratoloģijas** klasiku kļuvušajā grāmatā *Pasakas morfoloģija* (1928).. **D 2002.4.IX, 13.**

narcisms, narcisisms – paštīksmināšanās.

Vīriešu modei raksturīga krietna **narcisisma** piedeva.. **Pastaiga 2002.II, 6.**

Mēs esam spiesti konstatēt, ka atklājas ne tik iepriecinoša aina: sadisms, mazohisms, vardarbība, **narcisms** un vīriešu virskundzība. **Studija 2000.IV, 82.**

narciss – tāds, kas ir ļoti apmierināts ar sevi, dižojas ar sevi, orientēts tikai uz sevi. Vārda izcelsme saistīta ar sengrieķu mitoloģiju, variantu ir ļoti daudz, viens no tiem ir šāds: skaistais un augstprātīgais jauneklis Narciss atraidīja nimfas Ēho mīlestību, nimfa aiz bēdām nomira. Atriebes un taisnīguma dieviete Nemezīda Narcisu par to sodīja, liekot iemīlēties pašam sevī, savā atspulgā, no kura viņš nevarēja atrauties. Jauneklis aiz spēku izsīkuma nomira, un dievi viņu pārvērta ziedā.

Volstrītas biznesmenis **narciss** un galantērijas maniaks Patriks Beitmens izrādās arī sērijslepkava.. **Una 2000.VIII 6.**

narkodīlers – narkotisko vielu tirgotājs, piegādātājs, izplatītājs.

Lai **narkodīleri** tiek uz visiem laikiem patriekti no skolām! **D 2002.2.IX, 2.**

Katra indivīda drošība, bezprecedenta cīņa ar **narkodīleriem** un organizētās noziedzības apkarošana – šīs trīs prioritātes pirmajā preses konferencē piektdien nosauca iekšlietu ministrs.. **D 2002.9.XI, 6.**

narkomānija – pieradums lietot narkotiskas vielas; atkarības forma; **narkomāns** – cilvēks, kam ir izveidojies pieradums lietot narkotiskas vielas, ir izveidojusies atkarība no narkotikām.

Pašlaik mūsu likumdevēju darbības vai bezdarbības dēļ esam ieguvuši jau vairāk nekā 30 000 **narkomānu**. **D 2002.28.VI, 2.**

narkotikas, narkotiskās vielas – vielas, kas graujoši iedarbojas uz centrālo nervu sistēmu, izraisot miegu, halucinācijas, eiforiju, arī īslaicīgu radošu pacēlumu u.c. izjūtas. Šo vielu lietošana rada pieradumu, kas ar laiku kļūst par atkarību.

Daudzi taizemieši, kuri ir satraukušies par jauniešu pastiprināto pievēršanos alkoholam, seksam un **narkotikām**, priecājas par jaunajiem likumiem. **D 2004.26.II, 13.**

NASA – abreviatūra no angļu *National Aeronautics and Space Administration* – Nacionālā Aeronautikas un kosmosa apgūšanas pārvalde, ASV federālā aģentūra.

NASA astronomi domā, ka Zemei tomēr izdosies izvairīties no 2019. gada februārī gaidāmās sadursmes ar 2 kilometrus lielo asteroīdu. **D 2002.30.VII, 1.**

Nasdaq, NASDAQ – abreviatūra no angļu *National Association of Securities Dealers Automated Quation* (*System*) – reprezentatīvs biržas indekss, ASV tehnoloģiskā sektora uzņēmumu akciju indekss (*Nasdaq Composite*).

Tehnoloģiskā sektora akciju indekss ***Nasdaq*** *Composite* zaudēja daudz vairāk – apmēram 4%, piektdien atrodoties pie 1150 punktu atzīmes. **NRA 2002.7.X, 4.**

NATO – abreviatūra no angļu *North Atlantic Trade Organization* – Ziemeļatlantijas līguma organizācija.

NATO nodibināja 1949. gada aprīlī kā pretsvaru komunisma ideoloģijas ekspansijai, kas sekoja līdz ar Padomju Savienības ietekmes nostiprināšanos pēckara Eiropā. Sākotnēji aliansē apvienojās 12 valstis – Beļģija, Kanāda, Francija, Lielbritānija, Islande, Itālija, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija, Portugāle, Dānija un Savienotās Valstis. **RB 2002.21.XI, 10.**

naturalizācija – uzņemšana pilsonībā vai pavalstniecībā; **naturalizēties** – veikt noteiktu darbību kopu, lai kļūtu par kādas valsts pilsoni (piemēram, nokārtot attiecīgus eksāmenus, dot zvērestu u.tml.).

Ministru kabinets grozījis **naturalizācijas** iesniegumu pieņemšanas un izskatīšanas kārtību, paredzot, ka solījumu par uzticību Latvijai persona paraksfīs uzreiz pēc naturalizācijas iesnieguma iesniegšanas. **D 2003.28.IV, 1.**

Pilsonību viņš ieguvis **naturalizācijas** kārtībā pirms pāris gadiem. **D 2002.3.IX, 12.**

Tverijons, pēc tautības lietuvietis, ir Latvijā pirmais **naturalizētais** pilsonis. **D 2002. 23.VII, 20.**

Jaunā dziedātāja stāsta, ka lēmumu **naturalizēties** viņa pieņēmusi pēc tam, kad paviesojusies Maskavā. **RV 2004.9, 7.**

naudas atmazgāšana – nelegāli iegūtas naudas iepludināšana legālā biznesā.

Vairākas rietumvalstis ir pastiprinājušas uzraudzību no Krievijas nākušiem finansu resursiem, tādējādi vēloties savu valsti pasargāt no iespējamās **naudas atmazgāšanas** precedentiem. **D 2002.12.VIII, 11.**

Latvijā ir laba likumdošana, kas vērsta pret nefirās **naudas atmazgāšanu**, izveidota laba banku uzraudzības sistēma.. **Kapitāls 2003.XII, 50.**

NBA – abreviatūra no angļu *National Basketball Association* (Nacionālā Basketbola asociācija) – ASV profesionālā basketbola organizācija. NBA

ir 29. komandas, kas iedalītas 2 konferencēs – Austrumu (tajā ietilpst Atlantijas divīzija un Centrālā divīzija) un Rietumu (Vidējo Rietumu divīzija un Klusā okeāna divīzija).

NBA Dirks Novickis šobrīd atstrādā savu uz sešiem gadiem par 90 miljoniem dolāru noslēgto līgumu. **SA Baskets 2003.22.VIII, 41.**

NBC – abreviatūra no angļu ***N**ational **B**roadcasting **C**ompany* – viena no vecākajām ASV televīzijas sabiedrībām, dibināta 1940. gadā.

"The New York Times" ziņoja, ka Klintonam bijušas atsevišķas sarunas ar CBS un **NBC** par iespēju vadīt sarunu raidījumu, algā saņemot 30 līdz 50 miljonus dolāru gadā, kas būtu lielākais atalgojums jaunpienācējam šova vadītāja amatā. **JA 2002.36, 21.**

NCAA – abreviatūra no angļu ***N**ational **C**ollegiate **A**thletic **A**ssociation* – ASV Koledžu sporta asociācija.

Raitis Grafs **NCAA** čempionātā pirmajā spēlē Valparaiso universitātes sastāvā ar Sirakūzu komandu 38 minūtēs guva 18 punktus.. **D 2002.26.XI, 12.**

Ineta Radēviča ***NCAA*** reģionālajā čempionātā guva uzvaras gan tāllēkšanā (6,58 m), gan trīssoļlēkšanā (13,69 m). **D 2003.3.VI, 10.**

neidentificēts lidojošais objekts, NLO – parādība atmosfērā vai objekts, kura esamības fakts ir intriģējošs, bet izcelšanās nav zināma.

Bijušais ASV prezidenta Bila Klintona administrācijas aparāta vadītājs Džons Podesta šogad aicināja Pentagonu atcelt slepenības statusu dokumentiem, kas attiecas uz incidentiem ar **neidentificētiem lidojošiem objektiem** – NLO. **VZ 2002. 14.XII, 3.**

neilons (angļu *nylon* – vārda pirmie divi burti ir Ņujorkas abreviatūra NY) – sintētisks materiāls, kuru 20. gs. 30. gadu otrajā pusē *DuPont* uzņēmumam radīja ASV ķīmiķis V. Karoterss (*Carothers*, 1896–1937). Neilona prezentācija notika Ņujorkā 1939. gadā.

Pirmais mākslīgais materiāls **neilons** bija īsta revolūcija zeķu ražošanā.. **Izkl 2003. 29.VIII, 20.**

neirolingvistiskā programmēšana, NLP – psihoterapijas tehnika. Radusies ASV 20. gadsimta 70. gados. NLP apguve palīdz efektīvāk sazināties, paātrina mācīšanās procesu, rosina pozitīvas pārmaiņas cilvēkā, ienes prieku dzīvē.

Neirolingvistiskā programmēšana pēta un novēro cilvēka uzvedību – kā katrs no mums uztver realitāti, kā uztverto informāciju apstrādā, kā to ietekmē mūsu fiziskais stāvoklis (katrs dzird citādi, piemēram, vienam šis maņu orgāns darbojas sliktāk, citam ir absolūtā dzirde) un sociālpsiholoģiskais filtrs (izglītība, reliģiskā piederība, vieta, kur ģeogrāfiski atrodamies, sociālais stāvoklis, vide, kurā cilvēks gūst pieredzi). Vēl viens filtrs ir tā saucamās reprezentatīvās sistēmas, pēc kurām

cilvēkus dala trijos tipus: vizuāļos, audiāļos un kinestētiķos – viens pasauli uztver ar redzi, otrs ar dzirdi, trešais ar ķermeņa sajūtām. NRA 2002.7.X, 9.

nekro- – salikteņa daļa, norāda vārda saistību ar nāvi, miršanu, atmiršanu, līķiem, mirušo pasauli (nekrofilija, nekrofils, nekrologs, nekropole, nekrotisks, nekroreālists, nekroze u.c.).

..mūsdienās nāvi arvien retāk uzskata par patstāvīga mākslinieciska izpauduma objektu (ja vien nenotiek iedziļināšanās mikroskopisku ķermenisko metamorfožu izpētē, bet tādu šajā *Arsenālā* nav, ja neskaita Pēterburgas **nekro**reālista Jevgeņija Jufita vāji artikulēto vingrinājumu *Zibens nospertie*). F 2002.16, 4.

nekrofils – tas, kas izjūt tieksmi pēc visa nedzīvā, mirušā.

Nekrofilās instalācijas – mirušu zirgu karuselis vai betona blokā ieslēgts līķis – šajā Lionas biennālē tika rādītas vienīgi kā videoprojekcija. Studija 2000.IV, 33.

Nekurzeme (angļu *the Never Never Land*) – izdomāta zeme Džeimsa Metjū Berija (*Barrie*, 1860–1937) bērnu lugā "Pīters Pens" (1904). Šajā zemē bērni nekad nekļūst pieauguši. Dažkārt Nekurzeme tiek interpretēta kā perfekta pārpilnības zeme (analogs Leiputrijai).

Ir kāda zeme, kur bērni nekad nekļūst pieauguši, un tā ir **Nekurzeme**. Izkl 2002. 30.VIII, 8.

neoliberālisms – terminu ieviesis mēnešraksta *Washington Monthly* redaktors Čārlzs Peterss, lai raksturotu tās jaunās liberālisma idejas, kas tiek attīstītas kopš 20. gadsimta 70. gadu vidus.

..minētā atziņa stāsta daudz vairāk un par šodienu. Pirmkārt, par **neoliberālismam** raksturīgo ticību brīvajam tirgum kā vienīgajai objektivitātei, kas spēj uzlūkot pasauli tādu, kāda tā ir, un attiecīgi tad arī ļauj nevienam citam kā tirgum to (pie)skatīt. D 2003.29.XI, 17.

neoloģisms – jaunvārds.

..valodas vārdu krājuma izmantošana nosaukumā bieži ir neefektīva, tāpēc tiek darināti jaunvārdi jeb **neoloģismi**. D 2002.1.VII, 11.

neonatologs – ārsts, kas specializējies neonatoloģijā jeb jaundzimušo aprūpē.

Rīgas Dzemdību nama galvenā **neonatoloģe** Ilze Kreicberga uzskata: "Arī grūtniecības laikā, saprātīgi plānojot dzīvi, sieviete var paspēt izdarīt gan to, kas viņu interesē, gan to, kas vajadzīgs bērniņam.." NRA 2002.14.X, 11.

neoprēns (angļu *neoprene*) – sintētiskā gumija, radīta 20. gs. 30. gadu sākumā V. Karotersa laboratorijā (ASV), kura strādāja *DuPont* uzņēmumam. Dažus gadus vēlāk V. Karoterss izgudroja arī neilonu.

Meitenes labprāt valkā **neoprēna** hidrotērpus, arī tādēļ sērfošana ir skatāms sporta veids. **RL 2003.I, 80.**

neroli – apelsīnkoka (*Citrus bigaradia*) ziedu eļļa, plaši izmantota parfimērijā. Nosaukums pēc franču izcelsmes itāļu princeses Neroli vārda, kura 17. gadsimtā esot šo smaržvielu atklājusi.

Pēc iedarbības efekta tās [ēteriskās eļļas] iedala trīs grupās: [..] eļļas, kas nomierina, ļaujot atbrīvoties no stresa, pārslodzes un noguruma (kumelīte, ģerānija, melisa, **neroli**, sandals, tējas koks, vaniļa, majorāns). **RB 2001.4.IV, 18.**

netīrā nauda – līdzekļi, kas iegūti nelegālajā un t.s. netīrajā biznesā (narkotiku, cilvēku, ieroču, kontrabandas utt. tirdzniecība u.tml.).

Narkotirgoņi ar brokeru starpniecību ieguldījuši **netīro naudu** vairāk nekā 250 apdrošināšanas polisēs, lai vēlāk izņemtu naudu pirms termiņa. **D 2002.18.XII, 4.**

netradicionālā medicīna, netradicionālā ārstniecība – vieni par netradicionālo medicīnu sauc tādu ārstēšanas veidu, kas būtiski atšķiras no t.s. Rietumu jeb tradicionālās medicīnas, citi gluži pretēji – par tradicionālo medicīnu uzskata to, kas balstās uz gadsimtiem pārbaudītām tautas tradīcijām un par netradicionālu dēvē t.s. mūsdienu institucionalizēto oficiālo medicīnu. Sk. **alternatīvā medicīna**; **integratīvā medicīna**.

Nosaukums "**netradicionālā medicīna**" šķiet absurds, jo homeopātija, fitoterapija, akupunktūra atšķirībā no tā saucamās tradicionālās medicīnas ir tūkstošiem gadu veca. **SD 2002.6.VII, 17.**

Austrumu jeb **netradicionālās medicīnas** koncepcijas galvenā pamattēze – cilvēks ir viens veselums, viņš atrodas nepārtrauktā mijiedarbībā ar apkārtējo vidi.. **Santa 2003.III, 94.**

Oficiālās medicīnas pārstāvji cenšas atmaskot **netradicionālās ārstniecības** metodes, paši absolūti neorientēdamies ne enerģētikā, ne bioenerģētikā, ne maģijā, ne okultismā, ne spiritismā, ne jogā, nekad nevienu grāmatu pat izlasījuši nav, bet vāvuļo par lietām, no kā neko nejēdz, tā kā cilvēks, kas ūdensvadā ūdens spiedienu mēģina izmērīt ar voltmetru un secina, ka nekāda spiediena tur vispār nav. **Liesma 1995.II, 9.**

New Age (angļu 'jauns laikmets') – viena no netradicionālās reliģijas formām. Sk. **"jaunais laikmets"**.

New Age piedāvā makdonaldu garīgumu – ienāc un paņem! Ātri un liekulīgi! **RL 2002.XII, 41.**

new age – mūzikas stils: mierīga, melodiska, relaksējoša popmūzika, ko izpilda galvenokārt sintezatori un akustiskie instrumenti.

Situāciju ar *Gredzenu pavēlnieka* saundtreku jau pie pašas aizas malas pēdējā

brīdī aiz kājas noķer divas pavisam jaunas īru ***new age*** dīvas Enjas dziesmas.. **Izkl 2002.25.I, 19.**

new wave (angļu 'jaunais vilnis') – vispārīgs apzīmējums mūzikai, kas radās 70. gadu otrajā pusē ASV un Lielbritānijā kā viens no *punk* attīstības virzieniem. *New wave* raksturīgi mēģinājumi atjauninināt rokmūziku, iestrādājot tajā populārās mūzikas (regeja, diskomūzikas u.c.) žanru elementus, mūzika kļūst vienkāršāka, melodiskāka, lielāka uzmanība tiek pievērsta elektroniskajai mūzikai, stilam, vizuālajām kvalitātēm.

1974. gadā Ņujorkā dibinātā un 1982. gadā izjukusī *punk/**new wave*** supergrupa *Blondie* ar Debiju Heriju priekšgalā, kas nebija zaudējusi savu popularitāti, 1998. gadā sanāca kopā un devās veiksmīgā Eiropas koncertturnejā.. **Izkl 2003. 24.X, 15.**

NHL – abreviatūra no angļu ***National Hockey League*** – ASV Nacionālā Hokeja līga, apvieno 30 profesionālā hokeja komandas ASV un Kanādā. Katru gadu NHL sezonu noslēdz Stenlija kausa izcīņa.

Tretjaks ir pirmais eiropietis, kas iekļuvis **NHL** Slavas muzejā Toronto. **JA 2002.35, 19.**

Nikkei indekss – Japānas vadošā finanšu laikraksta *Nikkei* publicētais akciju tirgus indekssss.

Pirmdien piekto sesiju pēc kārtas pieauga Japānas galvenais akciju indekss ***Nikkei***, sasniedzot psiholoģiski nozīmīgo 10 tūkstoš punktu atzīmi. **D 2002.27.VIII, 7.**

nikotīnskābe – PP vitamīns, piedalās ļoti daudzu oksidācijas fermentu veidošanā organismā.

Pupiņas ir kalorijām bagātas un satur arī daudz ogļhidrātu, minerālsāļu, galvenokārt kālija un fosfora sāļus, tiamīnu (B_1 vitamīns), pantotēnskābi (B_3), **nikotīnskābi** (PP), piridoksīnu (B_6). **NRA Māja 2004.3, 22.**

niks – segvārds.

Niks (no angļu vārda *nickname* – iesauka) ir tavs vārds čatā. Interneta komunikācijā tieši **niks** ir tas, kas rada pirmo iespaidu par cilvēku – nojausmu par dzimumu, imidžu, reizēm arī vecumu, tādēļ **nika** izvēlei kibertelpā ir būtiska nozīme. **F 2002.8, 3.**

nimfete – seksuāli pievilcīga jauna meitene.

[Selindžera] varoņi ir jaunieši, bērni un no pasaules izstumti dīvaiņi. Trīsdesmitgadīgi pajocīgi vīrieši un mazas meitenes, – ak, šī Selindžera vājība uz **nimfetēm**! **Santa 2003.V, 10.**

nimfomānija – sakāpināta sievietes seksualitāte; **nimfomāne** – sieviete, kas sirgst ar nimfomāniju.

Precētai sievietei, kura deviņpadsmitā gadsimtā ārstam sarkdama diskrēti atzītos, ka vīriešu sabiedrībā bieži sajūt seksuālu uzbudinājumu, ka naktīs fantazē par svešu vīrieti, tiktu diagnosticēta **nimfomānija** un paraksfits ciets matracis, un zem jostas vietas piestiprināms ledus maisiņš. **Santa 2002.III, 103.**

Odrijas Tatū tēlotā piemīlīgā izskata Andželika izrādās psihiski slima **nimfomāne**, kura dzīvo savu iedomu pasaulē. **JA 2002.35, 30.**

NKVD – abreviatūra no krievu ***Н**ародный **К**омиссариат **в**нутренних **д**ел* (Iekšlietu Tautas komisariāts) – Iekšlietu ministrijas sākotnējais nosaukums Padomju Savienībā laikposmā no 1924. līdz 1946. gadam, viena no represīvajām padomju struktūrām. Arī pēc tam, kad 1946. gadā visus tautas komisariātus pārveidoja par ministrijām, Iekšlietu ministriju tautā nereti sauca tās vecajā abreviatūrā.

1948. gadā **NKVD** ar spīdzināšanu panāca [atzīšanos], ka šis vīrietis strādājis japāņu izlūkdienestam. **D 2002.4.VII, 18.**

NLO – abreviatūra no **n**eidentificēts **l**idojošais **o**bjekts. Sk. **neidentificēts lidojošais objekts**.

Izglābtie kuģa "HEL-128" komandas locekļi nekādu **NLO** nebija redzējuši. Taču tas nenozīmē, ka **NLO** tur nebija. **JA 2002.35, 33.**

NLP – abreviatūra no **n**eir**o**lingvistiskā **p**rogrammēšana. Sk. **neirolingvistiskā programmēšana**.

NLP – efektīvas metodes, kuras izmanto veiksmīgākie un laimīgākie cilvēki pasaulē. **D 2002.3.IX, 4.**

no (japāņu 'meistarība, prasme') – klasiskais japāņu teātris, izveidojies 14. gadsimta vidū.

No drāmas modelis līdz mūsdienām nemainīgs saglabājies arī izteiksmes līdzekļos – kostīmos, maskās, žestos, dejā, rekvizītos. **NRA 2002.29.XI, 9.**

Japānas slavenākā un senākā profesionālā teātra forma ***No*** ir reliģiskās pantomīmas, tautas teātra un galma mūzikas sintēze, kas apvieno augsti stilizētā manierē izpildītu deju, oratormākslu un dziedājumus par traģiskām tēmām. **D 2002.19.XI, 20.**

Nobela prēmija – starptautiska balva, pati prestižākā balva pasaulē; to iedibinājis zviedru inženieris, rūpnieks un filantrops, dinamīta izgudrotājs Alfrēds Bernhards Nobels (*Nobel*, 1833–1896) un kura tiek izmaksāta no līdzekļiem, kas iegūti, Nobela fondam apsaimniekojot Nobela atstāto mantojumu. Prēmiju pasniedz katru gadu 10. decembrī – A.B. Nobela nāves dienā – svinīgā ceremonijā Stokholmā vai Oslo.

Jau kopš 1901. gada tiek pasniegtas **Nobela prēmijas** medicīnā vai fizioloģijā, fizikā, ķīmijā, literatūrā un, protams, Miera prēmija. 1968. gadā šim sarakstam

tika pievienota prēmija ekonomikā, taču to tikai nosacīti var saukt par **Nobela prēmiju** – šo balvu izveidoja Zviedrijas banka, atzīmējot savu 300. dibināšanas gadadienu, un savu balvu pieskaņoja **Nobela prēmijām**. **Mēs 2002.12.X, 10.**

noise (angļu 'troksnis') – ar šo terminu nereti tiek apzīmēti rokmūzikas avangardistiskie meklējumi, reizēm – *industrial* mūzikas atzars, bet visos gadījumos tā atbilst raksturojumam "ekstrēmo skaņu mūzika".

Pan Sonic saista ar industriālo un ***noise*** virzienu, viņi darbojas *hardcore* un minimālā *tehno* laukā. **Izkl 2002.2.VIII, 12.**

nomenklatūra – amati, kuru personālsastāvu apstiprina augstākstāvošas institūcijas; Padomju Savienībā un citās sociālistiskajās valstīs – komunistiskās partijas izveidota valdošā šķira.

Tieši sadumpojusies **nomenklatūra** ir galvenais A. Lukašenko konkurents gaidāmajās vēlēšanās. **NRA 2001.24.VIII, 9.**

Ja arvien tik dārgs ir padomju **nomenklatūras** princips – amatu dalīšana, *mantošana* ierobežotā lokā –, tad vismaz nevajag sludināt, ka valsts pārvaldes elite ir atvērta, tai ir plaša sociālā bāze u.tml. **NRA 2004.6.I, 2.**

nominācija (angļu *nomination*, no latīņu *nominare* 'nosaukt') – nosaukšana par kandidātu kādam amatam, goda nosaukumam, balvai; balvas konkretizācija gadījumā, ja vienu balvu piešķir dažādās jomās; kategorija, joma.

..*Franču leitnanta draudzene*.. Strīpai atnesa *Oskara* **nomināciju**. **TVD 2002.18.VII, 2.**

..konkursos *Dienas zivs* absolūti lielākā zivs nav oficiāls jēdziens, jo ar copes rekordiem samērojamas zivis tiek vērtētas katra savā **nominācijā** jeb sugā.. **D 2003. 7.III, 15.**

nominants (angļu *nominee*) – kāds, kura kandidatūra ir izvirzīta (nosaukta) amatam, goda nosaukumam, balvai u.tml.

Pagaidām ģilde gan ir nosaukusi piecus **nominantus**, turklāt viņu vidū nav minēts Roberts Oltmens – amerikāņu ironiķis un vecmeistars.. **D 2002.24.I, 14.**

nonsenss – absurds, blēņas, aplamība, bezjēga.

..Saeimas balsojums tādā veidā ir it kā **"nonsenss"**. **D 2002.10.VIII, 2.**

Tā salīdzināt talantus ir **nonsenss**, pat zaimi. **NRA 2002.9.XII, 2.**

nonstops, *non-stop* (angļu) – bez apstājas, bez pārtraukuma.

Lai arī šajā kino ***nonstopā*** varbūt filmu pilnībā neatceries, izjūtas un asociācijas tomēr paliek. **Mēs 2002.28.IX, 23.**

Ap 4000 sarkanbaltsarkano ***non-stop*** izrādē 60 minūšu garumā – tas bija kaut kas jauns pasaules čempionāta repertuārā. **SD 2003.26.IV, 27.**

noosfēra – Zemi aptveroša sfēra, kuras stāvokli un attīstību nosaka cilvēka saprātīga darbība. Jēdzienu 20. gadsimta 20. gados ieviesis franču filozofs Eduārs Leruā (*Le Roy*, 1870–1954), izstrādājis krievu zinātnieks Vladimirs Vernadskis (*Вернадский*, 1863–1945).

..iepretim Āgenskalna tirgum, spuldžu izgaismots un rēgains, lidinās caurspīdīgs dūmu mākonis, tāda kā **noosfēra**.. D 2001.24.XII, 10.

norba – atkritumu savācējmašīna, kas noteiktā laikā pa noteiktu maršrutu izbraukā Rīgas ielas, tautā tiek dēvēta arī par Norbu Alfredovnu, jo "Norbas" markas atkritumu savācējtehnika Rīgas ielās parādījās laikā, kad pilsētā izpildvaru vadīja Alfrēds Rubiks.

Tāpat nevar **norbā** izlidināt gadsimtu civilizācijā trenētu sirdsapziņu, lai gan attīstītā demokrātijā visu nosakot likums. D 2003.13.V, 11.

norēķinu karte – elektroniskais dokuments – plastikāta karte –, kurā ierakstīta informācija par personas bankas konta stāvokli. Norēķinu karte dod iespēju norēķināties par pirkumiem un pakalpojumiem, saņemt skaidru naudu bankas automātā. Ir divu veidu norēķinu kartes – kredītkarte un debetkarte. Sk. **kredītkarte**.

Dažkārt klientiem ārzemēs ir grūtības samaksāt par pirkumu vai pakalpojumu ar **norēķinu karti**.. NRA 2002.4.X, 8.

nostalģija – ilgas pēc bijušā – pagātnes, bijušiem laikiem, dzimtenes, mājām u.tml.; **nostalģēt** – kavēties atmiņās, pagātnē.

..armijas un baznīcas krīze var kļūt par sabiedrības krīzi, ja **nostalģija** pēc vadošās autoritātes izrādīsies spēcīgāka par prāta kritisku attieksmi un personīgu viedokli. F 2002.4.

Kamdēļ šī lirika? Nu kaut vai tikai tādēļ, lai mazliet **panostalģētu** un saprastu, cik kolosāla ideja radusies diskonakts organizētājiem. Mēs 2002.21.XII, 14.

NSRD – abreviatūra no **N**ebijušu **s**ajūtu **r**estaurēšanas **d**arbnīca. NSRD bija domubiedru – mākslinieku, arhitektu, dizaineru – kopa (Juris Boiko, Hārdijs Lediņš u.c.), kas darbojās galvenokārt 20. gadsimta 80. gados (videomākslas, datormākslas projekti, instalācijas, performances, mūzikas ieraksti, dažādas akcijas).

Slinki, bet ar apokaliptisku nenovēršamību kompaktdisku formātā tiek izdoti 80. gadu satraucošākie eksperimentālākie ieraksti, kas vietu mūzikas vēsturē atraduši ar pseidonīmu **NSRD** – Nebijušu sajūtu restaurēšanas darbnīca. RL 2001.IV, 75.

nu (*neform.* angļu) – jauns. Parasti lieto, apzīmējot dažādas modernās norises mūzikā (*nu metal, nu wave*).

..viņiem nepatīk daudzās jaunās ***nu metal*** grupas: "Tās kā ūdens piles spēlē visas vienu un to pašu.." **Izkl 2002.18.X, 13.**

Pārējās četrās zālēs skanēs visdažādākā mūzika: ***nu wave*** un *electroclash*, disko, regejs, un *ska*, *industrial*, būs *chill out* un video.. **Izkl 2003.10.X, 19.**

numeroloģija – mācība par cipariskām likumsakarībām, piemēram, kā dzimšanas gads, mēnesis un diena ietekmē cilvēka dzīvi; par dažādu ciparu un to kombināciju simbolisko nozīmi u.tml; **numerologs** – cilvēks, kas nodarbojas ar numeroloģiju.

Cipars 2 **numeroloģijā** un daudzās kultūrās ir kustības simbols. **JA 2002.40, 14.**

Gatrijs stāsta, ka sākotnējā ideja bijusi albumu izdot 3. martā. Tam ir vistiešākais sakars ar **numeroloģiju** – iedomājieties tikai! – 30 gadu jubilejas albums, kas izdots 03.03.03. datumā. **Mēs 2003.12.IV, 11.**

Interesanti, ka daudzi **numerologi** skaitli 15 uzskata par ļoti pretrunīgu: tajā saskatāms gan labais, gan ļaunais. **JA 2002.40, 15.**

numinozs – tāds, kam piemīt dievišķums, kas saistīts ar dievišķo; pārdabisks; bijību iedvesošs.

..ūdens ir **numinoza** stihija .. (patiesībā jau visas stihijas tādas ir).. **Una 2000.IX, 25.**

NVO – abreviatūra no **n**evalsts (**n**evalstiska) **o**rganizācija.

Daļu valdības funkciju var īstenot **NVO**. **D 2002.13.IX, 5.**

NVS – abreviatūra no **N**eatkarīgo **V**alstu **S**adraudzība.

Galvenie Krievijas naftas pircēji ir **NVS** valstis, Vācija un Itālija. **NRA 2002.17.X. 6.**

NZO – **n**eidentificēts **z**emūdens **o**bjekts.

..par kuģa bojāejas iemeslu varēja būt nevis NKO, bet **NZO** – nepazīstams zemūdens objekts –, vai arī tāds objekts, kurš vienlīdz labi ir piemērots, lai uzturētos un pārvietotos gan Zemes atmosfērā, gan hidrosfērā. **JA 2002.35, 33.**

oāze – mitrumietilpīgs porains materiāls, ko izmanto floristikā ziedu kompozīciju veidošanai.

Oāzis pirms darba ir kārtīgi jāizmērcē, taču ar mitrumu, ko tas uzsūc, augiem pietiks varbūt tikai vienu vai divas dienas. **Ieva 2002.29, 27.**

obi – gara, plata šalle (lente), ko sien ap vidukli; būtisks japāņu sieviešu kimono elements.

Sasiet **obi** nemaz nav tik viegls darbs, jo **obi**, kādu to valkā geišas, ir divreiz garāka par cilvēka augumu un plata kā sievietes pleci. **Santa 2003.I, 67.**

oblāta – dievmaizīte jeb maize, ko lieto svētajā vakarēdienā.

Iecienīta dāvana baznīcām bija **oblātu** kārbas. **Studija 2002.XII/I, 67.**

obstrukcija – dažādu šķēršļu likšana, aizkavēšana, noslēpšana, traucēšana utt., lai aizkavētu kāda projekta (lietas, pasākuma utt.) virzīšanos uz priekšu, attīstību.

Divi slaveni romāni – Maikla Ondatjes *Angļu pacients* un de Lillo *Vārdi*, reiz jau iztulkoti un saņēmuši nežēlīgu **obstrukciju** no vadošu literatūrzinātnieku puses, divu gadu robežās tiek pie jauniem krieviskiem tulkojumiem. **Izkl 2002.6.XII, 19.**

OCTA, OCTAA – abreviatūra no **o**bligātā **c**iviltiesiskā **t**ransportlīdzekļa **a**tbildības **a**pdrošināšana.

..jaunajā likumā iecerēts, ka **OCTAA** līgumus varēs slēgt tikai uz gadu.. **D 2002. 23.VII, 3.**

odiozs – tāds, kas izraisa negatīvu attieksmi, negatīvi slavens.

Turkmenistānas **odiozais** prezidents Saparmurats Nijazovs, kura vārdā ir nosauktas pilsētas, lidostas un pat meteorīti, pasniedzis sev jaunu dāvanu – tagad pirmo gada mēnesi – janvāri sauks tāpat kā valsts vadītāju. **D 2002.9.VIII, 8.**

odometrs (angļu *odometer*, no grieķu *hodo(s)* 'ceļš') – ierīce automobiļa nobrauktās distances mērīšanai.

Ieslēdzot *cruise control*, kura poga atkal ielikta kaut kur pa kreisi un dziļi ārpus redzamības zonas, elektroniskais ātruma rādītājs mazākajā infodisplejā nomaina **odometru**. D 2002.27.XI, 11.

OECD – abreviatūra no angļu *Organisation for Economic Cooperation and Development* – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija.

..pagaidām nekādus rezultātus nav devusi pirms pāris gadiem pieņemtā **OECD** valstu pretkorupcijas konvencija. D 2002.16.V, 8.

offroad, off road (angļu) – *ģen.* bezceļa (piemēram, bezceļa automobilis).

..ar ***offroad*** džipu sacensībām viņš jau ir pārstājis aizrauties, jo tās apnikušas. D 2002.23.VII, 11.

Parasti runājot par bezceļniekiem, tiek lietots angliskais **"off road"** termins. Auto 2000.III, 22.

oficiozs – preses izdevums, kas pauž valdības viedokli, nebūdams tās oficiāls izdevums; oficiāla informācija.

Avīzes stilistikā rakstītos tekstus ar sarežģītiem teikumiem, skaitļu virknēm un **oficioziem** nav iespējams uztvert ar dzirdi. TVD 2002.3.I, 20.

ofiss (angļu *office*) – kantoris, birojs.

Pusaudžu un **ofisa** klerku atkarība no datorspēlēm satrauc mūsdienu psihologus gluži tāpat, kā pieķeršanās materiālajai pasaulei satrauca senos skolotājus. RL 2000. IX, 69.

ofšors (angļu *off-shore*) sk. **ārzona**.

..cīnītājs par caurspīdību un atklātību savus investīciju fondus ir reģistrējis Kurakao, Nīderlandē un Antiļu salās, vienā no visslikākās reputācijas ***ofšoriem***. NRA 2002. 18.VII, 2.

oftalmoloģija – medicīnas nozare, kuras specialitāte ir acs un tās saslimšanas, to ārstēšana; **oftalmologs** – acu slimību ārsts.

..šogad .. nopirkta **oftalmoloģijas** lāzeraparatūra.. D 2002.22.VIII, 3.

Pie acu ārsta var iet poliklīnikā, taču pārbaudīt acu veselību var arī daudzajos optikas veikalos – tajos visos strādā profesionāli **oftalmologi**. JA 2002.35, 24.

O.K., *okey* (angļu) – labi; viss kārtībā. Par šīs abreviatūras izcelsmi nav vienprātības. Viens no variantiem – tā apzīmē frāzi *all correct* (viss kārtībā!).

Un patiešām viss ir ***O.K.*** – *Trincstoka* atkal šogad notiek.. Izkl 2002.26.VII, 12.

okarīna, okarīne (itāļu *ocarina*) – neliels olveidīgs keramikas vai metāla pūšaminstruments, kas pēc skaņas atgādina flautu.

Uz skatuves aplī izvietoju tautas instrumentus: **okarīnes**, stabules, svilpītes un pūšamos skaņu rīkus, ko saucam par žaļeikām. D 20003.7.XI, 20.

okcidentāls (angļu *Occidental* 'rietumu', no latīņu) – *ģen.* rietumu; rietumniecisks.

Japānā .. tas [Austrumu civilizācijas modelis] ir atavisms, jo valsts stils ir visnotaļ **okcidentāls**. RL 2000.VII, 35.

okija – geišas mājvieta.

Pirms gadiem 50 tējas namiņa un **okijas** viesis par galveno uzskatīja sarunas par mākslu un mūziku un geišas bija šo vīriešu garīgās mūzas, bet tagad mīlestības un skaistuma vietu ieņēmusi bauda. RB 2003.13.VI, 12.

oktagons – astoņstūrains cīņas sporta laukums.

Šemroks iznāk **oktagonā** (astoņstūrainajā cīņas arēnā) ar aizsargiem uz ceļgaliem.. Liesma 1995.II, 41.

oligarhija – valdīšanas forma, kurā valsts vara pieder nelielai ietekmīgu cilvēku grupai.

Pirmās paaudzes finansu **oligarhija** veidojās uz banku (it sevišķi BB [Banka Baltija]), kā arī lielo un bagāto valsts uzņēmumu *Latvenergo*, *Latvijas kuģniecība* bāzes, to ambiciozo vadītāju finansu aktivitāšu rezultātā. NRA 2002.30.VIII, 10.

oligarhizācija – pakāpeniska valsts varas koncentrēšanās dažu ietekmīgu cilvēku rokās.

Ar ko tad īsti jācīnās – ar valsts **oligarhizāciju** vai ar Lembergu un Šķēli? NRA 2002.12.XI, 2.

oligarhs – ļoti ietekmīgs cilvēks valstī; cilvēks, kas pieder pie ļoti nelielas ļaužu grupas, kuri reāli pārvalda valsti vai kādu citu kopību.

Iepriekšējā desmitgadē Boriss Berezovskis no uzņēmēja pārtapa lieluzņēmējā, .. kļuva par .. sabiedriskās domas manipulatoru, **oligarhu**, Kremļa pelēko kardinālu un, iespējams, visnīstāko cilvēku Krievijā. NRA 2002.17.X, 2.

oligopols – kontrole pār uzņēmējdarbību un tirgu, ko īsteno dažas kompānijas, vienlaikus neļaujot citām struktūrām iesaistīties konkurences cīņā.

..izņēmumi varētu būt sektoros, kur veidojas **oligopoliskas** situācijas.. D 2002.28.I, 15.

Olij mažlis (*Majlis*) – Uzbekistānas Republikas parlaments.

Saskaņā ar Uzbekistānas Republikas Konstitūciju galvenais valsts pārstāvniecības orgāns ir ***Olij Mažlis*** (Augstākā Padome), kas veic likumdošanu. RL 1998.VII, 14.

Olsteras unionisti (angļu *Ulster unionists*) – Olsteras Unionistu partijas un Olsteras Demokrātiskās unionistu partijas biedri un piekritēji, kas iestājas par politisku ūniju starp Britāniju un Ziemeļīriju un noraida ūniju starp Ziemeļīriju un Īrijas Republiku.

Dienu iepriekš lielākās protestantu partijas **Olsteras unionistu** līderis, Ziemeļīrijas premjerministrs Deivids Trimbls piedraudēja nedēļas laikā atsaukt savu partiju no autonomā apgabala valdības, ja Lielbritānija nepadzīs no kabineta abus radikālo katoļu ministrus. D 2002.10.XI, 10.

ombuds, ombudsmens, ombudsmenis – valsts tiesībsargs; amatpersona, kuras pienākums ir izskatīt iedzīvotāju pretenzijas pret valsti, bankām, apdrošināšanas sabiedrībām, slimnīcām u.tml.

Konceptuālā nostāja ir tāda, ka valstī tiek ieviests viens **ombuds**, nav atsevišķu nozaru **ombuda**. Ned 2003.34, 34.

Šīm iestādēm ir jābūt neatkarīga **ombuda** institūcijām, kurās pacienti var ne tikai sūdzēties, bet arī saņemt kvalificēta, specializēta (medicīnas un cilvēktiesību jautājumos) jurista konsultācijas. D 2002.7.IX, 3.

Ombudsmenu uz trim gadiem iecels T. Tverijons kā LKA [Latvijas Komercbanku asociācija] prezidents. D 2002.3.XII, 8.

omega-3 – taukskābes, kas atrodas zivju eļļā un nodrošina svarīgas organisma funkcijas.

Omega-3 taukskābes spēj mazināt saslimstību un mirstību ar sirds–asinsvadu slimībām, labvēlīgi ietekmē kaulu, ādas slimību ārstēšanu un profilaksi. NRA Māja 2003.47, 12.

omniums (angļu *omnium*) – riteņbraukšanas sprinta daudzcīņa.

Ainārs Ķiksis kļuvis par Eiropas čempionu treka riteņbraukšanā sprinta **omniumā** (daudzcīņā). D 2002.23.VII, 8.

OMON jeb t.s. melnās beretes – abreviatūra no krievu *Отряд Милиции Особого Назначения* – īpašu uzdevumu milicijas vienības, kas tika izveidotas kā padomju milicijas apakšstruktūras cīņai pret terorismu un īpaši bīstamiem noziegumiem. Pirmās OMON vienības izveidoja Maskavā, neilgi pirms 1980. gada olimpiskajām spēlēm, 80. gadu otrajā pusē tās darbojās jau daudzviet Padomju Savienībā. 80. gadu beigās – 90. gadu sākumā OMON vienības kļuva par galveno represīvo spēku Baltijas tautu cīņā par neatkarību.

Bet 90. gadu sākumā, protestējot pret **OMON** iebrukšanu Viļņas Televīzijā, zinātnieks atteicās no Valsts prēmijas. Ned 2003.1, 33.

omonieši – OMON vienības kaujinieki.

Patlaban meklēšanā ir trīsdesmit astoņi bijušie ***omonieši***, par kuriem pieņemts lēmums par saukšanu pie kriminālatbildības. NRA 2001.24.VIII, 3.

onkohematoloģisks – tāds, kas saistīts ar ļaundabīgām saslimšanām asinsrites un asinsrades sistēmās.

Visi koncerta ienākumi tiks ziedoti bērnu invalīdu ar **onkohematoloģiskām** saslimšanām ārstēšanai un rehabilitācijai. D 2002.18.XII, 7.

onkoimunoloģija – kompleksa zinātnes nozare, kas pētī cilvēka organisma aizsardzības spējas pret audzēja augšanu.

Viens no šiem darbiem veikts **onkoimunoloģijas** virzienā.. NRA HKA 2000.10.VIII, 3.

on-line (angļu) – tiešsaiste; reālais laiks.

..pasaulē gandrīz piektā daļa respondentu plāno izmantot iespēju iepirkties ***on-line*** režīmā. D 2002.1.VII, 12.

onomastikons – vietvārdu un personvārdu kopums.

Ņemot vērā, ka Latvijā Ziemeļvalstu valodu personvārdu un vietvārdu atveidē jau ir zināmas tradīcijas, šādu tabulu esamība ļauj pilnīgāk sakārtot lielāko daļu Ziemeļvalstu **onomastikona**. D 2003.27.III, 13.

opārts (angļu *op art, optical art*) – modernās mākslas virziens, kurā izmanto līniju rakstus un krāsu optiskos efektus.

Viņš [Vladimirs Pavlovs] uzskata sevi par mākslinieku simbolistu. Ir radījis arī ģeometriskas kompozīcijas **opārta** ietekmē. Studija 2002.XII/I, 55.

Opārts bija sešdesmito mākslas veids, kas izmantoja dažādus rakstus, lai radītu optiskas ilūzijas. Santa 2003.V, 82.

OPEC – abreviatūra no ***O**rganisation of **P**etroleum **E**xporting **C**ountries* – naftas eksportētājvalstu un tirgotājvalstu organizācija.

Kopš 1999. gada, kad nafta kļuva neizdevīgi lēta, ***OPEC*** ierobežo naftas eksportu, tādējādi nodrošinot vēlamo cenu līmeni, kā arī mēģinot par kvotām vienoties ar citām naftas ieguves valstīm, kuras nav šīs organizācijas dalībnieces. D 2002.29.VIII, 8.

operita – neliela opera; mazā opera.

Pasaulē daudz spēlētā **operita** pilnībā ne reizes nav uzvesta.. RB 2002.14.VI, 18.

opiāti (angļu *opiates*) – vielas, kas satur opiju; opiātus iegūst no opija magonēm (*Papaver somniferum*).

Šobrīd Afganistāna atkal ir galvenā **opiātu** ražotājvalsts pasaulē (opiātu pārstrādes rezultāts ir heroīns). Ned 2003.6, 9.

opijs – narkotiska viela, kas iegūta, izžāvējot opija magoņu pogaļu sulu, opijs satur vairāk nekā 60 farmakoloģiski aktīvu vielu. Pārnestā nozīmē par opiju bieži sauc jebkuru apreibinātāju. Gan pagātnē, gan arī mūsdienās bieži tiek citēti K. Marksa vārdi par reliģiju kā opiju – šis izteikums tradicionāli tiek atstāstīts sagrozīti: reliģija esot opijs tautai (respektīvi, lai tautu apreibinātu), lai gan patiesībā Markss ir rakstījis – reliģija ir tautas opijs (t.i., to radījusi pati tauta).

..atgriezīšos pie visu bērnu drauga Ļeņina frāzes..: "Kamēr tauta ir neizglītota, no visām mākslām svarīgākā mums ir kino un cirks." Mums – tas ir boļševiku partijai, kura ciniski skaidri un gaiši pateica – kino taču ir **opijs**/reliģija tautai. **D 2004.26.II, 15.**

optometrija (angļu *optometry*) – redzes zinātnes un medicīniskās diagnostikas nozare; optometrija pēta cilvēka acs uzbūvi, funkcionēšanu, optiskos defektus un meklē to novēršanas un redzes labošanas līdzekļus; **optometrists** (angļu *optometrist*) – speciālists, kas nodrošina primāro veselības aprūpi kvalitatīvas un komfortablas redzes nodrošināšanai.

Tagad **optometristu** izglītošana ir sakārtota sistēma: pēc vidusskolas ir iespēja mācīties LU **optometrista** specialitātē un iegūt bakalaura, arī maģistra grādu. **DB 2002.12.IX, 24.**

oranžie, oranžisti Latvijā – Tautas partijas biedri un atbalstītāji. Iesauka radusies saistībā ar to, ka oranžais ir partijas krāsa.

Ventspils uzvaru pār ***oranžajiem***, šķiet, simbolizēja četru ministru nozīmēšana Ventspils brīvostas valdē 2000. gada janvārī, lai gan iepriekš A. Šķēles valdība vairāku mēnešu garumā ar visu spēku spieda tur iekšā **oranžo** ielikteni Aristīdu Lembergu. **NRA 2002.27.IX, 3.**

"Tā ir **oranžistu** provokācija ar skaidru mērķi – saglabāt savas pozīcijas," sacīja E. Repše. **D 2002.9.IX, 5.**

ordinēt[1] – iesvētīt garīdznieka amatā.

Uzsverot, ka neatbalsta Latvijas luterāņu baznīcas liegumu mācītāja amatā **ordinēt** sievietes, viena no ietekmīgākajām Vācijas luterāņu baznīcām un līdz šim lielākajām Latvijas baznīcas finansiālās palīdzības sniedzējām Ziemeļelbas baznīca tomēr cer uz pozitīvu dialogu jautājuma risinājumam. **D 2002.22.X, 6.**

Konservatīvi noskaņotie sieviešu **ordinācijas** pretinieki Somijas evaņģēliski luteriskajā baznīcā gatavojas izveidot savu diecēzi, kas aptvertu visu valsti un noteiktu savu bīskapu.. **D 2002.2.IX, 3.**

Viņš [pāvests] arī neatbalsta priesteru došanos laulībā un sieviešu **ordinēšanu**. **D 2003.17.X, 10.**

ordinēt[2] – dot medicīnisku priekšrakstu; parakstīt zāles.

Kopš operācijas dvīnēm **ordinētas** spēcīgas miega zāles un muskuļus atslābinoši

preparāti, lai viņas aizsargātu no smadzeņu traumām, novēršot klepošanu un kustēšanos kritiski svarīgajā pēcoperācijas posmā. D 2002.15.VIII, 18.

oregano – 1. raudenes (*Origanum*) – panātru dzimtas ģints, kurā ietilpst arī Latvijā sastopamā parastā raudene, ko izmanto tautas ārstniecībā un kā garšvielu. 2. garšvielu maisījums.

Vieglākām, maigākām picām ar gaļu kā garšvielu iesaka izmantot majorānu, bet *smagākām* labāk izmantot t.s. **oregano** maisījumu, kurā ietilpst timiāns, rozmarīns un majorāns. Santa 2000.I, 88.

organoleptisks – tāds, kas ietekmē maņas (redzi, dzirdi, ožu, garšu, tausti), tāds, ko var konstatēt un novērtēt ar maņu orgānu palīdzību.

PSRS laikos pēc tā sauktajiem gostiem viena no galvenajām kandžas eksperfizes metodēm saucās – **organoleptiskā**. Klubs 2003.XII, 98.

organza – smalks, caurspīdīgs audums no zīda vai sintētiskām šķiedrām.

Ādas svārki rotāti ar metāla kniedēm, kas veido dekorativus rakstus, bet vakartērpa izšuvumi uz caurspīdīga **organzas** auduma atgādina tetovējumus. Pastaiga 2002.II, 8.

Modē ir aizkaru audumi ar stilizētiem ziediem. Vispieprasītākie ir caurspīdīgi, tā saucamie **organzas** audumi.. RB 2002.13.XI, 13.

orģiastisks (angļu *orgiastic*) – tāds, kam ir orģijas iedaba; tāds, kas rodas spontāni un pauž neapvaldītas emocijas, dziļu ekspresiju.

Kas galu galā ir sudmaliņas – šis etimoloģiski mazizpētītas un noslēpumainas cilmes apzīmējums neitrālai teritorijai, kurā gribot negribot nācās sastapties vairākām visnotaļ savrupi mītošām saimēm, turklāt nevis lai konfrontētos uz kara takas, kas baltu ciltīm vispār ir neraksturīgi, nedz arī vienotos karnevāliski **orģiastiskos** saulgriežos bairīša ekscesīvas intoksikācijas stāvoklī.. F 2002.5, 1.

orhetomija, orhietomija (angļu *orchietomy*) – sēklinieku izņemšana ķirurģiskā ceļā; kastrācija.

Kastrācija nozīmē, ka tiek iznīcināti dzimumhormoni. Lai to izdarītu, tiek veikta operācija, ko sauc par **orhetomiju** jeb oliņu izņemšanu. Santa 2003.IV, 112.

orotons – sintētisks audums.

Daudzus vakartērpus Versače šuva no **orotona** – metāliska tīkliņa auduma, kuru viņš izgudroja astoņdesmitajos gados. SD 2002.30.XI, 44.

OSB (angļu *oriented strand board*) – orientētās šķiedru plātnes.

No plātņu materiāliem visplašāk izmantotas un arī cenu ziņā optimālas ir orientētās šķiedras plātnes (**OSB**). Deko 2002.XI, 16.

oskarots – tāds, kas saņēmis "Oskaru" – Amerikas Kinoakadēmijas balvu.

Mendess, angļu teātra režisors un ***oskarotās*** filmas *Amerikāņu skaistums* autors, neslēpj, ka strādā lēni. **Mēs 2002.28.IX, 18.**

Oskars (*Oscar*) – Amerikas Kinoakadēmijas (*American Academy of Motion Picture Arts and Sciences*, dib. 1927) balva par gada labākajiem sasniegumiem kinomākslā – apzeltīta vīrieša statuete, ko veidojis Sedriks Gibonss. Tiek pasniegta kopš 1929. gada. Par balvas nosaukuma izcelsmi ir vairākas versijas, pati populārākā ir šāda: kad Mārgareta Herika (*Herrick*), toreizējā Kinoakadēmijas sekretāre un bibliotekāre, pirmo reizi ieraudzīja statuetē attēloto vīrieti, viņa iesaukusies: "Tas izskatās pēc Oskaronkuļa!"

Filma saņēma ***Oskaru*** par labāko scenāriju, ko studējot sarakstījuši divi šīs filmas aktieri Mets Deimons un Bens Afleks.. **D 2002.16.VII, 18.**

osmoze – *pārn.* pakāpeniska, selektīva absorbcija, uzsūkšana.

Mākslinieki, kam tagad ir no 25 līdz 30 gadiem, saprot, ka Londona ir vieta, kur var iemācīties kļūt par modīgu mākslinieku – jūs izkopjat pareizo attieksmi, izskatu, idejas – **osmozes** ceļā vienkārši uzturoties tur un tusējoties. **D 2001.1.VI, 15.**

osteoartroze – kaulu galu un locītavu skrimšļu deģenerācija.

Kaulu galu un locītavu skrimšļu deģenerāciju sauc par **osteoartrītu**, kas attīstās gadiem ilgi un izraisa sāpes, pietūkumu.. **NRA 2003.23.IX, 11.**

osteohondroze – dažādas izcelsmes deģeneratīvi procesi skrimslī un kaulā.

Agrāk visas ar mugurkaulu saistītās problēmas mēdza piedēvēt **osteohondrozei**, taču pēdējā laikā ārsti arvien biežāk min diagnozi – mugurkaulu deformējošā spondiloze, ar ko apzīmē deģeneretīvas izmaiņas mugurkaula skriemeļos. **RB 2002. 16.X, 15.**

osteopātija – kompleksa alternatīvā terapija, ko iesaka muguras, kakla, galvas, locītavu sāpju, cīpslu un muskuļu sastiepumu un stājas deformācijas gadījumos. 19. gs. 70. gadu vidū metodi teorētiski pamatojis ASV ķirurgs Endrjū Teilors Stils; **osteopāts** – osteopātijas speciālists.

BBC uzskaita, ka, piemēram, ar akupunktūru var ārstēt ceļgalu sāpes, ko izraisa osteoartrīts, vieglu depresiju – ar asinszāli, bet pret vieglām muguras sāpēm rekomendē **osteopātiju**. **D 2002.24.IX, 21.**

..ja cilvēks vēršas pie **osteopāta** ar sūdzībām par ceļa sāpēm, speciālists gribēs zināt, kā šī trauma radusies, lai izvērtētu arī citas zonas, kas ir mehāniskās attiecībās ar celi – pēdu, gūžu, iegurni, krustus un mīkstos audus. **RB 2001.16.V, 18.**

osteoporotiķis – cilvēks, kas sirgst ar osteoporozi.

Veselības ministre Ingrīda Circene diskusijas dalībniekiem solīja – ja ne šogad, tad nākamgad **osteoporotiķi** saņems valsts solīto.. NRA 2004.28.I, 4.

osteoporoze – patoloģiska kaulaudu masas un stiprības mazināšanās.

Mūža otrajā pusē muguras sāpes vēl pastiprina **osteoporoze** – kaulu struktūras maiņa, kad vielmaiņas procesu traucējumu ietekmē sākas kaulu noārdīšanās. Ieva 2002.29, 20.

Pasaules Veselības organizācijas (PVO) veiktās aptaujas liecina, ka vidēji ar **osteoporozi** slimo katra trešā sieviete un katrs astotais vīrietis pēc četrdesmit gadu vecuma. NRA 2004.28.I, 4.

ostinato – melodijas, ritma vai harmoniskas secības daudzkārtējs atkārtojums.

Kur vēl, ja ne meksikāņu programmā kvartetam bija iespēja aktualizēt .. aizraušanos ar skaņu rituāliem, kuru izpausmē īpaša nozīme ir **ostinato** motīviem un ritmiem. D 2002.24.VII, 13.

otorinolaringologs – speciālists ausu, deguna un rīkles (kakla) slimībās.

Kā apgalvo **otorinolaringologi**, dzirdes problēma vairs nav iemesls, lai bērns nerunātu. D 2002.12.VII, 13.

otstoiņiks (krievu *отстойник*) – *žarg.* pagrīdes garāža, kur novieto zagtās automašīnas.

..vieni noziedznieki tikai zog mašīnas un nodod tās citiem, kas spēkratus nogādā t.s. ***otstoiņikos*** – pagrīdes garāžās. D 2002.9.XI, 5.

outlet (angļu) – firmas, uzņēmuma veikals, ražotājam piederošs veikals; izpārdošana.

..daudzi apķērīgi uzņēmēji atklāja vieglāku peļņas avotu. Iepirkšanos Itālijas dizaineru ***outlet***, kur slavenu brendu iepriekšējo sezonu lietas bieži ir sviestmaizes cenā, savukārt šeit tiek pārdotas neadekvāti dārgi. SD 2003.1.XI, 24.

Ovālais kabinets (angļu *the Oval Office*) – ASV prezidenta darba kabinets Baltajā namā.

Ārpolitika nav kaut kas, ko var ienest sev līdzi **Ovālajā kabinetā**. D 2003.20.XII, 10.

overdrafts – "īstermiņa aizdevums bankas klientam ar regulāriem ienākumiem, kas ļauj pārtērēt debetkartē esošo summu līdz bankas noteiktām procentu likmēm" (NRA Māja 2002.26.IX, 10).

Latvija pamazām tuvojas tam patērētāju sabiedrības modelim, kas tik izplatīts bagātākajās rietumvalstīs, kur daudzi cilvēki iepirkšanos uzskata par hobiju, dodas brīvdienu iepirkšanās tūrēs, tērē naudu, kas tiem patiesībā nepieder – kredītkartēs

vai pie mums pierastākajos **overdraftos**, un bieži nožēlo savus pirkumus jau nākamajā dienā. D 2002.7.VI, 17.

ozianna – cildinājuma sauciens kristiešu un jūdu dievkalpojumā; cildinājums.

Tai pašā laikā tā nav **ozianna** dūdošana XX gadsimta spožākajai operas prīmai.. Izkl 2002.3.V, 19.

ozo, ouzo – grieķu tradicionāls anīsa degvīns.

Dejas visu cauru nakti, smeldzīga un temperamentīga grieķu tautas mūzika tumšacainu vijolnieku un buzukas spēlmaņu izpildījumā.., mājas vīns, rakija vai **ozo** (ļoti stiprs anīsa šņabis) un gardumi – musaka (gaļa, kartupeļi, baklažāni, sīki sagriezti dārzeņi un ola), gaļas fīteņi vīnogu lapās, neraudzēta maize, svaigs kazas siers un tikko plūktas olīvas. Mmm! RB 2002.22.XI, 19.

Trešais dzēriens, ko nevar nepieminēt – saldais anīsa degvīns **"ouzo"**, ko dzer ar ledu. AtpTV A 2004.4, 23.

ozona caurums – ozona slāņa ievērojama sarukšana, kā rezultātā tas vairs nespēj pienācīgi absorbēt ultravioleto starojumu un šī starojuma intensitāte uz Zemes pieaug.

Virs Antarktīdas tas [ozona slānis] bija jau sadilis tik stipri, ka radās termins **"ozona caurums"** .. [, kas], protams, nav jāsaprot burtiski. D 2003.2.VIII, 2.

Nobela prēmijas laureāts Pols Krucens, kurš bija viens no pirmajiem zinātniekiem, kas noskaidroja **ozona cauruma** iemeslus, uzsver, ka Indijā vien katru gadu no gaisa piesārņojuma mirst ap diviem miljoniem cilvēku. D 2002.13.VIII, 6.

ozona slānis – ozona koncentrācija stratosfērā, kas aizsargā Zemi no pārlieku liela Saules ultravioletā starojuma.

Arvien vairāk piesārņojuma (mašīnas, lidmašīnas un citi industriālie produkti, arvien trauslāks **ozona slānis**, dažādu elektronisko iekārtu (dators, televizors, gaisa kondicionētāji) radiācija – visu šo negāciju komplekts summējoties radījis tendenci "atpakaļ pie dabas".. Santa 2003.IV, 79.

Ozona slāņa sarukšana daudziem cilvēkiem bija šoks, jo pirmo reizi lika saprast, cik ļoti cilvēka darbība pasauli var pārveidot globālā mērogā. D 2003.2.VIII, 2.

ozonterapija – "organisma piesātināšana ar aktīvo skābekli, kas paaugstina organisma imunitāti un uzlabo vispārējo veselības stāvokli, kā arī atjauno aknu funkciju" (D 2003.23.V, 17).

P

pabs (angļu *pub* no *public house*) – iestādījums, kur pārdod un lieto alkoholiskus dzērienus, tajā iespējams arī ieturēt maltīti; krodziņš ar bāru.

Sēžam krogā, kura durvis rotā lepns uzraksts "Vecākais angļu **pabs** Gibraltārā". **Santa 2000.IX, 110.**

pace – abreviatūra no angļu ***p**rogressive **a**erobic **c**ircuit **e**xercise* – "cikla vingrojumu programma, kurā apvienots aerobais un anaerobais treniņš formā slodze – atpūta – slodze – atpūta" **(Izkl 2003.24.XII, 37).** Nodarbību sistēma, kurā svara samazināšanai vai muskuļu palielināšanai tiek izmantoti trenažieri.

Pace nodarbībā tiek nodarbinātas visas muskuļu grupas, tādēļ nav īpaši nepieciešams to veikt pārmaiņus ar kādu citu sporta nodarbību. **Izkl 2003.24.XII, 37.**

pacifisms – ideoloģiska orientācija un sabiedriska kustība, kas noraida jebkāda veida karu, vēršas pret militārismu, agresiju un bruņošanos.

Šis jautājums bija izraisījis šķelšanos *zaļo* rindās, jo **pacifisma** idejas ir ļoti populāras vienkāršo partijas biedru vidū, tomēr *zaļajiem* kā valdības partijai nākas rēķināties ar reālo situāciju un koalīcijas partneru prasībām. **D 2001.26.XI, 5.**

Māris, kuram ir 22 gadi, nav ne **pacifists**, ne arī kādas draudzes loceklis, tomēr viņš labprāt ietu dienēt alternatīvajā dienestā. **D 2002.18.VI, 21.**

pačūlija – panātru dzimtas puskrūms (*Pogostemon cablin,* arī *Pogostemon heyneanus*), kura dzimtene – Indonēzija. No pačūlijas lapām iegūst ēterisku eļļu, ko lieto parfimērijā, medicīnā, it īpaši aromterapijā.

Lielisks rožu buķetes aroms uz augļu fona (kivi, mandarīns) ar **pačuliju** un kafijas notīm.. **RB 2002.2.I, 15.**

"Chance" aromāts – izsmalcinātu smaržu – hiacinšu, baltā muskusa, sārtās paprikas, jasmīnu, vetivēriju, citronu, **pačoliju**, skalbju – sveķi. **Santas Rudens 2003, 14.**

padomija – *iron.* Padomju Savienība, padomju valsts.

Tādi paši atlētiski brašuļi un pupainas jaunuves kā vācu sociālistiem, tikai ne tik gari, ne tik blondi, slāviskākiem sejas vaibstiem –, Dunajevska maršu ritmā soļoja **padomijas** kinoekrānos, Deinekas gleznās un Sarkanā laukuma plašumos. **F 2002. 4, 3.**

paelja, *paella* (katalāņu *paella*, no latīņu *patella* 'panna') – spāņu (valensiešu) ēdiens, ko gatavo no rīsiem un safrāna kopā ar dārzeņiem, zivīm (jūras veltēm) vai gaļu. Šo ēdienu gatavo un pasniedz galdā īpašā platā un zemā pannā.

Pirms Karlosa atbraukšanas uz Talsiem atvesti speciālie spāņu īsgraudu rīsi, sagādātas šnepes (sloku dzimtas putni..), tad viss sagatavots milzīgā **paeljas** pannā. **NRA 2003.29.VIII, 11.**

Te netrūkst dažādu liellopu ēdienu, nedz spāņu klasiskās **paellas**, kas tiek gatavota veselu pusstundu, turklāt par ļoti pieņemamām cenām. **Izkl 2002.21.VI, 18.**

pagānmetāls sk. **folkmetāls**.

pagoda – budistu un indusu templis – torņveida celtne ar daudzpakāpju jumtu sistēmu. Izplatīta Ķīnā, Japānā, Taizemē, Kampučijā u.c. Austrumu zemēs.

Arī Pnompeņa ir interesanta pilsēta, kur aplūkojami muzeji un **pagodas**, karaļa pils. **D 2002.1.VIII, 11.**

pahans (krievu *пахан*) – likumīgais zaglis.

"Pahani" (kriminālo aprindu leksikā – likumīgie zagļi) tikmēr maksās partijām, lai tās varētu pagrābties miljonus kārtējām Saeimas vēlēšanām. **RB 2002.6.XII, 23.**

paika (krievu *пайка*) – *žarg.* pārtika, uzturs.

..alpīnistu nometnē grupa ar proviantu ir nodrošināta (nelabojamiem gardēžiem vai izlutinātiem kundziņiem gan varētu būt iebildes pret ***paikas*** kvalitāti).. **NRA 2003.15.VII, 12.**

pakora (angļu *pakora*) – indiešu virtuves ēdiens: nelielas pankūkas, kurās iecepti dārzeņi.

Tikpat pazīstamas ir *papadam* – kraukšķīgas, plānas lēcu pankūkas un **pakoras** – mazas, no maltiem zirņiem gatavotas pankūkas. **D 2003.27.III, 15.**

PAL – abreviatūra no angļu ***phase alternation line*** – Eiropas TV formāts.

Pēc izglītības esmu radiotehniķis, un pirmie darbi bija kabeļtelevīzijas ierīkošana un padomju televizoru pārveide atbilstoši ***PAL*** standartiem. **Kapitāls 2003.III, 20.**

LTV sāk raidīt ***PAL*** krāsu kodēšanas sistēmā. **TM 2004.II, 47.**

paleoklimatologs – speciālists, kas pēta pagājušo ģeoloģisko laikmetu klimata apstākļus.

Vācu **paleoklimatologa** Džeralda Hauga vadītā zinātnieku grupa uzskata, ka tai izdevies atbildēt uz jautājumu, kāpēc no zemes virsas nozuda reiz varenā maiju civilizācija. **KN 2003.8, 36.**

paleontologs – speciālists, kas pēta pagājušo ģeoloģisko laikmetu organismus un to attīstību.

Visi šie atradumi **paleontologiem** palīdzēs iegūt priekšstatu par to, kā šis Anglijas apvidus izskatījies 30–50 tūkstošu gadu tālā pagātnē. **Mēs 2002.9.XI, 14.**

palete (angļu *pallet*, no franču) – koka platforma, kas domāta preču uzglabāšanai vai transportēšanai.

..abas augšstāva telpas bijušas pilnas ar **paletēm**, uz kurām sapakoti ogļu maisi. **D 2002.24.VIII, 1.**

paliatīvs – līdzeklis, pasākumu kopums medicīnā, lai uz laiku atvieglinātu slimnieka stāvokli, bet tas nenovērš cēloni; problēmas pagaidu risinājums.

No vēža ārstēšanas posmiem patlaban vislielākās problēmas sagādā **paliatīvās** aprūpes sniegšana ļoti smagi slimajiem vai neārstējamiem vēža slimniekiem. **D 2002. 20.VII, 3.**

pamperi – vienreizlietojamas autiņbiksītes. 1961. gadā tās uzsāka ražot kompānija *Procter&Gamble*, un pasaules apritē šādas autiņbiksītes iegāja ar zīmolu *Pampers* (acīmredzot no angļu *to pamper* 'lutināt').

Odesā sākusi patrulēt jātnieku ekoloģiskā milicija, kuras zirgi, lai neradītu problēmas ar tīrību un kārtību, apgādāti ar **pamperiem**. **NRA 2002.8.VII, 6.**

Šo mēdz saukt par ***pamperu*** *laiku*, kad pieprasītas ir tūdaļ izmantojamas un pēc lietošanas izmetamas mantas. **Santa 2003.IV, 100.**

pan- – salikteņa daļa – visaptverošs (panamerikānisms, pandēmija, Paneiropa, panislāmisms, panslāvisms u.c.).

Vai tam [iebrukumam Dagestānā] bija saistība ar kādu plašāku **pan**islāmisku kustību, kam vairs nav nekāda sakara ar čečenu nacionālismu. **Mēs 2002.16.XI, 8.**

panaceja – universāls līdzeklis pret visām kaitēm, brīnumzāles, brīnumlīdzeklis. Jēdziens pēc sengrieķu dievietes Panacejas – visu dziedinošās – vārda.

Skaidrs ir viens – propoliss, protams, nav **panaceja** – tomēr ļoti tai līdzinās. **D 2002. 31.VIII, 15.**

pančenlama – otrs augstākais (aiz dalailamas) Tibetas lamaistu garīdznieks.

Tibetas budisti **pančenlamas** uzskata par Bezgalīgās gaismas Budas iemiesojumiem – šis buda ir apgaismota būtne, kas atgriežas dzīvē cilvēciskā veidolā, lai palīdzētu citiem. **RL 2001.IV, 26.**

pandēmija – epidēmija, kas aptver ļoti plašu teritoriju un skar ļoti daudz cilvēku.

Zinātnieki vēsta, ka AIDS var pārspēt buboņu mēri, kļūstot par visu laiku bīstamāko **pandēmiju** (globāla mēroga epidēmiju).. D 2002.28.I, 15.

Sabiedrības veselības aģentūras virusoloģijas laboratorijas vadītāja .. sacīja, ka gripas **pandēmiju** – epidēmiju, kas skar vienlaikus vairākas valstis vai kontinentus, iepriekš paredzēt nav iespējams. RB 2002.6.XI, 3.

Pagājušajā gadsimtā pasaulē bijušas trīs gripas **pandēmijas** – 1918. gadā plosījās spāņu gripa, aiznesot ap 20 miljoniem dzīvību, 1957. gadā tika reģistrēta Āzijas gripa, kas ASV vien prasīja 70 000 upuru, bet 1968. gadā Honkongas gripas **pandēmijai** bija ap miljonu upuru visā pasaulē.. D 2002.6.XI, 6.

pandits (angļu *pandit*, no hindu) – cilvēks Indijā, kas savu zināšanu un gudrības dēļ ir iemantojis lielu autoritāti iedzīvotāju vidū.

Reti kurš indiešu guru vispār lasa rakstus. Indijā ir liela atšķirība starp **panditu** un guru. RL 2002.XII, 40.

Pandoras lāde – *pārn.* neparedzamu seku avots. Sengrieķu mitoloģijā Pandora ir Prometeja brāļasieva, kas, pārkāpjot aizliegumu, atvērusi lādi, kur glabājušās cilvēces nelaimes, un tās izplatījušās pa visu pasauli. Simbolizē ziņkāres radītu postu.

Taču tā ir īsta ***Pandoras lāde***. Tur veras vaļā tāāādas nerealizētās intereses... RB 2003.28.IV, 14.

panduss – slīpa vai liekta uzeja pie ēkām vai tiltiem, lai atvieglotu pārvietošanos tiem, kas brauc ratiņos un ar ratiņiem.

Padomāts arī par invalīdiem, ir **panduss**, kas atvieglo uzbraukšanu ar ratiņiem. LArch 2001.III. 24.

Paneiropas kustība – kustība par vienotu Eiropu.

No 1979. līdz 1999. gadam Oto Hābsburgs bija Vācijas Kristīgo sociālistu savienības (*CSU*) deputāts Eiropas Parlamentā, no 1973. gada līdz šim brīdim – **Paneiropas kustības** prezidents. Mēs 2002.30.XI, 3.

paneļdiskusija (angļu *panel discussion*) – atklāta diskusija starp individuāliem, iepriekš izraudzītiem cilvēkiem; sekciju diskusija konferencē.

Tas [projekts] ietver arī vairākus seminārus, **paneļdiskusijas**. D 2002.7.XI, 16.

panki (angļu *punk* 'prauli; nieki, kaut kas bezvērtīgs un nesvarīgs, niecība; mēsli') – jaunatnes kustība, kas aizsākās 20. gs. 70. gadu beigās vispirms Lielbritānijā un radīja veselu subkultūru. Jauniešus vienoja opozīcija pastāvošajai kārtībai un pieaugušo pasaules divkosībai, mūzika (pankroks) un vienots vizuālais tēls – izaicinoša izturēšanās, apģērbs (saplēsts, ar daudzām

saspraudēm, klamzīgi zābaki), frizūra (spilgtās krāsās krāsoti mati, t.s. grebene jeb sekste), izkrāsota seja, tetovējumi, pīrsings. Panku ģērbšanās stilu ieviesa Vivjena Vestvuda (*Westwood*, dz. 1941); **panks** – panku subkultūras pārstāvis. Panku mūzika – **pankroks** – ir ātra, skaļa rokmūzika ar agresīviem, izaicinošiem dziesmu tekstiem, vienkāršu instrumentāciju. Pankroks (grupas *Sex Pistols*, *The Clash* – Lielbritānijā, *Ramones* – ASV u.c.) radās kā reakcija uz zināmu roka stagnāciju, kā protests pret rokmūzikas tendencēm kļūt sarežģītākai un izsmalcinātākai.

70. gadu beigās **panku** kustība dzima kā skarbs protests bezrūpīgi miermīlīgajiem puķu bērniem un viņu saldajai estētikai. **Santa 2003.IV, 39.**

..ir neskaitāmi **panku** simboli, piemēram, ostas strādnieku zābaki ar sarkanām zābakšņorēm vai ādas jakas ar saspraužamajām adatām. **UA 2003.29.IV, 10.**

Chumbawamba dibināta Līdsā Anglijā 1984. gadā kā anarhistu un **panku** grupa, kas vēršas pret kapitālismu, vardarbību, mietpilsonību, birokrātiju, fašismu, aizstāv cilvēktiesības, feminismu utt. **Izkl 2002.19.VII, 2.**

Ja piemin terminu folk**panks**, liekas, ikvienam vispirms prātā nāk Šeins Makgovans un *The Pogues* vai *The Popes*. **Mēs 2002.16.XI, 21.**

Kanādiešu alternatīvā roka censoņi no *Hot Hot Heat* ar savu otro albumu gājuši pavisam citu ceļu – viņiem tuvāks licies klasiskais *post* ***pank*** ar nelielu roka piešprici.. **NRA 2003.13.VI, 11.**

1977. gads kļuva par **pankroka** uzplaukuma liecinieku – jaunais stils aicināja graut it visu. **Ned 2004.4, 32.**

panoptiks, panoptikums (angļu *panopticon*, no grieķu) – neparastu objektu krātuve vai muzejs; cietums vai darba telpa, kas iekārtota tā, ka visa telpa ir labi pārredzama no viena punkta.

..videonovērošanas ierīču izvietošana pilsētas publiskajā telpā arī pilda sava veida **panoptikuma** funkciju. **F 2002.19, 1.**

pantotēnskābe – B_3 vitamīns; viens no dabā visvairāk izplatītiem vitamīniem.

Piemēru sk. pie **nikotīnskābe**.

papadam, **pāpadas** – indiešu virtuves ēdiens: no dāla (pākšaugu) miltiem pagatavotas vafeles jeb skraukšķīgas pankūkas.

Piemēru sk. pie **pakora**.

papaija (angļu *papaya*, no spāņu) – liels, dzeltens, melonei līdzīgs auglis, ko iegūst no nelielā *Carica papaya* koka vai krūma, kas aug Amerikas tropu zonā.

..**papaija** auglis, kura izmērs var variēties no ābola līdz prāvas melones lielumam, gan pēc izskata, gan garšas arī atgādina meloni.. **D 2002.21.XI, 15.**

Mango, **papaija**, melone, kivi, banāni satur daudz kālija, kas uzlabo vielmaiņu un izvada no organisma kaitīgās vielas. **Una 2000.VIII, 65.**

paparaci, paparazzi (itāļu *paparazzo* (viensk.) un *paparazzi* (daudzsk.)) – fotogrāfs (parasti pašnodarbināts), kas izseko slavenības nolūkā iegūt sensacionālu informāciju (fotouzņēmumu).

Jāatgādina, ka avārija notika, kad automašīna, mēģinot atrauties no sekojošajiem **paparaci**, lielā ātrumā ietriecās tuneļa kolonnā. **JA 2002.36, 43.**

..Boldvins sadauzījis kāda **paparazzi** fotoaparātu, neļaujot fotografēt sievu un jaundzimušo meitiņu Irlandu Elisu Boldvinu.. **Santa 1998.V, 97.**

paperback (angļu) – mīkstvāku grāmata.

Nelielās baltās grāmatiņas mīkstā iesējumā ar apcerīgām fotogrāfijām uz vāka pagaidām tiešām ir gandrīz vienīgais pasaulē ilgi un ar panākumiem lietotā ***paper back*** (mīkstvāku grāmatu) dizaina principu precedents Latvijas grāmatniecībā. **D 2002.28.VI, 13.**

para- – tāds, kas atrodas klāt, blakus, eksistē paralēli (paramilitārs, parapsiholoģija u.tml.).

Vīnē aizturēts iespējamais serbu **para**militārā grupējuma līdera, politiķa un noziedzīgās pasaules bosa Zeļko Raznatoviča jeb Arkāna slepkavības dalībnieks.. **D 2003.17.IV, 12.**

paradigma – ikdienas valodā: modelis, tipisks un izteiksmīgs piemērs.

..tā ir prasība pēc brīvības rakstniecībā – pēc **paradigmas** maiņas, atvērtības, žanra robežu paplašināšanas, tēlošanas un reprezentācijas metožu brīvlaišanas. **D 2002.10.V, 13.**

paraglaidings (angļu *paragliding*) – lidošana ar paraplānu jeb paraglaideri – vadāmu izpletņveida lidaparātu.

Ļoti iecienīts un ekstrēms izklaides veids – **paraglaidings**. Cilvēks pašā kalna virsotnē uzvelk milzu mugursomu, izvelk šo *uzparikti* – izpletņveida lidaparātu –, sagaida vajadzīgo gaisa plūsmu, ieskrienas un aizlido. **Ieva 2002.29, 47.**

paralimpiskās spēles, paralimpiāde, paraolimpiāde – olimpiskajām spēlēm līdzvērtīgas sacensības cilvēkiem ar dažādiem traucējumiem. 1948. gadā, laikā, kad Londonā notika olimpiskās spēles, ārsts sers Ludvigs Gutmans (*Guttmann*) Stokmandevilas (*Stoke Mandeville*) hospitālī Anglijā noorganizēja sporta spēles spinālajiem invalīdiem – Otrā pasaules kara veteāniem. Pēc četriem gadiem, 1952. gadā, šajās sacensībās piedalījās arī Nīderlandes spinālie invalīdi, tādējādi liekot pamatus starptautiskajai

paralimpiskajai (paralēlā olimpiāde) kustībai. 1960. gadā Romā paralimpiskās spēles pirmo reizi risinājās olimpiskajā stadionā, 1976. gadā Zviedrijā pirmo reizi notika ziemas paralimpiskās spēles. 2000. gadā Sidnejas spēlēs starēja 3843 dalībnieki no 123 valstīm, sportisti (paraolimpieši) pārstāvēja sešas invaliditātes grupas.

..**paralimpiskās spēles** Sidnejā Aigaram bija pirmās nopietnās starptautiskās sacensības. **NRA 2002.27.IX, 14.**

paramilitārs – pusmilitāra rakstura formējums, kas organizēts pēc bruņoto spēku parauga, bet kam ir palīgspēku loma. Latvijā tāds ir, piemēram, zemessardze.

..ģenerālis Aleksandrs Vasiļjevs paziņoja, ka serbu **paramilitārās** vienības nebūtu varējušas karot Horvātijā, ja tām 90. gadu sākumā nebūtu bijis S. Miloševiča atbalsta. **D 2003.8.II, 8.**

paranoidāls – saistīts ar paranoju, paranojai raksturīgs.

Uz šī **paranoidālās** izsekošanas un spiegošanas drazu fona gandrīz jau nepieklājīgi ir pieminēt, ka visa progresīvā cilvēce gaida nenocietusies, kad startēs jubilejas Džeimss Bonds.. **Izkl 2002.8.XI, 10.**

paranoja – psihiska slimība, kam raksturīgi murgi, dīvainas idejas (greizsirdība, kaitēšana, izgudrojumi, izsekošana, vajāšana u.tml.), bet kas nerada pārmaiņas personībā.

Kā izteicies britu rakstnieks Martins Eimiss, Delilo ir "**paranojas** apdzejotājs". **D 2002. 24.V, 15.**

paraolimpietis – paralimpisko (paraolimpisko) spēļu dalībnieks.

Es rūpētos par jaunu ārpusskolas programmu veidošanu, atbalsītu **paraolimpiešus**, censtos iedvesmot bērnus atturēties no narkotikām un bandām. **SD 2002.20.VII, 7.**

paraplāns, paraglaiders – vadāms izpletņveida lidaparāts. Sk. arī **paraglaidings**.

Austrietis Maiks Kuengs šķērsojis Lamanšu ar **paraplānu**, sekmīgi veicot 40 km garo ceļu no Kalē līdz Duvrai. **Mēs 2003.7.VI, 4.**

parapsiholoģija – pētniecības nozare, kuras interešu lokā ir neparastas psiholoģiskas parādības, kurām pagaidām nav zinātniska izskaidrojuma.

Paša Preslija vēl viena milzīga aizraušanās bija okultisms, numeroloģija, astroloģija, **parapsiholoģija** un joga. **Santa 2002.V, 88.**

No **parapsiholoģiskā** viedokļa iedarbība uz cilvēku no attāluma nav problēma; daudzi zīlēšanas saloni to dara.. **VZ 2002.14.XII, 3.**

parfē, *parfait* (franču 'perfekts') – saldais ēdiens no franču virtuves: saldējuma, augļu, putukrējuma, saldās mērces (sīrupa), cepumu u.c. kārtojums, ko pasniedz iegarenā vāzē.

Parfē rotāja gleznaina kausēta cukura plāksnīte. **Izkl 2003.21.II, 18.**

..saldajā – kraukšķīgais ***parfait***, saprotamākā valodā, saldējums ar lielisku ogu mērci un kraukšķīgu cukura platīti. **Izkl 2003.10.X, 23.**

paritāte – vienlīdzība; līdzvērtība, samērojamība maksājumos vai pozīcijā.

Eiro un dolāra **paritāte** ir tikai laika jautājums. **D 2002.1.VII, 12.**

parka – silta vējjaka, parasti ar kapuci.

Maikls Koors akcentē kalnu slēpošanas sieviešķīgo un arī vēsturisko pusi – ar apjomīgām **parkām**, ziemeļnieciskām jakām ar kažokādas apdari, zvērādu zābakiem un cepurēm. **Mēs 2002.14.IX, 11.**

parkot (angļu *to park*) – novietot automašīnu stāvvietā, ielas malā.

Mašīnas aprīkojums iespējams visai bagātīgs – klimata un kruīza kontrole, elektroniskās stabilitātes programma, lietus, **parkošanās** un krēslas sensori. **RB 2002. 2.I, 17.**

parlamentārietis – parlamenta loceklis.

Francijā partijām neuzticas 60% vēlētāju, Itālijā, kur 90. gadu sākumā apsūdzības korupcijā bija izvirzītas pret 40% **parlamentāriešu**, tautas kalpiem uzticīgi palikuši 19% balsstiesīgo. **D 2003.29.XI, 17.**

parlamentārisms – tāda pārvaldes (valdīšanas) sistēma, kur augstākā valsts varas institūcija ar likumdevējtiesībām ir parlaments.

Ar piemēriem ilustrējot mehānismus, kā korporācijas atpelna priekšvēlēšanu kampaņās ieguldītos līdzekļus, Norena Herca vaicā par **parlamentārisma** lomu līdzpilsoņu dzīvē. **D 2003.29.XI, 17.**

parlaments – vēlēta augstākā pārstāvības institūcija ar likumdevēja funkcijām. Daudzās valstīs likumdošanas institūciju sauc vispārīgajā vārdā "parlaments" (Itālijā, Lielbritānijā, Moldovā u.c.), bet vairumā valstu parlamentam ir īpašs nosaukums, izplatītākie, raksturīgākie un Latvijā biežāk lietotie ir: *Altings* (Islandē), *Augstākā padome* (Gruzijā, Kirgizstanā, Tadžikistanā), *Olij mažlis* (Uzbekistanā), *Augstākā rada* (Ukrainā), *Deputātu kamera* (Luksemburgā, Tunisijā), *Federālā asambleja* (Austrijā, Šveicē), *Federālā sapulce* (Krievijā), *Folketings* (Dānijā), *Ģenerālā asambleja* (Urugvajā), *Ģenerālštati* (Nīderlandē), *Kongress* (ASV, Filipīnās, Paragvajā), *Knesets*

(Izraēlā), *Kortesi* (Spānijā), *Landtāgs* (Lihtenšteinā), *Lielais tautas hurāls* (Mongolijā), *Lielā tautas sapulce* (Turcijā), *Likumdošanas sapulce* (Puertoriko), *Medžliss* (Azerbaidžānā), *Nacionālais kongress* (Argentīnā, Bolīvijā, Brazīlijā, Čīlē, Hondurasā, Ekvadorā), *Nacionālā padome* (Monako), *Nacionālā sapulce (asambleja)* (Angolā, Armēnijā, Centrālāfrikas Republikā, Čadā, Kamerūnā, Pakistānā, Ungārijā), *Pārstāvju palāta* (Maltā), *Republikas sapulce* (Mozambikā, Portugālē), *Republikas kongress* (Gvatemalā), *Rīgikogu* (Igaunijā), *Riksdags* (Zviedrijā), *Saeima* (Latvijā), *Seima* (Polijā), *Seims* (Lietuvā), *Stortings* (Norvēģijā), *Tautas rada* (Slovākijā), *Tautas sapulce* (Albānijā, Baltkrievijā, Bulgārijā, Somālijā), *Skupščina* (Bosnijā un Hercegovinā). Daudzās valstīs parlamentam ir unikāls nacionālais apzīmējums, piemēram, *Bunge* (Kenijā), *Kokkai* (Japānā), *Kukhoe* (Dienvidkorejā), *Majlis al-Watani* (Irākā), *Sansad* (Indijā), *Sobranje* (Maķedonijā), *Eduskunta* (Somijā) u.tml. Latviešu valodā šos nosaukumus parasti netulko, bet izlīdzas ar vispārīgo vārdu "parlaments". Parlaments darbojas arī Indijas štatos, Vācijas zemēs u.c.

Visu **parlamentu** māte – Lielbritānijas **parlaments** Vestminsterā – bieži vien pārtrauc debates, izmantojot procedūras paņēmienu, kas pazīstama kā "giljotīna", lai svarīgi likumdošanas akti .. netiktu pilnībā apspriesti apakšnamā. **D 2002.3.IX, 2.**

ASV Pārstāvju palāta (**Kongresa** apakšpalāta) trešdien nolēma atļaut ASV aviokompāniju pilotiem nēsāt šaujamieročus.. **D 2002.12.VII, 8.**

10. oktobrī notikušajās parlamenta vēlēšanās visvairāk vietu parlamentā ieguva P. Mušarrafu atbalstošā Pakistānas musulmaņu līga, taču tās uzvara nebija pietiekami pārliecinoša, lai iegūtu absolūto vairākumu **Nacionālajā asamblejā**, kas pārtrauca darbu 1999. gadā, kad P. Mušarrafs nāca pie varas pēc valsts apvērsuma. **NRA 2002.19.XI, 7.**

Ceturtdienas naktī Ekvadoras galvaspilsētā Kito izcēlies ugunsgrēks valsts parlamenta – **Nacionālā kongresa** ēkā.. **NRA 2003.7.III, 7.**

Sakarā ar Armēnijas Republikas **Nacionālās sapulces** prezidenta Armena Hačaturjana vizīti līdz ceturtdienai būs aizliegts apstāties un stāvēt Šķūņu ielas posmā no Doma laukuma līdz Kaļķu ielai.. **RB 2002.17.IX, 4.**

Viens no skaļāk izskanējušajiem varasvīru kautiņiem atgadījās šogad Ukrainas **radā**. **VZ 2002.21.XII, 22.**

Lietuvas **parlaments** 29. augustā pieņēma jaunus uzvedības noteikumus, kas aizliedz **Seima** telpās ģērbties šortos un minisvārkos un lietot mobilos telefonus plenārsēžu zālē. **D 2002.2.IX, 16.**

parmesans, parmezans, Parmas siers, parmedžano, parmadžāno (itāļu *parmigiano*, angļu *parmesan*) – itāļu cietā siera šķirne, ko gatavo no nepasterizēta piena.

..viena no klasiskajām picām, kas lepni nes Itālijas karalienes vārdu – *Pizza*

Margherita – tiek gatavota, izmantojot gan *Mozarella*, gan ***Parmesan*** sieru. **Santa 2001.I, 88.**

Restorāna *Tiramisu* šefpavārs .. demonstrē 39 kg smagu **Parmas siera** (viņa dzimtajā valodā – *Parmigiano*, angliski – *Parmesan*) rituli. **D 2004.2.IV, 11.**

Ja dodamies uz sacīkstēm ārzemēs, mums līdzi brauc īpašs busiņš ar makaroniem, olīveļļu un **parmadžāno** sieru. **Mēs 2002.30.XI, 15.**

..itāļu sieram "***Parmigiano*** *Reggiano*" tas [izturēšanas laiks] ir pieci gadi – gluži kā vīnam. **Santa 1998.I, 90.**

parodontoze – zoba gultnes audu slimība.

Gan suņi, gan kaķi sirgst ar līdzīgām zobu kaitēm, kādas ir cilvēkiem. Nereti tā ir **parodontoze** – smaganas iekaist, tās it kā atkāpjas, zobi izvirzās uz āru un kļūst vaļīgi. **NRA Māja 2002.29.VIII, 7.**

pārtija (angļu *party*) – viesības; vakars (piemēram, deju vakars).

Varttina priekšnesums gluži labi iederētos arī jauniešu deju **pārtijās**. **D 2002.16.VII, 17.**

pārtikas piedevas – "..vielas, kas tiek pievienotas pārtikas produktiem to pārstrādes vai ražošanas procesā, lai nodrošinātu preces kvalitāti tās uzglabāšanas vai transportēšanas laikā. Tās ir vielas, kas uz iepakojuma tiek apzīmētas ar burtu E un dažādiem ciparіem. Pārtikas piedevas parasti ir krāsvielas, konservanti, antioksidanti, biezinātāji, apjoma palielinātāji, irdinātāji, stabilizētāji un garšas pastiprinātāji" **(NRA Māja 2004.3, 14).**

partokrāts – partijas elites pārstāvis.

Poļu **partokrāti** bija devuši savu svētību pili augstumā izstiept līdz 160 metriem, kaut arī sākotnēji bija paredzēti tikai 120 metri. **Mēs 2002.17.VIII, 13.**

Pasaules AIDS diena – 1. decembris (pēc ANO kalendāra).

Būtībā *Balets dzīvei* ir Bežāra velfījums trim personīgajiem draugiem – Donnam, Versačem un Merkūrijam (zīmīgi, ka Bežāra trupas viesošanās Tallinā gandrīz sakrīt ar 1. decembri – **Pasaules AIDS dienu**, kas šogad noris zīmē *Stigma un diskriminācija*). **Izkl 2002.29.XI, 3.**

Pasaules diabēta diena – 9. novembris (pēc ANO kalendāra).

Pasaules diabēta dienā 9. novembrī Rīgas Kongresu namā .. būs iespējams iegūt informāciju par cukura diabēta ārstēšanu, uzturu, medikamentiem, kā arī bez maksas noteikt cukura līmeni asinīs, asinsspiedienu, ķermeņa svaru un tauku daudzumu. **D 2003.7.XI, 19.**

Pasaules filosofijas diena – 21. novembris (pēc ANO kalendāra).

..UNESCO nolēma 21. novembri turpmāk izsludināt par **pasaules Filosofijas dienu**. **D 2002.21.XI, 14.**

pasaules mūzika (angļu *world music*) – rokmūzika un popmūzika, kas uzņēmusi dažādu tautu – lielākoties t.s. trešās pasaules – nacionālās mūzikas elementus.

..kas tad īsti ir it kā visu iespējamo ietverošajā vārdā "pasaule" nosauktā mūzika. A. Mielavs par tādu sauc tradicionālās, roka, džeza, akadēmiskās mūzikas u.c. sajaukumu, ko kopā satur un būtiski raksturo minēto mūziķu etniskā un tautiskā piederība – kultūra, vēsture, stila izjūta. TVD 2002.1.VIII, 3.

Pasaulē apzīmējums ***pasaules mūzika*** patlaban ir aktuāls un tiek arī nežēlīgi ekspluatēts. F 2002.23, 1.

Pasaules nūdistu diena – diena, ko Starptautiskā Nūdistu federācija ierosina atzīmēt, lai popularizētu nūdismu kā cilvēka brīvības izpausmi.

Policija svētdien Londonas Haidparkā izjaukusi britu nūdistu saietu, ar kuru viņi bija iecerējuši atzīmēt **Pasaules nūdistu dienu** 1. jūnijā. D 2003.3.VI, 12.

Pasaules tūrisma diena – 27. septembris. Šī diena katru gadu (kopš 1980. g.) tiek atzīmēta pēc Pasaules Tūrisma organizācijas iniciatīvas, un katru gadu tai ir sava tematika.

Starptautiskajā tūrisma dienā 27. septembrī Jūrmala iedzīvotājiem un viesiem piedāvās iespēju bez maksas iepazīties ar vairākiem muzejiem.. D 2003.23.IX, 11.

Pasaules vides diena – 5. jūnijs (pēc ANO kalendāra).

Atzīmējot 5. jūnijā gaidāmo **Pasaules vides dienu**, Rīgas vides centrs *Agenda 21* un Vides aizsardzības klubs pilsētā rīkos vairākus pasākumus. NRA 2003.3.VI, 5.

pasiflora jeb ciešanu puķe (angļu *passion flower*) – tropisko augu (krūmi un lakstaugi, galvenokārt kāpelētājaugi) ģints. Pasifloras ziedi atgādina Kristus ciešanu atribūtus – naglas un ērkšķu vainagu. Dažām sugām ir ēdami augļi – granadillas, **pasioni** (angļu *passion*). Nezinot vārda izcelsmi, augļa nosaukums nereti tiek tulkots kā "kaislību auglis". Sk. arī **granadija**.

Pagājušajā vasarā pārdošanā parādījās arī firmas ražotie saldējumi "Tofte" un "Villi" – šokolādes saldējums ar šokolādes un īrisa pildījumu, persiku un **pasifloras** augļu saldējums ar persiku ievārījumu.. RB 2001.3.V, 10.

..krāšņi zied arī **pasifloras**, pēc kurām krietni audzis pieprasījums. RB 2002.19.IX, 15.

Pasions (vai kaislības auglis) – olas lieluma auglis ar stingru miziņu, kas sākumā ir gluda, bet nogatavojoties sačervelējas, .. mīkstuma garša ir ļoti patīkama, nedaudz atgādina ērkšķogas. D 2002.21.XI, 15.

Tās [vafeļu tortes *Rebeka Eksotika*] pildījumā ir eksotiskā ***passion*** augļa garša. D 2002.28.III, 19.

pasija (angļu *passion*) – sieviete, kuru kāds mīl vai iekāro; mīļākā.

..vērojot dažus kungus, kas atkal un atkal parādās preses slejās ar arvien jaunākām **pasijām**, nerodas pārliecība, ka viņi tikai gatavo sev mierīgu *sex free* mūža nogali. **Una 2000.VIII, 19.**

paspartū – kartona ietvars akvarelim, grafikai, fotogrāfijai; blīva papīra lapa grāmatā ilustrācijas uzlīmēšanai, parasti tā tiek aizklāta ar zīdpapīru.

Veiksmīgs ir ekspozīcijas iekārtojums – fotogrāfijas noformētas uz melnajiem **paspartū** un novietotas uz stikla loksnēm.. **LArch 2002.I, 112.**

pasta (itāļu *pasta* 'mīkla') – dažādi makaronu izstrādājumi, viens no pamatēdieniem itāļu virtuvē.

..kāpēc makaroni, kurus parasti ēdam, kad ir maz naudas, kafejnīcā jāsauc par **"pastu"** un jāmaksā Ls 3. **D 2002.30.VIII, 11.**

pastelis – gleznieciības tehnika, kur gleznošanā izmanto krāsainus krītiņus.

Pasteļa nosaukums cēlies no itāļu vārda *pasta* – mīkla. Tos [pasteļkrītiņus] izgatavo, "iejaucot mīklu" no dažādu krāsu pigmenta pulveriem, krīta un sveķiem. **MI 2001.III/IV, 39.**

pastozs – gleznieciības veids, kam ir raksturīga brīvi, reljefēti uzlikta krāsa.

Stāsts ir par Rūdolfu Pinni (1902–1992). Valsts Mākslas muzeja vērienīgā izstāde sākas ar 1930. gadā tapušām **pastozi** un ekspresīvi gleznotām abu ģimetnēm – *Pašportretu* un *Elvīras portretu*. **F 2002.23, 5.**

Pateicības diena (angļu *Thanksgiving*) – ASV nacionālie svētki, ko atzīmē novembra ceturtajā ceturtdienā. Pateicības dienā tiek pieminēti pirmie pārceļotāji no Eiropas, lielās grūtības, ko pirmajā ziemā nācās pārciest atbraucējiem, un vietējie iezemieši, kuru padomi palīdzēja pārciest nākamās ziemas.

Tradicionālajā **Pateicības dienā** neko jēdzīgu nebiju ieplānojis (man nebija neviena, ar ko ēst fītaru dzērveņu mērcē un saldajiem kartupeļiem, un ķirbju pīrāgu saldajā).. **RL 2002.II, 60.**

Daudzo ziemas svētku sezona un ar to saistītais iepirkšanās maratons Amerikā sākas jau novembra beigās, kad nākamajā rītā pēc **Pateicības dienas**, ko Ņujorkā atzīmē ar veikala *Macys* sponsorētu krāšņu parādi, veikalos sākas tradicionālā svētku iepirkšanās. **SD 2002.21.XII, 34.**

patērētājsabiedrība, patērētāju sabiedrība (angļu *consumer society*) – sabiedrība, kas ir orientēta galvenokārt uz patērēšanu, nevis radīšanu, kas patēriņa preces uzskata ne vien par ekonomiskās darbības mērķi, bet arī par galīgo, izšķirošo mērķi. Sk. arī **konsumerisms**.

Nākotnes ainas, kur brutāli iznīcina veco laidienu modeļu robotus, kas, diemžēl, ir spējīgi just un izdzīvot nāves bailes, ir nomainījusi eleganta **patērētājsabiedrības** atribūtika. **Izkl 2002.6.IX, 8.**

patogēns – tāds, kas ierosina slimību.

Pasaulē zināmas vairāk nekā 300 mikroorganismu dzimtas ar vairāk nekā 2000 **patogēnām** formām, kas cilvēkiem izraisa slimības. **NRA Māja 2003.40, 7.**

Patrika diena, Svētā Patrika diena – īru nacionālie svētki, ko atzīmē 17. martā. Svētais Patriks tiek uzskatīts par Īrijas patronu.

Svētkos to [*Empire State Building* Ņujorkā] apgaismo dažādos krāsu salikumos, piemēram, ASV nacionālajos svētkos – zilā, sarkanā un baltā, Svētā Valentīna dienā – sarkanā, **Svētā Patrika dienā** – zaļā, Apvienoto Nāciju dienā – zilā un baltā, no *Halloween* līdz Pateicības dienai – sarkanā un dzeltenā, bet Ziemassvētku brīvdienu laikā – sarkanā un zaļā. **Mēs 2002.5.X, 16.**

pauerliftings – smagatlētikas paveids, svarcelšana.

Andris Rūdulis kļuvis par pasaules čempionu **pauerliftingā**. **D 2002.10.XII, 12.**

PB – abreviatūra no **P**asaules **B**anka.

Antiglobalizācijas protestu degpunktā kā vaininieki parasti tiek piesaukts SVF, PTO, **PB** un citas pasaules brīvo tirgu regulējošas institūcijas. **D 2003.29.XI, 17.**

PC – abreviatūra no angļu *personal computer* – personālais dators.

BBC atzīst, ka par pirmo personālo datoru būtu jāuzskata 1981. gada *IBM* ***PC***, jo tieši šī datora nosaukumā parādījās burtu kombinācija ***PC***, tas ir, personālais dators, bet pirms tam bija vienīgi tādi nosaukumi kā mājas datori, mikrodatori, personālie minidatori un tamlīdzīgi. **D 2002.26.VIII, 13.**

PCTVL – abreviatūra no **P**ar **c**ilvēka **t**iesībām **v**ienotā **L**atvijā – kreisi orientētu Latvijas politisko spēku apvienība.

Priekšvēlēšanu runu, izmantojot viesiem doto uzstāšanās laiku, konferencē teica apvienības **PCTVL** pārstāve Tatjana Ždanoka.. **D 2001.26.XI, 4.**

PDF – abreviatūra no angļu ***p**ortable **d**ocument **f**ormat* (**p**ārnēsājamais **d**okumentu **f**ormāts) – metode datora failu uzglabāšanai tā, lai tos būtu ērti nolasīt dažādos datoros.

Lielākā daļa tīklā publicēto darbu autoru izmanto simboliem draudzīgo ***PDF*** formātu, taču tad ir sarežģīti pievienot šim dokumentam saites uz citiem failiem vai fona informāciju, kā tas ir iespējams *HTML* formātā. **D 2002.6.XII, 15.**

pedikīrs – kāju pēdu un nagu kopšana.

Iespējams, noderēs informācija, ka te atvērts **pedikīrs** "slimām" kājām. **RB 2001. 28.II, 13.**

pedofilija – seksuāla novirze – dzimumtieksme uz bērniem.

..**pedofilija** ir definējama tikai medicīniskos un juridiskos terminos kā patoloģiska seksuāla tieksme pret bērniem, kas pietiekami bieži izpaužas kā pieaugušu vīriešu tieksme pēc mazgadīgām meitenēm. D 2002.29.X, 2.

pedofils – tāds, kas izjūt dzimumtieksmi pret bērniem un cenšas to apmierināt.

Eiropas Savienības policijas organizācija Eiropols otrdien veica reidus pret **pedofiliem**, kas darbojušies internetā. D 2002.3.VII, 8.

pedvālisms – Pedvāles Brīvdabas mākslas muzeja (dabas un instalāciju parka) ideja un norises šīs idejas īstenošanā; Pedvāles garam raksturīgais.

Eksistē jēdziens **pedvālisms**, un šīs darbības ir pedvāliskas. Mēs 2002.22.VI, 7.

peidžers – neliela portatīva elektroniska ierīce, kas darbojas šādi: informācijas nosūtītājs piezvana peidžeru tīkla operatoram un nodiktē informāciju; tīkla operators nosūta to uz attiecīgo peidžeri – miniatūruztvērēju. Tam pienākošais izsaukuma signāls pavēsta, ka nolasāma jauna tekstveida informācija. Šobrīd peidžeru sakarus ir nomainījuši mobilie sakari.

Miniatūrais telefons drīzāk ir verbālais **peidžeris**, jo tas ļauj tikai saņemt informāciju, nevis atbildēt zvanītājam, nemaz jau nerunājot par zvanīšanu kādam citam. D 2002.5.VII, 13.

peintbols (angļu *paintball* 'krāsu bumba') – stratēģiska kaujas spēle, kurā kā galvenais ierocis tiek izmantoti šaujamie, kas lādēti ar krāsu lodītēm.

Lai arī **peintbols** ir atzīts karavīru apmācības programmas elements, tas nebūt nav dzimis ar domu par šādiem mērķiem. NRA 2002.17.XII, 11.

Sīkdama lido lode, trāpa, izšķīst krāsas kleksis, tūdaļ jāšauj arī pašam – adrenalīns, ko jau sākotnēji sniedz šaudīšanās ar krāsu bumbiņām jeb **peintbols**. D 2002. 10.VIII, 7.

pejotkaktuss (angļu *peyote*), meskals – kaktuss *Lophorphora williamsii*, no kura iegūst narkotisko vielu meskalīnu, aug Meksikā un ASV dienvidrietumos.

Piemēru sk. pie **meskalīns**.

pekanrieksti (angļu *pecan*) – rieksti, kurus ražo pekans jeb Ilinoisas kārija (*Carya illinoinensis*, arī *C. pecan*), ASV Teksasas štata nacionālais koks.

Bet mēs pagaidām paliekam uz vietas, paildzinot savu tīkamo piedzīvojumu vēl ar šokolādes–**pekānriekstu** kūku.. RL 2000.VII, 73.

pekidžings (angļu *packaging*) – iesaiņojums.

Retajās ražotnēs aizjūras bosi nāk ar savu gatavo *brendu, leiblu, mērčendaizingu, pilāru*, ***pekidžingu*** un savu dizainu turklāt. **M+ 2003.IV, 19.**

pektīns, pektīnvielas – lielmolekulāri polisaharīdi, sastopami sauszemes augos (īpaši daudz to ir ābolos, upenēs un jāņogās) un arī dažās aļģēs. Izmanto kā recēšanu veicinošu vielu pārtikas un kosmētikas ražošanā, kā arī medicīnā.

..apelsīna **pektīns**, kas, izspiežot sulu, paliek biezumos, ir tas, kas dod sāta sajūtu. **NRA Māja 2003.40, 6.**

..ziedē esošās **pektīnvielas** un olbaltumvielas veicina deguna gļotādas attīrīšanos, neļaujot tai iekaist un iekaisumam pāriet deguna blakusdobumos. **RB 2001.19.IX, 18.**

pelēkā ekonomika (angļu *gray economy*) – neoficiālā jeb nekontrolējamā ekonomika; ekonomika, kas balansē uz aizliegtā robežas.

Iedzīvotāji, kas piekrīt **pelēkās ekonomikas** noteikumiem, ir valsts grāvēji! **Kapitāls 2002.XI, 51.**

Programmā deklarētā apņemšanās noteikt **"pelēkās"** (neoficiālās jeb nekontrolējamās) **ekonomikas** īpatsvaru Latvijas tautsaimniecībā ir tikai apsveicama, tomēr jāatgādina, ka ar šo uzdevumu īsti netiek galā pat amerikāņu speciālisti. **RL 1994. XII, 18.**

pelēkā zona – ietekmes zona; starpstadija, pārejas posms. Būt pelēkajā zonā nozīmē saglabāt formālu neatkarību un vienlaikus atrasties kādas lielvalsts noteicošā ietekmē.

Latvija kā **pelēkā zona** starp Krieviju un Eiropu būs izdevīga visdažādākā veida noziedzīgiem elementiem. **JA 2002.35, 10.**

Ja ekonomika būs draņķīgā stāvoklī, karš Irākā neveiksies, gandrīz jebkuram sakarīgam demokrātam ir labas izredzes, bet, ja lietas ar ekonomiku un karu ir **pelēkā zonā** starp labi un slikti, tad ir svarīgi, tieši kurš būs demokrātu kandidāts. **D 2003.20.XII, 10.**

pelēkais kardināls – cilvēks, kam kādā struktūrā pieder patiesā vara, lai gan šķietami viņš tik nozīmīgu amatu neieņem; patiesais stāvokļa noteicējs. Francijā 17. gadsimtā kardināla Rišeljē laikā viņa lēmumus ārkārtīgi ietekmēja privātsekretāra Fransuā Leklerka di Tremblē *(François Leclerc du Tremblay)* jeb tēva Žozefa (*Joseph*) viedoklis. Atšķirībā no kardināla, kurš valkāja sarkanu cepuri, tēvs Žozefs ģērbās pelēkās drānās un tādēļ arī tika iesaukts par pelēko kardinālu jeb pelēko eminenci (pēc citas interpretācijas – tēvs Žozefs stāvēja aiz visiem Rišeljē lēmumiem, bija viņa ēna).

Ja pat Latvijas Privatizācijas aģentūras (LPA) padomes loceklis, *Tēvzemes un brīvības* **pelēkais kardināls** Normunds Lakučs teicis, ka privatizācija reāli varēja dot 3,2 miljardus latu, taču deva tikai 130 miljonus.., tad, liekas, runa vairs nav par bankrotu, bet gan par ļaunprātību. **D 2002. 7.IX, 2.**

Valdīšanas laika ziņā Luijs XIV ir pārspējis visus rekordus, būdams tronī 72 gadus, turklāt piecdesmit četrus no tiem viņš valdīja pilnīgi patstāvīgi – tā bija pavisam neparasta lieta tālaika Eiropai, kur aiz katra monarha slēpās kāds **pelēkais kardināls**, karaļi valdīja tikai nomināli, parakstot likumus, bet visas lietas bīdīja kāds galvenais ministrs. **Mēs 2002.9.XI, 6.**

Viņa toreizējais kolēģis fotogrāfs Jānis Krūmiņš, tagad Latvijas politikas **pelēkais kardināls**, izsakās.. **Santa 1998.VIII, 59.**

pelmeņi (krievu *пельмени*) – nelieli, ar gaļu pildīti neraudzētas mīklas veidojumi, ko ēd, novārītus ūdenī vai ceptus.

..**pelmenis** ir tikai forma, pildījums var būt dažāds. **NRA 2002. 13.XI, 13.**

..krievi **pelmeņus** ir "aizņēmušies" no ķiniešiem, tas ir ķiniešu nacionālais ēdiens. **Ned 2004.4, 31.**

PEN, penklubs – starptautiska rakstnieku apvienība, dibināta 1921. gadā, kad rakstnieki (Golsvertijs u.c.) izveidoja organizāciju dzejniekiem (***poets***), esejistiem (***essayists***) un romānistiem (***novelists***).

Latvijas un Krievijas rakstniekiem konferences ideja radusies 2001. gada maijā, noslēdzot vienošanos starp Krievijas **PEN** centru (Andrejs Bitovs) un Ventspils biedrību "Dialogs" (Georgijs Dirjugins). **JA 2002.36, 38.**

Pentagons – piecstūru ēka (ēku komplekss) Vašingtonas pievārtē, kuru aizņem ASV Aizsardzības ministrija.

Īpaši pasākumi notika arī divās citās vietās, kur nogāzās teroristu vadītās lidmašīnas – pie **Pentagona** kompleksa Vašingtonā un klajā laukā Pensilvānijas štatā. **D 2002.12.IX, 9.**

penthouse, penthaus – ēkas augšējā stāvā izbūvēts t.s. jumta dzīvoklis; arī mansarda dzīvoklis.

Izstādē būs apskatāmi vairāk nekā 100 projektu no visas pasaules, kuru vidū ir iespaidīgi ēku kompleksi, debesskrāpji, Tadao Ando stikla ***penthause*** uz ēkas Manhetenā un citi stilistiski un fiziski daudzveidīgi objekti. **D 2002.28.VIII, 13.**

Par ***penthaus*** tiek saukts komfortabls mansarda dzīvoklis, kurā mīt turīgi un izsmalcināti ļaudis. **Deko 2001.I, 30.**

peperoni, *pepperoni* (itāļu) – itāļu virtuves ēdiens: no cūkas vai liellopa gaļas gatavota cietā desa, kuras masai pievienots daudz sīvo piparu.

Tradicionāli tiek kombinēts šķiņķis ar sēnēm un sieru, ***pepperoni*** ar sieru, tomātiem un sīpoliem. **Santa 2001.I, 88.**

perestroika (krievu *перестройка*) – pārbūve, pārkārtojumi Padomju Savienības iekšpolitikā un ārpolitikā, kas sākās 80. gadu vidū līdz ar Mihaila Gorbačova ievēlēšanu par PSKP ģenerālsekretāru.

Lielākais ārpolitikas lūzums, protams, notika attiecībās ar Krieviju, kas, būdama PSRS mantiniece, pēc ***perestroikas*** un aukstā kara beigām gan netika uzskatīta par Rietumu pasaulei naidīgu, taču attiecības starp Krieviju un NATO joprojām bija saglabājušās visai saspringtas. **NRA Spec 2002.11.IX, 3.**

perfekcionisms – centieni sasniegt pilnību, visu izdarīt perfekti.

Askētiski iekārtotā darba kabinetā, ģērbies viscaur pelēkā, viņš varētu atstāt neuzbāzīga, bet dzelžaina karjeras cilvēka iespaidu. To, kā arī darba kolēģu novēroto **perfekcionismu** Kaspars skaidro ar centību. **D 2002.22.X, 13.**

performance, performanss (angļu *performance*) – spēle, uzvedums.

Šī izstāde ir īsta **performance** – pārsteigumu un atklājumu izstāde, kur katrs eksponāts, lai atminētu tajā ieprogrammēto ideju, prasa īpašu kodu.. **LArch 2002.II, 138.**

Izteiksmes līdzekļi varēja būt pietiekami dažādi, ietverot video, **performansus** utt., taču tika arī propagandēti maigi toņi, plūstošas formas.. **D 2002.28.V, 18.**

pergola – ažūras konstrukcijas veidojumi; ar kolonādi vai arkādi norobežota terase, kas sastāv no stabu rindām.

Pergola nav jaunievedums, bet gan labi aizmirsta un tagad atkal modē nākoša mazā arhitektūras forma mūsu dārzos. **D 2002.18.IX, 18.**

perifērija – nomale, novadi, kas atrodas tālu no centra.

Noteikti jāveicina futbols **perifērijā**. **D 2002.4.XI, 8.**

perigora, perigē – melno trifeļu suga *Tuber melanosporum,* ko audzē Perigē apvidū dienvidrietumu Francijā.

Protams, ne visas [trifeles] ir augstākās kvalitātes – par tādām tiek uzskatītas melnās **perigoras** (*Périgord*). **Santa 2003.IV, 104.**

perinatāls – saistīts ar dzemdībām un desmit dienu periodu pēc dzemdībām.

..Jēkabpils rajona centrālajā slimnīcā izveidotais Austrumlatvijas **perinatālās** aprūpes centrs .. astoņos rajonos apkalpo ap 500 000 iedzīvotāju.. **NRA 2004.25.II, 4.**

perkusijas – sitaminstrumenti; skaņrade ar sitaminstrumentu palīdzību; **perkusionists** – sitaminstrumentu spēlētājs.

Vienā ansamblī ar vijoli skan afrikāņu, kubiešu, indiešu **perkusijas** un Austrālijas aborigēnu didžeridū, kur dūkšana ir tikai klausāma, ne vārdos izsakāma. **NRA 2001. 24.VIII, 16.**

Kā pārsteigums bija Latvijas Nacionālās operas orķestra **perkusionisti** – mūziķi izmantoja balzama krūkas un mucas. **NRA 2002.12.VIII, 1.**

Pērlhārbora (*Pearl Harbor*) – vietvārds, kas kļuvis par vienu no atslēgvārdiem 20. gadsimta ASV vēsturē un arī Otrā pasaules kara vēsturē. 1941. gada 7. decembrī japāņu iznīcinātāji veica negaidītu un postošu uzbrukumu ASV Klusā okeāna flotes vienībām Pērlhārborā, Havaju salās. Nākamajā dienā ASV pieteica Japānai karu.

Es ceru, ka skatītāji sapratīs, kas notika **Pērlhārborā**. Sapratīs, ka neesam neuzveicami.. **RV 2002.48, 64.**

persona non grata – nevēlama persona, cilvēks ārpus likuma.

Vakar no rīta Zviedrijas Ārlietu ministrija oficiāli paziņoja, ka "divi Krievijas diplomāti tiek pasludināti par ***persona non grata*** (nevēlama persona)" par rīcību, "kas nav savienojama ar viņu diplomātiskā darba statusu".. **NRA 2002.12.XI, 1.**

pervaks – ukraiņu degvīna jeb gorilkas marka.

Interjerā netrūkst zīmju, kas arī pēc ceturtā ***pervaka*** tev atgādinās, ka esi ukraiņu krogā.. **Izkl 2002.16.VIII, 18.**

perverts (angļu *pervert*) – samaitāts cilvēks, izvirtulis.

Kāds gan šim stāstam par **perverta** un upures (jeb tomēr rafinētas draņķes nimfetes) attiecībām ir sakars ar nihilista un ciniķa Kubrika daiļrades pamattēmām? **Izkl 2003.21.II, 10.**

peso – naudas vienība Argentīnā, Meksikā.

Liela daļa argentīniešu ekonomistu domā, ka problēmas veicināja ekonomiskajai situācijai neatbilstoši spēcīgais **peso**. **D 2001.28.XII, 6.**

pesto (itāļu *pesto*) – Itālijā populāra mērce, Ligūrijas virtuves ēdiens; galvenās sastāvdaļas: svaigs baziliks, cietais siers, valrieksti vai ciedru rieksti, ķiploki, olīveļļa; pasniedz ar spageti vai minestroni.

Baziliks – [..] nozīmīgākā sastāvdaļa Mārtiņa Rītiņa izslavētajā ***pesto*** mērcē. **Una 2000.VIII, 67.**

peška (krievu *пешка*) – bandinieks, vājākā figūra šaha spēlē; pakalpiņš, nenozīmīga figūra.

Bet tieši paklausīgas ***peškas*** lomu Latvijai var censties uzspiest pašmāju avantūristi, kurus kārdina Londonas trimdā mītošā Berezovska, joprojām miljardiera, līdzekļi, ko viņš, kā pats publiski izteicies, gatavs izlietot cīņai pret tagadējo Krievijas prezidentu. **NRA 2002.17.X. 2.**

PET – abreviatūra no angļu ***polyethylene terephthalate*** (polietilēntereftalāts) – plastmasa, ko lieto dzērienu pudeļu izgatavošanā.

No šķiedrām, kas iegūtas, izkausējot **PET** pudeles, var aust ne tikai tepiķus, bet pat audumus, no kuriem iespējams tapt dāmu apakšveļai. **NRA 2003.26.VII, 11.**

Dzeltenie konteineri paredzēti izlietotām kvasa, limonādes, alus, minerālūdens un citu dzērienu plastmasas pudelēm, ko vienā vārdā dēvē par **PET**. **D 2002.28.VIII, 17.**

petanks (franču *petanque*) – lauka spēle ar bumbiņu mešanu.

Vajadzēja paiet gadsimtam, lai Francijā, Marseļas apkaimē, izdomāto spēli manītu spēlējam arī Latvijā – mūsdienu apstākļiem tik neierasti sākas stāsts par **petanku** (*petanque* – franču val.) jeb bumbu spēli. **Izkl 2002.2.VIII, 11.**

PH – rādītājs (skalā no 1 līdz 14) vielas skābuma/bāziskuma raksturošanai.

Kaut arī uzskata, ka taukainai ādai nevajag krēmus, tomēr atbilstošus krēmus pat vēlams lietot, lai noregulētu ādas **PH** līmeni. **NRA Māja 2003.40, 26.**

Phare*, *PHARE – Eiropas Savienības finansiālas palīdzības programma, abreviatūra no angļu ***P**oland and **H**ungary **A**ssistance for Economic **Re**structuring Programme* – neatmaksājamas finansiālās palīdzības instruments Austrumu un Centrālās Eiropas valstīs pirmsiestāšanās laikā un sagatavojoties iestājai Eiropas Savienībā.

Arī Eiropas Savienības ***Phare*** programmas projektā norādīts, ka Latvijas tiesu spriedumos trūkst Rietumu izpratnes juridiskās loģikas. **D 2002.19.VII, 2.**

PhD, Ph.D – abreviatūra no latīņu ***ph**ilosophiae **d**octor* – filozofijas doktors.

Vislielāko IKP pieaugumu (pat jau 10 gadu laikā) var panākt ar doktora **(Ph.D.)** līmeņa speciālistiem dažās prioritāri izvirzītās un daudzsološās jomās, piemēram, informācijas tehnoloģijā vai farmakoloģijā. **e-pasaule 2001.X, 18.**

pica (itāļu *pizza* 'pīrāgs') – itāļu virtuves ēdiens: no mīklas cepts apaļš, plakans izstrādājums, kam virskārtā likta gaļa, desa, siers, tomāti, sīpoli un citi dārzeņi, sēnes, populāras ir veģetārās un augļu picas.

..klasiskā **pica** esot caur un caur itāliska ne vien garšas, bet pat krāsu ziņā. Proti, **pica** saskan ar Itālijas sarkani–balti–zaļo karogu, tikai sarkani še ir tomāti, balts – *Mozarella* siers un vēl arī zaļumi. **Santa 2001.I, 88.**

picērija – ēstuve, kur pamatēdiens ir pica.

Tas, ko mūsdienās saucam par picu, gan radies Neapolē – paši neapolieši apgalvo, ka šeit 1830. gadā atvērta pasaulē pirmā **picērija**.. **Izkl 2003.19.IX, 20.**

pičings (angļu *pitching*) – ieinteresēto personu vai institūciju pārliecināšana par kāda projekta un tā finansēšanas nepieciešamību.

Protams, nevienā, kā tagad moderni teikt, **pičingā** es nevaru teikt – ņemiet vērā, ka man var arī nesanākt! Bet riska robeža ir ļoti augsta – var iznākt banāli un stulbi, bet var iznākt interesanti un ironiski. F 2002.23, 8.

pidžins – izkropļota, vienkāršota, primitīva valoda; sākotnēji angļu valodas žargons, ko lietoja Ķīnas un citās Tālo Austrumu ostās. Apzīmējums cēlies no angļu vārda *"business"* nepareizas izrunas.

Mēs jau varam runāt savā ***pidžinangļu*** valodā. Bet daudz veiksmīgāk varēsim tirgoties, ja pratīsim arī citas Eiropas valodas. D 2002.9.VIII, 11.

50 pret 50 (angļu *fifty–fifty*) – uz pusēm, līdzīgās daļās.

..par *Mazdu* pircējiem var sacīt, ka **50 pret 50** ir tādi, kas nāk meklēt tieši *Mazdu*, un tādi, kas grib vienkārši labu un lētu mašīnu.. TD 2001.25.IV, 8.

piektā kolonna – slepena atbalstītāju grupa, kas palīdz kādu spēku sagraut no iekšienes. 1936. gadā Spānijā Pilsoņu kara laikā Nacionālās gvardes ģenerālis Emilio Mola ar četriem pulkiem (kolonnām) ieņēma Madridi. Vēlāk viņš izteicās, ka bijis pārliecināts par uzvaru, jo zinājis, ka var cerēt uz vēl viena – piektā – pulka (*quinta columna*) atbalstu, respektīvi, uz saviem atbalstītājiem Madridē.

Šķēle varētu pat nodibināt skolu, kas sauktos **"5. kolonna"**. Tur viņš varētu mācīt, kā graut partijas no iekšienes – uzpērkot, draudot, pieglaimojot. RB 2002.18.X, 21.

pikaps (angļu *pick-up*) – vieglais kravas automobilis.

..man vajag lielu **pikapu**, kur iet iekšā visa mūzikas aparatūra. Mēs 2002.26.IV, 19.

pikets – cilvēku grupa, kas kādā vietā pauž savu negatīvo attieksmi pret kaut ko, izrāda savu neapmierinātību vai nepiekrišanu. Atšķirībā no mītiņa pikets var norisināties arī pilnīgā klusumā – par piketētāju attieksmi vēsta viņu klātbūtne un plakāti; **piketētājs** – cilvēks, kas piedalās piketā.

Iespējamās protesta akcijas, mītiņi un **piketi** rada nopietnas galvassāpes Lietuvas policijai. D 2002.18.X, 8.

Arī tad, ja **piketētājs** minētu kukuli pieprasījušā ārsta vārdu, ar to būtu par maz, jo būtu nepieciešami neapstrīdami pierādījumi. D 2002.19.VII, 3.

pikniks – izpriecas izbraukums ārpus pilsētas un maltīte zaļumos.

Vieta, ko [Amsterdamā] noteikti var rekomendēt velosipēdiskām baudām, ir Vondela parks. Tajā ir velosipēdistu celiņi, tiltiņi un dīķi, vārdu sakot, lieliska vieta pabraukāšanai un **piknikam**. D 2002.18.VII, 13.

piknogenols (angļu *picnogenol*) – antioksidants, kas iegūts no priežu mizas.

Ir tāds ļoti populārs antioksidants no priežu mizām – **piknogenols**. Mēs 2002.22.VI, 15.

pikselis (angļu *pixel*, no ***picture element***) – ekrāna kopizgaismojuma sīkākais elements; punktiņš.

15 collu LCD ekrānu dzimtā izšķirtspēja ir 1024x768 **pikseļi**.. **DB 2002.3.IX, 14.**

..drukātu vai datora ekrānā redzamu krāsu fotogrāfiju veido miljoniem mazu dažādu krāsu punktiņu – **pikseļu**. **NRA 2002.14.IX, 11.**

piktogramma – stilizēts attēls, attēlzīme.

Četrās vietās ir speciāli ierīkoti celiņi, pa kuriem iebraukt jūrā, tie ir norobežoti no peldvietām ar bojām, un krastā izlikta **piktogramma**. **RB 2003.21.VIII, 12.**

Materiāls, no kura izgatavota zole, oderējums un apavu virsma, ir apzīmēta ar tā sauktajām **piktogrammām**. **NRA Māja 2004.3, 19.**

piķis – *žarg.* nauda, līdzekļi.

Visu ***piķi***, ko esmu dabūjis, investēju kvalitātē, piemēram, uzfilmējam iespējami labāku klipu. **NRA 2003.25.VII, 9.**

pilates – vingrošanas sistēma, kurā "uzsvars likts uz ķermeņa centra – vēdera, sēžas un muguras muskulatūras stiprināšanu" **(Santa 2003.III, 79).**

Pasaulē ***pilates*** vingrošanas sistēma zināma kopš 50. gadiem un nes sava radītāja – vācu vingrošanas speciālista – Džozefa Pilates vārdu. **Santa 2003.III, 79.**

Pilates lieliski stiprina ķermeņa centru, un man patīk doma, ka arī astoņdesmit gadu vecumā man varētu būt tik stipra vēdera muskulatūra, lai valkātu topiņus. **Santa 2003.IV, 83.**

pīlings – kosmētiska procedūra – atmirušās ādas nolobīšana; skrubis.

Pīlinga produktu uzdevums ir nolobīt atmirušās ādas šūnas, atjaunot ādas zīdainumu, uzlabot asins cirkulāciju un sagatavot ādu efektīvākai krēmu iedarbībai. **Santa 2003.III, 82.**

Ķermeņa **pīlings** – mīkstina, baro un maigi noloba ādas virsslāni. **Pastaiga 2002. II, 65.**

pilnvarnieks – valsts varas pilnvarots pārstāvis, kas aizstāv valsts intereses uzņēmējsabiedrībā, kas ir izveidota, transformējoties valsts uzņēmumam.

Līgumu uz piecpadsmit gadiem ar *ANS* [Aeronavigācijas serviss] par lokatoru, monitoru, komunikāciju sistēmu un citu tehnisko ierīču apkalpi.. *LGS* [Latvijas gaisa satiksme] noslēdza pēc valdes lēmuma šo sfēru atdalīt no valsts uzņēmuma pienākumiem, kam piekrituši arī uzņēmuma **pilnvarnieki**. **D 2002.3.X, 6.**

Kāpēc izveidota tāda situācija, kad valsts **pilnvarnieks** saņem nesalīdzināmi lielāku atalgojumu nekā ministrs? **JA 2002.40, 11.**

pilons (grieķu *pylōn* 'vārti') – stabiņveida vai konusveida marķieris, parasti apgaismots un mirgojošs, kas domāts braukšanas joslas robežas iezīmē-

šanai, piemēram, ceļa remonta laikā; torņveida celtne nošķeltas piramīdas veidā.

Braucēju celiņi tiks apgaismoti un nošķirti viens no otra ar apgaismotiem **piloniem**. D 2002.6.VII, 12.

Par Ēģiptes **pilonu** (torņveida celtne nošķeltas piramīdas veidā) dārgo izpēti maksās Latvijas uzņēmumi, Francijas ārlietu ministrija un vēstniecības Ēģiptē un Latvijā. D 2002.31.I, 18.

pilotprojekts (angļu *pilot project*) – neliels projekts, kura uzdevums ir noskaidrot lielāka, apjomīgāka projekta nepieciešamību un īstenošanas iespējas.

Pilotprojekts ilgs vismaz sešus mēnešus. D 2002.12.X, 11.

pilsoniska sabiedrība – pilsoņu sabiedriskās pašorganizēšanās sistēma, kas rodas un funkcionē ārpus valsts varas institūtiem, lai gan nereti ir no tiem atkarīga.

Forumā tika uzdots jautājums, cik daudz politiskās elites prioritātes sakrīt ar **pilsoniskās sabiedrības** briedumu. D 2002.18.VII, 3.

Pilsoniska sabiedrība visupirms ir brīvībā apjēgta spēja domāt par plašākām sakarībām, kuras iespējams veidot arī pašam. D 2002.31.VII, 13.

PIN – abreviatūra no angļu *personal identification number* (personiskais identifikācijas numurs) – individuāls kods jeb ciparu grupa, ko persona lieto, izdarot operācijas ar norēķinu karti bankas automātā.

Vairākās Eiropas valstīs, piemēram, Vācijā un Austrijā, pirkums ar Maestro karti ir jāapstiprina ar **PIN** kodu. NRA 2002.4.X, 8.

pinakotēka (grieķu 'gleznu glabātava') – gleznu galerija.

Šī izstāde, kas šovasar jau bija rādīta mākslinieka dzimtajā Bāzelē, ir Bāzeles Mākslas muzeja, Orsē muzeja Parīzē un Minhenes **Pinakotēkas** sadarbības auglis. Studija 2002.XII/I, 72.

pinbols (angļu *pinball*) – ķīniešu biljards; spēle, kuru spēlē uz īpaša galdiņa, kustinot dažādas sviras un tādējādi cenšoties panākt bumbiņas kustību vēlamā virzienā un tās ieripošanu "vērtīgākā" bedrītē.

Bērnībā bieži .. rītos tuvējā kafejnīciņā stundām vēroju, kā darbojas **pinbola** (ķīniešu biljards) spēļu automāts. Izkl 2003.29.VIII, 11.

pingpongs (no ķīniešu) – galda teniss.

..nu apkārtējo namu bērniem ir spilgti krāsotas šūpoles, karuselis, vingrošanas stieņi, **pingponga** galds, mērķi šaušanas dēlis, smilšu kaste un basketbola laukums. D 2002.2.IX, 9.

pinte, pinta – šķidru un beramu vielu mērvienība. Dažādās valstīs tilpums nedaudz atšķiras, Lielbritānijā – 0,568 litru.

Kāda taizemiete izdzērusi 10 **pintas** jeb 5,6 l vietējā saldā vīna un pēc tam izgājusi zigzagā caur divām pudeļu rindām, tādējādi gūstot uzvaru sieviešu dzeršanas sacensībās. **D 2003.20.I, 16.**

pirātisms – uzbrukums jūras un gaisa kuģiem nolūkā tos aplaupīt; autortiesību pārkāpšana, nelikumīgi tiražējot un tirgojot filmas, mūzikas ierakstus, datorprogrammas u.tml.

Pirātisms pasaules jūrās ir pieaudzis par 3,6 procentiem – no 165 incidentiem 2001. gada pirmajos sešos mēnešos līdz 171 incidentam 2002. gada pirmajā pusgadā.. **D 2002.25.VII, 9.**

Lai arī pētījumi liecinot, ka datorprogrammu **pirātisms** Latvijā pēdējos gados ir ievērojami samazinājies, tā līmenis joprojām ir ļoti augsts – ap 50% no visas lietotās programmatūras. **D 2002.6.IX, 8.**

piridoksīns – B_6 vitamīns.

B_6 vitamīns – **piridoksīns**, kas arī atrodas gaļā, ietekmē asins formelementu (eritrocītu, leikocītu) veidošanos, tas nepieciešams bērna augšanai. **NRA Māja 2002.29.VIII, 9.**

piri-piri (portugāļu) – garšviela: nelieli, ļoti asi čili pipari.

Piri-piri garšvielā cepta cūkgaļas karbonāde ar sēņu ragū. **Izkl 2002.30.VIII, 18.**

pirkšana ar acīm (angļu *window shopping*) – staigāšana pa veikaliem kā brīvā laika pavadīšanas veids.

Pastaigas pa tirdzniecības ielām, izrādot sevi un aplūkojot citus, ir kļuvušas par vispārēju laika kavēkli, kura sastāvdaļa ir arī **"pirkšana ar acīm"** (*window shopping*) – iepirkšanās bez nopirkšanas, staigāšana pa veikaliem, aplūkojot preces un skatlogus. **LArch 2002.III, 9.**

pirogēns – tāds, kas radies uguns iedarbībā, tāds, kas pats rada temperatūras paaugstināšanos.

Cigarešu dūmi, matu krāsas, medikamenti, ko izmanto cīņai ar infekcijas slimībām un vēzi, **pirogēnās** vielas, kas rodas, cepot gaļu, lauksaimniecībā lietotie pesticīdi, auto izplūdes gāzes, smagie metāli, pārtikas piedevas var saturēt gēnus graujošas vielas. **NRA Māja 2002.18.VII, 9.**

pirolītisks (angļu *pyrolytic*, no grieķu) – saistīts ar pirolīzi, proti, ar uguns ietekmē notiekošu sadalīšanos.

Ir arī krāsnis ar **pirolītisko** efektu – organisko vielu sadalīšanās notiek 500 grādu temperatūrā. Pēc krāsniņas atdzišanas pelnus no tās vienkārši izslauka. **NRA Māja 2002.31.X, 15.**

piromāns – cilvēks, kam raksturīga slimīga, maniakāla tieksme dedzināt.

Kad veikaliņam tiek pielaista uguns, policijā viens pēc otra piesakās četri **piromāni**. TVD 2002.12.XII, 9.

pirotehnika – uguņošanas tehnika.

Pirotehnikas izstrādājums ir ierocis, tikai ar dekorativu funkciju. D Māj 2003.24.XII, 1.

Pirra uzvara (angļu *Pyrric victory*) – uzvara, kas prasa tik lielus upurus, ka faktiski ir pielīdzināma sakāvei. Frazeoloģisma izcelsme ir saistīta ar Ēpeiras valdnieka Pirra uzvarām pār romiešiem 279.–280. g. p.m.ē. Šajās kaujās uzvarētāji zaudēja savus labākos karavadoņus un ļoti daudz karavīru.

Savu **Pirra uzvaru** 7. Saeimā nesaprata arī "Latvijas ceļš". RB 2002.18.X, 8.

pīrsings (angļu *piercing*) – dažādu ķermeņa daļu (mēles, nāss, nabas, uzacs u.c.) caurduršana, lai izrotātu ar gredzentiniem, kniedēm vai citām rotām. Dažādu tautu vidū praktizēts jau ļoti sen, kopš 20. gadsimta nogales ļoti izplatīts jauniešu vidū.

Arī **pīrsings** ir viens no vecākajiem un interesantākajiem ķermeņa rotāšanas veidiem, taču iemesli ķermeņa caurduršanai ir tikpat atšķirīgi kā kultūras. Ēģiptiešu faraoni pārejas rituālos caurdūra nabu. Romiešu kareivju caurdurtie krūšu gali simbolizēja vīrišķību. RV 2002.49, 64.

pita – apaļa, plakana maize, iecienīta Tuvo un Vidējo Austrumu zemēs.

Pita – tā dēvē maizi, kuras dzimtene meklējama pie arābiem vai turkiem – balta, apaļīga, plāna; cepot tā uzpūšas, veidojot vidū kabatiņu, kur var ievietot gardus pildījumus. NRA 2004.4.II, 11.

Divi no deviņiem informatīvajiem stendiem būs iekārtoti kā vīna bārs un **pitas** maizes ceptuve, un apmeklētāji varēs nogaršot šīs tradicionālās izraēliešu ēdienkartes sastāvdaļas. D 2003.22.I, 6.

pitahaja (angļu *pitahaya*, no spāņu) – krūmveidīgs, ļoti adatains kaktuss *Machaerocereus gummosus*, aug Dienvidkalifornijā un Meksikā, zied purpurkrāsas ziediem, ražo ēdamus tumšsarkanas krāsas augļus.

Pitahaja – sulīgs ovāls auglis ar izteikti tumši sarkanu mīkstumu, kura krāsa ļoti atgādina bieti. D 2002.21.XI, 15.

Pīters Pens (*Peter Pen*) – skotu rakstnieka Džeimsa Metjū Berija (*Barrie*, 1860–1937) tāda paša nosaukuma bērnu lugas (1904) varonis, puisēns, kurš nevēlējās kļūt pieaudzis.

Ja vēlaties skaidrojumu visai šai izstādei, tad tas ir tāds – es esmu kā mūsdienu **Pīters Pens**, kurš nevēlas kļūt pieaudzis. Ir starpība starp nenobriedušu cilvēku un cilvēku, kurš joprojām spēj domāt kā bērns. **Progr 2002.40, 4.**

pitstops – sacīkšu automobiļu apstāšanās speciāli ierīkotā vietā trases malā, lai iepildītu degvielu, nomainītu riteņus.

Pēc tam, kad Rubenss Barikello **pitstopa** apmeklējuma laikā jau bija zaudējis desmit sekundes negribīgi funkcionējošas degvielas uzpildes iekārtas dēļ, to pašu divdesmit piektā apļa sākumā piedzīvoja arī Šūmahers. **RR 2003.IV, 31.**

pižiks (krievu *пижик*) – zvērādas ausaine.

Agrā pavasarī viņš uzvilka savu veco jērādas kažoku, briesmīgu ***pižiku***, paņēma cirvi un devās parunāties ar *Rudens svītroto*. **Santa 2000.IX, 100.**

placebo – tablete, kas pēc formas līdzinās kādām zālēm, taču tā nesatur ārstnieciskās vielas.

Ļoti nopietnā pētījumā .. 212 osteoartrīta slimnieki uzņēma glikozamīna uztura bagātinātājus vai **placebo** jeb identiskas tabletes bez aktīvās vielas. **NRA 2003.23.IX, 11.**

placebo efekts – ārstējošais efekts, kas tiek panākts, dodot slimniekam farmakoloģiski neiedarbīgu vielu, ko viņš uzskata par ārstniecisku vielu.

Tieši pret sāpēm visveiksmīgāk palīdzot tā saucamais **placebo efekts** – kad slimniekam iebaro vienkāršu beziedarbības tabletīti, iestāstot, ka tās ir efektīvas zāles. **NRA Māja 2002.7.XI, 9.**

plaģiāts – cita autora darbs, kas uzdots par savu; **plaģiātisms** – citu autoru veikuma uzdošana par savu, arī ideju "zagšana"; **plaģiators** – cilvēks, kas producē plaģiātu; **plaģiēt** – producēt plaģiātu.

Arī Marijas Naumovas eirodziesmas sakarā atkal uzvirmoja diskusija par **plaģiātu**. **RB 2002.3.VII, 17.**

Igaunijas nacionālajā Eirovīzijas atlasē laurus plūkusī zviedru dziedātājas Sāleni izpildītā dziesma *Runaway* izpelnījusies konkurentu apvainojumus **plaģiātismā**. **D 2002.30.I, 9.**

It nemaz nelasu. Baidos ar kaut ko aplipt, pret savu gribu kļūt par **plaģiatoru**. **RL 2000.VII, 34.**

Tādi muļķīga naivisma apdvesti gadījumi kā Madaras Celmas **plaģiētā** dziesma, ar kuru viņa savulaik cerēja tikt līdz Eirovīzijai, ir retums iepretim bieži vērojamajai ainai, kad autoru darbus aukstasinīgi zog lietotāji – izdevēji, producenti, raidorganizācijas, gūdami lielu peļņu. **SD 2003.26.IV, 18.**

planšetdators (angļu *tablet PC*) – portatīvā datora paveids.

Atšķirībā no sava vecākā brāļa klēpja datora, kurš lietojot jātur atvērts, **planšet-**

datora ekrānu iespējams apgriezt otrādi un nolikt virsū klaviatūrai, tā radot grāmatas izmēra digitālo ekrānu.. **Klubs 2003.XII, 70.**

plastifikators – viela, kas, pievienota citām vielām, palielina materiāla elastību, plastiskumu, veidojamību, salizturību u.tml. kvalitātes.

No sintētiskajiem grīdas klājumiem vai mazgājamajām tapetēm daudzus gadus var izdalīties **plastifikatori** (PBC) – mazmolekulāras vielas, kas pievienotas materiālam lielākas elastības panākšanai. **NRA Māja 2002.31.X, 3.**

plaukstdators, palmdators (angļu *palmtop computer*) – neliels kabatas formāta dators; piezīmjdators.

Handspring nule kā nācis klajā ar savu *Treo 270*, kurā apvienots mobilais tālunis un personālais ciparasistents (PDA) jeb **plaukstdators** personiskās informācijas pierakstīšanai ar speciālu zīmuli. **D 2002.7.V, 15.**

play–off, ***play off*** (angļu) – izslēgšanas spēles.

Play–off jeb izslēgšanas spēles notiks, ņemot vērā komandu iegūtos punktus divu spēļu summā. **JA 2002.36, 23.**

..četras labākās [komandas] no katras grupas kvalificēsies ***play off*** turnīram. **D 2002. 17.VII, 10.**

pleds – liels vilnas auduma apmetnis, sega. Sākotnēji vīrieša lakats, sagša. To nēsāja mēteļa vietā; raksturīgs skotiem.

Tieši šādi gultu aksesuāri – **pledi** un tāda paša materiāla dekoratīvi spilveni – ir ražotnes *Misura Emme* firmas zīme. **Pastaiga 2002.II, 77.**

pleibojs, pleijbojs – parasti jauns un bagāts vīrietis, kas laiku pavada izpriecās.

Šogad šis turīgākais Norvēģijas uzņēmējs un **pleibojs** ir uzrādījis nulli ienākumu. **D 2002.22.X, 14.**

plektrs – speciāla plātnīte mūzikas instrumenta stīgas strinkšķināšanai.

Spēlējot kokli liek uz speciāla galdiņa, retāk uz ceļiem. Stīgas ieskandina ar **plektru** (kaula, plastmasas vai metāla plātnīte, zoss spalva vai gredzens ar nadziņu, ko uzmauc uz pirksta). **NRA 2002.7.XI, 10.**

plostot – *žarg.* ilgstoši un pamatīgi uzdzīvot, piedzerties.

Leonīds Agutins pats neslēpj, ka laiku pa laikam pamatīgi ***plosto***, jo uzskata – ja pavisam pārtrauks dzert, vienkārši nomirs... **PDz 2003.39, 41.**

plutokrātija – bagātnieku vara, bagātnieku kopums; **plutokrāts** – cilvēks,

kas ir ieguvis lielu ekonomisko un politisko varu, pateicoties savai bagātībai; **plutokrātisks** – saistīts ar plutokrātiju.

Plutokrātiem klājas bēdīgi visas pasaules mērogā! **Kapitāls 2002.XI, 39.**

..neraugoties uz traģisko pieredzi, divdesmitais gadsimts Rietumu demokrātiju vērtis **plutokrātiskāku**, tautas pārstāvību – formālāku. **NRA 2004.25.II, 2.**

"pļauku komēdija" – komēdija, kam raksturīga visai nežēlīga darbība. Jau 1913. gadā Freda Karno pantomīmas trupas viesizrāžu laikā Amerikā tās spožāko zvaigzni Čaplinu ievēroja režisors un studijas *Keystone* boss Makss Senets, kuru arī var uzskatīt par vienu no **"pļauku komēdijas"** (angl. *slapstick*) žanra aizsācējiem kino. **Izkl 2003.28.XI, 13.**

PMS – abreviatūra no **p**irms**m**enstruālais **s**indroms – specifiska sievietes organisma reakcija, kas parādās apmēram piecas dienas pirms menstruācijām, kad strauji krītas estrogēna līmenis un strauji pieaug prosterona līmenis.

Sievišķīgis antidepresants (**PMS** laikā) ir melnā šokolāde. **Santa 2003.III, 87.**

Runas par sojas labvēlīgo ietekmi uz veselību nav pārspīlētas – Ķīnā un Japānā, kur tā tiek regulāri lietota uzturā, sievietes ievērojami mazāk slimo ar osteoporozi, **PMS**, menopauzes sindromiem un sirds slimībām. **Una 2002.V, 26.**

podijs – podests, paaugstinājums (arī *mēle*), pa kuru iet modeļi tērpu demonstrēšanas laikā.

Kā pēc burvju mājiena uz modes **podijiem** atkal parādījušies pasakaini skaisti tērpi, darināti no augstas kvalitātes dabiskā zīda, ažūrām mežģīnēm un gaisīga šifona, izšūti pērlītēm, fliteriem un maigām spalvām. **Mēs 2002.10.VIII, 11.**

podometrija – pēdu datordiagnostika; metode, ar kuras palīdzību noskaidro, kā sadalās spiediens uz pēdām: "plāksnē, kas vienlaikus ir ekrāns, iestrādāti 1024 baroreceptori, kuri nosaka pēdu noslodzi" **(Santa 2003.IX, 103).**

Pirms sāk varžacs ārstēšanu, vajadzētu veikt izmeklēšanu, ko sauc par **podometriju**. **Ieva 2003.26, 23.**

pofigisms (no krievu slenga *пофиг* 'vienalga') – bezrūpīgums, vienaldzība.

Akcijas organizētā neorganizētība piešķīra pasākumam šarmantu un vieglu **"pofigisma"** .. gaisotni, it kā nevienam nekas nerūpētu. **Studija 1999.IX, 54.**

pogroms (krievu *погром*) – grautiņš.

Krievijā 19. gadsimta 80. gados ebreju **"pogromus"** aizstāvēja Pēterburgas laikraksts *Novoje vremja*, kura šefredaktors arī bija dzimis ebrejs. **RL 2001.IX, 21.**

pohas (krievu *похи*) – pağiras.

Teksts tika raksfīts normālā reibumā piecos no rīta un studijā to vokālu rakstīja arī no rīta, kad bija rikfīgas ***pohas***. Izkl 2002.7.VI, 13.

pokazuha (krievu *показуха*) – izrādīšanās.

..tas viss, kā jau lielākā daļa komforta ieriču, ir virspusēja ***pokazuha***. SD 2002.5.X, 18.

pokemoni – spēļlieta, "dažādu dzīvnieku un arī nedzīvu priekšmetu krustojumi, gluži kā viduslaiku ceļotāju piezīmēs par piedzīvojumiem tālās zemēs" (Izkl 2003.11.VII, 20).

1996. gadā pasaulē nāca pirmie **pokemoni** *Nintendo* spēļu konsolei *Game Boy*. Oriģinālais nosaukums japāņu valodā bija *Poketto Monstaa* – angļu *Pocket Monster* (kabatas briesmonis) transkripcija, kas ērtākai lietošanai tika saīsināts un vienkāršots par *Pokemon*. Izkl 2003.11.VII, 20.

Pokemoni ir topa rotaļlieta skolās un savā pasaulē bērnus ievelk it kā nemanot. RB 2001.26.XI, 15.

polaroīds – zīmols: fototehnika, kas ļauj iegūt gatavu fotogrāfiju tieši no fotoaparāta dažu minūšu laikā pēc uzņēmuma izdarīšanas.

Kamēr viņš četrpadsmitgadīgo meiteni fotografē izmēģinājumam ar **polaroīdu**, māte meitu slavē, kā nu prot. RL 1997.I, 39.

Polaroid fotoaparāti, kuri uzreiz "izspļauj" kaut maziņu, tomēr gatavu bildīti, tā arī nepaspējuši būt īsti populāri, laikam nu būs spiesti pilnībā kapitulēt digitālo fotokameru priekšā.. D 2003.14.VI, 14.

polenta – itāliešu virtuves ēdiens: biezputra no kukurūzas miltiem.

..**polentu**, jogurtu un ābolu stundu ilgās brokastīs ēduši 38 660 horvātu, tādējādi vairāk nekā par 15 tūkstošiem pārspējot Taivānas brokastotāju rekordu, kas sasniegts 2001. gadā. D 2003.23.X, 15.

pole position (angļu) – pirmā starta pozīcija F1 sacensībās, kas pienākas pilotam, kurš uzrādījis visātrāko apļa laiku kvalifikācijas braucienā.

Iepriekšējo piecu sacensību ***pole position*** ieguvējs Huans Pablo Montoja šoreiz bija spiests apmierināties tikai ar ceturto vietu. D 2002.29.VII, 8.

poligons – liela, īpašiem nolūkiem iekārtota teritorija (armijas poligons mācībām un tehnikas apguvei, atkritumu noglabāšanas vieta, laukums būvkonstrukciju montāžai u.tml.).

Piektdien Cēsu rajona Stalbes pagasta Daibē tika ielikts pamatakmens vienam no Latvijas laukos pirmajiem cieto sadzīves atkritumu noglabāšanas **poligoniem**.. D 2003.9.VIII, 4.

Pirmā līmeņa desmit stundu programma sastāv no divām stundām teorijas un

praktiskām nodarbībām skolas **poligonā** Spilvē, kā arī pilsētas un ārpilsētas satiksmē. NRA Māja 2004.1, 16.

poligrāfs (angļu *polygraph*) – melu detektors.

Poligrāfs sastāv no medicīnisko mēraparātu kompleksa, kas sinhroni fiksē cilvēka fizioloģiskās reakcijas – asinsriti un elpošanu – datorā. RB 2004.2.II, 7.

polinoze – sezonālā alerģija jeb siena drudzis; ziedputekšņu alerģija.

Lai pēc iespējas izvairītos no **polinozes** izraisītājiem – ziedputekšņiem –, alerģiskam cilvēkam jāievēro daži noteikumi. Una 2003.V, 72.

polise – dokuments, kas apliecina apdrošināšanas līguma noslēgšanu.

Galvojumu var nodrošināt, iesniedzot apdrošināšanas sabiedrības izsniegto apdrošināšanas **polisi**, kuru var iegādāties muitas punktā uz robežas.. NRA Māja 2002.17.X, 15.

Privāto veselības apdrošināšanu varētu veicināt arī līdzekļu uzkrāšana pēc principa, kas darbojas automašīnu civiltiesiskajā apdrošināšanā – jo cilvēks mazāk slimo, jo lielāka ir atlaide nākamā gada **polisei**. D 2002.11.XI, 14.

politikānis – bezprincipu politiķis; cilvēks, kas izmanto politiku savtīgu mērķu īstenošanai.

..krievu kopienas saliedēšanās ir viena no galvenajām kļūdām, ko pieļāvuši pēdējos 12 gados pie varas esošie **politikāņi**. NRA 2003.20.VI, 5.

politkorektums – izvairīšanās no dzimuma, rasu, netradicionālas seksuālās orientācijas, cilvēku ar īpašām vajadzībām un citu minoritāšu diskriminācijas vārdos un darbos.

Viņa, piemēram, satīriski briljanti apraksta vienu no Amerikas demokrātijas kroplībām – **politkorektumu**, tā ir tik spoža literāra eseja, ka gribas uzreiz tulkot, lai cilvēki Latvijā zina, ko nozīmē būt **politkorektam** – tas ir būt pilnīgam idiotam! Izkl 2002.18.X, 19.

Purpura krāsa/Colour Purple (1985) runā par rasu neiecietību Amerikā jau tajos laikos, kad **politkorektums** nebija modes vārds, sinonīms liekulīgai dubultmorālei. Izkl 2002.13.IX, 10.

polittehnoloģija – politikas zinātnes, socioloģijas, psiholoģijas un citu zinātņu teorētisko un praktisko sasniegumu izmantošana noskaņojuma veidošanai noteiktai politiskai grupai vajadzīgā virzienā; **polittehnologs** – speciālists polittehnoloģijā.

Šo .. tēžu sakopojumu varētu uzskatīt par šovinistu murgiem, ja vien tas nepiederētu Kremlim ļoti tuvu **"polittehnologu"** .. spalvai. KN 2003.4, 21.

polo krekls – kokvilnas trikotāžas krekls ar īsām piedurknēm un apkaklīti, priekšā neliela aizdare (parasti 3 pogas).

Tiem, kas piedalās [boulinga] sacensībās, gan esot jāņem vērā speciālās prasības, piemēram, dalībniekam jāvelk **polo** krekls. DB 2002.16.VIII, 19.

polšs – puslitra pudele ar degvīnu.

Siltumnīcu mums atveda no institūta. Par diviem **polšiem**. NRA 2002.8.XI, 12.

poļitruks – abreviatūra no krievu ***полит***ический ***рук***оводитель (politiskais vadītājs) – ideoloģiski politiskā darba vadītājs padomju armijā, arī uzņēmumos.

Diemžēl pie mums ir politizētas visas trīs varas: nemaz nerunājot par Saeimu, kur produktīvu debašu vietā nereti notiek visprimitīvākā tirgošanās, arī ministrijas un pat pašvaldības vada šo partiju izvirzītie ***poļitruki***, reālo darbu atstājot valsts sekretāriem un saviem palīgiem. NRA 2002.17.X. 2.

pončiks (krievu *пончик*) – virtulis, eļļā vārīts rauga mīklas pīrādziņš.

[Portugālē] Saldajam ēdienam Ziemassvētkos visbiežāk gatavo dažādus eļļā vārītus **pončikus** vai kanēļmaizītes. NRA HKA 2003.23.XII, 4.

pončo – auduma apmetnis ar izgriezumu galvai, tradicionāls apģērbs Centrālamerikas un Dienvidamerikas zemēs.

Uztamborēja abām vienādus bārkstainus **pončo** – no tādiem krāsainiem dzijas gabaliņiem... Santa 2000.IX, 72.

ponijs (angļu *pony*) – taisns matu griezums uz pieres.

Jaunā matu griešanas līnija *re.ply* sievietēm raksturīga ar noteiktām asām līnijām, ļoti īsu **poniju**, atstājot tam pāri dažas garākas matu šķipsnas. Ieva 1998.8, 3.

popārts – (angļu *popular art* 'populārā māksla') – mākslas stils, kura uzmanības centrā ir ikdienas lietas, situācijas un cilvēki. Popārts ir orientēts uz masu kultūru, respektīvi, ražo kultūras priekšmetus masām (reklāmas, komiksus u.tml.) un masu kultūras priekšmetus izmanto savā jaunradē. Terminu ieviesis angļu mākslas kritiķis Lorenss Alovejs (*Alloway*). Popārts radās 20. gadsimta 50. gados, bet īpaši uzplauka 60. gados.

Versačes mākslas darbu kolekcijā bija vairāk Pikaso darbu nekā ievērojamākajos mākslas muzejos, savu mīlestību pret **popārta** karaļiem Roju Lihtensteinu un Endiju Vorholu viņš pauda, apdrukājot tērpus ar viņu darbu reprodukcijām. SD 2002.30.XI, 45.

Popārtu, popdizainu un šī laika dzīvesstilu kopumā raksturo kā populāru, ātri pārejošu, lētu, plašām masām domātu, jauneklīgu, rotaļīgu, seksīgu, valdzinošu, modernu un lielu peļņu nesošu.. Deko 2003.X, 48.

popkorns (angļu *popcorn*, ***popped corn***) – grauzdētā kukurūza, uzpūstā kukurūza; jebkuri graudi, kas uzpūšas, ja tos karsē, piemēram, uzpūstie rīsi.

Tukšais laukums ar vientuļo **popkorna** pārdevēju un vējā lidojošajiem tukšajiem maisiņiem uzvēdīja gandrīz tādas kā sirreālas Tarkovska kino vīzijas... D 2002. 12.VIII, 10.

Popkorna kultūra Baltijā, šķiet, ienākusi ļoti strauji un paspējusi no ķinīšiem un makdonaldiem izplatīties arī citās sfērās.. RL 2002.XII, 10.

populisms – izdabāšana masām, plašām aprindām, centieni iekarot tautas simpātijas, nevairoties pat no tukšiem, nepamatotiem solījumiem; **populists** – cilvēks, kas piekopj populismu.

..pie varas esošie ir mācējuši katrās vēlēšanās radīt aizvien jaunas varas partijas, kas ar harismātisku līderu, dažādu manipulāciju un **populisma** palīdzību gūst vēlētāju atbalstu. NRA 2002.12.VIII, 2.

Populistu vājumu un šķelšanos izmantoja tradicionālās Nīderlandes partijas – gandrīz visas izvēlējās jaunus un harismātiskus līderus un nopietni pārskatīja savus solījumus tautai. D 2003.22.I, 9.

popzvaigzne – populārās mūzikas zvaigzne.

..pateicoties līgumam ar ierakstu lielkompāniju EMI, [grupa *Chumbawamba*] pēkšņi kļuva par karstām **popzvaigznēm** abos okeāna krastos. Izkl 2002.19.VII, 2.

porno – pornogrāfiska filma vai literatūra.

Multinacionālā šarma formula, piparota ar ainām no **porno** uzņemšanas laukuma.. Izkl 2002.6.XII, 9.

pornoficēšanās – sabiedriskās telpas (kino, TV, literatūras u.tml.) piesātināšanās ar pornogrāfiska un puspornogrāfiska rakstura materiāliem.

..ir radusies jauna sieviešu kustība, kas vēršas pret sabiedriskās telpas **pornoficēšanos**. Santa 2000.1, 39.

pornogrāfija – vulgārs seksuālas vajības (dzimumakta, dzimumorgānu) attēlojums literatūrā, kino, tēlotājmākslā u.c.; erotikas ekspluatācija.

Ļoti grūti esot definēt, ko mūsdienās nozīmē **pornogrāfija** – robežas sen vairs nav tādas, kā bija agrāk. Santa 2001.IV, 77.

portāls – tīmekļa vietne, kas nodrošina piekļuvi plašam datorpakalpojumu klāstam: elektroniskajam pastam, meklētājprogrammām, diskusiju grupām, interneta veikaliem u.c.

Pakļaujoties reklāmdevēju spiedienam, *Yahoo* **portāls** maina dizainu. D 2002.14.VI, 15.

porteris – stiprs tumšais alus; bezalkoholisks dzēriens, ko gatavo no iesala.

Tiek uzskatīts, ka **portera** veida alus radīts Londonā 1722. gadā un šo recepti izgudrojis aldaris Ralfs Harvuds. NRA 2002.19.XI, 6.

portfolio (angļu *portfolio*) – mape dažādu papīru, zīmējumu, skiču glabāšanai un pārnēsāšanai; darbu kopa.

..ja kuratoram Amerikā sūtāt nelielu savu **portfolio**, mājas lapa var noderēt gadījumā, ja svarīgā persona vēlēsies par jums uzzināt ko vairāk. M+ 2000.II, 74.

portjē – viesnīcas vai dzīvojamēkas durvjusargs.

Strazdi .. bužina spalvas, vītero.. Laikam sasaucas ar **portjē**, kurš iznācis ik pa brīdim pūš svilpē, lai sasauktu taksometrus. Santa 2003.III, 6.

portvīns – stiprināts vīns, nosaukums pēc Porto pilsētas Portugālē.

Nogāzē izvietojušās **portvīna** darītavas ar *brendu* reklāmām uz jumta ir Porto zīme.. D 2002.4.VII, 17.

Lielu ieguldījumu portvīna gatavošanas attīstībai deva 1756. gadā Portugāles karaļa izsludinātais **portvīna** ražošanas likums. D 2003.17.X, 13.

POS – abreviatūra no angļu *point of sale* 'tirdzniecības punkts' – tirdzniecības vieta, tieši tirdzniecības vietā (POS termināls, POS investīcijas u.tml.). Piemēram, POS termināls dod iespēju maksāt ar norēķinu karti tieši tirdzniecības vai pakalpojuma sniegšanas vietā.

Atšķirībā no lielas daļas pasaules valstu Latvijā *point of sale* jeb **POS** termināli pārsvarā pieder bankām, nevis tirdzniecības uzņēmumiem. Kapitāls 2003.XI, 44.

..apkalpotājs nedrīkst aizbildināties, ka t.s. **posterminālS** atrodas citur, jo ir pieejamas arī pārnēsājamas maksāšanas ierīces. D 2002.6.VII, 5.

Jaunu mārketinga komunikāciju formu izmantošana ir vērojama jau vairākus gadus, tostarp sponsorēšana, sabiedriskās attiecības, CRM (klientu attiecību vadība), pārdošanas stimulēšanas aktivitātes, ***POS*** (reklāma un pozicionējums tirdzniecības vietās) investīcijas. D 2002.28.I, 15.

post- – salikteņa daļa – pēc-, aiz- (postfolklora, postmodernisms, postpadomju u.tml.).

..Tā [*Bembis*] tiešām ir retā **postpadomju** teritorijā tapusī filma, kur notiekošais tevi ievelk līdz matu galiem.. Izkl 2003.22.VIII. 8.

posters, posteris (angļu *poster*) – plakāts, reklāmattēls.

Ņemot vērā, ka visu veidu sekss šobrīd ir viens no iecienītākajiem tematiem, raugoties reklāmas **posterī**, fantāzija nav īpaši jānopūla. Santa 2001.IV, 78.

postfolklora – folkloras mūsdienīga interpretācija.

Tieši viņi [Iļģi] ieviesa terminu ***postfolklora*** jeb folkloras mūsdienīga interpretācija, un ceļš, ko šie cilvēki nogājuši no vienkāršoti, bet ārkārtīgi piesātināti tautasdziesmu interpretējošas folkloras kopas līdz profesionāli spēcīgai kārtējai pasaules mūzikas grupai, kas šodien pavada gan priekšvēlēšanu kampaņas, gan ieskandina *Panorāmas* ziņas, gan par gaumīgiem atzītus deju vakarus, labi raksturo, kā mainās izpratne par to, ko šodien iesākt ar pasmago folkloras bagāžu. **F 2002. 28, 5.**

post punk (angļu) – viena no trim *punk* attīstības līnijām (līdztekus *new wave, hardcore*), akcentēja eksperimentālo pieeju rokmūzikā.

2002. gada 13. decembrī Rīgas klubu apmeklētājiem pirmo reizi tika radīta iespēja iepazīties ar "*electro gothic*", "***post punk***" un "*darkwave*" stilu mūziku klubu prasībām atbilstošās skaņās. **Mēs 2002.14.XII, 10.**

Potjomkina sādža – parādiska izrādīšanās. Frazeoloģisma rašanās tiek saistīta ar krievu feldmaršala Grigorija Potjomkina centieniem radīt carienei Katrīnai II iluzorisku priekšstatu par stāvokli iekarotajā Krimā – kad cariene 18. gadsimta 80. gados vizitēja jaunpievienotās zemes, Potjomkins pavēlēja gar ceļiem uzcelt skaistas paraugsādžas.

Taisnību sakot, šādā lielībā ir arī savs pamats, jo daudzi darbi tik tiešām tiek padarīti. Tāpēc diezin vai tik vienbalsīgi varam piekrist .. ironijai, ka pēc 5. oktobra pie Latvijas Republikas robežām varēšot piestiprināt plakātus ar uzrakstu "**Potjomkina sādža** gatava". **TVD 2002.19.IX, 20.**

pozicionēt (angļu *to posit*) – parādīt, raksturot kāda pozīcijas, vietu, attieksmi.

Vieta, kur sākas piedzīvojums – tā lapas autori **pozicionē** savu žurnālu. **Izkl 2002. 17.V, 20.**

Preslijs vienmēr ticis **pozicionēts** tieši kā ierakstu mākslinieks.. **Mēs 2002.9.XI, 16.**

PR – abreviatūra no angļu ***public relations*** – sabiedriskās attiecības. Terminu pirmo reizi lietojusi ASV Dzelzceļu asociācija 1897. gadā.

PR ir tāds zelta likums – imidžu var mazliet pielabot, bet identitāti, dziļāko būtisko dabu, samelot nevar. **F 2002.7, 2.**

Prāgas pavasaris – notikumi Čehoslovākijā 1968. gada pavasarī un vasarā, kad Čehoslovākijas Komunistiskā partija, ko vadīja Aleksandrs Dubčeks, uzsāka no PSKP līnijas atšķirīgu reformpolitiku. Pārkārtojumus varmācīgi apturēja padomju armijas vienību ienākšana valstī 1968. gada 21. augustā un augstāko amatpersonu nomaiņa.

1968. gadā padomju karaspēks apspieda ***Prāgas pavasari*** un Čehoslovākijas centienus izveidot "sociālismu ar cilvēcīgu seju". **D 2002.14.VI, 9.**

Lenarts un Jakešs tiesā kategoriski noliedza, ka 1968. gadā tā dēvētā **Prāgas pavasara** laikā viņi būtu sadarbojušies ar padomju iebrucējiem, lai apspiestu sacelšanos pret padomju režīmu. **NRA 2002.24.IX, 7.**

preliminārs – iepriekšējs; tāds, kas attiecas uz priekšdarbiem, kaut kā sagatavošanu.

..dejotāji jau arī necilā maisus vai skatītājus, bet tāpat jau ir tikuši **preliminā**ri gana noslogoti intelektuālā darba birojā. **F 2002.5, 1.**

prēmija apdrošināšanā – apdrošināšanas ņēmēja iemaksa apdrošināšanas sabiedrībai.

Pagājušās nedēļas laikā no jēlnaftas cenām tika izkratīta lielākā daļa no iepriekš uzkrātās riska **prēmijas**. **DB 2002.11.XI, 15.**

Jaunais likums paredz, ka brīvā tirgus apstākļos OCTAA [transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāta apdrošināšana] **prēmiju** lielumu vairs nevarēs noteikt valsts. **D 2002.23.VII, 3.**

premjera – pirmizrāde, priekšāstādīšana.

..vēl pēc sezonas paredzama kupejas *V-6* **premjera**. **Mēs 2002.30.XI, 11.**

premjers – premjerministrs; vadošais skatuves mākslinieks (parasti baleta trupā), kas tēlo galvenās lomas.

Esmu gatavs uzņemties **premjera** pienākumus valstī, kur visu lietu mērs ir cilvēks.. **D 2002.1.VII, 4.**

Īpaši apšaubāma liekas autores sniegtā rangu sadale baleta hierarhijā. Tās vienmēr un visur bijušas ar godkāri, ambīcijām, intrigām saistītas lietas. Jau kopš rangu izveides XIX gs. beigās. (Primabalerīnas, **premjeri**, pirmie solisti, otrie solisti, korifeji, kordebalets utt. joprojām pastāv gan Parīzes *Grand* operā, gan Pēterburgas Marijas teātrī, kurā rodamas arī mūsu saknes.) **D 2002.16.IX, 12.**

prenatāls – tāds, kas attiecas uz periodu pirms bērna piedzimšanas, bērna iznēsāšanas laiku; pārnestā nozīmē arī uz idejas iznēsāšanas laiku.

Visilgākais man ir **prenatālais**, latentais periods, kad viss tikai sāk veidoties.. **Izkl 2002.21.VI, 2.**

presings – spiediens; **presingot** – izdarīt spiedienu, cieši sekot, mīt uz papēžiem.

Tas ir nopietns **presings** – gan paši partijas cilvēki, gan arī citi vaļsirdīgi atzīst, ka Tautas partija ir labākā.. **D 2002.20.VIII, 3.**

Jaunie **presingo** Klementjevu. **D 2002.29.VII, 7.**

pret-a-porter (franču 'gatavs valkāšanai') – gatavie apģērbi.

Pirms Kardēns un Senlorāns iesāka ***pret-a-porter*** (gatavs valkāšanai) ēru, augstās modes kolekcijas demonstrēja pašos modes namos, pirmsākumos pat bez mūzikas un bezgalskaļām ovācijām. **Santa 2000.IX, 59.**

prevalēt – būt pārsvarā, būt pārākumā, noteikt toni, dominēt.

Deviņdesmito gadu sākumā etniskais konflikts **prevalēja**.. **NRA 2002.13.IX, 9.**

preventīvs – tāds, kas pasargā, novērš; profilaktisks.

..šī tēze ir arī Vašingtonas **preventīvo** karu militārās doktrīnas pamatā.. **NRA 2002. 26.X, 2.**

prezbitērijs – altāra priekštelpa.

Ienākot lūgšanu zālē, būtu pieklājīgi nomesties uz ceļiem vai vismaz noliekt galvu, godinot altāri. To var darīt uzreiz pie ieejas, bet var arī aiziet līdz **prezbitērijam** (altāra priekštelpai), taču nepārkāpjot slieksni. **RL 1994.XII, 12.**

prezentācija – priekšā stādīšana, iepazīstināšana; **prezentēt** – iepazīstināt, izstādīt apskatīšanai.

4. jūlijā Mārupē notiks privātmāju ciemata *Mārasciems* **prezentācija**, kurā varēs iepazīties ar pirmo uzbūvēto un labiekārtoto māju. **D 2002.3.VII, 18.**

Viņu idejas tika **prezentētas** internetā. **D 2002.1.VII.**

prezervatīvs – vīrieša dzimumloceklim domāta īpaši elastīga materiāla uzmava, lai dzimumakta laikā izsargātos no seksuāli transmisīvām infekcijām, pasargātu sievieti no apaugļošanas, kā arī palielinātu seksuālo baudu, ja lietoti tiek īpaši šim nolūkam domāti izstrādājumi.

Vēl jo jaukāk izklausās pirms dziesmas skanošie Ozija ieteikumi meitai nestaigāt pa nakšķim apkārt, nedzert alkoholu, nelietot narkotikas un nodarboties ar seksu, tikai lietojot **prezervatīvus**. **Izkl 2002.30.VIII, 13.**

prezidentāls (angļu *presidential*) – saistīts ar prezidentu vai prezidentūru.

Francijā .. ir **prezidentāla** demokrātija. **D 2002.3.IX, 2.**

Pēc Igaunijas premjerministra un Reformu partijas līdera Sīma Kallasa domām, Igaunija nākotnē kļūs par **prezidentālu** valsti, kurā valdības vadītāja loma būs piešķirta prezidentam. **NRA 2002.5.X, 7.**

Prezidentu diena (angļu *Presidents' Day*) – diena, ko, godinot prezidenta institūciju, katru gadu februāra trešajā pirmdienā atzīmē Amerikas Savienotajās Valstīs. 22. februārī ir prezidenta Džordža Vašingtona dzimšanas diena, bet 12. februārī – prezidenta Ābrama Linkolna dzimšanas diena.

17. februārī prezidente piedalīsies ASV Baltā nama rīkotajā pasākumā **Prezidenta dienā** par vēsturi, pilsonisko sabiedrību un tās vērtībām. **NRA 2003.14.II, 5.**

prezidents – vēlēts valsts galva; valdības vadītājs; vēlēts vadītājs firmā, organizācijā u.tml.

Kas ir ASV **prezidents**? *Of the people, by the people, for the people.* No tautas, tautas ievēlēts, tautai. **D 2002.24.VII, 2.**

V. Gavrilovs kļuva par *Aldara* **prezidentu** (toreiz – ģenerāldirektoru) 1985. gada 14. februārī. **NRA 2004.25.II, 1.**

Pirmo reizi Ojārs Kehris par LBS [Latvijas Basketbola savienība] **prezidentu** tika ievēlēts 1997. gada 22. maijā.. **SA 2003.38, 6.**

prezidentūra – prezidenta institūts; prezidenta valdīšanas laiks.

Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga ar interesi aplūkoja Latvijas **prezidentūras** 80. gadadienai velīto izstādi Latvijas Universitātē. **NRA 2002.29.XI, 3.**

Jā, tagad tiks runāts par visgrūtākajiem jautājumiem, un tas notiks Spānijas un daļēji arī Dānijas **prezidentūras** laikā. **D 2002.30.I, 2.**

Prickera balva arhitektūrā (*The Pritzker Architecture Prize*) – balva, kuru iedibinājusi Prickeru ģimene – mecenāti un "Hyatt" viesnīcu ķēdes īpašnieki. Balvu pasniedz reizi gadā, un tā tiek piešķirta arhitektam, kura projektētās celtnes, pēc žūrijas atzinuma, apliecina izcilu talantu, vides izjūtu un ir vērtējamas kā nozīmīgs ieguldījums arhitektūras attīstībā. Pirmo reizi balva piešķirta 1979. gadā.

Sidnejas operas nams .. kļuvis par vienu no ievērojamākajiem XX gadsimta arhitektūras piemineklīem un arī Austrālijas simbolu, savukārt operas arhitekts dānis Jorns Utsons (85) šogad saņēmis prestižo **Prickera balvu** arhitektūrā. **SD 2003. 18.X, 42.**

1995. gadā Ando saņem augstāko profesionālo apbalvojumu arhitektūrā – **Prickera balvu** un prēmiju 100 000 dolāru, ko novēl Kobes zemestrīcē cietušajiem. **Deko 2003.X, 47.**

pričindālis (krievu *причиндалы*) – lietas, mantas, piederumi, aksesuāri.

Pīrss Brosnans šogad jau ceturto reizi ir Džeimss Bonds, un jau ceturto reizi ar viņu asociējas šīs zemes lieliskākās sievietes, neiespējamākās misijas un, protams, aktuālākie ***pričendāļi***. **RV 2002.48, 66.**

"Prieka vēsts" – Latvijai netradicionāla kristiešu draudze.

Kristiešu draudze ***Prieka vēsts*** ir jaunā reliģiskā kustība, kas Latvijā ienākusi no ASV un te reģistrēta 1991. gadā. **D 2002.8.XI, 4.**

prihvatizācija (no krievu – *прихватить* 'paņemt, paķert līdzi'; *прихватизация*) – piesavināšanās; **prihvatizators** – piesavinātājs.

Ar Repši ir citādi – Repše nav izmantojis savu amatu **prihvatizācijā**. **NRA 2001. 24.VIII, 2.**

Tas ir patiess **"prihvatizatoru"** meistarstiķis – ar *Ventspils naftas* starpniecību par valsts naudu nopirkt *Kuģniecības* akcijas un vēlāk *Ventspils naftu* privatizēt par sertifikātiem. D 2002.28.VI, 2.

prikols (krievu *прикол*) – joks, smieklīga situācija, kaut kas uzjautrinošs.

Jā, sākumā tas varbūt bija, kā jaunieši tagad saka, **prikols**. D 2002.10.V, 13.

prīma – primadonna, vadošā aktrise, dziedātāja, dejotāja.

..galvenajās lomās bija Sanktpēterburgas Marijas teātra **prīma** Anna Netrebko, viņas kolēģis tenors Jevgeņijs Akimovs un Siguldas opersvētku publikas mīlulis, meksikāņu baritons Alfredo Daza. Izkl 2002.5.VII, 11.

primatoloģija – zooloģijas nozare, kas pētī primātus – augstākos zīdītājus (pērtiķus, puspērtiķus u.tml).

Amēlijas lomas atveidotāja Odrija Tatū, kura bērnībā aizrāvusies ar domu par pērtiķu pētīšanu, var mierīgi uzelpot, ka nav kļūdījusies, **primatoloģijas** vietā izvēloties aktrises karjeru. RV 2002.42, 62.

printeris (angļu *printer*) – drukātājs, datu izvadierīce.

..sadzīvē noder arī **printeris**. RB 2002.16.X, 10.

pritons (krievu *притон*) – midzenis.

Viņa blandās pa vietām, ko mēs sauktu par ***pritoniem***.. Santa 2002.X, 60.

privatizācija – valsts īpašuma pārņemšana privātīpašumā.

Četrām politiskajām partijām, kuras varētu veidot jauno Ministru kabinetu, ir atšķirīgi viedokļi vairākos būtiskos jautājumos, kas saistīti ar lielo valsts uzņēmumu tālāko **privatizāciju**, sertifikātu likteni un Privatizācijas aģentūru. D 2002.16.X, 3.

privātums (angļu *privacy*) – cilvēku personiskā dzīve un tās neaizskaramība; vienatnība; atrašanās ārpus publiskās uzmanības.

Pasaulē ir simtiem citu lietu ārpus politikas, ar ko var nodarboties cilvēki, kuri nekādi nevēlas upurēt savas dzīves **privātumu**. Santa 2002.X, 18.

Privātuma pakāpeniska izzušana ir diezgan jauna tendence. D 2002.23.VIII, 13.

pro- – par (prokrievisks, prolatvisks, proamerikānisks u.tml.).

Čečenijā novembrī notiks referendums par **pro**krievisko republikas konstitūciju, kas izstrādāta Maskavas ieceltā Čečenijas administrācijas vadītāja Ahmada Kadirova vadībā. D 2002.17.VII, 9.

probācija (angļu *probation*) – nosacīti notiesāto un no cietumiem pēc soda izciešanas iznākušo cilvēku uzraudzība un sociālā rehabilitācija.

Probācijas dienests ir institūcija, kas nepieciešama, lai ievērojami atslogotu tiesību aizsardzības un citu iestāžu darbu, sekmētu noziedzības novēršanu valstī, nodrošinātu sabiedrībā izciešamo sodu kvalitatīvu izpildi un koordināciju. D 2003.20.III, 2.

Jāizveido institūcija, kas atbildētu par to sodu un tiesas uzlikto nosacījumu izpildi, kuri nav saistīti ar brīvības atņemšanu. ..ir jāizveido Valsts **probācijas** dienests. D 2002.2.VII, 2.

Būtu ļoti progresīvi, ja kriminālprocesā paredzētu, ka **probācijas** (uzraudzības) dienests kūrē vai koordinē mediatoru palīdzību. NRA 2002.8.VII, 2.

problematizēt – saskatīt un formulēt problēmu.

Vēstures kā nozares **problematizēšana** raksturīga mūdienu postmodernās kultūras kontekstā, kad nepastāv vienotas ideoloģijas vai meistarvēstījuma, kas būtu kā vienots pasaules uztveres pamats. NRA 2002.23.XI, 10.

procesors (angļu *processor*) – elektroniskā skaitļotāja datu apstrādes un vadības bloks.

Pirmām kārtām datora **procesoram**, ko parasti apzīmē ar CPU, jābūt vismaz "Pentium 2", operatīvajai atmiņai, kas slēpjas aiz salikuma RAM, jābūt ar ietilpību, sākot no 64 megabaitiem, bet cietā diska – HDD – ietilpība jāmēro no 4 gigabaitiem. RB 2002.16.X, 10.

producents – ražotājs; cilvēks, kas uzņēmies vispārējo atbildību par mākslinieciska projekta (filmas, izrādes, koncerta, TV raidījuma) īstenošanu.

..**producentu** veidotie raidījumi tematikas, kā arī mākslinieciskās un saturiskās kvalitātes ziņā ir atšķirīgi. D 2001.27.XII, 4.

profanācija, profanēšana – primitivizēšana, degradēšana.

Bet vairāk nekā šo vēl jauno mākslinieku atbaidošā **profanācija** mani šokē kādas daudz augstākstāvošas personas .. nesen publicētais izteikums. Studija 2000. IV, 33.

Raiņa vārda nelietīgā valkāšanā un humāno ideju **profanēšanā** ar dažādu nokrāsu "sociāldemokrātiem" un "sociālistiem" šoreiz sacenšas pat viena otra no labēji orientētajām "biernu un lipstu" partijām. D 2002.7.IX, 17.

profāns – nespeciālists, cilvēks, kam attiecīgajā jomā nav zināšanu.

Antonio Gaudi (1852–1926) uzskatīja, ka katram mākslas darbam ir jābūt pavedinošam, jo tikai tā tas spētu saistīt ekspertus un **profānus**. D 2002.16.V, 13.

profitēt – gūt peļņu, gūt labumu, iedzīvoties.

..pastāv liels vilinājums nosmelt talantīgākos kadrus, **profitēt** uz ES jaunpienācēju rēķina. Mēs 2003.1.XI, 4.

profs – *žarg.* profesionālis.

To cilvēku atbildes, ar kuriem LP [Latvijas Pasts] šefs ir sadarbojies, var apkopot īsi: **profs**, kas zina, ko dara. **Ned 2003.4, 12.**

progesterons (angļu *progesterone*) – hormons.

Dabiski sievietes organisms pirmajā menstruālā cikla pusē ražo vairāk estrogēnu, bet otrajā – vairāk **progesteronu**. **D 2003.3.X, 21.**

programmatūra (angļu *software*) – datorprogrammu kopums, respektīvi, sistēmprogrammas un lietojumprogrammas, bez kurām datoraparatūra jeb "dzelži" nespēj strādāt.

..pirātiski iegūtas un lietotas **programmatūras** īpatsvars Latvijā joprojām ir ļoti augsts – 2001. gadā tas bija 59% (Lietuvā – 56%, Igaunijā – 53%) no visas valstī lietotās **programmatūras**. **D 2002.21.X, 13.**

Prokrusta gulta – frazeoloģisms, kura saknes rodamas sengrieķu mitoloģijā. Laupītājs Prokrusts savus upurus nogalēja divējādi: mazos lika lielā gultā un centās izstiept, bet lielos lika mazā gultā un nocirta to, kas gultā neietilpa, respektīvi, slikti abējādi; striktas prasības, individuālās savdabības nivelēšana.

Valodas krāsainība, dzīvīgums, sprigana un tiesīga nepiedomāšana pie "Kļūda! Kļūda!" **prokrusta gultas** apliecina, ka valodas neiznīkšana nudien ir pašu rokās. **NRA 2002.11.X, 10.**

promile – tūkstošdaļa, procenta desmitā daļa.

Ātrā palīdzība trešdien klīniskajā slimnīcā *Gaiļezers* nogādājusi apmēram 40 gadus vecu vīrieti, kura asinīs mediķi konstatējuši 6,4 **promiles** alkohola.. **NRA 2002. 2.VIII, 3.**

promocija – zinātniskā grāda piešķiršana.

Vajag sakārtot arī **promocijas** kritērijus, lai tie atbilstu mūsdienu realitātei un iespējām. **e-pasaule 2001.X, 18.**

promoters, promotieris (angļu *promoter*) – veicinātājs, kāda projekta virzītājs.

1997. gadā Teo Lejasmeijeram piešķīra prestižo nacionālo *Handy* godalgu kā gada labākajam **promoteram** (*Promoter of the Year*) par lielo ieguldījumu blūza mākslā. **MS 2002.V, 39.**

Kļičko **promotieris** vācietis Klauss Peters Kols pēc cīņas solīja, ka nekavējoties tiks turpinātas sarunas ar Luīsa pārstāvjiem par Lenoksa – Vitālija mača sarīkošanu. **D 2002.26.XI, 12.**

Tomēr pretoties ir gandrīz neiespējami, un mēs visi esam kļuvuši par konjunktūristiem, reklāmas speciālistiem, māksliniekiem – ***promoutieriem*** jeb bīdītājiem, esam pakāpeniski nodevuši savus ideālus.. D 2003.7.II, 11.

promovēt, promotēt (angļu *promote*) – uzturēt interesi, popularizēt, reklamēt; iepazīstināt potenciālo pircēju ar produktu, virzīt uz priekšu.

Ārzemēs ir otrādi, viņiem primārais koncertos ir **promotēt** albumu, bet man – ..nopelnīt kaut kādu naudu. NRA 2003.25.VII, 9.

proponēt (latīņu *proponere*) – ieteikt, ierosināt.

Trīs Tēvijas fonda **proponētās** godalgas pienākas sekojošām personām.. UA 2001. 9.X, 1.

prostitūcija – seksuālo pakalpojumu sniegšana par samaksu.

Tomēr māksla, kas radīta tikai pārdošanai, *all for sale*, ir **prostitūcija**. D 2002. 22.VIII, 16.

prostitūta – sieviete (un arī vīrieši), kas nodarbojas ar prostitūciju, proti, sniedz seksuālos pakalpojumus par naudu; *pārn.* cilvēks, kas izdevīguma dēļ maina uzskatus, partijas, nodod draugus.

Prostitūta ir tad, kad par naudu. Ja sieviete atļaujas šodien ar vienu, rīt ar citu pārgulēt, tā nav prostitūcija. RL 2001.IX, 34.

prošuto (itāļu *prosciutto*) – vītināts šķiņķis itāļu gaumē.

Rīgā bieži iegriežos *Sergio*, galvenokārt tur cepto picu dēļ: plāna mīkla, staipīgs siers un autentiskie pildījumi.. – **prošuto**, sēnes, mocarella, čili eļļa.. Klubs 2003. X, 115.

protagonists – galvenās lomas izpildītājs sengrieķu traģēdijās; galvenais izpildītājs, galvenais dalībnieks.

Un nākotnē gribētos novēlēt, lai ar šo un citiem projektiem nebūtu tā, kā sacījis viens no šīsdienas *Foruma* tēmas **protagonistiem**: pārsāp un pāriet... F 2002.8, 1.

Autoavārija kā jauna pāra attiecību pārbaudījums un katalizators filmā, kuras autori un **protagonisti** ar smalku atmosfēras izjūtu, pat vieglu humoru, pratuši parādīt krīzē nonākušu mīlētāju attiecību peripetijas. NRA 2002.9.XI, 10.

proteīns – olbaltumvielas.

XIX gs. ķīmiķi atklāja galvenos barības vielu veidus (**proteīni**, tauki, ogļhidrāti) un noteica to vērtību kalorijās.. Izkl 2003.16.V, 20.

Tikpat kā nenopērkama Latvijā ir strausa gaļa, kas pasaulē tiek uzskatīta par pašu veselīgāko, jo tajā nav holesterīna un tauku, bet ir augsts **proteīna** saturs. NRA Māja 2002.29.VIII, 9.

protekcionisms – aizbildniecība, aizsardzība.

Protekcionisms varbūt ir vēl lielāka pārvaldes bremze nekā korupcija. **NRA 2002. 11.X, 2.**

psihedēlisks (angļu *psychedelic*) – mentālais stāvoklis, ko raksturo īpaši saasināta jutekliskā uztvere; tāds, kas tapis narkotisko vielu, halucinogēnu iespaidā; nedabisks (īpaši, runājot par krāsām, piemēram, ultraviolets, spilgti rozā u.tml.).

Psihedēliskā estētika – primitīvi zīmējumi, atbaidoši un šausminoši cilvēku seju vaibsti, raupjas līnijas, minimāls krāsas uzberzums, raupja audekla fragmenti – Leona Goluba gleznās pirmajā stāvā savā ziņā uzdod toni *Documenta 11* pieticīgajam glezniecības klāstam.. **F 2002.7, 5.**

Telekoma ir *underground* mūzikas sensācija, pajukušās grupas *Depo* vokālista Krišjāņa Dauguļa ***psychedelic*** orķestris – dzelžu ritmu, blokflautas, vijoles un PSRS laikos izgatavoto modulatoru rūkoņas pavadībā viņš pie klavierēm izkliedz XXI gadsimta mīlas dziesmas. **D 2003.28.IV, 14.**

Visu Latvijas pļavu krāšņums un ziedu spēks, šķiet, koncentrējies **psihodēliski** raibajā *Cavalli* tērpā. **D 2002.7.VI, 14.**

psihoanalīze – mācība par apzinātā un zemapziņas psiholoģiskajiem procesiem; ārstniecības metode, kas ietver pārrunas ar pacientu par viņa dzīvi, izjūtām u.tml., tādējādi mēģinot noskaidrot pacienta problēmu slēptos cēloņus; **psihoanalītiķis** – psihoanalīzes speciālists.

Vārds ***psihoanalīze*** pirmo reizi parādās 1896. gadā. **F 2002.17, 8.**

Psihoanalīzes speciālista – **psihoanalītiķa** sagatavošanas process ir ilgs, sarežģīts un dārgs. **F 2002.17, 8.**

psihoterapija – garīgu traucējumu ārstēšana ar plaša spektra psiholoģisko iedarbību.

Psihoterapija klasiski nozīmē dvēseles ārstēšanu, un tajā ir dažādas prakses, sākot ar hipnozi, atbalsta terapiju un citām. **F 2002.17, 8.**

PSKP – abreviatūra no **P**adomju **S**avienības **K**omunistiskā **p**artija – vadošā politiskā organizācija Padomju Savienībā.

..**PSKP** pastāvēja ļoti stingra jaunu biedru uzņemšanas atlase.. **JA 2002.40, 11.**

PTC – abreviatūra no **P**asaules **t**irdzniecības **c**entrs (angļu *World Trade Center*). Centru veidoja divas torņveida ēkas (t.s. dvīņu torņi), kuras tika uzskatītas par vienu no Ņujorkas simboliem. Ēkas sagruva pēc tam, kad 2001. gada 11. septembrī tajās ietriecās divas arābu teroristu vadītas pasažieru lidmašīnas. Bojā gāja 2801 cilvēks.

Tieši tikos [8.46] vienā no diviem **PTC** torņiem ietriecās pirmā teroristu nolaupītā lidmašīna. D 2002.12.IX, 9.

PTO – abreviatūra no **P**asaules **T**irdzniecības **o**rganizācija (angļu *World Trade Organization*).

PTO mazāk attīstītās dalībvalstis – Brazīlija, Indija, Pakistāna – jau cenšas ar nodevu palīdzību aizsargāt vairākus ekonomikas sektorus no ārvalstu konkurentiem. NRA 2002.29.XI, 6.

publicitāte – atklātība, plaša pieejamība, atvērtība; reklāma; popularitāte sabiedrībā.

Pēc dabas esmu sabiedrisks un komunikabls cilvēks, arī mana profesija vienmēr bijusi saistīta ar **publicitāti**. AtpTV A 2003.28, 21.

..raidījumi līdztekus ir arī pozitīva **publicitāte** konkrētai iestādei. D 2002.22.VII, 3.

Līdzekļi izmantoti [Rundāles] pils dienvidu fasādes un kāpņu atjaunošanai, tie piešķirti bez skaļas **publicitātes**. D 2001.26.V, 16.

pučs (vācu *Putsch*) – sazvērnieku grupas mēģinājums izdarīt valsts apvērsumu; **pučists** – puča organizētājs, sazvērnieku grupas dalībnieks, kas iesaistīts valsts apvērsuma mēģinājumā.

Rostropovičs **puča** laikā devās spēlēt uz barikādēm. RL 2001.IX, 40.

Par pretošanos **pučistiem** ziņoja tikai Svoboda un Eho Moskvi. D 2002.5.X, 9.

pūķošana sk. **kaitings, kaitbords, kaitsērfings**.

..**pūķošana** plašu popularitāti ieguva tikai dažus gadus pirms tūkstošgadu mijas. Izkl 2004.6.II, 37.

pūķotājs sk. **kaiteris**.

Skatītāji īpaši aicināti apmeklēt dāņu **pūķotāja** Mortena Landera šovu.. Viņš ir viens no labākajiem pūķošanas meistariem Eiropā, firmas *Cabrinha* braucējs. Izkl 2002.21.VI, 17.

puķubērni, puķu bērni – hipiji. Ziedi kā mīlestības un miera simbols bija arī hipiju kustības simbols, viņu lozungs bija "*Flower Power*" – ziedu vara. Hipiji ziedus sprauda matos, lika aiz auss, tērpās puķainos kreklos.

..savus stāstus iz citiem gadsimtiem Rasels stāsta ar **puķu bērna** spēju uzšķaudīt kanoniem un pieklājības normām, esot totāli brīvs un uzskatot, ka tādi paši – brīvi – savās kaislībās ir bijuši arī viņa filmu varoņi. TVD 2002.8.VIII, 2.

Pulicera prēmija – balva, ko katru gadu maijā Amerikas Savienotajās Valstīs pasniedz par sasniegumiem žurnālistikā, literatūrā, mūzikā un citās – kopskaitā 30 – jomās. Balvu pirmo reizi pasniedza 1917. gadā, tā

nosaukta žurnālista un uzņēmēja Džozefa Pulicera (*Pulitzer*, 1847–1911) vārdā.

ASV nosaukti amerikāņu žurnālistikas prestižākās balvas – **Pulicera prēmijas** – šīgada laureāti. **NRA 2003.9.IV, 7.**

pulmonoloģija – medicīnas nozare, ka pētī plaušas, plaušu un bronhu slimības, to ārstēšanu un profilaksi; **pulmonologs** – speciālists pulmonoloģijā jeb plaušu slimībās.

Alergoloģijas un **pulmonoloģijas** centra vadītājs .. pastāstīja, ka zaglis ievērots, kad klīdis pa palātām. **RB 2002.11.X, 7.**

"Es kā plaušu ārste varu sausu muti runāt," saka **pulmonoloģe** Ineta Grīsle, "bet biežāk ir tā, ka par [smēķēšanas] atmešanu aizdomājas tikai tad, kad ir jau plaušu vēzis vai tāds elpas trūkums, ka vairs nevar paiet." **D 2000.18.V, 14.**

pulsometrs – ierīce pulsa mērīšanai.

..sekojiet līdzi savam pulsam, to skaitot pēc slodzes vai izmantojot speciālos **pulsometrus**, kurus var iegādāties sporta vai pulksteņu veikalos.. **Santa 2003.III, 79.**

punk – panku mūzika, pankroks. Sk. **panki**.

Dienas kārtībā: zināšanu atsvaidzināšana par esošo bruņojumu – *indie*, ***punk***, *post**punk**, new wave, gothic, chemical beats, electronic body music, industrial, ambient, world* un citiem ieročiem, kurus *Pulkvedis* [kafejnīca "Pulkvedim neviens neraksta"] lieto jau kopš 1995. gada. **Izkl 2002.7.VI, 12.**

puri, purī – indiešu ēdiens: apaļi, plakani eļļā vai ghī (kausējot attīrīts sviests) vārīti plāceņi no kviešu miltiem.

Prabhupādas ieteikumi ēdienkartei – rīsi, sautēti dārzeņi, čatni, **puri**, raita, pāris saldumu, khīrs. **D 2002.31.X, 17.**

purifikācija (angļu *purification*) – fiziska un garīga attīrīšanās, nereti ceremoniāla.

..žurnālisti un partorganizāciju ideologi nu metās pie lielā ***purifikācijas*** darba. **M+ 2003.IV, 14.**

pūrisms – tieksme pēc stingrības, pārspīlētas principu tīrības; **pūrists** – pūrisma praktizētājs un piekritējs.

Ziemeļvalstīs ir veikti pētījumi – lielākās **pūrisma** tendences ir tieši tajās valstīs, kur ir visīsākā nacionālās neatkarības vēsture. **F 2002.24, 3.**

Citi speciālisti, ja vien nav virtuālās realitātes **pūristi**, kas ar to saprot tikai trīsdimensiju pasaules izjūtu, cenšas rast jaunus virtuālās realitātes traktējumus, ieviešot, piemēram, tā dēvēto "papildināto" jeb uzlaboto realitāti. **D 2002.6.IX, 15.**

"Putnu dārzs" – tā tautā sauca vasaras kafejnīcu pie viesnīcas "Rīga", fasādē pret tag. Kaļķu ielu. 60.–70. gados kafejnīca bija iecienīta bohēmas, brīvdomīgās un "nepieradinātās" jaunatnes pulcēšanās vieta.

Līdz ar viesnīcas ["Rīga"] celtniecību (un cēla to ilgi, pamatakmens ielikts 1951. gadā, bet ēka pabeigta tikai 1960. gadā) pakāpeniski tapa arī restorāns ar lielo un mazo zāli, bāru, vasaras kafejnīcu, sauktu par **Putnu dārzu**; kafejnīca *Vecrīga*. **F 2002.28, 4.**

putnu gripa (*avian influenza*) – A tipa gripas vīrusa izraisīta putnu slimība. Pirmās dokumentāri apstiprinātās ziņas par putnu gripu rodamas 1878. gadā Itālijā.

Putnu gripas vīruss cilvēka šūnā var iekļūt un inficēt to vien tad, ja šūnas apvalks kādu ģenētisku modifikāciju dēļ ir mainīts. **Mēs 2004.7.II, 10.**

puzle (angļu *puzzle* 'mīkla') – spēle: dažādas formas krāsaini kartona gabaliņi, kurus pareizi saliekot, iegūst noteiktu attēlu. Spēles prototipu radījis kartogrāfs un iespiedējs Džons Spilsberijs 1706. gadā, ar tās palīdzību viņš ieteicis mācīt bērniem ģeogrāfiju. Spilsberijs uzlīmējis karti uz plāksnes, izgriezis valstu kontūras, un bērniem vajadzējis izgrieztos gabaliņus salikt pareizajās vietās.

Aicinot iestāties par valodu, tās pašu valodu padarīs par rēgainu **puzli**, kuru katram būs atļauts jaukt un salikt vajadzīgajās kombinācijās. **D 2002.8.II, 13.**

..sastopamas ne tikai pazīstamu gleznu "reprodukcijas", kas sastāv no vairākiem tūkstošiem detaļu, bet arī divpusējas un trīsdimensiju **puzles**. **DB 2002.30.VIII, 20.**

PVC – abreviatūra no angļu *polyvynil chloride* – polivinilhlorīds, sintētisks polimērs, ko plaši izmanto dažādu priekšmetu izgatavošanai.

Žalūzijas var pasūtīt no visdažādākajiem materiāliem – gan **PVC**, gan auduma.. **MI 2001.III/IV, 24.**

PVN – abreviatūra no **p**ievienotās **v**ērtības **n**odoklis.

..no 2003. gada visiem literatūras veidiem tiks piemērota vienāda **PVN** likme 9% apmērā. **F 2002.7, 1.**

PVO – abreviatūra no **P**asaules **V**eselības **o**rganizācija (angļu *World Health Organization*).

Pēc **PVO** prognozēm, 2020. gadā kā otrs mirstības faktors pēc sirds un asinsvadu saslimšanām būs smagas depresijas ar tām sekojošu pašnāvību. **Ned 2003.34, 39.**

R

r&b – abreviatūra no angļu *rhythm* ***and*** *blues* (ritms un blūzs). Sk. **ritmblūzs**.

Ašanti ļoti veiksmīgi izmanto savas balss dotības, it kā spēlējoties *soul*, *hip hop* un **r&b** stilu krustcelēs. **NRA 2003.25.VII, 9.**

R&D – abreviatūra no angļu *research* ***and*** *development* – pētniecība (izpēte) un attīstība (izstrādnes).

Grāmatā *Baltic* ***R&D*** ir nodaļa, kurā analizēts Baltijas valstu pētnieciskais potenciāls. **Mēs 2003.1.XI, 5.**

Somija ir viena no ES līderēm izpētes un attīstības (**R & D** – *research and development*) jomā, tas ir, cenšas izmantot jauninājumus tirgū, cik ātri vien iespējams. **Kapitāls 2002.V, 52.**

radars – abreviatūra no angļu ***ra****dio* ***d****etection* ***a****nd* ***r****anging* – ierīce objektu atklāšanai un to atrašanās vietas noteikšanai, izmantojot radiosignālus.

Radars ir jāuzstāda tur, kur tas ir Latvijai vajadzīgs, nevis tur, kur kāds pagasts nobalso par tā uzstādīšanu. **D 2001.27.XII, 2.**

raēlieši (angļu *Raelians*) – kustība, kas sevi nosaukusi par "Starptautisko raēliešu reliģiju" (*International Raelian Religion*) un kuras uzskatus un darbību raksturo: ticība, ka cilvēci ir radījuši citplanētieši klonēšanas ceļā, NLO studijas un aicinājums iedibināt ģeniokrātiju – ģēniju varu. Kustības vadītājs – Klods Vorijons (*Vorilhon*, dz. 1946) jeb pravietis Raēls. Kustība pastāv kopš 1973. gada, tā kļuva populāra pēc paziņojuma par kustībai piederošajā Kvebekas firmā "Clonaid" veikto cilvēka klonēšanu.

Raēliešu sekta ar 55 tūkstošiem piekritēju visā pasaulē uzskata, ka dzīvību uz Zemes atnesusi kāda kosmosa civilizācija pirms 25 tūkstošiem gadu un ka cilvēki ir radušies klonēšanas rezultātā. Sektas dibinātājs Raēls ir bijušais franču žurnālists Klods Vorijons, kurš dzīvo Kvebekā, dēvē sevi par pravieti un apgalvo, ka klonēšana ļaus cilvēcei dzīvot mūžīgi. **D 2002.28.XII, 8.**

RAF – abreviatūra no **R**īgas **a**utobusu **f**abrika.

..būs īstā reize atgādināt, ka autorūpniecībā savas tradīcijas ir arī Rīgai (lai atceramies savulaik populāros mikroautobusus ***RAF*** – Rīgas autobusu fabrika!). TVD 2004.2.I, 1.

raftings (angļu *raft* 'plosts') – braukšana ar plostu pa straujām, trakojošām kalnu upēm; **raftingot** – nodarboties ar raftingu.

Arī izklaides iespējas Austrijas kalnainajā apvidū apmēram vienādas. Tiem, kuri vasaras laikā nemēdz slēpot un braukt ar sniegadēli, piedāvā pārgājienus kalnos, izbraukumus ar kalnu divriteņiem, **raftingu**, paraglaidingu, golfu un tamlīdzīgas izpriecas, zveju un medības ieskaitot. Ieva 2002.29, 48.

..varējām doties uz Tanzāniju, kas atrodas turpat kaimiņos, un kāpt Kilimandžāro vai Ugandā **raftingot** (braukt ar piepūšamu plostu) pa Nīlas krācēm. Klubs 2002. IV, 91.

rāga (sanskrita *rāga* 'krāsa; mūzikas skaņa') – indiešu mūzikas melodijas formula, ko raksturo noteikta skaņu rinda, ritms un intonācija.

No **rāgas** patapināta modālā domāšana un intonatīvais grauds. F 2003.17, 2.

ragga – Jamaikas deju mūzika, kas 80. gados attīstījusies no regeja; jūtami ietekmējusies no hiphopa u.c.

Čigānu tautības *MC Big Name, Black Bullet* un *Bazb* kopprojekts no Ventspils izpildīs savas tekstuālās kompozīcijas *hip hop*, ***ragga***, *drumnbass, experimental jazz* mūzikas pavadījumā. Izkl 2002.25.X, 11.

raiders[1] (angļu *rider*) – papildnosacījumi, kas saistīti ar viesmākslinieka uzņemšanas servisu; prasību saraksts.

Visgarākais **raiders** ir folkpopa grupas sešiem puišiem. RB 2003.8.V, 21.

Alkohols tehniskajā ***raiderī*** nav pieminēts.. Mēs 2003.8.XI, 15.

raiders[2] (angļu *rider*) – braucējs.

Daži no labākajiem iepriekšējo gadu **raideriem** vispār ir pazuduši no apvāršņa un mačos vairs nepiedalās.. FF 1999.V, 77.

raita – indiešu virtuves ēdiens (dzēriens): jogurtā iemaisīti sasmalcināti gurķi vai citi dārzeņi.

Pie birjani bieži tiek pasniegta **raita** – indiešu dzēriens, kurā jogurts rūpīgi samaisīts ar žāvētiem augļiem vai dārzeņiem – tomātiem, sīpoliem, gurķiem utt. D 2003. 27.III, 15.

rakija (*raki, rakee, rakia*) – tradicionāls alkoholiskais dzēriens Vidusjūras austrumu piekrastes zemēs. Dažādās valstīs rakiju gatavo atšķirīgi, bet pamatā tas ir brendija tipa dzēriens.

Ir vēl viena laba lieta – grieķu dzēriens **rakija**. Kad to sajauc ar medu un lēni, lēni izdzer, kakls atlec vaļā. NRA 2002.24.XII, 11.

Ābolu brendijam [kalvadosam] dažās valstīs ir arī citi nosaukumi: piemēram, ābolu **rakija** Bulgārijā vai ābolu džeks ASV un Lielbritānijā. Impulss 2003.1, 19.

rallijs – braukšanas sacensības, kas notiek pēc noteikta kustības grafika. Ir autoralliji, motoralliji, veloralliji, arī laivu ralliji; **rallijreids** – vairākdienu rallijs, kur dalībniekiem jāveic liela attāluma ātrumposmi un terminēti pārbraucieni; **maratonrallijs** – rallijreids, kurā kopējais distances garums ir vismaz 6000 km; **rallists** – rallija dalībnieks.

Īstā autobraukšanas prasme tiek parādīta šauros lauku ceļos, kuru vienā pusē ir biezi noaudzis mežs vai grāvis, bet otrā – klints siena vai stāva krauja. Tas ir **rallijs**! Izkl 2002.1.XI, 17.

Patlaban izveidojusies situācija, ka Traubergi jau gatavojas vasaras sezonai, taču vēl nav zināmas sacensības, kurās piedalīsies. Visticamāk, ka tas varētu būt Eiropas čempionāts **rallijkrosā**... VZ 2002.14.XII, 31.

Pašā 2004. gada sākumā Latvijas sportisko sasniegumu krātuvē tiks aizpildīts vēl viens tukšais fails – mūsējie pirmo reizi startēs prestižajā **rallijreidā**, kas autosporta vēsturē iegājis ar nosaukumu Parīze–Dakara. TVD 2004.2.I, 1.

Nevienam nav noslēpums, ka autosporta zvaigznes, tādas kā brāļi Šūmaheri, soms Mika Hakinens un daudzi pasaulslaveni **rallisti**, karjeru šajā sporta veidā sākuši pie mazā kartinga stūres. VZ 2002.21.XII, 30.

ramadāns, ramadans – musulmaņu kalendāra devītais – svētais – mēnesis, kura laikā no saullēkta līdz saulrietam musulmaņi ievēro gavēni. Ramadāna laikā notiek pašattīrīšanās process (*tazkiyah*).

Islāma kalendārā **ramadāns** ir devītais mēnesis, kura laikā ticīgajiem no ausmas līdz rietam jāatturas no ēšanas, dzeršanas un seksa. D 2002.7.XI, 10.

rambutāns (angļu *rambutan*; malajiešu *rambut* 'mati') – Malaizijā augošs koks *Nephelium lappaceum*; šī koka auglis – sarkans, sarains, ar sulīgu mīkstumu.

Rambutāns – olveidīgs, 3–8 centimetru garš auglis. Tā miza klāta asiem sariņiem, bet mīkstums ir sulīgs, saldskābs un gandrīz caurspīdīgi balts.. D 2002.21.XI, 15.

randomizēts (angļu *random* 'tāds, kas veikts bez īpaša nolūka') – nejaušs, patvaļīgi izraudzīts.

Randomizētajā, dubultaklajā un placebokontroles pētījumā piedalījās 212 pacienti ar osteoartrītu ceļgalos. RB 2002.18.X, 27.

rands – naudas vienība Dienvidāfrikas Republikā un dažās citās Dienvidāfrikas valstīs.

..Vinnija Madikizela-Mandela pieprasījusi paskaidrojumus no tiesas, kas uzrādījusi viņai 85 apsūdzības krāpšanā un zādzībās viena miljona **randu** apmērā. RL 2002.VIII, 4.

rap sk. **reps.**

rap-metal (angļu) – repmetāls, mūzikas stils, kurā savijušies repa un *metal* elementi, alternatīvā metāla paveids.

Clawfinger laikā termins *nu metal* vispār vēl netika lietots, un cilvēki atļāvās vien *heavy metal* un *rap* sajaukumu apzīmējošo vārdu ***rapmetal***, kas pasaka priekšā galveno par šīs 1988. gadā dibinātās grupas mūziku. Izkl 2004.13.II, 19.

Nesen amerikāņu ***rap-metal*** jeb alternatīvā metāla supergrupa *Limp Bizkit* izdeva remiksu albumu.. Izkl 2002.16.VIII, 19.

rasols – dažādu produktu (visbiežāk vārīti kartupeļi, burkāni un olas, skābi gurķi, desa (cepta gaļa), zirnīši u.c.) maisījuma aukstie salāti; dažādu stilu sajaukums.

Ja nevēlies dzīvot ciematā ar prognozējamām mājām, nopērc zemi esošā apbūvē, tomēr tad nav nekādas garantijas, ka vizuāli šeit neveidosies **rasols**. Deko 2003.X, 14.

rastafariāņu (rastafari) kustība – reliģiska un politiska kustība, kas kopš 20. gadsimta 30. gadiem pastāv galvenokārt Jamaikā. **Rastafariāņi (rastafarieši)** tic Hailem Selasi (*Haile Selassie*, 1892–1975; sākotnēji viņa vārds bija *Ras Tafari*), bijušajam Etiopijas valdniekam, un uzskata viņu par mesiju. Daži rastafariāņu reliģiskā kulta elementi, tostarp regejs un dredi, ir kļuvuši populāri plašā pasaulē.

Jamaika ir **rastafari** (kristiānisma sajaukums ar Rietumu ezotēriku un okultajām tradīcijām) **kustības** dzimtene. DB 2002.16.VIII, 22.

..pozitīvi noskaņotajos dziesmu tekstos .. runāts ne vien par cilvēciskām, ikdienišķām vērtībām, bet paustas arī jamaikiešu reliģijas – **rastafariāņu** – idejas. MS 2001.IV, 72.

ratifikācija – valstu vadītāju parakstīta starptautiska līguma apstiprināšana augstākajā valsts varas institūcijā.

Politiķi uzskata, ka ES vēsturē lielākā paplašināšana varētu aizkavēties vienīgi tad, ja 19. otobrī Īrijā gaidāmajā referendumā šīs dalībvalsts iedzīvotāji noraidītu paplašināšanai nozīmīgā Nicas līguma **ratifikāciju**. RB 2002.10.X, 24.

ratiņdejas – dejas (dejotāju sacensības), kur vismaz viens no partneriem atrodas ratiņkrēslā, respektīvi, dejas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Pasaulē **ratiņdejas** aizsākušās jau 60. gados ar duo dejām (abi partneri ratiņkrēslos) Lielbritānijā un ar kombi dejām (viens no partneriem ratiņkrēslā, otrs – bez ratiņkrēsla) Zviedrijā un Vācijā. Sieviete 2003.II, 27.

raundaps (angļu *roundup*) – herbicīds, nezāļu iznīcināšanas līdzeklis, viens no izplatītākiem pasaulē.

Sīkās puķītes vēl tagad ir zālienā, bet gārsu iznīdēja divos piegājienos – pirmajā gadā iestādīja kartupeļus, bet nākamajā uzpūta virsū herbicīdu **raundapu**. TD 2000. 18.V, 24.

rauts (angļu *rout*) – viesības, svinīgs vakars.

Uz ekrāna mūsdienu metropoles ielas mijas ar provinciālas mazpilsētas koka trotuāriem pagājušā gadsimta 50. gadu sākumā, saviesīgi **rauti** – ar noziedznieku savstarpēju izrēķināšanos.. Progr 2002.50, 7.

ravioli – itāliešu virtuves ēdiens: ar maltu gaļu, sieru u.c. pildīti makaronu spilventiņi.

Ravioli uz sietiņa notecina, liek uz šķīvja un pārlej ar mērci. Santa 1998.I, 86.

Visiem garšo pica un pelmeņiem līdzīgie **ravioli**. D 2003.18.VII, 11.

ready-made (angļu) – gatavu objektu izmantošana oriģināla mākslas darba veidošanā.

Rosinošu iezīmju saskatīšana dažādos ikdienišķos priekšmetos ir raksturīga t.s. atrasto objektu .. jeb gatavo objektu (***ready-made***) izmantošanai modernās tēlniecības ietvaros; mākslas vēstures pazinēji atcerēsies, piemēram, Pablo Pikaso veidoto *Vērša galvu* (1943) ar velosipēda stūres ragiem.. D 2002.5.IX, 15.

Savas pasaules vizualizēšanā viņa [Marta Skulme] līdzās krāsai izmanto sievišķīgās pasaules barokālos ***ready-made*** niekus – mežģīņu gabaliņus, rakstainu audumu izgriezumus, bārkstainas lentes, brošas, kurus meistarīgi iekomponē savos darbos, radot vienotu koptēlu. Izkl 2002.30.VIII, 16.

reāls – naudas vienība Brazīlijā.

1999. gadā Brazīlija devalvēja savu naudas vienību **reālu**, un ārzemju investori un pircēji atskārta, ka par dolāriem ir izdevīgāk iepirkties Brazīlijā, nevis Argentīnā. D 2001.28.XII, 6.

recesija (angļu *recession*) – atslābums, krīze (ekonomikā).

..Vācijas ekonomika draud ieslīgt atkārtotā **recesijā**. D 2002.16.X, 8.

Divpadsmit eirozonas valstis piedzīvo ieilgušu pauzi ekonomikas izaugsmē, nevis **recesiju**, kas parasti tiek raksturota kā divus ceturkšņus pēc kārtas reģistrēta iekšzemes kopprodukta .. samazināšanās.. LD 2003.29.IX, 1.

reciklēt (angļu *to recycle*) – pārstrādāt, lai atgrieztu ražošanas procesā.

Zinātnieki pastāstīja, ka citur pasaulē tiek izmantotas tādas tehnoloģijas, kas **reciklē** (atgriež ražošanas procesā) 90 procentus no notekūdeņiem. NRA 2003.14.V, 5.

redunds (angļu *redundant*) – lieks, nevajadzīgs.

Laikraksti ziņo par jauno **redundo** cilvēku (no vārda *redundant* – lieks, vai tāds, kas atlaists no darba), par kādu vismaz uz laiku piedienas kļūt ikvienam lielas kompānijas darbiniekam. D 2001.19.XII, 13.

reference (angļu *reference*) – atsauksme, atsaukšanās, ieteikums, maksātspējas apliecinājums; atsauce.

Kāpēc Latvijas lauksaimniecībai ir svarīgi, lai ES atzītu pēc iespējas augstāku vidējo ražību? Tāpēc, ka, pamatojoties uz šo lielumu un **references** platību, tiek aprēķināts tiešo maksājumu lielums. NRA 2002.8.XI, 3.

referendums – vistautas nobalsošana, kurā piedalās attiecīgās valsts pilsoņi, kam ir vēlēšanu tiesības; referendumus rīko sevišķi svarīgos valsts dzīves jautājumos.

Centrālā vēlēšanu komisija .. pēc valdības lūguma aplēsusi aptuvenās **referenduma** rīkošanas izmaksas, kas varētu būt 1,2 miljoni latu.. D 2002.22.VII, 3.

refinansēt, refinansēšana – kredīta pārformēšana no vienas bankas uz citu.

..ikvienam klientam, kurš ir paņēmis kredītu vienā bankā, ir tiesības **refinansēt** to citā bankā. NRA Māja 2003.52, 12.

Pareksa bankas prakse liecinot, ka aptuveni 1–2% no aizņēmējiem pāriet uz citu banku, veicot **refinansēšanu**, tomēr tikpat liela daļa citu banku klientu nākot uz *Pareksa banku*. NRA 2002.20.VI, 6.

refleksoloģija, refleksterapija, refleksoterapija – medicīnas nozare, kas pētī masāžas, elektriskās strāvas, elektrisko un magnētisko lauku iedarbību uz organisma bioloģiski aktīvajiem punktiem un to ārstnieciskās izmantošanas iespējas; **refleksoterapeits** – refleksoterapijas speciālists.

Refleksoloģija. Dziļa pēdu un plaukstu masāža, kuras mērķis ir relaksēt visu ķermeni, masāžas laikā iedarbojoties uz organisma refleksiem. D 2002.24.IX, 21.

Autore **refleksoterapeite** Anita Kanele analizē pusgadā gūto pieredzi, mēģinot izraut no narkotiku vāžām jaunu puisi. Mēs 2002.12.X, 2.

refuzniks, refjuzniks, refjuzņiks (angļu *refusenik, refusnik*) – padomju ebrejs, kuram padomju gados bija atteikta atļauja emigrēt; persona, kura atsakās pieņemt kādu situāciju vai priekšlikumu; disidents.

..par ***refjuznikiem*** tagad dēvē arī ebreju valsts bruņoto spēku karavīrus un rezervistus, kuri kategoriski atsakās dienēt Izraēlas okupētajās, palestīniešu apdzīvotajās teritorijās un piedalīties represijās pret šo apgabalu civiliedzīvotājiem. D 2002. 20.VII, 2.

regālija – atšķirības zīme; apģērbs, rotas (apbalvojumi) un specifiski piederumi, ko lieto, piemēram, oficiālās ceremonijās (karaliskās regālijas).

Prestižs – tā ir racionāla **regālija**. NRA 2002.13.IX, 9.

regbijs – futbolam līdzīga komandu spēle, kurai ir atšķirīgi noteikumi, bumba un vārti; **regbists** – regbija spēlētājs.

..neviens negrasās apstrīdēt angļu nopelnus **regbija** nošķiršanā no futbola. Ir droši zināms, ka pirmais bumbu pasita padusē un sāka skriet uz pretinieka piezemēšanās laukuma pusi kāds Viljams Vebs Eliss. Tas notika 1823. gadā. **Mēs 2002.28.XII, 23.**

Latvijas **regbisti** ieguvuši piekto vietu sešu komandu konkurencē *European Seven Series* turnīrā Sopotā.. **D 2002.23.VII, 8.**

regejs (angļu *reggae*) – popmūzikas veids, kas izveidojies Jamaikā 20. gs. 60. gados, saplūstot ritmblūza, rokmūzikas un vietējās mūzikas elementiem. Regeja dziesmas bieži vien ir saistītas ar rastafariešu kustību, tās radušās kā vēstījums Rastafari, simboliskas ir arī mūziķu frizūras – dredi.

Skindred melnais vokālists *Benji Dred Webbe*, kurš savulaik daudz dziedājis **regeju**, tagad to ieplūdina hiphop metālā, neaizmirstot puskaverversijā iepīt arī panku klasiķus *The Clash*. **Izkl 2002.9.VIII, 19.**

Regeja karalis Bobs Mārlejs taču ir dzimis Jamaikā. **DB 2002.16.VIII, 22.**

reglamentētās profesijas – profesijas, kurās nepieciešama noteiktā kārtā iegūta izglītība, profesionālās kvalitātes atzīšana, un darbošanos tajās reglamentē kāds normatīvais akts. Šādas profesijas ir, piemēram, ārsts, arhitekts, zvērināts revidents, mērnieks, pilots u.c. (Latvijā šādu profesiju ir vairāk nekā 60).

Par lielāko daļu **reglamentēto profesiju** Latvijā atzinumu sniedz Akadēmiskās informācijas centrs (AIC). **NRA 2002.29.XI, 5.**

regula – kārtula, rīcības likums; noteikums, norma.

EK [Eiropas Komisija] pieņem lēmumus un **regulas**. **Regulas** ir lēmumi, kam ir tiešs likumdošanas spēks visā ES [Eiropas Savienības] teritorijā. **DB 2002.28.X, 11.**

rehabilitācija – pasākumu komplekss (sociālā rehabilitācija, medicīniskā rehabilitācija u.c.), kas cilvēkam pēc slimošanas, izolācijas no sabiedrības u.tml. palīdz atgūt darbaspējas, fizisko, garīgo, psiholoģisko un profesionālo pilnvērtību, palīdz integrēties sabiedrībā; **rehabitologs** – rehabilitācijas speciālists.

[Latvijas Kara medicīnas ārstu asociācija] vēlas dot savu ieguldījumu šīs samilzušās problēmas risinājumā, izveidojot pusaudžu narkomānu **rehabilitācijas** centru. **D 2002.28.VI, 2.**

Rīgā jau tā ir sarežģīta situācija, jo iespējams piedāvāt **rehabilitāciju** tikai desmit bijušajiem ieslodzītajiem.. **RB 2002.15.X, 7.**

Rehabilitācijas programmu mērķis ir atjaunot funkcijas, kas ir svarīgākās ikdienas dzīvē, personām, kuras ir zaudējušas spējas traumu vai slimības rezultātā. **NRA Māja 2003.23.IV, 8.**

Rehabitologi un pensionāru pārstāvji ir satraukti par iespējamām izmaiņām Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, kas draud atstāt pensionārus, invalīdus un politiski represētos bez valsts apmaksātas sociālās rehabilitācijas. **NRA 2002.23.XII, 5.**

reiganomika (angļu *Reaganomics*) – ASV prezidenta Ronalda Reigana 1981. gadā ieviestā sociāli ekonomiskā programma.

Uzmundrinājumam ir piesaukti "saimnieciskie brīnumi" pēckara Vācijā un Japānā, **reiganomika** un tečerisms, bet īpaši mazo valstu sekmes: Jaunzēlande un pēdējos gados Īrija. **D 2002.12.IX, 2.**

reiki – sena ķīniešu dziedniecības metode, kuru 19. gadsimtā no jauna atklāja japāņu priesteris un ārsts Mikao Usui.

Nosaukums **"reiki"** ir divu vārdu kombinācija. "Rei" nozīmē universālu, pārdabisku spēku jeb Dieva gudrību (atkarībā no cilvēka ticības), savukārt "ki" ir visās dzīvajās būtnēs mītošā dzīvības spēka enerģija. Abu šo jēdzienu kombinācija nozīmē dzīva organisma enerģijas garīgo vadību. **NRA 2002.5.VI, 11.**

reindžers (angļu *ranger*) – ASV karaspēka sevišķo uzdevumu apakšvienību karavīrs; Teksasas reindžers – štata likumsargs; karalisko dārzu un mežu uzraugs Lielbritānijā; mežu un dabas rezervātu uzraugs Ziemeļamerikā.

ASV armijas **reindžeru** skolā miega bads pieder pie mācību kursa. **NRA Māja 2002. 26.IX, 12.**

reitings (angļu *rating*) – novērtējums, vieta rangu tabulā.

Tuvojoties 8. Saeimas vēlēšanām, arvien lielāku ievērību gūst politiskā statistika – politiķu novērtējumi (lieto nelatvisko vārdu **"reitingi"**) un partiju atbalsts. **D 2002. 4.IX, 12.**

reitterapija (angļu *equine therapy, riding therapy, therapeutic riding*) – zirgu terapija, jāšanas terapija, ko vada **reitterapeits**.

Zirgus **reitterapijas** vajadzībām meklējam pa visu Latviju. **D 2002.10.VIII, 17.**

Aiz meitenītes seglos sēž sertificēta **reitterapeite** Olga Bērziņa, bet pie pavadas Gaju vadā **reitterapeites** asistente Ivonna. **D 2002.10.VIII, 17.**

reivs (angļu *rave*) – lieli, sākotnēji nelegāli pasākumi pamestās noliktavās, fabrikās vai brīvā dabā, kuru centrā ir deja visas nakts garumā skaļas un ritmiskas mūzikas pavadībā. Reivi radās 80. gados kā alternatīva snobiskajai klubu kultūrai. Reivos iecienītā mūzika – sākotnēji *acid rock, hardcore*, vēlāk *techno;* visai izplatīta ir narkotisko vielu lietošana. Var uzskatīt, ka reivs, reiveri, reivošana (tāpat kā hipijisms, pankisms, hiphops u.c.) veido noteiktu subkultūru (kopīgas vērtības, komunikācija, mūzika, apģērbs, dzīves stils).

Tolaik disko piedzīvoja norietu, bet **reivi** vēl nebija sākušies. Izkl 2003.28.XI, 16.

Reivus daudzi salīdzina ar Vudstoku, ar hipijiem, kas dažkārt apreibinājās, lai "pilnīgāk izjustu mūziku". RL 2000.VII, 67.

Folia Tec vienmēr uzturējusi ciešus kontaktus ar autotūninga klubiem, Anglijā tūninga fanu jeb *cruisers* kustība ir tikpat populāra kā nelegālie **reivi**, un tie arī notiek nelegāli, informāciju par norises un pulcēšanās vietu gūstot no citiem faniem un pagrīdes radiostacijām. Auto 2000.IV, 33.

rekets – organizēta izspiešana, šantāža; **reketieris** – izspiedējs; šantāžists; gangsteris, kas nodarbojas ar naudas izspiešanu; **reketēt** – nodarboties ar reketu.

Jaksons: par ārstu **reketa** izskaušanu jārūpējas sabiedrībai. D 2002.25.VII, 4.

..uzņēmēji, pret kuriem vēršas **rekets**, vairs nebaidās vērsties policijā. NRA 2003. 26.VII, 2.

..ar šiem **reketieriem** mēs esam iemācījušies cīnīties. NRA 2003.26.VII, 2.

Kurš vainīgs? Ārsts! Viņš ir **reketējis** pacientu, un tas ir nosodāmi. D 2002.10.VIII, 3.

reklāmists – reklāmu veidotājs.

Reklāmists cer, ka jau pēc pāris gadiem nejutīsies kā monopolists lauciņā, kurā izmanto reklāmas būtību – būt interesantākiem, savādākiem, pārsteidzošiem. TVD 2002.4.VII, 1.

rekrutēšana – darbinieku meklēšana, kadru uzaicināšana.

Tas nav noslēpums, ka **rekrutēšana** bieži notiek caur paziņu tīklu. D 2003.2.VIII, 8.

relaksācija – atslābināšanās, nomierināšanās, atbrīvošanās no stresa.

Šāda vanna pēc nogurdinošas dienas sola jauku **relaksāciju**. RB 2001.27.VI, 13.

Dažādu festivālu apmeklēšana ir viens no veidiem, kā cilvēkam **relaksēties**. Mēs 2002.21.IX, 6.

relīze (angļu *release*) – informācija presei.

Nopirkt reklāmas laukumus un taisīt preses **relīzes** vēl nav PR. Progr 2002.50, 3.

remiksēšana, remikss (angļu *remix*) – jau esoša skaņdarba vai dziesmas pārveidošana; jauna interpretācija.

Remiksēšana – kādu skaņdarbu pārveidošana, pēc savas sirds patikas pievienojot paša radītas vai no citurienes paņemtas gatavas skaņas, ir kļuvusi par populāru lietu, kas bieži tiek piekopta arī legāli biznesa nolūkos. D 2002.6.IX, 15.

Nesen lasīju, ka mūsdienu interjers esot kā popmūzika, kurā dominē **remiksi** – aizgājušo laiku oriģinālu pasniegšana jaunā kvalitātē. D 2002.16.I, 11.

..droši vien atmiņā ataustīs Denija **remiksi** *Depeche Mode*, *Radiohead*, Garija Ņūmena, *Cypress Hill* vai *Moby* dziesmām. Izkl 2002.9.VIII, 12.

Ekspozīcijas vizuālais bālums šķiet vēl uzkrītošāks, zinot par *Ma1z3* vērienīgajām iecerēm un idejām projekta veidošanas sākumā – ieskaitot krītošus ezerus no seno latviešu teiku laikmeta, dzintara datoru, visaptverošu ambientu skaņas fonu un tamlīdzīgi – ar mērķi savienot laikmetīgo (ideju par Nacionālo bibliotēku kā visa latviskā simbolu) ar tradicionālā, stereotipiski tautiskā un arhetipiski mitoloģiskā **remiksu**.. NRA 2002.14.IX, 10.

remisija – miera periods; slimības pierimums.

Regulāri un ilgstoši ārstējot, var iegūt ilglaicīgas **remisijas** – miera periodus. Santa 1998.V, 102.

renovācija – atjaunošana, remonts.

..atklājies, ka trīs apdrošināšanas kompānijas *Skandia* darbinieki izmaksājuši sev un kolēģiem astronomiski lielas prēmijas un par firmas naudu – apmēram 600 000 latu apmērā – izremontējuši sev dzīvokļus, firmas gada pārskatā gan norādot, ka nauda tērēta firmas centrālā biroja **renovācijai**. Ned 2003.39, 6.

Ja ieplānots, piemēram, **renovēt** 100 kv.m lielu dzīvokli, atkarībā no tā atrašanās vietas nodeva varētu svārstīties no 11 līdz pat 33 latiem. D 2002.16.V, 7.

Visās 40 par Pasaules Bankas .. kredītu **renovētajās** pašvaldību skolās šogad remontdarbi tiks paveikti laikus.. D 2002.20.VIII, 5.

repatriācija – atgriešanās dzimtenē, nosūtīšana atpakaļ uz dzimteni.

Tomēr Krievija ir izstrādājusi un sākusi realizēt bēgļu **repatriācijas** programmu. D 2002.12.VIII, 2.

Somija izraidījusi un **repatriējusi** uz Rumāniju 88 čigānus, kuriem bija atteikusies piešķirt politisko patvērumu. NRA 2002.12.VIII, 6.

repelents – līdzeklis kukaiņu un dzīvnieku atbaidīšanai.

Kā papildlīdzekli [lai izvairītos no ērču koduma] .. var lietot arī **repelentus** (kukaiņus atbaidošus līdzekļus), uzsmidzinot tos uz drēbēm. NRA 2002.8.VII, 11.

replika – mākslas darba atkārtojums, ko veicis pats autors; precīza kopija.

..plašajās telpās bija iespējams eksponēt patiesi izcilu konstrukciju – metāla siltumnīcas **repliku** no Lednicas Morāvijā. Studija 2002.XII/I, 76.

represijas – apspiešana, ierobežošana, vajāšana; vardarbīgi soda līdzekļi, ko piemēro valsts vai okupācijas vara; **represētais** – represijās cietušais.

Piemiņas dārzs varētu būt piemiņas vieta atsevišķu okupācijas **represiju** upuriem – sākot no pirmajiem nogalinātajiem robežsargiem, ienākot PSRS armijai, līdz pēdējiem 1991. gada barikāžu dienu upuriem. D 2002.14.VI, 6.

Tas, kas patlaban atrodas Torņakalnā, ir sākums memoriālam – vispirms jau vagons ar akmeni pie perona, aleja un piemineklis **represētajiem**.. D 2002.14.VI, 6.

reps (angļu *rap* 'runāt') – popmūzikas stils ar izteiktu ritmu un deklamāciju dziedāšanas vietā; **repot** – izpildīt dziesmu repa stilā; **reperis, repotājs** – cilvēks, kas muzicē repa stilā.

Reps ir pati mūzika. Bet hiphops ietver to kultūru visu kopumā – gan grafiti, gan zīmēšanu uz ielām, gan dīdžejus, kas spēlē plates ar repu, gan arī breikotājus. **Santa 2002.V, 49.**

Kamēr Latvijas hiphops varētu atskatīties uz savas pastāvēšanas pāris gadiem, **repa** dzimtenē ASV šis kultūras paveids eksistē jau gadus divdesmit. **AtpTV A 2003.26, 9.**

Muzikālais materiāls raksturojams kā padošanās hiphopa un ***rap*** subkultūrai, tā zaudējot individuālo šarmu. **Izkl 2002.21.VI, 19.**

Eminems **reperu** vidū izceļas ar tikai viņam raksturīgo nazālo balsi un, protams, ādas krāsu. **Izkl 2002.5.VII, 19.**

..Kiedis jau **repo** kā vecajos laikos. **Izkl 2002.2.VIII, 13.**

reptiloīds – rāpuļveidīgs.

Starp viņiem [citplanētiešiem] ir bijuši gan "pelēkie radījumi", gan **reptiloīdi**, gan kukaiņveidīgie, gan skaistas blondīnes, gan lielauši ar sarkanām acīm utt. **JA 2002. 40, 30.**

respondents – atbildes sniedzējs, aptaujātais.

Trešdaļai aptaujāto nav svarīgi, kur medikamenti izgatavoti, 21% **respondentu** priekšroku dod Rietumu ražojumiem, 12% – Latvijas, bet tikai 6–8% – Austrumeiropā un NVS gatavotām zālēm. **D 2002.5.X, 5.**

restitūcija – tiesību atjaunošana.

Pēc okupācijas, **restitūcijas**, denacionalizācijas, privatizācijas un – tūlīt izmežģīsies mēle – radiācijas, naturalizācijas, narkomānijas un digitālās revolūcijas turklāt – būtu tīri brīnums, ja kaut jel kas vēl stāvētu turpat, kur bijis. **JA 2002.46, 14.**

retifikācija – koksnes termiska apstrāde tās īpašību uzlabošanai; flīžu apstrādes tehnoloģija, kuras rezultātā, liekot flīzes, nav nepieciešamas šuves; **retificēts** – bezšuvju.

Pēdējā laikā aktuāla kļuvusi **retifikācija** – flīžu apstrādes tehnoloģija. Lai flīzes varētu ieklāt bez šuvēm, to malas griež ar ūdens strūklu, tāpēc tās ir pilnīgi gludas. **Deko 2003.IX, 32.**

Absolūts jaunums Latvijas tirgū – **retificētas** (bezšuvju) glazētas baltā māla flīzes.. **Deko 2003.IX, 7.**

retinols – A vitamīns.

Viena no populārākajām pretgrumbu vielām pasaulē šobrīd ir **retinols** jeb A vitamīns.. **Sieviete 2001.III, 53.**

A vitamīns ir tīklenes [*retina*] redzes purpura rodopsīna sastāvdaļa, tāpēc šo vitamīnu bieži sauc arī par **retinolu**. Mūsmājas 2000.XI, 72.

retraks (angļu *retract*) – nolīdzinātājs, izlīdzinātājs.

Latvijā jau darbojas vairāk nekā desmit trases, kuras kaut šodien var uzņemt Eiropas Savienībā, jo tās apgādātas ar sniegpūšiem, līdzinātājtraktoriem – **retrakiem**, kvalitatīviem pacēlājiem, inventāra nomām, krodziņiem un autostāvvietām. Mēs 2002.21.XII, 12.

retrograds – no laika gara atpalicis.

Tā izrādē jaunajam autoram .. Trepļevam ir krietni pāri piecdesmit un krietns alus vēderiņš, bet **retrogradam** Trigorinam ir .. ziedošie trīsdesmit gadi.. F 2002.5, 5.

retrospekcija – atskats uz bijušo; pievēršanās pagātnei; pārskats par pagātnes norisēm.

Viņas dzimtene visilgāk ir izturējusi ignorances un politiskā nosodījuma līniju attiecībā pret Lēniju Rīfenštāli – viņas pirmās **retrospekcijas** un izstādes Vācijā parādās tikai 90. gados.. D 2002.22.VIII, 13.

retsina (grieķu *rētinē* 'priežu sveķi') – vīns, ko tradicionāli darina Grieķijā un Kiprā, specifisku garšu tam piešķir pievienotie priežu sveķi.

Citādāks vīns ir **"retsina"**, kam tiek pievienoti priežu sveķi, tā piešķirot īpatnēju, viegli rūgtenu piegaršu, kas tomēr ne visiem tīk. AtpTV A 2004.4, 23.

reverberācija – skaņas nokavēšanās, pēcskaņa.

Izskatās, ka šoreiz viņa mērķis bija .. tikt galā ar īpaši sarežģītu diriģenta uzdevumu, te koordinējot visapkārt klausītājiem Rīgas Doma baznīcā izvietoto kori *Latvija* un spēlējoties ar šīs baznīcas ilgās **reverberācijas** un nīderlandiešu komponista Jupa Fransena diagonālās partitūras nošu nokavēšanās efektu summu.. D 2002.31.VIII, 15.

revitalizējošs – atdzīvinošs, atjaunojošs, atjauninošs, uzmundrinošs.

Ekskluzīvā .. maska acu zonai sastāv no diviem komponentiem – **revitalizējošiem** spilventiņiem un maskas.. Santa 2000.1, 73.

rezidents – **1.** iedzīvotājs. **2.** persona, kas pēc vispārīgās ārsta izglītības iegūšanas specializējas tālāk noteikta medicīnas profila iegūšanai, respektīvi, 3–6 gadus pavada rezidentūrā, un tikai pēc tās beigšanas kļūst par pilntiesīgu ārstu.

Raksturīgākie nerezidentu un arī daļēji **rezidentu** klientu naudas izcelsmes avoti ir no krāpšanām, zādzībām, izpirkumiem, nodokļu nemaksāšanas un to izkrāpšanas un citos veidos gūtie noziedzīgie līdzekļi.. D 2002.16.X, 2.

Šīs paradoksālās situācijas vissāpīgākais punkts ir jebkuras specialitātes **rezidentu** nožēlojamais stāvoklis, kad piecus gadus pēc augstskolas beigšanas viņiem valsts atvēl Ls 60 mēnesī lielu gandarījumu. **D 2002.16.VIII, 2.**

rezistence – noturība.

..bez vajadzības haotiski lietojot antibiotikas, organismā pret tām rodas **rezistence** – tas nozīmē, ka organisms pie konkrētiem medikamentiem pierod un uz tiem vairs nereaģē. **NRA Māja 2003.40, 7.**

riāls – naudas vienība Irānā, Jemenā, Katarā, Omānā, Saūda Arābijā un citās arābu valstīs.

..Mekā var nopirkt visu, sākot ar pāris **riālu** – vietējās naudas vienības – vērtām lūgšanu krellēm līdz dārgām rotām un apģērbam. **RB 2004.3.II, 15.**

riboflavīns – B_2 vitamīns.

Ja gaļu uzturā nelieto un arī pret citiem vitamīnu avotiem izturas vienaldzīgi, tad var sākt trūkt B_2 vitamīna – **riboflavīna**. **NRA Māja 2002.29.VIII, 9.**

RICI – Rīgas Fondu biržas cenu indekss.

Augšupejoša tendence piemita arī abiem RFB [Rīgas Fondu birža] indeksiem, cenu indekss **RICI** pieauga par 2,76%, kapitalizācijas indekss DJRSE.. – par 1,66%. **D 2001.21.V, 8.**

ridžbeks (angļu *Ridgeback*) – suņu šķirne, kam raksturīga savdabīga apmatojuma sekste (kupris) uz dzīvnieka muguras.

..Beks startēs 1080 suņu konkurencē, starp kuriem dižosies arī Latvijā līdz šim neredzētie Zviedrijas aļņu suns, thai **ridžbeks**, kā arī citi suņi un kaķi no septiņām Eiropas valstīm. **D 2002.23.XI, 4.**

Rietumnīlas vīruss – bīstamas infekcijas slimības ierosinātājs. Šo vīrusu pārnēsā odi, un tā dzimtene ir Āfrika un Tuvie Austrumi.

Rietumnīlas vīruss, kas dažos gadījumos izraisa dzīvībai bīstamus galvas un muguras smadzeņu iekaisumus, reizēm var radīt bērnu triekai līdzīgu paralīzi.. **D 2002.26.IX, 9.**

Rīgas balva – balva, ko reizi gadā piešķir par izciliem sasniegumiem Rīgas pētniecībā, par Rīgas tēla veidošanu un ieguldījumu starptautisku sakaru veidošanā ar Eiropu un pasauli. Rīgas balvu iedibinājusi Latvijas Zinātņu akadēmija, Rīgas dome un Biznesa augstskola "Turība", tā pirmo reizi pasniegta 2002. gadā.

Par zinātnisko pētījumu, kas saistīts ar Rīgas attīstību un tēla veidošanu, šogad pirmo reizi paredzēts pasniegt **Rīgas balvu**.. **D 2002.3.VI, 4.**

RIGIBOR sk. pie **UNIBOR**.

Rīgikogu (igauņu *Riigikogu*) – Igaunijas Republikas parlaments.

Rīgikogu deputāts Marts Nuts uzskata, ka pilsonim jāprot [igauņu] valoda kaut minimālā līmeni, un presei norādījis, ka Igaunijas pilsonības politika jau tā ir viena no liberālākajām Eiropā. D 2002.17.VIII, 9.

rikota (*ricotta*) – itāļu siers, atgādina mājas sieru, bieži izmanto lazaņjas kārtojumā.

Amerikāņi pashas pagatavošanai izmanto **Rikotas** sieru. D 2002.28.III, 19.

Riksdags, Riksdāgs – Zviedrijas parlaments.

Zviedrijā valdošie sociāldemokrāti pārliecinoši uzvarējuši jau trešajās parlamenta vēlēšanās pēc kārtas, .. iegūstot vairāk nekā pusi vietu **Riksdagā**. D 2002.17.IX, 1.

rimeiks (angļu *remake*) – pakaļdarinājums, pārfilmējums; **rimeikot** – uzņemt jaunu filmu, kuras pamatā ir kāda reiz jau uzņemta filma.

Radio SWH aptaujas topā .. [*Cosmos*] **rimeiks** Ainara Mielava *Tu saviļņoji mani* iekļuvis 2. vietā.. NRA 2003.16.XII, 10.

rinologs – speciālists deguna un deguna dobuma slimībās.

Rinologi uzskata, ka kopumā ar deguna un deguna dobuma saslimšanām cieš no 10 līdz 15% iedzīvotāju. RB 2002.20.XI, 15.

ripsāļi (*Rhipsalis*) – rīksfīšu kaktusu ģints.

Telpās audzē epifiļus, **ripsāļus** un tautā sauktos Ziemassvētku kaktusus (*Schlumbergera*). NRA Māja 2002.29.VIII, 6.

rīspapīrs (angļu *rice-paper*) – **1.** plāns, ēdams papīrs, kas pagatavots no rīsa stiebriem, to izmanto kulinārijā. **2.** Ķīnas mākslinieku vidū izsenis iecienīts papīrs, ko gatavo no Āzijā augošā nelielā koka vai krūma *Tetrapanax papyriferum* pulpas (serdes).

Zaļais kupols arī ir veidots no **rīspapīra**. RB 2001.4.IV, 21.

ristretto (itāļu) – kafijas pagatavošanas veids.

..visstiprākā [kafija] ir ***ristretto***: ūdens uz pusi mazāk nekā espresso. NRA 2004. 7.I, 11.

rišeļjē – rokdarbu (izšūšanas) tehnika: izšuj kontūras, bet lieko audumu no vidus izgriež.

Bērnībā un agrā jaunībā, meklējot savu identitāti, mēs izmēģinām visu ko – dzejot un dejot, darināt **rišeļjē** un makramē, slidot, slēpot un spēlēt teātri. Santa 2002.X, 32.

ritmblūzs, ritmsunblūzs, *r&b, r'n'b* (angļu *rhytm and blues*) – populārās mūzikas stils, radies ASV 20. gs. 50.–60. gados, to spēlēja galvenokārt afroamerikāņu mūziķi. Šis mūzikas stils attīstījās no blūza, ievijot tajā džeza un rokenrola ritmus. Ritmblūza redzamākās zvaigznes: *Muddy Waters* (1915–1983), *B.B. King* (dz. 1925) u.c.

Meitenei ir sava grupa *The Spirit Shadows*, kas spēlē *acid jazz, funky* un **ritmblūza** stilā. **RV 2004.6, 12.**

Tajā [bītlu dziesmu kolekcijā *Live at the BBC*] nav daudz pašu *Beatles* sacerējumu, toties tā tik uzskatāmi kā neviens cits albums atklāj viņu mīlu uz amerikāņu rokenrolu un **ritmuunblūzu**. **Liesma 1995.II, 63.**

rīzenšnaucers (*Riesenschnauzer*), milzu šnaucers – suņu šķirne.

Uzskata, ka **rīzenšnaucers** cēlies no Bavārijas vilku suņa un Minhenes šnaucera. **NRA Māja 2003.2.IV, 16.**

rizoto, risoto (itāļu *risotto*) – itāļu virtuves ēdiens: tā pamatā ir rīsi, kas kombinēti ar dārzeņiem, sēnēm, gaļu, sieru, zivīm, kā arī dažādām garšvielām.

Un rituāls itāliešiem pašsaprotami triumfē pie vakariņu galda. Iesākumā dažas sēņu maizes, turpinājumā grilētas baravikas, tad drīkst sekot pasta vai **rizotto**.. **Santa 2001.XII, 151.**

Paeljai izmanto rīsus ar lipīgu konsistenci, un arī itāļu slavenajam **risoto** jābūt nevis irdenam, bet nedaudz lipīgam – to gatavo no arborio rīsiem. **NRA 2003. 14.V, 11.**

..jēra gaļa nav iedomājama bez rozmarīna, **risoto** vissvarīgākais akcents – Parmas siers. **D 2003.17.X, 13.**

RJA – abreviatūra no **R**īgas **J**uridiskā **a**ugstskola.

Uz Zviedrijas, Latvijas un Sorosa fonda–Latvijas finansēto **RJA**, kas pagaidām piedāvā tikai maģistrantūras studijas, Zita devusies tūlīt pēc Latvijas Universitātes .. absolvēšanas. **D 2002.4.VI, 13.**

r'n'b – abreviatūra no angļu *rhythm and blues*. Sk. **ritmblūzs**.

Šis varētu būt albums, ar kuru nezinātājam vajadzētu sākt iepazīties ar hiphopu, jo, atskaitot pāris nodevu ***R'N'B***, šai platē nav nekā lieka. **Izkl 2004.20.II, 16.**

road movie (angļu 'ceļa filma') – filmu žanrs, kurās sižets ir saistīts galvenokārt ar notikumiem ceļā.

Filma stāsta par afganistāņu puiša Jamalas un viņa ceļabiedra likteni un uzņemta kā ***road movie***.. **NRA 2003.18.II, 10.**

rodsters (angļu *roadster*) – vaļējs divvietīgs automobilis.

Izņēmumi ir auto ar salokāmiem cietajiem un mīkstajiem jumtiem – **rodsteri** un kabrioleti, kā arī reti īpašu modeļu spēkrati ar netradicionālu jumta formu. D 2002. 16.X, 14.

Turklāt būs ne tikai piecdurvju modeļi, bet vēlāk tiek plānots ražot arī *coupe* un *cabriolet*, bet tālākā nākotnē arī ***roadster*** versijas. D 2002.10.VIII, 12.

rogaigings – komandu spēle, kas atgādina orientēšanās sportu: sportistu komandai (2–5 dalībnieki) noteiktā laika posmā jāsavāc pēc iespējas vairāk punktu, kurus viņi iegūst, atrodot kontrolposteņus, kuriem ir dažāda vērtība. Spēles īpatnība – visiem dalībniekiem jādarbojas kopā, tādēļ liela nozīme ir stratēģijas izvēlei, prasmei efektīvi sadarboties.

Rogaigingu 1976. gadā izgudroja trīs austrālieši, un kopš tā laika tas pamazām iekarojis gandrīz visu pasauli – kopš 1992. gada notiek pasaules čempionāti. NRA 2003.29.VII, 11.

rokeris (angļu *rocker*) – ādas jakā tērpies motociklists; rokmūzikas izpildītājs.

Bārdām un matiem plīvojot, ādās tērptie **rokeri** šodien publiski atklāj sezonu.. Mēs 2003.26.IV, 10.

Rokforas siers, rokfors – franču zaļā pelējuma siers, sāls un trekns, ar specifisku aromātu, šo sieru iegūst, gatavošanas procesā masai pievienojot speciālas pelējuma sēnītes *penicillium Roqueforti*.

Trikātas **Rokforas siers** pieskaitāms pie mīksto sieru grupas. RB 2001.7.III, 12.

roks (angļu *rock*), **rokmūzika** – mūsdienu mūzikas žanrs, kas aizsākas ASV ar rokenrolu 20. gadsimta 50. gados, sapludinot ritmblūzu un kantrimūziku; latviešu mūzikā roks sāka attīstīties 60. gadu vidū. Laika gaitā roks ir attīstījies un sazarojies daudzos stilos un virzienos, kuru skaits pārsniedz simtu.

The Ark 70. gadu stila *glam* ***rock*** kostīmi it kā liecina par ārišķību.. Izkl 2002. 6.IX, 19.

Visā šajā lērumā lielo zvaigžņu, kuras noteikti būtu jāredz, nav pārāk daudz – šogad tie bija .. *Mission* (gotiskā **roka** klasiķi).. SD 2002.17.VIII, 21.

..*Linkin Park* reanimējuši savas dziesmas *hip hop* un industriālā **roka** stilā. Mēs 2002.10.VIII, 19.

Lieliska kompilācija, lai pats savām ausīm pārliecinātos, kā ir dzimis un laika gaitā attīstījies pank**roks**. NRA 2002.13.XII, 11.

rollerists – skrituļnieks, skrituļotājs, skritulists, skrituļslidotājs.

Bez tam festivālu rotās visdažādākās **rolleristu**, skeitbordistu un BMX sacensības ar prāviem balvu fondiem. FF 1997.VII/VIII, 26.

***Rolling Stones*, rollingstoni, rollingi** – angļu supergrupa no Londonas, izveidojusies 1962. gadā. Grupas pamatkodols: Miks Džegers (*Jagger*, dz. 1943), Braians Džonss (*Jones*, 1941–1969) un Kīts Ričardss (*Richards*, dz. 1943), kuriem vēlāk pievienojās Bils Vaimens (*Wyman*, dz. 1936) un Čārlijs Vatss (*Watts*, dz. 1941). Pēc Džonsa nāves grupai pievienojās Miks Teilors (*Taylor*, dz. 1948), kuru vēlāk nomainīja Rons Vuds (*Wood*, dz. 1942). Nosaukums pēc amerikāņu blūzmeņa *Muddy Waters* dziesmas.

Patiesībā suminināt ***Rolling Stones*** jubilejā jau ir nedaudz par vēlu – par oficiālo grupas dzimšanas dienu jāsauc 1962. gada 12. jūlijs, kad Miks Džegers, Kīts Ričardss, Braiens Džonss, kā arī basists Diks Teilors un bundzinieks Miks Eivorijs sniedza savu pirmo koncertu. **Mēs 2002.28.IX, 21.**

Lielākoties iedvesma pie manis atnāk tad, kad es klausos izcilu pagātnē radītu mūziku – Deividu Boviju, Brūsu Springstīnu, bītlus vai ***rollingus***. **Mēs 2003.1.XI, 10.**

Romas klubs – starptautiska organizācija, izveidota Romā 1968. gadā, pazīstama ar tās aizbildniecībā tapušajiem nākotnes attīstības modeļiem, globālo problēmu analīzi.

Romas klubs ir viena no respektablākajām pasaules vides organizācijām, kurā apvienojušies ekonomisti, zinātnieki un biznesa pārstāvji no 25 pasaules valstīm. **F 2002.5, 4.**

romi – čigāni.

Arī **romu** situācija Eiropā pastāvīgi atrodas ECRI [Eiropas komisija pret rasismu un neiecietību] uzmanības centrā – Komisija uzskata, ka šai grupai Latvijā tāpat kā daudzās citās Eiropas valstīs, nākas dzīvot sarežģītā situācijā, kas lielā mērā saistīta ar sabiedrības aizspriedumiem un diskrimināciju. **D 2002.25.VII, 2.**

Dželem, dželem – esmu klejojis... Tā skan viena no populārākajām Balkānu čigānu dziesmām, kas 1972. gadā tika iecelta **romu** himnas godā. **Santa 2003.IX, 82.**

rooibos (afrikānsu 'sarkanais krūms') – krūms *Aspalathus linearis*, no kura lapām iegūst bezkofeīna tēju ar zemu tanīna līmeni.

Cedarberga kalnu reģions Dienvidāfrikā ir vienīgā vieta pasaulē, kur tiek audzēts ***rooibos***. **Santa 2002.XII, 118.**

ro-ro, *roro*, rorokuģis (angļu *roll on – roll off* 'uzbrauc – nobrauc') – kuģis, kurā kravu uzkrauj un iekrauj horizontāli.

Finnlines ir lielākā ***ro–ro*** tipa prāmju kompānija Baltijas jūrā.. **D 2002.19.VIII, 3.**

..aktuāla mūsu pārvadātājiem ir infrastruktūras problēma, jo atšķirībā no Tallinas un citām Baltijas jūras ostām pie mums nav pieejami speciāli laukumi ***roro*** kravu uzglabāšanai ar elektrības padevi, lai varētu nodrošināt saldēšanas režīmu pus-piekabēm.. **LD 2003.10.XI, 3.**

Roskildes festivāls – viens no lielākajiem un populārākajiem rokmūzikas festivāliem Eiropā, notiek Dānijas pilsētā Roskildē.

Nav svarīgi, vai tas ir **Roskildes festivāls**, Trincstoka vai nenozīmīgs lauku kultūras nama ražas balles pasākums. Mūsu koncerti ārpus Latvijas ne ar ko neatšķirtos no tiem, kas tiek spēlēti pieciem sešiem cilvēkiem. **Izkl 2002.16.VIII, 13.**

rotangpalma (angļu *rattan*) – Indonēzijas džungļos augoša liānu dzimta (*Calamus*) ar gariem, tieviem, lokaniem stublājiem, kurus izmanto dažādu pinumu izgatavošanai.

No **rotanga** pītais sēdeklis iekarināts kvalitatīvā statīvā, un tajā, līdzīgi kā šūpolēs, var sēdēt gan liels, gan mazs. **RB 2001.7.II, 20.**

Rotari klubs, *Rotary International* – starptautiska klubu organizācija (160 valstīs darbojas apmēram 30 000 Rotari klubu, kas apvieno aptuveni 1,2 miljonus rotariešu). Kluba mērķi – humanitāra palīdzība, augstu ētisko standartu ievērošana un uzturēšana visās jomās, miera un labticības vairošana pasaulē. Pirmais *Rotari klubs* izveidots 1905. gadā Čikāgā, tas apvienoja biznesa un citu profesionālo grupu līderus. Nosaukums radies no tā, ka pirmās kluba biedru pulcēšanās notika rotācijas kārtībā kluba biedru mājās; **rotarieši** – Rotari kluba biedri.

Tad *pēkšņi* vairāki pasaules **Rotari klubi**, labu vēlot, atvēra maciņus, piešķīra 150 tūkstošus latu, un bijušais partijas komitejas nams gluži kā fēnikss no pelniem piedzima modernas trīsstāvu slimnīcas izskatā.. **M+ 2000.II, 57.**

Globālajai poliomielīta izskaušanas iniciatīvai, ko vada Pasaules Veselības organizācija, ***Rotary International***, ASV Slimību kontroles un profilakses centri un *UNISEF*, steidzīgi nepieciešami 275 miljoni dolāru, lai papildinātu trūkstošo finansējumu vakcinācijas vajadzībām. **D 2002.15.VIII, 2.**

Šis projekts nebūtu īstenojies bez Latvijas **rotariešiem**. **UA 2003.18, 2.**

rotavīruss, Rota vīruss – zarnu infekcija; vīruss, kas ierosina vēdera saslimšanu (gastroenterītu).

Otrdien noskaidrojās, ka Iekšlietu ministrijas Sardzes pulka karavīriem vēdera saslimšanu izraisījis **rotavīruss**, kas izplatās fekāli orālā ceļā, neievērojot higiēnas noteikumus. **D 2001.23.V. 3.**

Pēc ilgāka laika šoruden "pamodies" arī **rotavīruss** (ārsti brīdina nejaukt ar vēdera gripu), par ko vēsta paaugstināta ķermeņa temperatūra, nelaba dūša, sāpes vēderā, caureja. **RB 2002.29.X, 13.**

rotveilers (*Rottweiler*) – suņu šķirne, pazīstami kā izcili sargsuņi. Nosaukums pēc Rotveilas pilsētas Vācijā.

Arī vēlāk, viduslaikos, **rotveileru** priekšteči visbiežāk vilka klejojošo tirgotāju ratiņus. **RB 2001.6.II, 20.**

Mūsdienu kinoloģijā lielos suņus ar platiem žokļiem apzīmē ar terminu *molossoid*, pie tiem pieskaitāmi Bordo dogi, Neapoles mastifi, bulmastifi, arī vācu dogi, vācu bokseri, **rotveileri**, buldogi, arī visi šveiciešu ganu suņi. **NRA Māja 2002.26.IX, 8.**

rozā sekss – lesbiešu sekss, seksuālas attiecības starp sievietēm.

Kalifornijas mediķi noskaidrojuši, ka lesbietēm ir vidēji lielāks vidukļa apkārtmērs, augstāki tādi rādītāji kā ķermeņa masa, attiecība starp vidukļa un gurnu apjomu. Tas viss, pēc pētījuma autoru domām, paaugstina sirds un asinsvadu kaišu iespējamību **rozā seksa** cienītāju vidū. **VZ 2003.21.XI, 12.**

Rozes Krusta ordenis – viena no masonu (brīvmūrnieku) organizācijām. Dibināta 14. gadsimtā Vīnē; **rozenkreicieši** – Rozes Krusta ordeņa locekļi.

Sākumā es, pēc tam mans vīrs Imants un ar laiku arī meita Indra iesaistījāmies **Rozes Krusta ordenī** un sākām sekot tā programmai ar meditācijām un vingrinājumiem. **RB 2003.23.IV, 13.**

Rozes Krusta ordenis jeb **"rozenkreicieši"** .. ir slepenas biedrības locekļi, kas dibināta XIV gs. Vīnē, vēlāk citās Eiropas valstīs. **RB 2003.23.IV, 13.**

RTU – abreviatūra no **R**īgas **T**ehniskā **u**niversitāte.

Cīņu ar valsti sākuši profesors Zigurds Markovičs un docents Aldis Baums (abi **RTU**), profesors Jānis Rozenbergs (LU) un Organiskās sintēzes institūta direktors Edmunds Lukevics. **KN 2003.4, 5.**

rubelis – naudas vienība Baltkrievijā.

Vai jūsu .. pārstāvis Privatizācijas aģentūrā un vairāku valsts uzņēmumu padomēs Lakučs ir samaksājis nodokļus par viņa deklarētajiem 4,8 miljoniem latu skaidrā naudā un 23 valstu valūtās, no kurām baltkrievu **rubeļu** vien viņam esot 1,482 miljardi? **D 2002.25.IX, 2.**

Rubika kubs – spēlīeta, ko 20. gs. 70. gados izgudroja ungāru arhitekts Erno Rubiks (dz. 1944). Ikviena kuba skaldne sastāv no deviņiem krāsainiem kvadrātiņiem, un spēlētāja uzdevums ir, grozot kustīgās kuba daļas, sabīdīt laukumiņus tā, lai uz katras skaldnes atrastos tikai vienas krāsas laukumiņi.

Izstādē skatāmās rotaļlietas liekot bērniem aizmirst bailes no matemātikas kā no bubuļa, jo šeit katrs var izmēģināt spējas arī ar pazīstamākām rotaļlietām – tādām kā **Rubika kubs** un citām. **D 2000.19.V, 9.**

rubīt, rubīt fišku (krievu *рубить, рубить фишку*) – saprast, izprast.

Cilvēks, kurš ***rubī fišku***, izlasa manas grāmatas un par mani visu zina. **Santa 2001.XII, 39.**

rufijs – naudas vienība Maldivijas Republikā.

Vietējo naudu – **rufiju** – ieraudzījām tikai ceļojuma beigās, kad palūdzām, lai viens no apkalpotājiem to parāda. **Kapitāls 2002.III, 78.**

rulontehnoloģija – sterila un higiēniska metode vītinātas zāles ruļļu (rulonu) sagatavošanai bez gaisa piekļuves, bez ķimikālijām, lietojot speciālus skābsiena kombainus, kuri sagatavo zāles ruļļus un iepako tos plēvēs.

Rulontehnoloģija vairāk piemērota mazākām saimniecībām.. **JA 2002.35, 14.**

run-flat – tehnoloģijas, kas tiek izmantotas, izgatavojot izturīgas, grūti pārduramas riepas.

Dažādu ražotāju izpildījums atšķiras, taču visām ***run-flat*** riepām kopīgas ir pastiprinātas konstrukcijas sānu sieniņas, kas ļauj mīkstai riepai noturēt automobiļa svaru un nenomukt no diska. **RB Māja 2003.23.IV, 2.**

rūpija – naudas vienība Indijā, Indonēzijā, Pakistānā u.c.

Pakistānā viens no lētākajiem veidiem, kā uzzināt nākotni, ir vērsties pie zīlniekiem, kas izmanto papagaiļa pakalpojumus. Putns par nieka piecām **rūpijām** (0,08 eiro) izmeklēs aploksni, kurā būs tieši jums adresēts vēstījums. **Mēs 2003. 7.VI, 4.**

rusifikācija – pārkrievošana.

..Krievijas patvaldība kopš 19. gadsimta beigām Baltijas provincēs īstenoja pastiprinātu centralizācijas un **rusifikācijas** politiku. **JA 2002.40, 31.**

rusofobija – pastiprinātas bailes no krieviem un visa krieviskā.

Nenoliedzami, ir visādas fobijas, tai skaitā **rusofobija**.. **SD 2003.29.XI, 20.**

rutīns – P vitamīns.

To [antociānu] var dēvēt arī par flavonīdu ar P vitamīna (**rutīna**) aktivitāti.. **NRA Māja 2002. 31.X, 9.**

rūžs – kosmētisks līdzeklis vaigu un lūpu ietonēšanai; smiņķis.

Uzklāj **rūžu** jeb vaigu sārtumu. **NRA Māja 2002.19.XII, 1.**

RVR – abreviatūra no **R**īgas **v**agonu **r**ūpnīca.

Par Latvijas zīmēm tapa RAF autobusiņi, VEF radioaparāti, *Sarkanās zvaigznes* mopēdi, **RVR** vilcieni, *Laimas* šokolāde utt. **M+ 2003.IV, 19.**

S

SAAB – abreviatūra no zviedru *Svenska Aeroplan Aktiebolaget* – zviedru autobūves uzņēmums un automobiļu marka. Uzņēmums izveidojās 1937. gadā kā akciju sabiedrība Vācijai domātu lidaparātu būvei, 40. gadu beigās tā sāka ražot automašīnas.

Atzīmējot **"SAAB"** kabrioletu ražošanas 15. gadadienu, kompānija grasās laist klajā vaļējā auto "**SAAB** 9-3 convertible" jubilejas versiju. **RB 2001.4.IV, 19.**

SAB – abreviatūra no **S**atversmes **a**izsardzības **b**irojs.

SAB ir jānodarbojas ar valsts drošības garantēšanu. **JA 2002.35, 5.**

SAB direktora rokās ir gan iekšējās, gan ārējās izlūkošanas dati. **Liesma 1995.II, 40.**

sabantujs (tatāru *saban* 'siena vāls' + *tuj* 'svētki') – tatāru nacionālie svētki – pirmā vāla svētki pļaujas laikā; viens no šo svētku centrālajiem notikumiem ir zirgu skriešanās sacīkstes *Quiz-Kuu* (panāc meiteni!).

Citas tautas noskatījās, cik mums šie svētki ir jautri, un zinu, ka arī citās valodās tagad ir jēdziens ***sabantujs***, kas apzīmē neapvaldītu svinēšanu. **NRA 2002.5.VI, 12.**

sabdži, sabdžī (*sabji*) – dārzeņu sautējums indiešu gaumē.

Pieļauju, ka indiešu restorānā ir neiespējami nepasūtīt **sabdži** – liela porcija sautētu dārzeņu ar karija pastu.. **RB 2002.18.XII, 11.**

sabiedriskās attiecības, sadarbība ar sabiedrību (angļu *public relations, PR*) – uzņēmuma, iestādes sabiedriskā tēla veidošana, šo pasākumu mērķis – reklāmas, labdarības un citu pasākumu rezultātā iegūt sabiedrības simpātijas; "pārvaldes funkcija, ar kuras palīdzību tiek dibināti un uzturēti savstarpēji izdevīgi sakari starp kādu organizāciju un to sabiedrību, no kuras ir atkarīgas šīs organizācijas veiksmes un neveiksmes" **(NRA BL 2003.9.IV, 3).** Sk. arī **PR**.

Vairāki speciālisti atzīst, ka Latvijā ir diezgan neskaidri nodalīts mārketings, reklāma un **sabiedriskās attiecības**. **NRA BL 2003.9.IV, 3.**

sabo (franču *sabot*) – apavi, kas pagatavoti no vienlaidu koka, modelējot pēdas formu un zoles izliekumu.

70. gadu modes hits – sandales ar koka zoli, kas tiek dēvētas par **sabo**, nu ir atkal atgriezušās uz modes pjedestāla. **Cosmo 2002.VIII, 30.**

sabotieri – medību pretinieki Anglijā, "kas par savu uzdevumu uzskata medību traucēšanu, lai glābtu lapsas" **(SD 2002.9.XI, 10).**

Sabotieru ieroču arsenālā ir arī aerosola pudelīte, no kuras tiek izsmidzināta citronella – citrondzeltens šķidrums ar spēcīgu smaržu, lai traucētu suņiem saost lapsas pēdas. **SD 2002.9.XI, 11.**

SACD – abreviatūra no angļu *super audio compact disc* – uzlabota kompaktdisku ierakstu tehnoloģija.

Tuvākajā laikā pārdoto kopiju skaits var būtiski pieaugt – ..laista klajā jauna pārmāsterēta versija, kurā pirmo reizi *EMI* vēsturē izmantota *Hybrid* ***SACD*** tehnoloģija.. **Mēs 2003.12.IV, 10.**

sacivi (*satzivi*), **sacivi mērce** – kaukāziešu virtuves ēdiens.

Gruzīni ceptas zivis ēd ar **sacivi mērci**, kuras sastāvdaļas ir sviests, valrieksti, sīpoli, milti, jēls olas dzeltenums, ķiploks, vīna etiķis, kanēlis, krustnagliņas, sarkanie pipari, lauru lapa, vistas buljons, safrāns, pētersīļu zaļumi un sāls. **RL 1998.VII, 63.**

SAD – abreviatūra no angļu *Seasonal Affective Disorder* – sezonas (sezonālie) emocionālie traucējumi, kas visbiežāk izpaužas kā rudens vai ziemas depresija. Sk. arī **sezonālā depresija**.

SAD simptomi izpaužas kā enerģijas trūkums, nespēks, pārmērīga miegainība dienas vidū, apetītes izmaiņas (īpaši parādās tieksme pēc ogļhidrātu produktiem), distancēšanās no ģimenes un draugiem, skumjas, dusmas vai koncentrēšanās grūtības. **RB 2002.2.I, 18.**

Saeima – Latvijas Republikas parlaments.

1. **Saeimas** vēlēšanās 1922. gadā bija iesniegti 88 saraksti, 2. **Saeimas** vēlēšanās – 141 saraksts. **Ned 2003.40, 18.**

Tieši pirms desmit gadiem un vienas dienas – 1993. gada 6. jūlijā – uz pirmo sēdi kopā sanāca deviņdesmit deviņi 5. **Saeimā** ievēlētie parlamenta deputāti.. **RB 2003. 7.VII, 8.**

safārēties – sadrūvēties, satraukties; sajukt.

..vēsturē ir bijis pietiekami daudz ***safārējušos*** cilvēku, kas apgalvojuši, ka raksta dainas, un mēģinājuši to uzbāzt citiem. **Una 2000.VIII, 35.**

safari – ekspedīcija uz Āfriku, tūrisma ceļojums uz Āfriku, lai dabiskos apstākļos aplūkotu savvaļas dzīvniekus; jebkurš ceļojums dabiskā vidē dzīvnieku un augu valsts iepazīšanai dabiskos apstākļos.

Safari burtiskā tulkojumā no svahili valodas nozīmē "ceļojums". Bet **safari** mūsdienu izpratnē radies kā balto kolonistu izpriecas veids, kas agrāk ietvēra medības un citas izklaides – piknikus, vakariņas mēness gaismā, fonā pastaigājoties savvaļas zvēriem. **Santa 1998.I, 44.**

Pēdējā laikā plašāk tiek popularizēta Kenija, kas vairāk pazīstama ar saviem **safari** – izbraucieniem savvaļas dzīvnieku aplūkošanai. **D 2002.24.I, 12.**

safari stils – apģērbs, kura izcelsme sākotnēji saistās ar ģērbšanos safari laikā: viegla, smilškrāsas auduma uzvalks, kura žaketei ir īsas piedurknes, uzšūtas kabatas ar ielocēm.

Par savu aiziešanu pensijā janvārī paziņoja slavenākais 20. gadsimta otrās puses modes dizainers Īvs Senlorāns – cilvēks, kuru Šanele uzskatīja par savu garīgo mantinieku, cilvēks, kurš radīja sieviešu bikškostīmus un vakara smokingus, matrožu kreklus un ***safari stila*** jakas, cilvēks, kura darbus nepārtraukti citē.. **Pastaiga 2002.II, 61.**

saibijats, šaibijats – Austrumu saldumu veids.

Austrumu saldumu cienītājiem jaunatvērtā kafejnīca varētu būt īsta paradīze, jo te ir gan visdažādākie rieksti un sēkliņas medū, ..gan **saibijats** ar vārīto krēmu un citi neparasti kārtainās mīklas izstrādājumi. **RB 2001.27.VI, 11.**

Šaibijats ir gatavots no 21 mīklas kārtas. Tā virsma ir garnēta ar krēmu, kas līdzīgs mums ierastajam vārītajam krēmam, tikai austrumnieku gaumē. **RB 2001. 14.II, 15.**

saidings – ēku ārējās apdares "dēļi" un paneļi, kas gatavoti, izmantojot sintētiskus materiālus.

Jebkura **saidinga** izejmateriāls ir plastmasas granulas.. **Deko 2003.IX, 30.**

Ar **saidingu** apšūta fasāde neizskatīsies tik grezni un cienīgi kā apmesta vai ķieģeļu māja, toties tā būs glīta un sakopta.. **Deko 2003.IX, 30.**

sakē – no rīsu masas raudzēts tradicionāls japāņu alkoholiskais (15–17%) dzēriens, kas aprakstos tiek dēvēts gan par vīnu un degvīnu, gan arī par alu.

..**sakē** dzērājiem patīk uzkost zivju ēdienus, un zivis, kā zināms, aktivizē smadzeņu darbību, bet šampanieša un vīna dzērāji parasti kā piedevas lieto sieru, kurš jau sen atzīts par prāta procesu stimulatoru. **RB 2001.6.II, 14.**

sakrāls – svēts.

Ja ir kaut kāda izeja, tad nevis caur jaunām humānām vērtībām, bet gan – **sakrālām**, maģiskām. **RB 2002.7.XI, 10.**

sakristeja – baznīcas vai lūgšanu nama telpa, kurā glabājas dievkalpojumam nepieciešamie piederumi.

Šovasar uzlikts jauns skārda jumta segums baznīcas altāra un **sakristejas** daļai.. **RB 2003.21.VIII, 13.**

saksofons – metāla pūšaminstruments.

Pagājis vairāk nekā pusotra gadsimta, kopš beļģu mūzikas instrumentu meistars Ādolfs Antuāns Žozefs Sakss (*Sax*, 1814–1894) Parīzē nāca klajā ar savu kārtējo pūšaminstrumenta izgudrojumu – **saksofonu**. **F 2002.27, 8.**

Katrs balvas ieguvējs saņems .. bronzas statueti, kurā atveidota sieviete ar **saksofonu** – instrumentu, kurš simbolizē modernās mūzikas ēras sākumu. **TVD 2002.12.XII, 5.**

saksomānija – aizraušanās ar saksofona spēli un saksofona mūziku.

Šodien saksofons ir viens no pazīstamākajiem un iecienītākajiem skaņas avotiem. Un ar **saksomāniju** pasaulē aizrāvušies francūži (saprotams!), amerikāņi (nu, kas tas par džezu bez saksofona!), kubieši (*Habana Sax Quartet*!), norvēģi (Garbareks!), igauņi (festivāls *Saksomania*!), un pēdējos gados savu mūzikas lielceļu ar pamatīgu segumu grib noklāt arī latvieši (festivāli *Saxophonia*, *Spožā nots* un *Madonas saksofons*). **F 2002.27, 8.**

salami (itāļu) – labi izžāvēta cietā desa, gatavo no liellopa gaļas, cūkgaļas, teļa gaļas, pievienojot piparus, ķiplokus un citas garšvielas. Nosaukums no romiešu pilsētas *Salamis*, kas atradās Kipras salā, pēc citas versijas – no vārda *salumen*, kas nozīmē 'sālītu ēdienu ansamblis'.

Izrādās, gatavojot **salami**, gaļas tiek sajauktas kā mozaīkā, sīki sakapātas, lai veidotu vienmērīgu masu. **RB 2001.21.III, 15.**

Salivena balva (angļu *The Amateur Athletic Union James E. Sullivan Memorial Award*) – balva, ko ASV Amatieru sporta savienība (ASS) katru gadu pasniedz labākajam ASV amatieru sportistam. Balva nosaukta ASS dibinātāja (1888) un pirmā prezidenta Džeimsa E. Salivena (*Sullivan*, 1860–1914) vārdā, to pasniedz kopš 1930. gada.

Uz **Salivena balvu**, kuru tradicionāli pasniedz ASV labākajam amatieru sportistam, pretendē arī pašreizējais NBA spēlētājs Lebrons Džeimss un peldēšanas zvaigzne Maikls Felpss. **NRA 2004.25.II, 9.**

salmonellas – ārējā vidē izturīgas baktērijas, kas cilvēkiem un siltasiņu dzīvniekiem ierosina zarnu infekcijas slimības. Nosauktas amerikāņu veterinārārsta Daniela Elmera Salmona (1850–1914) vārdā.

Salmonellas baktērijas ražošanas procesā iznīcina 70 grādu temperatūrā.. **NRA 2002.29.XI, 4.**

salmoneloze – zarnu infekcijas slimība, ko ierosina salmonellas baktērijas.

Salmonellas, kas izraisa **salmonelozi**, apdzīvo tikai olas čaumalu un olā var iekļūt tikai caur plaisu čaumalā. D 2002.28.III, 19.

salsa – 1. mērce. 2. Latīņamerikā izplatīts mūzikas stils, arī deja.

Salsas ir mērces, kuru biezajā konsistencē ir dārzeņu un augļu gabaliņi. D 2002. 16.V, 17.

Tas, vai kursos tiks mācīts blūzs, **salsa**, svings vai citas pasaulē populāras dejas, ir atkarīgs no pasniedzēja zināšanām par dejām un to soļiem. NRA Māja 2002. 26.IX, 14.

samba – neprecēta pāra kopdzīve.

Zviedrijā pāra sadzīve neprecoties, saukta par **sambu**, ir diezgan izplatīta un likumīga kā laulāta ģimene. Ieva 2003.13, 28.

samizdats (krievu *самиздат* 'pašizdevniecība') – nelegāla literatūras (lielākoties aizliegtas) izdošana Padomju Savienībā.

Īsu tekstu, pārsvarā krievu literatūras, lasīšanas tradīcija man pastāv jau sen – man iemīļotākās vēl no ***samizdata*** laikiem ir Harmsa miniatūras.. F 2002.9, 3.

sammits, samits (angļu *summit* 'virsotne, galotne') – pasaules valstu pirmo personu (prezidentu, premjerministru, parlamenta spīkeru) tikšanās; arī galotņu tikšanās; visaugstākā līmeņa apspriede.

Trešdien, noslēdzoties Pasaules ilgtspējīgās attīstības **sammitam**, vairāk nekā 190 valstu delegātiem izdevās atrisināt lielākās domstarpības un izstrādāt rīcības plānu tuvākajām desmitgadēm. D 2002.5.IX, 1.

samogonka (krievu *самогон, самогонка*) – paštecinātais.

Viņa steidzīgi ir sarūpējusi pusdienu galdu ar neticami garšīgu medalu, ciemakukulim līdzi saņemam īstu medus **samogonku**. RL 2002.II, 53.

samojedi – suņu šķirne, kuru tās dzimtenē Sibīrijā izmanto kā kamanu vilcējus un briežu ganus.

Pēc rūpīgas kamanu suņu šķirņu izpētes šim uzdevumam Nansens izvēlējās **samojedus**. NRA Māja 2002.19.IX, 8.

samosa, samosā – indiešu virtuves ēdiens: pildīti pīrādziņi, Indijā izplatīta uzkoda.

Citi slaveni ēdieni ir Latvijā jau vairākās variācijās zināmie kebabi, kormas (maigas garšas karijs ar Indijas riekstiem, sviestu un krējumu), koftas (no maltas gaļas vai dārzeņiem gatavotas bumbiņas ar karija mērci), **samosas** (kviešu miltu trijstūrveida pankūkas) un, protams, tandori ēdieni. D 2003.27.III, 15.

samplers, semplers (angļu *sampler*) – daudzfunkcionāla elektroniska ierīce, ar kuras palīdzību tiek radīti un apstrādāti (miksēti) sampli; digitālā laikmeta instruments, kas apvieno magnetofona, elektroērģeļu un sintezatora iespējas; **samplēt** – radīt un apstrādāt skaņas ar sampleru.

Dziedāt Noriko Tujiko sākusi 1978. gadā, savu pirmo sintezatoru un **sempleru** nopirkusi 1999. gadā. **AtpTV A 2003.24, 8.**

..Helly Judas atskaņos, **samplēs** un miksēs Martineza Gonzalesa īpaši šai uzstāšanās reizei sacerētas kompozīcijas. **Izkl 2002.25.X, 11.**

sampls, sempls (angļu *sample* 'paraugs, fragments') – jau eksistējošu audiodarbu fragmenti, kas ar ar samplera palīdzību tiek savienoti ar citiem sampliem.

..visus instrumentus iespēlējis Mobijs, ..četrās kompozīcijās.. viņš arī dzied, pārējās pieaicinājis dziedātājas.., kā arī izmantojis vokālu **samplus**. **Izkl 2002.17.V.**

..mūzika .. izdekorēta ar dažādiem reāliem, pusreāliem un nereāliem trokšņiem, balsu un ierakstu fragmentiem jeb **sampliem**. **Izkl 2003.14.XI, 17.**

samta revolūcija, samtainā revolūcija (angļu *velvet revolution*) – apzīmējums mierīgajai valsts iekārtas maiņai Čehoslovākijā 1989. gadā.

"Samta revolūcijai" sekoja "samta šķiršanās", kad 1993. gada 1. janvārī valsts sadalījās Čehijā un Slovākijā. **D 2002.14.VI, 9.**

..Čehoslovākijas kompartijas vadoņi netika saukti pie atbildības, ja neskaita kompartijas Prāgas nodaļas vadītāju Miroslavu Stepanu, kurš neilgu laiku pavadīja cietumā par līdzdalību studentu protestu apspiešanā 1989. gada ***Samtainās revolūcijas*** laikā. **D 2001.21.V, 6.**

samudrīt (krievu *мудрить* 'pārgudri spriest') – sarežģīt, pārgudri izteikties.

Dažas pozas ir pārāk jau nu manierīgas, un daži stāsti, piedodiet prastu izteikšanos, pārāk ***samudrīti***, tomēr tas, kas uzmundrina, ir autora vērīgums un morālista patoss. **D 2001.23.V, 11.**

samurajs – sīkmuižniecības (bruņinieku vai militārā) kārta Japānā (12.–19. gs. 70. gadi) ar īpašiem pienākumiem un privilēģijām, ar ļoti detalizēti izstrādātu uzvedības kodeksu.

Kādreiz **samuraji** uzšķērda sev vēderus, lai pievērstu sabiedrības uzmanību kādam notikumam vai parādībai. **RL 2000.VII, 42.**

sanācija, sanēšana – atveseļošana; uzņēmuma finansiālā stāvokļa uzlabošana.

Mērķis, protams, ir uzņēmuma **sanācija**.. **DB 2002.29.VIII, 8.**

Šajās vietās uzsākti **sanācijas** darbi, notiek monitorings. **D 2003.15.II, 8.**

Kā atzina viens no .. īpašniekiem, ..tālākais ceļš būs **sanēšana**. **DB 2002.30.VIII, 3.**

Santa Klauss – Ziemassvētku vecītis angļu un amerikāņu pasaulē. Vārds radies kā saīsinājums no Svētais Nikolajs. Kristīgajā pasaulē pastāv nostāsts – tradīcija, ka Ziemassvētku naktī Santa Klauss – bērnu aizgādnis – ziemeļbriežu vilktās kamanās apbraukā mājas un apdāvina bērnus.

Kurā brīdī 4. gadsimta Miras bīskaps Svētais Nikolajs pārtapa komercializētajā, amerikāniski priecīgajā **Santaklausa** tēlā? .. pagājušā gadsimta 30. gados, kad .. radīja kompānijas *Coca-Cola* reklāmas kampaņas tēlu. **F 2002.29, 2.**

SAPARD – abreviatūra no angļu ***S**pecial **A**ssistance **P**rogramme for **A**griculture and **R**ural **D**evelopment* – Eiropas Savienības pirmsiestāšanās finanšu instruments lauksaimniecībai un lauku attīstībai.

Pērn pašā gada nogalē ir sācis darboties Eiropas Savienības pirmsiestāšanās fonds ***SAPARD***, ir apstiprināta lauksaimniecības ilgtermiņa investīciju programma, kas sāka darboties tikai šogad. **D 2002.26.VIII, 11.**

sapodilla (angļu *sapodilla*) – liels mūžzaļš koks *Achras zapota*, aug Amerikas tropu joslā; ražo ēdamus augļus, tiek izmantota arī šī koka sula.

Sapodillas muss un karameles konuss ar ogu mērci. **RL 2001.IV, 77.**

sari – tradicionāls indietes tērps: garš, taisns kokvilnas vai zīda auduma gabals, kura vienu galu divreiz aptin ap gurniem un nostiprina, bet otru pārmet pār plecu vai aptin ap galvu.

Austrumniecisku smaržu eksotiskajiem tērpiem piešķir dekoratīvie, reljefie sudrabkrāsas izšuvumi uz caurspīdīgiem audumiem un stilizētais indiešu **sari** citrondzeltenā un apelsīnkrāsā. **Pastaiga 2002.II, 8.**

sarkano lukturu iela – pērkamo sieviešu kvartāls. Savulaik pie bordeļiem jeb prieka mājām kā pazīšanas zīme bija izkārti sarkani lukturi.

Tuvākajā laikā kāds risinājums varētu iezīmēties arī "prostitūtu" lietā – proti, **sarkano lukturu ielas** statuss pilsētā, visticamāk, netiks piešķirts bez plašas rīdzinieku aptaujāšanas. **D 2002.20.VIII, 6.**

sārods (angļu *sarod*) – klasisks Ziemeļindijas strinkšķināmais mūzikas instruments.

Tabla [..] ir ritma instruments, kas pavada vokālos skaņdarbus, īpaši sitāras un **sāroda** priekšnesumus. **NRA 2002.20.VI, 14.**

Sergejs bija paņēmis līdzi arī savu **sārodu** – lautas tipa indiešu strinkšķināmo instrumentu. **F 2003.17, 2.**

saronga (angļu *sarong*) – garš, plats un krāsains auduma gabals (šalle), ko aptin ap gurniem; īpaši izplatīta Javā, Ceilonā u.c.

Viņš apgalvo, ka Bekhems, kas vienu laiku nēsājis **sarongu** un kura sieva apgalvo, ka viņš dažkārt valkājot viņas apakšveļu, ir atdarināšanas cienīgs cilvēks. **D 2002. 4.VII, 18.**

SARS – abreviatūra no angļu *severe acute respiratory syndrome* (smagais akūtais respiratorais sindroms jeb netipiskā pneimonija) – pagaidām vēl nenoskaidrotas izcelsmes smaga respiratorā saslimšana. Pirmie slimnieki tika reģistrēti Ķīnā 2003. gadā.

SARS izraisa jauns koronovīrusa saimes elements, kas rada elpošanas slimības cilvēkiem un dzīvniekiem. **NRA 2004.7.I, 5.**

sarsuela (spāņu *zarzuela*) – spāņu operas žanrs. Vārds aizgūts no *La Zarzuela* – pils, kas atrodas netālu no Madrides.

Orķestra pavadījumā dziedāšu ārijas no spāņu **sarsuelām** (zarzuela – operetei vai dziesmuspēlei tuvs spāņu muzikāli dramatisks žanrs..).. **Izkl 2002.27.IX, 5.**

Neierastais **sarsuelas** operžanra apzīmējums savu nosaukumu aizguvis no karaļu rezidences Sarsuelā. Tur tika izrādītas pirmās operas 17. gadsimta Spānijā. **RB 2002. 27.IX, 13.**

SAS – abreviatūra no angļu *Scandinavian Airlines System* – skandināvu lidsabiedrību konsorcijs.

Ar ***SAS*** spēj konkurēt vienīgi *Finnair*, taču cenu starpība ir minimāla.. **NRA 2002. 14.IX, 6.**

satelīts – mākslīgs Zemes pavadonis.

Jaunais **satelīts** nodrošinās meteorologiem 20 reižu vairāk informācijas, nekā tie saņem no pašreizējiem Eiropas satelītiem. **D 2002.30.VIII, 8.**

satori – apskaidrība, apgaismība dzenbudismā.

Negaidītais paradoksa atrisinājums noved mācekli pie pēkšņas apskaidrības – ***satori***. **Izkl 2003.7.XI, 6.**

saundtreks, soundtreks (angļu *soundtrack*) – īpašā albumā izdota mūzika no kinofilmas, t.s. filmas skaņu celiņš.

24 Hour Party People **saundtreks** būs Rīgas veikalos atšķirībā no filmas Rīgas ķinīšos, kaut tā ir vērā ņemama parādība. **Izkl 2002.7.VI, 10.**

90. gadu vidū kulta albums bija *Pulp Fiction* **soundtreks**, un *Kill Bill* gaida tāds pats liktenis. **Izkl 2003.31.X, 16.**

sausais likums – likums, kas aizliedz alkohola ražošanu un tirdzniecību. ASV šāds aizliegums pastāvēja 20. gs. 20. gados (1919–1933), Padomju Savienībā strikti ierobežojumi pastāvēja 80. gados.

"Sausā likuma" laiki pagājušā gadsimta divdesmitajos gados bija viens no vētrainākajiem periodiem ASV vēsturē. **SA 2003.49, 28.**

savatē (franču *savate* 'veca tupele') – franču bokss, kurā tiek lietoti arī spērieni ar kāju.

Vai šajās mācību iestādēs angļu klasiskais bokss un franču bokss – **"savatē"** ar kāju kaujas spērieniem tiek ignorēts? **RB 2003.8.V, 23.**

sbori (krievu *сборы*) – militārās mācības padomju armijā, parasti ilga 1–2 mēnešus.

Sboros krievu armijā, kad citi sūkstījās, cik tur neizturami, es sev un pārējiem par prieku spēlēju Šveiku. **Una 2000.VIII, 45.**

scientoloģija – starptautiska reliģiska kustība, ko 1954. gadā aizsāka amerikāņu rakstnieks L. Rons Habards (*Hubbard*, 1911–1986). Mācības pamatā ir Habarda grāmata "Dianētika" (1950); **scientologi** – scientoloģijas piekritēji – tic dzīves enerģijai, lielu uzmanību pievērš cilvēka nemirstīgās dvēseles atbrīvošanai, sevis pilnveidei pašizpratnes attīstības ceļā.

..Toms apgalvo, ka tieši pievēršanās **scientoloģijai** un šīs sektas korifeji esot palīdzējuši viņam izārstēties no disleksijas, kas bērnībā un jaunības gados esot pamatīgi bojājusi dzīvi.. **RV 2004.8, 18.**

Rokenrola karaļa atraitne Priscilla Preslija, piemēram, uzskata, ka viņas vīrs būtu piederējis **scientologu** baznīcai. **Mēs 2002.9.XI, 17.**

scratch sk. **skrečs.**

Papildu asajiem tekstiem arī lieliska mūzika – Ivara Vīgnera (!!!) klavierspēle, DJ Monstra ***scratch***. **Izkl 2002.16.VIII, 19.**

SDPL – abreviatūra no angļu ***S**ocial **D**emocratic and **L**abour **P**arty* (Sociāldemokrātiskā un darba partija) – mēreno nacionālistu partija Ziemeļīrijā, dibināta 20. gs. 60. gados.

Mēreno nacionālistu ***SDPL*** līderis un premjera vietnieks Ziemeļīrijas Ministru kabinetā .. paziņoja, ka Ziemeļīrijas valdības atlaišana ir ticamākā un "nesāpīgākā" izvēle.. **D 2002.10.X, 10.**

SDR – abreviatūra no angļu *special **d**rawing **r**ights* – speciālās aizņemšanās tiesības; **SDR grozs** – valūtu grupa, kurām ir piesaistīts Latvijas lats. SDR grozu veido: ASV dolārs (45%), eiro (29%), Lielbritānijas sterliņu mārciņa (11%) un Japānas jena (15%).

Piesaistot latu **SDR** valūtu **grozam**, Latvijas Banka ir padarījusi latu stabilāku attiecībā pret jebkuru atsevišķu valūtu, nekā tas būtu iespējams, piesaistot to vienai valūtai. **DB 2003.3.X, 2.**

SEC – abreviatūra no angļu *Securities and Exchange Commision* – ASV Vērtspapīru un biržu komisija, nozīmīga ASV finanšu uzraudzības institūcija.

Jaunie noteikumi (*Sarbanes–Oxley act*) paredz izveidot publisko kompāniju uzraudzības institūciju, kas kontrolētu lielo korporāciju auditus, pieprasa nodrošināt auditoru neatkarību, ierobežo aizņēmumus un akciju darījumus kompāniju iekšienē, kā arī pieprasa, lai korporāciju vadītāji un finansu direktori ar savu zvērestu apstiprinātu regulārās finansu atskaites, kas jāiesniedz ASV Vērtspapīru un biržas komisijā (***SEC***). D 2002.13.VIII, 7.

second hand – otrreizējais tirgus, lietotu priekšmetu realizācija.

Līdz šim Latvijā bijušas tik vien kā baumas un runas, ka kāds bērniem sūtītās drēbītes un mantas no ārzemēm iztirgo humānās palīdzības jeb tā dēvētos ***second hand*** veikalos. NRA 2001.24.VIII, 2.

sedans – vieglā automobiļa virsbūves tips – automobilis ar slēgtu virsbūvi.

Elementārs **sedans** ir automobilis ar četrām durvīm un parasti piecām sēdvietām, kā arī no salona atdalītu bagāžas nodalījumu. AD 2003.26.XI, 3.

..Latvija, tāpat kā lielākā daļa Austromeiropas, ir **sedanu** zeme.. D 2002.7.IX, 13.

..Latvija no **sedanu** zemes kļūst par hečbeku valsti. D 2002.6.VII, 13.

sēdvolejbols – sporta spēle cilvēkiem ar dažādiem kustību traucējumiem – volejbols, ko spēlē sēdus.

Sēdvolejbols ir ļoti grūts sporta veids, jo tu nevari ne lēkt, ne skriet pēc bumbas, visu laiku jāpārvietojas sēdus uz grīdas. NRA 2002.21.VI, 2.

segregācija – nošķiršana, norobežošana pēc tautības, ticības vai kādas citas pazīmes.

Tā jau ir **segregācija**, ja katrai iedzīvotāju daļai rāda savus raidījumus. D 2002. 17.V, 2.

Seima (poļu *Sejm*) – augstākā valsts likumdevējvaras institūcija Polijā.

Divpalātu parlaments sastāv no **Seimas** ar 460 deputātiem (pirmā palāta) un Senāta ar 100 senatoriem (augstākā palāta), tā ir augstākā likumdošanas iestāde. PNIR, 1.

Seims (lietuviešu *Seimas*) – augstākā valsts likumdevējvaras institūcija Lietuvā.

Otrdienas vakarā **Seima** spīkeram Arturam Paulauskam tika iesniegts aicinājums sākt atstādināšanas procedūru pret Lietuvas prezidentu Rolandu Paksu, ko parakstījuši 85 deputāti. D 2003.17.XII, 1.

seismisks – tāds, kas attiecas uz Zemes garozas svārstībām.

Itālijas Nacionālais ģeofizikas un vulkanoloģijas institūts klasificēja visu Molizes reģionu, kurā atrodas Sandžuliāno di Pulja, par augsta **seismiska** riska rajonu, bet šie atzinumi tika ignorēti. NRA 2002.7.XI, 11.

seismoloģija – zinātne, kas nodarbojas ar dabiski vai mākslīgi radītu zemestrīču, kā arī to izraisīto norišu pētniecību; **seismologs** – zemestrīču un to izraisīto norišu pētnieks.

Kā atgādina Austrālijas **seismoloģisko** pētījumu centrs, kas uzrauga projektēto reaktora būves vietu, pēdējais spēcīgākais pazemes grūdiens pie Sidnejas reģistrēts 1999. gadā. NRA 2002.7.XI, 11.

Seismologi lēš, ka zemestrīces epicentrs bija tikai piecus kilometrus zem zemes virskārtas. NRA 2002.7.XI, 11.

sekators (angļu *secateurs*, no franču) – speciālas šķēres vai knaibles koku un krūmu dzinumu un sauso zaru noņemšanai.

..tūlīt pēc ziedēšanas ar **sekatoru** jāizgriež noziedējušās skaras, cenšoties neievainot jaunos sānu dzinumus. NRA HKA 2002.21.V, 4.

seksapīls (angļu *sex appeal*) – spēcīga seksuāla pievilcība.

Rīgā tomēr ik pa brīdim sajūtams tas vārdos nenoformulējamais veselīgā sievišķīguma starojums, ko sauc par **seksapīlu**. Ieva 1998.8, 19.

seksisms (angļu *sexism*) – dzimumdiskriminācija; nicinoša, nievājoša, ignorējoša attieksme pret kādu no dzimumiem; **seksists** – cilvēks, kas savā rīcībā vai attieksmē pauž seksismu.

Arī sievietei dot vietu sabiedriskajā transportā vai pasniegt mēteli teātra garderobē nedrīkst. Jo tas taču ir **seksisms** – kā tagad modernā vīzē dēvē šo procesu. Una 2000.IX, 8.

Vispirms tu nopriecājies, ka pasē neesi klasificēta kā vīrietis, jo tādā gadījumā atsacīšanās sajūsmināties par konkrēto šokējoši atklāto sievišķās seksualitātes tēlojumu droši vien nozīmētu, ka esi **seksists**.. D 2002.28.III, 16.

seksoloģija – cilvēku seksuālās uzvedības pētniecība; mācība par cilvēku dzimumuzvedību.

Viņiem trūkst izglītības, jo mūsu mācību programmās **seksoloģija** ļoti maz tika skarta. D 2003.23.V, 17.

seksopātija – seksualitātes pārmērīga akcentēšana.

..Fišera darbi blakus drausmīgajai **seksopātijai** un vardarbībai, ko rāda televīzijā, liekas naivi. Studija 1999.IX, 79.

seksuālā revolūcija – kardināla uzskatu maiņa jautājumā par cilvēku

seksuālo dzīvi, atbrīvošanās no seksuālo dzīvi ierobežojošiem stereotipiem, kas aizsākās 20. gadsimta 60. gados.

Baidos, ka tad jau es droši vien nemaz nepieredzēšu tuvās kataklizmas izraisītos hipiju laikus, jauno mūzikas virzienu un narkotiku dzimšanu, nākamo **seksuālo revolūciju** un tiekšanos pēc garīgās apskaidrības. D 2002.5.VIII, 10.

Ja nebūtu Merilinas Monro, vai varētu norisināties ja ne svarīgākā, tad humānākā no 20. gadsimta revolūcijām – **seksuālā revolūcija**. Una 2003.XI, 68.

seksualitāte – dzimumtieksme.

Mēs neko nezinam par Jēzus vai Budas **seksualitāti**, bet mūs valdzina viņu gara spēks. F 2002.4.

seksualizācija – visdažādāko dzīves jomu un izpausmju saistīšana ar seksu un seksualitāti.

Pieaugušie paši dzīvo pārspīlētas **seksualizācijas** apstākļos.. D 2003.5.VI, 19.

sekundārais analfabētisms – parādība, ko raksturo apstāšanās attīstībā; lasīšanas iemaņu neizmantošana, kā rezultātā iestājas to regresija.

Atsevišķa tēma ir **sekundārais analfabētisms**. To var attiecināt arī uz cilvēkiem ar augstāko izglītību: viņi beidz mācību iestādes un sevi vairs nepapildina. F 2002. 9, 2.

..ir vesela aktīvā paaudze, kura vairs nemācās un vēl nav pensijā, bet ļoti daudz strādā, tāpēc lasīt vienkārši nav laika – šī problēma eksistē visā pasaulē, dažkārt to radikāli sauc par **sekundāro analfabētismu**. Mēs 2004.24.I, 15.

sekvence (angļu *sequence*) – kino epizode.

Kad es, galvā pārskirstot kinoatmiņas, tieku līdz šai ļoti čehiskajai filmai un tās atjautīgajām beigu **sekvencēm**, sejā neviļus parādās smaids. NRA 2002.28.IX, 10.

sekvencers – signālu virknes ģenerators; datorierīce, kas iegaumē un rediģē MIDI (*Musical Instrument Digital Interface*) ziņojumu sekvenci (secību); datorierīce audiokompozīciju, fonogrammu radīšanai.

..izcili veiksmīgo *SG* [*Savage Garden*] debijas albumu (pārdoti 20 miljoni eksemplāru) producējuši paši tā dalībnieki – Darens Heiss (balss) un Daniels Džonss (ģitāra, taustiņinstrumenti, stīgu aranžējumi, **sekvenceri**), nevis popmūzikas tirgus aizkulises gadu desmitiem pētījuši skaņu doktori. Izkl 2002.25.X, 12.

self made man (angļu) – cilvēks, kas pats saviem spēkiem izveidojis veiksmīgu karjeru.

Kā ievadā raksta profesors Jānis Stradiņš, Kristaps Morbergs bija ne vien viens no pirmajiem latviešu uzņēmējiem, bet arī īsts ***self made man***, ievērojams izglītības

un zinātnes mecenāts, kas sekoja pirmajiem mecenātisma paraugiem Latvijā un pasaulē, sākot ar Krišjāni Valdemāru un beidzot ar Alfredu Nobelu. D 2002.28.VI, 13.

Sems sk. **tēvocis Sems**.

senāts – **1.** divpalātu parlamenta augšpalāta (piemēram, ASV un citās valstīs). **2.** augstskolas vai zinātniskās iestādes padome (piemēram, Latvijas Universitātes Senāts, Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāts). **3.** augstākā tiesu instance Latvijā.

..augstskolas **senātā** pagaidām ir apstiprināta programma tieši pēdējā kursa studentiem. Mēs 2003.13.XII, 9.

senators – senāta loceklis.

Pirmo reizi savā pastāvēšanas vēsturē Latvijas Kultūras akadēmija piešķirs goda **senatora** nosaukumus – to saņems komponists Pēteris Vasks un Latvijas goda konsule Hamburgā Sabīne Sommerkampa-Hofmane.. D 2002.11.IX, 5.

sendvičs (angļu *sandwich*) – divas kopā saliktas apziestas maizes šķēles, starp kurām ir uzgriežamais (desa, siers, pastēte, gaļa u.tml.). Angļu valodā vārds ienāca saistībā ar grāfu Sendviču (*John Montague, the 4th Earl of Sandwich*; 1718–1792) – lai grāfam nevajadzētu atrauties no kāršu galda un arī nenotraipītu kārtis, sulainis viņam gatavojis šādas dubultās sviestmaizes.

Nesen laikrakstā *The Washington Post* publicēts pārskats par veselīgas barības pieejamību ASV ātrās ēdināšanas restorānu tīklos liecina, ka visveiksmīgākais šajā ziņā ir *Subway* **sendviču** tīkls, piedāvājot liesāku, svaigāku un kalorijām mazāk piesātinātu ēdienu. D 2002.22.VII, 15.

sensitīvs – jutīgs, jūtīgs.

Šī procedūra attiecas uz īpaši **sensitīvām** jomām – nodokļu politiku, lauksaimniecību un finanšu harmonizāciju.. Ned 2003.10, 19.

sensors – impulsa uztvērējierīce.

[Apsardzes robots] *Banru* ir apgādāts arī ar ožas **sensoru** ugunsgrēku noteikšanai, skaņas **sensoru**, infrasarkanā starojuma un temperatūras **sensoru**. Mēs 2002.9.XI, 19.

sepaks – Dienvidaustrumāzijā iecienīts volejbola paveids. Specifika: spēlētājs nedrīkst pieskarties bumbai ar rokām, tādēļ izmantotas tiek kājas, pleci, galva. Ļoti akrobātiska spēle.

Vjetnamas galvaspilsētā Hanojā turpinās Dienvidaustrumāzijas sporta spēles un ar lielu apmeklētību var palepoties mums tik svešā sporta veida *"sepak takraw"* jeb vienkārši **sepaka** turnīrs. SA 2003.50, 36.

separātisks – tāds, kam ir tieksme atdalīties, nošķirties.

Arī Putina pirmais paziņojums pēc ķīlnieku krīzes sākšanās, ka šis terora akts esot izplānots ārzemēs, liecina par pilnīgu nevēlēšanos atzīt, ka "čečenu terorisma" problēmu radījusi pati Krievija ar savu mežonīgo politiku, prezidentam Jeļcinam sākot karu pret **separātiski** noskaņoto republiku 1994. gadā, bet prezidentam Putinam 1999. gadā sākot otru, vēl brutālāku un asiņainā̄ku. D 2002.29.X, 2.

separātisms – tieksme atdalīties, nošķirties; **separātists** – tāds, kas rīcībā vai vārdos pauž separātismu.

Šis nodoms nepatīk Turcijai, kas baidās no kurdu **separātisma**. D UI 2003.20.III, 4.

Aizliegtais basku **separātistu** grupējums *ETA* mazāk par mēnesi līdz vispārējām vēlēšanām pasludinājis pamieru Katalonijas provincē Spānijā.. NRA 2004.19.II, 7.

"17. novembris" – kreiso radikāļu grupējums Grieķijā. Grupējuma nosaukums saistīts ar nežēlīgu lappusi nesenā Grieķijas vēsturē: 1973. gada 17. novembrī Grieķijā valdošā militārā hunta (1967–1974) nežēlīgi izrēķinājās ar Atēnu Politehniskās skolas studentiem, kas bija sacēlušies pret huntas režīmu. Nevienlīdzīgā cīņā armijnieki nogalināja desmitiem jauniešu.

17. novembra cīnītāju uzskati apvieno galēji kreisa ekstrēmisma idejas ar grieķu nacionālismu. D 2002.23.VII, 6.

sērfists, sērferis, sērfotājs – cilvēks, kas sērfo, t.i., brauc ar vējdēli, vētrasdēli; arī cilvēks, kas "ceļo" internetā.

Mūsu **sērferi** tos [vējdēļu turētājus] neņem nost pat ziemā.. RL 2003.I, 80.

Vējš, pēc kura ilgojas **sērfotāji**, parastam pludmales apmeklētājam var nozīmēt nepatīkamu apgrūtinājumu. D 2002.31.VII, 17.

sērfot – **1.** uz speciāli veidota dēļa slīdēt pa ūdens virsmu vai piekrastes viļņos. **2.** meklēt informāciju internetā, kibertelpā; klejot tīklā.

Daudzi **sērfo**. Tas palīdz stresu nodzīt, un tā ir cita pasaule – uz ūdens jūtos pilnīgi citādi. NRA 2002.12.VIII, 12.

..katra **sērfošana** internetā ir saskare ar nezināmo. D 2002.7.VI, 13.

sērfs – sērfošanas dēlis un arī pati sērfošana.

Sērfs nav ūdensmocis. .. **Sērfs** ir dzīves stils. FF 1997.VII/VIII, 20.

seriāls – vienveidīgu pasākumu, notikumu, darbību u.tml. virkne; daudzsēriju filma.

Latvijas kalnu riteņbraukšanas **seriāla** *Montavit* sešu posmu kopvērtējumā visas trīs vadošās vietas ieņēma Rietumu bankas sportisti.. D 2003.23.IX, 10.

Pašu terminu **"seriāls"** televīzijas ļaudis sāka lietot jau tad, kad "dzelzs priekškars" vēl nebija pavēries tiktāl, lai mūsu mājās ienāktu *Santabarbaras* vai *Hameleonu rotaļu* varoņi. **Ned 2003.2, 41.**

serotonīns – t.s. labsajūtas hormons.

..saules gaisma .. iziet cauri acij, veicinot labsajūtas hormona **serotonīna** veidošanos hipotalāmā, smadzeņu daļā, kas kontrolē noskaņojumu un uzvedību. **D 2002. 23.VII, 19.**

Varbūt depresijas māktiem cilvēkiem smadzenēs pietrūkst **serotonīna**? **Ned 2003. 34, 39.**

serpentārijs (latīņu *serpens* (*serpentis*) 'čūska') – čūsku mītne (parasti zooloģiskajā dārzā).

Asāku izjūtu cienītājiem varu rekomendēt ēdienreižu stundas **serpentārijā**, kas ir savā dzīvības un nāves dejas spektakulārismā salīdzināmas ja nu vienīgi ar zivju paviljona apmeklējumu centrāltirgū. **F 2002.19, 1.**

sertificēt – piešķirt sertifikātu, t.i., piešķirt rakstisku apliecinājumu (par atbilstību noteiktai kvalitātei, kvalifikācijas ieguvi, pilnvarām darboties u.tml.).

Ēkas izbūvē izmantoti **sertificēti**, ekoloģiski tīri būvmateriāli un apdares materiāli. **Santa 2003.XI, 14.**

sertifikāts – rakstisks apliecinājums (par atbilstību noteiktai kvalitātei, kvalifikācijas ieguvi, pilnvarām darboties u.tml.); valsts un pašvaldību īpašuma privatizēšanai paredzētie maksāšanas līdzekļi (Latvijā tos ieviesa 90. gadu sākumā pēc valsts neatkarības atjaunošanas).

Iespaidīga mape ar dažādiem **sertifikātiem** par apmācības kursu beigšanu uz vadītājas galda ir apliecinājums darbinieku nemitīgai izglītošanai. **D 2002.19.XI, 13.**

Dino Zoo centra direktors .. informē, ka šogad pirmajos deviņos mēnešos dzīvniekiem izrakstīti 1012 **sertifikāti** – atļaujas izbraukšanai no Latvijas, kas tiek izsniegtas, kad dzīvnieks ir saņēmis izziņu par potēm pret trakumsērgu un citām slimībām. **D 2003.8.XI, 21.**

Dienai neizdevās iegūt konkrētu redzējumu par to, vai **sertifikātu** derīguma termiņš tiks pagarināts. **D 2002.16.X, 3.**

servelāde – desas tips, itāļu virtuves ēdiens.

Īstā desu ciltsmāte ir auksti kūpināta – līdzīga salami vai **servelādei**, tikai vēl daudz cietāka, mazliet sāļāka un stiprāka. **Santa 2002.X, 115.**

serveris – **1.** pakalpojumu sniedzējs. **2.** dators, uz kura bāzes, tam pievienojot citus datorus, tiek veidots datoru tīkls.

Vārdam nav pat noteikti jābūt latviskam, piemēram, **serveris**, lai tas skanētu labi. **D 2002.30.VII, 11.**

serviss – apkalpošana, pakalpojumi; pakalpojumu sniegšanas uzņēmums.

IBM ir programmatūra, **serviss** un *know-how*, lai pārkārtotu jūsu biznesu darbam *on-line* režīmā. e-pasaule 2001.X, 1.

setliste (angļu *setlist*) – secība, kādā dziesmas tiek izpildītas koncertā vai miksētas dīdžeja uzstāšanās laikā jeb setā.

..tiem, kas apzinājuši grupas pēdējā mēneša koncertu **setlistes**, iznāk diezgan pamatīgi vilties. D 2002.30.VII, 15.

sets (angļu *set*) – dīdžeja uzstāšanās, programma.

Mazajā zālē valdīs Dienvidamerikas ritmi, kurus radīs dj Bogdan Taran un Mario de Janeiro, kurš, būdams profesionāls jūrnieks, piestājis daudzu eksotisku zemju ostās un parasti savu **setu** papildina ar dažādiem sitamajiem instrumentiem. AtpTV A 2003.27, 11.

sex'n'drugs'n'rocknroll (angļu) – sekss, narkotikas un rokenrols – "60. gadu hipiju subkultūras lozungs" (RL 2000.VII, 69).

..rokenrola varoņus visur pavada gandrīz mūžīgais ***sex'n'drugs'n'rocknroll***. Izkl 2002.13.IX, 19.

sezonālā depresija – emocionālie traucējumi, kuru pamatā ir psiholoģiski nomācoši sezonālie faktori. Sk. arī **SAD.**

Depresija uznāk periodā, kad ir dubļi, lietus, auksts vējš, krusa, ..no rīta izejot no mājas tumsā un vakarā tumsā atgriežaties.. Šajā laikā ļoti liels skaits cilvēku cieš no **sezonālās depresijas**. Santa 2001.XII, 132.

sgrafito – apmetuma veids, Latvijā izmantots, piemēram, Bauskas pils rekonstrukcijā.

Sgrafito mākslu iesākuši itāļu mūrnieki, uzklājot ēkas sienai vairākas atšķirīgas apmetumu kārtas un veidojot tajās ornamentus – no ģeometriskiem līdz ļoti sarežģītiem zīmējumiem, kuros izklāsfīti veseli Bībeles sižeti un leģendas. D 2002.14.VI, 5.

SIA – abreviatūra no **s**abiedrība ar **i**erobežotu **a**tbildību – uzņēmējdarbības forma. Svešvalodās šai abreviatūrai atbilst *GbmH* (vācu val.), *Ltd.* (angļu val.) vai *OOO* (krievu val.).

Dibinot **SIA**, tās veidotāji neatbild ar savu privāto īpašumu un minimālā pamatkapitāla prasība biznesa sākšanai ir salīdzinoši draudzīga – 2000 latu, ko var apmaksāt arī ar materiālām vērtībām. D 2002.19.IX, 8.

Siāmas dvīņi – dvīņi, kas piedzimst ar kopā saaugušām ķermeņa daļām. 20. gadsimta nogalē veiktas vairākas veiksmīgas dvīņu atdalīšanas operācijas.

Katru gadu pasaulē nāk ap 200 **Siāmas dvīņu**, un puse no viņiem neizdzīvo līdz pirmā gada dzimšanas dienai. SD 2002.17.VIII, 9.

siāmietis – kaķu šķirne – Siāmas kaķis.

Mūsu divi kaķi gan sākumā bija neapmierināti, mēģināja iepliķēt, bet nu Brenda [suns] mazo **siāmieti** pat laiza. NRA Māja 2002.31.X, 8.

sidrs – ābolu vīns, dažkārt tiek gatavots kā dzirkstošais vīns.

..**sidra** gatavošanas tehnoloģija būtiski atšķiras no alkoholisko kokteiļu gatavošanas, un īstu **sidru** mēs Latvijā neesam nemaz baudījuši, jo tas jāizlieto ātri un, tālu pārvadājot, nav iespējams saglabāt tā kvalitāti. RB 2001.23.V, 10.

siesta (spāņu) – pusdienas miers, atpūta; viskarstākais dienas laiks dienvidu zemēs.

Rosīties **siestas** laikā ir muļķīgi, turklāt tā būtu miera traucēšana un necieņas izrādīšana gan pret citiem, gan pret sevi.. NRA Māja 2003.45, 4.

sifiloloģija (angļu *syphilology*) – zinātne, kas pēta seksuālās transmisijas infekciju sifilisu.

Pētījumi **sifiloloģijā** atspoguļoti krājumos "Acta Medico-Historico Rigensia". UA 2003.29.IV, 5.

sikvels, sīkvels, sikveils (angļu *sequel*) – filma (literārs darbs), kas tapusi kā autonoms sižetisks turpinājums kādam citam autonomam darbam un kurā darbojas vieni un tie paši galvenie tēli.

Desmit gadus pēc *Jēru klusēšanas* tapušais **sikvels**, kurā sers Entonijs Hopkinss ar baudu jau atkal iejuties izsmalcinātā kanibāla Doktora Lektera lomā. TVD 2003. 15.V, 23.

Arī patlaban savu pirmizrādi prestižajā Venēcijas kinofestivālā septembra sākumā gaida jauna Bergmana režisēta filma, kuras oriģinālnosaukums ir *Saraband*. Zviedru prese to jau ir nosaukusi par pasaulslavenās Bergmana drāmas *Laulības dzīves ainas* (1973) turpinājumu jeb, kā amerikāņi teiktu, **sīkvelu**. D 2003.14.VII, 11.

Abas filmas ir ar kinoterminu apzīmējamie **sikveili** jeb vienkāršā skatītājtautas valodā sakot – turpinājumi. RB 2003.2.V, 22.

Silikona ieleja, Silīcija ieleja (*Silicon Waley*, no angļu *silicon*, *silicium* 'silīcijs') – apvidus Kalifornijā (ASV), uz dienvidiem no Sanfrancisko, kur izvietojušās daudzas informāciju tehnoloģijas un elektronikas ražotnes, kā arī pētniecības centri. Nosaukums saistīts ar to, ka silīcijs ir viena no svarīgākajām sastāvdaļām daudzu mikroshēmu ražošanā.

..Mēs esam Eiropas **Silikona ieleja**.. RL 2003.I, 61.

Šī raksta mērķis ir veicināt jaunrades un uzņēmējdarbības garu visos līmeņos,

sākot no studentiem, īpaši doktorantiem, un beidzot ar Saeimu un MK, tādējādi mēģinot veidot Latvijas **Silikona ieleju**. UA 2003.14.I, 4.

Šāda tipa novatoriskām firmām vienmēr radīsies investori sākumkapitālam.., jo tās veido kodolu, kam pievienojas citas radnieciskas firmas, un izveidojas t.s. industriju grupējumi (piemēram, **Silīcija ieleja** ASV). e-pasaule 2001.X, 18.

siltumnīcas efekta gāzes, siltumnīcefekta gāzes, siltumnīcefektu izraisošās gāzes – gāzes, kas intensificē siltumnīcefektu, piemēram, oglekļa dioksīds, ozons, hlorfluoroglekļi (CFC) u.c.

Zemes klimata vidējā temperatūra celsies vēl nākamos 50 gadus pat tad, ja industriāli attīstītās valstis izpildīs savu apņemšanos un krasi samazinās **siltumnīcas efekta gāzu** izplūdi gaisā.. D 2002.24.IX, 19.

..cilvēku darbību ietekmē radušās tiešo **siltumnīcefektu izraisošās** SEG **gāzes** (CO_2, CH_4, N_2O) ir ļoti strauji pieaugušas kopš industriālā laikmeta sākuma.. F 2002.5, 4.

siltumnīcas efekts, siltumnīcefekts – sarežģīts process, kas uztur globālo temperatūru noteiktā līmenī – atmosfēras slānis saglabā to siltuma daļu, ko uztver un atstaro Zemes virsma. Palielinoties izplūdes gāzu daudzumam, siltumnīcefekts norisinās daudz straujāk, kā rezultātā notiek pakāpeniska globālā sasilšana. Terminu radījis zviedru fizikālķīmiķis Svante Augusts Arrēnuiss (*Arrhenius*, 1859–1927).

Pēc 1992. gada konferences, piemēram, ir sperti pirmie soļi, lai ierobežotu **siltumnīcas efektu** izraisošo kaitīgo izmešu līmeņa samazināšanu. D 2002.26.VIII, 5.

silverstons (angļu *SilverStone*) – kompānijas *DuPont* zīmols: nepiedegošs klājums, ko izmanto pannu virsmas apdarē.

Gaišo **silverstona** klājumu var pazīt jau no attāluma. Minerālu daļiņas to padara raibu kā pelēko marmoru un arī izturīgu pret viegliem skrāpējumiem. Ieva 2002.8, 30.

SIM karte – abreviatūra no angļu *subscriber identity module* – abonenta identifikācijas modulis. SIM karte ir ievietota ikvienā mobilajā telefonā, un tā satur nepieciešamo drošības informāciju, atmiņu telefona numuru ierakstīšanai.

Aizturēšanas brīdī 35 gadus vecais šoferis mēģinājis bēgt un iznīcinājis mobilā telefona **SIM karti**. D 2002.17.VII, 5.

simbioze – savstarpēji izdevīga mijiedarbība; ļoti ciešas attiecības; **simbiotisks** – tāds, kam raksturīga simbioze, ļoti ciešas, nesaraujamas attiecības, integrāla iedaba.

Sakars, kā man šķiet, ir amizants – ir notikusi laimīgā **simbioze**, gluži vai simbolisks akts. D 2002.10.X, 15.

Tikai ļoti nedaudzas sievietes pasaulē ar savu bērnu ir **simbiotiskās** attiecībās. **Santa 2000.I, 40.**

Simona Vīzentāla centrs – "ebreju cilvēktiesību organizācija, kuras sēdeklis atrodas Losandželosā. Organizācija nodarbojas ar ebreju holokausta problēmu skaidrojumu un apkaro antisemītismu" **(NRA 2004.28.I, 8)**. Centrs dibināts Vīnē 1961. gadā pēc Austrijas ebreja, pret ebrejiem vērsto kara noziegumu pētnieka Simona Vīzentāla (*Wiesenthal*, dz. 1908) iniciatīvas.

Simona Vīzentāla centrs Baltijas valstīs ir saņēmis informāciju par 223 personām, kas varētu būt vainojamas nacistiskajos noziegumos.. **D 2003.26.IV, 6.**

simulācija (angļu *simulation*, no latīņu *simulatio*) – atdarināšana, imitācija; izlikšanās.

Dienvidkrasta slimnīcā Vorčesterā izmēģina 240 000 latu vērta cilvēka skeleta **simulācijas** ierīci, kas ārstiem ļauj parādīt trīs dimensiju attēlos sportistu kustības un noteikt iespējamās problēmas pēc traumām. **D 2002.30.VIII, 13.**

Datora **simulācijas** rāda, ka viņš nebūs līdzīgs ne sev, ne donoram. **D 2003. 29.XI, 18.**

simulakrs (angļu *simulacrum*) – tēls, reprezentācija; nospiedums, atspulgs, ēna, šķitums.

Pašlaik dzīvojam reprodukciju **simulakru** laikmetā, kad viss jaunais ir šķietami tikai pārstrādāts un pārkārtots vecais un literāras kolāžas prasme un zināma valodas veiklība, kā arī laba izglītība ļauj radīt pievilcīgas literāras konstrukcijas. **D 2003. 14.XI, 16.**

Kā jau katrs lamuvārds, kā katra valodas spēle, arī "digitalizācija" rada pati savu realitāti, **simulakru** – fenomenu, kas, pašu cilvēku radīts, iestājas starp realitāti un indivīdu, padarot viņu par šizofrēnisku būtni. **D 2003.17.XII, 2.**

simulators – programmatūra un aparatūra, kas imitē reālās dzīves situācijas, piemēram, auto vadīšanas simulators, tramplīnlēkšanas simulators u.tml.

Simulatori cenšas pietuvoties pēc iespējas tuvāk reālajiem braukšanas nosacījumiem, piemēram, precīzi imitēt mašīnas uzvedību uz ceļa tā, lai spēle iespējami mazāk atšķirtos no patiesās braukšanas. **Klubs 2003.XII, 82.**

sineasts, sineastisks (angļu *cineaste*, no franču *cinéaste*) – kinomīlis, kino entuziasts; cilvēks, kam ir liela interese par kinomākslu, īpaši par kino māksliniecisko jiem un tehniskajiem aspektiem; mākslas kino veidotājs.

Var jau būt, ka lielais provokators, Bunjuela mantinieks, spāņu Fasbinders .. Pedro Almadovars jaunākajā darbā nolicis malā savu ***sineastisko*** godkāribu.., vēlmi šokēt un provocēt, neveltot tik lielu uzmanību filmas estētikai – par labu patiesībai

un valodai, kurā viņš runā par vientulību un izmisumu postmodernajā pasaulē. **NRA 2002.23.IX, 10.**

sinefilija – kinomīlestība, mīlestība uz kino; **sinefils** – kinomīlis.

Šī **sinefilija** (nu, kinomīlestība, kas cits) šolaiku kinodarba tapšanā nozīmē nemitīgu atskatīšanos, tiešu vai apvērstu, ironisku vai pārnopietnu citātu un alūziju, asociāciju un parafrāžu gūzmu. **D 2002.22.X, 21.**

Katram ***sinefilam*** sirds gavilēs, ieraugot tiešu citātu no Deivida Linča kādreizējā darba *Ziloņcilvēks*.. **Izkl 2002.8.II, 9.**

sinematēka – filmu depozitārijs, filmu arhīvs, filmu "bibliotēka".

Hou [Taivānas režisors Hou Šjaošjans] izsmalcinātie darbi jau veido retrospekcijas prestižākajās pasaules **sinematēkās**.. **Studija 2000.IV, 67.**

..Latvijā .. atšķirībā no jebkuras civilizētas Eiropas valsts neeksistē **sinematēka**.. **D 2003.16.X, 17.**

sinerģija (grieķu *synergos* 'palīdzīgs') – savstarpēja papildināšanās; efektīva sadarbība, kad faktoru kopdarbības produktivitāte ir augstāka par atsevišķo faktoru produktivitātes summu.

Vēl kāds piemērs, aicinājums neturēt līdzekļus podiņā, kas saucas kultūra, bet gan veicināt **"sinerģijas"**. Piemēram, ja ES atbalsta lauksaimniecības projektu Latgalē, tad tikai ar noteikumu, ka valstij, Latvijai, ir jāgādā, lai Latgalē notiktu kultūras programmas īstenošana, jo citādi Latvija šo ES naudu nedabūs.. **D 2002.6.XII, 13.**

singls (angļu *single* 'viens, atsevišķs') – **1.** sākotnēji neliela vinilplate (45 apgr./min.), kurai katrā pusē viens skaņdarbs, vēlāk – tāda paša apjoma kompaktdisks. **2.** dziesma (skaņdarbs) no mūzikas albuma, ko izplata ātrāk – kā reklāmu visam albumam.

Latvijas mūzikas tirgū **singli** tā arī neiedzīvojās – pēc dažiem finansiāli neveiksmīgiem eksperimentiem mūsu skaņu ierakstu kompānijas ar šāda formāta mūzikas (diskiņš ar vienu dziesmu no aktuālākā albuma, iespējams, vairākās versijās, kurai pēc izvēles var pievienot vēl kādu gabalu, kas albumā nav iekļauts un ko pēc vecas tradīcijas dēvē par B pusi) izdošanu vairs neaizraujas. **Mēs 2003.1.XI, 11.**

singularitāte – atsevišķība.

Nevis rodos (rados es brīdī – absolūtajā punktā, **singularitātē**, kad sāku pastāvēt), bet atrodos: visu savu (sevis) laiku es nepārtraukti atrodos, atkal un atkal, atkal. **D 2002.3.VII, 2.**

Sinn Féin (gēlu 'mēs paši') – īru republikāņu partija, iestājas par Īrijas vienotību un īru kultūras atdzimšanu; ĪRA politiskā struktūra.

..ceturtdien T. Blēru gaida sarunas ar ***Sinn Fein*** līderiem Geriju Adamsu un Martinu Makginesu. **D 2002.10.X, 10.**

No Īru republikāņu armijas .. izauga politiskā partija ***Sinn Fein***, ar ko notiek sarunas.. **Mēs 2002.16.XI, 7.**

sinoloģija – zinātņu komplekss, kas pētī Ķīnu un Ķīnas kultūru.

"Mūsdienu pasaule tomēr nespēj iespaidot austrumniekus pievērsties nazim un dakšai," teic Ina Forande, kura studējusi **sinoloģiju**.. **NRA 2002.11.XII, 13.**

sinopse – kopsavilkums, īss satura pārstāsts.

Varam jau samierināties, ka filmas 96 minūtēs ir ietilpināta visa H. Velsa romāna **sinopse**.. **Izkl 2002.5.VII, 10.**

sintepons, sintapons – viegls sintētisks audums, izmanto kā siltinātāju jakās, segās, guļammaisos, mīksto mēbeļu ražošanā u.tml.

Sintaponu novietojiet zem pamata auduma un piediedziet. **Sieviete 2002.III, 67.**

Sintepons ir mīksts sintētisks materiāls, kas jaunas mēbeles padara glīti *pufīgas*. **NRA Māja 2002.17.X, 3.**

sintezators – elektronisks taustiņinstruments; elektroniska ierīce skaņu ģenerēšanai un apstrādei. Pirmie sintezatori radīti ASV 20. gadsimta 50. gadu vidū.

Tikai daži taustiņinstrumentālisti visā džeza vēsturē bijuši tik intensīvi, kāds joprojām arī 70 gadu vecumā ir leģendārais austrietis Džo Zavinuls, pianists/sintezatorists – improvizētājs un komponists, kurš spēlējas ne tikai ar radošo fantāziju vai klavieru un **sintezatora** taustiņiem, bet arī ar savu balsi un pasaules tautu etniskās mūzikas intonācijām. **Izkl 2002.8.XI, 11.**

sintīpops, sintpops (angļu *synth pop*) – elektroniskās mūzikas paveids, kur galvenais mūzikas instruments ir sintezators.

Viņi ir vai nu paklausīgi pusmūža hipiju bērni, vai astoņdesmito gadu **sintīpopa** fanu dumpinieciski noskaņotās atvases – tā varētu spriest, ja *Coral* būtu vienīgie jaunie, kas šodien aizrāvušies ar septiņdesmito gadu mūziku. **RB 2002.8.XI, 19.**

..šī ir **sintipopgrupa** no Anglijas.. **Izkl 2002.19.VII, 19.**

Pirmais šīs sezonas pasākums piedāvā Latvijas klausītājiem vēlreiz sastapt lietuviešu *synth-goth/**synth-pop*** pārstāvjus *Manu Juodoji Sesuo* (Mana melnā māsa) – pirmā gotisko mūziku spēlējoša grupa Lietuvā (radusies 1991. gadā) un viena no pirmajām bijušās PSRS teritorijā. Grupas patlaban spēlētā mūzika ir **sintpops** – dejojami ritmi vienlaikus apvienoti ar skumji romantisku noskaņu tekstos un mūzikā, kuru skanējums brīžiem izraisa asociācijas ar *Depeche Mode*, brīžiem ar *Kraftwerk*. **Izkl 2003.10.X, 19.**

sirtaki – grieķu deja pēc tautasdejas motīviem.

Bez kurām lietām Grieķija nebūtu Grieķija? – "Noteikti vajadzētu apmeklēt **sirtaki**

(pareizāk gan būtu teikt nacionālās mūzikas, jo **sirtaki** ir tikai viens no daudziem mūzikas veidiem) krogu, kur divu, divarpus stundu laikā, nedaudz teatralizētā manierē pasniegtu, var gūt zināmu ieskatu gan Maķedonijas, gan Trāķijas, gan Peloponēsas reģiona mūzikā.." **AtpTV A 2004.4, 23.**

sistēmiski – saskaņā ar kādu noteiktu sistēmu.

Par šādu tuvinājumu domāts ne tikai atsevišķu vārdu sakarā, bet arī **sistēmiski** koriģējot vairākas līdzšinējās skaņu un burtu attieksmes, piemēram, iesakot zviedru *rs* atveidot ar latviešu *š*, zviedru *k* pirms *j* vai priekšējās rindas patskaņiem (i, e, y, ö, ä) ar latviešu *š* senākā *č* vietā, piemēram, Noršēpinga, nevis Norčēpinga. **D 2003.27.III, 13.**

sitāra, sītara – klasisks indiešu stīgu instruments, indiešu lauta, dažkārt tiek saukta arī par **cītaru**, kas nav pareizi, jo cītara ir pavisam cita veida stīgu strinkšķināminstruments – atšķirībā no sitāras cītarai ir plakans rezonējošs koka korpuss un nav grifa.

Džaijas Bisvas **sītaras** spēli bija iecienījuši gan Indira Gandija, gan džeza slavenība Djūks Elingtons. **D 2003.1.X, 12.**

Indijas kultūras dienās .. piedalās pasaulslavena indiešu **sītariste** .. Džaija Bisvas.. **D 2003.1.X, 12.**

Cītara – stīgu instruments ar garu grifu un septiņpadsmit stīgām –, pateicoties Ravi Šankaram, ir Rietumu pasaulē vispazīstamākais indiešu instruments.. **Izkl 2004.12.III, 17.**

sitija (angļu *city*) – administratīvo un biznesa ēku centrs pilsētā.

Ķīpsala var kļūt par Rīgas **sitiju**. **NRA 2003.28.IV, 1.**

sitkoms (angļu *sitcom*) – abreviatūra no angļu ***situation comedy*** – situāciju komēdija.

Sitkomu zvaigzne Tims Allens atkal apvienojies ar režisoru Džonu Paskvinu. **FF 1997. VII/VIII, 14.**

sizals (angļu *sisal*) – šķiedra, ko iegūst no Jukatanā un Vestindijā augošās agaves *Agave sisalana*. Izmanto virvju vīšanai, dažādiem pinumiem, paklājiem.

Bijusi doma kaprona vietā izmantot **sizalu**, bet tas ir pārāk ass un nav iepaticies. **Deko 2001.I, 35.**

Sīzifa akmens, Sīzifa darbs – frazeoloģisms, kura izcelsme rodama sengrieķu mitoloģijā: dievi sodīja varoni Sīzifu (Sīsifu), liekot viņam velt kalnā smagu akmeni. Kad izmocītais Sīzifs bija nonācis kalna galā, akmens noripoja lejā un moku ceļš sākās no jauna. Frazeoloģismu lieto smaga, bet bezjēdzīga un neauglīga darba raksturošanai, tomēr nereti lietotāji

vēlējušies uzsvērt tikai mokas un grūtības, kas diez vai ir adekvāti izteikuma sākotnējai jēgai.

Klausos radio, bibliotēkā palasu avīzītes, kuru pirmās lapas pilnas ar pārnopietnu seju sataisījušiem jauniem cilvēkiem. Jaunievēlētie, kas uzņēmušies velt **Sīzifa akmeni**. D 2002.8.XI, 14.

Tāpēc vien Skaidrītes Jaunarājas tulkojums ir apbrīnas vērts. Manuprāt, tas patiesi ir **Sīzifa darbs**. D 2002.16.XI, 17.

ska – deju mūzikas stils, radies Jamaikā 20. gs. 50. gados Karību salu tautas mūzikas un ritmblūza saplūsmē un kam raksturīgs ātrs, noteikts ritms. 60. gados *ska* nomaina regejs, vēlāk vērojami vairāki *ska* atdzimšanas viļņi, tam ietekmējot 80. un arī 90. gadu mūzikas virzienus ASV un Eiropā.

..grupas mūzikā ir jūtams, ka savulaik šie puiši aizrāvušies ar dzīvespriecīgo ***ska***. Mēs 2003.8.XI, 16.

..pasākumā spēlēs arī .. sevi jau pierādījušie "**ska**punk" monstri "All Day Long". AtpTV A 2003.25, 10.

skandāls (grieķu *skandalon* 'klupšanas (piedauzības) akmens') – skaļš, sabiedrību satricinošs notikums; apgrēcība.

Skandalon ir vārds no Bībeles. Sengrieķu valodā tas nozīmē "klupšanas akmens".. D 2002.27.VII, 15.

..tie, kas atnes atpakaļ nozagto, kas nemelo, kad melot būtu izdevīgi, nepērk sev privātmāju, kaut vadošais amats to atļautu, un to visu motivē: "Tāpēc, ka es mīlu Dievu", vienmēr būs kā **skandāls** lielajā dzīves normalitātē. D 2002.27.VII, 15.

"Skapis" – 60.–80. gados populārs bārs viesnīcā "Rīga", intelektuāļu un bohēmistu pulcēšanās vieta; **skapists** – "Skapja" apmeklētājs.

Sākums kafijas mānijai meklējams tālajos laikos, kad Aldis baudījis bohēmu tolaik populārajā ***Skapī***, viesnīcas *Rīga* bāriņā. NRA Māja 2002.26.IX, 16.

..raksturojums ir tik trāpīgs un izjūtas ienācējiem neatkarīgi citam no cita radās tik līdzīgas, ka ***Skapis*** pielipa visiem regulārajiem apmeklētājiem un arī tiem, kas negāja tur bieži. F 2002.28, 4.

Pie ***skapistu*** solidaritātes piederējās tradīcija atstāt simbolisku sveicienu nākošajam apmeklētājam kapeiku vai pat rubļa veidā. F 2002.28, 4.

skarificēt (angļu to *scarify*) – saskrāpēt, ieskrāpēt.

Kails, **skarificēts** vecas sievietes manekens un kičīgas primitīvās maskas.. Studija 2000.IV, 33.

skatoloģija (angļu *scatology*, no grieķu *skatos* 'mēsli') jeb koproloģija – 1. ekskrementu (jeb fekāliju, koprolītu vai vienkārši izmetumu) pētniecība.

2. rupjība, vulgaritāte, aizraušanās ar t.s. tualetes humoru vai "zemjostasvietas" anekdotēm, tieksme rupji lamāties. **3.** noņemšanās ar kaut ko netīru, vulgāru, neķītru.

Sergejs acīm redzami sirgst ar **skatoloģiju** – vēlmi sulīgi izlamāties. Šī mānija cilvēkā rodas uz apspiestu kompleksu, psihisku slimību un dzimumizvirtību pamata. **PDz 2003.39, 40.**

skauts (angļu *scout* 'izlūks') – **1.** skautu organizācijas dalībnieks. Skautu organizāciju 1907. gadā dibinājis lords Roberts Bādens-Pauels, šajā pacifistiskajā zēnu un jauniešu (7–20 g.) organizācijā "galvenais ir dzīves izglītības faktors – mācīties ne vien rūpēties par sevi, bet arī par citiem cilvēkiem" **(D 2003. 18.X, 24). 2.** Profesionālo hokeja klubu pārstāvji, kuru uzdevums ir braukāt pa visu pasauli, skatīties nacionālo klubu spēles un izraudzīties saviem klubiem potenciālos spēlētājus. **3.** izlūki, talantu mednieki.

Latvijas **skauti** ar svinīgu gājienu Brīvdabas muzejā atzīmēs Svētā Jura dienu. **D 2002. 20.IV, 14.**

NHL klubu **skauti** pielikuši punktu savam jaunajā draftā ieteikto hokejistu rangam, un tajā ir arī divi Latvijas hokejisti.. **RB 2002.21.VI, 30.**

Līdzīgs stāsts par Holivudas uzostu talantu ir vēstāms par jauniņo dāņu režisoru Oli Bornedalu, kura stilīgais šausmu gabals *Nightwatch* tā iepatikās ASV talantu **skautiem**, ka tie ne tikai nopirka dāņu filmas rimeika tiesības, bet arī uzaicināja Bornedalu kļūt par viņa filmas amerikāņu versijas režisoru. **TVD 2003.8.V, 2.**

skeitbords (angļu *skateboard*) – skrejdēlis; **skeitot** – braukt ar skrejdēli (skeitbordu); **skeitbordists, skeitborderis** – skrejdēļa braucējs.

Renārs izdala četrus pūķa tipus: klasisko, kas balstās uz vējdēļu skolas pamatiem, agresīva vindsērfinga skolu, uz veikborda tradīcijām balstītu pūķošanu un jaunāko – **skeitborda** tipa pūķošanu ar ļoti neliela izmēra dēļiem, toties ar iespaidīgu lēkāšanu un citiem trikiem. **Izkl 2002.7.VI, 11.**

Ventspils kausa izcīņā **skeitborda** meistarklasē *strīts* otro vietu .. ieguva Mārtiņš Kalniņš. **D 2002.19.VIII, 8.**

..jebkas, kas reklamē **skeitošanu**, man patīk. **Izkl 2002.15.XI, 13.**

Par labāko "alternatīvo" jeb ekstrēmo sporta veidu pārstāvi tika atzīts brazīliešu **skeitbordists** Bobs Bernkvists.. **D 2002.16.V, 11.**

Šīm grupām vajadzētu būt pilnām ar **skeitborderiem**, un jebkas, kas reklamē skeitošanu, man patīk.. **Izkl 2002.15.XI, 13.**

skeitparks – vieta, kas aprīkota ar speciālām konstrukcijām, kur iespējams izpildīt dažādus skeitborda un skrituļslidošanas vingrinājumus.

..sestdien Rīgā, Slokas ielā 139, atklāts labiekārtots **skeitparks** skrituļslidu, skrituļdēļu un līdzīgu braucamo cienītājiem. **D 2003.29.IX, 5.**

skeletons – sporta kamaniņas, kurām nav īpašas stūres un bremzes un kurās braucējs guļ uz vēdera; sporta veids, ar kuru nodarbojas sportisti – **skeletonisti**.

Skeletons ir pats senākais kamaniņu sporta veids, kurā pirmās sacīkstes notikušas jau 1882. gadā. **Mēs 2003.13.XII, 7.**

Skeletons olimpiskajā kustībā atgriežas pēc 54 gadu pārtraukuma. **D 2001.26.XI, 19.**

Skeletonista kopējais svars ar kamanām nedrīkst pārsniegt 115 kg. **Mēs 2003. 13.XII, 6.**

skeneris – daudzprofilu elektronisks, optisks vai rentgenstaru nolasītājs; lieto cilvēka ķermeņa izpētei, tajā ievadīto vielu, orgānu stāvokļa konstatēšanai, preču etiķešu un svītrkodu nolasīšanai veikalā; dažādu tekstu un attēlu nolasīšanai un saglabāšanai datorizmantojamā formā; lidostās un pastiprinātas drošības vietās skeneri lieto bagāžas pārbaudīšanai.

Tagad ikviens iedzīvotājs var izmantot kādu no diviem datoriem ar interneta pieslēgumu, faksa aparātu, **skeneri** un pagastā modernāko kopētāju. **D 2002.22.X, 5.**

Ieturoties *Kempai*, apmeklētāju nereti uzrunā veikalu **skeneru** pīpieni, atgādinot, ka zagt vajag ar izdomu vai ka pārdevējs/a ir aizmirsis neitralizēt signalizāciju. **Izkl 2003.16.V, 18.**

skijorings – sporta veids: braukšana ar slēpēm, kur slēpotāju velk motocikls, reizēm arī zirgs vai ziemeļbriedis.

Autortiesību speciālisti vēl var strīdēties, kur tad īsti **skijorings** radies – Latvijā, kur jau no pirmsākumiem mocis vilka slēpotāju, vai Alpu zemēs, kur jau nedaudz agrāk slēpotājam priekšā jūgts auzu motors. **D 2002.23.XII, 8.**

A. Briedim, meklējot Misiņa bibliotēkā pierādījumus par pirmajiem **skijoringa** asniem Latvijā, nācies arī uzdurties toreizējās zelta jaunatnes izpriecām Mežaparkā, kad aiz automobiļa vilka slēpotājus. **AtpTV A 2004.4, 14.**

Skilla un Haribda – sengrieķu mitoloģijas tēli – divas pārdabiskas būtnes, kas mīt uz piekrastes klintīm Mesīnas jūras šaurumā – katra savā pusē – un aprij kuģiniekus. Frazeoloģismu lieto, lai apzīmētu situāciju, kad jāizvēlas viens no diviem ļaunumiem.

Starp **Skillu un Haribdu** – stāvoklis, kur gan no vienas, gan otras puses draud. **LArch 2001.I, 72.**

Tai pašā laikā cilvēkus nedrīkstētu novērtēt pārāk zemu. Atkal kāds nogrieznis, starp kura **Skillas un Haribdas** žokļiem vajadzētu prasmīgi tikt cauri. **F 2002.25.X, 3.**

skimeris, skimmeris (angļu *skimmer* 'nokrejotājs, tas, kas nosmeļ krējumu') – informācijas nolasītājs, nosūcējs.

Īpašniekam nemanot, karte tiek izlaista caur **skimmeri** – peidžera lieluma elektronisku aparātiņu, kas atmiņā saglabā visus kartes datus. **D 2002.6.VII, 5.**

Latvijā visbiežāk tas [bankas karšu nelikumīga kopēšana] notiek restorānos un bāros, kad negodīgs apkalpotājs, paņēmis no klienta naudas karti, to izlaiž ne tikai caur oficiālo norēķinu *POS* termināli, bet arī caur **skimeri**, kas visus datus saglabā savā atmiņā. **SD 2002.30.XI, 15.**

Pārējie četri [masāžas baseinu veidi] ir **skimmera** modeļi, kur liekais ūdens daudzums tiek novadīts pa atveri tilpnes jeb korpusa sānos. **Deko 2002.VII, 39.**

Norēķinu karšu klonēšana jeb **skimmēšana**.. ir pats izplatītākais noziegums blēdībās ar elektronisko naudu .. **D 2002.6.VII, 5.**

skinhedi (angļu *skinhead*) – skūtgalvji; ļoti bieži neonacistiskas jauniešu organizācijas biedru pazīme.

Kad varas iestādes aizliedza **skinhedu** grupai rīkot demonstrāciju Forarlbergas federālās zemes galvaspilsētas Brēgencas vēsturiskajā daļā, viņi sarīkoja koncertu un lāpu gājienu Rankveilas pilsētiņā pie Lihtenšteinas robežas. **NRA 2002. 17.XII, 7.**

skips (angļu *skip*) – kērlinga komandas kapteinis.

Komandas *Jelgavas maiznieks* ***skips*** Kārlis Svila raida akmeni pretim mērķim. **D 2002.29.VII, 7.**

Kērlingā ir **skips** (kapteinis), kas nekad nebirstē, skipa palīgs, otrais un pirmais numurs. **Izkl 2002.25.X, 17.**

skits (angļu *skit*) – īss humoristiska vai satīriska rakstura literārs sacerējums; īss komiska rakstura uzvedums.

Pārdomāti dziesmu aranžējumi, lielākoties asprātīgi **skiti** – šis tiešām ir labākais Ozola un varbūt pat visa latvju hiphopa albums. **NRA 2003.25.VII, 9.**

sklerodermija (angļu *sclerodermatitis*) – saistaudu saslimšana (iekaisums).

Parasti **sklerodermiju** izprovocē trauma, bet cēlonis var būt arī kāda infekcija – kaut vai biežas angīnas. **Ieva 2003.13, 27.**

skočs[1] (angļu *Scotch*) – skotu viskijs.

Man ziemā labāk patīk tīrs ***skočs***. **Santa 2001.I, 87.**

skočs[2] (angļu *skoch*) – līmlente.

Tomēr ne caurspīdīgo ***skoču***, ne plastikāta izolācijas lenti, ne plāksteri logu siltināšanai nevajag izvēlēties. **NRA Māja 2002.26.IX, 3.**

Skovila skala (*Scorville scale*) – piparus saturošas pārtikas stipruma un asuma mērīšanas skala, kuras mērvienības nosauktas amerikāņu ķīmiķa Vilbura Skorvila vārdā. V. Skorvils 1912. gadā atklāja piparu sīvuma noteikšanas organoleptisko metodi, kuru vēlāk apstiprināja mērinstrumenti.

Pēc **Skorvila skalas**, kas ir pieņemta kā pārtikas stipruma un asuma mērīšanas skala, "Tabasco" [mērcei] ir no 9000 līdz 12 000 iedaļu, kamēr citām mērcēm ir tikai no 1000 līdz 3000 vienību. **RB 2001.26.IX, 10.**

skrečs (angļu *scratch*) – skaņu efekts, ko rada dīdžejs, respektīvi, **skrečeris**, ar roku kustinot šurp turp (**skrečojot**) spēlējošu ierakstu (vinila plati vai magnetofona lenti), tādējādi radot jaunas skaņu un ritmu variācijas.

Pasākumā piedalīsies arī vietējie dīdžeji Monstrs un Kri ar **skreču** šovu.. **Izkl 2002. 1.XI, 12.**

Roberts Gobziņš .. nav aizmirsis, ka viņš ir pirmais, kurš jau astoņdesmitajos gados Latvijā sāka repot un ar pseidonīmu *Eastbam* arī ***skrečot*** jeb "skrāpēt" lentes, nevis plates, kā to darīja visā pasaulē. **D 2003.6.XII, 24.**

Diska pirmo daļu varētu dēvēt par protesta dziesmām, to tapšanā iesaistījušies jaunās paaudzes mūziķi – reperis Gustavo un **skrečeris** – dīdžejs Monstrs. **AtpTV A 2003.27, 8.**

Skrēpi slimība, Skrepi slimība, skrēpis (angļu *scrapie*, no *to scrape* 'berzēties, rīvēties, trīties'), niezulis – bīstama aitu slimība; aitu encefalopātija, ko ierosina prions. Nosaukuma rašanās saistīta ar to, ka inficētās aitas trinas pret koku stumbriem.

Pārtikas un veterinārais dienests .. aizliedzis dzīvu aitu un aitu gaļas importu no Beļģijas Karalistes, jo šajā valstī konstatēta aitu saslimšana ar **Skrēpi** (*Scrapie*) **slimību**.. **DB 2002.29.VIII, 7.**

skrīnings – novērošana, izvērtēšana, sistēmiska izpēte.

1998. gada pavasarī abas valstu grupas vienlaikus sāka tā dēvēto **skrīningu** jeb vērtēšanu, kā nacionālie likumi atbilst ES likumdošanai. **D 2002.7.XII, 3.**

skrīnseiveris (angļu *screen saver*) – ekrānsaudzētājs.

Te ir viss par bondiānas jaunāko sēriju ..: sākot ar videoklipiem .. un beidzot ar ielādējamām datora ekrāna tapetēm un **skrīnseiveriem**. **RB 2002.3.XII, 12.**

skrūve (angļu *screw*) – alkoholisks kokteilis: degvīns ar apelsīnu sulu.

Šoreiz ***skrūvi*** vai džinu ar toniku par kokteiļiem nedēvēsim – gluži tāpat kā vīna pazinējs rauc degunu, restorānā ieraudzījis sliktas ražas gadu uz pudeles etiķetes. **Izkl 2003.5.IX, 20.**

skuteris, skūteris – **1.** skrejritenis. **2.** mazlitrāžas motorollers.

Speciālisti prognozē, ka šogad ar motociklismu "apsēsto" skaits vēl izteiktāk palielināsies, jo sevišķi tas attiecas uz 50 kub. cm motorolleriem jeb **skuteriem**, kam nav vajadzīgas īpašas vadītāja apliecības. **Auto 2000.IV, 6.**

..skrejriteņi jeb tā sauktie **skūteri** .. maksā, sākot no Ls 21 līdz Ls 65. **RB 2001.25.IV, 11.**

Ap pulksten 13 rokeri izvietosies krastmalā jau iepriekš norunātās vietās – klubi pie savām telfīm, *baiki* pie Prezidenta pils, **skūteri**, enduro gar pašu Daugavas krastu un tamlīdzīgi. **Mēs 2003.26.IV, 18.**

skūtgalvji (angļu *skinhead*) sk. **skinhedi**.

Rietumos katru dienu notiek piketi ar visdažādākajiem saukļiem, milzu galvassāpes sagādā dažādu **skūtgalvju** un viņu pretinieku aktivitātes.. **NRA 2002.21.VI, 2.**

skvošs (angļu *squash*) – sporta spēle, kas notiek slēgtā kortā: spēlētāji (2 vai 4) ar raketi atsit gumijas bumbiņu pret korta sienu; **skvošists** – skvoša spēlētājs. Uzskata, ka spēli izdomājuši Harrovas (Anglija) skolas skolēni 19. gs. 30. gados.

Skvošs ir ļoti gudra spēle, kas attīsta domāšanu, prasa ātri pieņemt lēmumus, jo līdz ar diviem spēlētājiem darbojas arī visas četras sienas. **Izkl 2002.29.XI, 17.**

Bet cik pelna profesionāli **skvošisti**? **SA 2003.50, 32.**

slaids (angļu *slide*) – slīdīte; rāmītī iestiprināts diapozitīvs; īpaši aprīkota snovborda trase.

..ierastās skatuves vietā tiks konstruēta trīsstāvīga siena, kurā atradīsies dīdžejs, *go-go* dejotājas, video un **slaidu** projekcijas, kā arī dažādi gaismas specefekti. **Izkl 2002.15.XI, 13.**

Jau gatavi divi **slaidi** – dzelzs caurules, pa kurām brauc ar dēļiem. **Mēs 2002.21.XII, 12.**

slapstick (angļu) sk. **"pļauku komēdija"**.

Savukārt mānijā dot pa ģīmi, gāzties, krist filma mīņājas klasiskās ***slapstic*** .. komēdijas garā. **Izkl 2002.2.VIII, 9.**

slatur – islandiešu virtuves ēdiens.

Vēl nupat vietējā patērētāju tiesību aizsardzības organizācija kārtējo reizi vērsusies pie islandiešu parlamenta Altinga deputātiem, lūdzot ieviest liberālāku cenu politiku, un no kāda politiķa saņēmusi šarmantu atbildi: tautai jāēd vairāk ***slatur*** – jēra kuņģī pildītu subproduktu un auzu maisījuma, līdzīga latviskajām asinsdesām vai skotu *haggis*. **SD 2002.30.XI, 56.**

slengisms – "valodas kategorija, ko veido vārdi un frazeoloģiska rakstura izteicieni, kas neatbilst literārās valodas kodificētajam standartam, tiem raksturīgs zems sociālais prestižs un lielāks vai mazāks odiozums" **(NRA 2002.21.XI, 10).**

Rīdzinieki arvien biežāk lieto arī angliskas cilmes **slengismus** (*kūlīgs, fīlings, kreizi* u.c.). **NRA 2002.21.XI, 10.**

slengs – vārdi un vārdsavienojumi, kuri neatbilst literārās valodas normai

un bieži vien saprotami tikai noteiktā kontekstā, kultūras vai profesionālā vidē.

Astoņdesmitajos gados milicijas darbinieki radīja pabiezu kriminālistu **slenga** vārdnīcu.. F 2002.8, 2.

Pilsētas valoda valodnieciskajā literatūrā tiek identificēta ar **slengu** – savdabīgu valodas apakšstilu jeb īpašu valodas sistēmu, par kuras specifiskajām iezīmēm liecina īpatnējā leksika jeb leksiskie slengismi. NRA 2002.21.XI, 10.

slings (angļu *sling* 'cilpa') – kokteiļa veids, garo malku dzēriens; gatavo kā karsto un arī kā auksto kokteili. Aukstā kokteiļa pamatkomponentes – ledus, ūdens (tēja), stiprais alkohols, liķieris, sula (sīrups).

Lai pagatavotu karstos kokteiļus (punšu, groku, **slingus** u.c.), nepieciešamas speciālas ierīces to karsēšanai (elektroplītiņa utt.). Santa 1998.VIII, 87.

Pēc pēcpusdienas tējas .. devāmies augšup un Garo bāru, lai nogaršotu Singapūras **slingu**. D 2003.23.X, 13.

sļivovica – stiprs brendija tipa alkoholisks dzēriens, ko gatavo no plūmēm; tradicionāls Viduseiropā un Dienvidaustrumu Eiropas valstīs, galvenokārt slāvu zemēs.

Viens no Čehijas austrumu daļas tradicionālajiem dzērieniem ir **sļivovica**.. SD 2003. 16.VIII, 36.

smadzeņu noplūde (angļu *brain drain*) – izglītotākās sabiedrības daļas emigrācija; kāda uzņēmuma intelektuālā potenciāla aizplūšana uz citu uzņēmumu.

Smadzeņu ārējā **noplūde** Igaunijai nav bijusi tik krasa kā pārējās Baltijas valstīs. [..] Igaunijā krietni nopietnāka problēma ir tā sauktā smadzeņu iekšējā noplūde. Mēs 2003.1.XI, 5.

smadzeņu skalošana – psiholoģiskās iedarbības tehnikas jeb psihotehnikas, kas tiek praktizētas galvenokārt totalitārās valstīs cīņā pret citādi domājošiem un plašu sabiedrības masu ietekmēšanai zemapziņas līmenī; sadzīvē: masīva propaganda presē, uzbāzīga reklāma, vecāku un audzināšanas iestāžu moralizēšana (pārliecināšana) utt., respektīvi, kāda viedokļa uzspiešana.

Lai mūs nemulsina mūsdienu Hannovere, kurā dzīvo un darbojas filmas galvenais varonis Karls Kohs, kas .. mēģina turēties pretī vecāku un sociālajai ***smadzeņu skalošanai***, bēgot interneta dzīlēs – tās ir tikai šā datora trillera darbības kulises. NRA 2002.12.X, 10.

Neuzticēšanās sabiedrībai, bailes, ka tā nespēs vai nevēlēsies izdarīt varai (un, cita starpā, arī Latvijas ekonomikai) nepieciešamo izvēli, novedīs pie ierastajiem

ieročiem – komercreklāmas štampiem, forsētas **smadzeņu skalošanas** televīzijas klipos un manipulēšanas ar pūļa instinktiem. NRA 2003.8.IV, 2.

smadzeņu vētra (angļu *brainstorming*) – ideju ģenerēšanas metode, prātavētra, ideju vētra, domu apmaiņa.

Sestdien Liepājā notiks vietējo un galvaspilsētas arhitektu un pilsētplānotāju **"smadzeņu vētra"**, apspriežot un radot idejas Tirdzniecības kanāla centra daļas krastmalu attīstībai. D 2002.18.X, 5.

smails (angļu *smile*), **"smaidiņš"** – zīme :-) un citas tamlīdzīgas zīmes, ko lieto interneta un elektroniskā pasta sarakstē, lai piešķirtu tekstam emocionalitāti.

Turklāt arī epistolārais žanrs degradējies līdz īsiem, aprautiem elektroniskā pasta tekstiņiem, kuros autora stilistisko meistarību labākajā gadījumā apliecina vien idiotiskais ***smailiņš***.. D 2002.24.VII, 13.

Tieši pirms 20 gadiem [1982. gada 19. septembrī] datorkompānijas *IBM* zinātnieks Skots Falmans pirmais savam interneta ziņojumam pievienoja mūsdienu interneta un elektroniskā pasta sarakstē plaši izmantoto **"smaidiņu"**. D 2002.20.IX, 8.

SMD – abreviatūra no angļu ***surface mount device*** (virsmas montāžas ierīce) – pasaulē plaši izmantota tehnoloģija elektronisku plašu ražošanai.

Pasaulē **SMD** tehnoloģija tiek plaši izmantota, jo, maksimāli samazinot roku darbu, elektronikas plašu ražošana ir daudzkārt efektīvāka un galarezultāts kvalitatīvāks. DB 2003.15.XII.

smogs – ar dūmiem un kvēpiem sajaukta bieza migla; stipra gaisa piesārņotība.

Smogs – miglas un dūmu sajaukums – var sašaurināt artērijas, radīt elpošanas ceļu un sirds slimības. Mēs 2002.21.IX. 15.

SMS – abreviatūra no angļu ***short message service*** – īsziņu pakalpojums.

Kā zināms, mobilo telefonu operatoriem **SMS** pārsūtīšanas izmaksas ir gandrīz nulle, taču cena par to ir gandrīz tāda pati, kā par vienu sarunas minūti. D 2002. 28.VIII, 7.

snikers (angļu *Snickers*) – zīmols: salds batoniņš šokolādes apvalkā. Vispārīgs apzīmējums ārzemju saldajiem batoniņiem, saldajām uzkodām.

Valsts veiksmīgi sāktā privatizācija kurortoloģijā ir likvidējusi sanatoriju *Ķemeri*, bet medmāsas, kas tur strādāja, tagad tirgo zivis, **snikerus** un kokakolu Kauguru tirgū. NRA 2002.23.XII, 12.

snobisms (angļu *snobbery*) – augstprātīga attieksme, ārišķīga izsmalcinātība.

Tas, ka cilvēkiem ir sava gaume mūzikā, ģērbšanās stilā un uzskatos, ir pavisam normāla lieta, bet tik tālu, kamēr tas nepārvēršas sava veida **snobismā** jeb citādo ignorēšanā vai pat noniecināšanā. **Izkl 2002.7.VI, 7.**

snobs – cilvēks, kas cenšas sekot augstākās sabiedrības standartiem, nicīgi izturoties pret tiem, par kuriem jūtas pārāks; augstprātīgs, iedomīgs cilvēks, kas pretendē būt pārāks par citiem.

Kaut ko tādu var atļauties tikai Ņujorkas mākslas aprindu **snobi** – vienā brīdī dziedāt kā Morisejs, nākamajā kā Ians Kērtiss, dziesmu sākt ar *Doors* akcentiem un nobeigt ar *Joy Division* skaņu, izmantot citātus no *The Smith* līdz *Echo&The Bunnymen*. **Izkl 2002.13.IX, 19.**

snorkelēšana, snorkelings (no angļu *to snorkel*) – zemūdens peldēšana, lietojot elpošanas caurulīti.

Piecas lietas, kas jāizbauda Ēģiptē: saulriets tuksnesī un Lielais Klusums pēc tam; zemūdens pasaule Sarkanajā jūrā – gan niršana, gan **snorkelings** sniegs pilnu ieskatu; ūdenspīpe jeb šiša; karkadē tēja divos variantos: auksta – nomierina, karsta – uzmundrina; sālsūdens hidromasāža.. **Santa 2002.IV, 116.**

..reiz atpūtas braucienā Horvātijā draugs Vijai ieteicis izmēģināt **"snorkelēšanu"** – tā nirēji neoficiāli latviskojuši angļu vārdu *snorkel*, kas apzīmē peldēšanu ar masku un elpošanas cauruli pa ūdens virspusi. **SP 2003.IX, 6.**

Šarmeššeiha pazīstama kā nirēju un **snorkelētāju** paradīze.. **Mēs 2003.13.XII, 12.**

snovbords (angļu *snowboard*) – sniegadēlis; sporta veids – braukšana ar sniegadēli; **snovot, snovbordot** – braukt ar sniegadēli jeb snovbordu; **snovbordists, snovers, snovotājs** – tas, kas brauc ar sniegadēli, sniegdēļotājs.

..neprofesionāļiem ieteicams darboties vietās, kur ir mīksts sniegs, vai ārzemēs, speciālās **snovborda** trasēs, kur zem sniega segas trase noklāta ar salmiem. **AtpTV A 2003.25, 15.**

Parkā iespējams **snovbordot** visādos veidos. **Mēs 2002.21.XII, 12.**

Bet tur **snovoja** arī piecdesmit gadus veci onkuļi. Pie mums izveidojies stereotips, ka snovbords ir fīneidžeru sports. **Santa 1999.I, 61.**

Vasarā daudzi **snovbordisti** nodarbojas ar skeitbordu, sērfu, vindsērfingu (burāšanu) vai veikbordu. **Santa 1998.I, 61.**

..**snoveriem** ir savs kalns, snovborda parks, ir ieinteresēta jaunatne un nodibināta Snovborda skola, notiek regulāras sacensības, stipri sakuplojis **snoveru** skaits.. **FF 1999.V, 78.**

Šīs *Burton* somas priekšrocības novērtēs tieši regulāri **snovotāji**. **D 2002.12.XII, 18.**

Tomēr visvairāk servisa uz vienu sniega kvadrātmetru jopojām spēj piedāvāt Baiļi Valmierā, kur arī gādā par **sniegdēļotāju** īpašām vajadzībām. **Mēs 2002.21.XII, 13.**

snovkaitings – kaitings jeb pūķošana uz sniega vai ledus. Sk. **kaitings**.

Latvijas apstākļiem **snovkaitings** ir daudz piemērotāks par snovbordu, jo mums nav augstu kalnu, taču ir jūra, ezeri un upes. Izkl 2004.6.II, 36.

snuff (angļu *snuff movie, snuff film*) – filma, parasti pornogrāfiska vai spēcīgi erotiska, kuras gaitā notiek reāla (??!) slepkavība. *Snuff* atslēgvārdi – sekss, varmācība, asinis.

Tēma ***"snuff"*** ir nejēdzīga, taču Eiropas kino ļoti populāra. Izkl 2003.2.V. 10.

..rādīšot viņa pirmo filmu *Diplomdarbs* (*Tēzes*), smeķīgu trillerīti par ***snuff*** filmu biznesu, ko organizē kinoskolas profesori.. D 2002.25.VII, 13.

snukers, snūkers (angļu *snooker*) – spēle, ko spēlē uz biljarda galda, ar koka kiju un baltu bumbiņu iekustinot pārējās bumbiņas (kopskaitā divdesmit vienu – 15 sarkanas un 6 citās krāsās).

Par šīm pārmaiņām Slokas dzelzceļa stacijā īpaši sapīkuši tie Kauguru rajona iedzīvotāji, kas nespēlē azartspēles un nezina kā biljardā spēlējams **snukers**, kārām acīm nemeklē sīvo, bet vēlētos aukstajā rudens dienā tik vien kā sasildīties ar siltu tēju. RB 2002.10.X, 11.

Marks Viljamss otro reizi kļuvis par pasaules čempionu **snūkerā**. D 2003.9.V.

socārts – abreviatūra no angļu ***social art*** – sociālā māksla.

..liela vērība veltīta arī krievu **socārta** un t.s. Maskavas konceptuālisma specifikai. D 2002.16.XII, 14.

socializācija – process, kurā cilvēks kļūst par sabiedrības locekli, apgūst sabiedrības sociālās normas, kultūru.

Socializācijas procesā cilvēks aprepējis tik baigām kārtām, ka pats aizmirsis, ko viņš īsti vēlas. Izkl 2002.21.VI, 2.

Sodoma un Gomora – divas pilsētas Tuvajos Austrumos, kas minētas Vecajā Derībā (Gen. XVIII, XIX). To iedzīvotāji bija netikli un izvirtuši, tādēļ Tas Kungs lika līt sēram un ugunij pār šīm pilsētām. Netiklības un posta simbols.

Mākslinieks bauda procesu, un tas nekas, ja darbnīcā tobrīd izskatās, paša vārdiem runājot, kā pēc **Sodomas un Gomoras**. AtpTV A 2003.18, 15.

SOK – abreviatūra no **S**tarptautiskā **o**limpiskā **k**omiteja (*International Olimpic Committee*). Dibināta 1894. gadā pēc Pjēra Fredī barona de Kubertēna (*Coubertin*, 1863–1937) ierosmes.

SOK ģenerāldirektors Fransuā Karārs noraidījis Huanam Antonio Samarančam izvirzītos pārmetumus dienesta stāvokļa izmantošanā. D 2001.19.V, 12.

solārijs – mākslīgās sauļošanās ierīce; telpas, kur notiek mākslīgās sauļošanās procedūras. Šīs procedūras kļuva populāras 20. gs. 70. gados, šobrīd daudzi mediķi negatīvi vērtē solārija ietekmi uz cilvēku veselību.

..pagaidām te var saņemt visus iespējamos pakalpojumus, ko spēj sniegt frizieris, visjaunākās ķermeņa un sejas kopšanas procedūras, kā arī apmeklēt infrasarkano staru pirti, **solāriju**, tikt pie mākslīgiem nagiem, izmantot aparātpedikīru utt. RB 2002. 16.X, 11.

Solidaritāte (poļu *Solidarność*) – brīvā arodbiedrība, kas izveidojās Polijā 1980. gada septembrī pēc augustā notikušā Gdaņskas kuģubūvētavas strādnieku streika uzņēmuma elektriķa Leha Valensas (*Wałęsa*, dz.1943) vadībā; tiek uzskatīta par pretestības kustības simbolu Austrumeiropā.

Autors teic, ka Baltijā PSRS represīvā spiediena dēļ nevarēja būt ne *Prāgas pavasara*, ne Ungārijas kooperatīvās kustības, ne ***Solidaritātes***. NRA 2003.13.VI, 9.

someljē (franču *sommelier*) sk. **vīnzinis**.

Man nācās sastapties ar vairākiem apkalpojošā personāla darbiniekiem, jo ēdienu pasūtījumu pieņēma viens, par vīniem gādāja **someljē**, un desertu un sierus piedāvāja cits. D 2003.13.VI, 13.

sorgo – graudzāļu dzimtas ģints *Sorghum*. Iegūst graudus un saldu sulu, ko lieto cukura un sīrupa pagatavošanai, kā arī lopbarībai.

Maldās tie, kuruprāt arī taivāniešu iecienītākā stiprā dzira ir no rīsiem brūvēts sakē. Galdā tiek celts franču vai amerikāņu vīns, Taivānas alus, no **sorgo** gatavots liķieris. Mēs 2002.14.XII, 16.

***soul*, souls** (angļu *soul* 'dvēsele') – popmūzikas stils, kam pamatā modificēts ritmblūzs, dziedājums sakņojas afroamerikāņu gospeļu un blūza tradīcijā.

Jaunajā albumā iekļautās sešpadsmit kompozīcijas grūti pavilkt zem kaut kāda vienota stila nosaukuma – šeit ir gan pops, gan ***soul***, gan ritmblūzs, gan roks. NRA 2002. 15.XI, 11.

soundtreks (angļu *soundtrack*) sk. **saundtreks**.

Mounted By The Gods – tā saucas filma un arī tajā skanošās mūzikas apkopojums jeb **soundtreks**. NRA 2003.5.IX, 11.

spageti (itāļu *spaghetti*) – tievi, gari makaroni.

Pašlaik ēdienkarte ir īsa – **spageti** ar Ementāles sieru. NRA 2002.29.VIII, 11.

spameris (angļu *spamer*) – elektroniskā surogātpasta sūtītājs.

Amerikā bēdīgi slavens kļuva ***spameris*** Džordžs Mūrs, kuru izskaitļoja vēstuļu saņēmēji. NRA BL 2003.14.V, 4.

spams, *spam* (angļu) – elektroniskais surogātpasts; nesankcionētas reklāmas surogātvēstules elektroniskajā pastā.

Ikdienā reklāmvēstules, kas ne lūgtas, ne aicinātas iekritušas jūsu e-pasta kastītē, dēvē par ***spamu***, taču īsti korekts šis apzīmējums nav un politkorektajās Savienotajās Valstīs jau pieņemts nevēlamos sūtījumus saukt par *UCE* (*unsolicated commercial e-mail* jeb nelūgtais reklāmas e-pasts). **NRA BL 2003.14.V, 4.**

spangļu valoda (angļu *spanglish*) – spāņu un angļu valodas mikslis.

Aizmirstiet esperanto – jaunā internacionālā mēle būs **spangļu valoda**! [..] Amerikā dzimušais hibrīds – *spanish* + *english* = *spanglish* – pašlaik ir topā jauniešiem un radošajai inteliģencei, bet amerikāņu un spāņu valodniekiem tā sagādā galvassāpes. [..] ASV dienvidu štatos tīru amerikāņu angļu valodu vairs nedzird – uz iepirkšanos aicina lielveikali Supermeracado, radioprogrammās **spangļu valodā** "un, two, tres" uzsauc dīdžeji, un reklāmas atgādina: "Tiempo is money!" **Pastaiga 2002.II, 12.**

sparings (angļu *sparring*) – treniņcīņa, vingrinājums ar partneri prasmju, meistarības izkopšanai.

Sparings [starp meitenēm un zēniem] notiek kā līdzīgs ar līdzīgu. **NRA 2002.18.VII, 11.**

speleologs – alu (grieķu *spēlaion*) pētnieks.

Sadarbībā ar Kubas **speleologiem** (Kubas pazemes alu labirinti ir vēl viens brīnums, ko ir vērts apmeklēt) un ASV alpīnisma inventāra firmām Kubā dzima jauns sporta veids – klinšu kāpšana. **SD 2004.24, 33.**

SPF – abreviatūra no angļu ***sun protection factor*** – saules aizsargfaktors.

Lietojot aizsargkrēmu ar **SPF** 30, šis laiks – 10 minūtes – reizināms ar aizsargfaktora ciparu 30, tātad tavs laiks, ko drīksti pavadīt saulē, palielinās līdz 300 minūtēm. **Ieva 1999.27, 20.**

Tiek uzskatīts, ka **SPF** cipars norāda, cik reižu ilgāk nekā bez jebkādiem aizsarglīdzekļiem tu drīksti uzturēties saulē, nenodarot kaitējumu savai ādai. **Ieva 1999.27, 20.**

spics – *žarg.* ļoti labs, interesants.

Spicākais ceļojums šovasar – atpūta Adrijas jūras krastā Horvātijā. **D 2002.4.VII, 13.**

spīdveļs (angļu *speedway*) – motosporta veids: braukšana ar motociklu pa stadiona izdedžu vai zemes celiņu.

Latvijas **spīdveja** Meka Daugavpils ir jauna pasākuma gaidās.. **D 2002.12.VII, 10.**

spīkers – parlamenta vai parlamenta palātas priekšsēdētājs; *novec.* radio diktors.

Ņemot vērā to, ka KNAB priekšniekam pastāvēs teorētiskas iespējas pieķert grēkos jebkuru amatpersonu mūsu valstī (pat premjeru vai Saeimas **spīkeru** arī), tad,

protams, ka konkurss par KNAB komandiera meklēšanu iestiepās pat trijās kārtās. JA 2002.36, 5.

1925. gada 1. novembrī, kad sāka strādāt Rīgas radiofons, Mārtiņš būtu pieteikts kā **spīkers**, pārdesmit gadu vēlāk viņš būtu ziņotājs, pēc tam pieteicējs, bet arī vārdu savienojums Latvijas radio 1. programmas diktors skan solīdi un nopietni. TVD 2002.24.X, 3.

spinakers – liela trijstūrveida jahtas papildbura.

Milzīgo 400 kvadrātmetru **spinakeru** neesot pat mēģinājuši pacelt. Mēs 2003.20.XII, 13.

spināls – saistīts ar mugurkaulu, mugurkaula smadzenēm.

..**spinālo** slimību pacientiem [tiek piedāvāta] .. operatīva izgulējumu ārstēšana. RB 2002.20.XI, 12.

spione – suņu šķirne, medību suns. Dzimtene – Itālija.

..**spione** ir lielisks ģimenes suns, kas labi sadzīvo gan ar bērniem un veciem cilvēkiem, gan ar sugas brāļiem un citiem mājdzīvniekiem. NRA Māja 2002.31.X, 8.

spiričuels – afroamerikāņu reliģiska rakstura tautas dziesma.

Bet īpaša tā [sekstets *Take 6*] ar to, ka *a capella* dziedāšanas ietvaros iedzīvināja ritmblūza tradīcijas, ienesa gospeļu un **spiričuelu** frāzējumu un soula skanējumu, turklāt to visu savienojot ar svingu, oriģinālu džeza harmoniju izmantojumu un arī labu humora izjūtu. F 2002.27, 1.

spirometrija, spirogrāfija – dažādu ārējās elpošanas rādītāju noteikšana ar spirometru.

HOPS apstiprina ar **spirometrijas** palīdzību. Ar šo metodi iespējams noteikt ieelpotā, izelpotā gaisa apjomu un gaisa plūsmas ātrumu elpceļos. NRA 2002. 12.VIII, 11.

Latvijā pirmie **spirogrāfijas** kabineti tika izveidoti 1995. gadā.. D 2002.14.VIII, 15.

spoilers (angļu *spoiler*) – automobiļa virsbūves elements applūstamības un saķeres svara uzlabošanai.

X-Trail ļoti piestāv *Sport* komplektācijā esošais jumta **spoilers**.. D 2002.10.VIII, 11.

spondiloze – mugurkaula slimība – deģeneratīvas pārmaiņas mugurkaula skriemeļos.

Ja pēc ilgstošas sēdēšanas pie datora, bibliotēkā vai skolā radies stīvums kaulos, ir nopietns iemesls pārdomāt, vai iemesls nav **spondiloze**. RB 2002.16.X, 15.

spongiformā encefalopātija, arī **BSE**, sk. **govju trakuma slimība**.

Spongiformās encefalopātijas padomes komitejas profesora Roja Andersona

izstrādātajā prognozē tiek pieļauts, ka KJSp [Kreicfelda–Jakoba slimības paveids] nāves gadījumu skaits var svārstīties no 100 līdz 100 tūkstošiem. D 2001.26.V, 9.

sponsors – juridiska vai fiziska persona, kas bez atlīdzības atbalsta citu personu vai pasākumu; atbalstītājs, devējs.

Kā īpaša jāatzīmē no labvēļiem jeb **sponsoriem** saņemtā nauda.. JA 2002.35, 18.

spraits (angļu *Sprite*) – uzņēmuma *Coca-Cola* zīmols: gāzēts dzēriens ar citrona un laima garšu; kopš 2003. gada spraits (*Sprite Remix*) tiek ražots arī ar tropisko augļu garšu.

Kokakola .. turklāt satur arī fosforskābi, bet **spraits** – citronskābi. Una 1999.X, 43.

stagnācija – sastingums, attīstības trūkums; **stagnēt** – apstāties attīstībā; **stagnātisms** – īpašība, kas izpaužas kā attīstības trūkums, stāvēšana uz vietas; **stagnātisks, stagnatīvs** – tāds, kam piemīt stagnātisms.

Starptautiskais saiets notiek laikā, kad pasaules ekonomikā valda drūmas neskaidrības gaisotne – attīstīto valstu tautsaimniecības arvien dziļāk iesīgst **stagnācijā**, biržās jūtama nervozitāte, atklājas arvien jauni grāmatvedības skandāli, un pār tirgiem krīt jauna Irākas kara draudu ēna. D 2002.26.IX, 8.

Ekonomikai **stagnējot**, samazinās ražošanas apjomi, radot negatīvu spiedienu uz inflāciju.. LD 2003.29.IX, 1.

..konkurence maksimāli ierobežo **stagnātisma**, iesūnojošu tradīciju kultivēšanu jaunajos birojos. Cosmo 2002.XI, 68.

Stagnātiski ir arī izteikti akadēmisku izglītību ieguvuši cilvēki, kuri vienkārši negrib apgūt neko jaunu, jo uzskata, ka jau zina visu. Cosmo 2002.XI, 68.

Kopš 90. gadu sākuma, kad Kirgīzija ar tās prezidentu Askaru Akajevu tika uzskatīta par demokrātijas priekšposteni visai **stagnatīvajā** bijušās PSRS Vidusāzijas reģionā, situācija šajā valstī ir ievērojami mainījusies. D 2002.18.X, 1.

stagnants, stagnāts – cilvēks, kura domāšanai raksturīgs elastības trūkums, nespēja uztvert un apgūt jauno, jaunā noliegums; iesūnojis cilvēks, kas turas pie vecā.

Stagnāts bieži nespēj novērtēt, kādas nākotnes perspektīvas viņam var piedāvāt pārmaiņas, kas bieži ir saistītas ar uzdrīkstēšanos un risku. Cosmo 2002.XI, 69.

stahanovietis – darba pirmrindnieks Padomju Savienībā. Nosaukums pēc krievu ogļrača Alekseja Stahanova (1906–1977) vārda, ar kuru padomju mitoloģijā tiek saistīta 30. gadu vidū radusies ražošanas novatoru iniciatīva strādāt vairāk un ražīgāk (paša Stahanova rekords bijis apmēram 30 maiņu veikums vienā maiņā).

Vispār tautas kalpi strādāja gluži vai vaiga sviedros – kā kādreiz **stahanovieši**, vienā sēdē cenšoties paveikt četros gados iekavēto. NRA 2002.7.XI, 2.

stantists (angļu *stunt*) – skrituļslidotājs akrobāts.

..Riversaidas parks piedāvās visu *Rollerblade* izdarību spektru, sākot ar pirmajiem neveiklajiem soļiem līdz **stantistu** supertrikiem.. **FF 1997.VII/VIII, 26.**

Starptautiskā baltā spieķa diena – 15. oktobris. Baltais spieķis – vispāratzīta neredzīgo un vājredzīgo cilvēku pazīšanas zīme. Pasaulē Baltā spieķa dienu atzīmē kopš 1980. gada, Latvijā – kopš 1991. gada. Šajā dienā sabiedrībai tiek pastiprināti atgādināts par neredzīgo tūkstošiem un viņu problēmām.

Starptautiskajā baltā spieķa dienā 30 cilvēku no Latvijas Neredzīgo rehabilitācijas centra dosies uz Ventspili, kur informēs sabiedrību par neredzīgo cilvēku sadzīvi, par to, kas īsti ir baltais spieķis un kā ar to rīkoties. **NRA 2003.13.X, 5.**

Starptautiskā teātra diena – 27. marts.

..27. martā ir **Starptautiskā Teātra diena**, kas atšķirībā no 2. jūnija – pirmās latviešu izrādes "Žūpu Bērtulis" gadadienas – ir Eiropas valstu teātru institūciju ievedums. Datums saistīts ar teātra mākslas avotu – dionīsiju svētkiem senajā Grieķijā, kad ļaudis metās izpriecās un līksmās orģijās, kā arī tika rīkoti lieli gājieni, kas noslēdzās amfiteātros, kur senie dramaturgi un aktieri prezentēja savus gara darbus. **Ieva 2003.13, 9.**

stārs (angļu *star*) – zvaigzne; **stāringot** (angļu *to star* 'spīdēt, mirdzēt') – spoži uzstāties; uzstāties zvaigznes statusā.

Katram no mums ir tiesības būt riktīgam egoistam, klīrīgam skafītājam, kurš paziņo, ka man šitais ***stārs*** riebjas, bet šitais gan man dikti tīk. **Izkl 2002.8.XI, 8.**

Otrdien, 29. oktobrī .. Kinodīvu vakarā romantiskā drāmā "Pastaiga mākoņos" .. **"stāringos"** divas zvaigznes – Aitana Sančesa-Gijona .. un Kianu Rīvzs. **RB 2002. 29.X, 20.**

starteris (angļu *starter*) – priekšēdiens.

Francijā .. es ieraudzīju, kur viņiem ir tā ēšanas kultūra – viņi sāk ar mazu, mazu **starterīti**.. **RL 2000.VII, 74.**

Stasi, ***StaSi*** – abreviatūra no vācu ***Staatssicherheitsdienst*** (Valsts drošības dienests) – bij. Vācijas Demokrātiskās Republikas drošības spēki, Padomju Savienības VDK analogs.

Somijas varas iestādes .. apstiprināja ziņas, ka sākusies izmeklēšana par to, vai bijušā Somijas prezidenta Marti Ahtisāri padomnieks savulaik nav sadarbojies ar Austrumvācijas specdienestu ***Stasi***. **D 2002.12.IX, 9.**

Policijas protokola 1538 lappusēs vēstīts par brāļu spiegošanu pret Somijas interesēm astoņu gadu laikā par labu Austrumvācijas izlūkdienestam ***StaSi***. **NRA 2003. 17.V, 7.**

Stenlija kauss (*Stanley Cup*) – balva, ko izcīna labākā NHL komanda. 1893. gadā balvu iedibinājis sers Frederiks Arturs Stenlijs (*Lord Stanley of Preston*, 1841–1908) labākās Kanādas amatieru hokeja komandas apbalvošanai. Kopš 1926. gada balvu izcīna tikai NHL komandas.

Stenlija kauss neapšaubāmi ir vecākā, vērtīgākā un savdabīgākā balva, kas tiek izcīnīta Ziemeļamerikas profesionālajā sportā. **SA 2002.24. 8.**

stenozolols – anaboliskais steroīds.

Testu pirmā prove viņai uzrādījusi anabolisko steroīdu **stenozololu**. **D 2003.21.VIII, 10.**

stensils – zīmējums uz sienas, kas veidots ar trafareta un aerosola palīdzību.

..ielas ir vienīgais patiesi neatkarīgais saziņas līdzeklis. Pēdējā laikā tās arvien biežāk rotā **stensili** – ar trafaretiem uzpūsti zīmējumi. **SD 2003.22.XI, 23.**

steperis (angļu *steper*) – **1.** trenažieru veids: kustīgais skrejceļš. **2.** stepa soliņš, ko izmanto aerobikā.

Savukārt feldšerpunkts ēkas otrajā stāvā ticis pie ultraskaņas masāžas aparatūras un mēbelēm, bet pagrabstāva garāžas pārtapušas par trenažieru zāli, kur uz slēpošanas un velotrenažieriem, svaru stieņa un skrejceļa jeb **stepera** var uzkrāt spēkus gan jaunieši, gan sievas un vīri. **D 2002.22.X, 5.**

..ar *body shape* nodarbībām vien, lai arī tās attīsta un stiprina muskuļus, uzturēt ķermeni formā nevarēs, ir jāapmeklē aerobikas nodarbības vai vismaz aerobie trenažieri (**steperi**, skrejceliņi), lai attīstītu sirds un asinsvadu sistēmas pareizu darbību. **Izkl 2003.7.XI, 37.**

steps – **1.** deja ar ritmiskiem kāju piesitieniem. Uzskata, ka steps ir radies Īrijā – no īru armijas slavenās ritmiskās soļošanas – piesējuši pie kājām koka klučus, īru karavīri maldināja ienaidnieku par karotāju skaitu. **2.** aerobikas nodarbību veids.

Īru **steps** nav tas pats, kas amerikāņu **steps**. Tas ir kaut kas pavisam cits, to dejo ar pavisam savādākām kurpēm – tām ir kantains purngals, uz kura var stāvēt kā uz puantēm.. **NRA 2003.27.X, 11.**

Stepa galvenā savdabība ir tāda, ka tajā kājas, saskaroties ar grīdu, kļūst par savdabīgu mūzikas instrumentu. **Pastaiga 2002.II, 56.**

"*Step Jam*" laikā arī tiek izmantoti tā sauktie **stepa** soliņi. **RB 2001.9.V, 18.**

Lai arī daudziem **steps** saistās ar deju, kuras laikā abu dzimumu ļaudis klaudzina kājas neticamā ātrumā, tomēr tā sauc arī aerobikas nodarbību, kurā slodze tiek palielināta ar speciāla soliņa palīdzību. **Izkl 2003.19.XII, 44.**

Aerobās slodzes nodarbībās (dažāda līmeņa aerobika, **steps**, deju aerobika, *fat burner*) trenējam sirds–asinsvadu un elpošanas sistēmas, savukārt spēka treniņos (kalanētika, *body shape*, *pilates*, *body sculpting*, vingrojumi uz trenažieriem) nostiprinām muskuļus un veidojam skaistu ķermeņa reljefu. **Santa 2003.III, 79.**

stereokino – metodes un tehniski līdzekļi, kas rada ilūziju par ekrānā redzamā attēla telpiskumu.

Digitālā tehnoloģija, sašķeļot attēlu krāsu slāņos, kāda lietota *Spiegu bērnos 3*, ir atdzīvinājusi **stereokino** demonstrēšanas metodi, ko 1936. gadā radīja Krievijā. Izkl 2003.24.XII, 5.

Stērlinga balva (*Stirling Award*) – balva, ko Karaliskais Britu arhitektūras institūts piešķir par gada labāko sniegumu Lielbritānijas arhitektūrā, prestižākais apbalvojums Lielbritānijā arhitektūras jomā. Nosaukta arhitekta sera Džeimsa Stērlinga (*Stirling*, 1926–1992) vārdā.

Ievērojamā horeogrāfa un dejas pedagoga Rūdolfa Labāna vārdā nosauktā dejas centra .. arhitekti Žaks Hercogs un Pjērs Meirons pagājušajā svētdienā saņēma 2003. gada **Stērlinga** arhitektūras **balvu**. D 2003.16.X, 17.

steroīds – organisko savienojumu grupa, pie kuras pieder arī dažādi hormoni. Sk. **anaboliskie steroīdi**.

29. decembrī Pārksitijā ASV izlases kontrolsacensību laikā viņam tika veiktas analīzes, kas uzrādīja aizliegtā **steroīda** norandrostenediona metabolītus organismā. D 2002.29.I, 8.

stigma – rētas zīme, dūriens; iededzināta zīme, kauna un negoda zīme.

Savas dzīves laikā padrem Pio bija **stigma** – asiņojošas brūces uz rokām un pēdām, līdzīgas kā Kristum, kuru izcelsmi zinātnieki nespēja izskaidrot. D 2003.XII, 24.

Nokļūstot slimnīcā, pacienti ne tikai uz visiem laikiem iegūst **stigmu** – sabiedrībā tiek apzīmēti kā atstumtie –, viņiem arī zūd iespējas un iemaņas sevi aprūpēt. D 2002. 17.X, 4.

stiltons – pelējuma siers, kura dzimtene ir Anglija. Nosaukums pēc vietas, kur, kā vēsta nostāsti, 17. gadsimtā tika uzsākta šīs siera šķirnes tirdzniecība.

Tiek uzskatīts, ka portvīns lieliski sader ar Portugāles sieriem, bet, ja tie nav pieejami, noderēs arī Rokforas siers, **stiltons** un gorgonzola. D 2002.4.VII, 17.

stividors (angļu *stevedore*) – kuģu iekraušanas un izkraušanas darbu vadītājs; uzņēmums, kas nodarbojas ar kuģu iekraušanu un izkraušanu (**stividorkompānija**). Agrāk stividorus sauca par štaueriem.

Krievijas instanču rīkojums skar Latvijas muitas noliktavas, ekspeditorus, **stividorus**, autopārvadātājus, kā arī citas uzņēmēju grupas. DB 2002.11.XI, 2.

Grūtākais pārbaudījums visiem pretendentiem, kas jau agrāk ir strādājuši Rīgas vai Ventspils ostu valdēs, izrādījās paskaidrot, ko dara vecākais **stividors**, kura persona uzņēmumā ir atbildīga par kuģu iekraušanas un izkraušanas plānu. D 2003. 24.XII, 10.

Rīgas brīvostas pārvalde no **stividorkompānijas** a/s *Rīnuži* prasīto 720 tūkst. Ls vietā varēs saņemt tikai 1329 Ls.. **DB 2003.3.X, 1.**

stokers (angļu *stoker* 'uzmanītājs, dežurants') – cilvēks, kas sirgst ar izsekošanas māniju.

Amerikā ir tāds jēdziens ***stokeri***, tie ir cilvēki, kuri slimīgi kādu izseko. **Santa 1998.I, 43.**

Stokholmas sindroms – sindroma apzīmējums radies sakarā ar 1973. gada notikumiem Stokholmā: noziedznieki iebruka kādā bankā, saņēma ķīlniekus un izvirzīja savas prasības. Kad pēc piecām dienām policija uzbrucējus sagūstīja, ķīlnieki pretojās atbrīvošanai – pēc psihologu domām, viņos bija sācis darboties pašaizsardzības mehānisms: iemantot uzbrucēju labvēlību, lai glābtu savu dzīvību.

Krievijas amatpersonas ziņo, ka dažus ķīlniekus esot pārņēmis **Stokholmas sindroms** un viņi sākuši atbalstīt kaujinieku prasības. **D 2002.26.X, 11.**

stols (angļu *stole*) – gara, plata šalle, ko sievietes nēsā ap kaklu vai liek ap pleciem; plecu šalle.

Nevajadzētu arī izvairīties no **stola**, kas darināts no sabuļādas, ūdeles vai kāda cita dižciltīga zvēriņa – izskatās grezni un vēl arī silda. **Mēs 2002.21.XII, 19.**

stomp – muzicēšanas stils, ko popularizē grupa "Stomp" (izveidojusies Lielbritānijā 1990. gadā), kuras dalībnieku instrumenti ir sadzīviskas lietas – skārdenes, birstes, slotas, atkritumu tvertnes, spaiņi, mucas, krāsojamās otas, šķiltavas u.tml.

Meistardarbnīcas notika gan ansambļa muzicēšanā, gan ritma nodarbībās pasaulē populārā ***stomp*** garā, kas nozīmē "bungošanu pa dažādiem sadzīves atkritumiem". **Izkl 2002.5.VII, 14.**

stopošana, stopi, autostops – ceļošana ar gadījuma mašīnām.

Vēsturnieki apgalvo, ka ziņas par **stopošanu** sniedzas vēl tālāk par hipiju laikiem – līdz pat Pirmā pasaules kara gadiem. **Mēs 2002.22.VI, 4.**

Kaimiņos nav būts desmit gadu – ilgāk nekā daudzās Eiropas valstīs, kuras ar **stopiem** esam izbraukājuši krustu šķērsu pirms diviem trim gadiem. **D 2002. 6.VII, 17.**

strandēt – uzbraukt sēklī, tikt izmestam krastā, piedzīvot katastrofu, ciest sakāvi.

Otrajā daļā, kas dramaturģiski ir stipri neveiklāk un tukšvārdīgāk uzrakstīta, Ļiļa ir ne tikai fiziski **strandējusi**, .. pieci gadi .. ir sagrāvuši arī Ļiļas viengabalaino pārliecību par savu rīcību.. **F 2003.7, 5.**

streetrace (angļu) – ielas ātrumsacensības starp diviem vai vairākiem automobiļiem izrāvienā no vietas (t.s. paralēlais sprints). Sacensības parasti ir nelegālas, tās notiek naktī, trases garums tradicionāli ir astotdaļjūdze (251 m). Sk. arī **dragreiss**.

Viņam pavisam jauna aizraušanās ir ***Streetrace*** automašīnu skriešanās sacensību rīkošana. **DB 2002.30.VIII, 19.**

strelīcija, karaliskā strelīcija – Dienvidāfrikas augs *Strelitzia reginal*, kura tumši oranžie ziedi atgādina putnu. Latvijā dekoratīvs telpaugs.

Tikko ir uzziedējušas pirmās **strelīcijas**.. **RB 2001.19.IX, 15.**

strīkers (angļu *streaker*, no *streak* 'ātra kustība taisnā distancē') – cilvēks, kas kails parādās (parasti izskrien) sabiedriskā vietā (ļoti bieži stadionos sacīkšu laikā), parasti šo izgājienu motivējot kā protesta formu.

Arī beisbolistiem ir savi **strīkeri** – cilvēki, kuriem patīk ar savu kailumu pārtraukt publiskus pasākumus. **SA 2003.43, 37.**

***string*, stringi** (angļu *string* 'stīga') – ļoti pieticīgas biksītes, kas sastāv no neliela auduma trīsstūrīša priekšpusē un tievām aukliņām.

Neviens cits gan ***string*** biksīšu popularitātes labā nav darījis tik daudz kā Baltā nama praktikante Monika Levinska. **Cosmo 2002.VIII, 49.**

Deviņdesmito gadu sākumā pirmie **stringi** legāli parādījās arī Latvijā. **Cosmo 2002. VIII, 49.**

striptīzbārs, striptīza bārs – bārs, kurā notiek striptīza demonstrējumi, kaildejas.

Pirmā potenciālā darba vieta gandrīz sagādā vilšanos – jau tuvojoties saprotu, ka tas ir **striptīza bārs**. **Cosmo 2002.VIII, 97.**

striptīzs (angļu *striptease*) – priekšnesums, kura laikā tā izpildītāja/s publikas priekšā izgērbjas. Bieži runā arī par dvēseles striptīzu, retāk – par politisko striptīzu u.tml.

Striptīzs – tas ir dvēseles kliedziens! **D 2002.10.X, 15.**

strītbols (angļu *streetball*) – ielu (bruģa) basketbols, bruģabumba.

Nevarētu teikt, ka **strītbola** sezonai gatavojamies kaut kā īpaši, bet vismaz divreiz dienā sanākam kopā un uzspēlējam.. **Izkl 2002.17.V, 17.**

strūdele (vācu *Strudel*) – pīrāgs, Dienvidvācijas un Austrijas virtuves ēdiens: plānā mīklas plāksnē ierullēti un iecepti augļi, biezpiena masa, siers u.tml.

Līdzās augļu, putukrējuma, šokolādes un citām kūkām šajos veikalos ir arī neredzēti

gardumi, piemēram, Maskarpone siera kūka, vācu Ziemassvētku rausis un Austrijas **strūdele**. NRA Māja 2002.24.XII, 2.

STS – abreviatūra no seksuāli transmisīvās slimības – slimības, kas izplatās galvenokārt dzimumkontaktu ceļā.

Turklāt visus interesē vien tas, vai viņām nav **STS** un HIV infekcijas, bet nevienam nerūp, kādā stāvoklī ir šo sieviešu nervu sistēma, kaulu locītavas.. Santa 2003.IV, 65.

stučīt (krievu *стучать* 'klauvēt') – ziņot drošības iestādēm par citu cilvēku vai grupu reālām vai izdomātām pretvalstiskām vai pretlikumiskām darbībām; pienest ziņas (skolotājiem, priekšniekiem, pārvaldes un represīvajām struktūrām); **stukačs** – ziņotājs, denunciants.

Es nekad mūžā nevienu neesmu ***stučījis***.. D 2002.16.X, 4.

Stūra māja – ēka Rīgā, Brīvības un Stabu ielas stūrī, kur padomju okupācijas laikā atradās Valsts drošības komiteja.

Katru nedēļu bija noteikti pieņemšanas laiki, kad varēji nākt **Stūra mājā** "no stūra" un mutiski izstāstīt savu problēmu. KN 2003.8, 29.

suareja (franču *soirée*) – vakara viesības.

Šie cenu ziņā demokrātiskie, toties bilžu apjomā grandiozie mazformāta albumi ir kā šķietami izpalīdzīgs glābšanas riņķītis situācijās, kad jūs kaut kādu laimīgu vai citu nenozīmīgu, tak patīkamu apstākļu sagadīšanās dēļ esat iekūlies smalki izglītotu ļautiņu **suarejā** (vai kā nu tās tusēšanās tagad sauc...) un vēlaties neatpalikt no pārējiem visaptverošu zināšanu horizonta bezmēra ietilpības demonstrējumos. Izkl 2002.16.VIII, 19.

Nesen kādā **suarejā** satiku labu paziņu, viņa gaida bērniņu un bija tērpusies piegulošā, melnā trikotāžas kleitā.. SD 2003.8.II, 34.

subkultūra – garīgo un materiālo vērtību apakšsistēma kādas kultūras ietvaros. Dažkārt tā eksistē kā pretmets sabiedrībā valdošajai kultūrai (vispārpieņemtajam).

..atskaitot antiglobālistus un vēl pāris klaji destruktīvas grupas, virtuālo **subkultūru** lielākā daļa kļūst aizvien nekaitīgāka un nepretendē uz pāraugšanu kontrkultūrā, bet drīzāk tuvojas hobijiem. F 2002.8, 2.

sublimācija – seksuālās enerģijas vai kāda bioloģiskā impulsa pārvēršana augstākā sociālā, tikumiskā vai estētiskā parādībā; **sublimēt** – zemāko tieksmju enerģiju pārvērst augstāko tieksmju enerģijā.

Tie, kas izlasījuši šo grāmatu, ņems pārlasīt *Vasara bija tikai vienu dienu* un *Aku*, ko Aija Vālodze min kā šo jūtu **sublimācijas** rezultātu, un arī citus Regīnas Ezeras darbus, jo katrai pārlasīšanai savs laiks un atklāsmes. F 2004.2, 3.

Virtuozās soļu kaskādes nobeidzot ar efektīgām pozām, viņa vienlaikus pamanās pielikt tām kādu spēcīgu emocionālu punktu – lādiņu, kurā **sublimējušās** meitenes bailes un izmisums, lūgums un cerība. D 2003.12.IV, 14.

subsīdijas – finansiāla palīdzība, pabalsts; materiāls atbalsts, kura nolūks ir nodrošināt preču ražošanu, lai to cena būtu patērētājam pieņemama.

Subsīdijas, kas savulaik Eiropai ļāva novērst pārtikas deficītu, šodien spiež mazattīstīto valstu zemniekus pamest lauksaimniecību. D 2002.17.X, 2.

suicidoloģija – pašnāvību izpēte.

Labklājības ministrijas un Pasaules Bankas kopīgi realizētā Latvijas veselības reformas projekta ietvaros tiek organizēts konkurss konsultantu kompānijām .. par multidisciplināro komandu darbības modeļu izstrādi psihiatrijā un **suicidoloģijas** dienesta pilnveidošanu multidisciplinārās komandas ietvaros. D 2002.14.X, 16.

suicīds – pašnāvība; pašnāvniecisks.

Lai jūs nešokē tas, ka pirmajās desmit filmas minūtēs tās galvenais varonis (aktieris "ar sejā ierakstītām hroniska **suicīda** tieksmēm" – lieliskais Kaurismeki talismans Marku Peltola) tiek nosists. D 2002.25.IX, 15.

Romantiskās plejādes visslavenākie pašnāvnieki – vīrišķīgie, dievinātie Romēns Garī un Ernests Hemingvejs jau iepriekš aprakstīti manas [Grigorijs Čhartišvili] grāmatas lappusēs, izvēlēšos citas beletrizētas autobiogrāfijas ar **suicīdu** epilogu. RL 2000.VII, 39.

suiti – Alsungas novada katoliskie iedzīvotāji.

Bānīša stacijā savas nešpetnās dziesmas dziedās Alsungas **suitu** sievas. NRA 2002. 28.XII, 10.

..**suiti** ir īpatnēji, paši kurzemnieki par viņiem runā ar smaidu, bet viņi ir liela kultūrvērtība, ko var iznest ārā kā uz paplātes. Ned 2003.40, 28.

sukādes – sacukurotas ogas, augļi (to mizas, piemēram, apelsīnu mizas) un dārzeņi.

Cukurotas ogas, augļi, pat to mizas un dārzeņi – tās ir **sukādes**, salds našķis, ko var pagatavot mājās un uzglabāt ilgāk nekā svaigas dārza veltes. NRA Māja 2003. 40, 2.

sumi (japāņu) – īpašs tintes irbulītis, kas gatavots no augu pigmenta un saistvielas un kuru lieto, pamērcējot tā galu ūdenī. Šo tehniku izmanto kaligrāfijā un gleznieciībā.

Viņa jau trīs gadus apmeklē japāņu gleznieciības **"sumi"** nodarbības. RB 2002.14.VI, 20.

sumo – japāņu cīņas veids. Cīņa notiek ringā (diametrs – 4,55 m), zaudētājs ir tas, kurš tiek izstumts no ringa vai arī ir pieskāries grīdai ar kādu

ķermeņa daļu (izņemot, protams, pēdu); **sumists** – cilvēks, kas nodarbojas ar sumo cīņu.

67. Jokozuna jeb **sumo** lielčempions Kojo Musašimaru pagājušajā nedēļā paziņoja, ka šogad plāno beigt savu **sumo** cīkstoņa karjeru, kurai punkts tiks pielikts ar tradicionālo bizes nogriešanu. **SA 2004.5, 37.**

Lūk, pirmā ceturtdaļfināla cīņa: tiekas vidēja auguma, slaidais baltā tīģera kempo un kikboksa pārstāvis Keits Heknijs ar ciklopisko apmēru melnļaužu **sumistu** Emanuēlu Jārboro. **Liesma 1995.II, 40.**

sums – Uzbekistānas nacionālā naudas vienība.

..saskaņā ar Uzbekistānas centrālās bankas oficiālo kursu 1 britu mārciņa ir aptuveni 1300 **sumu**, 1 krievu rublis – 26 sumi, bet 1 ASV dolārs – tikai nedaudz virs 800 sumiem... **Kapitāls 2003.III, 44.**

superbaiks – motociklu klase.

Kolins Edvardss, uzvarot abos braucienos pasaules **superbaiku** čempionāta 10. posmā, samazinājis starpību līdz čempionāta līderim Trojam Beilisam. **D 2002. 28.VII, 8.**

superlatīvs – salīdzinājuma vispārākā pakāpe; cildinoši vārdi.

Jau apnicis Džeimsa Kamerona 1997. gada megaprojektam par slīkstošo kuģi, vārdā *Titāniks/Milzenis*, kabināt **superlatīvu** šiltes "visu laiku vis-vis-vis-un-tātālāk" filma. **TVD 2001.20.XII, 2.**

supermārkets (angļu *supermarket*) – liels pašapkalpošanās universālveikals, lielveikals, dižveikals.

..sociologi savos secinājumos iepirkšanos **supermārketā** salīdzina ar medībām vai ogošanu, kas atšķiras no pirkšanas, kas pēc savas būtības ir komunikācija – kaulēšanās. **F 2002.29, 2.**

Supermārketus, kas arī Latvijā jau kļuvuši par galveno kolektīvo telpu, vada cilvēki ar teātra režisora izglītību. **D 2003.7.II, 11.**

surikati – nelieli dzīvnieki, kas savvaļā sastopami Dienvidāfrikas pustuksnešos.

Zoodārzā pašlaik mitinās trīs pieauguši tievastes **surikati** un mazulis.. **Ieva 2003.13, 6.**

surogātmāte – sieviete, kas savā dzemdē iznēsā augli, kas attīstījies no citas sievietes olšūnas.

Ir zināma arī **surogātmāšu** programma, kas dod iespēju iegūt bērnu sievietēm pēc dzemdes amputācijas vai smagām sirds vai nieru patoloģijām, kas viņām pašām liedz iznēsāt augli. **NRA Māja 2003.51, 15.**

suši – japāņu virtuves ēdiens: īpaši sagatavota rīsu masa, kam apkārt

apliktas zivis, gliemji; tas viss aptīts ar aļģēm (jūraszālēm), pasniedz ar sojas mērci, kam pievienoti mārrutki (vasabi).

Īsti gardēži novērtē tās dažādās struktūras, kas piemīt **suši** sastāvdaļām, – jūraszāļu maigi plānā plāksnaināba, rīsu graudainums un zivs mīkstās šķiedras. **Pastaiga 2002.II, 88.**

suteners – persona, kas pakļauj prostitūtas, lai iegūtu daļu no viņu ienākumiem.

Var jau legalizēt tos pašus **sutenerus**, lai maksā nodevas. **RL 2001.9, 37.**

sutkas (krievu *сутки* 'diennaktis') – soda veids Padomju Savienībā – 15 diennaktis arestā. Šo sodu piemēroja administratīvā kārtā, parasti par dažādiem sabiedriskās kārtības pārkāpumiem, sīko huligānismu u.tml.

Es neslēpšu, esmu sēdējis par huligānismu uz **sutkām**. **RL 1998.I, 17.**

SUV – abreviatūra no angļu *sport utility vehicle* – vieglo automobiļu virsbūves tips – palielinātas ietilpības automobilis ar 5–7 sēdvietām. Sk. **minivens**.

Atsevišķa, dalījumā jauna grupa ir ***SUV*** jeb palielinātas ietilpības vienjoma vieglie auto, kurus sauc arī par miniveniem. **AD 2003.26.XI, 3.**

Par džipiem pierasts saukt visus 4x4 ***SUV*** (*Sport Utility Vehicle*) kategorijas auto.. **Izkl 2003.21.II, 20.**

svami (angļu *swami*) – hinduisma reliģiskā skolotāja goda tituls; autoritatīva persona; pandits.

Nav jāatceras īpaši buramvārdi, nav jāgodā ***svami***, nav nepieciešami nekādi zīlēšanas piederumi.. **Izkl 2002.19.VII, 19.**

svara vērotāji (angļu *Weight Watchers*) – svara samazināšanas programma.

1963. Amerikāņu mājsaimniece Džīna Naididža dibina ***Svara vērotājus***. **D 2003. 2.V, 19.**

Analizējot četras populārākās diētas ASV – augsta tauku satura Atkinsa, ekstrēmi zema tauku satura Dīna Orniša, augsta olbaltumvielu daudzuma *Zone* (radījis Berijs Sīrss) diētu un **Svara vērotāju** programmu, zinātnieki secinājuši – nav svarīgi, pēc kādas sistēmas tievējat. **D 2003.14.XI, 23.**

Svētais Krēsls – Vatikāns.

Par to deputāti balsoja vienlaikus ar Latvijas un **Svētā krēsla** likumu, kurš nosaka katoļu baznīcas statusu.. **D 2003.20.XI, 3.**

SVF – abreviatūra no Starptautiskais Valūtas fonds (*International Monetary Fond*).

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, **SVF** pievērsīs lielāku uzmanību tirdzniecības liberalizācijai, uzskatot, ka tai ir nozīmīga ietekme uz vispārējiem makroekonomiskajiem rādītājiem. D 2002.26.IX, 8.

svītrkods, svītru kods – optiski vai magnētiski nolasāms preces kods (informācija par preci), kas sastāv no vairākām dažāda platuma tumšāku un gaišāku svītru kombinācijām.

Zinātnieki sola, ka **svītrkodam** drīz pienāks gals un nākotnē dārzeņiem, drēbēm, traukiem un visām citām precēm būs mazas elektroniskas "smadzenes". D 2003. 20.VI, 18.

Benetton firmas *Sisley* apģērbu līnijas drānām būs pievienotas *Philips Electronics* radītās identifikācijas etiķetes, kas aizstās lapiņas ar **svītru kodiem**, ko pārdevējiem nācās skenēt ar roku. D 2003.14.III, 15.

SWOT analīze – metode, ko lieto, lai izvērtētu kādas parādības vai procesa stiprās (strengths) un vājās (*weakneses*) puses, kā arī iespējas (*opportunities*) un draudus (*threats*).

Lai atrastu racionālāko banku piedāvājumu, izmantoju MBA programmā gūtās zināšanas un izmantoju ***SWOT*** (stiprās un vājās puses, iespējas un draudi) **analīzi** dažādu piedāvājumu izvērtēšanai. D 2002.14.VIII, 11.

Š

šahīds, šahids, šahidiete – spridzinātājs pašnāvnieks.

Nosodot palestīniešu **šahīdu** uzbrukumus, arī jājautā – vai viņiem ir alternatīva cīņas metode. **NRA 2002.26.X, 2.**

Šahidiete piezvanīja koordinatoram, lūdzot sniegt turpmākās instrukcijas. **SD 2003. 1.XI, 18.**

šaibijats sk. **saibijats**.

šampanietis (franču *champagne*) – Francijas Šampaņas provincē ražots divreiz raudzēts dzirkstošais vīns. "Saskaņā ar starptautisko intelektuālā īpašuma līgumu tiesības izmantot ģeogrāfisko norādi *champagne* ir vienīgi Francijas Šampaņas provincē topošā, otrreiz raudzētā vīna ražotājiem" **(LD 2003.27.X, 5).**

..dzēriens nepavisam neradīja vēlēšanos izsaukties: "Es baudu zvaigznes!", kā savu sajūsmu esot paudis dons Periņons – benediktīniešu mūks, kurš saskaņā ar mazticamu leģendu, esot dzirkstošā vīna izgudrotājs un kura vārds rotā *Moet-Chandon* **šampanieša** etiķetes. **RL 1999.VII, 66.**

šampinjoni (franču *champignons* 'sēne') – ēdamas sēnes; atmatenes.

Pavārs piemin **šampinjonus** jeb latviski – atmatenes, kas gan ir bez garšas, bet veiksmīgi noder, lai pievienotu citam ēdienam, jo labi iesūc (sēnes ir kā sūklis) garšu. **Impulss 2003.1, 18.**

šamroks (*shamrock*) – trejlapis, Īrijas simbols.

Redzamajā un it kā zināmajā dzīvē ietilpst dažādu izmēru piespraužamie **šamroki** (āboliņa lapiņas), ķeltu rakstiem rotātie auskari, gredzeni, rokassprādzes, ādas bungām – bodhraniem apkārušies japāņu tūristi, zaļā Konemaras marmora suvenīri, druīdu kalendāra pētīšana. **RL 1999.XI, 38.**

šariats (arābu) – uz Korānu balstīto islāma tiesisko, sadzīvisko un reliģisko normu kopums.

Šariats aptver visas musulmaņu dzīves jomas – sākot no lūgšanu kārtības, apģērba valkāšanas līdz gavēšanai un ziedošanai nabadzīgajiem. **D 2002.30.VIII, 9.**

šarmēt – apburt, pakļaut savam šarmam.

Taču lasītāju **šarmē** ne tik daudz Bridžita kā tēls, kā viņas nīgrās atziņas par mūsdienu realitātēm.. D 2002.21.XII, 17.

šašliks – Kaukāza un Āzijas tautu nacionālais ēdiens – uz iesma cepti nelieli marinētas jēra (cūkas, vistas u.c.) gaļas gabaliņi.

Toties tie, kas lūkojas pēc krogu austrumnieciskās izpratnes – ēdiena kvalitāte pirmajā vietā –, šo mazo krodziņu ar lielajiem logiem var ielāgot, kad sagribas labu **šašliku** vai citu Kaukāza vai Vidusāzijas ēdienu. Izkl 2002.18.X, 18.

šeipings (angļu *shaping*) – sporta nodarbības ķermeņa veidošanai.

Body Shape nav nekas jauns, jau astoņdesmitajos gados neviena vien sieviete lepni stāstīja, ka viņas hobijs ir **šeipings**. Izkl 2003.7.XI, 36.

Šengenas līgums – "1985. gadā Beļģija, Nīderlande, Luksemburga, Vācija un Francija noslēdza Šengenas līgumu par pakāpenisku robežkontroles atcelšanu uz kopējām robežām un Šengenas konvenciju, kurā noteikti drošības pasākumi, lai novērstu drošības traucējumus, kas var rasties pēc robežkontroles atcelšanas. Patlaban Šengenas līgumam pievienojušās arī Austrija, Dānija, Somija, Grieķija, Islande, Itālija, Norvēģija, Portugāle, Spānija un Zviedrija. Lielbritānija un Īrija neietilpst Šengenas zonā" (LD 2003. 29.IX, 2). Šengenas līgums parakstīts 1985. gada 14. jūnijā nelielā Luksemburgas pilsētiņā Šengenā.

..Zviedrija un Somija ir Eiropas Savienības dalībvalstis un abas ir pievienojušās **Šengenas līgumam**, tādēļ iedzīvotājiem vairs nav nepieciešams uzrādīt pasi, kad viņi šķērso robežu. D 2002.12.VII, 8.

šerijs (angļu *sherry*) – stiprināts deserta vīns; tas pats, kas heress.

Turklāt vismaz pusgadu, uzglabājot šo dievu dziru istabas temperatūrā, vīnam nekāds jaunums netiek nodarīts. Turpretim **šerijam** un portvīnam tā ir ideāla temperatūra. RB 2001.28.II, 15.

Nesen .. uzdūros sava pirmā sausā **šerija** vērtējumam – man negaršo. Tagad par šo vissausāko no vīniem varu teikt – man garšo. D 2003.20.VI, 13.

šerpa – alpīnistu pavadonis; nesējs.

Kad 1953. gada 2. jūnijā Elizabetes kronēšanas dienā *Times* ziņoja par to, ka jaunzēlandietis Edmunds Hilarijs un **šerpa** Tenzins Norgajs angļu ekspedīcijas sastāvā sasnieguši Everesta virsotni, britus pārņēma patriotisma vilnis. RL 1999.VII, 34.

ševro (franču *chevreau* 'kazlēns') – kazāda.

Apavu pasaulē ar kazām saistās tādi jēdzieni kā "marokens", "safjāns", "ziemišķāda", "lakāda" un **"ševro"** jeb vienkārši kazāda.. RL 1997.VIII, 63.

šiacu, šiatsu (*shiatzu, shi* 'pirksti', *atsu* 'spiedieni, spiešana') – Japānā praktizētā akupresūra.

Šiacu esot sena japāņu masāžas tehnika, kas ar punktu stimulācijas palīdzību ļauj cilvēkam atmodināt sevī seksuālo spēku un pilnībā mainīt dzimumdzīvi. [..] Patiesībā ***šiacu*** cēlies no senās Ķīnas masāžas tehnikas *anma*, kas tika pielietota Dzeltenās upes krastos – vietās, kur bija visvairāk iedzīvotāju, norisinājās tirdzniecība un senais bizness. **Santa 2001.I, 90–91.**

šinšilla – trušu šķirne ar sudrabpelēku apmatojumu.

Latvijā pašlaik ir divas **šinšillu** fermas, taču Igaunijā trīs gadu laikā šis bizness strauji audzis, tur ar kažokzvēru **šinšillu** audzēšanu nodarbojas jau 60 uzņēmīgu cilvēku. **NRA 2001.24.VIII, 15.**

šiša – ēģiptiešu ūdenspīpe.

Katru reizi, kad Uldis ir Ēģiptē, uzsmēķējot **šišu**. **Santa 2002.IV, 113.**

šitakē, šitaki – sēne *Lentinula edodes*. Šo sēņu dzimtene ir Japāna, tās dēvē arī par imperatora sēnēm. Sēnes audzē uz īpaši sagatavotiem ozola bluķiem, tām nepieciešams silts un vējains klimats.

Šitaki ir zelta vērtas, jo tās dod enerģiju un satur organismam nepieciešamās vielas – proteīnus, lipīdus, karbohidrātus, vitamīnus un minerālsāļus. **RB 2002.20.IX, 15.**

škrobe, skrobe – *sar.* neapmierinātība, kreņķis.

Ir **škrobe**, ka raidījumā kāds no viesiem pasaka kaut ko tādu, par ko Amerikā prese vārītos vēl nedēļu, bet pie mums neviens to tālāk neattīsta... **RV 2002.52, 7.**

šlāgeris (vācu *Schlager*) – izklaidējoša rakstura dziesma deju ritmā ar lirisku tekstu.

Šlāgeris – izklaidējošas dziesmas, kurām raksturīgs dejisks ritms un lirisks teksts. **Deko 2002.VII, 65.**

Pat latviešu **šlāgeris** *Baiga vasara*, 90. gadu skatītākā filma, kas aktivizēja arī pasīvos vecākā gadagājuma ļaudis, finansiāli sevi atpelnīt nespēj. **D 2002.12.XII, 16.**

šmiga – dzēruma stāvoklis, alkohola reibums.

Pēc katra kārtējā Austrālijas vēršu gana Rasela Krova **šmigā** pastrādātā kautiņa .. pasaule, šķiet, aizmirst, cik lielisks viņš tomēr ir uz ekrāna. **RV 2002.49, 72.**

šopholisms (angļu *shopholism* – ***shop**ping* + *alco**holism***) – iepirkšanās mānija, iepirkšanās atkarība.

I. Novikova uzskata, ka **šopholisms** ir dzīves līmeņa slimība, kas Latvijā varētu būt aktuāla pēc gadiem desmit. **D 2002.7.VI, 17.**

šopholiķis (angļu *shopholic*) – cilvēks, kuru pārņēmusi iepirkšanās mānija.

Patiess **šopholiķis** jeb atkarīgais pircējs iepērkas tā, it kā viņam kāds liktu to darīt. **D 2002.7.VI, 17.**

šopings (angļu *shopping* no angļu *shop* 'veikals') – iepirkšanās.

Šopings – jāatzīst, ka latviešu valodā es šim nelādzīgajam svešvārdam neredzu adekvāta – latviskā iepirkšanās ir lēna un kā bez dzīvības.. Savukārt doties ***šopingā*** nozīmē velfīt šim pasākumam pienācīgo cieņu, naudu un milzumu laika. **D 2000. 19.V, 14.**

šorti (angļu *shorts*) – īsbikses.

"Neceliet paniku! Kailums nav kaitīgs." Bruņojies ar šādu plakātu, savu vienīgo apģērba gabalu – **šortus** – Sidnejas Haidparkā vilka nost Tonijs Pitmens. **SD 2002. 9.XI, 14.**

šorttreks (angļu *short track* 'īsais celiņš') – ātrslidošanas sporta veids.

Lai gan līdz šim mana prioritāte bija **šorttreka** slidošana, arī skrituļslidošanai jāpievēršas nopietni. **D 2002.25.VI.**

Uz Salivana balvu pretendē arī **šorttreka** meistars Apoli Antono Ono.. **NRA 2004.25.II, 9.**

šrots, šrote (vācu *Schrott* 'metāllūžņi') – autokapsēta, kur bieži darbojas arī autodetaļu tirgus; saimnieciski neizmantojamie dzelzs izstrādājumi.

A. Dambis VW raksturo kā izturīgu auto, kam viegli nopirkt detaļas – gan lietotas **šrotos**, gan jaunas, dažādu Eiropas firmu ražotas. **TD 2001.16.V, 12.**

Liepājas–Ventspils posma dzelzceļa sliedes tika sagrieztas 2 m garos gabalos un pārdotas *Liepājas metalurgam* kā **šrote** (saimnieciski neizmantojamie dzelzs izstrādājumi).. **D 2002.19.VII, 2.**

štati – Amerikas Savienotās Valstis.

Šis albums jau pirmajā tā iznākšanas nedēļā ***štatos*** tika pārdots pusmiljona kopiju apmērā.. **NRA 2003.25.VII, 9.**

štats (angļu *state*) – pavalsts; federatīvas valsts administratīvi teritoriāla vienība ASV, Austrālijā, Brazīlijā, Indijā, Meksikā, Nigērijā u.c.

..Nigērijas valdība neuzdrošinās atcelt šariata likumu **štatos**, kur tas ieviests, jo baidās izraisīt sadursmes starp valsts ziemeļos dzīvojošiem musulmaņiem un dienvidos mītošajiem kristiešiem. **SD 2002.9.XI, 9.**

štelle (vācu *Stelle* 'lieta, situācija') – lieta, jautājums, darījums, problēma u.tml.

Tad tā **štelle** – *Tumsas* formula – bija rokā. **Izkl 2002.30.VIII, 3.**

štrihs, skārums – instrumentu spēles tehnikas paņēmiens.

Veiksmīgās [Dvoržāka] Septītās simfonijas atskaņojumā visuzskatāmāk diagnosticējama tendence: mūsu orķestrim labi padodas enerģiska, *ff* dinamikā ieturēta mūzika, savukārt izšķirošās problēmas rada tieši niansētās, impresionistiskās lappuses, kur nepieciešams īpaši smalks frāzējums, spēles paņēmiena (**štriha** jeb skāruma) kultūra, tehniska meistarība. **NRA 2002.26.X, 10.**

štukot – domāt.

Tagad viņš **štuko**, kā varētu to zeltu dabūt. **RV 2002.47, 67.**

Vakarā guļu un **štukoju.** **D 2003.21.III, 12.**

šurīt (krievu *шурить*) – darboties, uzdarboties.

Turpat blakus **šurī** amerikāņu palīdzības dienesti. **Izkl 2003.11.VII, 9.**

švarma (*swarma, shawerma*), arī kebabs – austrumnieku (ēģiptiešu) virtuves ēdiens: plānās strēmelītēs sagriezta un sacepta gaļa, kas sajaukta ar ceptiem sīpoliem un tomātiem. Maisījumu pasniedz maizes kabatiņās.

..pēc tam paņēma pitas maizē ietīto kebabu jeb **švarmu** un kokakolas pudeli.. **Klubs 2003.I, 70.**

T

tabasko mērce (angļu *Tabasco*) – zīmols: asa sarkanā mērce, kuru gatavo pamatā no sarkanajiem pipariem.

"Tabasco" piparu mērce joprojām tiek ražota tāpat kā pirms 175 gadiem, kad to atklāja amerikānis Makilenijs: īpaši izmeklētus un atlasītus ļoti nogatavojušos piparus uzreiz pēc novākšanas sasmalcina, sajauc ar sāli, trīs gadus iztur ozolkoka mucās, pēc tam sajauc ar etiķi un nedēļām ilgi maisa. **RB 2001.26.IX, 10.**

tabi – tradicionālas japāņu zeķes ar atsevišķu nodalījumu īkšķim, lai tās būtu ērti valkāt tradicionālajos japāņu apavos – getās un dzori.

Arī zeķītēm ir dažādas variācijas – bez parastajām īsajām zeķītēm .. ir pieejamas lieliskās un baltās japāņu ***tabi*** ar atsevišķu nodalījumu īkšķim.. **Izkl 2002.6.IX, 20.**

tabla, tablas – populārs indiešu mūzikas instruments, nelielu, izmēros atšķirīgu bungu pāris.

..**tabla** ir mazas bundziņas, ko spēlē ar labo roku, *dayan*, un lielākas, kuras spēlē ar kreiso roku, – *bayan*. **Izkl 2004.12.III, 17.**

Jauku akcentu vietām dod slavenā **tablu** meistara Talvina Singha sitienu krusa.. **Izkl 2002.8.XI, 19.**

tabloīds – neliela formāta laikraksts, kas publicē populārus materiālus, sensācijas, izmanto lielus virsrakstus, daudz fotoattēlu u.tml.

Grāmatas nosaukums ["Andrejs Panteļejevs runā intīmi"] ir pagalam maldinošs. Tas uzvedina uz domām par nevajadzīgi publiskotiem savas personiskās dzīves faktiem, gozēšanos **tabloīdu** lappusēs.. **Izkl 2002.9.VIII, 19.**

"Lielajā televīzijas duelī starp Štoiberu un Šrēderu bija viens skaidrs uzvarētājs – vācu vēlētājs," – tā savā ievadrakstā rakstīja **tabloīds** *Bild*. **D 2002.27.VIII, 9.**

tabu – aizliegums; lietas, par kurām nav pieņemts runāt; **tabuēts** – tāds, uz ko attiecas tabu.

Itāļu komiķa Roberta Benīni filma *Dzīve ir skaista* lauza kādu **tabu** – priekšstatu, ka par Otrā pasaules kara notikumiem iespējams vēstīt tikai nopietnās intonācijās. **D 2002.24.IX, 18.**

Tabuētās *lietas* vajag padarīt nekaitīgas.. **F 2002.8, 3.**

Tabūns (no krievu *табун* 'zirgu bars') – nekomerciālās kultūras dienas (muzikāli vizuālais festivāls) Veckuldīgas pilskalnā, notiek kopš 2000. gada; pasākumu rīko sabiedriska organizācija *Nekac* – Nekomerciālās kultūras attīstības centrs.

Pagājušogad ***Tabūnu*** apmeklējuši aptuveni tūkstoš cilvēku.. **D 2002.13.VII, 18.**

taftēt – caurdurt; **taftēšana** – paklāju darināšanas tehnika.

Lielākoties šie paklāji ir **taftēti** (caurdurti). **Taftēšana** no siešanas tehnikas atšķiras ar to, ka dzijas pavedienu izvelk cauri pamataudumam, taču nenostiprina ar mezglu, bet pielīmē ar lateksu un gatavam bārkšaudumam aizmugurē uzlīmē audekla oderi. **Deko 2003.X, 21.**

tahogrāfs (grieķu *tachys* (*tacheos*) 'ātrs' + *graphein* 'rakstīt') – instruments automašīnas nobraukuma fiksēšanai un kontrolei.

Tiks stāstīts arī par muitu un robežkontroli pēc iestāšanās ES, ceļu infrastruktūras attīstību, tehniskām prasībām transportlīdzekļiem, nodokļiem, nodevām, ierobežojumiem, kā arī sociāliem aspektiem autotransportā (braukšanas un atpūtas režīms, digitālie **tahogrāfi**, darba režīma direktīva). **LD 2003.12.V, 2.**

tai-dzi, taidzi, tai-dzi cjuaņ – ķīniešu tradicionālās medicīnas (Austrumu vingrošanas) un cīņas veids. Vingrojumu galvenais mērķis ir veselības uzturēšana un dzīves paildzināšana.

Ne tikai *ci-gun*, noderēs arī joga, ***tai-dzi***, autogēnais treniņš, arī dažādas rietumu vingrošanas, kas nav vērstas tikai uz perfektas fiziskās formas saglabāšanu vien – pareizi praktizējot, tajās var atrast risinājumu arī bioloģiskā pulksteņa nobīdēm. **NRA Māja 2002.26.IX, 12.**

Taidzi cīņa ir saistīta ne tikai ar karatē un citiem cīņu veidiem, bet arī ar budismu. **D 2002.22.XI, 17.**

"Tai-Czi Cjuaņ" ir lēnas ritmiskas un apļveida kustības, ar kurām tiek panākta ļoti liela asins cirkulācija un locītavu atbrīvotība. **RB 2001.18.IV, 18.**

taikonauts (ķīniešu *taikong* 'kosmoss') – ķīniešu kosmonauts. Vārds apritē kopš 1998. gada, to ieviesa Malajas žurnālists *Chiew Lee Yih*.

Ķīna ir piepildījusi seno sapni par kosmosa iekarošanu, jo pēc 38 gadus vecā **taikonauta** Jana Livei kosmiskās odisejas tā kļuvusi par trešo valsti, kurai izdevies nogādāt cilvēku kosmosā. **D 2003.16.X, 10.**

taimeris – ierīce, kas pēc iepriekš ievadītas programmas ieslēdz vai izslēdz kādu ierīci vai arī signalizē, ka noteiktais laika sprīdis ir pagājis; ierīce reālā laika vai laika intervāla noteikšanai.

Var nopirkt arī **taimerus**, kurus var noregulēt tā, lai tas izslēgtos pēc 15 minūtēm vai laika periodā līdz 8 stundām. **RB 2002.6.XI, 10.**

Taisnīgākais starp tautām – goda nosaukums, ko par ebreju glābšanu piešķir Izraēlas holokausta institūts *Yad Vashem*.

Goda nosaukumu ***Taisnīgākais starp tautām*** nodibināja Izraēlas parlaments 1953. gadā. **D 2002.20.VIII, 3.**

tako (spāņu *taco*) – sviestmaize (sendvičs) meksikāņu stilā: uz meksikāņu pankūkas tortijas liek pildījumu pēc izvēles (gaļa, desa, dārzeņi, mērces, salāti u.tml.) un sarullē vai arī pārklāj ar otru pankūku. Populāri ir t.s. cietie tako, kas veidoti laiviņas vai gliemežvāka formā.

Tako ir amerikāņu iecienīts ātrais ēdiens – kukurūzas miltu maize, ko parasti pasniedz ar pildījumu. **D 2002.13.VII, 3.**

taktels (*Tactel*) – kompānijas *DuPont* zīmols: elastīga sintētiska šķiedra, tās ražošana uzsākta 1983. gadā.

Pārsvarā zeķbikses ražo no poliamīda – sintētiskās šķiedras, kas tām piešķir izturību, un elastāna (likras, **taktela**), kas zeķbikses padara elastīgas. **NRA Māja 2004.2, 19.**

taktils – saistīts ar tausti.

Flīžu lielražotāja rūpnīca prezentēja **taktilo** (taustes) sajūtu flīžu sēriju, tostarp flīzes, kas gan pēc izskata, gan taustes atgādina, piemēram, velūru, ziloņa vai strausa ādu. **Deko 2003.XII, 14.**

talasoterapija – ārstēšana ar jūras (grieķu *thalassa*) klimatu un peldēm sāļiem bagātajā jūras ūdenī.

Talasoterapijā ūdens temperatūrai jābūt 33 grādi, jo tādā vislabāk uzņemami jūras minerālu labumi – jods, metāli un citi, kas labvēlīgi ietekmē locītavas un ādu. **D 2003.20.II, 11.**

Taleban, Tāleban – radikāla islāma kustība, 1996.–2001. g. atradās pie varas Afganistānā.

Ziņojumā teikts, ka afgāņu sieviešu stāvoklis kļuvis nedaudz labāks nekā ***Taleban*** valdīšanas laikā, jo viņām pavērušās iespējas iegūt izglītību, taču joprojām nav atcelti daudzi talibu noteiktie ierobežojumi. **D 2002.18.XII, 9.**

..slepkavībā, visticamāk, vainojami ***Tāleban*** pārstāvji vai arīdzan to atbalstītāji. **NRA 2002.8.VII, 6.**

talibi, tālibi – *Taleban* grupējuma locekļi un atbalstītāji.

H. Kadirs bija viens no retajiem puštuniem, kurš pievienojās galvenokārt no uzbekiem un tadžikiem izveidotajai Ziemeļu aliansei, lai cīnītos pret **talibu** režīmu. **D 2002.8.VII, 5.**

taljatelles, *tagliatelle* (itāļu) – garas makaronu sloksnītes.

Tagliatelle .. var ēst kā ar zivju, tā ar sēņu un gaļas mērcēm, klāt pasniedzot salātus vai bagātīgi pārkaisot ar "Parmas" sieru. **RB 2001.28.II, 15.**

Taljatelli vāra 5–6 minūtes. **NRA Māja 2003.47, 13.**

***talk show*, talkšovs, tolkšovs** (angļu) – sarunu šovs, radio un TV raidījums, kura centrā ir spraiga, atraktīva saruna.

Krievu jautājums – tas ir četru raidījumu cikls ***talk show*** formātā.. **Progr 2002.36, 2.**

Daudzi televīzijas cilvēki apgalvo, ka Latvijā nav iespējams izveidot labu ***talkšovu***.. **Progr 2002.49, 3.**

Jums jābūt amerikānim, turklāt sievietei un, vēlams, ar svara problēmām, lai pilnā mērā izprastu to, ko parasti sauc par Opras fenomenu, – kā no nabadzīgas Misisipi skolnieces kļūt ne tikai par multimiljonāri, ***tolkšovu*** karalieni un televīzijas zvaigzni, bet arī par veselas nācijas psihoterapeiti. **Kapitāls 2003.X, 67.**

tālmācība – jauna demokrātiska apmācību forma, ko paver datorizācija. Studējošais mācību materiālus var iegūt noteiktās mājaslapās, izpildīt kontroldarbus internetā, piedalīties videokonferencēs un semināros u.tml. Tālmācība ir neklātienes studijas datoru laikmetā.

Patlaban viņš turpina mācības Tallinas Tehniskajā universitātē **tālmācības** studiju programmā. **NRA HKA 2003.2.XII, 1.**

tamaguči, tamagoči (angļu *tamagotchi, tamagocchi;* japāņu 'jaukā oliņa') – neliela pārnēsājama elektroniska ierīce ar programmējamu mīmiku (prasa ēst, dzert, pievērst uzmanību u.tml.), digitālais draugs, parasti putnēna vai dzīvnieka mazuļa izskatā. 1996.–1998. g. rotaļlietu ražoja japāņu firma "Bandai".

Taču atrodas zinātkārie, kas grib un māk izpreparēt un pārprogrammēt fērbiju, implantēt tam pēdējās paaudzes **tamaguči** mātes plati un, paliekot šim pundurgolemam zem mēles papīrīti, ļaut tīklā deklamēt urbāno poēziju *on-line*. **Studija 2000.IV, 44.**

Pirmajās klasītēs ir bijuši **tomaguči** un dažādu spožu rotaļlietu periodi, tiem sekojis pulksteņu vai ar pulti vadāmo mašīnīšu laiks. Ir bijuši gan peidžeru, gan pleijeru nepieciešamības uzplūdi. **MV 2002.1.XI, 3.**

tamaki – zīmols: iecienīta rīsu šķirne: īsgraudu baltie rīsi, piemēroti suši gatavošanai.

Virsū liek noskalotus japāņu rīsus **(tamaki)** vai arborio rīsus, pieleļ sauso baltvīnu, .. nedaudz pavāra uz lēnas uguns. **NRA 2003.14.V, 11.**

tamarillo – Dienvidamerikas subtropu augs *Cyphomandra betacea*, t.s. koku tomāts.

Tamarillo – ovāls paliels auglis burgundieša krāsā ar sarkanu mīkstumu, kurā ir mazas sēkliņas. **D 2002.21.XI, 15.**

"Tamilu tīģeri" – tamilu kaujinieku grupējums Šrilankā, kas cīnās par neatkarīgas tamilu valsts izveidi Ceilonas salas ziemeļos un austrumos.

Tamilu tīģeri 1983. gadā sāka bruņotu cīņu par neatkarīgas tamilu valsts izveidošanu, apgalvojot, ka viņus diskriminē salas iedzīvotāju vairākums – singali. **D 2002. 17.IX, 10.**

Tieši tur [Sriperumbuduras pilsētā Indijas dienvidos] 1991. gada maijā viņas vīru Radživu nogalināja Šrilankas **"tamilu tīģeru"** slepkavniece, pie viņa kājām uzspridzinot ap vidu sasieto sprāgstvielu virteni. **Ieva 1998.9, 21.**

tampūra, tambura, tanpura – klasisks indiešu stīgu instruments.

..**tampūra** ir svarīgākais instruments Indijas klasiskajā mūzikā, bez kura nav iedomājams neviens koncerts. Tā rada ilgstošu, nepārtrauktu fona skaņu jebkuram citam instrumentam. **NRA 2002.20.VI, 14.**

Tanatoss, tanatoss (grieķu *thanatos* 'nāve') – nāvesdziņa.

Blaumanis kā viskrutākais no modernistiem, pat ne kā simbolists, bet kā kārtīgs dekadents vienādo mīlu ar nāvi jeb Erosu ar **Tanatosu**. **NRA 2003.27.X, 10.**

Kopskatā vērojama personu atsvešinātība, freidisko **tanatosa** un seksuālo dziņu pārspēks, indivīda neatkarības saglabāšana caur vardarbību. **NRA 2002.4.X, 12.**

tanbau, dan bau – tradicionāls vjetnamiešu mūzikas instruments: tam ir koka vai bambusa pamatne, viena stīga; spēlē strinkšķinot.

Pirmo reizi orķestra vēsturē tiek atskaņota mūzika, kurā komponists Marks Armanīni no Kanādas kā solo instrumentus izmanto vjetnamiešu tautas instrumentus – jančinu, erhu un **tanbau**. **D 2003.5.VI, 18.**

tandori (*tandoori*) – cilindrisks māla pavards Ziemeļindijā un Pakistānā; ēdiens (lielākoties cāļa gaļa, kas turēta īpašā marinādē), kas gatavots uz šāda pavarda; marinēta gaļa, kas cepta ļoti karstā cepeškrāsnī.

Tandori cālis bija sagatavots lieliski, taču piedevas nebija indiešiem raksturīgākās. **Izkl 2002.6.IX, 18.**

tangas (*thong*) – sieviešu un arī vīriešu mazbiksītes, kas sastāv no nelielas auduma slejas priekšpusē un vēl mazākas – mugurpusē un kuras notur tām perpendikulāra elastīga lente (ko veci ļaudis varētu saukt par bikšu gumiju).

70. gados Riodežaneiro un Sentropēzā pirmo reizi popularitāti iegūst bikini ar tā saucamajām ***tanga*** jeb *string* biksītēm, kas paredzētas vienmērīga iedeguma iegūšanai. **Izkl 2003.13.V, 19.**

tanka – tradicionāla japāņu dzejas forma – bezatskaņu piecrinde, kas sastāv no 31 zilbes (pirmajā un trešajā rindā – pa piecām zilbēm, pārējās – pa septiņām).

..japāņu piecrindu **tankas** un trīsrindu haiku eiropiešiem ir saprotama dzeja. **Ned 2004.4, 31.**

tantra – misticisma piesātināta mācība budismā un hinduismā, kas balstās uz tantru tekstiem. Populārajā literatūrā tantra tiek identificēta ar austrumnieku mīlas mākslu.

Ko tad dod **tantra**? "Tā ir divu cilvēku enerģētiska piesaiste. [..]" **Cosmo 2002.XI, 80.**

tanzanīts – pasaulē visretāk sastopamais dārgakmens, kuru var atrast tikai četrus kilometrus garā joslā Kilimandžāro piekalnēs Tanzānijā.

Mēdz būt trīs krāsu **tanzanīti**: intensīvi (karaliski) zili, violeti un ar sarkanu mirdzumu. **VZ 2004.17.II, 15.**

tapioka – putraimi, ko iegūst no tropu auga maniokas bumbuļiem.

Toties jāvairās no griķiem, kviešiem.., **tapiokas**. **JA 2002.35, 24.**

taro (franču *tarot*) – kāršu kava (4 x 14 kārtis un vēl 22 trumpji), ko izmanto zīlēšanā.

Kārtis man arī ir tāds kultūrvēstures atribūts, sevišķi tas ir ***taro*** sistēmā, kas glabā ļoti dažādu kultūru atspulgus. **D 2002.10.V, 13.**

tarpāni (angļu *tarpan*, no tatāru) – savvaļas zirgi, Eiropā izmiruši 19. gadsimta 80. gados. Ir uzsākta šo zirgu atgriezeniskā selekcija.

Izstādē eksponētas 50 fotogrāfijas, kurās attēlota savvaļas zirgu dzīve Liepājas rajonā pie Papes ezera, lasāma informācija par **tarpāna** (savvaļas zirga), taura un sumbra dzīvi. **NRA 2003.9.IV, 10.**

tastatūra – noteiktā sistēmā sakārtotu taustiņu kopums kādas iekārtas (rakstāmmašīna, dators, televizora, videomagnetofona vai DVD pults, mikroviļņu krāsns, telefona aparāts u.tml.) vadīšanai un datu ievadei; taustiņu panelis.

Korporācija *Microsoft* laidusi klajā vairākas jauna izskata datoru **tastatūras** un peles. **D 2002.6.IX, 15.**

tatami – no meldriem austs paklājs, ko izmanto kā grīdsegu japāņu mājās, paklāja izmēri ir stingri noteikti (191x95,5 cm, 180x90 cm, 176x88 cm). Telpas platību tradicionāli mēra paklājos (piemēram, četru *kantou-ma* (tatami, kura izmērs ir 176 x 88 cm) liela istaba; paklājs, ko izmanto cīņas sportā.

Teikvondo daudziem .. saistās ar kaušanos uz **tatami**.. **NRA 2002.18.VII, 11.**

tautas attīstības indekss (angļu *Human Development Index*) – starptautiski atzīts sabiedrības attīstības un dzīves kvalitātes komplekss rādītājs.

ANO **tautas attīstības indeksu** (*Human Development Index* jeb HDI) veido, ņemot vērā četrus rādītājus – iedzīvotāju vidējo dzīves ilgumu (rādītājs, kas koncentrēti atspoguļo veselības aprūpes un sociālās politikas efektivitāti, darba un sadzīves apstākļus), lasītprasmi, izglītības iestādes apmeklējošo īpatsvaru un iekšzemes kopproduktu uz vienu iedzīvotāju. **D 2002.25.VII, 2.**

tauvas josla – sauszemes josla (4–20 m plata) gar ūdeņu krastu, kas paredzēta ar zveju vai kuģošanu saistītām darbībām un kurā nedrīkst tikt ierobežota kājāmgājēju pārvietošanās.

Mūszemē viens no sāpīgākajiem un juridiski nesakārtotākajiem ir jautājums par **tauvas joslu**, proti, teritoriju pie publiskajām ūdenstilpnēm, kam jābūt brīvi pieejamai katram gribētājam. **Ned 2003.6, 33.**

TB/LNNK – abreviatūra no **T**ēvzemei un **B**rīvībai/**L**atvijas **N**acionālās **n**eatkarības **k**ustība – Latvijas politisko partiju apvienība.

Kā politisko konkurentu **TB/LNNK** uztver arī Tautas partija, kas sevi pieteikusi tajā pašā nacionāli konservatīvajā nišā. **D 2003.6.XII, 7.**

tečerisms (angļu *Thatcherism*) – konservatīvo politika Lielbritānijā 70. gadu beigās un 80. gados, laikā, kad valsts premjerministre bija Mārgareta Tečere.

Publiskā sektora spējā sarukšana, kas aizsākās **tečerisma**/reiganisma ērā, rietumvalstīm atkāpjoties no Keinsa ekonomikas par labu neoliberālismam, ļāva skaidrāk apjaust korporāciju centienus kolonizēt sabiedrības vispārcilvēciskās vērtības. **F 2002.29, 3.**

Tedijs, lācītis *Teddy* (angļu *Teddy bear*) – plīša lācītis, kas nosaukts 26. ASV prezidenta Teodora (Tedija, *Teddy*) Rūzvelta (*Roosevelt*, 1858–1919) vārdā. Ir nostāsts, ka 1902. gadā, piedalīdamies lāču medībās, prezidents atteicies nošaut kādu nelielu lāci, kurš turklāt bijis piesiets pie koka. Pēc neilga laika Ņujorkas veikalnieka Morisa Mičtoma (*Michtom*) ģimene sāka izgatavot plīša lācēnu, kuru nosauca par Tediju. Laika gaitā Tedijs kļuva par vienu no populārākajām bērnu rotaļlietām.

Vārdi "mīļš un mīksts" nepalīdzēs izskaidrot, kādēļ lācītis **Tedijs** nodzīvojis jau 100 gadu kā, iespējams, visu laiku populārākā rotaļlieta. **SD 2002.21.XII, 42.**

Rotaļu lācis ***Teddy***, kuru savulaik savā garāžā pašrocīgi izgatavoja nu jau slavenais angļu dizainers Rasels Berijs (*Berries*), visā pasaulē ieguvis lielu popularitāti un mīlestību ne tikai bērnu, bet arī pieaugušo vidū. **Ned 2003.37, 44.**

teflons (angļu *teflon*, abreviatūra no *poly**tetrafl**uorethylene* + **on**) – zīmols: ciets polimērs, ko izmanto dažādiem pārklājumiem (piemēram, virtuves traukiem, lai novērstu piedegšanu).

Pankūkas cep uz vidēji lielas uguns, vislabāk **teflona** pannā, nelielā daudzumā

olīveļļas aptuveni trīs minūtes no katras puses, līdz pankūkas kļūst zeltaini brūnas. D 2002.15.VIII, 15.

tehno, *techno* – elektroniskās mūzikas stils, intensīva deju mūzika, attīstās kopš 20. gs. 80. gadiem; tehniskā mūzika.

Vācijas varas iestādes saņēmušas informāciju par iespējamu uzbrukumu, kas varētu notikt ikgadējā **tehno** mūzikas festivāla *Love Parade* laikā jūlijā Berlīnē. D 2002.26.VI.

Nākamais solis dažādībā viņam būs Austrālijas mūsdienu mūzikas programma, kurā būs pat **tehno** simfoniskajam orķestrim. D 2003.12.VI, 20.

tehnofobija – bailes no tehnikas, nepatika pret tehniku.

Arhitekta Gunāra Birkerta dēls Svens ir vairāku grāmatu autors, no kurām populārākā droši vien ir **tehnofobijas** cauraustās *Gūtenberga elēģijas*. D 2002. 30.VIII, 15.

teikvondo, tekvondo – korejiešu cīņa, ietverot vairākus elementus, piemēram, sparingu jeb kaušanos, arī dēļu laušanu, sitot ar dūri vai kāju lēcienā.

Cīņas mākslā spēks ir svarīgs, bet nav būtiskākais – **teikvondo**, burtiski tulkojot, nozīmē kāju roku ceļš.. NRA 2002.18.VII, 11.

..tiekas divu iepriekšējo *UFC* čempions Roiss Grasie ar **tekvondo** (korejiešu cīņa, kurā īpaši spēcīga un primāra ir kāju sitienu tehnika) meistaru no Havaju salām Kimo. Liesma 1995.II, 41.

Šo mūziķiem neraksturīgo savaldību viņš mācījies, savulaik vairākus gadus trenēdamies austrumu cīņasveidā **teikvondo**, un pats atzīst, ka cīņu zālē mācījies ne tikai savaldību, bet arī spēju pārvarēt bailes un ar vēsu prātu novērtēt situāciju. M+ 2003.IV, 7.

tekila (spāņu *tequila*) – stiprais alkoholiskais dzēriens, ko iegūst no zilajām agavēm, precīzāk, no to ananasveidīgā stumbra (piña) serdes. Nosaukums no Tekilas pilsētas Meksikā.

Visa dzīve, vienalga, cik tā gara, paiet vienā vienīgā līksmībā, un, ja arī tu domā, ka tev ir problēmas, dejojot samin tās – vārdrinda ***tequila***, *sex and marijuana* atskan vai katrā *Manu Chao* dziesmā.. Izkl 2002.13.IX, 19.

Dzīvu agavi vietējie izmanto sulas ieguvei, no kā savukārt top niknais padzēriens **tekila**, bet beigta, sakaltusi, agave ir labu labais kurināmais. AtpTV A 2004.1, 23.

tekstūra (angļu *texture*) – vielas uzbūves īpatnības, vieliskā struktūra.

Attīrošo masku **tekstūra** mēdz būt dažāda, vairākums no tām sacietē un pēc tam tiek noskalotas ar ūdeni. Santa 2001.I, 73.

Shiseido arīdzan izpētījis, ka veids, kā uztveram dažādas **tekstūras**, arī var būt saistīts ar smaržu. Santa 2003.IV, 79.

teledarbs – strādāšana ārpus darbavietas (galvenokārt mājās), izmantojot datoru un telefonu; viena no modernām darba attiecību formām.

Teledarbs jeb strādāšana ārpus darbavietas, izmantojot datoru un telefonu, atbilstoši jaunajiem Eiropas Savienības.. noteikumiem tiks oficiāli atzīts. **D 2002. 18.VII, 7.**

telekarte – priekšapmaksas karte zvanīšanai no telefona automāta jeb taksofona.

Nopirkām **telekarti**, piezvanījām uz firmu.. **Kapitāls 2002.V, 80.**

telemārketings – tirdzniecība un reklāma, izmantojot telefona sakarus; viena no teledarba formām.

Lielākās **telemārketinga** firmas pērn iztērējušas vidēji 13,2 miljonus tālsarunu laika, kas ar tarifu 4 centi par minūti veido 528 miljonus ASV dolāru peļņu telekomunikāciju operatoriem. **D 2003.28.II, 14.**

Temīda – taisnīgas tiesas dieviete sengrieķu mitoloģijā. Parasti Temīdu attēlo ar apsēju uz acīm, kas simbolizē objektivitāti.

Temīda mīl tautu, bet guļ ar varu. **NRA 2002.17.IX, 2.**

Pret baudu un varu **Temīda** Latvijā nav akla. **NRA 2002.12.XI, 2.**

tempraniljo, *tempranillo* (spāņu) – sarkano vīnogu šķirne, izplatīta Spānijā un Jaunajā pasaulē.

Visu šo faktoru iespaidā raža valsts ziemeļu vīna reģionā būs neiepriecinoša. Vismagāk skarta būs ***tempranillo*** jeb jaunā vīna ražošana. **D 2002.20.VIII, 7.**

tempura, tempūra (no portugāļu) – japāņu virtuves ēdiens: šķidrā mīklā apceptas zivis, garneles, arī dārzeņi; maisījums, kurā tiek ceptas zivis un dārzeņi.

Klāt **tempūrā** (miltu maisījums, kurā japāņi apcep dārzeņus) cepti dārzeņi. **Santa 2003.III, 103.**

Sekojot instrukcijai uz iepakojuma, veikalā iegādāto **tempuras** maisījumu sajauc ar ūdeni, iemērc tajā biešu lapu un apcep. **D 2003.20.VI, 13.**

tenderis – piedāvājumu konkurss, konkursizsole.

Kā jau miljons eiro vērts ES **tenderis**, tas izvirzīja augstas prasības pretendentiem.. **Ned 2004.4, 12.**

terakota – apdedzināts māls.

Eņģeļi izgatavoti no dažādiem materiāliem – **terakotas**, koka, stieples un pakulām.. **SD 2002.21.XII, 36.**

Pirmā ķiniešu imperatora mūžīgās dzīves sargāšanai "norīkotie" māla karavīri jeb tā dēvētā **terakotas** armija nu pati gaida palīdzību. D 2003.13.XII, 17.

teratogēns – tāds, kas, iedarbodamies uz embriju, izraisa tajā attīstības anomālijas.

Grūtniecības laikā nav ieteicams nēsāt mobilos telefonus pie jostas – lai gan nav pierādīta elektromagnētiskā lauka **teratogēnā** ietekme, tomēr vajadzētu uzmanīties, lai augļa attīstība tādējādi netiktu ietekmēta. D 2002.23.VIII, 17.

terciārs – trešējs (pēc analoģijas ar primārs, sekundārs utt.).

..papildu samaksa vairāk izplatīta Rīgā un lielākajās Latvijas pilsētās, bet īpaši – tā sauktās **terciārās** palīdzības līmenī (vissarežģītākās un dārgākās pakāpes medicīna, kas koncentrējas atsevišķos, mazskaitliskos centros). D 2002.12.VIII, 2.

termas – sabiedriskās pirtis Senajā Romā.

Jau senajā Romā pirtis – **termas** (no grieķu vārda *thermos* 'silts, karsts') uzskatīja par atpūtas vietu. Būvēsim 2002.IV, 11.

terminālis, termināls – ostas iecirknis konteineru pārkraušanai no kuģiem sauszemes transportlīdzekļos un otrādi; naftas u.c. kravu pārkraušanas iecirknis; lidostas, dzelzceļa stacijas, jūras pasažieru stacijas ēka; datorsistēmas iekārta informācijas ievadei un izvadei.

No gaiteņa loga paveras industriāli iedvesmojoša ainava – aiz celtņu un **termināļu** jūkļa saules apspīdēta plūst Daugava. LD 2003.28.IV, 3.

Piektdien Eiropas noslogotākās lidostas Hītrovas otrais **terminālis** uz pusotru stundu tika slēgts, kad tajā atrada aizdomīgu saini. D 2003.15.II, 10.

Jaunais pasažieru **termināls** pēc iekārtojuma un tehnoloģijām atbilst Eiropas līmeņa lidostu kritērijiem.. LArch 2002.I, 18.

Jau pati iecere būvēt naftas **terminālu** dabas lieguma teritorijā pavasarī izraisīja plašus iedzīvotāju protestus. D 2002.2.VIII, 2.

..POS **termināla** uzstādītājiem tika paskaidrots, ka plastikāta naudas karšu apstrādes mašīna esot vajadzīga ātrāk, vēl pirms tiek pabeigts biroja remonts. SD 2002. 30.XI, 16.

terminators – tas, kas nosaka (izveido) robežas, arī dzīvības un nāves robežu.

1996. gada 26. septembrī sešdesmitgadīgais vēža sirdzējs Bobs Dents kļūst par pirmo sevis **terminatoru**, kas izmanto Austrālijas likumdošanas t.s. iznīcības (*terminal*) aktu. F 2002.8, 3.

terminēts – tāds, kam ir noteikts termiņš, laika ziņā ierobežots.

Profesore I. Ziemele gan uzskata, ka šim aizliegumam ir jābūt **terminētam**. NRA 2002.30.VIII, 4.

Tērnera balva (*Turner Prize*) – ievērojamā angļu gleznotāja Džozefa Melorda Viljama Tērnera (*Turner*, 1775–1851) vārdā nosauktā balva (20 000 sterliņu mārciņas), kuru kopš 1984. gada Teita galerija ik gadu piešķir mākslinieckam, kura devums britu mākslā, pēc žūrijas domām, pēdējā gada laikā ir bijis visnozīmīgākais un interesantākais.

Laikrakstā *The Times* tiek pausts viedoklis, ka tieši ažiotāža ap **Tērnera balvu** ir palīdzējusi rasties tādām veiksmīgām mākslas iestādēm kā *Tate Modern* – jaunākajam no Teita muzejiem vecā spēkstacijā. **SD 2002.9.XI, 16.**

Tērnera balvu mākslā, ko piešķir gada laika redzamākajam māksliniekam, britu laikmetīgās mākslas tendenču paudējam, šogad ieguvis keramiķis Greisons Perijs, kurš ir pazīstams arī ar savu *alter ego* – kā sieviete Klēra. **D 2003.9.XII, 11.**

terorisms – sistemātisks terors, kas kalpo galvenokārt politisku mērķu sasniegšanai un masu iebiedēšanai.

Ziņas par dažādiem **terorisma** aktiem un atentātiem varam atrast jau sensenās hronikās, arī tajās, kas vēstī par Latvijas pagātni. **D 2002.9.XI, 14.**

Terorisma dzimtene jau nav Austrumi, visaizraut īgāk ar to 19. gadsimta beigās nodarbojās slāvu zemēs un īpaši Krievijā – Ļeņina brālis nebūt nebija vienīgais. **Mēs 2002.28.XII, 8.**

terors – varmācīga darbība, kuras mērķis ir iebiedēt, vajāt vai iznīcināt. Terors var tikt vērsts gan pret atsevišķiem indivīdiem, gan arī pret plašākiem ļaužu kopumiem – tautām, konfesijām, valstīm. Teroru īsteno **teroristi**.

Terora upuru bēres izvērtās par spēcīgu tautas demonstrāciju. **D 2002.9.XI, 14.**

terra incognita (latīņu) – nezināma zeme, nepazīstama zeme.

Mēs vairs nebijām ***terra incognita*** ASV likumdevējiem, Latviju regulāri apmeklēja NATO augstākās amatpersonas. **NRA Spec 2002.19.XI, 4.**

tērzētava, interneta tērzētava (angļu *chatroom*) – viena no mājaslapas sadaļām, kur interesenti var diskutēt tiešā laika režīmā.

MNS **tērzētavās** vairāki lietotāji var sarunāties reālā laika režīmā ar teksta palīdzību. **NRA 2003.25.IX, 7.**

testers – diagnosticēšanas ierīce; preces paraugs, kuru iespējams pārbaudīt, izmēģināt (piemēram, smaržu flakons, arī kompaktdisks u.tml.).

Šobrīd topā ir aparāti ar nolasāmu bojājumu reģistratoru, kā arī mazgabarīta **testeri**. **Auto 2000.IV, 68.**

Viens no kolēģiem pajautāja, vai mēs – sievietes – esam kaut ko dzirdējušas par ovulācijas **testeriem**. **Ned 2003.13, 36.**

testosterons – vīrišķais dzimumhormons.

Kāju garumu zināmā mērā nosaka **testosterona** līmenis asinīs, apgalvo Krievijas seksologs Sergejs Agarkovs. ..jo proporcionāli pret augumu garākas kājas, jo zemāks **testosterona** līmenis, jo mazāka prasība pēc seksuālām attiecībām. **JA 2002. 40, 31.**

tests – pārbaude, pārbaudījums.

..katra **testa** sagatavošanā iesaistīti divi nodaļas mācībspēki. **D 2002.1.VII, 3.**

tetrahidrogestrinons, THG – ātras un spēcīgas iedarbības sintētiskais anaboliskais steroīds, viela, kas ir atzīta par dopingu.

Tetrahidrogestrinons jeb **THG** izrādījās pēc uzbūves līdzīgs anaboliskajiem stereoīdiem, kas palīdz krietni palielināt muskuļu masu. **NRA 2003.22.X, 9.**

tetrapaka – taisnstūrveida hermētisks iepakojums piena produktiem, sulām, dažkārt arī vīnam.

Sievietes ir kā **tetrapakas**: bet ne jau tas, kas iekšā, ir svarīgs, pats būtiskākais ir atdabūt vaļā tās ļipiņas. **D 2002.30.VIII, 15.**

tēvocis Sems, onkulis Sems (angļu *Uncle Sam*) – ASV, ASV valdības iesauka; kapitālisma personifikācija Padomju Savienībā. Apzīmējums radies 19. gadsimta sākumā, tā izcelšanās nav visai skaidra, viena no versijām – ASV valdības piegādēs armijai uz saiņiem bieži bija rakstīts U.S. (*United States*), ko asprāši interpretēja kā *Uncle Sam*.

Viņam [Ē. Ošs], tāpat kā G. Vīndedzim, pieder arī vairāki pēdējā vāka zīmējumi, kuros vienmēr attēlotas ārpolitikas tēmas, nerets to viesis bija Amerikas simbols **Tēvocis Sems**.. **D 2002.1.VIII, 13.**

Viņus vajā ļaundaris, šmaugs sirmgalvis – tādu kādreiz padomju humoržurnāla *Dadža* mākslinieki iztēlojās kapitālisma iemiesojumu **tēvoci Semu**. **Izkl 2002.2.VIII, 9.**

Amerikā joko, ka katram darījumam ir trešā puse – **onkulis Sems** jeb valsts. **LD 2003. 29.XII, 3.**

TexMex, *tex-mex* – ASV Teksasas štata un Meksikas pierobeža, šim areālam raksturīgie ēdieni, mūzika un kultūra.

Te tikpat kā nav dzirdama arī t.s. **TexMex** mūzika. Toties ir dažas skaistas raupjas dziesmas, kas noder vientulības brīžiem. **Izkl 2002.17.V, 19.**

Tas viss [labi meksikāņu ēdieni, kaktusi un draisks noskaņojums] meklējams ***tex-mex*** krodziņā *El Charlito*. **Santa 2003.III, 14.**

THC – abreviatūra no *tetrahydrocannabinol* – tetrahidrokanabinols jeb aktīvā viela, ko satur Indijas kaņepes.

Selekcionāri iemanījušies tikt pie augiem, kas satur pat 25% aktīvās vielas ***THC*** (tetrahidrokanabinols), kamēr brīvā dabā augošās kaņepēs tā ir 4–6%. D 2003.7.II, 14.

THG – abreviatūra no **t**etra**h**idro**g**estrinons. Sk. **tetrahidrogestrinons**.

..ikviens **THG** lietošanā pieķertais automātiski saņems diskvalifikāciju uz diviem gadiem. NRA 2003.22.X, 9.

tifozi (itāļu *tifosi*) – sākotnēji futbola, vēlāk – arī citu sporta veidu līdzjutēji.

Ja kādam vietējie ***tifozi*** vislabprātāk atdotu trešo vietu, tas droši vien būtu bijušais *Ferrari* braucējs un Milānas goda pilsonis Edijs Irvains. D 2002.16.IX, 9.

tīmeklis sk. arī ***www***.

Internetu kā informācijas avotu izmanto arvien vairāk Latvijas iedzīvotāju – pēc pēdējiem LIA [Latvijas Interneta asociācija] datiem pagājušā gada laikā **tīmekļa** lietotāju skaits pieaudzis par 4%, sasniedzot 18% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita. D 2002.19.VIII, 11.

Kopš internets ir kļuvis zināms praktiski katram skolniekam, interese izmantot pēc iespējas vairāk globālā **tīmekļa** labumu ir liela. NRA 2003.5.V, 14.

tīnis, tīneidžers – pusaudzis, padsmitgadnieks (sākot no 13 gadiem).

Mana auditorija ir ļoti plaša – sākot ar **tīņiem** un beidzot ar cilvēkiem, kuriem jau pāri sešdesmit. RB 2002.3.VII.

Tagad, kad šie mūzikas žanri kalpo jaunāko **tīneidžeru** naudas maciņu tukšošanai, der atcerēties, ar ko viss sākās. Izkl 2002.27.IX, 19.

tiramisu (itāļu *tiramisu*) – tradicionāls itāļu virtuves saldais ēdiens.

Tiramisu, atsvaidzinošo itāļu desertu, ..izgudrojis kāds Toskānas pavārs. [..] Krēma pamatā esošais *Mascarpone* ir Lombardijā cēlies ne pārāk trekns krējuma siers, bet biskvītu tradicionāli gatavo no *savolardi* (angliski – *ladyfingers*) – pirksta formas cepumiņiem, ko var piesūcināt ne tikai ar rumu, bet arī kafiju un kafijas liķieri, stiprinātu vīnu, brendiju. Par nosaukumu – itāliski "izvēlies mani!" – esot jāpateicas šā deserta kādreizējai popularitātei Venēcijas kurtizāņu vidū. D 2003.24.X, 13.

Tomēr tas **tiramisu**, ko mēs ēdam un dievinām šodien, ir radies Lombardijā tikai 1975. gadā, kad vienu no **tiramisu** galvenajām sastāvdaļām – unikālo Maskarpones sieru – sāka rūpnieciski ražot un pārdot lielveikalos. Santa 2003.V, 117.

Tjaņaņmeņa – apzīmējums nežēlīgajam studentu demonstrantu slaktiņam Tjaņaņmeņas jeb Debesu laukumā Pekinā, 1989. gada 3. un 4. jūnijā – bojā gāja simtiem cilvēku.

Ķīna sāka steidzīgi meklēt alternatīvu sociālo un ekonomisko iekārtu pēc studentu nemieriem 1989. gadā, tiem sekojošās **Tjananmeņas** asinspirts un padomju bloka sabrukuma. D 2002.29.VII, 2.

tkemali – gruzīnu virtuvē iecienīta mērce, kuras pamatā ir skābās plūmes.

"**Tkemali** mērce" ir radīta pēc analogas gruzīnu mērces, tikai piemērota baltiešu garšas tradīcijām. **RB 2001.7.II, 12.**

T krekli, T-krekli – īspiedurkņu kokvilnas krekliņi, kas izklājumā atgādina burtu T.

T-krekliņš savu slavas gājienu uzsāka, kad Marlons Brando tajā iespīlēja savu muskuļoto torsu. **Santa 1999.XII, 99.**

Katalogos tiek piedāvāti gan tradicionālie reklāmas priekšmeti – **T krekli**, pildspalvas, lietussargi, šķiltavas, pulksteņi un kalkulatori, gan arī lietas jebkurai dzīves situācijai.. **D 2002.12.VIII, 13.**

Kad es biju Amerikā, amerikānietes bija **tēkreklos**, man kaut kā pietrūka balto caurspīdīgo... **RL 2001.IX, 36.**

točka (krievu *точка* 'punkts') – **1.** nelegāla alkoholisko dzērienu tirgotava, pašdarināto vai viltotu alkoholisko dzērienu tirgošanās vieta. **2.** vietējais radio.

Spirtu tur nesameklēt ne dienā, ne naktī **točkās**, tādas tur faktiski ir izdzīvotas. **D 2002.5.VIII, 16.**

..pēc dienas darbiem tika ieslēgta radio ***točka*** un visi uzmanīgi klausījās ziņas, rītdienas laika ziņas, ziņas zvejniekiem.. **TVD 2002.24.X, 3.**

todijs (angļu *toddy*) – alkoholiskais kokteilis (alkohols, cukurs, ūdens), kuru var dzert gan aukstu, gan arī karstu.

Kokteiļa nosaukums pirmo reizi parādījies 1806. gadā amerikāņu žurnālā *The Balance*, pirmā publicētā kokteiļa recepte attiecās uz **todiju** (burbons vai brendijs ar cukuru un karstu ūdeni). **Izkl 2003.5.IX, 20.**

TOEFL – abreviatūra no angļu *Test of English as a Foreign Language* – starptautiska angļu valodas zināšanu pārbaudes sistēma sertifikāta iegūšanai.

ANS-Bell piedāvā: .. sagatavošanas kursus IELTS un **TOEFL** eksāmeniem.. **D 2002. 22.X, 11.**

tofu – japāņu virtuves ēdiens: sapresētam biezpienam līdzīga masa, kas iegūta, sarecinot sojas pienu.

Harbinas nepilnības, piemēram, bistro nebija ēdienkartē solītās zivs un restorānā nebija **tofu**, pilnībā atsver viesmīlība, atrašanās vieta un brūni krēslainā estētika.. **Izkl 2003.26.IX, 18.**

toksikomānija (angļu *toxicomania*) – patoloģiska tieksme lietot toksiskas (bet ne narkotiskas) vielas, kas iedarbojas uz centrālo nervu sistēmu. Toksikomānijas izpausmes ir, piemēram, līmes ostīšana u.tml. Toksikomānija ir viena no atkarības formām.

Palielinās to vecāku skaits, kuri lieto psihoaktīvās vielas (narkomānija, **toksikomānija**, psihoaktīvo zāļu lietošana ārstēšanā). RB 2001.27.VI, 18.

toksīni jeb indes – indīgi savienojumi, ko rada mikroorganismi, kā arī augu un dzīvnieku izcelsmes produkti. Dažus toksīnus producē specifiski patogēni mikroorganismi, un tie ierosina smagas saslimšanas (difterija, stinguma krampji u.c.). Ir antitoksīni, endotoksīni, eksotoksīni, fitotoksīni, zootoksīni u.c.

..maska neitralizē **toksīnus** un rada svaiguma sajūtu.. Santa 2001.I, 73.

toksokarioze (angļu *toxocariosis*) – saslimšana, ko cilvēka organismā izraisa apaļais tārps *toxocara canis*, kas parazitē suņu, vilku, lapsu zarnu traktā.

Vēlāk .. nepieciešamību likvidēt patversmi pamato ar argumentu, ka patversme esot infekcijas objekts – kazarmās kareivji esot masveidā saslimuši ar **toksokariozi**, slimību, kuru izraisa suņu cērmes. RL 1998.I, 22.

tolerance – iecietība.

..SFL jau tagad briest sev pavisam jaunai darbības jomai – **tolerances** veicināšanai pret dažāda veida minoritātēm un attieksmes maiņai pret imigrantiem. D 2002. 25.VI, 16.

Viens no dīvainākajiem morālas dabas jautājumiem ir, vai tolerantām personām vajadzētu saglabāt savu **toleranci**, saskaroties ar absolūtu **tolerances** trūkumu. D 2002.28.I, 12.

tolerēt (angļu *to tolerate*) – pieciest, pieņemt, atbalstīt, izrādīt iecietību.

Jūs sakāt, nav slikti, ka mūsdienu māksla Latvijā tiek **tolerēta**. F 2002.2, 3.

tomijs (angļu *Tommy, Tommy gun*; pēc *Thompson submashine gun*) – portatīvs automātisks šaujamierocis, konstruēts 20. gs. 20. gados, nosaukts amerikāņu ģenerāļa Dž.T. Tomsona (1860–1940) vārdā.

Uz fotogrāfijas ar ***tomiju*** – jeņķu gangsteru iecienīto automātu – rokās atainots brīvās pasaules varenais Vinstons Čērčils. Izkl 2002.13.IX, 19.

toneris (angļu *toner*) – drukātāja jeb printera pulveris.

Vairs nav jāsmērē rokas, mainot printera **toneri**, jo **toneris**, veltnis un tīrītājs atrodas vienotā, viegli maināmā korpusā. D 2002.16.X, 4.

tonkas pupas (angļu *tonka beans*) – smaržīgas melnas mandeļveidīgas sēklas, ko iegūst no Dienvidamerikas tropiskajā joslā augošā *Dypterix* (*Coumarouna*) ģints koka, galvenokārt no *Dypterix odorata*. Plaši izmanto parfimērijā, aromterapijā, pārtikā lieto kā vaniļas aizvietotāju.

..pēdējās pārliecinošās notis ietver **tonkas pupas**, sandalkoku, muskusu un dzintaru mieram un rāmumam. **Una 2000.VIII, 58.**

topless (angļu *top less* 'bez augšdaļas') – puskailais striptīzs.

Ēkā dzīvojošais komponists Zigmārs Liepiņš ***topless*** kluba ienākšanu nojautis pēc "bārbijiski" rozā krāsām un krātiņveida restēm logos. **D 2002.22.VIII, 6.**

tops (angļu *top*) – virsotne; augšgals; apģērba gabals, kas nosedz ķermeņa augšdaļu.

Šovasar īpašā **topā** – sarkanā krāsa. **RB 2002.3.VII.**

..šogad vērojama tendence, ka dāmas vairāk pasūta divdaļīgus tērpus – svārkus, **topu**, žaketi. **DB 2001.21.XI, 24.**

tortellini, tortelloni (itāļu) – itāliešu virtuves ēdiens, t.s. Boloņas pelmeņi: makaronu aplīši vai trīsstūrīši ar dažādu pildījumu.

Ierodoties Briselē, man likās, ka garšīgs ēdiens ir kartupeļi ar biezpienu, bet tagad labāk izvēlos Mocarellas sieru, Parmas šķiņķi, **torteloni** ar trifelēm. **Santa 2003.IX, 17.**

tortija tortiļa, tortilja (spāņu *tortilla*) – no kukurūzas miltiem cepta plāna apaļa maize, iecienīta meksikāņu virtuvē. Tortija atgādina apaļu pankūku, tā ir bāze burritos un tako pagatavošanai.

..iespējams, viņš runā par ēdienkarti, kur karsto uzkodu iedaļā bez **tortijām** .. atrodami arī bērnu iemīļotie frī kartupeļi.. **RL 2000.XI, 71.**

***tosaka nori*, tosaka** – japāņu virtuvē iecienītas uzturā lietojamas jūraszāles.

Netrūkst arī salātu, gatavotu no tādām eksotiskām jūraszālēm kā **tosako**, vakame un čuka. **Izkl 2003.16.V, 18.**

tosteris – ierīce maizes šķēļu grauzdēšanai.

..tagad pat **tosteriem** un sulu spiedēm formas izstrādā slaveni dizaineri, kāpēc šo pieredzi nevarētu izmantot mikroautobusam? **TD 2001.16.V, 13.**

totalitārisms – politisks režīms, kad valsts tiecas visaptveroši kontrolēt un unificēt visas indivīdu dzīves izpausmes; **totalitārs** – tāds, kas pretendē uz visaptverošu kontroli.

Un **totalitārisms** – ar to nav jāsaprot tikai fašistiskā vai komunistiskā ideoloģija. **Mēs 2002.28.XII, 8.**

..pēc **totalitāra** režīma ir visai grūti pārliecināt un motivēt pat tā saucamos vidusmēra pilsoņus iesaistīties nevalstisko organizāciju darbībā. **D 2002.29.X, 2.**

totalizators – naudas spēle dažādās sacensībās.

Pēc **totalizatora** rīkotāju ziņām, tā ir lielākā summa, kas izdota, prognozējot turnīra galīgo iznākumu. D 2002.4.XI, 8.

TP – abreviatūra no **T**autas **p**artija – Latvijas politiskā partija.

TP ir savākusi 38 opozīcijas deputātu parakstus, kas iebilst pret grozījumiem. NRA 2003.13.VI, 3.

trabants – bij. VDR ražota nekvalitatīva un neērta vieglā automašīna "Trabant", kura zināmā mērā tiek uzskatīta par sociālistiskās ražošanas simbolu.

Berlīnē pieejams arī **trabantu** safari.. NRA 2003.13.VI, 10.

traks, treks (angļu *truck*) – smagais automobilis.

Viņam ir jauns **treks**.. Izkl 2003.11.VII, 3.

trankvilizators (angļu *tranquillizer*, latīņu *tranquillare* 'nomierināt') – psihofarmakoloģiskie līdzekļi, kuru galvenais uzdevums ir nomierināt cilvēku, mazināt trauksmes izjūtu; nomierinošs līdzeklis.

1985. gadā pēc Gorbačova "sausā likuma" pieauga pieprasījums pēc miegazālēm, **trankvilizatoriem** un dihlofosa. Ned 2003.6, 20.

Nedēļas nogalēs viņi ķeroties pie visdrausmīgākajiem **trankvilizatoriem** – bezjēdzīgas blenšanas TV ekrānā vai alkohola. D 2002.8.II, 17.

transatlantisks (angļu *transatlantic*) – tāds, kas šķērso Atlantijas okeānu, attiecas uz valstīm, notikumiem u.tml. abās Atlantijas okeāna pusēs.

Runājot bijušā Francijas ārlietu ministra .. vārdiem, Savienotās Valstis kā "vienīgā supervalsts kļuvušas par supervarenības iemiesojumu. Tas apēnojis arī **transatlantisko** aliansi, aizvainojis Eiropas politisko līderu pašapziņu.." NRA Spec 2002.11.IX, 2.

transcendentāls – tāda problēma (jautājums), kas nav pamatojama nedz ar loģiku vai precīzajām zinātnēm, nedz ar juteklisko pieredzi.

Atšķirībā no citiem *dzen* dārziem, Rjoandzi gaisotnē noteicošais ir nevis to veidojošo akmeņu formas un lielumi, bet gan izkārtojums, kurš, pēc speciālistu domām, rada īpašas **transcendentālas** strāvas. JA 2002.40, 19.

transdisciplinārs (angļu *transdisciplinary*) – tāds, kas aptver vairākas disciplīnas, sniedzas pāri vienas disciplīnas robežām.

Psihoanalīze tiek izvērsta kā **transdisciplinārs** diskurss, kurā būtiska loma ir ne tikai teorētiskajiem apsvērumiem, bet arī analītiķa izturēšanās veidam. F 2002.20, 5.

transfokators – optiska sistēma, kam ir maināms fokusa attālums un ko izmanto foto, kino un video kameru objektīviem. Sk. arī **zūms**.

Tā maksā .. ap 2260 eiro, bet sver tikai 520 gramus un ir apgādāta ar *Carl Zeiss* lēcām, desmitkārtīgu optisko **transfokatoru** (*zoom*) – *Sony* jaunā videokamera, kurā iebūvēta arī digitālā fotokamera. **Santa 2002.X, 20.**

translatoloģija (angļu *translatology*) – zinātnes nozare, kas pētī tulkošanas problēmas; tulkošanas prakses un teorijas studijas.

Pēc tam .. pabeidzu arī LU **translatoloģijas** nodaļu. **Santa 1998.V, 91.**

transmisija – automašīnas pārnesumkārba.

Jo vecāks ir braucamrīks, jo labāk, ka tas ir vienkāršāks, un līdz ar to diez vai ir prātīgi, pērkot padsmitgadīgu auto, izvēlēties automātisko **transmisiju**. **NRA Māja 2002.29.VIII, 2.**

Transparency International – starptautiska pretkorupcijas organizācija.

Kaut arī starptautiskās pretkorupcijas organizācijas ***Transparency International*** .. korupcijas uztveres indeksā Latvijas novērtējums šogad ir nedaudz uzlabojies un korupcijas izplatība Latvijā nu tiek pielīdzināta Čehijai un Slovākijai, ne vairs Pakistānai vai Zambijai, iemesla gavilēm nav. **D 2002.29.VIII, 2.**

transplantācija (latīņu *transplantare* 'pārstādīt') – pārstādīšana (parasti lieto, runājot par audu un orgānu pārstādīšanu).

Kolumbijā 23 stundas ilgā operācijā veikta pirmā veiksmīgā cilvēka elpvada jeb trahejas **transplantācija**. **NRA 2002.8.XI, 1.**

transplantāts – transplantācijas jeb audu un orgānu pārstādīšanas materiāls. Sk. arī **implantāts, implants.**

Pirms orgānu eksporta skandāla šā gada pavasarī materiālus kaulu **transplantātu** pagatavošanai piegādāja Valsts tiesu medicīniskās ekspertīzes centra .. audu banka.. **D 2003.8.XI, 5.**

transseksuālisms – fiziskās un psiholoģiskās dzimumidentitātes nesakritība; **transseksuāļi** – cilvēki, kam dzimuma identitāte nesakrīt ar viņu dzimuma ārējām pazīmēm.

Terminu **transseksuālisms** pirmoreiz ieviesa vācu seksologs Magnuss Hiršfelds .. 1923. gadā.. Mediķi šo terminu sāka izmantot, lai aprakstītu nesakritību starp cilvēka bioloģisko un pases dzimumu no vienas puses un pašapzināšanos no otras puses. **RL 1999.VII, 24.**

Simtiem tūkstošu geju, lesbiešu un **transseksuāļu** visā pasaulē svētdien [30.VI] izgāja ielās savā ikgadējā gājienā. **D 2002.3.VII, 16.**

Atzīstot dzimumidentifikācijas dažādos aspektus – hormonālo, bioloģisko, mentālo, sociālo, būtiski mainījās ne tikai ārstu, bet pamazām arī sabiedrības attieksme pret **transseksuāļiem**. **RL 1999.VII, 24.**

transvestīts – cilvēks, kam piemīt tieksme valkāt pretējā dzimuma apģērbu.

Norvēģu dokumentālās lentes *Viss par manu tēvu* .. varonis ir kārtīgs ģimenes cilvēks, godprātīgs sabiedrības loceklis un.. **transvestīts**. F 2002.16, 4.

travelators (angļu *travelator*) – slīdošais celiņš.

Lai tur nokļūtu, jāšķērso viss pirmais stāvs – uzbrauciens ar **travelatoru** gar stiklotu fasādi gan ir patīkams, bet ceļš līdz tam garš. LArch 2002.III, 15.

travertīns – kaļķakmens paveids.

Darba virsmai [virtuves mēbelēs] izmantots **travertīns**, matēts tērauds, dižskābarža un titāna laminēts, kā arī dižskābarža masīvkoks. Deko 2002.VII, 6.

treileris – kempingpiekabe.

Arī motorlaivas, jahtas un tūristu **treileri** var piederēt vairākiem īpašniekiem. D 2002. 24.VII, 11.

trekings (angļu *tracking* 'iešana pa taku, iešana pa noteiktu maršrutu') – kalnu pārgājiens.

Sacensību [*Adventure Race* jeb piedzīvojumu sacensības] formāts te var būt garuma ziņā atšķirīgs, noteikti ietverot vairākas disciplīnas – kalnu velosipēdus, **trekingu** jeb kalnu pārgājienus, peldēšanu, braukšanu ar laivām.. Klubs 2003.XII, 46.

trenažieris – ierīce dažādiem vingrinājumiem.

Sabiedriskā organizācija *Fantāzija* ar savu projektu ieguva Karalienes Juliānas fonda finansējumu un Vidagas bibliotēkas ēkā izveidoja informācijas centru, garāžā – **trenažieru** zāli, bet blakus esošajā bijušajā kūtī – diskotēku un galda spēļu telpu jauniešiem. D 2002.22.X, 5.

trencis, **trenčkots** (angļu *trenchcoat*) – militāra stila putekļu mētelis vai lietusmētelis ar uzplečiem, jostu.

Trenci, tautas valodā dēvētu arī par *plašķi*, – komfortablu mēteli ar jostu, un divrindu pogājumu no ūdensizturīga auduma – 1870. gadā radīja angļu džentlmenis Tomass Bārberijs, vēlāk slavenās *Burberry* firmas zīmes autors. Santa 2003. IV, 73.

Atgriešanos šosezon pieredz ne mazāk klasiskie **trenčkoti** – putekļu vai lietusmēteļi ar uzplečiem. Tie ir īpaši piemēroti sliktiem laika apstākļiem, ērti un praktiski, tos valkā gan vīrieši, gan sievietes, un var pat apgalvot, ka šis apģērba gabals tikpat kā neiziet no modes.. Mēs 2002.30.XI, 13.

trends – aktuāla tendence.

Šis itāliešu uzņēmums ir viens no tiem, kas nosaka tendences jeb **trendus** dizaina jomā vispār.. D 2002.13.XI, 19.

triatlons – komplekss sporta veids, kas sastāv no trim disciplīnām – peldēšanas, riteņbraukšanas un skriešanas. Ziemas triatlonā peldēšanu aizstāj slēpošana; **triatlonists** – sportists, kas nodarbojas ar triatlonu.

Deviņas **triatlona** lielvalstis, no kurām vadošās ir ASV, Austrālija, Francija, Vācija, Beļģija, jau ir rezervējušas 30 vietas. **Izkl 2002.26.VII, 17.**

Sporta lietpratēji zinās, ka visbiežāk .. apzīmējumu [dzelzs vecis] piemēro **triatlonistiem** – relatīvi jauna sporta veida pārstāvjiem – par izturību, kura jāapliecina 1,5 km peldēšanas, 40 km riteņbraukšanas un 10 km skriešanas distancēs. **Izkl 2002. 26.VII, 17.**

Slovākijā notikušajā Eiropas čempionātā ziemas **triatlonā**, kas vienlaikus bija arī Pasaules kausa izcīņas trešais posms, Latvijas izlase kopvērtējumā izcīnījusi ceturto vietu. **NRA 2003.6.II, 9.**

tricikls (angļu *tricycle*) – trīsriteņu motocikls.

Attīstītajās valstīs ar blakusvāgi aprīkoti moči ir diezgan liela eksotika. Tur izplatītāki ir rokeru iemīļotie **tricikli**. **NRA Māja 2002.18.VII, 2.**

triennāle – mākslas pasākums, kas notiek reizi trijos gados.

Jau divpadsmito reizi grafikas mākslas cienītājiem par rudens svētceļojuma vietu kļuva Tallina, kur .. notika tradicionālā Tallinas grafikas **triennāle**. **Studija 2002.12/1, 75.**

trifeles – ēdamas sēnes, kuru augļķermeņi attīstās augsnē; šokolādes vai ruma masas konfekte, kas pēc savas formas – neliels konuss – atgādina trifeli. Sk. arī **perigora**, **perigē**.

Šī [trifeļu eļļa] ir viena no pasaulē visdārgākajām eļļām, jo **trifeļu** sēnes aug zem zemes (galvenokārt Francijā un dažviet Itālijā) un tās ir grūti atrast. Šim nolūkam speciāli tiek apmācītas cūkas. **RB 2001.4.IV, 15.**

No atdzisušās masas veido lodītes – **trifeles**. **NRA Māja 2003.40, 2.**

trihineloze – smaga slimība, kas rodas zooparazītam – sīkam veltņtārpam trihinellai – nokļūstot cilvēka organismā. Visbiežāk tas notiek, lietojot uzturā nepietiekami apstrādātu dzīvnieku (cūkas, mežacūkas u.c.) gaļu.

Profesors izteica pieņēmumu, ka slaveno komponistu [Mocartu] nonāvēja nevis akūts reimatisms, bet gan **trihineloze** pēc slikti izceptas cūkgaļas lietošanas. **D 2002. 29.I, 19.**

triktraks (angļu *trick-track*) – sena kauliņu galdiņspēle, kura ir populāra daudzās tautās, pazīstama ar vairākiem nosaukumiem (nardi, sunoroko, pufs, bekgemons u.c.).

Veci un jauni vīri to vien dara, kā sēž tavernā ar ūdenspīpi zobos un spēlē **triktraku**. **Atp TV A 2003.25, 22.**

trilbi, trilbija (angļu *trilby hat*) – nelielai platmalei līdzīga mīksta auduma (bieži vien rūtaina) cepure. Šādas cepures tradicionāli valkāja tiroliešu vīrieši, taču savu nosaukumu tā ieguva pēc lugas "Trilbija", kas 19. gadsimta 90. gadu vidū tika izrādīta Londonā un guva ļoti lielus panākumus. Galvenā varone nēsāja cepuri, kas atgādināja tradicionālo tiroliešu galvassegu, pēc izrādes cepure kļuva populāra kā vīriešu, tā sieviešu vidū un tika nosaukta Trilbijas vārdā.

Otra sezonas galvassega ir platmale, šoruden ar šaurām malām, vairāk līdzinoties tiroliešu klasiskajai ***trilbi***. **Mēs 2003.8.XI, 7.**

trilleris – filma vai grāmata, kuras sižetu raksturo pieaugošs sasprindzinājums; spriedzes filma, spriedzes romāns.

Asmens II. **Trilleris** ar šausmu filmas elementiem. **D 2002.5.VII.**

Šīs nedēļas izvēle nav šedevriem bagāta, ja neskaita to, ka jau kuro reizi tiek rādīts nesenais (2000. gadā) Entonija Mingelas psiho**trilleris** *Talantīgais misters Riplijs*.. **TVD 2002.11.VII, 2.**

trimarāns – jahta, kas sastāv no trim savienotiem korpusiem.

Catri ir jauna tipa **trimarāns** ar zemūdens spārniem. **D 2003.12.VII, 7.**

trimmeris, trimeris – ierīce apmatojuma apcirpšanai vienādā garumā; ierīce zāles apcirpšanai.

Trimmeri ir lieliski palīgi dārzā tad, kad jāpļauj zāle ap koku un krūmu stumbriem, dobēm, grāvjos un citās nelīdzenās un grūti pieejamās vietās. **TD 2001.30.V, 14.**

Fotogrāfs Normunds .. labprāt dalījās pieredzē un pastāstīja, ka jau septiņus gadus lieto "Philips" bārdas **trimeri**. **RB 2001.25.IV, 15.**

Trimējot fokši iegūst savu klasisko izskatu – kompaktu, gandrīz kvadrātveida ķermeni ar kantainu, ūsainu un bārdainu purnu un paresnām, spēcīgām, labi apspalvotām kolonnveida kājām. **NRA Māja 2003.51, 30.**

Trincstok (pēc sākotnējās norises vietas pie Tukuma rajona Trincu mājām un asociācijām ar ASV notikušo Vudstokas festivālu) – rokfestivāls Latvijā.

Kopā ar draugiem izveidotā radošā grupa *Fantastic 6* dibinājusi lielāko privāto festivālu Latvijā ***Trincstock***, kura dubļu peldēs Tukuma pievārtē šovasar jau ceturto gadu pulcējās bohēmisti. **SD 2002.9.XI, 26.**

triphops, *trip-hop* – modernās mūzikas žanrs.

1987. gadā dibinātā grupa [*Massive Attack*] pamatoti tiek uzskatīta par galveno virzītājspēku, kas pasaulē popularizējis ***trip-hop*** žanru – džeza, fanka un soulmūzikas iekrāsotu mūziku, kas papildināta ar breikbītu. **KN 2003.11, 56.**

Liekas, ka pirmo albumu lokālo panākumu atslēga bija tieši to bezcerība, jo principā **triphops** nemaz nav tik skumja mūzika. **Mēs 2002.2.XI, 21.**

triple-double (angļu) – augsts basketbolista rezultativitātes rādītājs vienā spēlē: iegūti vismaz 10 punkti, izdarītas vismaz 10 rezultatīvas piespēles un izcīnītas vismaz 10 atlēkušās bumbas, respektīvi, trijos aktivitāšu veidos sportista rezultativitāte izsakāma ar divciparu skaitli.

Valmiera/Rūjiena aizsargs 19 gadus vecais Gatis Melderis pusfinālsērijas otrajā mačā ar BK Ventspils pirmo reizi LBL 2003. gada čempionātā sasniedzis ***triple double*** – 30 punktu, 10 rezultatīvu piespēļu un 10 atlēkušo bumbu. D 2003.9.V, 12.

Aizvadītajā nedēļā Latvijas Basketbola līgas (LBL) regulārā čempionāta spēlēs pirmoreiz kāds no basketbolistiem iespēja ***"triple-double"*** jeb trīskārt dubultus [respektīvi, divciparu] ciparus individuālajā statistikā. RB 2004.3.II, 18.

Kobe Braients kļuva par pirmo basketbolistu, kas šosezon NBA čempionātā trīs reizes sasniedza **"tripledouble"**.. RB 2002.26.XI, 18.

troika (krievu *тройка* 'trijnieks, trijotne') – administratīva grupa pēcrevolūcijas Krievijā, kur parasti ietilpa trīs komunistu varas pārstāvji, kas izlēma visus tiesiskos jautājumus un noteica sodu, arī visaugstāko; nedemokrātiska lēmumu pieņemšanas procedūra.

Neglītajā dizainā viņš vaino ***troiku***: saskaņojošās instances – dizaineri – investori. D 2002.20.V, 11.

..sagrābjot varu 1917. gadā, komunisti likvidēja zvērināto tiesas. Viņu vietā nāca revolucionārās ***troikas***. D 2001.30.V, 10.

Trojas unce – 31,1035 g zelta.

..pērkot vienu **Trojas unci** zelta, tā cena būs augstāka nekā unces cena, ja tiks pirkts uzreiz kilogramu smags stienis. D 2003.18.I, 14.

Trojas zirgs – nodevīga viltus simbols. Kad grieķu karavīriem cīņās nekādi neizdevās ieņemt vareno Troju, Odisejs izdomāja, ka to varētu izdarīt ar viltu. Tika izgatavots liels koka zirgs, kurā paslēpās grieķu karavīri. Trojieši zirgu ievilka pilsētā, naktī karavīri no zirga izkāpa, atvēra vārtus pārējiem karavīriem un ieņēma pilsētu.

Politikas analītiķi spriež, ka Francija nav sajūsmā par jauno dalībvalstu pievienošanos ES, jo tās tiek uzskatītas par amerikāņu **Trojas zirgu**, kas vājinās Eiropas Savienību. D 2004.25.II, 1.

trollingošana, trollings jeb velcēšana – zvejošanas veids.

Trollings ir savdabīgs makšķerēšanas paveids. Nelielā kuģīša aizmugurējā daļā nostiprina četras līdz sešas makšķeres ar vairākiem vizuļiem un, izbraukājot ezeru, iznāk tāda nonstop spiningošana. NRA 2002.3.X, 13.

Tiklīdz Rīgā būšot no lidmašīnas laukā, tā tūlīt uz Liepāju prom izmēģināt Volgā pieslīpētās **trollingošanas** iemaņas.. D 2002.8.XI, 17.

tuba (latīņu 'taure') – viszemākā reģistra metāla pūšaminstruments; **tubists** – tubas spēlētājs.

..**tuba** dzimusi tikai 1835. gadā, kad kāds prūšu gvardes orķestra kapelmeistars lūdz instrumentu konstruktoru J.G. Moritcu izgatavot zemu basa instrumentu. **Izkl 2003.24.X, 22.**

Viņa sapnis par īstu profesionālu **tubistu** skolu Latvijā piepildīsies, kad sāks strādāt arī paša audzēkņi. **Izkl 2003.24.X, 22.**

tubulārs (angļu *tubular*) – cauruļveida; **tubulārie zvani** (*tubular bells*) – mūzikas instruments, ko veido statīvā iekārtu dažāda garuma misiņa cauruļu komplekts. Piemērā minētie tubulārie zvani ir atsauce uz Maikla Oldfīlda albumu "Tubular Bells".

Protams, būtu naivi pēc divām episkām **tubulāro** zvanu pārskandētām desmitgadēm no Maika Oldfīlda gaidīt kaut ko radikāli jaunu un nebijušu.. **Liesma 1995.II, 63.**

tugriks – naudas vienība Mongolijā.

Deklarēdams miljonus skaidrā naudā uzkrātu baltkrievu rubeļu, mongoļu **tugriku**, kazahu tengu, "nacionāli noskaņotais uzņēmējs" .. nemaz nemēģināja uzburt likumīgas ticamības šķitumu. **D 2004.7.I, 2.**

tuksedo (angļu *tuxedo*) – vakara žakete.

Protams, mums būs viss, kas vajadzīgs – kleita, **tuksedo**, gredzeni, torte. **D 2002. 7.VIII, 11.**

1968. gads – gads, kas rāmajā Eiropas attīstībā iezīmēja negaidītus pavērsienus, ietekmējot sabiedrības turpmāko intelektuālo dzīvi un pārdomas par to: maijā Francijā notika plaši Sorbonnas studentu nemieri, savukārt augustā Prāgā iebrauca padomju tanki, lai iebiedētu Čehoslovākijas iedzīvotājus, kuri bija sadūšojušies pārmaiņām.

Ja nu pret ko metrs Bertoluči ir skarbs, tad vispirms jau pret savu jaunību. Leģendāro **1968. gada** laiku, kad Bībeles vietā par garīgo vērtību lektīru kļuva Mao sējums un Francijas skaisto trikoloru nomainīja sarkans karogs ar sirpi un āmuru, kad Delakruā Brīvības dievietes seju aizķepināja ar Merilinas Monro bučmūli, kad Francijas Mariannas simbols ieguva Brižitas Bardo vaibstus, kad kretīnisko Mocartu, Bahu un viņiem līdzīgos aizmēza Džimijs Hendrikss, *Grateful Dead*, Fransuāza Ardī, *The Doors*.. **Izkl 2004.12.III, 5.**

tumors (latīņu *tumor*) – audzējs.

Viņai uz nervu pamata sākās **tumors**. **RL 2002.II, 19.**

tumšais zirdziņš – cilvēks, spēlētājs, komanda, par kuru spējām un rīcību nevienam nav īsta priekšstata. Apzīmējums ienācis no zirgu sacīkstēm.

Otrajā riņķī mums noteikti klāsies daudz grūtāk, jo mēs vairs neesam nekāds **tumšais zirdziņš**. NRA 2003.16.XII, 9.

tūners, tuneris (angļu *tuner*) – radiouztvērējs.

Mugursomā ierīkots kompaktdisku atskaņotājs, kasešu pleijeris un radio **tjūneris**.. Pastaiga 2002.II, 85.

tunika (latīņu *tunica*) – krekla paveids; blūze, ko nēsā virs svārkiem vai biksēm.

Ļoti populāri pustoņi.. Vēl armijas bikses, pusgari džinsi ar zemu jostasvietu, mazgāts un apstrādāts velvets, austrumnieciska stila blūzes, **tunikas**.. Santa 2003.V, 12.

tūnings (angļu *tuning*), arī **autostailings** – standarta automobiļa pārveidošana, uzlabošana.

Kaimiņu džipotāji rīko atpūtas tipa tusiņus brīvdabā un jo cītīgi nodarbojas ar savu autiņu pārbūvēšanu, izdaiļošanu – visu to, ko vienā vārdā var nosaukt par **tūningu**. Auto 2000.IV, 90.

Tjūninga kompānija *Alpina*, kura specializējas *BMW* automašīnu uzlabošanā, grasās radīt pašu jaudīgāko ielas mazauto "Mini" versiju. RB 2001.2.V, 17.

Izstādē .. piedalīsies auto klubi un individuālie auto īpašnieki ar **tūnētiem**, interesantiem, eksotiskiem, vēsturiskiem, antīkiem un klasiskiem automobiļiem.. D 2002. 7.IX, 14.

turbo, turborežīms – paātrināts režīms.

..darbam paātrinātā jeb **turborežīmā** vienmēr jāpieiet ar prātu un nevajadzētu krist galējībās. Santa 2003.III, 79.

Turkmenbaši – "visu turkmēņu tēvs". Šādi tiek dēvēts Turkmenistānas prezidents Saparmurats Nijazovs.

A. Kuļijevs ir pārliecināts, ka deviņdesmit procentu turkmēņu gribētu atbrīvoties no S. Nijazova jeb **Turkmenbaši** (visu turkmēņu tēvs), kā viņu dēvē pasaulē. D 2001. 27.XII, 7.

turmeriks – garšviela, tiek saukta arī par dzelteno sakni. Sk. **kurkuma**.

Panīram [vajadzīga] .. tējkarote **tumerika**.. D 2003.12.XII, 15.

turons (spāņu *turrón*) – spāņu nacionālais gardums – saldena riekstu masa, kuras galvenās sastāvdaļas ir mandeles, medus, cukurs, olas baltums.

Pazīstami divi **turonu** pamatveidi: cietais .. un mīkstais.. RB 2001.21.II, 12.

tusiņš (krievu *тусовка*) – čupošanās, sanākšana, tikšanās; ballīte; saruna.

Tik sirsnīga un atsaucīga publika ir vēl tikai Latgalē un Vidzemē. Var just, ka cilvēki nākuši uz koncertu, ne **tusiņu**. Izkl 2002.5.VII, 2.

Daudz ***tusēju*** apkārt.. **Santa 2003.IV, 48.**

Iespējams, nāks vecums un atkal gribēšu **tusēties**.. **Mēs 2002.3.VIII, 6.**

..pirms kopdzīves viņi abi bija lieli ***tusētāji***.. **Santa 2003.IV, 48.**

tvīds (angļu *tweed*) – vilnas audums virsdrēbēm, austs no rupjas, kārstas un īsas vilnas.

Šīrudens favorīts ir **tvīds** – klasisks, savulaik no vīrieša garderobes aizgūts materiāls, izcelsmes ziņā asociēts galvenokārt ar Skotiju, no kurienes nāk leģendārais *Harris Tweed* – viens no slavenākajiem **tvīda** audumiem pasaulē.. **Santa 2003.IX, 71.**

tzaziki (angļu *tzatziki*, no grieķu) – grieķu virtuves garšvielu maisījums, kura sastāvā ietilpst maltu ķiploku pulveris, melnie pipari, saberzta paprika un jūras sāls; **tzaziki mērce** – atspirdzinoša mērce, kas gatavota uz jogurta bāzes ar ķiplokiem, svaigiem gurķiem un piparmētrām.

Divas pasaulē pazīstamās, bet tikai Grieķijā īsti garšīgās lietas – grieķu salāti un ***tzaziki*** (uz jogurta bāzes ar ķiplokiem un svaigiem gurķiem taisīta baltā mērce) – ir neatņemama vakariņu sastāvdaļa. **D 2003.9.V, 13.**

U

U – burtu U (angļu *under* 'zem') kopā ar cipariem (parasti 14–23) lieto, lai norādītu jauniešu komandas vecumgrupu, piemēram, U-16 – jaunāki par 16 gadiem, U-20 – jaunāki par 20 gadiem u.tml.

Lai arī mums ir ***U-20*** un ***U-18*** izlases – nu nav mums tik daudz to spēlētāju, kas varētu radīt konkurenci lielajā izlasē. **D 2002.2.XII, 8.**

UCI – abreviatūra no franču ***U**nion **C**ycliste **I**nternationale* – Starptautiskā Riteņbraukšanas savienība.

Par ***UCI*** rangu tabulas līderi ir kļuvis Vācijas riteņbraucējs Ēriks Cābels.. **D 2004. 25.II, 10.**

UCLA – abreviatūra no angļu ***U**niversity of **C**alifornia at **L**os **A**ngeles* – Kalifornijas universitāte Losandželosā.

Pusaudža gados viņš .. mācījās neskaitāmās vidusskolās, pēc tam gadu aizvadījis Kalifornijas universitātē Santabarbarā, pārgāja uz ***UCLA***, kur studēja fiziku. **Liesma 1995.II, 46.**

UČK – abreviatūra no ***U**shtria **Č**lirimtare e **K**osoves* – Kosovas atbrīvošanas armija, militarizēta Kosovas albāņu organizācija, kuras mērķis – panākt Kosovas neatkarību no Serbijas un apvienot visas tās kaimiņvalstu teritorijas, kur dzīvo albāņi. Atklātībā darbojas kopš 1996. gada jūnija.

Maķedonijas Iekšlietu ministrija lēš, ka runa varētu būt par 85 000 bruņojuma vienību, bet ***UCK*** vadība apgalvo, ka ieroču skaits nepārsniedz divarpus tūkstošus. **NRA 2001.24.VIII, 8.**

ūdensgulta – gulta, kuras matracis pildīts ar ūdeni vai želeju.

Visprecīzāk ķermenim izdabās tā saucamā **ūdensgulta** – matracis, pildīts ar ūdeni vai želeju. **NRA Māja 2002.17.X, 3.**

Ūdensmatrača tapšanas gaitā veikti vismaz 70 dažādu izmēģinājumu, pa to pastaigājies pat neliels zilonēns, lai pārliecinātu ražotājus, ka pat vistrakulīgākās izdarības ar ūdeni pildīto matraci nesabojās. **RB 2001.21.III, 20.**

ūds (arābu *ud*) – strinkšķināms stīgu instruments, lautas līdzinieks.

..Brāhims kļuva slavens, rakstot mūziku tunisiešu kino – spēja domāt vizuāli, garos

melnbaltos kadrējumos joprojām ir jūtama, iespējams, pat vairāk nekā klasiskās **ūda** skolas ietekme. **RL 2000.XI, 75.**

UEFA – abreviatūra no angļu ***U**nion of **E**uropean **F**ootball **A**ssociations* – Eiropas Futbola asociāciju savienība.

Andreja Štolcera vienība *Fulham* iekļuvusi ***UEFA*** *Intertoto* kausa izcīņas pusfinālā. **D 2002.29.VII, 6.**

UFC – abreviatūra no angļu ***U**ltimate **F**ighting **C**hampionship* – universālās cīņas čempionāts: sacensības, kurās var piedalīties visdažādāko cīņas sporta veidu pārstāvji, kas savstarpējā cīņiņā noskaidro labāko.

Cīņa bez noteikumiem. Cīņa bez laika limita. Cīņa, kurā var piedalīties jebkura stila vai skolas pārstāvis. Cīņa līdz galīgai uzvarai. Tas ir ***UFC*** – Vispārējās cīņas čempionāts. **Liesma 1995.II, 40.**

ufoloģija – neidentificēto lidojošo objektu (NLO jeb *UFO* – angļu ***u**nidentified **f**lying **o**bject*) pētniecība; **ufologs** – neidentificēto lidojošo objektu pētnieks, cilvēks, kas nodarbojas ar ufoloģiju.

Latvijas **Ufoloģijas** un energoinformācijas apmaiņas asociācijas pārstāvji ir bijuši divās NLO avārijas vietās. **VZ 2002.14.XII, 4.**

Viens no spēcīgākajiem poļu **ufologiem** Roberts Ļesņakevičs uzskata, ka Baltijas jūrā notikušās traģēdijas (tāpat kā notikumi Bermudu trīsstūrī) ir saistītas ar NLO. **JA 2002.35, 33.**

Ufologu viedokļi atšķiras, tomēr visi viņi ir vienoti, lai pievērstu sabiedrības uzmanību NLO fenomenam un citplanētiešiem. **JA 2002.40, 30.**

UHL – abreviatūra no angļu ***U**nited **H**ockey **L**eague* (Apvienotā hokeja līga) – Ziemeļamerikas profesionālā hokeja līga, izveidota 1991. gadā. Šobrīd līgā spēlē 12 komandas.

Šosezon Bondarevs aizvadījis 25 spēles Amerikā ***UHL*** līgas klubā Fortveinas *Komets*.. **D 2001.27.XII, 9.**

ukulele (angļu *ukulele*, no havajiešu) – havajiešu mūzikas instruments, neliela ģitāra.

[Pasakas] lasa ne tikai "Oroboro" mūziķi, bet arī viņu radi un paziņas, kamēr grupa veido klusinātu fonu ar visdažādāko instrumentu izmantojumu. To vidū kokle, vijole, ūdensbungas, **ukulele**, lietuskoks, skaņuplašu atskaņotājs utt. **AtpTV A 2003.29, 9.**

ULEB – abreviatūra no franču ***U**nion des **L**igues **É**uropéennes de **B**asket-Ball* – Eiropas Basketbola līgu apvienība. Dibināta 1991. gadā.

Pamats konfliktam ir ***ULEB*** dzinējspēku – Spānijas un Itālijas bagāto klubu pārstāvju – nevēlēšanās ņemt vērā Eiropas basketbola kopējās intereses un ilūzija, ka atsevišķā reģionā atsevišķiem klubiem iespējams radīt finansiālu un sportisku paradīzi. **D 2002.31.VII, 10.**

Eiropas Basketbola līgu apvienība dibināta vēl deviņdesmito gadu sākumā, taču plašāku publicitāti ***ULEB*** ieguvusi, sākot ar 2000. gada sezonu, kad Starptautiskā Basketbola federācija (*FIBA*) šai organizācijai uzticēja spēcīgākā Eiropas klubu turnīra Eirolīgas organizēšanu. **NRA 2004.7.I, 8.**

ūlonga tēja (*oolong tea*) – tējas veids: sarullētās tējas lapiņas tiek daļēji fermentētas, tādēļ šī tēja (kas tiek saukta arī par brūno tēju) ieņem starpstāvokli starp melno (fermentēto) un zaļo (nefermentēto) tēju. Audzē galvenokārt Dienvidaustrumu Ķīnā un Taivānā.

Tēju klasificē melnajā, zaļajā, baltajā un **ūlonga** tējā. [..] Gatavojot **ūlonga** tēju, izvēlas tikai noteikta izmēra tējas lapiņas, turklāt vītina tikai to maliņas. **D 2002.10.X, 17.**

ultramaratonists – skrējējs, kas skrien ultramaratona distanci, t.i., jebkuru distanci, kas garāka par standarta maratonu (42,195 km). Standarta maratona distance tika noteikta 1908. gadā Londonas olimpisko spēļu laikā – distance sākās pie karaliskās rezidences Vindzoras pils un beidzās olimpiskajā stadionā karaliskās ložas priekšā. Šis attālums izrādījās 42,195 km.

Anita Liepiņa bija labākā no Latvijas **ultramaratonistiem** Beļģijā notikušajā Pasaules kausa izcīņā 100 km skrējienā. **D 2002.1.VII, 8.**

ultrasonoskopija – medicīniskās diagnostikas metode, kurā izmanto ultraskaņu.

Vispopulārākā papildu izmeklēšanas metode, kas Latvijā pieejama jau gadus piecpadsmit, ir ginekoloģiskā **ultrasonoskopija**. **Santa 2000.I, 85.**

UMTS – abreviatūra no angļu ***universal mobile telecommunications system*** (universālā mobilo telekomunikāciju sistēma) – trešās paaudzes mobilo sakaru tīkls, kas piemērots ne tikai balss sakariem, bet pirmām kārtām datu pārraidei līdz pat 2 megabitiem sekundē.

Ja mobilais tālrunis ir aprīkots ar nepieciešamajām tehnoloģijām, tad, izmantojot ***UMTS*** pakalpojumus, ir iespējams veikt arī videozvanus, video datu straumēšanu.., saņemt un sūtīt video attēlus. **TM 2004.II, 66.**

underground, arī **andergraunds** (angļu *underground*, burtiski 'pazemes') – neoficiālais, nepieņemtais, arī neatļautais; alternatīvais; pagrīdes.

"***Underground***, vismaz man, nozīmē statusu, nevis nostāju. Savas darbības sākumā tu esi pagrīdē – tikko tevi parāda pa teļļuku, ar vienu kāju esi jau no tās ārā," saka Gustavo. **Izkl 2003.5.IX, 13.**

Dambi bieži vien dēvē par ***underground*** kustības ciltstēvu Latvijā, bet viņš pats par tādiem uzskata Andri Černovu, Ingu Baušķenieku, arī Hārdiju Lediņu. **NRA 2002. 17.XII, 12.**

Vai ASV, Eiropā vai citur patlaban notiek ***underground*** filmu uzņemšana. **F 2002. 27, 8.**

Man ļoti patīk britu videomāksla, bet ir liela atšķirība, vai tā ir muzeju, lielo galeriju māksla vai ***underground*** māksla, kuru parasti var redzēt nelielos festivālos u.c. **D 2004.6.III., 13.**

UNDP – abreviatūra no angļu *United Nations Development Programme* – Apvienoto Nāciju Attīstības programma, ANO Attīstības programma – ANO organizācija, kas nodrošina zināšanu un pieredzes apmaiņu starp dažādām valstīm un piesaista finanšu resursus. Organizācijas nodaļas darbojas 166 valstīs, arī Latvijā.

Es Latvijā pārstāvu gan ANO ģenerālsekretāru Kofi Annanu, gan arī esmu ***UNDP*** pārstāve. **D 2002.6.VIII, 22.**

UNESCO – abreviatūra no angļu *United Nations Education, Science and Culture Organization* – Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija.

1945. gada novembrī Londonā tika sasaukta **UNESCO** dibināšanas konference, un par organizācijas dalībniecēm kļuva pirmās divdesmit valstis: Lielbritānija, Jaunzēlande, Saūda Arābija, Dienvidāfrikas Savienība, Austrālija, Indija, Meksika, Francija, Dominikas Republika, Turcija, Ēģipte, Norvēģija, Kanāda, Ķīna, Dānija, ASV, Čehoslovākija, Brazīlija, Libāna un Grieķija. **Ned 2003.13, 21.**

Dziesmusvētki Latvijā – tradīcija un attīstība – šāds seminārs 30. jūlijā .. notika .. ar **UNESCO** atbalstu. **D 2002.31.VII, 13.**

UNESCO kalendārs – ANO rekomendētais starptautiski atzīmējamo dienu saraksts, tajā ietvertas, piemēram: Starptautiskā dzimtās (mātes) valodas diena 21. februārī, Starptautiskā sieviešu diena 8. martā, Pasaules dzejas diena 21. martā, Pasaules ūdens diena 22. martā, Pasaules meteoroloģijas diena 23. martā, Pasaules tuberkulozes diena 24. martā, Pasaules veselības diena 7. aprīlī, Pasaules grāmatu un autortiesību diena 23. aprīlī, Pasaules preses brīvības diena 3. maijā, Pasaules ģimenes diena 15. maijā, Pasaules nesmēķētāju diena 31. maijā, Pasaules vides diena 5. jūnijā, Pasaules iedzīvotāju diena 11. jūlijā, Starptautiskā jaunatnes diena 12. augustā, Pasaules miera diena 21. septembrī, Starptautiskā veco ļaužu diena 1. oktobrī, Starptautiskā skolotāju diena 5. oktobrī, Pasaules pasta diena 9. oktobrī, Starptautiskā pārtikas diena 16. oktobrī, Starptautiskā nabadzības izskaušanas diena 17. oktobrī, ANO diena 24. oktobrī, Pasaules zinātnes diena 10. novembrī, Starptautiskā tolerances diena 16. novembrī,

Pasaules filosofijas diena 21. novembrī, Pasaules televīzijas diena 21. novembrī, Pasaules AIDS diena 1. decembrī, Starptautiskā invalīdu diena 3. decembrī, Cilvēktiesību diena 10. decembrī u.c.

..ņemot vērā, ka **UNESCO kalendārā** ir ieraksfītas arī Tuberkulozes, Televīzijas un Mūzikas dienas, uztraukumam nav pamata – varam šo dienu uztvert kā aicinājumu pārdomāt filosofijas situāciju pasaulē un Latvijā. **D 2003.20.XI, 17.**

UNIBOR un RIGIBOR – RIGIBOR ir starpbanku kredītu procentu likme kuru aprēķina Latvijas Banka. Aprēķinos tiek izmantotas naudas tirgū aktīvāko Latvijas banku (šobrīd – Pareks, Unibanka, Hansabanka, Nordea, Vereinsbank un Latvijas Krājbanka) kotētās naudas tirgus procentu likmes. Augstākā un zemākā procentu likme tiek atmesta, un no atlikušajām aprēķina vidējo aritmētisko procentu likmi. UNIBOR ir likme, kuru nosaka Unibanka un tā tiek lietota Unibankas un Unilīzinga līzinga darījumos

Latu likme parasti tiek piesaistīta *RIGIBOR* vai ***UNIBOR*** starpbanku indeksiem. **NRA Māja 2002.7.XI, 2.**

Parex Asset Management analītiķis norāda, ka īstermiņa **RIGIBOR** likmju lēcienu starpbanku tirgū izsauca atsevišķu banku rīcība. **DB 2002.28.X, 20.**

UNICE – abreviatūra no franču ***Union des Industries de la Communauté européenne*** – Eiropas Darba devēju asociāciju konfederācija, izveidota 1958. gada martā, mītne atrodas Briselē.

Eiropas tirdzniecības lobiju *Eurochambres* un ***UNICE***, kas pārstāv dažādu Eiropas valstu tirdzniecības kameras un darba devējus, ir pozitīvi izteikušies par panākto kompromisu. **D 2003.20.III, 8.**

UNICEF – abreviatūra no angļu ***United Nations International Children's Emergency Fund*** – ANO Starptautiskais bērnu aizsardzības fonds (pašreizējais tā nosaukums ir *United Nations Children's Fund* – ANO Bērnu fonds).

UNICEF sūtnis sers Pīters Ustinovs ieradies Berlīnē, kur tiks izsolītas vairākas skulptūras – izsoles ienākumi tiks nodoti bērnu atbalsta fondam. **Mēs 2002.12.X, 9.**

Pēc ***UNICEF*** 2003. gada pētījuma *Social Monitor 2003*, šķirto laulību īpatsvars Latvijā ir viens no lielākajiem Centrālajā un Austrumeiropā. **Ieva 2003.35, 3.**

unilaterisms – vienpusīgums.

Amerika, demonstrējot savu ekonomisko, militāro un tehnoloģisko pārsvaru, atklāti uzņēmusi kursu uz pasaules redzējumu vienīgi caur savu interešu prizmu. Vienā vārdā – **unilaterisms**. **NRA Spec 2002.11.IX. 2.**

Union Jack (angļu) – Apvienotās Karalistes karogs.

Trīsbalsīgās solopartijas jau ierakstā ir ko vērts, un, ja iedomājas, kā tām jāiz-

klausās koncertā, kur turklāt Brūss Dikinsons vicinās ***Union Jack*** karogu.. – šermuļi iet pār kauliem. **AtpTV A 2003.18, 6.**

unisekss (angļu *unisex*) – universāls, abiem dzimumiem piemērots, bez dzimuma atšķirībām.

1994. gads ar Kleina ideju .. nāk kā pagrieziena punkts parfimērijas pasaulē, jo tiek radīts pirmais ***unisex*** aromāts CK ONE ar zaļās tējas akordu, vienlīdz lietojams sievietēm un vīriešiem. **Santa 2001.XII, 119.**

Tā dzimumu līdztiesība atnesa arī ***unisex*** interjerus, kas vienlīdz labi der vīrietim un sievietei. **D 2002.19.XII, 13.**

unitārieši – ticīgie, kas tic Dievam un Jēzum Kristum kā augstākajām dievībām, bet noliedz Trīsvienības doktrīnu. Unitāriešu draudzes radās Eiropā 16.–17. gadsimtā, uzplauka ASV 19.–20. gadsimtā.

Vija Vētra Rīgā dibinājusi **unitāriešu** draudzi un, viesojoties Rīgā, tajā kā viesmācītāja vada dievkalpojumus ar sakrālās dejas elementiem. **RB 2002.14.VI, 21.**

universāls – vieglā automobiļa virsbūves tips – "virsbūves kravas–pasažieru versija ar nepāra durvju skaitu" **(AD 2003.26.XI, 3).**

universiāde – pasaules studentu sporta spēles. Pirmās spēles ar nosaukumu "Pasaules studentu spēles" notika Parīzē 1923. gadā, kopš 1959. gada Turīnas spēlēm sacensības sauc par universiādi.

Intars Spalviņš Itālijā notiekošajās Pasaules studentu spēlēs (**universiādē**) 20 km biatlonā sacensībās ierindojās 20. vietā. **D 2003.22.I, 10.**

UPS[1] – abreviatūra no angļu ***U**nited **P**arcel **S**ervice* – kurjerpasta/ekspres-pasta uzņēmums.

Laipni lūdzam ***UPS*** "sinhronizēto sūtījumu" pasaulē! **D 2003.24.IV, 10.**

UPS[2] – abreviatūra no angļu ***u**ninterruptible **p**ower **s**upply* – nepārtrauktās barošanas avots, kas nodrošina sistēmu ar enerģiju gadījumā, ja galvenais barošanas avots tiek atslēgts vai būtiski samazinās tā spriegums.

SPD [firma *ScanPower Denmark*] šobrīd piedāvā piecus ***UPS*** modeļus dažādu lietotāju vajadzībām. **e-pasaule 2001.X, 65.**

urināls – vīriešiem domāta ietaise urinēšanai.

Viņa [dāņu ilustrators un dizainers Meiks van Šindjels] rokai pieder mazmājiņas pods ar puķu smaržām un putnu dziedāšanu ūdens skalošanās vietā, tropiskā vanna šūpuļkrēslā, pludmales mājiņa, .. dušas kabīne un erotikas skartais **urināls**. **D Māj 2003.30.IV, 4.**

USB – abreviatūra no angļu *universal serial bus cable* – universālais sērijveida savienotājkabelis.

To [miniatūru digitālo fotokameru] var paslēpt plaukstā, iebāzt kabatā vai pakārt kaklā, ..tai ir ***USB*** izeja – vārdu sakot, pavisam mazs nieciņš ar ārkārtīgi daudzām iespējām. **D 2002.30.VIII, 13.**

ustaši (no horvātu *ustati* 'celties, sacelties') – horvātu ekstrēmi nacionālistiskās ustašu kustības dalībnieki. Otrā pasaules kara gados uz ustašu kustības ideoloģijas (rases tīrība un fašisms) pamatiem tika izveidota NDH (*Nezavisna Država Hvatska*) – Neatkarīgā Horvātijas valsts, nacistiskās Vācijas satelīte. Ustašu organizācijai emigrācijā bija liela loma Horvātijas neatkarības atjaunošanā 1991. gadā, tomēr mūsdienu neatkarīgās horvātu valsts ideja nav balstīta ustašu ideoloģijā.

..*Četniki* Otrā pasaules kara gados cīnījās ne tikai ar vācu okupācijas karaspēku, bet arī ar komunistiskajiem partizāniem, horvātu ***ustašiem*** u.c. grupējumiem. **Ned 2004.3, 22.**

UV – abreviatūra no **u**ltravioletie **s**tari.

..būtiskākais, kam noteikti ir jābūt aizsargkrēmu sastāvā, ir **UV**A un **UV**B staru filtri – **UV**A filtrs pasargā no A ultravioletajiem stariem, kuri var izraisīt alerģiju pret sauli un paātrina ādas novecošanās procesu. [..] **UV**B filtrs nelaiž ādai klāt dedzinošos B ultravioletos starus (tieši tie spēj veicināt brīvo radikāļu vairošanos un ādas vēža veidošanos). **Ieva 1999.27, 21.**

Uzlecošās saules zeme – Japāna.

..*samanes* [lietuviešu kandža] noslēpumaino pievilcību jau novērtējuši japāņi: pērn izdevās nokārtot šī lietuviešu nacionālā lepnuma eksportu uz **Uzlecošās saules zemi**. **Ned 2004.5, 9.**

uztura bagātinātāji – "vitamīnus un minerālvielas saturoši produkti, kurus lieto papildus, ja uzturs nav pilnvērtīgs" **(NRA Māja 2004.3, 14).**

uzvārīties – *žarg.* labi nopelnīt.

Vairāk nekā gadu krāšņu kurināmais tika ievests, un uzņēmīgākie pamatīgi ***uzvārījās***, bet vairākas respektablas firmas, pat ar Rietumu kapitālu, tie iegrūda nepatikšanās. **NRA 2001.6.X, 2.**

V, W

vabole, vabolīte – neliela, noapaļotas formas automašīna (*Volkswagen Beatle*), ko ražo firma *Volkswagen*.

..*VW* [*Volkswagen*] **vaboļu** salidojums tiek organizēts jau četrus gadus. **D 2001. 21.V, 4.**

Eiropā lielākais autobūvētājs *Volkswagen* paziņojis, ka pārtrauc ražot savas leģendārās automašīnas *Beetle* jeb Latvijā tā sauktās **vabolītes**. **NRA BL 2003.16.VII, 4.**

vahābītisms, vahabītisms, vahabisms – islāma reliģiski politiska mācība. Tā "radās Arābijā XVIII gs. un nosaukta Muhameda ibn Abdela Vahaba vārdā, kurš aicināja arābu ciltis apvienoties un cīnīties pret turku kundzību. XIX gs. vahabītu mācība kļuva par arābu feodāļu ideoloģiju un mūsu dienās ir oficiāla ideoloģija Saūda Arābijā" **(Ned 2003.2, 19)**; **vahābīti, vahabīti** – vahābītisma piekritēji.

..viņa .. bija pārliecināta **vahābīte** un pat mēģināja pievērst **vahābītismam** savus draugus.. **SD 2003.1.XI, 18.**

..Saūda Arābijas uzauklētais **vahabītisms** – lūk, tas ir izaicinājums, uz kuru ASV īsti nezina, kā atbildēt. **Ned 2003.2, 16.**

Viņš bija bēdīgi slavenā arābu karotāja Abū el Bakra vadītā **vahābītu** grupējuma loceklis. **SD 2003.1.XI, 17.**

Sākās cilvēku laupīšanas, iekšā nāca **vahabīti** no Saūda Arābijas, kas ir ļoti konservatīva, nelokāma un radikāla islāma kustība. **Mēs 2002.16.XI, 8.**

Vaitbreda balva literatūrā (angļu *Whitebread Award*) – prestiža balva, kuru piešķir kompānija *Whitbread* – vadošais izklaides industrijas uzņēmums Lielbritānijā. Kopš 1971. gada kompānija ik gadu piešķir balvu par labāko Lielbritānijā publicēto un vietējo autoru sarakstīto literāro darbu. Balvu piešķir piecās kategorijās (romāns, pirmais romāns, biogrāfiskais romāns, dzeja, grāmata bērniem), no šo piecu uzvarētāju vidus vienam darbam tiek piešķirta Vaitbreda gada balva. Kopējais balvu fonds – 50 000 mārciņas.

Vaitbreda balvas laureāts britu bērnu grāmatu autors Filips Pulmans paziņojis, ka

viņa ievērojamā priekšgājēja K.S. Luisa Nārnijas cikla grāmatas esot rasistiskas, turklāt ar nievājošu attieksmi pret sievietēm. D 2002.7.VI, 13.

vakame, vakamaļģes (*wakame*, no japāņu) – japāņu virtuvē iecienītas uzturā lietojamu jūraszāļu ģints *Undaria*.

Netrūkst arī salātu, gatavotu no tādām eksotiskām jūraszālēm kā tosako, **vakame** un čuka. Izkl 2003.16.V, 18.

vaksācija – kosmētiska procedūra, kurā, izmantojot vasku, tiek likvidēts nevēlamais apmatojums.

..šie "nesmukumi" visbiežāk ir kosmētiski defekti, ko itin viegli var novērst ar **vaksāciju**, epilatoru vai visparastāko skuvekli. RB 2001.25.IV, 18.

valabiji (angļu *wallaby*) – ķenguru dzimtas ģints.

Dažu sugu pārstāvji ir zaķa lielumā, taču visu **valabiju** kopējā iezīme ir to nepārprotamā līdzība ar ķenguru. RV 2002.42, 64.

valdorfskola, Valdorfa skola – īpašs izglītības iestādes tips. 1919. gadā austriešu filozofs, zinātnieks un mākslinieks Rūdolfs Šteiners (*Steiner*, 1869–1925) bija ielūgts nolasīt vairākas lekcijas antropozofijā *Waldorf–Astoria* cigarešu fabrikas strādniekiem Štutgartē (Vācija). Fabrikas direktors Emils Molts (*Molt*) lūdza Šteineru izveidot skolu fabrikas darbinieku bērniem un kļūt par tās vadītāju. Pēc Molta domām, šīs skolas darbībai būtu jābalstās uz antropozofisku cilvēka izpratni. R. Šteiners fabrikas direktora lūgumam neatteica, un jau 1919. gada septembrī jaunā tipa skola sāka darbu. Valdorfa skolā uzmanība tiek pievērsta bērna individualitātes izkopšanai, sekmējot domāšanas (galva), jūtu (sirds) un praktisko iemaņu (rokas) attīstību.

Ādažos tiks celta Austrumeiropā pirmā speciāli **valdorfskolas** vajadzībām būvēta ēka. D 2001.30.V, 6.

Valdorfa skolā mazajās klasītēs vispār nav mācību grāmatu. Santa 1999.IX, 48.

Valentīna diena – 14. februāris, svētā mocekļa Valentīna (miris ap 269. g.) piemiņas diena. Šī diena tiek uzskatīta par mīlētāju dienu.

Divi mūziķi nejauši kļūst par lieciniekiem Svētā **Valentīna dienas** slaktiņam Čikāgā un liek kājas pār pleciem, lai izspruktu no mafijas nagiem. AtpTV B 2003.18, 13.

Valpurģu nakts (vācu *Walpurgis Nacht*) – nakts no 30. aprīļa uz 1. maiju, vieni no populārākajiem un trakulīgākajiem pagānu svētkiem daudzu tautu kultūrā, tos svinēja par godu dabas atmodai un auglībai. Vēlāk tie tika raksturoti kā velnu un raganu svētki, raganu saieti. Kristīgajā pasaulē 1. maijs

ir Svētās Valpurgas diena. Valpurga (710–780) bijusi anglosakšu karaļa meita, vēlāk mūķene Vācijā. Saskaņā ar ticējumiem vakarā (naktī) pirms Valpurgas dienas notiekot liela gadskārtēja raganu tikšanās jeb sabats; lai melnos spēkus aizbaidītu, tiek rīkotas dažādas skaļas izdarības. Laika gaitā pagāniskās un kristīgās tradīcijas ir pārklājušās.

Valpurģu naktī (30. aprīlī) Lielajā ģildē vairāk nekā pēc 150 gadiem kopš pēdējās parādīšanās Rīgā atkal klimtīs Vampīra rēgs. **KN 2003.4, 57.**

Valsts departaments (ASV) – faktiski ASV Ārlietu ministrija.

ASV **Valsts departamenta** gadskārtējā šī gada ziņojumā Latvijas tiesneši raksturoti kā vāji izglītoti, neefektīvi un uzpērkami. **D 2002.19.VII, 2.**

Valsts dome – Krievijas parlamenta (Federālās padomes) apakšpalāta.

Oficiālais policejisko akciju iemesls ir pirms mēneša notikusī partijas līdera un **Valsts domes** deputāta Sergeja Jušenkova slepkavība. **NRA 2003.31.V, 7.**

valsts sagrābšana, valsts nolaupīšana, valsts nozagšana – politiskās korupcijas forma.

..ASV politisko vēsturi mēdz minēt kā vienu no spilgtākajām ilustrācijai tā sauktajai **valsts sagrābšanai**, kur bagātas privātpersonas burtiski nopērk valdības un likumdevēja lēmumus. **D 2002.31.VII, 12.**

Valsts sagrābšana ir termins, ko Pasaules Banka devusi neierobežota biznesa interešu ietekmei politikā. **D 2002.13.XI, 3.**

Latvijā **valsts nolaupīšanas** indekss ir viens no augstākajiem pārejas ekonomikas valstu vidū. **D 2002.25.IX, 4.**

Kari nenāk valstij par labu, bet vai **"valsts nozagšana"** – likumu un lēmumu pirkšana par labu šauriem ekonomiskiem grupējumiem – nāk valstij par labu? **D 2002.16.IX, 2.**

..Pasaules bankas eksperti 2000. gadā paziņoja, ka Latvijas valsts esot nozagta. **Valsts nozagšana** nozīmē politisko un ekonomisko interešu saplūšanu un likumu nopirkšanu. **NRA 2002.24.IX, 6.**

Valsts sekretārs (ASV) – faktiski ASV ārlietu ministrs.

..I. Ivanova sarunās ar ASV **Valsts sekretāru** Kolinu Pauelu un Dž. Bušu galvenā uzmanība tika veltīta starptautiskās drošības garantēšanai un sadarbībai reģionālo krīžu atrisināšanā.. **D 2001.21.V, 6.**

vampīrisms – asins, dzīvības spēku, enerģijas izsūkšana.

Runāšana palīdz. Tā ir savdabīga negatīvās enerģijas atbrīvošana. Bet tas nav **vampīrisms**. **UA 2003.14.I, 7.**

vampiroloģija – vampīru pētniecība, vampīru studijas.

30 miljonus dolāru vērtajā Drakulas parkā būs gan šausmu braucieni, gan baisas katakombas un šausmu pils, gan pat **vampiroloģijas** institūts. Mēs 2003.12.IV, 14.

vampīrs – daudzu Eiropas tautu mitoloģijā – spoks, mironis, rēgs, kas naktīs uzceļas no kapa un sūc dzīvo cilvēku asinis.

Sižeta centrā – **vampīrs**, kam nepieciešamas triju jaunavu asinis. KN 2003.4, 57.

vamps, arī **vampirella** – sieviete, kas izmanto savu seksuālo pievilcību ar nolūku panākt, lai vīrieši izpilda kādu viņas prasību.

Bet Parīzes trakulīgos mākslas pleibojus Pjēru un Žilu, kas jau kopš 1976. gada konsekventi piekopj tik kičīgu gleznošanas manieri kā fotografētu modeļu apgleznošanu .. un piešķirot visiem puisēniem un sievietēm – **vampiem** valšķīgu svēto kārdinātāju vaibstus, – nu kā tu tādus neiemīļosi? Izkl 2002.30.VIII, 19.

Krievu kulta figūra, dramaturģe–aktrise–režisore–apburoši kaprīza sieviete, vārdu sakot, "viss vienā" – blondā **vampirella** Renāte Ļitvinova, ..nevarēja apvaldīt savu sajūsmu.. Izkl 2002.23.VIII, 2.

vandalisms – mežonīga postīšana, kultūras vērtību iznīcināšana.

..**vandalisms** ir pastāvējis visos laikos. Mūsdienu **vandalisms** rodas uz neizpratnes un naudas trūkuma bāzes. D 2002.7.VI, 11.

vanitas – klusās dabas, kurās redzama vieta ierādīta nāves un pārmaiņu simboliem.

Cilvēku un dzīvnieku figūras un galvaskausi, kas brīžiem var nemanāmi pārvērsties it kā abstraktos laukumos, šķiet sava veida mūsdienīga versija par izsenis pazīstamo **"vanitas"** tēmu.. D 2002.20.XII, 14.

varavīksnes koalīcija – tāda valdība vai politisko spēku apvienība, kurā ietilpst ļoti plaša spektra politiskie spēki.

Pārliecinoši lielākā daļa vēlētāju piektdien vēlēšanās nobalsoja par Nacionālās **varavīksnes koalīciju** (*NARC*), kurā apvienojušās apmēram desmit opozīcijas partiju. D 2002.30.XII, 9.

vasābi, vasabi – japāņu virtuvē iecienīti mārrutki (*Eutrema wasabi*). No sarīvētas vasābi saknes tiek gatavota pasta, ko plaši lieto japāņu virtuvē, it īpaši pie jēlām zivīm.

Piedevu pasniegšanu atvasinājis no suši, jēra medaljoniem klāt licis marinētu ingveru, speciālo japāņu mārrutku pastu **vasabi**, jogurtu, kas noturēts ar maurlociņiem un koriandru, vēl mērci un austrumu dārzeņus. NRA 2003.5.III, 11.

Tai un Vidusjūras virtuve – kartupeļu biezenis ar **vesabi** (asi japāņu mārrutki), tuncis ar fenheļiem un krāsnī ceptu tomātu. Santa 2003.III, 103.

vasektomija, vazektomija – ķirurģiska vīriešu kontracepcijas metode: sēklas vadiņa pārgriešana vai saspiešana.

..bezgalgarās improvizācijas par vīriešu un sieviešu prezervatīvu vai **vasektomijas** plusiem un mīnusiem.. **RV 2002.42, 14.**

Vazektomiju parasti iesaka pāriem, kas dzīvo stabilās ģimenēs, kam jau ir bērni un kas nākotnē vairs neplāno pēcnācējus. **Santa 2003.IV, 112.**

vau! (no angļu *wow*) – izsauksmes vārds, kas pauž pārsteigumu, izbrīnu, *ai!*

Dažreiz dzirdu – o, mēs domājām, ir tādi nekādi, bet – **vau**!, nezinājām, ka vispār ir mūsdienu dzeja! **KN 2003.6, 37.**

VDK – abreviatūra no **V**alsts **d**rošības **k**omiteja, arī **KGB**. Sk. arī **čeka**.

Situācija ir tāda, ka SAB vara daudzkārt pārsniedza "slavenā" **VDK** varu, nerunājot par CIP, FIB un britu MI 6 iespējām reāli vadīt valsti. **Ned 2003.4, 9.**

VeA – abreviatūra no **V**entspils **A**ugstskola.

Krājuma sastādītājs ir **VeA** asociētais profesors, matemātikas doktors Andrejs Jaunzems. **D 2002.3.X, 5.**

vēdisks – tāds, kas atbilst vēdās paustajai mācībai.

Kombinācijā ar indiešu tradicionālo garšvielu buķeti – mango pulveri, ķimenēm, kariju, piparmētrām, koriandru, kardamonu, fenheli – **vēdiskā** pavārmāksla veido eksotisku, krāšņu un veselīgu virtuvi. **D 2002.31.X, 17.**

vegāns, vegans, vegānists (angļu *vegan*) – cilvēks, kurš nelieto uzturā nekādu dzīvnieku izcelsmes pārtiku – ne gaļu un zivis, ne arī olas un piena produktus.

..**vegans** – veģetārietis, kas atteicies no jebkādas dzīvnieku izcelsmes pārtikas. **Izkl 2002.17.V.**

Vegānisti (jeb stingrie veģetārieši) – uzturā nelieto olas, pienu, piena produktus, atsakās arī no bišu produktiem (medus u.c.). **Ned 2003.4, 41.**

veģetārietis (angļu *vegetarian,* no latīņu *vegetus* 'veselīgs, saprātīgs, svaigs, mundrs') – cilvēks, kas lieto uzturā galvenokārt augu valsts barību un atsakās no gaļas ēdieniem.

Jēdzienu **"veģetārietis"** 1842. gadā sāka lietot britu veģetāriešu biedrības dibinātāji, tā dēvējot cilvēkus, kuri no savas ēdienkartes izslēguši zivju un gaļas ēdienus. **Ned 2003.4, 41.**

Par slaveno dramaturgu Džordžu Bernardu Šovu, kurš bijis arī **veģetārietis** un liels sieviešu mīlētājs, kāda viņa draudzene, rakstniece, esot teikusi: "Iedomājieties, kāds viņš būtu, ja ēstu gaļu." **D 2001.10.V, 14.**

veikbords (angļu *wakeboard*), arī **veiks** – ūdenssporta veids: braukšana uz vējdēļa sāniski aiz motorlaivas; pats veikošanas dēlis; **veikbordists, veikers** – cilvēks, kas nodarbojas ar veikbordu.

Dažādojot ūdens izklaides, vējdēļu braucēji jau vairākus gadus pievērsušies **veikbordam** – braucienam ar dēli sāniski aiz motorlaivas. D 2002.10.VIII, 7.

..drīzumā jau daudzi zinās, ka **veikborda** atšifrējums ir: gluda ūdens virsma, labas iegrimes motorlaiva un virves galā braucējs ar dēli pie kājām. SD 2003. 16.VIII, 26.

Sasodīts, vai tiešām kaut kas vēl spēj līdzināties **veikam**? FF 1999.V, 79.

Veikbordisti brauc rāmos ūdeņos – upēs un ezeros, lai netraucētu blakus viļņi, jo lēkāšanai ar dēli nepieciešami laivas radītie. D 2002.10.VIII, 7.

Veikeri ir pamodušies no ziemas miega, lai šķeltu viļņus un liktu nodrebēt ikvienam makšķerniekam, kurš sapņo par lielo lomu kādas upes krastā. FF 1999.V, 79.

veikot – braukt ar veiku, nodarboties ar veikbordu.

No plkst. 11 laivu centrā Krasta ielā 2 notiks **veikošana** un tās vērošana. Izkl 2002. 17.V, 7.

veimārietis – suņu šķirne. Dzimtene – Vācija.

Par sudraba spoku vai rēgu sauc pašlaik Eiropā strauju popularitātes kāpumu piedzīvojušo **veimārieti**. Šī putnu suņa sudrabpelēkā krāsa patiesi ir unikāla, tādas nav nevienai citai suņa šķirnei pasaulē. NRA Māja 2002.11.IX, 10.

vējdēlists – cilvēks, kas nodarbojas ar vindsērfingu, sērfotājs.

Jau ilgus gadus pļava Kalna ielas galā ir **vējdēlistu** iecienīta atpūtas vieta. D 2002. 13.VII, 2.

veloaerobika, *body bike* – aerobikas veids, kur nodarbības notiek uz velotrenažiera.

Ja esi apņēmības pilna un gatavojies nopietni pievērsties sportiskām aktivitātēm, **veloaerobika** būs efektīvākais veids, kā atbrīvoties no liekajiem kilogramiem. Ieva 2003.45, 47.

velotriāls – velosacensības, kuru laikā sportistiem jāizbrauc šķēršļota trase, nepieliekot kājas pie zemes.

Kristaps Skudra ieguvis 4. vietu pasaules **velotriāla** čempionāta 3. posmā Čehijā *Ekspertu* grupā. D 2002.16.VIII, 10.

venge (*wenge*) – koks, kas aug Ekvatoriālajā Āfrikā (Zairā, Kamerūnā, Kongo, Gabonā). Tam ir ļoti cieta, grūti apstrādājama koksne (tumši brūna ar vēl tumšākiem un gaišiem lāsojumiem) un interesants raksts; moderns apdares materiāls.

Salons *KATE mēbeles draugiem* piedāvā dāņu ražotājfirmas *CLUB 8* jaunu apdares materiālu ***wenge***, kas šobrīd ir aktuālākais un modernākais apdares materiāls gan itāļu mēbelēs, gan slavenu brendu kolekcijās. **Deko 2003.XII, 9.**

vens (angļu *van*) – automašīnas tips, ko izmanto galvenokārt kravu pārvadāšanai, neliels furgons. Pasažieru pārvadāšanai izmanto minivenus (mikrovenus, kompaktvenus), kurus var ērti transformēt arī kravu pārvadāšanai.

..“Agila” ir pirmais Eiropā ražotais mikro**vens**, un tas vien šo mašīnu padara interesantu. **RB 2001.18.IV, 16.**

Par Eiropas kompakt**venu** ciltstēvu kļuva pirms nepilniem septiņiem gadiem uz *Renault* bāzes radītais *Scenic*, un kopš tā laika mini**venu** popularitāte aug ar katru gadu. **AD 2003.16.IV, 2.**

verbalizācija – izteikšana vārdos.

..viņi nav kompetenti izklāstīt savas ieceres saskaņā ar elementāriem programmu veidošanas un **verbalizācijas** nosacījumiem. **NRA 2002.13.IX, 9.**

verlibrs (franču *vers libre*) – brīvā dzeja.

Parasti rakstu **verlibrā**, kas vēl 90. gados krievu dzejai bija pilnīgi svešs. **KN 2003. 6, 37.**

Verlibra sajūta un atmosfēra bija ļoti izplatīta latviešu dzejā 70. un 80. gados. **KN 2003.6, 37.**

vernisāža (franču *vernissage* 'lakošana') – *sākotnēji* ekspozīcijas aplūkošana dienu pirms tās oficiālās atklāšanas; mākslas izstādes svinīga atklāšana.

..latviešu mākslinieka Ilmāra Blumberga izstāde *Aīda. Burvju flauta* oficiālo **vernisāžu** piedzīvoja tieši nedēļu pirms ekspozīcijas slēgšanas – 3. septembrī.. **D 2002. 6.IX, 14.**

vertebroloģija (angļu *vertebra* 'skriemelis', no latīņu) – medicīnas nozare, kas pēta mugurkaula skriemeļus un ārstē ar tiem saistītās problēmas.

Profesors Varis Ruks bijis traumatologs – ortopēds ar specializāciju **vertebroloģijā**, nevis neiroķirurgs. **D 2002.7.XI, 3.**

vesternizācija – “mežonīgo Rietumu” dzīvesstila pārņemšana.

Krievijas **vesternizācija** kļuvusi skaļāka. **NRA 2002.9.XI, 2.**

vesterns (angļu *western*) – kinožanrs, kura galvenā tēma ir ASV rietumdaļas apguve, kovboju dzīve. Vesterns tiek uzskatīts par Amerikas kultūras fenomenu, taču tā ietvari paplašināts, un par vesternu sauc arī jebkuras valsts filmu, kas satur tādus amerikāņu vesterna elementus kā vilciena aplaupīšana, bezgalīgas apšaudes, tiesībsargu konfrontācija ar “labajiem” cilvēkiem, kas pasludināti ārpus likuma, u.tml.

Pat ja *Pazudušos* dēvējam par **vesternu**, vadoties pēc formālām pazīmēm – Amerikas plašumi, indiāņi un cīņa starp labajiem un ļaunajiem –, klasiskā **vesterna** tradīcijā neiekļaujas fakts, ka šīs filmas galvenā varone ir sieviete. **Izkl 2004.12.III, 7.**

Pēdējo dienu Rīgā skatāma filma *Ārpus likuma* – pretrunīgs mēģinājums ***vesterna*** žanru padarīt par jauniešu auditorijas tēmu. **D 2002.25.VII, 14.**

vēstuļbumba – pasta sūtījumā nomaskēts spridzeklis.

..tieši Zviedrijas pilsētā Gēteborgā 1904. gadā tika reģistrēts pirmais **vēstuļbumbas** sprādziens. Kāds izgudrotājs tādējādi atriebās partneriem, kas atteicās realizēt viņa idejas. **Ned 2004.3, 27.**

vetivers (angļu *vetiver*, no tamilu *vetti-vēr*) – Austrumindijā augoša zālauga *Vetiver zizanoides* garā, šķiedrainā un aromātiskā sakne. Sakni izmanto dažādu pinumu darināšanai, kā arī iegūst eļļu, ko plaši izmanto parfimērijā.

Vetivera, ciedra un kašmira koka fons paaugstina aromāta intensitāti. **Una 2000. VIII, 58.**

Piparmētru eļļas, organiskā **vetivera** un pelēkās ambras savienojums, lai radītu daļu nākotnes un gaismas, ko nav iespējams redzēt. **Klubs 2003.XII, 95.**

VHS – abreviatūra no angļu ***V**ertical **H**elix **S**can* – videokasešu formāts/tehnoloģija.

..līdz šim *Lucasfilm* produkcija, klāt ņemot 1997. gadā atjaunotās, digitāli uzlabotās *SW* [*Star Wars* – filmas "Zvaigžņu kari"] IV, V un VI epizodes, CD, **VHS**, DVD, citus *SW merčandaizinga* izstrādājumus – rotaļlietas, spēles, krūzītes, krekliņus, plakātus, robotus utt.), apgrozījusies par 14 miljardiem dolāru. **Izkl 2002. 17.V, 9.**

..ir apkopota latviešu videomākslas kolekcija un .. pirmās videofilmas, kas tika filmētas **VHS** un nupat jau pamazām gāja bojā, mēs esam paspējuši pārvērst ciparu formātā. **Mēs 2003.12.IV, 7.**

ViA – abreviatūra no **Vi**dzemes **A**ugstskola (Valmierā).

Bet ar e-analfabētismu (zināšanu trūkumu informācijas tehnoloģiju jomā) cieši nolēmusi cīnīties foruma veiksmīgai norisei izveidotā un par e-armiju nodēvētā **ViA** studentu grupa.. **D 2002.3.VI, 3.**

viagra – medikamentozs līdzeklis vīriešu erektīvās disfunkcijas novēršanai.

Starp daudzajiem *Pfitzer* piedāvātajiem produktiem ir arī ***Viagra***. **D 2002.18.VII, 7.**

vibrators – elektroierīce, kas producē kustības; lieto dažāda veida ierīcēs (piemēram, mobilajā telefonā), izmanto masāžās, arī erotiskajā masāžā.

Jauneklim pašam vismīļākā šķiet telefona skaņa, kad par zvanu signalizē **vibrators**. **TD 2001.30.V, 24.**

Nīderlandes firma *Schippers* piedāvā lauksaimniekiem iegādāties cūkām domātu **vibratoru**, lai sekmētu šo mājlopu mākslīgo apsēklošanu.. D 2002.7.VI, 15.

vibrofons – mūzikas sitaminstruments ar dažāda garuma metāliskām plāksnītēm, pa kurām sit ar mīkstām vālītēm. Zem šīm plāksnītēm atrodas metāliskas caurulītes – rezonatori, kas tiek atvērti un aizvērti, tādējādi veidojot vibrējošu skaņu.

Citi instrumenti – **vibrafoni**, timpāni, tamtami, zvani un vēl dažādi neparastāki skaņu avoti tiks spēlēti, kā jau pieklājas, ar vālītēm un arī ar pirkstiem, locīņiem un adāmadatām. NRA 2003.5.III, 10.

VID – abreviatūra no **V**alsts **i**eņēmumu **d**ienests.

Domāju, ka grāmata *Esmu gatavs* ***VID*** *pārbaudei* atvieglos dzīvi nodokļu maksātājam.. DB 2002.12.IX, 23.

vīdžejošana – videoprogrammas vadīšana; **vīdžejs** (angļu *veejay*) – videoprogrammas vadītājs; strādājot kopā ar dīdžeju, vīdžeja uzdevums ir saskaņot attēlu ar mūziku, ko spēlē dīdžejs. Vārds radies pēc analoģijas ar *deejay* – diskoprogrammas vadītājs.

Nostalģiju pēc kaut kā aizgājuša .. pauž *Bio.Codes Recordings* kluba *Depo* Baltijas pasākumā *Bass Batie*, kurā *drumnbass (-šanā)* un ***vīdžejošanā*** sacentīsies Latvijas, Lietuvas un Igaunijas mākslinieki. Izkl 2002.9.VIII, 7.

viedkarte – plastikāta karte, kurā iestrādāta mikroshēma.

Iegādājoties **viedkarti**, lasītājam tiek nodrošināta pieeja datoram, tā dod iespēju pašam kopēt materiālus. F 2002.2.VIII, 5.

Atšķirībā no magnētiskās joslas kartēm uz **viedkartēm** informācijas nesēja funkciju veic mikroprocesors, kas pēc ārējā izskata neatšķiras no mobilo telefonu SIM kartes mikročipa. Kapitāls 2003.XI, 44.

vieglā valoda – teksts, kas sagatavots pēc īpašas metodikas tā, lai to varētu uztvert un saprast cilvēki ar uztveres grūtībām.

..Zviedrijā un arī citās ziemeļvalstīs jau vairākus gadu desmitus pastāv tā sauktā **vieglā valoda**. Tā ir īpaši izstrādāta metodika, kas apvieno gan speciāli apstrādātu tekstu, gan ilustrācijas, gan arī izkārtojumu un tādējādi pat vissarežģītāko informāciju padara viegli uztveramu. D 2002.13.IX, 2.

11. septembris – diena 2002. gadā, kad arābu teroristi pašnāvnieki ar sagrābtām pasažieru lidmašīnām ietriecās Pasaules tirdzniecības centra debesskrāpjos Ņujorkā, Pentagona ēkā Vašingtonā, kā arī avarēja Pensilvānijas štatā. Bojā gāja kopumā ap 3000 cilvēku.

..viņš [Žoržs Meljess] taisīja kino pirms Pirmā pasaules kara, kad cilvēkus neindēja ar gāzi, kad nebija atomieroču un, galu galā, – **11. septembra**. Mēs 2002. 21.IX, 7.

vīkends (angļu *week-end*) – nedēļas nogale.

..**vīkendā** pa Rīgas centru labāk pārvietoties kājām. Izkl 2002.7.VI, 7.

Vīkendos Šanele mīlējusi doties rīta apgaitā pa krāmu tirgiem, kur sapirkusies arī dažādus kristāla un vara niekus. Liesma 1995.II, 31.

vilītis – džips, apvidus automašīna; džipu ražotāja "Willys" nosaukuma lokalizācija.

Tas [bezceļu auto "Wagoneer"] .. savukārt tika radīts 1962. gadā un skaitās leģendārā ASV armijas **"vilīša"** pēctecis. RB 2001.27.VI, 16.

Vinčesters (angļu *Winchester rifle*) – šaujamierocis, radīts ASV ap 1886. gadu, nosaukts amerikāņu fabrikanta D.F. Vinčestera (1810–1880) vārdā.

..*Pēdējais samurajs* .. parāda, cik brutāli savtīgā veidā Amerika pasaulei uzspiež savus ieročus un savus dzīves standartus, un nekādi gadsimtos kopti samuraju goda kodeksi un līķu kaudzes neatturēs no jeņķu **vinčesteru** invāzijas. D 2004.26.II, 15.

vindsērfings (angļu *windsurfing*) – vējdēļošana (kā sporta veids radusies Kalifornijā 20. gs. 60. gados), ledusdēļošana.

Kopš Losandželosas spēlēm (1984) **vindsērfings** ir olimpiskais sporta veids. FF 1997. VII/VIII, 20.

..vindsērfinga aprīkojuma komplekta cenu amplitūda sniedzas no 600 līdz vairākiem tūkstošiem latu. Izkl 2002.21.VI, 17.

vintage (angļu) – labas ražas gads; nobriedis, labi nogatavojies; lieta, kas izturējusi laika pārbaudījumu.

Visi portvīni, izņemot ***vintage***, ir gatavi lietošanai brīdī, kad tie tiek iepildīti pudelēs – tātad dzerami uzreiz. Jo ilgāk neatkorķēsiet ***vintage*** pudeli, jo labāk – tā kvalitāte ar laiku tikai uzlabosies. D 2002.26.VI, 17.

Pašreiz tik modīgais vārds ***vintage*** tiek pievienots vai visām iespējamām lietām, sākot ar rozēm, beidzot ar automobiļiem. ***Vintage*** raksturo lietas, kas jau kādu laiku ir kalpojušas, nostāvējušās gluži kā labs vīns un ir gatavas, lai tās atkal izbaudītu. D 2001.25.IX, 19.

Sabo valkājamas gan ar folkloras stila garderobes lietiņām, bet tās tikpat lieliski sadzīvos arī ar ***vintage*** stilu. Cosmo 2002.VIII, 30.

vīnzinis, someljē (franču *sommelier*) – speciālists vīnu zinībās, strādā restorānos, vīna pagrabos, vīnu tirgotavās. Latvijā samērā jauna profesija, pārzina vīnogu šķirnes, vīnu ražotājus, vīnu markas un lietošanu.

Vīnzinis .. savus darba pienākumus godam spēj veikt, tikai strādājot roku rokā ar restorāna šefpavāru. D 2003.7.XI, 13.

V.I.P., VIP – abreviatūra no angļu *very important persons* – ļoti svarīgas personas.

Visai drīz zāles galā taps gatava arī **V.I.P.** telpa.. D 2002.26.VII, 18.

Es negribu, lai mums ir pirmizrādes, uz kurām nāk tikai ***VIP***. F 2003.9, 3.

virtuāls – varbūtējs, iespējams; tāds, kas eksistē datora radītajā vidē; **virtuālā realitāte** – realitātes imitācija ar datorlīdzekļu palīdzību, piemēram, virtuālais muzejs, virtuālā bibliotēka u.tml.

Banku speciālisti domā, ka ikdienas norēķini arvien vairāk pāries uz **virtuālo** vidi. D 2002.5.X, 13.

Pirms kādiem desmit gadiem laikrakstos un žurnālos parādījās publikācijas, kuru autori **virtuālās realitātes** tehnoloģijām pareģoja spožu nākotni. D 2002.6.IX, 15.

vists (angļu *whist*) – kāršu spēle ar 52 kārtīm, bridža priekštece. Spēlē četri spēlētāji (divi pāri).

Ar kursabiedru kompāniju Annai un Egilam esot ļoti paveicies, ..ar .. Ditu Lūriņu un Mārtiņu Eglienu Anna un Egils reizēm uzspēlē **vistu**. Mēs 2002.9.XI, 11.

Višegradas četrinieks, Višegradas grupa – Ungārija, Polija, Čehija un Slovākija.

Tā dēvētais **Višegradas četrinieks** .. uzsvēra, ka nepiekritīs lēmumiem, kas jaunajām ES dalībvalstīm piešķirtu otršķirīgu statusu. D 2002.1.VII, 5.

vitiligo, leikoderma – ādas slimība, kas izraisa pigmentācijas traucējumus cilvēka ādā: uz ādas parādās gaišas krāsas plankumi.

..Maikls mākslīgi balinot savu ādu, lai gan Džeksons to vienmēr noliedzis, apgalvojot, ka viņam esot ādas slimība **vitiligo**. Progr 2002.42, 4.

vivārijs – telpa laboratorijas dzīvnieku turēšanai.

Jelgavas Veterinārās klīnikas **vivārijā** .. audzēja kāmjus, peles, jūras cūciņas un trušus eksperimentiem. NRA 2002.14.IX, 12.

vivisecējums, vivisekcija (angļu *vivisection*, no latīņu) – *med.* dzīva organisma operēšana pētnieciskos nolūkos; *pārn.* iekšēju pretrunu uzrādīšana.

Kustībā ir Filipa Jankovska pirmā filma – pārsteidzoši neslikts valsts, vārdā Maskava, saldās dzīves **vivisecējums**. Izkl 2002.1.XI, 8.

..filmā darbojas tie paši varoņi, kas *Laulības dzīves ainās*.., un tās skarto cilvēcisko attiecību, kas pakļautas Bergmana **vivisekcijai**, loks iekļaujas šķietami tik banālajā tēmā "laulības dzīves ainas". D 2003.14.VII, 11.

Vīzentāla centrs sk. **Simona Vīzentāla centrs**.

Divu mēnešu laikā tikai viens cilvēks no Latvijas atsaucies nacistu mednieku **Vīzentāla centra** akcijai apmaiņā pret 10 000 ASV dolāru atlīdzību sniegt ziņas, kas palīdzētu notiesāt kādu holokaustā piedalījušos personu. **D 2002.12.IX, 4.**

vizieris – prāmja paceļamās priekšējās durvis.

Izmeklēšanas komisija nav atteikusies arī no versijas par "elles mašīnu" uz *Estonia*, jo saplosītais **vizieris** izskatās pārāk aizdomīgs. **RL 1994.XII, 10.**

vīzija – skatījums, redzējums.

Lai realizētu savu **vīziju**, Jums ir nepieciešams partneris, uz kuru var paļauties. **LArch 2002.3, 6.**

vizuālis – viens no neirolingvistiskajā programmēšanā proponētajiem reprezentatīvās sistēmas tipiem.

Vizuāļi ārēji ir ļoti sakārtoti – mīl spilgtu, akcentētu, neikdienišķu un pat kliedzošu apģērbu, viņiem patīk izcelties. **NRA 2002.7.X, 9.**

vizualizēt – veidot acīm uztveramus tēlus.

Šī nav pirmā reize, kad Jānis Kupčs savu domāšanas pasauli mēģina **vizualizēt**, izmantojot tikai balto, sarkano un zilo. **Izkl 2002.16.VIII, 16.**

Enerģētisku "bloku" jeb sasprindzinājuma veidā mūsu miesā **vizualizējas** mūsu domāšana, mūsu dvēseles stāvoklis. **Santas Rudens 2003, 68.**

Sirreālisti augstu vērtēja Kiriko interesi par sapņu **vizualizēšanu**. **Studija 2002.XII/I, 51.**

Vj sk. **vīdžejs**.

Laikā un telpā sadrumstalotā sižeta stāstīšanā tiek izmantoti ekrāni, radošajā komandā iesaistīts **Vj** un Dj. **D 2002.17.X, 15.**

voblers (angļu *wobbler*, no *to wobble* 'šūpoties, grīļoties') – mākslīgā ēsma, māneklis, kas līdzinās dabiskam zivju barošanās objektam. Gatavo no koka, plastmasas vai metāla un izmanto zivju pievilināšanai.

Rīdzinieks Dans Svirskis .. 17. septembrī Liepājas jūrmalā .. ar baltu **vobleru** izvilcis 12,512 kg smagu līdaku. **D 2002.8.XI, 17.**

vodka (krievu *водка*) – krievu degvīns.

Kompensējot savus slēptos kompleksus, kādu laiku Fredijs nodevās pat dzeršanai – priekšroku dodot krievu ***vodkai***, spēdams izdzert pat pudeli vienā paņēmienā. **Santa 2001.XII, 88.**

vokpanna (*wok*) – lēzena konusveida panna, ko lieto ķīniešu virtuvē, īpaši cepamu un maisāmu ēdienu pagatavošanai.

Vokpannās var ātri pagatavot veselīgāku ēdienu ar mazāku vitamīnu zudumu, ko nodrošina pannas forma. RB 2001.7.III, 17.

voljērs – īpašs aploks dzīvnieku turēšanai savvaļā.

Juglas dzīvnieku patversmē atkal visos **voljēros** mīt atradenīši. TD 2002.30.I, 14.

Volstrīta (*Wallstreet*) – Manhetenas daļa ap Volstrītas ielu Ņujorkā, kur atrodas pasaules lielākie finanšu centri.

Tikmēr brokeri un investori ar izmisumu raugās apkārt un jautā – vai Vašingtonā, **Volstrītā** vai jebkur citur ir kāds, kam ir padomā risinājums, kas ļautu viņiem no jauna uzticēties biznesam? D 2002.19.VII, 9.

voluntieris (**volontieris** – nepareizi) (angļu *volunteer*) – brīvprātīgais darbinieks; cilvēks, kas brīvprātīgi veic dažādus sabiedriskos darbus (strādā par gidu, satiksmes regulētāju pie skolas u.tml.).

..amerikāņu **volontieri**, kas šeit ieradās, aizveda sev līdzi desmitiem nelaimīgo rumāņu bērnu – distrofiķus, sabiedrības atstumtos. NRA HKA 2002.17.IX, 2.

..mākslinieku grupā esot bijis kāds vācietis, kurš strādājis par brīvu kā **voluntieris**, gribēdams redzēt, kā notiek filmēšanas process. Mēs 2002.14.XII, 7.

vons – naudas vienība Dienvidkorejā un Ziemeļkorejā.

Nacionālā valūta: **vona** (1 ASV dolārs = 1172,20 vonas). Mēs 2004.31.I, 12.

vorkšops (angļu *workshop*) – darba grupa, darbnīca.

Tā saucamais **vorkšops** sākās ar kolektīvu "Zelta zirga" lasījumu projekta atklāšanas vakarā. Studija 2002.XII/I, 65.

vortāls – vertikālais portāls; nozares portāls.

Vortāla piecās datu bāzēs (investora, investīciju meklēšanas, biznesa pārdošanas, konsultanta un sponsora meklēšanas) var meklēt daudzsološus uzņēmumus un projektus investīcijām, kā arī finansu fondus, pārdot vai iegādāties uzņēmumus, piedāvāt konsultācijas vai sameklēt sponsoru. D 2001.1.VI, 9.

Votergeita (*Watergate*) – dzīvokļu, viesnīcu un biroju ēku komplekss ASV galvaspilsētā Vašingtonā. Gatavojoties 1972. gada prezidenta vēlēšanām, Demokrātiskās partijas nacionālā komiteja šeit īrēja mītni. Republikāņi mēģināja šajās telpās uzstādīt noklausīšanās ierīces. Pēc šī notikuma jēdzienu "Votergeita" un dažnedažādas "geitas" lieto politiska skandāla apzīmēšanai (monikgeita, paksgeita u.c.).

Slavenie amerikāņu žurnālisti Bons Vudvords un Karls Bernstains, kuri 1972. gadā atklāja nelikumības toreizējā ASV prezidenta Ričarda Niksona darbībā, kas vēsturē iegājis kā **Voretgeitas** skandāls, šīs izmeklēšanas materiālus pārdevuši par 3,2 miljoniem dolāru.. D 2003.12.IV, 22.

Daži masu mediji paspējuši .. skandālu nodēvēt par Latvijas **Votergeitu**. JA 2002.40, 7.

Jau pagājušajā nedēļā Ziemeļirijas pirmais ministrs un Olsteras unionistu līderis Deivids Trimbls pauda viedokli, ka ĪRA spiegošanas skandāls var izvērsties par "desmitreiz skaļāku notikumu nekā **Votergeitas**" skandāls, kas izraisīja ASV prezidenta Ričarda Niksona atstādināšanu no amata 1975. gadā. RB 2002.15.X, 10.

V.S.O.P. – abreviatūra no "a **v**ery **s**uperior "**O**ld **P**ale" jeb augstas kvalitātes maigs konjaks" (Kapitāls 2003.X, 15).

Pirmais *Hennessy* **V.S.O.P.** sūtījums reģistrēts 1817. gada 7. oktobrī, un to veica Anglijas karalis. Kapitāls 2003.X, 15.

vuārisms – lūrēšanās ar mērķi ieraudzīt kaut ko intīmu, pikantu; **vuārists** – cilvēks, kurš nodarbojas ar vuārismu; lūriķis.

..vienlaikus ar biksīšu parādīšanos dzima jauns **vuārisma** veids – proti, vēlme redzēt pašas biksītes. Santa 1998.V, 73.

Gan tur [Maskavā], gan te [Dzelzceļa muzejā] ekshibicionisti beidzot satikušies ar savas izpriecas galvenajiem patērētājiem – lūrētājiem, **vuāristiem** – tā tos, kam baudu sagādā pikantēriju vērošana, laikam sauc. D 2002.10.X, 15.

vučko – lielas laivveida kamanas, kas darinātas no porolona un apvilktas ar īpašu sintētisku materiālu. Kamanas domātas grupu nobraucieniem asu izjūtu mīļotājiem. Nobraucieni ar vučko iespējami bobsleja un kamaniņu trasē "Sigulda".

Sestdien Siguldas kamaniņu trasē notika producentu grupas *Virus Art* sacensības ar **vučko**. Izkl 2002.8.II, 7.

Ja brauksiet bobā, ziniet, ka sēdēsiet divatā ar pilotu, bet **vučko** drīkst sēdēt ne mazāk kā četri cilvēki (vēlams – pieci) – draugu kompānija, aktīva ģimene. AtpTV A 2003.28, 14.

Vudstoka (*Woodstock*) – neliela pilsēta ASV uz ziemeļrietumiem no Ņujorkas, kuras tuvumā (Betelā) 1969. gada 15.–17. augustā notika viens no pasaulē visvairāk daudzinātiem rokfestivāliem, kas pulcēja ap 450 000 rokmūzikas un hipijiskā dzīvesveida piekritēju no visas Amerikas.

Tas [Glastonberija] ir lielākais mūzikas festivāls Eiropā, kas .. nu sasniedzis kulta statusu un nereti tiek dēvēts par Vecās pasaules **Vudstoku**. D 2002.12.VII, 12.

Amerika no Elvisa Preslija līdz Džonam F. Kenedijam, no Vjetnamas līdz **Vudstokai**, no pirmā cilvēka uz Mēness līdz Votergeitai, no 50. līdz 80. gadiem, no viegli debila puišeļa līdz ekscentriskam miljonāram... To visu Forests Gamps mums izstāsta, sēžot uz soliņa un gaidot autobusu.. Liesma 1995.II, 62.

vudū (angļu *voodoo*) – "ticība, kas apvieno kristietības elementus un dabas dievību pielūgšanu" (NRA 2003.9.IV, 7), izplatīta Karību jūras valstīs.

Viņu interesē kaut kas no ezoterikas, kaut kas no mistikas, Indijas kultūra, **vudū** rituāli – tāds kā garīgais protests pret ārišķības pilno dzīvi. **Santa 2003.I, 53.**

Karību jūras reģiona valsts Haiti valdība atzinusi afrikāņu kultu **vudū** par valsts oficiālo reliģiju.. **NRA 2003.9.IV, 7.**

VVF – abreviatūra, kas veidota no Latvijas Valsts prezidentes Vairas Vīķes-Freibergas iniciāļiem.

..līdz šim **VVF** savas tiesības prasīt likuma atkārtotu skatīšanu ir izmantojusi samērīgi (15 reizes) un tiešām būtiskos jautājumos.. **Ned 2003.4, 5.**

VW – abreviatūra no vācu *VolksWagen* – vieglo automobiļu marka: folksvāgens, "tautas vāgis".

VW gan nav direktora vai bankas prezidenta auto, tas tiešām ir īsts tautas vāgis. **TD 2001.16.V, 12.**

WABBA – abreviatūra no angļu *World Amateur Body-Building Association* – Pasaules Amatieru bodibildinga (kultūrisma) asociācija.

No Francijas ar bronzas medaļu par godpilno trešo vietu pasaules ***WABBA*** čempionātā kultūrismā atgriezies .. Aivars Visockis. **D 2003.9.XII, 10.**

WAP – abreviatūra no angļu *wireless application protocol* – bezvadu datu pārraides tehnoloģija mobilo sakaru nodrošināšanai.

Ar Siemens C45 tu vari noskaidrot, cik pulkstenis, kāds datums, lietot **WAP** (*Wireless Application Protocol*), izmantot dienasgrāmatu un grupēt numurus pēc patikas un spēlēt interesantas spēles. **D 2002.29.VIII, 10.**

WAP funkcija būtībā ir standarts, kas nodrošina piekļūšanu Internetam un tā pakalpojumiem, izmantojot bezvadu sakaru ierīces, šajā gadījumā mobilos tālruņus. **Auto 2000.IV, 25.**

WBA – abreviatūra no angļu *World Boxing Association* – Pasaules Boksa asociācija, nodibināta 1921. gadā.

Oskars de la Hoja uzvarējis Fernando Vargasu boksa mačā par ***WBA*** un *WBC* čempiona tituliem pusvidējā svara kategorijā. **D 2002.16.IX, 9.**

WBC – abreviatūra no angļu *World Boxing Council* – Pasaules Boksa padome, nodibināta 1963. gadā.

Džabrailovs ir 20 labāko bokseru sarakstā savā svara kategorijā ***WBC*** versijā. **D 2001.28.XII, 10.**

WBO – abreviatūra no angļu *World Box Organization* – Pasaules Boksa organizācija, nodibināta 1988. gadā. Daudzo pasaules boksa organizāciju

pastāvēšana ir lielā mērā saistīta ar funkcionāru nesaskaņām un šķelšanos.

Vladimirs Kļičko aizstāvējis pasaules čempiona titulu boksā smagsvariem ***WBO*** versijā. **D 2002.1.VII, 7.**

Bairds 2000. gada aprīlī ieguva pasaules čempiona nosaukumu Pasaules boksa organizācijas (**WBO**) versijā, uzvarot Vitāliju Kļičko, kas savainojuma dēļ cīņu nevarēja turpināt (tas ukrainim ir joprojām vienīgais zaudējums), taču nākamajā cīņā zaudēja otram brālim – Vladimiram Kļičko. **VZ 2002.14.XII, 30.**

WC – abreviatūra no angļu ***water closet*** – tualete ar labierīcībām.

Palātas tika pārplānotas minimāli – tikai tik, cik nepieciešams, lai katrā nodrošinātu atsevišķu **WC** un tajās būtu viena līdz trīs vietas. **D 2002.4.VI, 17.**

web (angļu) – tīmeklis, datortīkls.

Piemēram, Jāzepa Vītola vēstules, fotogrāfijas, notis un citi dokumenti un materiāli atrodas dažādās krātuvēs Latvijā un arī ārzemēs, bet, visus materiālus saliekot vienuviet kompaktdiskā vai ***web*** lapā, tiek izveidots vienots virtuālais arhīvs. **Mēs 2002.12.X, 4.**

WEF – abreviatūra no angļu ***World Economic Forum*** – Pasaules ekonomikas forums, neatkarīga starptautiska organizācija, kuras mērķis – uzlabot situāciju pasaulē. *WEF* sadarbojas ar pasaules līderiem globālo problēmu risināšanā.

Vērtējot informācijas tehnoloģiju .. izmantošanu ekonomiskās attīstības veicināšanai, Latvija ieņem 35. vietu pasaulē, liecina otrdien publiskotais Pasaules ekonomikas foruma (***WEF***) pētījums. **D 2003.10.XII, 8.**

worldmusic, world music (angļu) – pasaules mūzika, etniskā mūzika. Sk. arī **postfolklora**.

Festivāla īpašais viesis būs starptautiski pazīstamā somu folkroka un ***worldmusic*** grupa *Varttina*. **Izkl 2002.12.VII.**

Ir tik daudz Eiropas skaņu, ierastās pasaules mūzikas jeb ***world music***, kas nav iedomājama bez niansēm, ko piešķir Āfrikas, Āzijas vai Amerikas tautu instrumenti. **NRA 2001.24.VIII, 16.**

WRC – abreviatūra no angļu ***World Rally Championship*** – FIA pasaules čempionāts rallijā; ***World Rally Car*** – automašīnu klase, kas ārēji atgādina attiecīgās markas standartauto un kuru rūpnīca speciāli ražo ralliju vajadzībām.

Automobilis būvēts uz standarta *Lancer* bāzes, taču, salīdzinot ar iepriekšējiem ***WRC*** klases automobiļiem, veikts vairāk nekā 6000 izmaiņu. **AD 2003.26.XI, 2.**

WTA – abreviatūra no angļu *Women's Tennis Association* – Amerikas profesionālā sieviešu tenisa asociācija.

Vakar tika publicēts jaunākais ATP un ***WTA*** tenisistu rangs, un līderpozīcijas tajos saglabājuši Leitons Hjūits un Serēna Viljamsa. **NRA 2002.24.IX, 9.**

WTC – abreviatūra no angļu *World Trade Center* – Pasaules tirdzniecības centrs Ņujorkā, divas ēkas, kurās 2001. gada 11. septembrī ietriecās divas teroristu lidmašīnas. Sk. **dvīņu torņi**; **PTC**.

WTC bija 110 stāvu. **D 2002.24.VII, 12.**

WWF – abreviatūra no angļu *World Wildlife Foundation* – Pasaules Dabas fonds.

"Ar dabas resursiem ir tāpat kā ar bankas kredītu – procentu maksājumi ir lielāki, nekā spējam atmaksāt, un mēs grimstam arvien dziļākos parādos," *Reuters* norādīja viens no Šveicē bāzētās ***WWF*** pārstāvjiem. **D 2002.10.VII, 9.**

X, Y

X.O. – abreviatūra no *extra old* – konjaka kvalitātes marķējums.

Hennessy ***X.O.*** (*Extra Old*) tika radīts 1870. gadā, izmantojot *Hennessy* nama senās rezerves. Šo konjaku veido no vairāk nekā 100 gadu veciem *eaux-de-vie* (konjaku spirtiem). **Kapitāls 2003.X, 15.**

YBA – abreviatūra no angļu ***y****oung* ***B****ritish* ***a****rtists* (jaunie britu mākslinieki) – 20. gadsimta 60.–70. gados dzimusī britu mākslinieku paaudze.

90. gados mākslas pasaulē kļuva populārs maģiskais apzīmējums ***YBA*** (jaunie britu mākslinieki), kas Londonu atkal padarīja par mākslas centru, Ņujorkai lomu sarakstā atstājot centrālā tirgus vietu. **Izkl 2003.24.X, 25.**

ylang-ylang (angļu *ylang-ylang* (izrunā: īlangīlang), no tagalogu val.) – aromātisks koks **ilangilangs** (*Canangium odorata*), kas aug Filipīnās, Javas salā un citviet. No tā ziedlapiņām iegūst eļļu, ko izmanto parfimērijā. Sk. **ilangilangs**.

SOIN ESSENTIEL REVITALISANT ir vīstošas ādas kopšanai ar ***ylang-ylang***, nakts prīmulas, ladanika eļļām, kas sniedz intensīvu atjaunojošu iedarbību. **Santa 2001. XII, 126.**

Z

zagss, zakss (krievu *загс*, abreviatūra no ***з**апись **а**ктов **г**ражданского **с**остояния*) – Valsts civilstāvokļa aktu reģistrācijas nodaļa. Padomju laika iestāde, kur tika noslēgtas laulības.

..rokās sadevušies, jaunieši slēdza ceļu uz ***zaksu*** kāzinieku mašīnai.. **D 2002.19.VIII, 4.**

zālīte, zāle – marihuāna.

Glastonberija nozīmē gandrīz nedēļu ilgus brīvās mīlestības, alkohola un **zālītes** svētkus. **D 2002.12.VII, 12.**

zaļā karte (angļu *green card*) – **1.** darba atļauja strādāt ASV. **2.** starptautiskais civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līgums. **3.** sertifikāts, kas apliecina, ka tā īpašnieks ir apguvis golfa spēles noteikumus un uzvedības etiķeti.

Reālu izeju daudzi uzbeki saskata emigrācijā – bieži redzami sludinājumi Taškentas ielās ir dažādi piedāvājumi tikt pie ASV vīzas vai pat ***zaļās kartes*** .. **Klubs 2003.I, 33.**

..fondam pašlaik ir jāgarantē visu Latvijas apdrošinātāju izsniegtās **Zaļās kartes**. **D 2003.20.XI, 2.**

..šonedēļ saņēmu **zaļo karti**, kas apliecina, ka man ir teorētiskas un praktiskas iemaņas golfa spēlē, ka esmu iepazinies ar golfa etiķeti. **SD 2002.6.VII, 4.**

zaļais[1] – dolārs, iesauka iegūta banknošu zaļās krāsas dēļ.

Bostonas *Bruins*, lai iegūtu Sēlanni, bija gatava likt galdā septiņus miljonus ***zaļo*** gadā. **NRA 2002.8.VII, 9.**

zaļais[2] – atslēgvārds vides aizsardzības, ekoloģiskajai tematikai: zaļā domāšana, zaļais pagrieziens, zaļā ekonomika, zaļā pārtika, zaļā politika, zaļā revolūcija utt.

Ņemot vērā pasaulē arvien pieaugošo pieprasījumu pēc tā sauktās **zaļās** jeb bioloģiski tīrās **pārtikas**, šādu produktu ražošanai ārvalstīs sāk pievērsties arī lielie, tehnoloģiski attīstītie pārstrādes uzņēmumi. **D 2002.12.X, 11.**

Bjorkas mātei piemīt ne tikai hipija sapņainā atbrīvotība, bet arī īsti **zaļa domāšana**. **SD 2002.14.XII, 54.**

zaļais pūķis – alkohols; alkoholisms.

Ilgākā laika posmā deputāti .. turpinās arī cīņu ar ***zaļo pūķi*** un kārtības ieviešanu galvaspilsētā. **D 2002.20.VIII, 6.**

zaļie – cilvēki un organizācijas, kas aktīvi piedalās vides aizsardzībā; politiskās partijas, kuru uzmanības centrā ir vides aizsardzības jautājumi.

Zaļo partijas saknes ir 70. gadu miera kustībā, kad daudzi tās biedri protestēja pret ASV kodolraķešu izvietošanu Vācijā. **D 2001.26.XI, 5.**

Zaļie jeb vides partija bija 2002. gada Zviedrijas parlamenta vēlēšanu iznākuma galvenais noteicējs. **NRA 2002.4.X, 9.**

zeks (krievu *зек*, abreviatūra no ***зак***лючённый) – ieslodzītais.

Padomju Savienības īpatnība bija tā, ka ***zeku*** sarunvaloda plaši tika lietota arī ārpus cietumu sienām. **NRA 2002.4.X, 11.**

Zelta āmurs – starptautiskais Baltijas reklāmas festivāls *Golden Hammer*, arī tajā pasniegtā balva. Festivālā tiek vērtēta reklāmu atraktivitāte, oriģinalitāte, atbilstība vietējam un pasaules tirgum, tiek piešķirtas balvas – zelta, sudraba un bronzas āmuri. Tā reklāmas aģentūra, kas saņēmusi visvairāk āmuru, iegūst festivāla galveno balvu. Sk. arī ***Golden Hammer***.

Zelta āmuru, kas bija salūzis, Ē. Stendzenieks pagājušajā gadā atdeva atpakaļ festivāla rīkotājiem uzreiz pēc tā saņemšanas. **D 2002.28.VI, 16.**

Zelta avene – Amerikas Kinoakadēmijas balva par lielākajām gada kinoneveiksmēm.

Viņa ir divreiz nominēta *Oskaram*.., saņēmusi *Zelta globusu*.., trīsreiz nominēta MTV balvai par labāko ekrāna skūpsta autori.., kā arī bēdīgi slavenajai ***Zelta avenei*** (tautā sauktas par *Zelta purkšķi*) balvai – kopā ar Ričardu Gīru par neveiksmīgāko ekrāna pāri filmā *Rudens Ņujorkā*. **Mēs 2002.16.XI, 19.**

Zelta bumba (franču *Ballon d'Or*) – balva Eiropas labākajam futbolistam. Laureātu noskaidro franču žurnāla *"France Football"* veiktā daudzu pasaules valstu futbola žurnālistu aptaujā.

Nedveda spēles stilam nav tās atraktivitātes, kas ir raksturīga vairāku iepriekšējo gadu ***Zelta bumbas*** laureātiem. Toties viņš izceļas ar kolosālu fizisko spēku, ātrumu, taktisko izpratni un cīņas sparu, vienvārdsakot – vispusību. **D 2003.24.XII, 11.**

Zelta dieviete – pasaules futbola čempionāta balva, ko iedibināja Žils Rimē. 1983. gada 19. decembrī balva tika nozagta no Brazīlijas Futbola federācijas telpām un tā arī līdz šim laikam nav atrasta.

1970. gada pasaules [futbola] čempionāta finālturnīrā trešo reizi par spēcīgāko

izlasi kļuva Brazīlija, tādējādi brazīlieši **"Zelta dievieti"** saskaņā ar turnīra reglamentu ieguva pastāvīgā glabāšanā, bet šīs balvas vietā tika izgatavota jauna. **SA 2002.24. 24.**

zelta disks – atzinības zīme izpildītāju kolektīvam vai solistiem, kuras piešķiršanā vērā tiek ņemts pārdoto disku daudzums (dažādās valstīs tas ir atšķirīgs).

..lai šeit [Latvijā] sasniegtu **zelta diska** statusu, jābūt pārdotiem 8000 eksemplāru, un tas nemaz nav tik vienkārši. **Una 2000.IX, 12.**

Zelta globuss – vairāku festivālu (piemēram, Karlovi Varu kinofestivāla) un asociāciju (piemēram, Holivudas Ārzemju preses asociācijas) piešķirtā galvenā balva.

Tieši Felicitas loma bija tā, kas 1999. gadā toreiz vēl divdesmit divus gadus vecajai Raselai atnesa ***Zelta globusa*** balvu kā labākajai jaunajai aktrisei seriālos. **TVD 2001.3.V, 3.**

Uz galveno balvu ***Zelta globuss*** pretendēja 18 spēlfilmas. **D 2002.16.VII, 17.**

zelta griezums – priekšstats par ideālām cilvēka proporcijām; vizuāli patīkams samērs.

Ja galvu no pakauša līdz zodam pieņem par 100 procentiem, tad attālums no pakauša līdz uzacīm **"zelta griezumā"** ir 38 procenti, bet no uzacīm līdz zodam – 62 procenti. Tieši tāpat sadala arī daļu no padegunes līdz zodam – attālums no deguna līdz mutes kaktiņiem ir 38, bet no mutes kaktiņa līdz zodam – 62 procenti. **JA 2002.40, 33.**

Zelta lācis – Berlīnes kinofestivāla galvenā balva.

Cita *Arsenāla* Japānas animācijas programmas filma – turpat divarpus stundas garā lente *Gariem līdzi* – 52. starptautiskajā Berlīnes kinofestivālā saņēma ***Zelta lāci***. **Mēs 2002.14.IX, 14.**

Zelta miskaste (*Golden Dustbin Award*) – balva, ko Itālijas raidsabiedrības *RAI* radioprogramma *Catersport* piešķir Itālijas futbola čempionāta sliktākajam spēlētājam.

Rivaldo nopelnījis balvu ***Zelta miskaste***, ko Itālijas čempionāta sliktākajam futbolistam simboliski piešķir *RAI* radioprogramma *Catersport*. **D 2003.10.XII, 11.**

Zelta palmas zars (*Palme d'Or*) – Kannu kinofestivāla galvenā balva.

Taču ***Zelta palmas zars*** tika itāļu režisora Nanni Moreti drāmai *Mana dēla istaba* – filmai, kas tika rādīta festivāla pēdējās dienās un ir elementāri vienkārša un tajā pašā laikā dramaturģiski satriecoši precīza drāma. **D 2002.21.V, 1.**

Zelta trīsstūris (angļu *Golden Triangle*) – nozīmīgākais pasaules opija ražošanas centrs – Mjanma (Birma), Laosa un Taizeme.

Afganistāna atgriežas pasaules opija eksportētāju galvgalī, apsteidzot pat tā dēvēto **Zelta Trīsstūri** – Mjanmu, Laosu un Taizemi, kuras kopā šogad saražojušas 926 tonnas opija.. **D 2002.29.VIII, 11.**

Zepter, *Zepter International* – kompānija, kas ražo, pārdod un izplata ekskluzīvas patēriņa preces (kosmētika, uztura bagātinātāji, priekšmeti mājai un virtuvei u.c.). Populāri ir *Zepter* trauki, to īpatnība – biezs, siltumu akumulējošs dibens, kas pagatavots pēc īpaši sarežģītas tehnoloģijas. Katlā ēdiens tiek gatavots bez taukvielām un ūdens.

"Zepter" katli siltumu saglabā trīs reizes ilgāk nekā parastie. **RB 2001.28.III, 20.**

Ziemeļu alianse – militāri politisko spēku apvienība Afganistānā, kas pārstāv galvenokārt valsts ziemeļos dzīvojošās nacionālās minoritātes – tadžikus, uzbekus, hazārus. Sākotnēji cīnījās pret promaskavisko Nadžibullas režīmu, to sakāva, pārņēma varu (1992), kuru bija spiesti atdot konservatīvajam *Tāleban* grupējumam, kas atbalstīja terorismu. Pēc 11. septembra ASV terorisma apkarošanas programmas ietvaros sadarbojās ar Ziemeļu aliansi, *Tāleban* vara tika gāzta un Afganistānā izveidota koalīcijas valdība.

Ziemeļu alianse pērn ar ASV militāro atbalstu gāza radikālo islāma grupējumu *Taleban*. **NRA 2002.21.VI, 7.**

Ziemeļu dimensija – Eiropas Savienības konceptuālas vadlīnijas ES Baltijas jūras reģiona valstu ilgtermiņa attīstībai, sadarbībai ar pārējām reģiona valstīm, ietverot praktisku pasākumu kopu projektu īstenošanai. Pamatdokuments pieņemts Eiropadomes apspriedē 2000. gada jūnijā.

Kaļiņingradas jautājums jāuzskata par lakmusa testu tās filozofijas nopietnībai, uz kuru balstās visa ES ***Ziemeļu dimensija***. **D 2002.25.VI, 2.**

ziepju opera – sadzīviska rakstura televīzijas vai radio seriāli. Apzīmējums radies saistībā ar faktu, ka sākotnēji daudzus no šiem seriāliem finansiāli atbalstīja ziepju un veļas pulvera ražošanas kompānijas.

Ziepju operas galvenā varoņa prototips īstais princis Viljams mierīgi pabeidz pirmo kursu Sentendrūzas universitātē un nodarbojas ar polo spēli. **D 2002.20.VII, 18.**

zilais – homoseksuāls vīrietis, gejs.

Runas traktējumā ***zilais*** arī nereti iegūst nozīmes niansi *citādais, brīvdomīgais, ārpus likuma esošais.*. **F 2002.28.VI.**

Augusta sākumā Lūiss, kurš šāgada jūnijā aizstāvēja savu čempiona titulu cīņā ar Maiku Taisonu, paziņoja: "Es neesmu **zilais**. [..]" NRA 2002.12.VIII, 9.

Zilais karogs – peldvietas kvalitātes sertifikāts.

Majoru pludmalei jau otro reizi ir piešķirts **Zilais karogs** – Eiropas Zilā karoga kustības balva, kas apliecina peldvietas tīrības un servisa atbilstību visaugstākajiem standartiem.. D 2001.30.V, 6.

zilaļģes – zemāko augu nodalījums *Microcystis aeruginosa*.

Zilaļģes ziedēšanas laikā ūdenī var izplatīt potenciāli indīgas vielas (toksīnus), kas, iekļuvušas organismā, var izraisīt cilvēku vai mājdzīvnieku saslimšanu. D 2002. 10.VIII, 6.

"zilītis" – hronisks alkoholiķis, nodzēries tips.

Ar ģenerāļiem esmu dzēris konjaku, ar **"zilīšiem"** *krutku*, ar slavenu spiegu šampanieti, ar sīkiem robežsargiem šņabi, ar trūcīgiem kolhozniekiem ļergu. SA 2003.38, 23.

zilzeķe (angļu *bluestocking*) – izglītota, bet sausa sieviete. Latviešu valodā šim apzīmējumam ir krietni vien nievājošāka pieskaņa nekā sākotnēji tas bija angļu oriģinālā.

Un negribas uzvesties kā svēti sašutušai puritānei vai pārkompleksainai ***zilzeķei***. Santa 2001.I, 91.

zīmols – brends, preču zīme.

Etam ir franču ielas modes preču **zīmols**, kas visbiežāk tiek tirgots ar otru spēcīgāko līniju meitenēm *Tammy*. Izkl 2003.17.X, 21.

zlots (poļu *złoty*) – naudas vienība Polijā.

..Polijas **zlota** kurss pret eiro pirmdien pieaudzis par vienu procentu, un Čehijas krona sasniegusi gandrīz divu nedēļu augstāko līmeni pret Eiropas vienoto valūtu. D 2002.22.X, 8.

zombijs – vudū ticējumos: miruša cilvēka ķermenis, kurā iemājojuši ļaunie gari, kas to izmanto, bet ķermenis bez ierunām pakļaujas; pasīvs, apātisks cilvēks; bezdomu cilvēks, kuru var viegli manipulēt; **zombēt** – padarīt par zombiju, noburt un padarīt pakļāvīgu.

Viņš ir **zombijs**, kas atgriezies no mirušo valstības un stāsta mums, kā tur ir. D 2003.8.III, 17.

Vai varbūt kristīgo politiku raksturo tradicionālo konfesiju "arhibīskapu svētība" un vienlaikus meklēšanās pēc ievērības marginālās, savus ļaudis **zombējošās** sektās? NRA 2002.26.X, 2.

Sabiedrība ir pārāk **nozombēta** ar gatavām reliģijām. F 2002.28, 2.

zona – ieslodzījuma, nometinājuma vieta.

..Latvijas valodniekiem pret šo vārdnīcu ["Tā runāja zona"] vajadzētu izturēties ar profesionālu cieņu – tā atspoguļo ne tikai ***zonas*** valodu, bet arī Rīgas iedzīvotāju lielas daļas sarunvalodu.. **NRA 2002.4.X, 11.**

Zonta International – starptautiska nevalstiska sieviešu organizācija. Vārds "zonta" aizgūts no sū indiāņu valodas. Tas simbolizē godīgumu, uzticēšanos, vēlmi un spējas strādāt kopā, kalpojot cilvēcei un mēģinot to izprast. 2002. gadā Organizācijas nodaļas pastāvēja vairāk nekā 70 valstīs un tajā kopumā darbojās vairāk nekā 34 000 biedru. *Zonta International* dibināta 1919. gada 8. novembrī ASV Bufalo pilsētā. Organizācijas iniciatīva pieder Mērijai E. Dženkinsai (*Jenkins*), laikraksta *Herald of Syracuse* redaktorei. Kopš 1928. gada organizācijas mājvieta atrodas Čikāgā. Organizācija ir sadalīta 30 reģionos, katrs reģions – vairākos areālos. Areālos darbojas Zontu klubi. Latvijā tādu ir vairāki – Rīgā, Jelgavā un Valmierā. Latvijā pirmais Zontu klubs izveidots 1993. gadā Rīgā.

Organizācijā ***Zonta*** var iestāties jebkura sieviete, ir tikai viens obligāts nosacījums – viņa nedrīkst būt vīra bagātības piedeva, bet pašai sevi jānodrošina. **Ieva 2002.29, 3.**

zootrops (angļu *zoothrop*) – ierīce, ar kuras palīdzību iespējams iegūt "kustīgus attēlus", bērnu rotaļlieta, kas pazīstama kopš 19. gadsimta 30. gadiem: uz cilindra sienas izklāti attēli, kas secīgi atveido kustību, cilindru ātri griežot un skatoties uz attēliem pa kartonā vai kokā izurbtu caurumiņu, rodas kustīgo attēlu ilūzija. Par zootropu ierīci nosauca, jo parasti ar tās palīdzību tika imitētas dzīvnieku kustības.

Smādēts netiek nedz .. meierholdiskā tipāžu – leļļu estētika, nedz iz kinematogrāfa pirmsākumiem aizlienētais **zootropa** bundžā iespundēto kadru zibēšanas kā izrādes dramaturģiskās struktūras veidošanas elements.. **D 2002.13.XI, 17.**

Latvijas televīzija ilgu laiku raidījumam par kino ***Zootrops*** kā ievadu izmantoja **zootropa** demonstrējumu. Šī rotaļlieta ieraudzīja dienasgaismu ap 1832. gadu, vienlaikus Vīnē un Ģentē. **TM 2004.II, 72.**

zūms (angļu *zoom*) – tālummaiņa. Sk. arī **transfokators**.

Smena bija bez ***zūma***, un motociklisti izskatījušies kā rūķīši. **D 2002.8.II, 18.**

"Sony" [jauna videokamera] ir apgādāta ar Carl Zeiss lēcām, desmitkārtīgu optisko transfokatoru (***zoom***).. **Santa 2002.X, 20.**

zviedru gardīnes – cietuma restes, cietums.

Žurnālistam toreiz bezmaz draudēja ***zviedru gardīnes***. **NRA 2002.9.XII, 2.**

Ž

žigolo (franču *gigolo;* vārds veidots kā vīriešu dzimtes forma vārdam *gigole* – dejas partnere) – vīrietis, kuram sieviete maksā par seksuālajiem pakalpojumiem; vīrietis kompanjons.

Viņš ir neglīts. Līdz mirklim, kad viņš apsola pieskatīt kāda **žigolo** vērtīgo zivi viņa mājā, sasit akvāriju un izdemolē māju, un, lai segtu zaudējumus, ir spiests kļūt par **žigolo**. **RB 2002.10.X, 11.**

žigulis – savulaik bij. Padomju Savienībā pati populārākā vieglo automašīnu marka.

..fotogrāfijā fiksētajā laikā viņam bija augstākā izglītība, no tēva mantots **žigulis** un divi sporta riteņi. **Mēs 2002.28.IX, 24.**

žiljēns (franču *julienne*) – plānās strēmelēs sagriezti produkti; nelielā metāla bļodiņā krējumā ceptas sēnes.

Baltā ovālā trauciņā, kas iesēdināts pītā izstrādājumā, var pasniegt, piemēram, **žuljēnu**.. **NRA Māja 2003.52, 4.**

žumārs (*jumar*) – alpīnistu piederums: "ierīce, kas ļauj pa virvi brīvi pārvietoties uz augšu, bet pretējā virzienā tajā ieķīlējas" **(Mēs 2004.28.II, 10).**

"Arī **žumārs**, ko iedevu Ilmāram, ir atgriezies mājās," plaukstā pasvārstot vieglo metāla ierīci, mazliet sausākā balsī nekā parasti piebilst viņu ilggadējais kalnu biedrs Imants Zauls. **Mēs 2004.28.II, 10.**

žūrēt – vērtēt, pakļaut žūrijas izvērtējumam.

Izstāde netiek **žūrēta**, mēs pieņemam un izliekam apskatei visu to autoru darbus, kuri atsaukušies uz galerijas aicinājumu.. **RB 2002.17.X, 9.**

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Andersone, I. un Ivaņinoks, Z. *Lielā bāra grāmata*. Rīga: Iļjus, 1997, 599 lpp.

Angļu – latviešu – krievu informātikas vārdnīca: Datori, datu apstrāde un pārraide. Rīga: Avots, 2001, 660 lpp.

Angļu – latviešu skaidrojošā datorvārdnīca. Sast. L. Leikuma, S. Zariņa un M. Ābeltiņš. Rīga: Jumava, 1998, 398 lpp.

Avramecs, B. un Muktupāvels, V. *Mūzikas instrumentu mācība; Tradicionālā un populārā mūzika*. Rīga, 1997, 277 lpp.

Baldunčiks, J. *Anglicismi latviešu valodā*. Rīga: Zinātne, 1989, 541 lpp.

Bankavs, A. *Latviešu valodas saīsinājumu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2003, 221 lpp.

Bārbera, N. un Mjūra, M. *Mūzikas pasaule*. Rīga: Zvaigzne ABC, 94 lpp.

The Cassell Concise Dictionary. Cassell, 1997, 1711 p.

Ekonomikas un finanšu vārdnīca. Rīga: Norden AB, 2003, 514 lpp.

Farman, J. *A Suspiciously Simple History of Science and Invention*. Macmillan, 1996, 246 p.

Ideju vārdnīca. Domātāji, teorijas un jēdzieni filozofijā, zinātnē, reliģijā, politikā, vēsturē un mākslā. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 659 lpp.

Ievads politikā. Zin. red. Ž. Ozoliņa. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998, 392 lpp.

Izgudrojumi. [B.v.]: Salbi, 1995, 87 lpp. (Pirmo zināšanu bibliotēka bērniem.)

Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 302 lpp.

Jurika, D. *Amerikas "salātu trauks"*. Rīga: Pētergailis, 2002, 247 lpp.

Kārkliņš, L. *Mūzikas leksikons*. Rīga: Zvaigzne, 1990, 336 lpp.

Katajs, E. *Japāna krustām šķērsām*. Rīga: Valters un Rapa, 2003, 319 lpp.

Kursīte, J. *Dzejas vārdnīca*. Rīga: Zinātne, 2002, 487 lpp.

Langenscheidt Grosswörterbuch Deutsch als Fremdsprache. Hrsg. D. Götz und G. Haensch, H. Wellmann. Berlin; München; Wien; Zürich; New York, 2003, 1254 S.

Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.–8. sēj. Rīga: Zinātne, 1972–1996.

Latvijas padomju enciklopēdija. 1.–10. sēj. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1981–1988.

Lielā enciklopēdiskā vārdnīca. Rīga: Jumava, 2003, 1147 lpp.

Liguts, V. *Toksikoloģijas rokasgrāmata.* Rīga: Nacionālais medicīnas apgāds, 2002, 1070 lpp.

Longman Dictionary of Contemporary English. Longman, 2003, 1949 p.

Makšķerēšanas enciklopēdija. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003, 288 lpp.

The Oxford Dictionary of Foreign Words & Phrases. Ed. by J. Speake. Oxford; New York: Oxford University Press, 1998, 512 p.

The New Fontana Dictionary of Modern Thought. Ed. by A. Bullock and S. Trombley. London: HarperCollins Publishers, 1999, 933 p.

The Oxford Dictionary of New Words: A Popular Guide to New Words in the News. Comp. by S. Tulloch. Oxford; New York: Oxford University Press, 1995, 322 p.

The Oxford Dictionary of New Words. Ed. by E. Knowles. Oxford; New York: Oxford University Press, 1998, 357 p.

Oxford Guide to British and American Culture for Learners of English. Ed. by J. Crowther. Oxford: Oxford University Press, 2003, 599 p.

Password. English Dictionary for Speakers of Latvian. Angļu – latviešu vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 1996, 822 lpp.

Populārā medicīnas enciklopēdija. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1985, 656 lpp.

Svešvārdu vārdnīca. Rīga: Avots, 2003, 565 lpp.

Svešvārdu vārdnīca. Red. J. Baldunčiks. 2. izd., lab. un papild. Rīga: Jumava. 1999, 912 lpp.

Taivans, L.G. un Taivāne, E. *Reliģiju vēsture.* Rīga: RaKa, 2003, 259 lpp.

Tiļļa, A. *Krustot šķēpus: Interesanti fakti, versijas par zīmīgiem teicieniem.* Rīga: Madris, 2003, 175 lpp.

Tompsons, Dž.M. *Jaunā laikmeta enciklopēdija.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 192 lpp.

Vaits, V.M. *Islāms: Īsa vēsture.* Rīga: Nordik, 2002, 168 lpp.

Vēdiskā veģetārā pavārmāksla. The Bhaktivedanta Book Trust, 1995, 266 lpp.

Vides zinību terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Jumava, 1999, 251 lpp.

Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. New York: Portland House, 1989, 2078 p.

The Wordsworth Dictionary of Phrase and Fable. Rev. by I.H. Evans. Wordsworth Reference, 1993, 1175 p.

Zinātnes un tehnoloģijas vārdnīca. Galv. red. D. Guļevska. Rīga: Norden AB, 2002, 754 lpp.

Королев А. Ю. *Краткий энциклопедический словарь джаза, рок- и поп-музыки. Термины и понятия*. Москва: Музыка, 2002,168 с.

Ожегов С. и И. Шведова Н.Ю. *Толковый словарь русского языка*. Москва: Азъ, 1995, 908 с.

Редис Б. Кто есть кто в античном мире: Справочник: Древнегреческая и древнеримская классика. Москва, 1993, 319 с.

Роланд П. Рок и поп. Москва: Фаир-Пресс, 2003, 320 с.

Словарь иностранных слов, изд. 7-е, перераб. Москва: Русский язык, 1979, 624 с.

Словарь иностранных слов для школьников. Сост. Л. А. Субботина. Екатеринобург: У-Фактория, 1999, 288 с.

Словарь современного русского города. Под. ред. Б. И. Осипова. Москва: Русские словари, 2003, 567 с.

Sagatavota iespiešanai SIA "Nordik". Reģ. apl. Nr. 2-0792.
Adrese – Daugavgrīvas ielā 36–9, Rīgā, LV–1048, tālr. 7602672.
Noliktavas adrese – Elijas ielā 17, Rīgā, LV–1050, tālr. 7225669.
Iespiesta un iesieta a/s "Preses nams".

OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS

10,–

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA
0304048913

2004-5
L 144

Mūsu pasauli veido tas, ko mēs par to zinām, bet zināšanu apjoms pieaug lavīnveidīgi. Ik dienu rodas jauni izgudrojumi, tiek radītas jaunas vielas, materiāli, tiek atklātas jaunas parādības, izgudroti jauni sporta veidi, top jauni apģērbi, jauni ēdieni, mēs iepazīstam citas kultūras. Un tas viss tiek nosaukts vārdos, vārdi top par ziņām, kas ar preses palīdzību kļūst par mūsu pasaules daļu.

Sākotnēji šī jaunā pasaule mums ir sveša, jo sveši, nedzirdēti ir vārdi, kas to izteic, bieži vien tie pat nav mūsu valodā. Preses ziņas ir pārāk skopas, lai ar šiem svešiniekiem varētu iepazīties tuvāk, lai uzzinātu, ko gan īsti tie izteic. Turklāt svešā nereti ir tik nomācoši daudz... Tas mūs biedē, kaitina, nogurdina. Izrādās, ka tas, kam vajadzētu viest skaidrību, rada vēl lielāku neskaidrību – mēs protam lasīt, bet nevaram izlasīt.

Šīs vārdnīcas mērķis ir padarīt svešo saprotamu. Tas nenozīmē, ka svešajam ir jākļūst par savējo. Taču tā iepazīšana, jādomā, padarīs pasauli tuvāku un draudzīgāku.

ISBN 9984-751-47-3
9 799984 751473